Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Leerreeden.

https://hdl.handle.net/1874/373219

Vide Bourdaloue
Tom. 34. Instrue:
pour La 2 Tete
de Paques Pag. 232...
NB anno proximo
in hoc conceptu
prosequendum.

de onderwijzing [illegible] hebben uit den wonden van Christus is zeer gewigtig voor de bestuuring van onze zeeden. Want de trek die den Mensch heeft voor de zinnelijke zaaken, is oorzaak dat hij in alle zijne werken, zelfs in de betragting van godvruchtigheid, het zigtbaare naakoopt. Men zonde wel op een zeeken wijze, het genod van de vergelding dezes werelds willo genieten, en de Weldaden Gods wel in dierwoegen willen smaaken. dat hij enige vergenoeging aan onze zinnen toebrengt: Hier door is het dat men dikwijls den Moed verliest, wanneer men niet anders als gelooft in zig gewaar wordt dat [illegible] dikwijls overblijft. Dit maakt onze godvruchtigheid zoo onstandvastig, en zoo afhankelijk van de hemeeuw welke in ons berichten. Vandaag heeft men een geldaftige moed, en morge is men moedeloos. op zekere tijd gelooft men dat men [illegible] genoeg is om alles te ondaanemen, en op een ander tijd durft men niets door door blijve hartigheid aanvange; dezig dusdanige gedaante aanneemende, volgens de verschijde indrukken daar de verbeelding door getroffe word. De eenigste middel tegens deze wisselvallige gesteltenij is, zig te laten gelijde door het geloof en niet door zijne zinnelijkheden of hemeeuw, is met dapperheid voortgaan om dat ijndea te bekoome, welke zij ons aantoont, zonder eenige naabeschouwing te maaken of men vertroost word, dan of men geen troost gevoelt, of men in duysternis is of in Licht, of men in droefheid is, of integendeel blijdschap gevoelt. Dit is het eigentlijke welke men eene godvruchtigheid van geloof mag noeme, alzoo het geloof het eenigste licht is door hetwelke zij zig laat gelijde, en ondat zij eenigijks gegrondvest is op het vaste voorneme van god getrouw te blijve tot de laatste adem toe, zonder in dit Leve hiervoor eenige blijdschap of verzekering te vraagen.

Het is een waarheid, dat, hoe sterk ons voorneme ook weze mag van God met een gelijke en overeenstemmige godvruchtigheid te dienen, men niet altoos magtig is om alle de bewegingen en ongelijkheeden des gemoeds die wezentlijk inwendig zijn, te bevredigen. Dagelijks worden wij deeze verschillende gesteltenissen in ons gewaar, en wij smaaken veeltijds enige vruchten van ons hemeeuw en gesteltenis. Maar die genen welke door eene lange verstervig zig gewend gemaakt hebben, niet meer volgens de zinnen maar volgens het geloof te Leeven, beletten in minsten dat deeze inwendige ongestadigheid, in hunne uytwendige werken of woorden niet gevonden word. Zij bevaaren in deeze wisselvallige gebeurtenissen van dit Leven, een onveranderlijke gelaat, en behouden de zelfde uitspraak. Men kan nooijt van haar zeggen dat zij kwalijk gehumeurt zijn, dat zij droefgeestig zijne vindrustig of knorrig zijn; of dat zij door de gramschap, en in onderdaadigheid vervoert worden. Indien zij deeze Beroerten gewaar worden, zij geeven er zig niet aan over, en de gewoonten welke zij zig gemaakt hebben, doen ze niet uitvolgen, is oorzaak dat zij dezelve minder gevoelen, dewijl zij alle hunne opmaktsamheid en zorg besteeden om met een bedaard gemoed dat geene eenigijks te zoeken, welke God van hen vereijst. Want een ziel in deeze gesteltenis is zoo bedient zij van de gevoelige godvruchtigheid, wanneer God toelaat dat zij door selve getroffe word, maar zij geeft er zig niet aan, en wandelt met een [illegible] getrouwigheid, wanneer zij gelijk en gans van dezelve [illegible] ontslood is

Inplaads van vrugteloos rouwig te klagen, zoo neemt zij integendeel de oorzaak die dit gemis in haar veroorzaakt heeft; en wanneer zij de oorzaak niet kan agt=hale, zoo veroodmoedigt zij haar, en wandelt egter met kloekmoedigheid het geloof tot Leydsman hebbende. Zij word niet mismoedig wanneer God haar Gebed niet teneerste ~~verstaat~~ uitvalligt. ~~Weetende dat het de wille Gods is, tot een doek toe in het gebed te volharden~~. het is haar genoeg te weeten dat het de wille Gods is, dat zij tot ter dood toe in het Gebed blijft volherde, ~~om~~ hier om neemt zij dit ook getrouwelijk waar, om op dit stuk zijn welbehage te volbrengen. Inplaads van zij ~~over~~ over eenige onvolmaaktheeden ~~[illegible]~~ te ontrusten, zoo stelt zij bij zelve vast, deze werklijk, maar egter zonder ontroering te verbeteren, van voorneemen zijnde, die verlatenheid, den: God haar Geest Laate overkomen, geduldig te verdragen, en aan de Schikking zijns welbehagens onderworpen te waren.

Feria 2da Paschatis 1734.

O stulti et tardi corde ad credendum!
Gij dwaeren, en traeg van herte, om te gelooven! Lue 24. ℔. 25.
Heden Steld onse Moederde h: kerk in 't Ev vooroogen, de verschijninge van Xus naer zyne verrijzenisse aen de discipelen van Emmaus.

Dere verschijninge aen dere twe discipelen, is een van de 10 verscheide verschijninge die de h. Schrift uer duidelyk heeft aengemerkt, en die wij gisteren uer hebben opgetelt en voorgehouden. Dat de Schrift maer van 10 verschijningen spreekt, is zoo niet te verstaen, als of Xus niet meer dan 10 keeren, naer zyne verrijzenisse verscheenen was, want ze duidelyk zegt in 't algemeen, dat de heere Xus zig aen zyne discipelen, door veele bewystekenen, levendig vertoont heeft, hen 40 dagen lang verschynende en spreekende van 't ryke gods. Zoodat wij niet wijnige reden en geen zwak fondament hebben van te besluiten en te gelooven, dat hy nog verscheide andere ryzen, zig aen zyne discipelen heeft vertoont, al is 't dat die verschijningen ons niet uitdrukkelyk beschreven zijn, gelyk dee van 't hedendaegs Ev: of eene van de andere. De verschyninge van 't hedendaegs Ev: is de vierde van dee 5 dew: op den eersten dag van de verryzenisse geschiet zijn &c.

Act. 3. 3.

Behalven, dat 't zeker is dat Xus aen dere twe discipelen heeft willen verschijnen, om door dere verschijninge, gelyk ook door alle de andere verschijningen, zyne verryzenisse te bevestigen, en daer door een onwederlegelyke preuve te geeven, van ons geloof en een vaste en zekere bevestinge van onze hoop, zoo is 't ook zeker, dat Xus aen dere 2 discipelen heeft willen verschynen, om hen zelf te troosten, te leeren en te onderregten. En dit blykt klaer als men maer agt geeft op de gesteltenissen in dew: zy waeren, en hoe dat Xus zig tenopzigten van hen gedragen heeft. De Ev: beschrijvende dere verschijninge vertoont ons dere twee discipelen gaende na een dorp Emmaus genaemt leggende 60 stadien dat is gelyk wy hier zouden zeggen, der d'half uer van Jerusalem, hy vertoont ons hen, na dit dorp gaende, zegt ik, in drie gevaerlyke gesteltenissen, daer z'in waeren. 1o hun geloof was zeer flauw en swak dat ze in Xus hadden, 2o zy hoopten by na niet meer op hem, 3o en door een gevolg uit dit zwak geloof en kleine hoop bleeven ze hem qualyk meer aenhangen door hunne liefde. Maer de zalegen zig op de weg met hen vervoegende, en met hen zyne reden verhandelende 1o bevestigt hun geloof 2o verwekt hunne hoop 3o en ontsteekt hunne herten door de liefde. Uit dere bevestinge van hun geloof, verwekkinge van hunne hoop en ontsteekinge van hunne liefde zouden wy groote onderregtinge kunnen trekken, ja meer als we hier verhandelen kunnen. Waerom 't voornemen alleen maer, is eens na te gaen, hoe Xus tot beide dere discipelen zeggende: gij dwaeren en traeg van herte om te gelooven hun geloof heeft willen bevestigen om daer ook uit onze onderregtinge te trekken &c.

Propositio

De discipelen, naar Emmaüs gaande waeren niet dan zwakgelovige wankelbaere in't geloof, zekert dat zij hunne meester zien hadden ter dood verdoordeelt en overgeleevert aen de dige doodt des Kruis. Qualyk konden zij zig inbeelden, dat mensch dus miskandelt de Messias weren konden die zij wagten, en van denw: zij een zoo groot denkbeeld hadden zoo is't immers dat we hun hooren spreeken, tot Jus dien- misdien zegt d'Ev: hunne oogen, weder houden hierden, zij zeggen dan nog niet kenden, zeggende: Weet gij niet van Jesus van Zareth... hoe hem de overpriesters, en onze Luiden, ter dood des doods gelevert, en hem gekruist hebben? Dan wy hoopten dat hy't was die Israel zoude verlossen: nu naer dit alles 't heden al de derde dag, dat dese dingen geschiet zyn. Ja- coer, de Struykel Steen van hun geloof: want't in tegendeel hierom was dat zij in hem geloofden moesten, omdat ze hem zien ter dood brengen, want ook zelf de lyd van zyne voorzeggingen dat hy verryzen zoude nog niet voorby was hy wel voorzeit had, ten derden dagen te Sullen verryzen, niet voorzeit had, op wat deel van den derden dag hy verryzen zoude. Dus t geen voor hen moest weren wegen aen bewe- reden, van geloof en hoop, wierd door hunne fout en be- zel van't zelfde geloof. Zij begonnen met te twyfelen van niet meer te gelooven, daer door zelf't geen hun had moeten bevesti- in't geloof, 't geheim van't Kruis wierd aen hen, gelyk aen ongelovige jodan, een Steen des aenstoots, daer indien zy wel geneert hadden, integendeel dit hun zoude hebben moeten zekeren, en bevestigen.

^niet dat dit ver- wyd Strijd tegen, 't geen Jus Matt 5-22 zoo wie zeit dwaes die zal schuldig zyn, aen't Helsche vuer: want't niet de woor- zyn maer de gesteltheid des harte daer zy- mede gezeit worden. Schel- woorden, zyn geen Scheldwoorden als zy- met voorzichtigheit en Liefde gezeit worden- la zoo is't dat Jus zegt: O gy dwaesen- hy doet dit om de discipelen zwak in't ge- loof, in't geloof te bevestigen. Dit boon- kij met hen te over- tuygen door &

Wat doet dan de verreezen Zaligm? hij verwyt hun hunne blindheit en ongelovigh zeggende: O gy dwaesen en traeg van herte om te gelooven, ^en hy overtuygt hun door drie onweer- baere bewyzen, bequaem om hun hunne ongeloovigheit te doen afleggen, gelyk't ook met der daedt is gebleken. &

1ste Hij toont hun aen dat alle de propheten, die van den Jesus gesproken hebben, hem zeer groot en als den verlos- van Israël verkondigt hebben, dog te gelyk ook dat ze klaert hebben, dat hy dit alles zoude Lyden eer hij in sy daedt geleeden heeft. hy held hen op alle de propheten dus- delyk en wydloopig alle d'omstandigheden van zyn Lyden, zyn aengeweezen. Hals de tyt van zyn dood, de prys van 30 zelingen, aen Judas gegeeven, en wder toe die gebruykt zoude worden, de wyn met galle gemengt om hem te drenken te geef- 't lot en de verdeelinge zyner kleederen, en zoo van alle d'or- re omstandigheden van zyn Lyden, beginnende van Mozes en alle de propheten, zegt d'Ev:, Leide hij hen uit, 't geen er ver- hem stond in alle de Schriften. Waer uit hy hen deed besluit dat hunne ongeloovigh niet alleen qualyk gegront maer eenemael dwaes en uit zinneloos was; want hier dit vervolgde, de

t indien hy niet was verraden, overgeleverd, met smaad
erlaeden, en aen 't kruis gehegt geweest, hy niet zoude ge
eest zijn, dese gene den w: alle de profheten, voorzeiden van geest
dan hadden, of dat de profheten, teroprigten van, hem bedrogen
eweest zouden hebben, terwijl hunne profhetien, in zijne
persoon, hunne waerheit niet gehad, hadden. Dog terwijle zouden hebben
aligm, de dood en 't kruis onderstaen had, alle quam gewoord,
ien, wonder over een met elkander. De gods spraeken waeren
vervaerdigd, niets ontbrak'er aen 't valbrengen der schriften,
voor aen de eene kant, van d'eene hand, een Messias overwinder, en zegenpraelend, en van
deze kant, van d'eene hand, een god van glorie
slag en opgedragen, van d'eene hand, een god van glorie
en van d'andere kant een mensch van smerten, vol, een vaste prinpe was
zijn niet in tegen de spraken kon worden. En dit was 't eerste
2e een tweede bewijs om deze discipelen, te overtuigen, en
't geloof te bevestigen, neemt de 2 aligm van zig zelven. Hy doet hen
niet alleen gedenken, 't geen de profheten voorzeit hadden, gelijk
reeds gereed is, maer hy doet hen ook gedenken, dat hy zelf,
't einde is van de wet en de profheten, hen meer dan eens van
zijn kruis en doodt gesproken had, dat hy hen meermaels van
te voren, van gewaerschouwd had, en hen aldus bereid had, op-
dat als 't zou geschieden zy'er niet door ontroert zouden worden,
nimaer indagtig zouden weren 't geen hy hun gezeit had. Verval
eerst niets moest hen meer bevestigt hebben dan te zien, tot 't
minsten toe volbragt te worden 't geen hy hen voorzeit had;
gelijk integendeel hen niets zoo zeer ontroert zou hebben, maeken doen,
worden, dan hem op eene andere wijse te zien sterven. En inder
aet naer hen zoo duidelijk voorzeit te hebben: zie wy gaen
waerts na jerusalem, en alwat'er door de profheten, vanden
zoone des mensche geschreven is, zal volbragt worden: want
hy zalden heidenen geleevert, hy zal bespot gegeesseld
bespoogen worden, en naer dat zy hem zullen gegeesseld,
hebben zullen zy hem doodden: naer zoo een redenveeringe
egtig, met hen gehouden te hebben, indien d'uitslag er
niet had mede overeen gekomen, wat hadden zy kunnen
enken? ja verre van hem, voor den Messias te erkennen, zou
len, ze zelf gene reden gehad, hebben, om hem niet eens voor
ene propheet aen te nemen? Dog door een regel heel tegen
Lydzaem, zy zelf getuygen, geweest zijnde van 't geen'er ge
schiet was, gehoort hebbende zijne voorzeggingen, en deze
met d'uitslag saemen voegende aen dew: 'er niets ontbrak
ander wat reden hadden zy niet om zig te verkloecken, en te versterken,
geen zijnde alles volbragt te worden. En zoo is 't dat de zaligm
aan hun geloof versterkt door zijne eige voorzeggingen die hy hun herhaelt.

3e Ja ter zijde zelf gestelt de oude profhetien,
en zijne eige voorzeggingen zoo verklaert hy hem en leit hun
uit Dat de Xus deze dingen moest lyden, en alzoo in zijne
heerlijkheit. En, waerom dog was 't noodig dat Xus moest

Lijden? hy moest Lijden, want hy aen gods regtvaerdigh voort
zonden, moest voldoen; hy moest Lyden om ons ten 4 B te die
want hy moest weren onze regel; ons regtsnoer, onze Steun
onze vertroostinge. 't was noodig dat hy door 't Lyden tnoe
ingaen in zyne heerlykheit, want een merkteken van zyne g
heit weren moest door de verneedringe des Kruis te komen to
bezit van glorie bequaem om van een god bezeeten te worde
Dit middel zoo ongehoort paste niet dan aen eenen god
gaet alle menschelyke kragt te boven. Een bewys nog bast
der voor ons, dan 't was voor de 2 discipelen die na Emmaus
gen, want wij nu inderdaet zien, 't geen zij nog meer voorz
mits Xus toen wel verreeren zynde nog niet ten hemel was
vaeren. Nu is Xus ten hemel geklommen, en dat Langs de
weg van 't Lijden. indien dit ons dan in 't geloof niet zou be
tigen met wat reden zoudmen ons niet kunnen zeggen: O gy d
zen en traeg van herte om te gelooven. #

Opdat dit dan aen ons niet ge zeit of toegepast mag worden, zoo moeten wij 't geloof dikwils van god vragen en zeggen met d'apostelen, Luc 37-5 Heere vermeerder ons geloof

~~Wel dan, [illegible], dit geloof is 't dat wij van god moeten vraag~~
want 't geloof is een gave gods, en een van de grootste gaet
Wy moeten hier uit deze 2 discipelen Leeren, ons noit van 't ge
te laeten aftrekken door eenige menschelyke opinien of ge
ten, die geen ander Steun geen ander fondament en hebben
als haere nieuwigh: wij moeten ons inbegendeel vasthouden
de voorzeggingen van Moyses en alle de propheten, ~~[illegible]~~ en
d'al oude Leer der Kerke. Dog om dit geloof 't geen meen
mael in ons gelyk in de discipelen Sliep en Swakwus, op
wekken zoo is, 't noodig dat Xus ons uit Leijt 't geen er ge
Schreeven Staet, en hoe Leit hy dit nog uit? door zyne tro
we dienaers en herders der Kerke. vervolgens is 't ook onze
pligt die middelen aen te wenden die er noodig zijn om
te hooren, beweten die tyden, die plaetsen, die gelegentheit
bybewoonen en waer teneemen, daer Xus door zyne dienaer
ons in 't geloof wil versterken met ons de prophetien
en zyne voorzeggingen te doen gedenken.

Wy moeten 2e hier nog Leeren, wel te verstaen, en ons
in te drukken die grond en hoofd waerheit dat 't noodig was
dat de Xus deze dingen &c moest Lyden, en alzoo ingaen in zy
heerlykheit. Deze bevroedinge van deze waerheit zal ons van
dubbelde steen des aenstoots verhoeden. 1o want de wereld ~~[illegible]~~
natuerlyk opstaet tegen een godsdienst die ons tot voorw
van onze dienst een gekruysten god voorhoud ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
1. cor. 1-23. maer aen ons hoe meer wy 't geh
van 't lyden, en de verneedringen van onzen god zullen bevatt
hoe aenbiddelyker wy 't zelven zullen agtten, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

olgens 't geen Paulus zegt: 't woord des Kruis is weldwaes 3. cor. 5-38
eit voor den genen die verlooren gaen, maer voor dengenen
ie zalig worden, dat is voor ons, is het een kragt gods.
en andere Steen des aenstoots ~~is~~ en maer al te gemeen is dere
at men verwondert meenigmael is dat de goede in drúk in Ly-
en zyn, dog zoo als we wel zullen bevatten dat Xus moest
yden om in de heerlykheit te gaen, zoo zullen w' ons geluk
ig agten hier deel aen te mogen hebben, want we noot zaeke
yk met hem eerst zyn kelk van Lyden moeten drinken,
willen we ook deel hebben aen zyne glorie, gelyk hy dit
en jae en joes voorzeide;

Conclusio

Wel dan Blaet ons dit hier dan Leeren, wy moeten uit
geen Xus van zig zelven zeide besluiten, dat by aldien
ons Hoofd aen wien den hemel toe behoort, & voordeel nog-
ans niet heeft gehad van zonder Lyden' er in te gaen, wy
ie zyne Ledemaeten zyn, wy daer ook niet zullen komen
an Langs de zelve weg, want hy de weg is de waerheit en
leven, is hy de weg zoo moeten Langs de zelve wandelen,
s hy langs de weg van Lyden tot de gloriegekomen, wy
moeten ~~ook~~ de wig van Lyden volgen om' er toe te geraeken.
Dit moet ons doen vlúgten de plysieren en wellusten der es
levens, dit moet ons doen beminnen de verstervinge, dit
moet ons vertroosten en verkloeken in 't Lyden, want in
geen wy hier met Xus Lyden, Paul, zoo zullen wy ook met Rom. 8-17
hem verheerlykt worden.

Ecce duo ex illis ibant ipsa die in Castellum, quod erat ... &
Luc. 24. f. 13.

Feria. 2da Paschatis. 1736. 45

52.

Oes Xti. Salvatoris nostri actiones et opera, quæ quoad hũ in terris vixit, operatús ẽ singulanter nostrã observatione merentúr. A. A.

Bena. Et ea dicta dictũ Sapia bonitate et justitia. At ea quæ post resurrectionem suam hũ peregit, singulariori adhúc observatione digna sunt 3o. quia operata, et ab huma nãa, quæ jam immortalitatem modo indúerat, atq; a boibo húmis calamitatibús, qbus ante crucem subjecta erat, Liberata. 2o. Quia ultima fuerunt totius vitæ et conversationis hũ in terris. Itaq; scientis ẽ mãs ultima magnatum et amicorum opera, ma. qm alia, durante eorum vitã peracta, inspicere et attente considerare juvat et..... 3o. Quia ista sunt onwederspreekelijke bewijzen, resurrectionis Jesu Xti ex mortúis, atq; nostram in hoc punctum fidem et fiduciam mirabiliter confirmant.

Hinc ẽ quod Lecta hisce diebus, gloriæ resurgentis Xti consecratis, Epr. aliquid filius suis prælegat, de Xti verbis et operibus post ejus resurrectionem habitis. Sic heri..... die eras..... Sic prædie..... Sic et hodie nobis prælegit het geen tusschen Jus en de 2. Discipulen op den weg na Emaús, op den dag zijner opstanding is voorgevallen.

Wy kúnnen het heele geval, gelijk gij't wel denken kúnt, in deze korte tijdt niet afhandelen.

Wy zullen van't begin van't Ev. beginnen, de Zaak na de Letter verklaaren en úitleggen, en't geen er tot onze stichting bevorderend waardig in is, ten voorstellen. Attendite.

Propositio

Evangelista Lucas referens hanc historiam, ait quod duo ex illis irent ipso die in Emaús. Hi duo ẽ erant ex collegio Apostolorum, sed et número 72 discipulorúm, quos præter Apostolos Jus sibi adscierat. Nomen úniús exprimitur Scil. Cleophas, quis autem alter fuerit, cum Lucas ẽ exprimat, incertum ẽ, aliqui opinantur quod fuerit Nathanael, alii putant quod fuerit ipse Lucas, et dicunt quod silentio nomen suum præterierit ~~quod debuerat~~ ~~ratione Xti~~ ~~sicut Joes, se ẽ Joem, sed discipulum a Xto dilectum,~~ dixit; sic aiunt Lucam simile, modo fecisse.

At utut sit, parum interest, solum Lucas ait duo ex illis ibant in Emaús. Quod autem ipsis hujus itineris fuerit

motivum, & exprimitúr.

Aliqui opinantur quod ex Jerúsalem discesserint pro tunc Judæorum; erant enim Judæi & solum in Jum, sed et in eó ei favebant summopere exacerbati. Xto ad hunc eventum modo Judæi concluserant dat Hoc iemand hem beleide soude Joan. 9 - 22. Xúst zyn, uit de vergaederinge zoude geworpen, worden.

Alii putant quod Minuto zelo moti discesserint; Sed hoc et nolentes diútiús morari in illa, sanguinolenta civitate qua hos prophetæ, et novissimè ipse Xus prophetarum caput occisus erat; timentes ne vindicta divina sese cum ipsis involveret.

Alii existimant quod exierint tot haer onderlinge stellingh om, met malkander eens te verpraeten, al was Xús Paerem was, van de boodschap der Vrouwen, van het Lege van de getuygenis der Engelen &c. Et hoc textus ipse innúdr, cum dicat: Zy gingen en spraken met elkanderen, van alle dese dingen, die 'tor geschiet waeren.

Alii sentiunt, quod in Emaús ipsorum esset domicilium dat Ze na huis gegaen zyn, hoofdeloos zynde en den moed Loren geevende van wegens Xti opstandinge, terwyl het nú was de derde dag: et Sane quod ita cum sic esset, patet quod Xto páulo post discedant? Dan wy hoopten dat hy't was Israel zoude verlossen: en nu naer dit alles 't is Nu al de 11 Zie daar 11 vrede dag, dat deze dingen geschiet zyn. Q. d. jam spes desiit nin om dew deze? discipelen uit Je- Quales impatientia in vacillantibus Xti discipúlis! rusalem gingen. gister ipsorum, ipsos duxerat, quod hac tertia die resúrgeret, Yder zal ons een tiam jam tum, ex mulieribus intellexerant, testimonium de berondir Jesus ge- rum de resúrrectione Xti. en haere ontmoetinge aen het graf, v.n. Wy zullen van interim, his obstantibus desperantes et impatientes ab eo agteren af beginnen mus discedúnt.

en nadat de tyd toe. Heer Jesu, we afgebeeld een trek van onze natuerelyke on- laat daarin voort- digheit, qúo Deus beneficia, qúa ab eo expectamús, páuco tí gaan. In wel differt, statim desperamus, et eo cademus, dúm, o ex voto Jo. Leiden wy... cum agitur impatientes sumús.

Exod. 32 Simile Legimus de Israele Sul: quod dum Moses 40 dus et noctibus morabatur in monte de ipsius reditú quasi des rans ad Aaronem dixerit: Surge fac nobis deos, qui nos ce dant, Mosi enim, húic viro, qui nos edúxit de terra Ægy ignoramus quid acciderit. Et hoc ipsorum impatientia Judith. 8. in apertam idololatriam. Simile Legimus de Bethúlicen

O quam impatientes et nos sæpe sumús, dum Deus quantalum, tardat auxilium aut beneficium? desperamús, meuramus, conquerimur (Delata, et particuliza.)

Non Sic A. J.... qúin contra, potiús, Laet ons de Belofte gelooven, dat wij verzekert zijn, dat al vertraegt hij, eg

men dat niet agter blyven. Nonmentietur Deus, se Habac. 2-3.
veram, sperit et pereta illum, quia veniens veniet et non tarda
mi. We moeten gods tyt niet bepalen, in patia (ait Xus) pos Luc. 23-39.
debitis aas vestras. Et Sunt Paulus monet Hebreos ca. Heb. 10.
tra vobis necessaria e ut voluntatem Dei facientes reper
tis repromissiones. Hanc nos D.A. dum Deus auxilium,
fert, monstrare dignus.
Redeo ad Viatores, illi, ergo dum, jam in via erant Co=
nebantur ad invicem, de his oibs qua acciderant, Scil: de morte
sui Sui, de eius Sepultura, de Sermonibus Maria Magdalena
indubiè ipsis in mentem, quoq veniebant oia mirabilia, qua
Xto audierant, et ante mortem in eo viderant, Scil: Zyn Wysheit
mogentheit, Zyn heerlykheit, en dan ook van d'andere kant
ne Zwakheden, Zyne verdrietheden, hoe diversa objecta, mi=
em quoo eos geslingert hebben, dan haer wederom hoopgevende
n wederhaere hoop nederdrukkende, dum cogitabant eius Sapiam
poam, quam sape viderant et poterant planè spem abjicere,
ed recordao mortis et Sepulcri rukten die Zaede geddagten,
haer weder weg, dus of het een droom geweest waere.
Sic se habebat cum istis Viatoribus, Licet Jesus ait exis=
orum oculis, o tamen lux patet, erat ex ipsorum mente et orde
Jesus dien Zy Lief hadden, dge hy Leefde konden Zy nog
iet vergeten na Zyn doodt, Zy waeren beroofd van Zyne te=
enwoordigheit; Zy kunnen niet nalaeten van hemte spreken.
O daer het hert vol van is, daer spreekt de mond van. Die
an heilige en godvrugtige Zaken vol is, spreekt daer van. Die
an't aardse vol is spreekt van het aardsche. De tong volgt
et hert na. Die Xus in 't hert heeft, 't is onmogelyk dat hy den
uivel op de tong heeft. Wans hert gereinigd is, hoe zal die mes
yn mond onnuttte, onreine, en verrotte redenen uitgeven?
O qm optanda, res esset ut ad exemplum horum discipulorum
Sape de Deo et divinis, de Sanctis et pijs rebus nostra essent et
loquaces et Sermocinaces. Hac de re graviter monet Eph. 4-29.
phesios Paulus dicens: Dat'er geen snoode reden uit uwen mond
komen, maer alleen die goed zij tot Stigtung des geloofs, opdat
de mag behagen, den genen, die 'te hooren. Idem monebat Colos Col. 3-16.
ensses: Het woordt van Xus woone in u Luiden, overvloedelyk
in alle Wysheit: Leert en vermaent elkanderen met Psalmen
Loffangen en geestelyke Liedetjes.....
Et sane Sunt corrumpunt bonos mores colloquia prava,
Sed ad bonum, et ad virtutem, excitant colloqua bona, de pijs
et divinis rebus, Et tqm, calcar quo incitamur ad benè agendum,
Et tqm, Scala Jacob qua ad ascendit ad Deum, et Deus
um Suis benedictionibus descendit ad eam, Et tqm, canalis
per quem Spus Sti graa, in nos influit, Et tubus et potus aia
nostra Deum, quod Xus dixit, Scil: qd o mi solo gane quat hoc, Sed in oi verbo quod

Igitur A A. dum vel sumus in via vel alibi, cogitemus et
quamur de Deo, de piis rebus, vel saltem de honestis et decen
rebus. caveamus autem summopere sermones proferre scandal
fœtidos et impudicos. Ac 1º. Quidem caveamus de liefd
Non desunt proh dolor! inter Xanos qui hoc vitio labor
qui de impudicis et fœtidis sermonibus pleni st, qui in ta
loquendo modo meenen, een aerdigheit en snackerigheit gele
te zyn; waerlyk een aerdigheit en snackerigheit die geen
betaemt! Sane tales produnt, quod intus habent. Bonus
ait Xus de bono thesauro cordis profert bona, et malus hoo
malo thesauro profert mala. Et sane si ut Xus ait, de ab
dantia cordis os loquatur, qua re cor talium abundet, serm
satis demonstrat. Et haec st mera conjecturæ, cum Xus ipsa
tas hoc pro infallibili signo tradiderit. Et si corda eorum, q
impudica loquuntur impudicis rebus plena sunt, tunc et sæpe
evenit quod Xus de corde ait, scil: De corde exeunt cogitationes
malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, immunditiæ
Et hæc sæpe st fructus impudicarum sermocinationum.

Eph. 5-3 Dehortatur nos ab his aplus dum ait. Dat de haererye of
eenige andere vuiligheit ook zelfs onder u luiden niet genoemt
de, gelyk het heiligen betaemt, nog oneerbaerheit, nog zotte k
of schetzerye die nergens toe en dient. attende quid Paulus
Dat ze zelfs niet genoemt en worde quo ma ergo.....

Matt. 12-36 à talibus deterrere nos deberet Xti commina. Ik zeg u, d
de menschen in den dag des oordeels rekenschap zullen geeven
van elk ydel woordt, hetw: zy zullen gesprooken hebben.
Let wel: van een ydel woordt. quid ergo dicemus? ——
Horendum quod Xus de talibus dixit. Het was hem beter,
Matt. 18-6. eenen meulensteen aen zynen hals gehangen, en in de diepte
zee geworpen te worden.
Aliter Discipuli Evangelici. hi o.... Sed econtra... et ho
Loquebantur de his quæ acciderant scil: de passione et
k Xti. Particulariter et hoc dbt ee nobis oibs, hisce dic
objectum, cum hac re occupati ee debemus. Sane cum Xti p
sit fundamentum salutis nostræ præstat nos eam grato
recolere, nihilq Xto gratius qm passionis ejus memori
o secus ac benefactorem, lætificat beneficii recepti apud
cipientem, ruminatio et memoria. Paulus tantus erat in
crucis Xti, cogitaoe et ruminaoe ut oem suam, in ea asser
1. Cor. 2-2 consistere sapiam. Ik agte niet geraeden iet anders onder
gal. 6-14 u te willen weeten, dan J. C. en dien gekruyst. Item verr
zy van my dat ik in iet anders zoude roemen, dan in het kr
onzes Heere J. C. door wien de wereld, my gekruyst is, en
ibid. 2-19. de wereldt. Item Xto confixus sum cruci.
Sic Discipuli.... sic et nos....
A.

A Liefdeloze, of
vloze reden, het
praten van eensan-
ders zaken; want,
waar, of onwaar't
altoos stryd tegen
de Wet van Godt, ja
tegen de Wet der
Matt. 12-35
nature. Longius
hoc ad captum po-
puli deduxi.
2º. Niet alleen alle
liefdeloze, maar
voor al alle erger-
lyke reden moeten
wy vlugten &c

Et cum dum fabularentur et secum quærerent, et ipse Jesus
appropinquans ibat cum illis. Ipso facto Jesus hic demonstrat
se ad alias verbis promiserat duens: ubi sunt duo vel tres
congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Ni duo des-
cipuli erant congregati in nomine Xti, imo pleni Spu et mente
Xto, hunc et ipsis se adjungit. Gerissimè olim David
docebat. Dat zy op u hoopen die uwen naem kennen, want gy o Ps. 9-33.
niet verlaten, die u zoeken. Nec et hic nunc Jesus
derelinquebat discipulos qui cum quærebant, qui de eo loque-
bantur, et ejus gesta narrabant.
Dum favorem Deus exhibet qui de Deo et divinis meditantur
loquuntur. Patriarcha Jacob in via, piis rebus occupato
aderat Deus, angelis ad eum appropinquabant, dicebat ipse gen 28
dit hic aliud nisi domus Dei et porta cæli. Eunucho
in via, Scripturis sacris occupato divinitus mittebatur Phi- act. 8.
lippus interpretator et consolator ejus
dia, H. H. et nos occupati Jesum cogitando et de Deo lo- Conclusio.
quendo, aderit et Jesus nobis, ejus solatium et gaudium Spus
experiemur. Sic discipuli Evangelii ut quotidianis
occupati erant, istis diebus. Sic et nos his præcipue diebus.
cum tertius dies quod Jesus mortuus sit: igitur
Zoo zal 't blyken, nos te de numero discipulorum Xti.
Jesus redivivus nobis aderit. Sic Xto resurrecto nobis
videbit. Sic Jesum, quem in domo nostra recepimus cœ-
gemus nobiscum manere. reedts door zyne genade en in
liefde vereenigen in 't breeken des broods, hier in de tydt,
en naemaals op 't volmaekte in alle eeuwigheit Amen.

A. 1o. occasione aliquorum acatholicorum hic
præsentium explicavi 1o quod recte passionis et mortis
Dnicæ memoremur p signum Crucis &c 2o Missæ
cum sacrificio Missæ quod, o e diversum, sed idem
cum sacrificio Crucis &c in quo mors Chti exhibetur
p consecrationem panis, et consecrationem vini. &c
3o Fideles exhortatus sum, quantum quis q pt,
huic sacrificio assistere, atq sic reminisci mortis
Dnicæ, cujus hisce diebus memoriam agemus &c

Et dixerunt: de Jesu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & oi populo.

Luc. 24. v. 19.

Feria 2da Paschatis 1737.

Verissime Xus Dnus in Ev. dixit: uit d'overvloet des herten spreekt de mondt. A. H. Luc 6-45.

De waerheit van dit spreekwoordt des zaligm. zien we dagelyks in de dingen van deze wereldt. Een ambagtsman spreekt van zijn ambagt, een winkelier van zijne winkel, een koopman van zyn koophandel, een Lantman van zijn akker, &c. Nu gelijk ijden een geern spreekt van zyn beroep, plantering en geneering om dat zijn hert daer vol van is: zoo ook volgens de verscheide genegentheden, passien en de driften zal men een ijden hooren spreeken. ~~[illegible]~~ Die van heilige en godvrugtige zaken vol is, spreekt daer geern van. Die van 't aerdsche vol is spreekt van 't aerdsche. De tong volgt het hert na. En in zulken zin is 't dat de Heere Xus heeft gezeit: uit de volheit des Herte spreekt de mond. Een goed mensch, als Xus brengt goedt voord uit den goeden schat zyns herte, en een quaed mensch brengt quaed voord uit zijnen quaeden schat. Want / voegt Xus 'er by / uit de volheit &c.

Willen we een voorbeeldt hiervan, we hoeven niet wydt te loopen, we hebben onze ogen maer te slaen op 't hedend. h. Ev. Daer vertoont ons d'Ev. 2 discipelen onderhandelende met elkanden van al 't geen 'er dere dagen geschiet was te Jerusalem. Ceil: van Jesus van Nazareth, hoe hy van d'opperpriesters en prinsen der joden ter vonnisse gelevert en gekruyst geworden was. Alhoewel Jesus was uit d'ogen van dere discipelen, hy was nog niet uit haer hert en mondt. Die Jesus, dien zy lief hadden, doe hy leefde, konden zy nog niet vergeeten na zyn doodt, zy waeren berooft van zyne tegenwoordigheit, egter kunnen zy niet nalaeten van hem te spreken. 't vat van haer hert

geeft me van dat het in heeft. Ja zoo vol waeren zij v
Jesús, dat zij aen Jesús zelf, doen zij meinden een v
deling te weren, in die op de weg zoo maer by haer quam
daer van begonnen te spreken, en onder anderen zeide
zij niet van Jesús van Nazareth, die een groot prophe
magtig in werken en woorden, voor gods en voor al het
En. quoo hic discipuli. met Jesús zelfs ~~waerzoo~~ doen zij
een vreemdeling te weren, van Jesus spraeken, en wa
zij van dam zeiden. zij zeiden, zeit de text. van Jes
van Nazareth.

Propositio Luber hac colloquium Emautinorum ad Jum per
num paulo latius considerare 1o illud Litterale
plicabimus 2o Moralia quedam exin dedicemus.
Attendite.

Om de opgenome woorden, in orden te verklaeren, z
men, de zelve van woordje tot woordje na te gaen, en in
zonden te verhandelen.

Zij zeiden, zeit de text. van Jesús. Jesús dat is te
zaligm. Zij noemen hem meerdenaem van zaligm, omdat
hem hielden, en aenzagen, voor den eenigen en waeren, zaligm
gods volk. En daerom, is 't dat te naderhand nog zeiden
hoopten, dat hy 't was die Israel zoude verlossen.

Zij zeiden dan, Weet gy niet van jesús, en welke Jesú
van Jesús van Nazareth. Zij noemen hem jesús van Naz
niet omdat hy geboren was te Nazareth, in galilea. Hem
hy geboren was te Bethleem, in juda. Maer zij zeggen va
Nazareth, omdat hy te Nazareth, ontfangen, was, en d
plaets was daer hy opgevoed was.

Zij zeiden dan Weet gy niet van Jesús van Nazareth
groot propheet was. Zij noemen hem een Propheet. Het
woort beteekent eigentlijk, voorzegger, of eenigen zodaen
persoon, qua futura prodicit. Dog dewijl dat gods in 't
de toekomende dingen, zijnen volke voorzeide en verkondi
door de mond, van haere Leeraeren, die hy haer zondt, zoo w
de Leeraeren, dewijlen ook propheten, genoemt. Derhalv
waemeer deze Discipelen Jus noemen een Propheet, zoo geest
met die benaeminge te kennen, dat hy nog levende, bedie
had het ampt van een Propheet die niet alleen toekomen
gen voorzeit, maer ook die gods wil aen den menschen
maekte, en gelijk 't een herder en Leeraer betaemt, om het
de menschen
te leven aenmaent. Zij noemen hem dan, een Propheet

lfs een groote Propheet, de tert zeit, Die een groot propheet
s. En hier door geeven zy te kennen, dat zy Xus aenzagen
et als eene enkele propheet ex coi prophetarum ordine,
er als dien groote Propheet, die blooft was dat komen zoude,
Propheet, daer Moises van gezeit had. de Heer uw godt Deut 38-35
l u een Propheet verwekken uit uw volk, en uit uwe broeders,
lyk my: hem zult gy hooren; die Leeraen daer Joel van voor=
it had: gy kinderen, van Sion, verheugt u, en verblydt u in Joel 2-23.
Heer uwen godt, want hy heeft (zal) u geeven den Leeraen
r regtvaerdigheit. vervolgens noemen ze Xus een propheet
een groot propheet, dus te kennen geevende dat ze Xus aen
gen niet als eene gemeen propheet, maer als dien groote Pro
heet die de wet belooft had, en de Messias zelf was. En dit
mt over een met den naem, die ze hem eerst gegeeven had,
weten de naem van Jesus, dit komt ook over een met 't geen
naderhand nog zeiden, Seil: wy hoopten dat hy 't was die
ael verlossen zoude.

Zy zeiden dan, weet gy niet: van Jesus van Nazareth,
e een groot Propheet was, Potens, En hier mede verheffen
d'uitnementheit van zyne propheteringe nog boven de dienst
n alle d'andere propheten, die oit voor hem van godt ge=
nden waeren. Zy willen zeggen dat hy niet alleen prophe=
erde en Leerde met de mondt en met woorden, maer dat ook
ne woorden en Leere vergezelschapt gingen, met eene daedelyke
tooninge van zyne godlyke magt en kragt.

Et verè dicunt, dat hy een propheet was die kragtig of
agtig was. want zie maer eens, als een zekere vrouw, die
Jaeren Lang aen het bloedt vloeden gegaen had, zyn kleet Mar. 5-30
aer aenraekte, zoo ging 'er een kragt van hem uit om haen
geneezen. Zie maer eens, als hy op zekeren dag zat en Leerde,
oo was de kragt des Heere daer (ait Luc.) om hen te genezen. Luc 5-37
n welke ~~[illegible]~~ kragt die zelfde Ev. spreekt, als hy zeit
l het volk zogt hem aen te raeken, want daer ging een kragt Act 6-39
an hem uit, en maekte ze allen gezond. En hier op zag Petrus
k als hy ten huyze van den hooftman Cornelius getuyde dat Act. 10-38.
odt was met Jesus van Nazareth, en dat hy hem gezalft had
et den h. geest, en met kragte. En hier op zagen deze Dis
pelen ook als zy zeide dat Xus een propheet was, die magtig
f kragt was.

Dog waer in zeggen ze dat hy magtig was? Magtig,
eggen ze, in werken en woorden.

In werken, i.e. mirakelen, tekenen en wonderdaeden
waer door hy de waerheit van zyn preken en Leere bevestigt had

op dere zyne wonderwerken, zag Nikodemus, als tot tot
Jois 3-2 zeide: Meester, wy weeten dat gy een Leeraer zijt van
gekomen: Want niemand kan dere tekenen doen, die gy
en zy dat godt met hem is. Tot dere zyne wonderwerken
Matt. 11-4 mirakelen, wees de Heere Xus de discipelen van Joes, als
hen zeide: gaet henen, boodschapt Joes, het gene gy gehoort
gezien hebt: De blinden zien, de kreupelen wandelen, &c.
Dit deed Xus om hen volkomentlyk te doen geloven, dat
was die beloofde propheet, en magtige Leeraer, van den
Isa 35-5. gezeit was: Dan zullen d'ogen den blinden opengaen, en d'
den doven ontslooten worden, dan zal de kreupele opspr
als een hart, en de tonge den stomme ontbonden worden.
Magtig zeggen ze dan, in werken, en ook voegen ze'er
in woorden. Magtig in werken en in woorden. Zy willen ze
de woorden die hy sprak, zyne Leere die hy preekte ging al
vergezelschapt met de kragt van zyne geest, in voegen dat
alleen geluid maekte in d'oren den menschen, maer dat hy
zyne woorden deede nederdaelen in de herten van die hem ho
zoodat overtuijgt wierden de hardnekkiegen, en verstokten,
verligt wierden de genen die in Hem geloofden. Op dere mag
Matt. 7-29 kragt in zyne woorden, zag Matthaeus, als hy zeide: Hy Leer
als magt hebbende, en niet gelyk hunne schriftgeleerden, en
rizeen. Hier op zag Lukas, als hy zeide: de Kapharnaiten
Luc 4-32. den verstelt over zyne Leeringe: want zyn woordt was kra
Dere kragt en magt deede Xus blyken in zyne woorden, al
dienaers den overpriesters en pharizeen, hem hebbende ho
spreken, dit rapport van zyne woorden aen hunne meest
Jois. 7-46. deeden, en zeiden: Noit heeft'er mensch zoo gesproken, g
dere mensch.
Igun merito duunt hi discipuli de Xto dat hy magtig
in werken en in woorden.
Idq ut addunt voor godt en voor al het volk
Voor godt, inquiunt, En hier me willen ze zeggen, dat zy
mirakelen en Leere geen guijgelwerk nog bedriegerye zyn
Exod. 7-11. 8-18 by voorbeelt door verblindinge van ogen, der mensch
2. Tim. 3-8 hoedaeniege guychelerijen, en bedriegeryen, Jannes en Ma
en d'andere tovenaers gepleegt hebben, in Egypten, Maer
zyne woorden zyn geweest woeragtige woorden, en dat
mirakelen en wonderwerken in der daet en in der waerheit
daenigen zyn geweest als zy haer vertoonden, zoodat
bestaen konden voor gods ogen, dew. zelfs daer van getuy
gaf. Waerop Petrus gezien heeft, wanneer hy Xus noemde een
Act. 2-22 die godt onder het volk aenzienlyk gemaekt had, door krag
wonderdaeden en tekenen, die god gedaen had in 't midden

s joodschen volks. En hier op zagen deze discipelen ook als
van Xus zeiden, dat hy magtig was in werken en in woorden
or godt. ~~[illegible]~~
en, voegen z'er by, voor al het volk. Zy willen zeggen,
dt, gaf niet alleen getuygenisse van de kragtige werken, en
oorden deses Propheets, maer ook zelfs de menschen ontzet=
den, haer daer over, met verwonderinge; zy verheerlykten godt
n wegen zyne wonderwerken en predikatien, die zy aenschou=
n en aenhoorden. Dit getuygen de h. Evangelisten deurgaens.
Als hy in de Synagogen, en elders leerde de menschen die
m hoorden ~~[illegible]~~ ontzetteden en versloegen haer over zyne
ere zeggende: van waer heeft hy alle deze dingen? en wat is dit Marc 6-2
or een wysheit, die hem gegeeven is, dat'er ook zulke wonder
eden door zyne handen geschieden? Sic dum filium viduæ
aim a mortuis excitarat, zoo wierden z'allen die'er by waeren Luc. 7-36
et vreeze bevangen, en verheerlykten godt, zeggende: daer
een groot propheet onder ons opgestaen, en godt heeft zyn
lk bezogt:
En dus is 't met regt dat deze Discipelen van Xus zeiden
at hy magtig was in werken en woorden niet alleen voor
odt, maer ook voor al het volk.
Habitis A. A. explicatoem verborum assumtorum,
elke de Discipelen van Emmaus tot Xus, dien zy meinden
n vreemdeling te wezen, gesproken hebben. Varia hic
am observare possumus.

Ac 3o. Observa. Hoe vrymoedig beide deze Discipelen
werk gingen, in Xus te beleyden. Het was zeer gevaerlyk
die gelegentheit des tyts tot faveur van zyne zaeken ieo Xus en van
spreken, dewyl dat Xus als een quaeddoenden en gods las=
eraer, door het vonnisse van kerkelyke en wereldsche geregte
n doodt veroordeelt was, dewyl ook uit de Synagoge gewor=
en wierdt een ygelyk die zynen naem beleide. Edog des niet
e min beleiden deze Discipelen rond uit, zonder eenige bewim=
elinge, en dat by een onbekenden vreemdeling (zoo zy meenden)
at zy onder malkanderen verhandelen de zaeken die voor=
evallen waeren aengaende de Heere Xus. Ja zelfs zegaen
en dezen vreemdeling ophaelen al dat tot Lof van Xus konde
dienen, zy zeggen hem, Weet gy niet van Jesus van &c
En dit moet ons tot een les en voorbeeld dienen. Hier
moeten we leeren ons niet te ontzien den naeme Xus onzen zaligm
openlyk te beleiden, zelfs ook in prykeleuze tyden, wan=
eer Xus vervolgt word, en om zynent willen de genen die hem aenhangen.

Hier, in gaat ons Cleophas met zyne mede discipel voor
Zulken voorbeldt hadden we gisteren, ook in 't H. Avt.
persoon, van de vrouwen die dien zelfden jesus ten graf
gingen zoecken. Niet vreezende voor Lilatus, noch voor d
noch voor de overpriesters gaen zy openbelyk na 't graf
Lighaem, te zalven. Zulk een voorbeldt hebben wy ook
op dese dagen, wanneer wy vierende de begraefenisse
d'Ewangelisten hebben hooren verhaelen, hoe dat Nicod
en Joseph van Arimathea, beide ryke en aenzienelyke
de vryhaedigheit hadden van tot Lilatus in te gaen, om
Lighaem van Xus te vraegen, en om hem eerlyk te mogen
ven. Wes geen voorzicker niet anders was als Laere der na
reldt, goet, ampt en eige Leven in de waeg schael stellen
Zulken, d'A postelen naderhant meermaelen, ook
wanneer zy om Xus wille versaegt en in de gevangenisse gewor
en scherpelyk van de raedt te Jerusalem, gedreigt, egter vast
onbewegelyk by haere beleidenisse van den naem van Xus bl
en zelfs rond uit zeiden: wy en konnen het geen wy gezien, en
Act. 4-20. hebben niet swygen.

Maer Lilaes! hoe vele Xtenen zyn'er die van dese voor
komen, af te wyken? hoe weinigen zyn'er die met eene Cleo
en zynen mede discipel jesus en, zyne waerheit onbesch
durven, beleiden? we hebben de beklaegelyke tyden, van
kerk aen te zien, en d'onderwinding zal ons van

Dog verre van ons dat we zoo zouden te werk gaen. Lebr
cipulos Emauntinos imitabimúr. Soo zullen we toonen d
waere discipelen van Xús zijn.

2o. Observa, quod nam, ex comitúm, hic Discipúl
dederint Scil: qd. est Lotens in opere et Sermone
Atq; illud continet genúinúm Boni, ministri Duli en com
Item, boni patris familias et cújusúmq; Superioris.

Magtig maer een vader des huisgezins weren in, woord
Tob. 3-10 Hy maer gelyk eene andere Tobias zyne kinderen, leeren van
kindsheit af, Godt te vreezen, en zig van alle zonden te ontha
Dan 13-2. Hy maer als eene andere Helcias, de vader van Susanna zy
kinderen, van jongs af aen, na gods wet onderwyzen. Een m
maer zyn als eene andere Lois de grootmoeder van Timothe
2. Tim. 3-5 of als Eunieke des zelfs moeder, die haer kinderen, van jon
ibd. 3-15. in de schriftuere onderwyzen.

Quod, igna, de talibus dicendum, qui. Solum ipsi, sed
in Sermone, maer die ook niet magtig willen zyn, om haer
kinderen, naerstelyk te zenden, ter plaetsen, daer ze zoud

derweren, worden..... O oes hi meminerint dicti Pauli
Suorum, et mxe domesticorum curam o hbt, fidem
gavit, et est infideli deterior.
At procul à vobis A. A. gedenk dat van een vader des
uisgezins op zekere wyze gezeit moet kunnen worden, gelyk
discipelen van Xus zeiden, dat ze magtig moeten zyn in
worden, i.e..... En hierom wil de h. Augs. dat een vader des
uisgezins zal zyn gelyk als een bisschop in zyn huis.....
Igitur, sunt hi discipuli de Xto, sic et de unoquoq patre
familias dici posse dbt qd Potens sit in sermone.
Dein dbt quoq Potens ee in opere. Non id illegendum
operibus miraculosis, neq in opere efficiendo id in prolibus
quod eas monet, et ad qd hortatur. Id Xus poterat: id
tem o pnt Ministri Xti aut parentes. Hi pnt plantare
gare, sed Dei e fructum dare, et operari in corde.....
Potentes in opere dbnt ee parentes, id e pietate, et vir
tute, et expto bonae cversaois. Tales Xus rū Discipulo=
rum, tales supra memorati parentes..... tales et
s oes O parentes ee dbtis.

Morale illud ad quemcumq fidelem extenditur. unus=
sq enim, utpote Discipulus Xti conari dbt ut sit sunt
magistra suus.
Dbt ee potens opere et sermone. hbre sciam et
osse mysteria Religionis; sed et opere et virtute et
onis exemplis pollere dbt.
Non sufficit potens ee sermone, scire de religione
disserere..... / Locus Pauli 1. cor. 13-1... /
Dbt etiam ee potens opere &

Ipse se finxit longius ire & coegerunt illum.

Luc. 24. v. 28.

Feria 2da Paschatis 1739.59.

Vyf verscheide reizen geeven de h. Evangelisten ons te kennen dat de Heere Xus op den dag van zyne glorieuze verryzenisse zig heeft vertoont aen zyne wel bemindenn A. A.

D'eerste openbaering is geweest aen Maria Magd. aen dew. Jus als een hovenier verscheenen is

De twede is aen de vrouwen die hem s'morgens hadden zoeken de zalven.

De derde openbaering is geschiet aen den Prins der Apostelen, den h. Petrus.

De 4de is geschiet volgens 't voorgelezen Ev. aen de 2 discipelen gaende na Emaus.

En de laest is geweest alswanneer Jesus by d'Apostelen by een vergaedert verscheenen is.

Edog onder alle deze openbaeringen, is'er geen met meer omstandigheden verhaelt van d'Ev., als die gene, daer ons voorgehoude Ev. van spreekt, daer schijnt ook geen zoeten en aengenaemen, als deze geschiet te zyn.

Vooreerst hooren wy in de zelve, hoe dat de Heere Jesus zig met haer heeft vervoegt. Wy hooren uit de zelve de reden, die de zelve Jesus met haer een ruime tydt heeft gevoert, hoe hy haer de schriftuere heeft uitgeleidt, en uit de zelve de noodzaekelykheit van zyn lyden heeft aengetoont. Wy hooren in deze geschiedenis zeer omstandig hoe zy ten laesten in 't cas teeltje van Emaus gekomen zyn, hoe zy hem gekent hebben, en ten laesten hoe de gezegende zalgen voor haere oogen verdweenen is.

Waerlyk dit zyn al te zaemen omstandigheden die wel ter deeg verdienen net verhandelt te worden, edog al te overvloedig veel, indien wy zelfs van yder in 't bezonder maer een woordtje wilde zeggen.

Wij shalen in wij ons nú verzeggen gaen, zúllen, met maer een
digheit van deze historie aen te haelen, naementlijk dat
gemeene text, van spreeken in Zeit: Jesus gelieve zig, als
verder zoúde reizen. Maer zij parsten hem. Wij zúllen
Propositie
korte woorden letterlijk verklaeren, en tussen beide zien
zedelessen, daer in voor ons beslooten zijn, Attendite.

Twe dingen zeit de text: 1o de text spreekt van
geschied is van de kant van Jesus, Seil: Ipse se finxit
ire. 2o zoo meld de text 't geen daer op gevolgd is van de
dit discipelen, naementlijk. Coegerunt illum..... Discubuit
cum eis.

Aanleijding.
De Heere Jesus, nadat hij aen de 2 Emaus gangers zoo
had uitgelegt de h. schriften, en prophetien tot onderregtinge
wekkinge van hun verdoofde geloof, was nú gekomen, tot de
daer deze 2 discipelen, van zins waeren, hun nagt verblijf te
dog onbekend. Opgesaegen zijnde door de klaere blijken, die
hen had voorgestelt, daer te opleggen, van verscheide prophe
zoo waeren zij, zonder iemers anders op te denken, gekomen te
plaets die Emaus genoemt wierd, 60 stadien t. e.

Of zij t' Emaus een wooning hadden.
Of nú deze discipelen hier een eige wooning hadden, of
gegaen zijn, daer men gewoon is te herbergen, voor vreemde
is ons onbekend.

Het schijnt evenwel dat zij genoeg verzekert van gelooc
zonder verder vraegen, gekomen zijn ter plaets en daer zij
λ daer hun huis of verblijf hadden. te blijven, daer binnen gaande, en aen tafel gaande zij
Hier gekomen, zoo zeit ons de h. Ev. dat de Heere Jesus
aen hen onbekend; zig gelieve als of hij verder wilde gaen. Ipse
finxit longius ire.

Manier op dewelke Jesus zig gelieft.
De manier, op dewelke dit in zijn werk is gegaen, is zon
felmet 't huis voorbij te treden, en hen na 't landsgebruik
een goeden avond, of volgens de manier der Hebreen, de
voorspoed toe te wenschen. t

Hij gelieft zig als een reizigen, die het nog geen tijd dr
uirte scheidens, maer die nog verder zoo te gaen, finxit se ire

Gevoelen van eenigen.
Daer zijn er die meinen, dat de Heere Jesus van zins wo
den te gaen. Maer dat hij overwonnen door hun bidden, het
veranderde, op een zekere manier van spreken, niet ongelijk
het geene hij voor zijne verrijzenis gedaen heeft, als hij niet
te willen helpen, de dogter van de Cananeesche vrouwe door
Matt. 15 - 22 duivel

...uwel bezeeten, zijnde, tot dat hij ten laesten, door het verzoek
...n de discipelen, en door het hartelijk smeeken, van de vrouwe
...g scheen te laeten, gezeggen, en haer dogter genas. 't geen hij
...ede om daer door te toonen, wat dat al vermag het gebed volgens
...getuijgenisse van David: Volúntatem timentium se faciet Dnús
...de precationem, eorúm exaúdiet: Ps. 144-19

Wederlegging.

Edog dit schijnt niet waerschijnlijk, misdien Jesús zig ten
...n einden ~~zig~~ bij deze discipelen begeeven had, om bij hen te
...ijven, en dús aen hen zijne verrijzenis in hún verblijfplaets
...kend te maeken.

Het is dan waerschijnlijk dat hij maer van buiten, in zijn gelaet
...eeft willen toonen, dat hij verder wilde gaen, om daer door van
...en genoodt te worden, en aldús tot zijn einde, en oogwit te
...raeken.

2 Zwaerigheden

Dog indien wij dit laesten voor 't waerschijnlijksten houden,
...oo daen zig hier 2 zwaerigheden op. 1º. Waerom dat de Heere J.
...en innerlijk iets anders heeft willen doen, als hij uiterlijk te
...nnen gaf? 2º. Hoe dat Xus dit heeft kunnen doen, mitsdien dit
...hijnt niet zonder een zoort van bedriegen te kunnen geschieden?

d'eerste opgelost

Wat d'eerste zwaerigheid aenbelangt, waerom hij zig geliet
...og verder te gaen, is (úti S. Greg.s ait) Qa adhúc in ipsorúm
...rdibús peregrinús erat à fide, se longiús ire finxit. Edog
...isdien ~~hun~~ herten brandende waeren, op de weg als hij hen de
...hriften uitlegt, gelijk zij zelfs bekenden, zoo kon dit niet zonder
...eloof geschieden. Zoo dat 't dan veel waerschijnlijker is, dat hij
...p de zelve manier, gelijk ~~als~~ hij hún oogen opgehouden heeft op dat
...ij hem niet kennen zoude, zoo ook op de zelve manier, zig geliet
...ls of hij verder wilde reizen, misdien de tijdt nog niet gekomen
...as, op dew: hij zig bekend wilde maeken.

2de Zwaerigheid uit Aug.s

Maer zal iemand zeggen: Hoe kon Xus, die God, en mensch
...was, zijne discipelen bedriegen? Mits alle bedrog zoo door
...oorden, als door werken, met regt een leugen genoemd mag
...orden, voornaementlijk als 't geschied om die genen, die zulks
...en doen, in eene verkeerde meininge te brengen?

R.der S. Aug.s Het is niet al leugen, het geen men verdigt;
...aer dan is 't een leugen, als 't geen dat men verdigt, niet ~~en~~
...diend tot iemands onderwijzinge, of om daer door iets te be-
...duijden. Maer als 't geene dat men verdigt, geschied om daer
...door iets te doen verstaen, zoo is 't geen leugen, maer alleen
...en verbloemde waerheid. Want anders (ait idem Aug.s)

't zoo zouden 't allemael leúgens zijn, 't geen door de h. en gel
't luiden, in een oneigen zin, gezeid word. Ja 't geen van Xús
't in veele plaetzen, gedaen is, naementlijk als hijons versch
't paraboles, in de h. Schrift uitlegt, van dew. al te zaemen g
't waerheit te verwagten is, als een waerheit van leering, di
't door ontdekt wordt". Arg. sin respondet hûg: 2da diffi

Beter uit Gregorius.

dog 't is niet eens noodig zoo ver te komen, om dit te tot
dat in, dit doen van Xús in 't minst geen leúgen, of dr
geliegen is. S. Greg. zeit, dat Jesús zijne discipelen, niet
willen bedriegen, maer hen alleenig van hún verkeerde m
verlossen. De discipelen, die meinden, dat Xús nog nieo v
was. Hij vertoont zig daer hen, onder de gedaente van een vrouw
en op dese wijze zoo schijnt hij verder te willen gaen, niet
te bedriegen, en te zeinen, dat hyde Xús niet een was / tw. een fael
geweest zoú zijn / maer om hen te toonen, dat de genen die ga
meinden dat Xús niet wezen zoúde, egter de Xús was. Hij
dan maer door zijn doen, dat zij bedroogen waeren, h
delende na haere meininge.

Gelijkvormige geschiedenis.

De Boeken der koningen geeven ons hier van een doorl
voorbeeldt. Als Achab met den koning Josaphat
die van Assyrien wilde op trekken, waarnaer alle de valsche prof
een goede uitkomste beloofden, zoo wierd ten laetsten Mich
geroepen, deze prophect gevraegt zijnde, hoe 't met de veld
af zoú loopen, zeide: Gae maer voort en godt zal Xús
handen leveren, daer hij evenwel verzeekert was, dat hij
in den slag zoú blijven. dog Micheas sprak hier, niet
gens zijne meininge, maer volgens de meining van de
ning, en van de valsche propheten, om alzoo door een
van uitlachen, aen den koning te toonen, dat hij door hen
bedroogen was. En op de zelve wijze heeft Xús hier in d
de discipelen, niet bedrogen, maer hen aengetoond hoe zij
bedroogen waeren.

die prophoren

Toepassing & uitlegging.

Hier is dan, zonder grond, ja een godloosheid zelfs uit de
in diergelijke plaetsen te willen beweeren, alle de draejen, slinks
streeken, en godlooze kúnsten, om zijn evenaesten, in een v
de meininge te brengen. Onze Heere Xús die en bedriegt hier
zijne discipelen. Maer, in tegendeel hij toont hen, door zijn
doen, dat zij bedroogen waeren. Verwolgens veel beter
men uit diergelijke plaetsen, moeten leeren, zijn evenaesten
beter onderregten, als wel daer door te leeren, hem bedrieg

Maer

Maer, eloes! mijn Zieu 't begendeel. Men drijft, en men be-
drieght zijn naesten, met zijne woorden, anders te verstaen, als
't luiden, 't èvenis als of 't geen zonde eens was, ja als of 't maer
geoorloofde gauwigheid was. Dit is Xus niet navolgen.
Dit is niet navolgen zijne heiligen, maer in begendeelden dui-
vel, die een bedrieger is geweest van 't begin des werelds af.
Het schijnt dat de bijdr gekomen is, op dese: plamp, en
bestaende leugens alleen, maer zonder zijn. Men reken alleen
voor maer leugens als men plamp van ja, neen, en van neen,
ja maekt. Alle die behendige bedriegelijkheden, geschieden zoo
als schijns ook met goedkeuren van de werelds; ja hebben zelfs
veroog tot patroonen, die zèdige-paters der Societeit, die zulks
^want then die haer zicken, welke staet komen
om hunnen baen bij den koning van Portugaal, als zij maer kunnen, schoon ze maken: als zij maer kunnen, zegik, want gode de waerheid zelf, haet, gelijk David Ps. 5-7, alle die ongerechtigheid bedrijven, en ze zal vernielen (op zijnen tijde) alle die leugentale spreken.
een ding moeten wij wel weten
^dog daer is een, godt die zulke streken
een zeer na, een zal keuren. Die eeuwige wijsheid, die alleen zal
weten of ze tot bedriegen, des naestens zijn geschied, niet of ze
werelds behalge hebben. Zij zullen, van die gekeurd worden bij
haer alzoos leugen is al wij anders door ons uitterlijk doen,
hergene
als wij in onzekerns verborgen hebben. Het zal
niet gelden, dat het zoowel in de koopmanschap te pas
komt; 't zal bij godt niet verschoond worden, dat men met leugen,
en leugen, in de neeringe een is geen zonde; 't zal dan niet
helpen dat men zeid, 't was 't eenigste middel om mij daer
waer, of onwaer
naer uit te helpen. Maer daer, daer zal alleen maer gelden,
't goed of quaed gewiest is, het gene wij gedaan, of gereid zullen hebben.
De h. Pw. zeid: Finis respice longius. Hes uitterlijk gebaen 2de Zedeleer
gelaet scheen te kennen te geven dat hij haer verliet, maer
nochwel hij dood 't niet.
Matt. 14-23.
Hij deede hier met deze zijne discipelen gelijk hij eertijds met zijne apostelen
deede, als hij haer scheen te verlaten in 't scheepje dat
door de baren geslingerd wierd, maer eigentlijk verliet haer
niet, maer quam over de zee bij haer. Sie er hier gaet...
Dit doet Jesus om ons af te beelden, zijnen onderlijken dog troos-
tigen handel met de zielen. Als hij voor heeft zoo 't schijnt, haer
te verlaten, dan verlaet hij haer eigentlijk niet, dit schijnt wel
zoo, dog ons te vertrouwen, maer daerom niet te struikelen.
Godt schijnt te slapen, zait S. Hilarius, als hij ons niet
te helpen, hij schijnt te wijken, en weg te gaen, om dat hij van ons

zoo veel te ernstigen verzogt zou worden, hij neemt m
een proef van onze standvastigheid, hij doet 't, opdat
des t'aengenaemen zouden ontfangen, daer wij wat meer om
hebben, dat wij lang van godt begeerd hebben.

Gelijkenis van ene moeder

Hij gaet met ons te werk als een moeder met haer
kindje, hij schijnt zig voor een tijdt te verbergen, op d
hem zoo veel te meen zouden agtten, als wij hem vinde
Hij geeft ons al te met eenige dorrigheid in onze ziele, w
door hij ons schijnt te verlaeten, edog hij doet dit om
zijne komste zoo veel te aengenaemen te maeken, om d
heid met honing te vergelden.

Gelijk Joseph gen.

Hij gaet met ons te werk als eertijds Joseph met zij
broeders. De schrift vermeld dat Joseph, zijne broe
bij hem komende in Egijptien, eerst bestrafte, en hen
hart en afgekeerd bejeegende, eer hij zig aen hen bek
kende tot hen uitriep: Ik ben Joseph. zoo zoo doet
met ons &c. En op de zelve manier doet de Heere Xus
de 2 discipelen van 't Ev. Hij stelt hen eerst tussen h
en vrees om aen hen zijne openbaeringe des te smaeke
te maeken, hij liet hen eerst wat bitter proeven, e
hen zoet liet smaeken. En zoo leeren wij hier, uit d
Godt met ons ook zoo handeld, en vervolgens dat wij
hoop ons vertrouwen, niet moeten laeten zinken, &c.

2da Pars.

Dit nopens 't eerste, de quo tex: Et ipse se finxit &c.

De text gaet voort, en zeid: Et coegerunt illum
verbis Ev. indicat, hoedat deze 2 discipelen zig van h
kant gedraegen ten aenzien van dezen aengenaemen Rij

De text zeid Coegerunt illum zij parsten hem, scil:
met hen te blijven vernagten.

De zaeme spraeken, die zij zoo lang gedurende de ga
weg gehoord hadden, ja ook gevoeld hadden, die hun
door liefde-brand ontstooken hadden (uti ipsi, faten tu
die hadden hen dat gezelschap zoo smaekelijk gemaek
dat zij hem parsten, en dwongen, om met hen te herber
en te vernagten.

de manier van parssen, met redenen

Dat de text zeid, dat zij Jesus parsten of dwongen
men zoo niet neemen, als of zij hem met geweld in huis
ken, o neen, ! ! is een geweld met redenen, dat zij Jesus aen

Een

dus geweld, niet ongelijk aen dien dwang, waermede de Vader
's huisgesins eertijds dwingen hier de menschen, tot zijn avond- Luc. 14
aal te komen. Compelle intrare. Raobs: Euc parata. Stroiad.
Zij gingen hem dan, met redenaen, toonende dat hem nu haest
nu diesten zijn, dat de Zon nu al lang aen 't daelen was. Zij
elden hem voor de prijkelen en geraeren, die hem konden
erkomen; het kon niet hem gebeuren, als met dien Propheet, 3 Reg. 13
die van de leeuwin verscheurd wierd, die hij zoude hebben kunnen vallen
der de handen van de moordenaers, gelijk als die reizigers, Luc. 10.
tussen Jerusalem en Jericho onderdus danig slag van volk
erlijk mishandelt was. Dierhalven zij verzoeken, met
n dringend, edog minnelijk verzoek Mane nobiscum.
Zij Ik meine / als S. Bern: / dat zij hem, met dus, of dierge- S. Bern:
oetlijke woorden hebben aengesproken: Zoete reisgezel, blijf bij
ons, dat uwe stem, van den Heere Jesus nog in onze ooren klinke.
Edog de best geest ons niet anders te kennen, als dat het is ge-
eest om dat zij meinde, dat het zoo 't best was voor dien rei-
iger, die hen zoo veel goeds op den weg gedaen had,.
Toepassing
Atop hine discere possumus, hoe dat wij gesteld moeten zijn
om iemand iet goeds te doen, Seil: niet om onzen 't wille, maer
ot erkentenisse, of dankbaerheid jegens den genen, die ons
eest wel gedaen, Seil: niet uit eigen baet, maer,
ot voordeel van den genen die ons wel doet. Sie hi disci-
ulis.
Vervolgens hoe ver verwijderd zijn die genen, van het ge-
rag van deze discipelen, van 't Ev. die in een ander, wel te doen
f vriendschap te bewijzen, niet anders als hun eigen baet bedoelen
ie daer, niet anders in zoeken, als dat 't hen dubbel vergolden,
: broeder, die gelijk 't spreekwoordt zeid, een spieringje uitgooi-
en om een kabeljauw te vangen. Deze discipelen van 't
w. doen, het om dankbaer te zijn, om vriendschap te
Beloonen, daer dus doende menschen, niet anders daer in,
beoogen als hun eigen voordeel.
Schriftmatig bewijs. Luc. 14-12
De Heere Jesus als hij eertijds ter tafel genodigd was bij de
Oden, die gebruikte hier de gelegenheid om te leeren, waarmen-
schen dat men goed meer doen, en waerom men goed maer
doen: als gij / in quiebat / een middagmael houdt, noodt uwe
vrienden of broeders, of rijke gebueren niet op, op dat zij u
misschien niet wederom noodden, en uvergelding geschiede.

Maer nood'er armen, gebrekkelijken, kreupelen, en blind,
En gij zult gelukkig zijn, omdat zij niet hebben, om
vergelden; want het zal u, in de verrijzenisse der regtvaar
vergolden worden. En quoo Xus doceat vriendschap
wijzen, en iemand wel te doen. Hij verbiet niet rijken
vriendschap te bewijzen, maer hij verbied, 't quaed in
daer in te hebben, te weten, zijn eige baet, en vergeldi
alleenig wil hij dat men, uit liefde, erkentenisse, om
wezen van iemand, dat men hem goed zal doen. Zoo
deeden van daeg de discipilen van Emaus, zij geeven
reden van hun nooden, dat 't den reizigen dienstig
Quoniam advesperascet. Et in eo à nobis imitan
En dit is 't eerste dat wij hier uit hun gedrag kunnen
leeren.

2de Zedelos

Daer en boven zoo kunnen wij hier ook nog
ken, hoedat de Heere Jesus zig aen hen niet bekend m
voordat zij hem op een zekere wijze gedwongen hebben
hen te blijven.

Atq. hinc discere dbms als wij den Heer willen kenn
als wij hem bij ons willen herbergen door zijne genaede, dat
op eene zekere wijze moeten dwingen. Wij moeten hem niet
tot na bij ons leiden, maer hem dwingen, anders zal hij ver
dwingen moeten w' hem niet met een dwingelandije, maer
verzoeken, smeeken, en bidden, ja zoo ver dat het een zoort
dwingen mag genoemd worden. Het is niet genoeg dat wij
maer eens flaauw aenspreken, maer (Coegerunt) men
met ernst, met afperssing, door veelvoudig verzoeken, van
verkrijgen, het gene wij begeren.

„S. Greg. ait: Vult rogari Deus, vult cogi, vult qua
„importunitate vinci.„ Dit was de manier, op dew: de di
pilen van Emaus den Heere Jesus binnen krigen. Coegerunt

Luc. 11

Xus Dnus als hij eertijds ons de manier van bidden wil
leeren, om hem tot ons waerds door 't gebed te trekken, die
wijst ons aen, eene gelijkenis van een die 's avonds laet gast
of onverwagte vrienden gekregen had, en daerom bij gebr
van broodt, zijnen vriendt, die nu al in de rust te bedde w
lastig viel om van hem broodt te leenen, dien hij ook
lang

...g lastig viel., tot dat hij ten laesten, door ongedúld op-
...nd, en hem, gaf het geen hij eischte, niet omdat hij zijn
...end was, maer omdat hij hem door zijn bidden, overlast,
...de. Het w: de Heere Jús dan beslúit met dere Lesse: Qui
...tit accipit, qui quærit invenit, et pulsanti, aperietur.....
...ervolgens willen wij dat godt bij ons blijft, dat hij bij
...s vernagte de gansche nagt, van dit leven, tot dat de
...oote, en eeuwige dag eens koome, bidden, smeeken, moeten
...ij, of anders hij zal niet bij ons blijven, hij zal ons
...rbijgaen. dwingen, parsen, moeten w' hem: dat is het
...nigste middel om hem bij ons te krijgen, om hem te ken-
...n, gelijk als hem gekend hebben, de discipelen van Emaús,
...elkers oogen, zoo lang verblind waeren, als zij Jesús
...et gedwongen hadden, om binnen te komen, maer, naer,
...t zij hem door hun smeeken en aenhouden binnen beko-
...en hadden, hem hebben leeren kennen, hem meer als oit,
...mind hebben.

Agite A. A.

Zo zeg ik ú ook: Bid, en ú zal gegeven worden, zoekt, en gij zult vinden: klopt, en ú zal geopend worden. Want al wie (wel en volhardig) bidt

15

Conclúsio.

Exordium 1759.

Tob. 5-21.

'T was voorwaar wel een gròte, en deftige zègen dien d'oude vrome Tobias aan zijnen zòne en des zelfs gezel dède, als zij van hem vertrokken. Wandel (zeide) gelukkiglijk: de Heer zij met U. op de reize, en zijn houde u geselschap.

Maar zie veel gelukkiger wandelen van daag in de 2 discipelen van Emaus. Tobias wenschte aan zijnen zòne, en des zelfs reisgezel alleen, dat zij naar het leg gelukkig mogten reizen, gezond en behouden blyven, ten dien einde d'Engel des Heren hen zoude vergezelschapp. Maar van daag, op den zelven dag als Jesus verrèzen wa als de 2 discipelen van Jerusalem na Emaus wandelde en met elkanderen spraken van alle de dingen die 'er g schied waren, zie zò gebeurde het dat Jesus zelf da aanquam, en met hen ging, hen aansprak (dog aan h onbekend) en zeide: Wat zijn dat voor reden, die gij al w delende met elkanderen verhandeld? Waarop hij hen v onderweas, de Schrifturen opende, t'Emaus met hen b nen ging, en zij hem Leerden kennen aan't tafel in he brèken des broods.

Waarlijk alle omstandigheden, èven zoet, en Leer en diensvolgens alt'hans ten hoogsten onze betragting waardig. Wij zullen ons voor als nu vergenoegen met uit alle nader te bevroeden, nam dat de text zeid: Je geliet zig als of hij verder zoude reizen. Maar zij p hem zeggende: blyf by ons.

Propositio

Twe Leden vervat deze text 1°. het gene van Jesus ka geschiede, nam hij geliet zig.... 2°. het gene daarop van kant der discipelen volgde: Maar zij parsten hem zeg Yder dezer 2 Leden zullen wij Letterlijk verklaren, e zedelyk toepassen. Attendite

Qui st hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes? & respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & o cognovisti quæ facta st &
Luc. 24. v. 17. 18.

Feria 2da Paschatis 1740. 9. 67.

Zeer aanmerkens waerdig is 't gene de schrift verhoeld.
2. Paral. 30-23 A. A.

De schrift beschrijft aldaer, naadat de Koning Ezechias den Godsdienst hersteld, en den tempel van alle afgoderije gezuiverd had, dat d' Israëlieten het Paeschfeest met groote blijdschap vierden, en dat ook zelfs 7 dagen agtervolgende. En opdat ijden een in 't gevolg van tijden weeten zoude hoe zeer dat Israël in den godsdienst des Heeren voldoeninge nam, zoo zegde de h. schrijver en bij: En de gansche meenigte vond goedt, dat men nog 7 andere dagen feest zoude houden, dat zij ook met groote vroolijkheid gedaen hebben.

Nu dit Paesch-feest der joden was niet anders dan wel een ~~figuur en~~ afbeeldzel van onze Paesche, volgens dat d' Apostel zegd: Pascha nostrum immolatus e Xus. Gisteren hebben we 't waere Paesche des N. V. begonnen te vieren, en vernieuwd de geheugenisse van dat onbevlekte Lam, voor ons geslagt C. J., als ook des zelfs heerlijke verrijzenisse, en opstandinge uit de dooden;

Ik twijfele niet of ook U. A. zal nog wenschen, en verlangen, wederom, door d' overweginge den weldaeden, van den verreezenen Jesus te weeggebragt, verzaedigd te worden;

Hebben wij dan gisteren gehoord hoe dat de Engel de

verrijzenisse van Jus bekend maekte aen de vrouwen, daag houd ons 't Ev. voor hoe Jus zig vervoegde bij discipelen naa Emaus gaende, wat Zaemespraak hij hen hield op den weg, &c.

Uit alle deze verscheiden zaken, die d' Ev. hier meld, zullen wij nu enkel, en alleen maer zien, hoe dat koomende bij deeze discipelen op den weg hen aenspr zeide hen: Wat zijn 't voor reeden, die gij al wandelend elkänderen verhandeld, en zijt zoo treurig? En, (voegt 'er bij) en d'een, wiens naem was Kleophas, antwoord zeggende: Zijt gij alleen een vreemdeling in Jerusa en weet gij niet wat daer deze dagen geschied is? Quæ verba ad Litteram explicabimus, et Moralia de mus Attendite.

hoe dat zij hem voor een vreemdeling hielden de text zegt hier van, En hij zeide hen:

Propositio

De schrift verhaeld Gen. 40-7 hoe dat Joseph zijn de gevangenisse met 2 hofbediendens van den koning Phar des 's morgens bij hen koomende een groote droefheid in wezen zag, en hen vraegde: waerom is nu uw aengezi droeviger dan naar gewoonte?

't is bijnaa op de zelfde wijze dat hier handeld Heere Jesus met de 2 bedrukte en bedroefde discipel die naa Emaus gingen, hebbende zig bij hen vervoegd, hij niet alleen met hen voord op den weg, maer begint vrijmoediglijk, dog met beleefde en zoete woorden aen ken, zeggende: Wat zijn 't voor reeden, die gij al wa lende met elkänderen verhandeld, en zijt zoo treurig? Ik bemerk in mijn aenkoomen dat gij onderlingen van spreekt, die U zeer ter herten gaen, bedroeven en ontst ij! mag ik dan weeten, wat dat gij zoo ernstig onderhan wat is 'en gebeurd dat uwe herten zoo zeer ontsteld, aengezigten zoo doet vervallen?

Men hoefd niet verre te zoeken naa de reden en oorza waerom deze 2 discipeltjes zoo treurig en zoo droevig wandelden; want zij bedroefd waren over 't verlies van hunnen Meesten, die door beuls handen aen 't kruijs gena was, die gezeid had tenderden dage te zullen verrijzen, egten nog niet van hen gezien of vernomen was.

Nu naa deze reden van droefheid vraegde de Heere Jesu niet als of zulks aen hem onbekend was, en noodig hij had

deren zulks te hooren, dewijl hij God zelfs was, die
doorgrond de herten, en de nieren, en die niet noodig had,
dat iemand aen hem getuijgenisse zoude geven wat'er in den Joes. 2-25
menschen was, want hij wist zelf wel wat'er in den mensch was;
daer hij koms heen, met deze aenspraek voor, en vraegt naa
deze dingen, om met hem in woordewisselinge te komen, en al
so uit hunnen eigenen mond, de reden hunner droefheid te hooren,
als ook de zwakheid hunner geloofte opens Kopstandinge en
dewijl enige, en opdat hij dit uit hunnen reden hoorende ook
gelegenheid zou hebben, van hunne zwakheid te bestraffen,
en hunne ongeloovigheid te gerêzen, daerom vraegt hij hen:
zie St. hi. Sermones d.

En d'een, wiens naem was Kleophas antwoorde hem,
zeggende: zijt gij alleen een vreemdeling in Jerusalem, en
weet gij niet wat daer deze dagen geschied is?

Deze Kleophas, die hier 't woord opneemt, meend men den
selven Jodengeweest te zijn die d'Ev. Joes zegt geweest te zijn de man Joes. 19-25.
van die Maria, w genaemd wordt de zuster van 't Jesus moe-
der, zeggende Joes: omtrent 't kruis van Jesus stonden zijne
moeder, en zijns moeders zuster Maria Kleopasse.

Deze Kleophas dan gehoord hebbende wat Jus vraegde,
om hem daerop antwoorden, met een wedervraege, niet on eigen
in 't gene ook onder ons gebruijkelijk is, als men meend dat
iemand naaden bekenden weg vraegt, of naeren zaek vraegt die
men denkt hem wel bekend te zijn, is Kleophas antwoorde dan,
neg ik, met eene wedervraege zeggende: zijt gij alleen een vreem-
deling in jsraël? Kleophas, een zijne medemakker beminde
den Heiland op 't teederste, zij dagten om niemand dan
alleen om zus, en daerom lieten zij zig ook voorstaen, dat zig
onder een, met deze zaeke bemoeijde, waervan zij onderlingen
spraken, En daerom zeide Kleophas Zijt gij dan alleen een
vreemdeling in Jerusalem, q.d. zij is ier wonders dat gij niet
weet 't gene allen, weeten, daer is geen mensch in Jerusalem,
elfs niet een onder alle de vreemdelingen, die daer op 't paesch-
feest gekomen zijn, of hem is wel bekend de zaek daer wij hier
van spreken, en elkanderen ondervragen, daer dan allen weeten
wat'en deze dagen, gebeurd is, hoe is 't mogelijk dat gij 't niet
weeren zoud? Ben je alleen een vreemdeling?
Kleophas spreekt hier op dier gelijke wijze, als Maria
Magdalena sprak, wanneer zij ten grave zogt, dien Jesus

Wien zij zoo teederlijk beminde, zoodat z'ook meen
ijder een haere gedagten kende, waarom z'ook zei
Jesus zelf, dien zij meende een Hovenier te wezen,
zoo gij hem hebt weggenomen, zoo zegt 't mij waar
gelegt hebt, en ik zal hem gaen haalen. zij noemde
eens, dien zij zogt, zij zeide maer: zoo gij Hem hebt w
men zoo zegt 't mij, zij meende, dat ijder een wist va
zij sprak, wien zij zogt. En zoo hier ook beide deze Em
gangers, Jesus op 't tedersten beminnende, meenen, da
een wel wist waer dat zij van spraken, en kunnen zi
laaten voorstaen, dat iemand, onkundig daar van zo
En daerom zeide Kleophas: Tu solus peregrinus &c

D' uitleggers onderzoeken hier waer dat 't uitvoorqua
deze 2 discipelen Xus niet kenden, maer voor een vreem
aenzagen?

1 Wat 't eerste aenbelangt d' Ev. Lucas wijst ons zelf aan
't uitvoortquam, dat deze discipelen Xus niet kenden, 'n
hij vooraf heeft gezeid; Hunne oogen wierden gehouden
zij hem niet kenden, niet alsof hij van wezen, gel
gedaente veranderd was, neen gansch niet! want hij met
lighaem, daer hij meeaen 't kruijs gestorven was, daer
wonden nog van had, verrezen was; maer hij belet
door zijne almagt, dat zij hem niet kenden; op
lijke wijze, gelijk hij ook aen Maria Magd: ten grave on
was, die Jesus ziende, met hem sprekende, nogtans
Jois. 20-34 kende, maer meende een hovenier te wezen; op
23-4 lijke wijze gelijk ook die 7 discipelen vissende aen de
Tiberiäs den verrezenen Jesus niet kenden. En
hier ook beide deze discipelen, zij kenden Jesus niet
hij door zijne almagt belette, en hunne oogen wederhi
zij hem niet kenden;

2 Dat zij nu Jesus niet kennende voor een vree
ling aenzagen was 1 omdat hij hen op den weg als
ziger ontmoette, en onkundig voorquam, in 't gene
dagen te Jerusalem gebeurd was, zoodat de vraeg zelf
Jesus hen deede, hen in die gedagten bragt, en daer
deed blijven. 2 Xus wilde voorbedagtelijk hier
een Vreemdeling gehouden worden, omdat zij van binn
in hunne herten vreemdelingen waren in de regte, en ge
kennisse van den Heere Xus, misdien zij, Xus nog niet ge
hebbende, den moedt al begonnen te laeten zinken, 'n

zelfs ook nogal van eenaardige en zijdelijke herstellingen van Israël hooptens, volgens dat zij zelfs tot Jesus zeiden: Dan wij hooptten, dat hij 't was, die Israël zoude verlossen, en nu naer die alles is 't heden, al de derde dag, dat deze dingen geschied zijn. Vervolgens dan

Moralia.

Ac 3mo observare possumus quod Xus his tristibus discipulis occurrat ut eis consabulentur, &c.

in dit leerd ons hoedat Xus door zijne goedertierenheid genaakt de ook ons voorkomt in 't gene onze ziele zaligheid belangt. Immers daer wij dikwils naahem niet eens vragen, eer vraagt hij naaons; daer wij hem niet en zoekens, daer zoekt ons; daer wij behoorden te kloppen aen de deure des hemels eer voorkomt hij ons met zijne ouverdiende genaade, en loopt ook zelfs eerst aen de deuren onzer herten, volgens hij zelfs zegt. Ecce sto ad ostium et pulso &c

apoc. 3.

Zoo spreekt God hier van uitdrukkelijk, ja, 65. die mij niet zogten, hebben mij gevonden, en tot een volk dat mijnen name niet aenriep, heb ik gezeid: zie hier ben ik.

Isa. 65-3

(Bij Ezechiel stelt God ons dit zeer levendig voor, onder de gelijkenisse van een nieuw geboorent kindtje, waer bij God de Heer 't volke Israel en ook ijder ziel verg. opdewijst de oogen zijner genaade heeft laeten vallen, als ze ter wereldt quam, / zeer godt / ben je met geen, waer ze alleen nog niet zoudt gesteven, nog in lueren gewonden, niemands oog had medogen met u, om u iets van dit alles uit arm herte gheen te doen, maer men heeft u, op uw en geboorten dag op de bloote aerde geworpen, zoo wijd al je waers. Als ik dan verbij ging, zoo zag ik dat je in uw bloed verdronken waers, en ik zeide tot u, zoo bebloed als je waers, blijft in 't leven... Ik heb mijn kleed om je geslagen, en ik heb je schaemte bedekt, ook ben ik onder eeden met u in verbond getreden, en gij zijt de mijne geworden.)

Ezech. 16-3...

Insonderheid ook uitdrukkelijk heeft de Heer Xus gezeid aen zijne apostelen, en in haeren persoon, aen ons allen: Gij hebt mij niet verkoren, maer ik heb u verkoren. Ja om, hier wijders te loopen, wij zien hier van, een, overtuijgende bewijs in de emmaus gangers &c Sic et nobiscum agit &c

Joannis 15-16

Is dit zoo? gaet godt zoo met ons te werk? O! wat dank=

baerheid zijn wijdan aen Gode ~~niet~~ schuldig, die ons a
onverdiende genaede voorkomen heeft, en nog dagelijks v
hoe behooren wij ~~niet~~ met David te zeggen: Loof mijne
Heere, en vergeet dog alle zijne weldaeden niet, die u alle
Ps. 102-2... zonden vergeeven, heeft, en geneest alle uwe gebreken, die u
verlost van d'ondergang, die u kroont met genaede en
hertigheid? Hoe zeer moeten wij dan ~~niet~~ onze stemmen v
met die hemelschaeren om aen Gode d'eere onzen heil
Apoc. 7-10. ligheid te geeven: de zaligheid zij onzen Gode, die op den
zit, en het Lam. O! laet ons Gode lief hebben (gelijk Jaes
en laet ons onze liefde door onze dankbaerheid betuijgen, Naerdien hij ons eerst lief gehad heeft 1. Jo. 4-19
Is dit zoo? voorkomt Gode ons zoo goedertierentlijk
eenhoop, en vertrouwen, geeft ons dit ~~niet~~? want heeft
van ons laeten vinden, als wij hem niet eens zogten?
hij dikwils aen de deure onzen herten als wij niet eens o
denken? ô! hoe zal hij zig dan van ons ~~ook~~ laeten vin
en ons ter zaligheid verhooren, als wij door zijne ge
geholpen, en ondersteund zijnde, hem blijven zoeken
aenroepen? Ô! dit is het betrouwen (ait Jaes) 'tw wij
1. Jois. 5-14 hem hebben, dat hij ons verhoort in al wat wij verzo
naer zijnen wille. En is dit ons vertrouwen? is dit onze
Ps. 58-33 zoo moeten wij dan ook met eenen David zeggen: Mis
Ps. 22-6 dia tua praeveniet me. Item: Misericordia tua
sequetur me omnibus diebus vitae meae: Wij moeten al dit
Orat. Dom. 36 post. Pent. met de kerke in 't gebed van den 36 zondag naa
bidden: Laet dog bidden wij u, O Heer, uwe genaede
tijdt voorkoomen, en agtervolgen, en dat zij ons ge
bezig houde met goede werken.

2do. Observare possumus quoo Xus discipul
Emauntinos interroget: qui st hi sermones... et esti
tes, o sciendi, sed instruendi, caa.

En dit Leert ons hoe ~~dat~~ wij ook noit tijdt of gelegen
moeten verzuimen, of laeten verbijgaen, om onzen even
te winnen, en te regt te brengen. Zoo gaet ons hier de
land voor initinere captat occasionem, Emauntinos in
di de passione, et resurrectione sua, ut errorem, quo co
terrenum regnum somniabant, eis ~~[illegible]~~ auferre
Idem in profectione sua, Jerosolijmitana, discip
pspicue scavit, prophetas oes, ac totam veteris Te
turam in hunc praecipue scopum respicere, ut doce

...m tradendum, pp peccata nostra, et resurrecturam pp
...stificationem nostram.

Sic ad fontem Jacobi fatigatus ex itinere, graviq siti
...imulatus, occasionem oblatam arripuit, ac mulieri Sa-
...aritanæ fontem aquæ salientis in vitam æternam, ex quo
...e sitis restinguitur, aperuit. Imo ipse sitiit, ut sama-
...tanam aquis grãæ et sancti sui sp̃tus reficeret. Jois. 4.

In deserto occasione panum, et fomis, qua turba pre-
...ebatur, de pane, et potu vitæ, quo famelicæ, et siticu-
...sæ aæ refocillantur, et corroborantur, disseruit &
Ut verè dixerit: Mijne spijs is, dat ik doeden wille des
...nen, die mij gezonden heeft, en zijn werk volbrenge. Jois. 6. Jois. 4-34.

Atq et sic vult servator ut simus rũ proximi. Ne-
...otiatores sumus, his nos Xus comparavit. Matt. 25.
...edenken moeten wij de les van Paulus, dat wij de tijdt moe-
...en uitkoopen, want de dagen quaedt zijn, en gelijk hij
...ermaend Col. 4. onze tijdt wel waerneemen. Negotiator
...n itinere, et regionibus peregrinis ad lucrum intentus e.
...bicumq quæstum facere pt, emit, pmutat, vendit merces,
...ie et nos in hujus vitæ peregrinatione occasionem
...rripere dbms ut pxum lucremur. Eph. 5-36 Col. 4-5

Sic vult, et monet Paulus: Broeders indien en iemand
...vervallen word, door eenig misdaad, gijl, die geestelijk
...yt, onderregt hem met den geest van zagtmoedigheid.
...t addit: draegt elkanders lasten, en alzoo zult gij de wet
...an Xus volbrengen. Gal. 6-3.

Hier over beroemde zeen Paulus de bekeerde Hebréën;
Gij hebt met de gevangenen medelijden gehadt i. e. Et sic nos
...ult esse Gedenkt den gevangenen, als of gij mede gevangenen
...vaert, en der bedrukten als die ook zelf in een lighaem woond. Heb. 10-34 33-3

Dat maet dan de verrijzenisse van Jesus in ons verrezene
...tenen in gevolg van tijde uitwerken, dat wij niet meer voor
...ns alleen leeven, maer ook ten diensten van onze evenaesten,
...haem om den zondaer naar ons vermogen, tijdt, en gelegen-
...heid te vermaenen, den bedrukten te troosten, den hulpe-
...loozen te ondersteunen, en den zwakken te versterken;
O! hoe menigmael bied godt ons die gelegentheid ~~niet~~
...en? hoe menigmael steld godt ons ~~met~~ in plaetsen, en

voorvallen, om onzen evenmensch, aen te spreeken, te
te vermaenen, of te onderwijzen, gelijk Xus hien zelf
deze 2. discipeltjes aensprak? In die omstandigh
Zijn d' Ouders tenaenzien van hunne kinderen, hun
is, als een Tobias zijnen zoone, hunne kinderen van
Tob. 3-10 af te leeren Godt te vreezen, en zig van alle zonden te onthouden
In die omstandigheden zijn, de genen die dienstbo
die niet naar behooren onderweezen zijn, die los, en
bonden, zonden, zijn, dezers pligt is 't hun best te doen
z' onderweezen worden, tijdt en gelegentheid te geven
godsdienst bij te woonen, hen op zondagen, of heil
zonder predikatie noit 't huis te laeten komen
dezers pligt is 't niet met raezen, en tieren, over de
heid hunner dienstbooden, zig aen te stellen, maer
zaedigheid, hen te berispen, en te regt te brengen
In die omstandigheden zijn wij allen, wanneer w
sen, of in gezelschappen zijn, daer liefde-loos gespr
word, daer d' eer, en goede naem van den evenmens
schonden word, daer slegte, en losse praetjes om
En dan, dan is 't ons' aller pligt, diergelijke praa
tegen te gaen, en te stuijten; kan men 't niet doen, m
rispinge, men moet 't doen, met stilswijgen, door
dig, en droevig gelaet, of met zulke praetjes te ve
met 't praatje te veranderen, iets anders op te ha
om dus alsongevoelig van die liefdelooze reden of
praetjes af te raeken &c. dan moeten wij denken
Godt heeft gezeid Unicuiq mandavit deus de pro
O! dan moeten w' ons voorogen stellen, dat die een zon
Jac. 5-39 van zijnen doolweg doet wederkeeren, zijne ziele van de
zal verlossen, en eene meenigte van zonden bedekk
dan moeten wij geheugen, hoe dat de Heere Jesus ons
Zijn V B is voorgegaen, dat hij zelf op den weg naa
gaande de gelegentheid heeft waergenomen, om die
cipelen te onderwijzen &c

3no Observare [illegible] possumus quod Cleophas,
[illegible] immerito, Xum, objurgaverit quod ipse solus esset
peregrinus in Jerusalem &c. Een berispinge, die gelijk
niet [illegible] past op den Heere Xus, te regt wel past op veele
menen, die alhoewel zij dagelijks verkeeren binnen de
muren van 't geestelijke Jerusalem; ik zeg de kerke van
Xus, nogtans zeer onkundig zijn, aengaende de groote wel-
daden, die Xus deze dagen, door zijn lijden, doodt begraefe-
nis en opstandinge heeft te weeg gebragt? Niet dartik
zijn wil zeggen, dat 'er veelen zouden waren, die niet en
weten, dat Jesus is gestorven, en wederom verreezen, ô neen!
ik denk niet, dat iemand zoo onkundig zou zijn, dat hij
de geloofs begrijp der apostelen niet zou kennen, daer wij
zeggen, dat wij geloven in J. C. die gekruijst, gestorven,
begraeven, en ten derden dagen wederom verreezen is
van de dooden. Maer hoe veelen zijn 'er onkundig
vreemdelingen in de vrugten van 't lijden doodt en ver-
reesnisse van Xus? En hoe wijnigen die daer vrugten mi doen?
Voordat wij ook wel met Paulus zouden mogen zeggen:
Maer zijn 'er eenigen die geene kennisse gods hebben, ik 1. Cor. 15-34
zeg 't u tot schaemte.

Wel is waer dat er is aen lijdt geweest dat wij alle vreemde
lingen waren in Jerusalem, dat wij niet en wisten, wat dat er
deze dagen, al gebeurt is; want al veele jaren, hadde kerk de
geheimen van Jesus doodt, begraefenisse en verrijsenisse ge-
leerd, dat wij nog zaten, in de duisternissen van 't blinde
heidendom, Waerom op ons past 't gene Paulus tot d'Ephe- Eph. 2-11....
sianen zeide: Weest gedagtig dat gij eertijds heidenen waert
naer het vleesche.... en dat gij in dien tijde zonder Xus waert, ver-
vreemd von het borgerschap van Israël, en vreemdelingen
ten opzigte der verbonden, niet hebbende de hoope der belofte
en zonder God in deze werelde. Maer, nu, in C. J., zijt gij,
die eertijds verre waert, nabij gekomen, door het bloed van
Xus. Zoodat wij nu met de Bruid van 't Hooglied mogen
zeggen: de Winter is al verbij, de regen is over en weg Cant. 2-11
geweken. Zoodat, gelijk Paulus wederom, in 't 2e Cap. C. ad Eph. V. 19.
zegt, wij nu geene vreemdelingen en uitlanders meer zijn, maer
mede borgers des heiligen, en huisgenoten Gods.

Conclusio.

Wel aen, dan A.A. hebben wij 't geluk van dat bezondere onverdiende verkiezinge, en genade tot van Zijne geestelijke Jerusalem geroepen te zijn? Zoo wij ook gene vreemdelingen wezen, in 't gene Jesus dagen, al gedaen heeft, want d' onkunde van dien niet tot ontschuldinge zou kunnen dienen, volgens de h. Chrijsost. zegd: de onkunde der waerheid kan verschoninge wezen, om niet verlooren te gaen, want indien men maer had willen zoeken, ook de gelegenheid gehad heeft van te vinden.

Daer wij dan hiusgenooten Gods zijn, daer betaemt niet vreemd te zijn, in 't gene in gods huis omgaet.

Alle goede, en welgeschikte huizen, hebben huurs en regels, geene dienstboode die niet weet wat dat pligt mede brengt. O! zulke regels, en wetten hebben 't huis van Godt in tw wij woonen, en verkeeren, wetten moeten wij weeten, en daernaer moeten wij schikken. Hierom schreef Paulus aen zijnen dis Timotheus: deze dingen schrijf ik u, hoopende dat bij u zal koomen, dog indien ik wat vertoeve, op dat

1. Tim. 3-14 ter zoud weeten hoe gij u behoord te draagen, in het huis 'tw de kerke van den levenden Godt is.

Vervolgens hoe schandig zou 't dan wezen vreemdelingen in dat huis te zijn, is 't niet in kennis 't is in het doen, en leeven naar die kennisse?

Daerom laet w' ons wel wagten dat wij niet zijn die genen, van dew. paul: die altoos leeren, en noit tot de

2. Tim. 3-7. nisse der waerheid koomen &

Zoo zoo zullen wij Jesus in zijne geheimenissen leeren kennen, en naar de kennisse leevende deelgenoten zijn van de geheimen, en mijsteriën dezer dagen, en naar ook met Jesus verrijzen ten eeuwigen leeven. Amen

S. Chrys. hom. 44. in Matt. Op. Imperfecti: „Non „eis ee excusatio condemnationis ignorantiae veritatis „qbs fuit invenienda facultas, si fuisset quaerendi

Quibus ille dixit: Quæ? Luc. 24. v. 19

Feria 2a Paschatis 1742-58.70

Troostelijk is voorwaar de spreuk van David ps. 10 alwaar hij van Gode zegd: De Heer is den armen en toevlugt geworden, een helper in den tijd van nood. Gij hebt ze niet verlaaten, die u zoeken, Heere.

Ontelbaar zijn de V. B., in dew de waarheid deezer spreuke heeft geblaken. Dog om geene andere aan te haalen, wij zien dit leevendig in 't gene ons huid. h. Ev. meld dat de verreezen Jesus omtrent de discipelen van Emaus deed.

Deeze discipelen waren door druk, en droefheid als overstolpt, zij waren verlegen, en gelijk raadeloos, en verward in hunne gedagten, geslingerd van den eenen kant door de hoope, van den anderen kant door de vreeze. de bekommering had hun hert vervuld, en de klijnmoedigheid had hen al zoover bekroopen, dat zij van eenen goeden uitslag van de zaake van Jesus, en van zijne opstandinge begonnen te wanhoopen. Wij hoopten, zeiden zij, dat hij 't was die Israël zoude verlossen, q. d. maar nu geeven wij den moed verlooren.

En, zie! in deezen tijde van nood was de verreezen Jesus hen een helper, en hij heeft ze niet verlaaten die hem zogten; want volgens 't verhaal van den Ev. Lukas Jesus vervoegde zig bij hen op den weg, en, na veele reeden met hen over en weer verwisseld te hebben, heeft hij zig aan hen bekend gemaakt, en dus hunne droefheid doen verdwijnen, en hunne herten vervuld met eene vreugde, die zij alleen niet magtig zijnde te draagen, ter zelfder uure den Apostelen gingen mede deelen.

Uit deeze geschiedenisse, wonder zoet, stigtig, en leerzaam in alle deelen, willen wij nu alleen met U. A. nader overweegen, waarom Jesus zig voor deeze discipelen gedroeg als of hij onkundig was van zijn eigen lijden, zoo verre dat, als zij hem zeiden: Zijt gij alleen vreemdeling in Jerusalem, en weet gij niet wat daar deeze dagen geschied is? hij ~~hen~~ als onkundig hen al vraagende antwoordde: Quæ? Wat dog?

Propositio

de reeden dan van dien zullen wij nader onderzoeken, en toepassen attend

Gen. 44-45 Wonder wel zwijmd 't géne de Schrift verhaal
den verheerlijkten Joseph ten aanzien van zijne
ders, naar het géne d' Ev. Lukas meld van den
zen Jesús ten aanzien van de discipelen in 't
Joseph onbekend aan zijne broeders, dog hen ken
sprak met hen zonder dat zij hem kenden. Dús
sprak met deeze discipelen zonder dat zij hem
hunne oogen (ait Ev.) wierden gehouden zodat zij
niet kenden, maar vooreenen vreemdeling hie
Jaazelfs geliet zig Jesús als onkundig, hij die
onkúndig was, wat dat zij te zamen al verpra
hij vraagde hen: Wat zijn 't voor reeden &? hij w
wel, maar vraagde zulks, opdat die vraag zoude
nen tot geleegenheid om zig dieper met hen in ge
in te laaten. En dús verwonderden zij zig over de
vreemdelings onweetenheid. Zijt gij alleen een vr
deling...? q. d. 't is een bekendste zaak, d'aard
die beefde, heeft het geweeten, de zon, die verdu
wierd, de graven, die open gingen, de dooden, die
reezen, hebben het geweeten; daar is onder al de m
der vreemdelingen, die ter geleegenheid van 't
feest te Jerusalem zig bevinden, 'er niet één, di
niet weet wat 'er aan Jesus gedaan is, hoe zijt gij
alleen één vreemdeling, en weet gij niet &?

Maar, hoe deeze discipelen zig te meer over d'onweeten
van deezen onbekenden verwonderden, en als ongelooflijk
uitriepen, hoe Chs des te meer vervolgd met zig als on
dig te gedraagen. Wat dog? zeide hij. dit deed Chs om
des te kragtiger uit hunnen eigen mond te berispen
t'overtuigen van hunne dwaasheid, en traagheid de
herte om te gelooven aan al wat de propheeten gespro
hebben.

Daar en boven Chs als onkundig van zijn eigen
Lijden vraagde: Quae? Wat dog? 1mo om dús zijn
liefde tot ons menschen te betuigen. hij wilde door deeze on
tenheid in schijn te kennen geeven, dat hij ons
beminde, dat hij, al wat hij voor ons had geleeden,
niet eens telde.

't is eigen aan die waarlijk, en opregt iemand lief
hebb

ebben, dat zij als niet tellen, of vergeeten het géne
hij gegeeven, of geleeden hebben voor den génen, dien zij
innerlijk beminnen. Hiervan komt 't dat als d'ontvan-
ger d'ontvangene weldaaden verheft, de weldoender de
helve verklijnd, betuigende dat ze wijnig, of gering
zijn vergeleeken met het géne hij bereid is te doen, als
de geleegenheid het zoude vereischen. Niets is 'er aan,
de waare liefde lastig, of moeijëlijk, de liefde maakt
alles zoet, en ligt, en doet 't moeijëlijke vergeeten, en
als niet eens tellen. Dus zegd de Schrift van Jakob,
die om Rachel 7 jaaren bij Laban diende: het dogt hem gen. 29-20
weinige dagen te zijn, vermids de grootheid der liefde.
En dus ook de Heere Chs, alhoewel hij zooveel had ge-
leeden, het scheen hem wijnig te zijn, vermids de groot-
heid zijner liefde, die hem alles als deed vergeeten
of niet tellen. zoodat hij tot de discipelen, die van
zijn lijden spraken, als onkundig vraagde: Quæ? Wat dog?
En hiermede komt overeen de wijs of manier op dew
Chs in voorraad van zijn lijden, en sterven had gespro-
ken bij 4. B. het zelve maar een wijnig tijds noemende, Jois. 36-36.
betuigende zijn over groot verlangen, zeggende: ik Luc. 32-50
heb met een doop gedoopt te worden, en hoe word ik
geprand tot dat het volbragt worde? En wederom: c. 22-35.
Ik heb zeer verlangd dit paaschlam met u teeeten,
eer ik gaa lijden. Zoodan Jesus vraagde: Quæ? om den
2do Daaröm geliet
zig Jesus als onkundig van zijn lijden, en vraagde:
Quæ? Omdat hij deeze discipelen daarmee bezig vond,
en treurig over 't zelve.
En waarlijk gelijk 'er niets schandelijker, en onver-
draaglijker is, dan d'ondankbaarheid, en 't vergeeten
der ontvangene weldaaden, zoo is 'er integendeel niets
aangenaamer dan de geheugenis, en erkentenis der zelfde,
welke erkentenis zig bezonder vertoond in eene leeven-
dige geheugenesse der ontvangene weldaaden, of der
onheilen, die een ander om, of voor ons heeft geleeden.
en deeze onze geheugenis doet den weldoender, of lijder
als vergeeten, en niet tellen, het géne hij voor ons gedaan,
of geleeden heeft. dus, weeten wij, gaat 't onder ons menschen.

En op de zelfde wijze is 't hier met den Heere Chs
wijl de 2 discipelen, zijn lijden, en sterven geheug
dit op den weg verpraaten, en zeer treurig zijn,
daar aankomende, met hen gaande, en vraagende
zijn dat voor reden, die gij al wandelende met elkand
verhandeld, en zijt zoo treurig? en hierop een van
hem antwoordende: zijt gij alleen een vreemdeling in
salem &c? zoo geliet hij zig als of hij al zijn lijden
vergeeten had, en zeide: Quæ? 3tio Daarom
schijnt de Heere Chs zijn lijden als te vergeeten
niet te tellen, om te kennen te geeven dat hij in
verrijzenisse nu zulk een luister, glorie, en h
heid had bekomen, dat hij in vergelijkinge van
al zijn lijden als scheene te vergeeten, en niet te
zoodat de glans van zijne verheerlijkinge de du
wolk van zijn lijden, gelijk als uit zijne gehe
heeft doen verdwijnen.

Wanneer Joseph uit de naare kerker tot den
van Egijpten was verheeven, en zijnen eerste geb
zooneteelde, noemde hij dien Manasses t. e. verg
heid, en hij voegde er bij waarom hij hem zoon
Gen. 41-51 God (zeide hij) heeft mij doen vergeeten al mijnen
en arbeid.

Zoo ook de Heere Chs als vergeetende al zijn lijd
zeide tot de discipelen, die daar van spraaken, en
vraagde, zijt gij alleen een vreemdeling? Quæ? q
mijne hemelsche vader heeft, door de verheffinge
in mijne verrijzenisse, mij als doen vergeeten alle
smerten, en lijden. O! wat eene heerlijkheid, in
vergelijkinge Jesus zulk een bitter lijden schijnt
vergeeten?

Dit zij genoeg over dit woordje Quæ? voor
veel het d.n Heere Chs raakte. Laat ~~ons~~ en wij nu 't ge
Applicatio eens tot ons overbrengen.

1mo Zeide de Heere Jesus: Quæ? uit over groote
tot ons menschen, die hem als niet of wijnig ~~doen~~ doed tellen al w
hij voor ons heeft geleeden? hoe veel te meer behoo
wij dan ~~niet~~ wijnig, of niet te rekenen al wat wij
God, en J. C. ~~hem~~ hebben gedaan, of geleeden?

Maar

Maar, elaas! hoe verre zijn wij daar ~~niet~~ af? hoe
egenstrijdig doen wij menigmaal ~~niet~~? Het wijnigje
oeds dat wij al eens doen, o! dat weeten wij hoog op
e geeven. heeft iemand nu, en dan zijne hand voor
en armen geöpend? eenen zieken bezogt, en hem
en wijnig onderstand toegevoegd? heeft iemand op
eboden dagen naamiddag den Godsdienst bij gewoond,
n dus niet den halven, maar den Sabbat geheiligd?
oond hij, de geleegenheid hebbende, ook in de weeke
eeltijds den godsdienst bij? heeft hij dezen vasten
iet alleen wel gevast, zig met eenmaaltijd daags, en
ne Collatie vergenoegende, maar ook zig onthouden
an zijne geselschappen, en herbergen? is iemand
ier of daarin gewillig de minste geweest, heeft hij
en smaad woordje geduldig verdraagen, een affrontje
eeren vergeeten, en over het geleden ongelijk zig, om
ode niet gewrooken? o! hoe hoog agt men dat, hoe
root meet men dat uit, hoe duur reekend men dat
ode toe?

Zooniet A. P. zooniet. Waare Chnen, die Jesus regt
lief hebben, kennen de spreuke van Jesus, en zijn van
e waarheid der zelve overtuigd: Als gij alles zult ge- Luc. 17-10.
aan hebben dat u bevoolen is, zoo zegd: wij zijn onnutte
knegten: wij hebben gedaan het gene wij schuldig
waren te doen. Zoo gevoelen, zoo spreeken die, dew
Jesus regt Lief hebben.

Hoord den heere Chs zelfs vertoonen den regten
aard der genen, die hem regt beminnen in een verhaal,
dat hij doet van het gene hij aan d' uitverkoornen in
t laatste oordeel zeggen zal: ik heb, zal hij zeggen Matt. 25-35.
honger gehad, en gij hebt &c. dog d' uitverkoornen,
als vergeeten zijnde hunner goede werken, zullen hem
andwoorden: Dne, qdo te vidimus &c. v. 37.

Zie daar den regten aard der genen, die Jesus waar-
lijk beminnen. Zoo ijveren zij zijne Liefde naar, en zeggen zij: Quae?
Zulk een was d' Ap. Paulus Phil. 3-13. Broeders
ik laat mij niet voorstaan, dat ik het al &c.

En zoo moeten wij ook te werk gaan, het gedaane als
vergeeten, en al maar bedugt, en bekommerd zijn, wat
wij nog al meer voor Jesus kunnen en moeten doen. dat vereischt

de waare Liefde. Zoo betoond ons Jesus zijne Liefde
gende: Quae? als vergeetende, en niet tellende al zijn
Lijden. Hoe veel te meer moeten wij dan &c ?

Ook hebben wij niet te vreezen, dat, als wij ons
al vergeeten, godt het zal vergeeten. Heen! als d
lijk blijkt in de aangehaalde schets van 't Laatste
oordeel &c

2do. Zeiden wij dat de heere Jesus tot de disci
len zeide: Quae? zijn Lijden als vergeetende, om
zij dat niet vergaten, maar dit onderlingen verge
ten? Wij zullen daaruit leezen geezen, en dikwi
Jesus Lijden gedenken, en daarvan spreeken, dan
hij uit Liefde tot ons menschen het als scheen te willen verge
dit zullen wij doen 1. met niet alleen geezen iet van Jesus Lij
te leezen, of te hooren 2. maar ook Met in de tegenwoordigheid
Jesus in 't allerheiligste Sakr al dikwils te overw
dat Jesus dat heeft ingesteld tot zijner gedagten
dat hij daar bij ons schuild onder de leevenlooze
tens, en als niet schijnt te leeven 3. Bezonderlijk
wij Jesus Lijden en dood gedenken dooreene heilige ijver om d'offerhande
der Misse bij te woonen, die niet anders is dan een
beelding, en onbloedig vervolg van d'offerhande
Jesus aan het kruis 4. Op 't allerleevendigste zul
wij Jesus Lijden, en sterven gedenken dooreene wo
dige, en daadelijke Koie, om dat wij dan daadelijk
agtig worden aan d'offerhande van Jesus voor ons
aan 't kruis geslagt, gelijk de joodeneetende van hun
offerhanden moesten gedenken dat die in hunne plaatse gedood, en geoffe
waren. Waarom d'Ap. ook zegd: Zoodikmaals als
1. Cor. 11-26. dit brood zulteeten &c

Dus Jesus Lijden, en dood gedenkende, zullen wij
niet alleen onze Liefde tot Jesus toonen,
maar ook, naar maate dat wij zijner dus meer, en meer
gedenken, ook meer, en meer onze Liefde vermeer
deren; want zeker niets meer de Liefde vermeerdert
dan een leevendig gedenken van 't gene een ander voor
ons gedaan, en geleeden heeft; en in tegendeel niets
meer de Liefde verminderd dan een ondankbare ver
geetenheid van de beweezene weldaden.

Des Laat en wij dikwils, en ernstig Jesus Lijden gedenken
3tie

3tio Zeiden wij ten laatsten dat de Heere Jesus
tot d'Emaüsgangers zeide: Quæ? Om dat hij in ver-
gelijkinge der bekomene eere en glorie door zijne verrijzen-
nisse al zijn Lijden als vergeeten had? dit moet ons aan-
noedigen om alles te doen, en te verdragen uit overweeg-
inge der daarop volgende glorie en vergeldinge.

En waarlijk gelijk d'Apostel zegd, Het Lijden van Rom. 8-38
dezen tijde is niet is te waardeeren tegen de toekomende
heerlijkheid, die in ons zal geöpenbaard worden. En 2. Cor. 4-17
wederom: Onze verdrukking in dezen tijde, die maar voor
een oogenblik, en zeer ligt is, werkt ons een bovenmaate
uitmuntend, en eewig gewigt van heerlijkheid.

Dit ondervinden nu alle Gods heiligen in den hemel.
Zoodat in dien meneenen gesteenigden Stephanus vraagde
enen gekruisten Petrus, eenen onthoofden Paulus, eenen
geroosterden Laurentius, # als niets zouden zij al hun # wat hun Lijden is geweest?
Lijden tellen, met Chs, alles als vergeeten zijnde, zouden
zij antwoorden: Quæ? Wat dog? Wat is dog al wat wij
hebben geleeden in vergelijkinge der vreugde, die wij
nu genieten?

David, de glorie der hemellingen vermeldende,
zeide: Zij zullen dronken worden van d'overvloed
uws huis. Dronken worden, zeide David, om dat gelijk dronken
luiden aller hunner zorgen, en èlenden vergeeten, zoo
ook de gelukzaligen niet zullen gedenken al wat zij
in de wereld geleeden hebben.

Versmaaden wij dan allen last, arbeid, en èlende dezes
Leevens in verwagtinge der toekomende glorie, en heerlijkheid.

Maar ook integendeel laat en wij niet tellen de genoeg-
tens dezes leevens om de daarop zullende volgen straffen.
alle èlenden, en genoegten gaan verbij; de daarop vol-
gende glorie is groter en langduriger dan alle èlenden.
Ook zijn de straffen groter, en langduriger dan de genoegten.
deze zijn voor een poosje, maar de straffen duren eewig.
Zoodat vraagde men eenseenen rijken vrek, wat hij, na zijne
wellusten in dit leven genoten, heeft ontvangen, hij zoude
antwoorden: Quæ? elaas! wat is 't geweest, wat is d'eer,
wat zijn die kostelijke kleederen, wat zijn die lekkernijen,
en wellusten geweest in vergelijkinge van de pijnen, die ik
nu lijde? elaas! als een schaduwe zijn zij verdweenen &c.
vlugten wij dan, om de volgende straffen, d'ijdele genoegten &c.
Omhelsen wij de smert, en arbeid om de daarop volgende vergeldinge. &c.

Feria 2da Paschatis 1755.

Invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum illis erant, dicentes: quod surrexit Dns vere, et apparuit Simoni.

Luc. 24. v. 33.

Ontelbaar, zeiden wij gisteren nâ middag, zijn de getuigenissen &c.

Niet min zijn ook de getuigenissen, die naade verrijzenis, als die nú volbragt was, gevolgd zijn. Lukas zegd hiervan Act. 1-3.

In 't bezonder vinden wij in 't N. T. vermeld 10 bezondere verschijningen &c.

Van de 3 en vierde dezer spreekt 't huid: h: Ev. &c.

Wij zullen ons voor als nú houden aan 't géne de tekst van de 3de verschijninge meld. Lukas zegd hiervan: Invenerunt &c. Wij zullen deze voorden 1mo Lett. verklâren,

2do toepassen op des tijds omstandigheid van het hoogf. van Paaschen Attendite

Enarra apparitionem factam Emauntinis.

Deze gaan daarop de zaak boodschappen aan de discipelen te Jerusalem. Bij hen binnen kômende worden zij voorkômen van de zelve. Lukas zegd hier van: Invenerunt &c.

aanmerk 1o de persônen die zij vonden,

2do Wat die hen zeiden.

1mo Undecim denotat collegium aplorum

Vraagd men of Thomas daaronder was?

Nz aliqui negant, æstimantes eum à fuga in passione abfuisse usq ad octavum post resurrectionem diem Joes 20. 24.

2. alii volunt eum jam rediisse, sed ob aliqua negotia post 3am apparitionem abiisse. Hujus sententiæ S. Augs qui textum urget.

Et qui cum eis erant, viz alii discipuli &c. vero similiter in ea domo in qua Chs Pascha com-

vide Ch. Vader tom. 2. pag 433.

aderat. in qua et congregati creduntur fuisse
post ascensionem Act. 1. et 2.

2do Dicentes. Ecce Emauntini, quorum cor
erat, ab his praeveniuntur &c

Surrexit verè, uti praedixerat &c

et apparuit Simoni. Qui antea mulieri
credere nolebant Luc. 24-11 Petro credebant.

de hac apparitione Petro facta solus Pa
verbulo meminit 1. Cor. 15-5.

Quo loco, aut quoo Petro Dns apparuerit in
tum.

Ex concordia Evangelica certo dicere possum
hanc 3tiam Chti rediviri apparitionem fuisse
sicuti inter mulieres primò Magdalenae, sic
Aplos vel discipulos primò Petro eum app
Sed cur primò Petro?

R 1. ut Petrum negatorem, sed poenitentem
consolaretur Isa 42-3

2. ut (Chrys.) Petrus, caput ceterorum
versus confirmaret fratres Luc 22-32

3. ut discipuli, increduli ad verba mulie
teste Petro primo inter eos crederent Dnum re
rexisse.

Applicao

Wat een open veld van allerhande leerin
Wat zouden ons hier zoode Emausgangers
de vergaderde discipelen ~~neen~~ al kunnen
leeren?

Dog, om ons aan de gelegenheid des tijd
alleen te houden, laat en wij ~~ons~~ alleen aanmerken
dat de vergaderde discipelen van den verre
Jesus aan d'Emausgangers zeiden 1o Surr
Dns verè 2o apparuit Simoni.

Vide Serm. 15. de hoc festo sup Non est hic, sed surrexit

Ac 1mo quidem, horen wij hen zeggen Surr
Dns vere? dit moet ons leeren dat, zullen wij
dit feest waardig vieren, ook van ons gezeid
moet kunnen worden dat wij waarlijk zijn

2do horen wy apparuit Simoni? ô wat
en troost? — vide serm. 37. in hoc festo sup dicite... et petro

Et factum est, dum recumberet cúm eis, acce-
pit panem, et benedixit, ac fregit, et porri-
gebat illis. Et aperti sunt oculi eorum,
et cognoverunt, et evanuit ex oculis.
Luc. 24. v. 30. 31.

Feria 2da Paschatis 1756. 68.

Aanmerkelijk is het géne de Heere Chs zeide tot
den Bisschop der kerke van Laödikiën Apoc. 3-19.
Nadat Chs hem over zijne Lauwe, en flauwheid in de liefde,
en over zijne geestelijke blindheid bestraft had, voegde
hij daarbij: dengénen, die ik Lief heb, bestrafe en kastijde
ik. Wees dan ijverig, en doe boetvaardigheid. Zie ik staa
aan de deure, en ik klop. Zo iemand mijne stemme hoort,
en mij de deure opend, ik zal tot hem binnen gaan, en met
hem maaltijd houden, en hij met mij.
Wonder wel zwijmd, en tóont dit over een, met het géne
de zelfde Chs. zeide, aan de twee discipelen, die op
den eersten dag van zijne verrijzenisse nâ Emaus gingen,
en bij dewijl hij op den weg als een vreemdeling vervoegde.
Hij bestraftte hen eerst over hunne dwaasheid, en traag-
heid van herte om te gelóven het géne de profeten gespro-
ken hebben. Dus bestraftte hen Jesus omdat hij hen
Lief had. hij klopte door zijne Zoete zamenspraak aen
de deure hunner herten, en zij openden de zelve door hun-
ne Leerzaamheid met dewijl zij zijne vermaaningen ontvingen, zoo dat zij in't
en als zij al prótende te Emaus gekómen waren, ging Jesus verwolg zeiden:
met hen binnen, en hield avondmaal met hen, en zij met ardens erat
hem. Dús meld d'Ev Lukas in onze opgenomene woorden,
zeggende: En hij ging met hen binnen. Als hij nu met hen
aan tafel was, zoo nam hij het brood, zégende't, en ge-
brúken hebbende, gaf het hen. En hunne ógen wierden ge-
ópend, en zij kenden hem, en hij verdween uit hunne ógen.
Wij zullen deze woorden 3mo nader verklâren, en Propositio
2do eenige zedenlessen.
Als nú d'Ev Lukas verhaald had dat de twee discipelen,
toen zij bij het dorp Emaus kwâmen, den Heere Jesus, die
zig geliet als of hij verder zoude reizen, paarsten om bij

hen te willen verblijven, en dat de heiland hierop met
binnen ging, dan voegd hij'er bij: Als hij nu met hen
tafel was &c.

Hoe aangenaam den Heere Chs was dit parssen, of
der discipelen, toonde hij met zig te laaten gezeggen
met hen binnen te gaan.

De discipelen om hem nog meer te winnen, en aan
te verknogten, doen terstond het avondmaal bereid
en gaan aan tafel om den vreemden reiziger nu af
te verfrissen, en te verkwikken, en van zijne wijze
Leerde zamenspraaken nog meer bevoordeeld te worden.

λ om bij die gelegentheid

De Heere Chs neemt hier de gelegentheid van het
waar, om daar uit te tonen, en zig aan hen bekend
maaken. Als hij nu (uit Luc.) met hen aan tafel was,
nam hij het brood &c.

Welk brood dat Jesus hier aan deze discipelen
na dat hij het gezegend had, is geheel onzeker. Dat
zijn'er die dit maar voor gemeen brood houden:
zijn'er ook die het voor de Eucharistie, of het allerh
des outaars houden.

Die voor het eerste gevoelen van het gemeene brood
zeggen, dat het wijnig of niet waarschijnlijk is, dat
de Heere Chs hen zonder voorafgaande onderwijzinge de
Eucharistie zoude gegeeven hebben, om hen daartoe w
dig te bereiden; 2 ook zeggen zij, dat het niet geloofl
is, dat zij hiervan anders kennis hadden, omdat bij d
stellinge van het sakr. niemand, behalven d' Apostel
tegenwoordig was geweest. 3 Zij voegen daar bij, dat
Eucharistie onder eene gedaante niet moest ingezeg
of geconsacreerd worden. 4 Eindelijk dat hunne oogen
dat breeken des broods wel geöpend wierden, maar
zulks is toe te schrijven of wel aan de bezondere wijze
of maniere van Chs in het brood te breeken eigen, ge
wij van hem leezen, dat hij ook deede als hij tot twee
toe de brooden in de woestijne zoude vermeenigvuldig
of wel aan de beschikkinge, en bestieringe des Heeren
die door dien daad wilde bekend worden.

Anderen, dew zijn voor d' Eucharistie, zeggen, dat
die discipelen daarvan reeds kennis hadden uit die
loopige reedenvoeringe, die Chs daarvan had gedaan

capharnaum, als hij beloofde zijn vleesch tot spijs, en
zijn bloed tot drank te zullen geven; ook zeggen zij, dat
zij van d'instellinge zelve onderwezen konnen geworden zijn door d'Apslen,
op den weg, als ons hen de schrifturen opende. 3. Van de
zegeninge, of Consecratie van den kelk zeggen zij, dat
sij die wel verzwegen, maar niet ontkend heeft. Ein-
delijk dat het opsenen der oogen het waarschijnlijkste aan
de Eucharistie toe te schrijven is.

Wij voegen hier bij dat dit gevoelen des te geloofbaarder
is 1. Omdat d'h. hier opnoemd alle de zelfde bedrijven, die
hij ook in 't laatste avondmaal had verrigt, wanneer hij
zijn Lighaam aan d'Apostelen onder de gedaante van brood
te eeten gaf; want toen nam hij ook het brood, brak, en gaf
het aan zijne Apostelen, gelijk hij hier het brood nemende,
zegende, en het brekende aan die twee discipelen gaf.

2. Om de gelijkheid der tijden met dien de h. Lukas uit-
drukt het gene hier te Emaus gebeurde, en het gene naam-
als d'eerste Christen deden. Lukas noemd het gene hier ge-
beurde de Breking des broods, als hij deze twee discipelen,
naa Jerusalem te ruggekeerd zijnde, doet zeggen aan
d'Apostelen hoe zij Jesus gekend hadden in 't breken des
broods. En de zelfde Lukas, verhalende in de Werken der
Apostelen wat d'eerste Christen deden, drukt dit ook uit
met te zeggen: Zij volhardden in de lere der Apostelen. Act. 2. 42
in de gemeenschap van het breken des broods, en in de
gebeden. Door welke uitdrukkinge Lukas verstaat de Eucha-
ristie, of het allerh: Sakr: des outaars, daar zij altemaal
deel aanhadden. En diensvolgens gelijk Lukas in de
Werken der Apostelen door het breken des broods ver-
staat het h. Sakr; zoo heeft hij ook door die zelfde bewoor-
dinge het zelfde willen beduiden als hij verhaald het
gene te Emaus gebeurde. Te meer omdat de h. Lukas
een getrouwe Leerlingen reisgenoot van den groten Apos-
tel Paulus geweest zijnde, ook buiten twijfel uit den
mond van dien Meester zulk eene bewoordinge om het
hoogh. Sakr: te beteekenen, gehoord en geleerd heeft.
Deze manier van spreeken van het allerh: Sakr: vind
men bij dien Apostel 1. Cor. 10. alwaar hij zegd: Het brood 1. Cor. 10. 16
dat wij breken, is dat niet de gemeenschap van het Lig-
haam des heeren?

En diensvolgens met reden mogen wij besluiten, dat

de Heer Chs aan deze twe discipelen te Emaüs, die in hi
ste avondmaal niet tegenwoordig waren geweest, maar
hij op den weg door zijne onderwijzinge verlicht, en door
zijne genade in de liefde had ontsteken, ook waarlijk
zijn h. vleesch heeft gespijsd.

Egter even wel, neemt het zoo gij wilt, het zij voor
meen. brood, het zij voor het h. brood der Eucharistie
zien duidelijk is en klaar hoe aangenaam den Heere Chs
geweest de gastlievendheid, en weldadigheid beider
discipelen. Voorereest omdat hij het aangebodene of voor
gestelde brood gezegend, gebroken, en aan de discipelen
gegeven heeft, het gene zeker geen klijn weldaad mo
gerekend worden; ten anderen omdat zij waardig ge
zijn om op deze wijze Jesus hunnen meester te kennen.

En (Luk:) hij verdween uit hunne ogen. Het was voor
genoeg hun verkeerd denkbeeld van een vreemdeling
waar voor zij Chs tot dus verre hadden aangezien, nu
gelegd hebbende, den verrezenen zaligm te kennen. Dit
dan nu geschied zijnde, wilde Chs niet langer bij hen
vertoeven, maar verdween uit hunne ogen, om hen de
gelegenheid te geven van ten spoedigste naa Jerusalem
te keren, en't ampt van voorboden bij d' Apostelen waar
te nemen, en hen den verrezenen Jesus te boodschappen
en tot zijne komste des te waardiger te bereiden. Weder
om zij opstaande ter zelfder ure wederkeerden naar
Waarop stort daaraan de Heer Chs ook bij hen was. Zoo
men beide deze discipelen op dit stuk wel mag houden
als de voorlopers van den verrezenen Chs bij het College
of de vergaderinge der Apostelen. ||

Documenta ad Moralia

|| hac de Liturgia

3tio Zonder eenige agt te nemen op de hoedanigheid des broods, of het gemeen, of geheiligd brood van Jesus lighaam zij geweest, wij lezen hier

3tio Discimus quam gratum Chro sit impensum illi obsequium, in cujus remunerationem hospes esse dignatus horum discipulorum, et acceptum ab illis panem benedicere, benedictumq; porrigere, ac reddere. Etnos ergo diligenter invitabimus Dnum, panemq; nostrum illi liberaliter offeremus, quem utiq; benedictum magis nobis restituet. Sed ubi inveniemus Dnum? in via utiq; habitu peregrino: sic enim etinventus est his discipulis: nimirum o propria specie se nobis offert Dns, sed adest nobis in pauperibus, qbs quicquid illi nomine fecerimus, sibi factum reputat, ut liquet ex delineatione judicii quam dedit Matt. 25 de Crimine ergo impigre ad succurrendum egenis, ut gratum Chro in his exhibeamus obsequium.)

2do Als wij den maaltijd te Emaus slegs als eenen gemeenen maltijd willen aanmerken, dan Lezen wij hier van den Heere Jesus het brood zegenenden, hoe wij ons brood, en spijzen met zegeninge behooren te nuttigen, hoe dat wij godt voor zijne gaaven, die hij ons verleend, moeten bedanken, en hem bidden dat de Lighamelijke spijzen, die wij gebruiken, tot ons geestelijk voordeel, tot zijne eere, en onze zaligheid mogen strekken. Uitdrukkelijk zegd d'Apostel: 1. Cor. 10-31
Ezij dat gij eet, het zij dat gij drinkt, het zij dat gij iet anders doet, doet het alles te eere gods. En wederom: de 1. Tim. 4-3.
spijzen heeft godt geschapen om met dankzegginge genuttigd te worden van de gelovigen, en van die de waarheid kennen. En dan voegd d'Apostel'er nog bij: alle schepzel gods is goed... tw met dankzegginge genuttigd word. En eindelijk dan voegd Paulus'er nog eens bij: Want het word geheiligd door het woord gods, en door het gebed. door het Woord gods, zegd Paulus, waarom veele gereegelde Chnen gewoon zijn voor het eeten een puntje uit gods woord voor af te Lezen, om zig en hunne huisgenooten te herinneren, dat, hoe noodig ook de lighaamelijke spijs voor het Lighaam zij, er nog noodiger spijs is voor de ziele, en dat men boven al moet werken om de spijze, die niet vergaat, maar bij blijft ten eewige leeven. daarenboven zegd Paulus ook dat de spijs geheiligd word door het gebed, om dat wij daardoor van godt vraagen, dat z'ons tot ons geestelijk voordeel gedeije, dat wij ze tot zijne eere, en onze zaligheid mogen gebruiken. Des verkeerd gaan die Chnen te werk, die uit eene enkele slender, en gewoonte, zonder aandagt, zonder opheffinge des herte de zegening, of hun gebed voor, en naa den eeten doen. Beestagtig gaan zij te werk, die godt bij het gebruik van zijne gaaven vergeeten, en als de beesten aan tafel vallen, en de spijs en drank alleen voor den buik, en zonder hooger inzigt inslaan, ja zig daar in ook overdaadig te buiten gaan. Wij Chnen, en geene beesten, zullen van Chs het brood te Emaus zegenenden dan Lezen &c. Ziedaar wat de maaltijd te Emaus, als wij dien slegs voor eenen gemeenen maaltijd houden, ons leerd.

3tio Treeden wij nu hooger, en willen wij den maaltijd te Emaus voor het h. Sakr. of de Eucharistie houden

zoo leeren ons de twe discipelen, voor dew Jesus het b
zègende, en zijn h. Lighaam mede deelde, hoe wij
ook met Jesus voor ons bloedig aan het kruis gestor
moeten onderhouden, als wij met Jesus zullen aanzi
in de h. Kommunie. Lukas zegt van onze twe discipel
als zij van Jerusalem naalmmaus gingen, dat zij met
kanderen spraken van alle deze dingen die 'er geschie
waren, hoe d' overpriesters en prinsen Jesus ter vo
der dood overgeleverd, en gekruist hadden; hij vo
'er bij, dat Jesus met hen pratende, alhoewel nog
bekend, beginnende van Moises, en alle de prophe
hen uitleide het gene 'er van hem stond in alle de sch
dat de Chs deze dingen moest lijden, en alzo ingaan
zijne heerlijkheid. En, zie! hierop volgde dat Jesu
met hen ingaande, aan 'tafel zijnde het brood neem
zègende, en aan hen geveende, hunne oogen geöpend

De Heere Jesus, dus hier met deze 2 discipelen m
spreekende van zijn lijden en sterven, heeft ons ook zel
uitdrukkelijk geboden, dat wij zijn h. vleesche
zijn lijden en sterven moeten gedenken, misdien h
volgens paulus dit h. geheim instellende, zeide: d
dit tot mijner gedagtenis. Waaruit d' Apostel dan
sluit: Zoodikmaals als gij dit brood zulteeten, en d
drinkbeker zult drinken, zult gij de dood des heeren
kundigen, tot dat hij kome. Des moeten wij Jesus, en
de gedaante van brood, en als niet schijnende te le
schuilende, en tegenwoordig zijnde, voor ons, en in
plaatse aan 't kruis geslagt, en geofferd is, gelijk in
oude testament de Jodeneetende van hunne offerhan
moesten gedenken dat die in hunne plaatse gedood
geofferd waren. Dus zullen wij dadelijkeetende van d
hemels brood, ook het zelve doen tot zijner gedagten

Dus kunnen en moeten wij Jesus lijden en sterven
niet alleen gedenken als wij dadelijk het gezegende
brood van Jesus door zijne dienaren in de h. Komm
ontvangen, maar ook telkens als wij zijn in gods huis
de tegenwoordigheid van dit allerh: sakr, of d' ogh
hande der Misse bijwoonen. ~~dan teg~~ 1°. dan moeten w
Jesus lijden en sterven gedenken als wij zijn in gods hui
in de tegenwoordigheid van 't allerh. sakr, omdat Chs da
dan bij ons is schuilende onder de leevenlooze gedaante, en
als niet schijnende te leven. 2°. dan moeten wij Jesus
lijden en sterven ook bezonderlijk gedenken als wij de
offerhande der Misse bijwoonen, omdat die is een vertoog
en

1. Cor. 11-24

gedenken dat
leevenlooze

en onbloedig vervolg van d'offerhande aan het kruis.
In die offerhande word d'offerhande van Chs aan het kruis
vertoond, en vervolgd, omdat Chs in d'offerhande der
Misse geestelijker wijze nog als geslagt, en geofferd word;
voor eerst omdat Chs aldaar schuild onder levenlooze
gedaantens, en dus als niet schijnt te leven; daaren
boven, omdat door de woorden van de Consecratie, bezon-
der over het brood, en bezonder over den wijn uitgesproken,
het Lighaam van Chs geestelijker wijze als afgescheiden
word van zijn bloed. Zo dat die woorden zijn als een
geestelijk Zwaard, daar Chs als nog mè geslagt word.
Zo dat, indien Chs nu niet onsterfelijk was, door die woor-
den zijn Lighaam alleen zoú tegenwoordig zijn onder de
gedaante van brood, en zijn bloed alleen onder de gedaan-
te van den wijn. En diens volgens in de tegenwoordig-
heid van dit allerh: Sakr, en nog meer d'offerhande der
Misse bijwonende, en allermeest als wij dadelijk dit ge-
zègende brood van Jesus door zijne dienaren in de h.
Coie ontvangen, Jesus dood gedenkende, zullen wij met
onze twee discipelen van Emmaus Jesus ook meer en meer
in het breken des broods leeren kennen, en aan de ver-
diensten van zijn Lijden en sterven deelagtig worden.
(4to Eindelijk zegd d'Ev: Jesus verdween uit hunne
oogen? En verdween hij, opdat zij van deze hunne blijd-
schap d'Apostelen zouden deelgenooten maken? want
was Jesus niet verdwenen, zij zouden niet gedagt hebben
om ter zelfde ure wederom te keeren naa Jerusalem, ei!
wat een zoet Lesje is hierin ook al gelegen? een
Lesje bezonder voor degenen aan dew de zorg van anderen
is aanbevolen. Bij V. B. daar is een vrouw, wiens man
of kind gevaarlijk ziek is, die geeren te kerk zoude
willen gaan, den godsdienst bijwonen, de predikatie
hören; wat zal of moet die doen? ô! zij moet de zoetig-
heid van die devotie derven, opdat hare zieke man of
kind hare hulpe niet misse, of gevaar loope; want de
liefde en bijstand in zulk een geval gaat voor de par-
ticuliere devotie. dan geld het géne God zegd: Ik
wil barmhertigheid, en geen offerhande i. e. &c. Ose. 6-6
En waarlijk was dit zo niet, dan waren de Harders en
Pastoors d'allerèlendigsten, dewijl zij op de grootste
hoogtijden der kerke zig zoozeer voor de gemeente moe-
ten bestedden, dat zij kwalijk of genen tijd voor hunne

bezondere devotie overhebben, jaadikwils zoover
zijn door hunne bedieninge dat zij hunne nodige
moetten derven. Maar de Liefde veroïscht dat de
particuliere devotie voor het gemeene voordeel wijk
Dus onttrok Jesus de zoetigheid van zijne bijwezen
aan onze twe discipelen opdat, hij uit hunne oogen
weenen zijnde, zij wederzouden keeren naa Jerusalem
en aan d'Apostelen de boodschap van den verrezen
Jesus zouden brengen.)

Dixit eis: Pax vobis. Joan. 20. v. 19.

Dominica in Albis 1736. 46. 55. 65.

Wel te regt voorzeide de propheet Isaias van den toekoo-
menden Chs: vocabitur nomen ejus Princeps pacis. A. A. Isa. 9
Quælijk was Chs gebôren of hij bragt den Vrede op d'aarde
waarom ook d'Engelen in zijne geboorte zongen: Glorie zij
aan Godt in 't alderhoogste, en op der aarde vréde, den men- Luc. 2-14.
schen van goeden wille. Het ampt van den Chs was ad dirigen- c. 1-79.
dos pedes nostros in viam pacis. Veel goeds heeft hij den vred-
zâmigen beloofd: Beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur. Matt. 5.
In wat stad of dorp zijne discipelen zouden kômen, leerde c. 10-33
hij hen, dat zij in huis kômende het geluk (vrede) zouden wenschen,
zeggende: Vrede zij dézen huize. Hij beveelde hen ook nadruk- Marc. 9-49
kelijk: Houd vréde onder elkanderen. (Hij stelde in de Liefde
en vréde het kentéken van zijne opregte discipelen: Hieraan Joan. 13-35
zullen zij alle kennen, dat gij mijne discipelen zijt, indien gij
Liefde tot elkanderen draagt. Om deze onderlinge vréde bad
hij in zijne gébed nâ 't avondmaal zijnen hémelschen Váder: c. 17-20
Ik bid ú dat zij alle een zijn, gelijk gij Váder in mij, en ik in ú)
Dit Liet hij tot geschenk hen op zijne vertrek bij testament c. 14-27
zeggende: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. En
wanneer hij nu opgestaan was uit de dooden, en zig aan zijne
discipelen vertoonde, zijne eerste woord, en wensch was Vréde;
Pax vobis. Ja tot 3maal toe heeft hij hen dit toegewenscht
gelijk w' uit 't verhaal der Evn kunnen afmêten. Zôdat
't niet zonder rêden is dat Chs de Vrede Vorst genoemd is.
Ja heeft wel eer Salomon uit hoofde van zijne vreedzâmig
rijk d'eer gehad van Vrede Vorst genoemd te worden, ecce
plus quam Salomon hic, viz. J. C. die bij uitnêmentheid
den naam van Vréde Vorst verdiend; want hij heeft (gelijk
Paulus zegt) door het bloed van zijne kruis bevrédigd zô het Col. 1-20
géne op d'aarde, als het géne in de hémelen is. En (gelijk hij Eph. 2.
wederom spreekt) hij heeft door het kruis ons met Godt ver-
zoend, de vijandschap in zig zelven dôdende, zôdat wij door
hem in ênen geest toegang hebben tot den Váder.
Hoe gelukkig zouden wij wézen A. A. si hujus pacis, quam
Dns Jesus door zijnen dood, en verrijzenisse ons verdiend heeft,

participes essemus, en met Godt verzoend zijnde, de wâre en vréde in onze zielen hadden?

At, eheu! timendum ē, ne multi adhuc debitè cum Deo reliati sint. Multi putant se veram in aa possidere pacem, sese ipsi decipiunt; pax, quam habent ē falsa, et periculosa, pax Jesu Salvatoris, sed diaboli seductoris.

Propositio Dat wij andere zaak eens een wijnigje dieper inzien, en zoeken, wie 't al zijn, die zig met ene verkeerde inbeelding van vréde des gemoeds vleijën, ut scientes quinam illi sint, nos circa hoc cautiores esse valeamus Attendite

Gelijk 't niet al goud is, dat'er blinkt; zô is 't niet vréde, dat vréde schijnt. 't valsche geld heeft dit wilde zelve munt, die het goede, en gangbaar geld heeft, en daar word'er ménig mensch meebedrogen. Datur venenum gustum habet et speciem medicinæ, en daar moet men zig meest voor wagten.

Sic et se habet cum pace. Est pax falsa, quæ vera videtur, nociva ē, et videtur optabilis. 't zijn gelijk twéderleij penningen van ênerleide munt; maar d'een is goed, en d'andere valsch van eloij, zij voeren beide den zelven naam, en zijn elkander in zommige dingen gelijk, en ondertussen d'een is medicijn, en d'andere fenijn, d'een is 't Lêven, en d'andere de dood.

Quam infelices, ergo illi st, die zig aan den schijn vergâpen, en wâren ziele vrede lâten vâren, i.e., om duidelijk te spreken, die zig al gerust stellen, en ondertussen de regte gronden hebben, daar zij gerust op mogen wézen?

Eccle. 8-14 Sapiens de tali hoium gre Lqtr. Daar zijn (ait) godlijk die zô gerust zijn, als of zij de werken der regtvaardigen gedaan hadden. Dit houde ik (voegd hij'er bij) voor ene grôte ijdelheid; ja bedrieglijkheid, en verleiding.

Si fuerint tales tpore Salomonis, ō desunt hodiedum sed hoes, dico, de qbs verè dicere licet, quod sint impii, et tamen securi sunt, immo videas ipsos peccare ctra expressa Dei data, et interim st sine ullo remorsu conscientiæ, et securi quasi justorum facta habeant, en dat 1o omdat zij meinen

1. Tales sunt qui assueti sunt jurando, et pejerando, at minimè inquieti st, ik heb zeggen zij daar geen arg in, ik doe het niet uit ene quaadaardigheid, 't is maar een lossigheid en aanwendzel. Maar wat is dat al? of zij'er geen arg in hebben

// het géne zij doen geen, of juist zoo groot quaad niet is.

ebben, en zig daar al gerust op stellen? Gods Wet zegt uit-
druktelijk: Gij zult den naam van den Heere uwen Godt niet
ijdelijk gebruiken; want de Heer zal hem niet ongestraft lâten,
die den naam van den Zône zijnen Godt ijdelijk gebruikt. Exod. 20-7. Eccli. 23-12-14.

3. Anderen zijn'er die'er geen been in vinden, of zij doen Sabbatsdagen
't dagendes Heeren ontheiligen, door Godsdienst verzuimen, of
maar ten halve waarnêmen. Daar egter Godt niet gereid heeft van den Sabbat
den zelven ten halve te heiligen, daar Godt tot ênen spie-
gel aan alle ontheiligers, met de dood deed straffen, ênen man
die maar een wijnigje hout op den Sabbat raapte. #

4. Kinderen zijn'er, die hunne ouders spijtig toespreken, versmaa-
delijk bejegenen, zonder eenige eerbied of agtinge zig omtrent te vreden zijn de
schen gedragen, en hen dus smert, en droefheid aandoen; en on-
dertugen daar wijnig ongerust over zijn, dat als niet tellen.
Daar de Schrift egter den boek uitspreekt over die kinderen
die hunne ouders ongehoorzaam zijn, of qualijk toespreken.

5. Velen rêkenen het geen quaad slegte, dubbelzinge praatjes
uit te slaan, 't is maar, zeggen zij, om eens te lagchen. en. Maar hôteren, ena., en zig
voor eens wat Paulus zegt: Dat de hoererijen, of eenigerandere
vuiligheid, zelfs klap, of scherserij ook zelfs onder u. niet
genoemd worde, want gij moet wel wêten dat geen onkuische
erfdeel heeft in 't rijk van Christen van Godt.

6. Ontelbâren zijn'er die zig beroemen in onregtvaardighe-
den, en die door de begeerlijkheid tot geld en goed zô verblind
zijn, dat zij in vêle onregtvaardige werken, geen zonde vinden
maar heel gerust hânen lêven. Wel is waar zij doen juijst gêne
zogtlijkelijke en tastbare dieverijen, maar daar zijn zô vêle
bedekte en bewimpelde ongeregtigheden, daar zij zig aan mis-
drijven; d'een met woekeragtige contracten, d'ander met liege-
en bedriegen in 't kôpen en verkôpen, met de wâren te verval-
schen, de verborge gebreken der zelve te verbergen, eens ânderen
manns wâren en koopgoederen, te lâken en te misprijzen, an-
deren met de betâling, die zij schuldig zijn, tot nadeel des eige-
naars uit te stellen, anderen, met 't loon der dienstboden te ont-
houden, of te bekribbelen; anderen, gelijk als werkluiden,
luiden, met 't werk daar zij toe gehuurd zijn, niet bekoorlijk
waar te nêmen, den tijd te verluijeren; anderen, gelijk als dienst-
boden met der Meesters goed te verwaarlôzen, te verquisten,
niet bekoorlijk te bestêden, en te verzorgen; alle dêzen
en ontelbâre andere zâken, kânnen van gêne ongeregtigheid

Hoe zal God
dan handelen
met ons?
d'een met
tegen zijn nood
te doen, of ande-
ren tegen hunne
eed te gebruiken
daartoe kan de
handen vullen;

verschoond worden, en ondertussen hoe vêlen zijn'er die dat werk van mâken, daarover gêne ongerustigheid hebben, tégendeel zô gerust zijn, als of zij de werken der regtvaardigen gedaan hadden? daaregter Godt uitdrukkelijk.

Non concupisces. Begeerd niemands goed, veel min, ontneem, of hou dat; daar alle Godsgeleerden eenparig stellen: Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Ab hoc primo hoium gre, qui inani, et falsa pace se ludunt, ad alterum genus hoium transeo.

Daar wij nú van gespróken hebben, doen wel zondigen, maar in zulke bedrijven erkennen zij geen zonde, daarom zijn zij gerust, en bedriegen zij zig met een valsch.

At secundum genus hoium ii sunt, qui quidem peccatum mittunt, et sese talia committere sciunt, at interim in peccatis, et in isto peccaminoso statu zig zô gerust stellen, als of zij met Godt wel stonden, en van zijne kant niets vrêzen hadden.

Incredibile quot tales, qui multiplici peccatorum genere commaculant, et in ista consuetudine perseverant, en midden van hâre booshéden, zeer gerust zijn, zô verre dat alle bestraffingen en vermâningen, dat alle bedreigen van Gods oordêlen hen niet eens ontroeren, évenals gelijk de Schrift van d'inwoonders van Sodoma zegt, zij zelfs met Loths bedreigingen lagtten, dat, zei hij, de Heer zal deze stad te niet doen, het scheen hen dat al boertende sprak.

Gen. 19-14

Zô gerust zijn ook zomtijds d'aldergrootste zondaars, lâten hen de Lêraars, volgens hun ampt, Gods straffen vordrâgen, visus ē eis quasi ludens loqui, het schijnt of zij ijdele vertelsels, en beuzelagtige verzierzelen wâren, luttel trekken zig vêlen het aan, zô wijnig vrêzen zij, zijnig zijn zij ontsteld, en'er van aangedaan.

Et quid eos reddit ita securos? veeltijds een vermôtte verwaand vertrouwen op Gods barmhertigheid, en een ondervinding van zijne langmoedigheid, die hen zomtijds lagen tijd, ja zomtijds heel dit lêven ongestraft laat, thans met uiterlijke, en zigtbâre straffen. In dit doet zondaar gerust zijn in 't midden van zijne boosheid.

Maar hoe los, hoe ongegrond is nu het steunzel van zulken valschen vrêde? hoord eens wat'er Paulus van zegt als hij zulke valsche gerustigen aanspreekt, en zegt: gij dat gij het oordeel Gods ontvlugten zult? of versmaat gij de rijkdommen zijner goedheid, en verdraagzaamheid

Rom. 2-3.

n langmoedigheid? Weet gij niet dat de goedertierenheid
dos u tot boetvaardigheid aanleid? Maar naar uwe hartnek-
igheid, en onboetvaardig hert, vergaderd gij u zelvin een sebat
van gramschap &c. Hoord ook eens hoe d'Ecclus de zulken. Eccli. 5-4.
aanspreekt, en ernstig vermaand. Zeg niet (ait) ik heb ge-
zondigd, en wat leet is mij dog overgekomin? Want d'alderhoog-
ste is een langmoedige vergelder... Zeg niet de barmhertigheid
is Heren is groot, hij zal zig over de ménigte mijner zonden
ontfarmin: Want zijne ontfarmingen zijne gramschap komen,
schielijk aan, en zijne gramschap ziet op de zondaren. Ver-
oef niet u zelvin tot din Here te bekêren, nog stel het niet
uit van dag tot dag; Want zijne gramschap zal schielijk
komin, en u in den tijd der wrâke verniellin.

Zie hier dan d'uitslag van dien bedrieglijken vréde, en
van die verdoemelijke gerustigheid in de zonde.

Ab hoc ô dolo grę male securorum, transeo ad Bñum. Et
.. qui quidem ō ut precedentes securorum genera gravia peccata com-
mittunt, sed et interum, nihil aut vix quid boni præstant
Innumeros talos quorum vita ō e commaculata gravibus
peccatis, aversionem habent ab oi injustia, impudicitia,
ebrietatibus, et commessationibus, a luxú in vicú et vestitu,
ab oi vio, odio, et vindicta, alieni st, adeo ut nullorum
peccatorum, reis ō sint. Verum et ab alia parte
nihil aut vix quid boni efficiunt. Zij rôvin en stêlin niet
van anderen, maar zij gêven ook wijnig of niet aan anderen;
Zij doen juijst wel niemand quaad, maar zij doin ook zel-
din iemand goed; zij verwekten juijst wel niemand tot
gramschap, maar zij bévijveren zig ook wijnig of niet om
geven anders toorn neer te zettin; zij gêven wel niemand aan-
leiding tot het quaad, maar ook niemand opwekking tot
het goed; zij houden niemand van kerke en godsdienst af,
maar zij zijn ook voor zig zelvin daarin d'overigsten
niet; zij gebruiken de goederen, die God hen verleend
heeft juijst niet ten quade, maar ook zij gebruiken zeer niet, of
wijnig ten goede.

Talis, mirum! quam, Securi sint. Si eos moneas, o
furor, inquiunt, ō adulterer, ō exceđo in ebrietatibus,
nemini facio injuriam, ik nême mijne dingen waar, daar
ik in ben, ik verzuime mijne handtéring niet, daar een
stuiverijes te winnen, en een profijtje te mâken is, ik zal

niet verwaarlôzen, ik pas wel op mijne zâken, ik wête niet
ik mij elders in te buiten gaa. En dus stellen zij zig gerust
te vréde.

Maar, ô schádelijke gerustigheid! o valsche vréde! En
waar hoe ijdel en ongegrond die gerustigheid, en vréde is
de schrift genoeg te kennen, als z'uitdrukkelijk leerd
heiligheid, en regtvaardigheid, in dw de wâre zielerust
gelégen is in niet alleen het quaad te lâten, maar ook in
Ps. 36-27. goed te doen. Declina a malo, et fac bonum, ait Dav.

Isa. 1-16. Zoo hôren wij ook dat Godt door Isaias vermaand. Wascht u
nigd u, niemt de boosheid uwer gedagten van voor mijne ôgen
houd op van quaad te doen (et tum addit) leerd goed doen
het regt, helpt den verdrukte, doet den weze regt, beschu
de weduwe. Sic monet Chs, quod ô sufficiat ô agere ctra
luntatem patris sui, sed quod oporteat facere voluntatem
tris sui, ad intrandum in regnum cœlorum. Sic monet P
2. Pet. 1-10 Broeders doet uw beste om uwen roep, en verkiezinge te ve
keren door goede werken.

Cum itaq, sic se res habeat, quid juvat dat men zig al
steld omdat men gêne merkelijke zonden bedrijft, als
nibus fatuis Matt ondertussen ook wijnig of niets goeds doet? vide in vir
25. 1. in servo in= Restat nunc 4tum genus hoium, qui et falsam habent
útili p. 24. cem, quos et verbulo attingere dbms, atq hi sunt, qui ja
festo Paschatis peccata sua confessi sunt, en hunne Pa
Communie gehouden hebben, en daarmèeheel, en gansch
zijn, en zig lâten voorstaan, dat zij nu met Godt verzoen
zijn, en den wâren ziele vrede bezitten, alhoewel zij hun
lêven niet veranderd of gebêterd hebben.

At, eheu! quam graviter sese illi decipiunt? Immers en
nog de belijdenis der zonden niet, hoe ópenhertig die
geschied, die de wâre verzoening, en vréde aan de ziele
ziet het maar eens in Judas den verrâder, hij beleed
zelfs ópentlijk zijne zonden; zijne belijdenis had vêle
omstandighéden; maar évenwel terwijl er het wérentlijk
ontbrak, zoo heeft die belijdenis den vrede aan Judas ziele
kunnen gêven; hij had wel een leer wéren, nam dr Pa
tentia ducens, hij deed restitutie van 't onregtvaardig
retulit 30 argenteos; hij beleed zijne schuld peccavi; hij
tte ook net uit de hoedanigheid van zijne schuld tradens
quinem justum; hij deed ook restitutie van d'eer en nâme
van

an Jesus, dien hij als een quaaddoender verrâden en gelîverd
ad, want hij noemd, en belijd hem nû te wèzen onnozel, en
egtvaardig Sanguinem justum. Dus beleed Judas zijne
zonden, en, zie! met die belijdenisse heeft hij de regten ziele vréde
niet gekrégen, # D'enkele belijdenis der zonden geeft dan den waaren
vréde niet.

En gelijk het is met de belijdenisse des zondaars, zô is 't ook met
d'absolutie des zondaars Priesters. Licet centies absolutionis ver-
ba pronuntiet confessarius, nil prodest ad acquirendam veram
ac pacem, si conversio cordis, et vitæ emendatio ō adsit.

't is de bekêring des Harts, de hoat, en verfoeijing der zonden
het verlâten der zelve, en de bèternis van lêven, die met de belij-
denisse der zonden, en d'ontslâninge des Priesters den zondaar
met Godt verênigen en verzoenen, en dus de wâre rûst en vréde
van zijne ziele mededêlen.

Zonder dit is vrugteloos de belijdenis, vrûgteloos alle ontsloa-
ning dieeenig Priester mogt ondernêmen. Zô wij dit hier uit de
Schrift, en hh. Vaders wilden bewijzen, en bij een hâlen het
génezij daar al van zeggen, hêle boeken zoû het uitmâken
van die quade biegten, en vrugtelôze belijdenisse der zonden
die vêlen doen, en te vergeefs doen, uit hoofde dat hunne hert
niet opregt bekeerd, en hunne lêven niet gebèterd is. Ubi
emendatio nulla (Tertull.) pœnitentia necessario vana ē.
Multi (aug.) assiduè se dicunt ēe peccatores, et tamen ad-
huc illos delectat peccare. At quid de illa confessione dicit?
Professio ē, ō emendatio. 't is een verhaal der zonden, maar
geene bèternis, „Accusatur āa, ō sanatur, pronuntiatur offen-
sa, ō tollitur.„

omdat hem 't wèzenlijke ontbrak.

Dixit eis: Pax vobis.

Joan. 20. 8. 19.

Dominica 3ª post Pascha 1737.

't is een zaek zeer gemeen, in de blaederen der h. Schrifturen, dat de Heere Xus bij een zon vergeleken word. A. H. Zoo word de Heere Xus vertoont in 't boek der Openb. 1-16. Ik zag (zait Joes) iemand die den zoone des menschen gelijk ... en zijn aengezigt scheen, zoo helder als de zon, in haere kragte Zoo vertoonde de Heere Xus zig zelven, in zijne gedaentenis veran- Matt. 17-2. dering op Tabor, zijn aengezigt blonk als de zonne.

Sic Malachias jam modo in, vet. Test. cùm sole, comparavit, Malach. 4-2 de Ipso Malachias dixit: Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol justitiæ.

Nu, 't is niet zonder reden, dat de Heere Xus in gods h. Woordt bij de zonne vergeleken word.

Want gelijk de zon, dat eigen heeft dat ze vroeg in den morgen, stond opgaende, niet verhoolen, of verborgen blijft, maer terstont schijnt zig veropenbaerende en vertoonende voor d'ogen von ons menschen; zoo ook C. J. de Zonder geregtigheit, opgaende en komende in de wereldt, en, heeft zig niet verstreken, of verborgen, maer is terstont verscheenen, aen 't menschelijk geslagt, In zijne geboorte wierd hij gezien, van de herderen, op de velden, Ha zijne opstandinge van, de dooden, heeft hij hem zelven, Levendig vertoont en geopenbaert aen de zijnen. Iqúe Simón Sol... sicut C. J.....

2º Surrexit Sol (exoriens o Simón) Stabim, universum, orbem, plenitudine fúlgore illuminatoes orbis partes, sed núnc hanc, núnc illam partem, illustrari; Ita Xus Sol ille justiæ exurgens quasi Sú- Xus jam, Solùm de ejus Resúrrectione loquax

pra, horizontem, ex Sepúlchro Statum, oibs sese aspiciendum probuit, o oes Simón in fide Resúrrectionis sùæ illuminavit probuit; Sed núnc his, núnc illis sese aspiciendum dedit.

Indicans id, diversa Ejus apparitiones, diversis factæ. Primus Magdalenæ, dein, mulieribus, dein, Petro, dein, duobus eunsibus in, Emaus, novissimè eodem, resúrrectionis die his undecim, apparuit, sese q videndúm, eis probuit; et post dies 8 eisdem his discipulis in unum, congregatis et Thomas cùm, eis iterum, apparuit.

Et de his duabus apparitionibus discipulis factis in hodierno Ev. agitur. Et de his aliqd, núnc vobis proponere e aus. At cùm, præfixi, tporis brevitas oes earúmdem, partes percúrrere o patiatur,

Propositio.

Jubet nunc solùm de vrede wenschen die de Heere Jésus zijne Discipelen deede, wat nader overweegen. Videbimus quæ sit hæc pax, et in quo consistat ea, quam Xtus largitus. 2°. quæ Xús istam, pacem, nobis dederit: Attendite.

Nihil in toto múndo e nearius et desiderabilius pace. Ipsa hæc firmamentum, totius universi, fundamentum, regnorum Statum, facit hæc florere virtútes, et totam terram e ingenti largitúa discipulis? At e pax quædam, quam, Xtus Dnus Sius apprecatus Pacem meam, do vobis, atq. hanc nominat Suam, ad distinguendam eam, à pace quadam, quam, et múndus dat, et mundana nominat. Sanè pax hæc Xti. multùm differt à pace mundi, et de vanden, eigenschappen, van die, zijn onvergelijkelijk heerlijkere beter als de voordeelen, van dese.

Patebit hoc si utramq. hanc pacem, et utriusq. qualitatem Consideremus.

1°. Pax mundana reconciliat Ut hoes cum hoibs. Bellum in se invicem, inimicos fecideras, pax reconciliat in se invicem Ut pax Xti. consistit in eo quod nos hoes cum Deo reconciliet Fuimus acs inimici, Deo, rebelles ei, indexeramus ei, bellum peccata, nostra, ... At Xus dedit nobis pacem, cum, eo. Rom 5-10 Paulum: als wij vyanden, waeren, zijn, wij met godt verzoent door de doode van zijnen zoone. Ibid. p. 3. Laet ons vrede hebben Godt, door onzen Heere J. C. Item, Xus is de vrede komen Eph. 2-17. verkundigen, waar door hem hebben wij in eenen geest toegang Ibid. 1-20 tot den Vader. Ipse e de quo Paulus, die heeft gedigt hoop Ibid. 2-14. het bloed zijns kruis, zoo het geen, op d'aerde als in de hemelen Hinc Paulus eum, vocat onze vrede. Igitur .....

2°. Pax mundana, liberat Ut hoes à coporalibus malis, incommodibatibus, et præbet usum, coporalium, bonarum, Datus mala, à qbs p receptam, pacem, liberamur, et bona, qbs fruimur / At Pax Xti. Liberat nos à malis gravioribus, spiritualibus, rituelebus, et restituit usum, rerum, spiritualium. Liberamur à servitúte diaboli, à penis inferni. Deinde gratia divina in, nos diffunditur, úsus ejus nobis restituitur. Ipsus S. in corda, nostra, effunditur, Sancta, fiducia qua clamamus abba Pater, nobis coicatur, Liberum, accessum pimus ad thronum, gratiæ. Pax, istam, pacem, dat nobis ille Ipsus qui, nobis testificatur quod, Simus filii Dei, p hanc datur Ipsus qui nos signat in diem, redemptionis. Hæc pax præbet ea nostra pacem, et tranquillitatem quæ exuperat eam sensum, et custodit corda nostra, et gentiae nostras. Hæc pax diminuit in, cordebus nostris timorem, extendit gaudium et lætitiam, facit nos fortes

et superare carnem, dæmonem, et mundum, coercet rebelles nostras inclinaoes &c. Per pacem hanc restituimur in communicaoe cum Deo et cælestibus ejus bonis. Igitur.....

3°. Pax mundana concludit oes suas prærogativas terminis hujus mortalis vitæ, ejus vrugten en voordeelen strekken zig niet uit tot na dit Leven. At de vrugten en voordeelen van deze vreede, die Xus ons geeft, strekken zig ook uit tot na dit Leven. Per pacem Xti conceditur nobis post mortem in pace requiescere. Hinc David ait: In pace in idipsum dormiam et requiescam. Hinc Joes. Zalig zyn de dooden die in den Heere sterven; van nu voordaen, zeit de geest, dat zy rusten van hunne arbeid. Item Absterget Deus oem Lacrymam ab oculis eorum, et mors ultra o dominabitur. Igitur.....

Ps. 4-9

Apoc 14-13.

ibid 21.

4°. Pax mundana sæpe o diu durat, a parte dantis sæpe rumpitur. at pax quam dat nobis Xus constans e et durabilis o rumpitur illa hic in mundo ex pte Xti dantis, et post hanc vitam o rumpitur illa nec ex pte dantis, nec ex parte accipientis pax ibi et prærogativa ejus æternum durant.

Ex dictis videtis A. A. qualis sit Pax, et in qbs illa consistat, quam Xus resurgens suis appreciatur et Largetur discipulis, pacem scil: quæ sua e, et incomparabiliter præstantior pace mundana.

Ast quoo Xus hanc pacem nobis dedit? R. sicuti pax hæc in se differt à pace mundi, sic modus quo eam nobis dedit, differt à modo quo mundus eam suis Largitur. Hinc Xus ait Non quoo mundus dat ego do vobis. Videamus.

Joes 14-27.

1°. Pax mundana sæpius datur door dwang, en ze word afgeperst (Refer quoo sæpe interveniat neutralis Rex qui utrosq bellantes ~~[illegible]~~ cogit facere pacem) At pax quam Xus nobis dedit, o dedit vi tortus, sponte sua Libere nobis eam dedit. Nemo eum cogere ad hoc poterat, sicut Deus ipse ait: Zal hy myne sterkte niet Liever tegenhouden? Zal hy geen vreede met my maeken? Jae: hy zal vrede met my maeken. Hinc Isaias de Ipso dixit Oblatus e qa ipse voluit a nemine coactus solo amore impulsus pacem dedit (Huc serviunt ista script. Loca quæ Xti dilectionem depredicant).

Isa. 53

2°. Pax mundana dbt plerumq postulari a parte debiliori duorum bellantium, solet pars succumbens mittere ad Regem Victorem rogans ea quæ pacis st; atq sic pax obtinetur. At o sic pax Xti sed Longe alio modo nobis obtigit, o expectavit ille nos rogaturos ea quæ pacis sunt, ipse met victoriosus descendit de throno suo, venit nos quærere et pacem offerre nobis debilibus et impotentibus ad ei resistendum.

3º. Pax mundana, ō datur plerumq; nisi dum, ma[illegible]
ex ea, speratur, utilitas. Xus pacem, dedit nobis nihil [illegible]
inde sibi utilitatis. De Ipso enim, David, dixit Deus me[illegible]
Ps. 35 es tu quoniam, bonorum, meorum, ō eges. Et Paulus: [illegible]
Rom, 11-35. heeft Hem, eerst gegeeven, om vergeldinge daer voor [illegible]
fangen? . . . . . .

4º. Pax mundana scribitur atramento in papyro [illegible]
pargameno et signatur sigillo Regali. At pax Xti [illegible]
ē sanguine ipsius Xti. in cordibus hoium, et signat[illegible]
sptu sancto.

5º. Pax mundana, ō publicatur p ipsos Reges, pace[illegible]
dantes, id fieri curant p suos inferiores et ministros.
At Xus ipse met istam, quam dedit pacem, publicavit, [illegible]
hodie in Ev. etiam videmus discipulis apprecans: Pax
vobis

Dominica 1. Post Pascha 1738. 45. 54. 64.

Omne qd natum ē ex Deo vincit mundum; & hæc ē victoria quæ vincit mundum Fides nostra.

1. Jois. 5. v. 4.

Heerlijk & roemrugtig is deze dag, en dat uit verscheide hoofden. A. A.

'Tis héden het octaef van Paeschen of van de Verrijsenisse onzes Heeren J. C. Atq ideo proponit nobis Ecclā in hodierno Ev. duplicem apparitionem redivivi Jesu, unam ipso Resurrectionis die, alteram post octo dies aplis suis factam.

'Tis héden ook de dag op dew. de h. kerke den h. tijd van Paeschen sluit. En vervolgens een dag van dankzegginge en dankbaerheid voor het genootene weldaed dat wij gezaementlijk ons waeragtig Paeschlam C. J. gegeeten hebben. En ten dien einde zullen w' ook naar gewoonte dezen Paeschtijd na de Vespers met den Lofzang Te deum Laudamus sluijten.

'Tis héden ook de dag van oudts genaemd Dnica in Albis. Sie dicta omdat op dezen dag afgelegt wierden de witte kleederen der Doopelingen, met dew. zij, op den Paeschavondt het doopzel ontfangen hebbende, bekleedt ~~geworden~~ wierden, ~~en~~ met welke witte kleederen zij bekleed zijnde den heele Paeschweek te kerke moesten komen. Ten gedagtenisse ook ~~nog~~ van deze witte kleederen den Doopelingen, ~~zoo~~ wordt ook nu nog in 't bedienen van den doop onder andere Ceremonien onderhouden, dat

men op den génen, die gedoopt wordt een wit kleedt of doek op het hoofdt legt. Door dit wit kleedt dat eertijds den doopeling wierdt aengetrokken, of nu nog op het hoofd gelegt wordt, daerdoor wordt betekend, het wit kleedt van onnoozelheid en regtvaerdigheid dat men in den doop gekrégen heeft.

Nu omdat deze witte kleederen eertijds op dezen zondag wierden afgelegt daerom wordt deze dag nu nog genoemd Dnica in albis.

En zie op dezen dag stelt de kerk ons zoodaenig een [illegible] voor, waar in van onze geestelijke herbooringe des doopzels gespróken word, als ook van den strijdt en overwinninge die wij over de wereldt behaelen moeten. Sie Joes in text ait: Al wat uit Godt gebooren is, overwint de wereldt. Vervolgens ook niet oneigen zal 't wézen deze woorden van den huidigen Epistel náden te overwêgen. En te lieven willen wij dit héden doen, dewijl w'aenstaende zondag van de voltrekkinge des doopzels, ik zeg van het h. Sacr. des Vormsels zullen spreeken.

dewijl wij héden 't h. vormzel, de voltrekking van den doop, en eerste Communie zullen bedienen

Propositio. Wij zullen dan, als nu héden d'opgenoomen woord van Joes letterlijk verklaeren, w: verklaeringe ons aenzal wijzen, de verbintenissen of belofte van onzen doop, en hoe wij de wereld moeten overwinnen.

Attendite

Res obvia ē in S. script. dat aldaer gespróken wordt van uit Godt gebooren te worden. Quicumq in S. Script. aliquatenus versati st, norunt similes expressiones illi reperiri. V. G. sie Joes Lqtn de iis qui, o ex sanguinibus, ex Deo nati st. Item: Al die uit Godt gebooren is, doet geen zonde. Item: Al die bemind, is uit Godt gebooren. Idem variis aliis locis, et sic hic in assumto textu.

Joīs. 1-13.
1. Joīs. 3-9.
ibid. 4-7.

Quinam illiguntur p eos qui dicuntur ex Deo Nati? 1º Possunt illigi oes oiò hoes in grali. Nam Deus caa ē et auton et operaton van de geboorte en van het leven allen menschen. Sie David: gij zijt die mij getogen

Ps. 21-10.

getaogen hebt úit den búik mijnen maeder. Iob: luwe handen hebben mij gemaeckt en geheel in 't ronde gefatzoeneert. Mater filiorum Machabaeorum: Hoe dat gij in mijn lighaem voordgekômen zijt, weet ik niet, want ik heb úl. den geest noch ziel, noch het lêven niet gegeeven: en ú allen ledemaeten heb ik ook niet aen malkanden gehecht. Maer de Schepper der werelt die den mensch in zijne geboorte gevormd heeft en d'uitvinder van alle oorsprongen.

Iob. 10-8

2. Mach. 7-22

Dêes inag hoes pnõ dici, nati, ex Deo.

2°: Pr et hoc denominao toegevoêgd worden aen J. C. Hic Scientia, ex Virgine natús e in tpore, sic et ab aterno ante tpora ex Deo natus e. Sic testificamur de Io in Symbolo: Pr Patre natum ante oia Sæcula, Deum de Deo Lumen de Lumine, Deum verum de Deo Vero. Sic Deus Ps. 2. Patren de Io: Filius meus es tu, ego hodie genúi te. Et iterum Ps. 109. Ex utero ante Lúciferum genúi te.

Adeoq et hæc denominao pr toegevoêgd worden aen J. C. At qdo Ioes hic in textu loqtr de natis ex Deo, o tm illigendus e de Xto, qmqm ille ex Deo natus sit tali modo, quali nullus alter, scil: ex substantia Patris, qua ppp Heb. 1. et ex Splendor gloriæ, et figura substtiæ ejus, qua ppp et ex Unigenitus Patris, uti Ioes ait: Vidimus gloriam Ioes. 1. ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre.

In Ipso Patrem veritatem, hbt quod hic Ioes ait de natis ex Deo, scil: vincit mundum. Etenim J. C. vicit mundum, et tam illustri et pfecto modo, quali nullus ómqm potuit aut poterit. Sic ipse Apostlis súis dicit: Confidite, Ego vici mundum. Ioes. 16-33.

Qmqm id de Xto verum, de Xto tm Ioes in textu o illigendus e.

Deinq neq etiam pr natos ex Deo illigio oes oiõ Ioes; nam id, quod de natis ex Deo hic asserit, scil: quod vincant mundum, id de oibs oiõ hoibs verum o e; nam oes Ioes in qtum Ioes, ex, voor zoo veel hunne lighaemelyke geboorte, die zij uit God hebben, aenbelangd

hoc ē hbnt, quod mundum vincat. Sed hoc tribuit spi-
tualis et supernaalis nativitas qm etiam ex Deo hbms
De talibus Eqtr Joes, scil: de iis qui ex Deo nati aut
renati st.
Et hi, o st oes oiò hoes, nam hæc ē singularis Deus
graa, quam Deus præstat cui vult.
Spiritalis hæc nativitas fit p Baptismum, in quo ex
aqua et Sptu s. renascimur. de hac renascentia Xus Nic
Jois. 3-5. demo: Voorwaer voorwaer, ik zegu, ten zij iemand herboor
worde uit het water en de h. geest, zoo kan hij in 't Rijke
niet kômen.
Quid jam de his renatis ex Deo dicit Joes? Vincit
mundum. Paulus loquens de Gedeone, Barac, Sam
Jephte, David, Samuel et aliis prophetis, ait: Vicerunt
regna.
At Joes illo o ctentus exigit, quod mundum vincere
debeamus.
At quid p mundum illigitur? Rx o illigitur hoc Uni
versum cstans ex cælo et terra, et quid qd in eo à Deo cre
tum ē. Nam cum mundo taliter csiderato inimicitias o
hbms et pugnare o dbms, ectra dat moeten wij roemen
als een heerlijk stuk werks, et cum Davide dicere qm
Ps. 91-6 magnificata st opera tua Dne, oia in sapia fecisti.
103-24. Per mundum illigitur 1mo diabolus, qui multotie
2. Cor. 4-4. in Script. noinatur Princeps mundi, Deus hujus sæc
qui over de menschen dezer wereldt gebiedt heeft, en zij
het regt over de wereldt, en wereldse goederen aanmaetigd
en toeschrijft, ut patet Matt. 4-10 Hæc oia tibi dabo.
2do Sicuti p mundum hic illigitur diabolus, princ
hujus mundi, sic et hic sub hoc noie eprehenduntur
alle zijne Suppoosten, de godlooze en booze menschen
qui et subinde vocantur in Script. de kinderen dezer
wereldt, of, die van deze wereldt zijn. Impii vocantur
mundus 1o. Omdat hun lot en deel alleen hier op de were
is. 2o. Omdat zij lêven, naar den wil van den prins dezer
wereldt. 3o. Omdat zij de wereldt en al wat er in is bemin
1. Jois. 2-16. Jam autem, Oe qd ē in mundo cupiscia carnis, cupia o
lorum, et superbia vitæ.

3tio Per mundum illigitur, oē id qd diabolus princeps mundi hujus, et mundani hoēs aenregten, en in 't werk stellen tegen de kinderen Gods, tegen die uit godt gebooren zijn. v. g. haedt, nijdt, vijandschap, veragting verdrukking, lastering, ~~dryggementen~~ bedreigingen, beloften, bedriegereijen, vleijerijen, vervolgingen, tormenten jade doodt zelf. Hae oīa noīe mundi hic illiguntur.

Mundus hic vinci dbt, Vincit mundum. Hoc promisimus in Baptismo. Als ons daer gevraegd is: Verzaek je den vijand? en alle zijne werken? en alle zijne eidele pragt? Zoo hebben Peter en Meter, die ons ten doop gehouden hebben, telkens voor ons geantwoordt: Ik verzaek. Op deze voorwaerden, op deze beloften hebben wijden doop ontfangen, en zijn wij uit godt herbooren geworden. Igur recte Joēs oē qd natum ē ex deo, Vincit mundum.

~~In quo hoc vincere csistat explicat~~ NB quid Joēs dicat vincit mundum inquit: ō quasi oēs ex Deo p Baptismum nati mundum vincerent, pulures et plurimi enim saepius vincuntur; sed vincit, inqt Joēs, qa oēs ex Deo nati vincere deberent, illudq oi studio satagere.

In quo autem hoc vincere csistat, explicat Aplus Petrus, qui ait: Adversarius vester diabolus tqm Leo rugiens circuit quaerens quem devoret, cui resistite fortes in fide. Et Jacobus: Resistite diabolo. 1. Pet. 5-9. Jac. 4-7.

In eo igur vincere csistit qd resistamus diabolo en ons niet laeten verleijden, door alle die zaeken die hij ons aenbiedt, als zijn eer, rijkdom, wellust, om van godt af te wijken. Item hoc vincere csistit in eo qd, qdo ō jam diabolus p se, sed p suos ministros impios scil. nos aggreditur, om ons van godt af te trekken, en zijne gebóden te verwaerloozen, geweld aenregten, vlijen, en dreijgen, qd oīa hae fortiter et patienter feramus, et pati potius velimus qm Deum deserere et ejus mandata negligere. In hoc vincere csistit qd ex Deo nati dbnt. Hoc oēs ex Deo p Baptismum nati promisimus

Vultis ne hunc vincendi modum in aliquo vobis propon
Rom. 8-35. Videte Paulum. Wie (vraagd hij) zal ons scheiden van de l
de van Chs? verdrukking of benauwtheid, of honger, of na
heid, of gevaar, of vervolging?.... ik ben verzekerd, dat n
doodt, nog leven, nog Engelen &c. nog eenig ander schepse
ons zal kunnen scheiden van de liefde gods, in C. J. onzen
Heere. Ecce illustrem Victorem!

Dicet forsan quis: Dit is wel eene voortreffelijke zaak
de wereld dus in alle haare verleidingen t'overwinnen; m
hoe en op wat wijze kan iemand zoo ver komen? Fide. Ha
e victoria quæ vincit mundum, Fides nra.

Paulus H:b. c. 11. ait de Patribus antiqui test: Per F
dem vicerunt regna. Nos ꝑ Fidem mundum vincere d
Mar. 11-23. Chs Dns ait: Oia possibilia st credenti. Item: Si hab
Matt. 21-21. ritis Fidem, et o hæsitaveritis... si monti huic dixeritis
tolle, et jacta te in mare, fiet. En quanta Fidei virtu
Oia (ait Chs) possibilia st credenti; cgr et vincere mund
Sane, Fides viva, id potest: want wat is'er dog het gen
de duivel, de Prins dezer wereld tegen ons gebruijken kan
het gene eene levendig geloof niet afkest, vernietigd, en te
boven komt?

1 Bestrijd hij ons met wereldsche bekommernissen, en trag
hij ons neer te smijten, door de zorgvuldigheden dezes tijdelijk
levens, o! 't geloof leerd eenen waren Chten, dat men eerst
moet zoeken 't rijke gods en zijne geregtigheid, en dat wij vo
ders op gods voorzienigheid moeten vertrouwen, die ons
rest wel toe zal werpen. Fides respræsentat Chano, quod
Deus volucres cœli pascat, Lilia agri vestiat, et aa plus
sit quam esca, et corpus plusqm vestimentum, et quod p
ter noster sciat qa his oibs indigemus.

2 Worden wij besprongen door eene hevige liefde, en o
matige begeerte tot geld en goed, o! een levendig geloof
dat matigd, ja dempt in eene waare Chten die begeerte.
Dat geloof vertoond hem, dat de geldgierigheid de wort
1. Tim. 6-10 is van alle quaad, dat, al wind de mensch de heele wereld
Matt. 16-26 t'hem niet zal baten, indien hij zijne ziel verliest. Dat
c. 6-19. geloof leerd hem, gene schatten vergaderen op d'aarde,
daar ze de roest en de motten verderven, en daar ze de dieve
opgraven en steelen, maar schatten te vergaderen in den
hemel &c.

3 Voeld eene Chten eene al te groote aanklevenheid
aan

aan zyne bezittingen, zoo verre dat hij'er niet wel afkan
scheiden om eenen ander iets mè te deelen, ô! 't geloof leerd
hem die aankléventheid t' overwinnen, dat gelukzalig is de Eccli. 33-8
rijke die 't goud niet na loopt, nog op geld en schatten zijn
betrouwen steld, dat vloed iemand de rijkdom toe, men Ps. 63-33
er zijne hert niet op stellen moet; 't geloof vertoond hem
dat 't eene pligt is mede te deilen, welkers verzuim alleen Matt. 25.
genoeg is om eeuwig verlóren te gaan; dat 't geen men geeft
geen verlies is, maar eene winst, ja dat ook zelfs een teug Prov. 39-37.
koud wáter zijnen loon zal hebben. Matt. 10-42.

4. Voeld eene Chten in zijne ziele ontfonken eene brand van
vleeschelijke wellusten, zijn geloof blust dien brand, en
leerd hem, dat die zulke dingen doen, 't rijke Gods niet zullen Gal. 5
bekômen.

5 Bekruijpt hem de havaardigheid, fides docet eum, dat
het géne verhéven is voor de menschen, een grouwel voor Godt Luc. 36-35.
is, quod Deus superbis resistat, humilibus ā det graam.

6. Kômt de tijdelijke voorspoed met haare bedriegelijke
verzoekingen een Chten bekôren, ô! 't geloof leerd hem in
zijne voorspoed zig niet te verijdelen, zijnen Godt niet te
vergêten, ja integendeel hem als d' eenigsten gêver erken-
nen en danken; 't geloof zegd hem: Quid hbs quod ō ac-
cepisti? si ā acceperis &c. Item: qui multum accepit,
multum petetur ab eo.

7. Word een Chten aangetast door tégenspoed, of armoede,
hij word niet neergeslâgen door ongeduld, door klâgen,
en ~~murmeren~~ morren, door angst, en benauwtheid, door vrees
en verslâgentheid. Ô neen! zijn geloof houd hem over end
en doet hem met Job zeggen: Dns dedit.... si bona sus- Job.
cepimus &c. Zijne geloof doet hem op Godt betrouwen,
en met David uitroepen: Waarom zijt gij bedroefd, mijne
ziel, en waarom ontsteld gij mij? Betrouw op Godt. Ps. 42-5

8. Si diabolus princeps hujus mundi, zijne dienaren
de kinderen dezer wereld ophist, en tégen ons gaande maakt,
ô! 't geloof leerd eenen Chten, al hun geweld, haat, nijd,
vijandschap, laster, bedreigingen, vervolgingen, en al
wat de boosheid bedagt en uitgevonden heeft, overwinnen,
't leerd hem hen niet te vrêzen, die het lighaam, dooden Matt. 10-28
maar die de ziele niet kunnen dooden, dog veel liever te
vrêzen den génen, die ziel, en lighaam kan verdoemen in de helle

't geloof leerd hem, dat er gene haartje van zijne hoofd v[alt]
zonder den wille des Vaders die in den hemel is; 't geloof doet
1. Cor. 36. hem uitroepen: si Deus pro nobis, quis c̄tra nos?

En quoo fides vincat mundum met alle haare verleidi[ngen]
bedrieglijkheden, liefelijkheden, en vervaardheden; er
Eph. 6. quam recte Paulus fidem dixerit, scutum, in quo possimus
oīa tela nequissimi ignea extinguere.

Hac fide innumeri vicerunt mundum. Wat heeft Abra[ham]
in alle zijne vreemde ontmoetingen en wederwaardigheden
onwankelbaar doen blijven staan? dan wel 't geloof? Wat
heeft Abraham in zig zelven doen overwinnen die natuurlij[ke]
liefde van eenen Vader tot zijne kind, om hem eigehandig [te]
slagten, dan wel zijn levendig geloof, waarvan Paulus
Rom. 4-18 Hij heeft hopende tegen hope geloofd. Quid fecit [Jo]
sephum superare odium et invidiam fratrum suorum,
falsam fratrum et uxoris Putipharis accusationem, nisi
fides et fiducia in Deum? Quid innumeram multitudi[nem]
Martijrum superare fecit mundum, c̄tra ipsos oibs suis
terroribus armatum, nisi fides? hinc eque ac ferebant
exilium, direptionem bonorum suorum &c credebant se
Heb. 10 habere hic manentem civitatem, credebant se habere meli[orem]
rem et manentem substantiam et haereditatem in cae[lis]

Conclusio

Agite A. A. o̅e qd natum e &c

Hebben wij 't geluk van uit Godt herboren geworden
te zijn door 't water en den h. Geest? dis onze post de[n]
wereld te overwinnen. Dit hebben wij beloofd door pe[ter]
en Meter, die ons ten Doop gehouden hebben. 't is d[oor]
't geloof dat wij de wereld moeten overwinnen &c

Deze onze beloften hebben wij vernieuwd telkens
en nu nog op dezen Paaschen als wij tot de h. h. ge[...]
heimen genaderd hebben &c als Moises Gods
Wet aan Israël had voorgedraagen, besproeide hij die en 't volk
met 't bloed ter verzegelinge hunner belofte; maar onze belofte
op deze Paaschen vernieuwd is bezegeld met 't bloed van J. C. &c

Deze belofte moeten zij vooral vernieuwen die tot 't h. Vorm[sel]
en eerste Coie aangenomen worden; want 't Vormsel eigenlijk
is de voltrekking van den Doop, en de h. Coie de spijs der kind[eren]
en volmaakte Chnen; waarom tot de h. Coie (als 't kan geschieden)
alleen gevormden dienen aangenomen te worden; waarom oudtijds
deze 3 Sacr: (de Biss: plegtig doopende) te zamen gingen.

Wel aan den Vormelingen, denkt als gij gisteren 8 dagen of
de gansche voorige week bekleed met 't wit kleed van Jesus
regtvaardigmaakinge ter kerke gekoomen zijt om uwe doopbel[ofte]
te vernieuwen, en nu heden door 't h. Vormsel volmaakte Chnen
met Jesus vleesch en bloed gespijsd de wereld t' overwinnen.

terwijl de Biss: d'oplegging der handen en h. zalving met de gebeden zal verrigten, vervoeg u met den bedienaar en bid &c
daarop volgende de h. Coie, bid dat gij, gelyk de h. Cyp. sprak, als briezende Leeuwen tegen de Wereld van de Coiebank moogt wederkeeren, dat gij, als weleer de h. Augs. van de Martelaars zeide, dat zij met 't vleesch en bloed van Jesus tot de tormenten gingen, ook gemest en versterkt de Wereld moogt overwinnen.
Eindlen einde de Veni Creator.

Cum sero eet die illa una sabbatorum & fores eent clausæ venit Jesus & stetit in medio eorum.

Dominica 1a. Post Pascha 1739. 47. 57. 68.

Jois. 20. v. 19.

Geen grooter feest kan 'er bedagt worden, geen gelukkigen dag voor een Ziele, die Jesus waerlijk bemind, en op hem zijne hoop, en troost stelt, dan die dag, op dew: hij hoord dat Jesus levendig ten graeve is uitgesteegen, en gezegenpraelt heeft over de dood A. A.

Indien een Patriarch Jacob, zoodra hij hoorde dat zijne lieve zoon Joseph, dien hij zoo lang als dood beweend had, leefde, en heerschte over gansch Egijptenland, op een zekere maniere herleefde, en uitriep met een vreugde stemme: Sufficit mihi si filius meus vivit, vadam, et videbo eum antequam morian; Wat moet dan eene godminnende Ziel een troost, en blijdschap smaeken, als zij hoord d'opstanding, en 't herleven van dien genen, die haere troost is in benauwdheid, haere sterkte in alle aenvegtingen, haere voedzel in den hongen, haere rust in d'arbeid, haere toevlugt in alle gevaen, met een woord, die haer genoeg is in alle voorvallen, en troost in alle benaudheden? Gen. 45.

Indien 't gezigt van Joseph genoeg was aen den ouden Jacob om zig gelukkig te agten, alhoewel die zoon na wijnigen tijde weder sterven moest; Wat kan ons aen onze troost nog ontbreeken, als wij hooren, dat onze Jesus leeft, en noit in der eeuwigheid wederom zal sterven.

Hier in dan alleen, is de grondslag van onze hoope en troost gelegen, dat wij in waerheid met een h. Job kunnen uitroepen, Scio quod redemtor meus vivit. Ik hoop nu met reden dat alhoewel ik sterven moet, dat ik met hem zal herleven, en dat ik het geluk zal hebben van hem te zien, in zijne glorie. Job. 19-25.

Om deze hoop in ons levendig te maeken, houd zig onze zorgvuldige moeder de h. Kerk niet te vreden, met ons een Ev:

van den verreezen Zaligm. voor te leezen, maer daer en boven
stelt zij ons dit heele Octaef van Paesche dagelijks een nieuwe om-
standigheid, een nieuwe verschijninge, als een nieuwe blijk voor
oogen van deeze grondwaerheid van ons geloof.

Het is hierom, dat zij ons van daeg tot slot van 't Octaef
van de Verrijzenisse des Heeren, niet alleen eene bezondere open-
baeringe van den verreezenen Jesus aen den eenen of ander in 't bezonder
voorstelt, maer zij houd ons voor eene verschijninge die geen twijfel
aen ons meer overlaet, eene openbaeringe waer in Jesus zig aen
zijne Apostelen, te zaemen vergaederd met verscheidene andere dis-
cipelen openbaerde.

Alles is in deeze openbaeringe even treffelijk, en verheven
alles even leerzaem, en stigtig.

Propositio. Ik zal mij heden, nu alleen vergenoegen, met aen U. voor-
gens d'opgenoomene 't eerste woorden, de komste van Xus tot zijne
Apostelen voor te houden, waervan Joes zegt: Als 't nu avond
was, op den zelfden dag, zijnde den eersten dag den weeke, en de
deuren gesloten waren, ... Quam Jesus in 't midden staen.
Hae verba ad Litteram explicabimus, et Moralia deduce-
mus Attendite.

De discipelen van Emaus waren nu, naa 't gelukkig bre-
ken, met den Zaligm., wederom gekoomen naa Jerusalem; zij
hadden nu al waerschijnlijk een lang verhael gedaen van 't gen
op den weg, en voornaementlijk in hun verblijfplaetse van Pr
was voorgevallen, hae Jesus zig aen hen had vertoond, en bek
gemaekt. Dit bekragtigde nog hetgene zij even te voorenaen
van de wagters, en zoldaeten des grafs hadden verstaen, die
door hun wonder verhael het jodendom hadden doen schrikken.
Het verhael van de vrouwen scheen hen nu wat geloofwaer-
diger. Dog egter dit al te zaemen hield hen, tussen hoop, en vre
dewyl zij zig verschuilden in een kamer, uit vreeze van de jo
Terwijl nu d'Apostelen, en met hen verscheidene andere disci-
pelen, dusdaenig vergaederd waren, en zij waerschijnlijk be-
zig waren, om van alle die wonderheden, die zij hoorden, te spre-
ken, zoo staet Jesus in 't midden van hen, de tekst zegt: Als
't nu avond was, op den zelfden dag, zijnde den eersten dag den
De tekst zegt: Jesus stond in 't midden van hen. Hier
verbis Ev. observat 2 voornaeme omstandigheden, aengaen de
deeze

deze vertooninge van Jesus, 1º dat hij zig vertoonde al staende
2º dat hij stondt in 't midden, van de vergaederden.

Het was naa Jesus 1. zijna doodt ~~dat hij~~ in 't graf gelegt ~~was~~, daen was hij al leggende, en door een ander mans hulp gebragt. Maer nu om te toonen dat hij waeragtig verreezen is, zoo staet hij onder 't midden, van hen. Setit.

Het is 't staen, en gaen, dat eenigzins de grootste blijken zijn van een verreezene lighaem. Hinc Jesus, post resuscitatum Lazarum, om te toonen, dat hij waerlijk verreezen was, aiebat: Solvite eum, et sinite eum abire, om dus blijk te geeven, dat hij niet door eenige toverkonst bewoogen, maer inderdaed verreezen was. Joïs. 11-44.

Sic Marc. 5. cum Xus filiam Jairi à mortuis excitabat, dixit: Talita cumi, hetw: volgens d'Ev. zoo veel beteekend als Stae op. Jaa zelfs om te toonen, dat dit kind inderdaed opgestaen was, ~~zoo~~ zegt ons d'Ev: Surrexit, et ambulavit.

Jesus dan laet zig hier niet draagen, hij vertoont zig niet zittende, of nevens hen leggende, maer Stetit. Hij stondt om zoo geen twijfel meer over te laaten, van zijne waere opstandinge.

Niet alleen zegt d'Ev., dat Jesus stondt bij zijne discipelen, maer daer en boven zegt hij: hij stondt in medio eorum. Dit schijnt een blijk te zijn, en beduidsel van die magt, die aen Jesus gegeeven was zoo wel naar zijne menscheid, als Godheid, die hij naa zijn sterven, voort menschelijk geslagt gekregen had, die magt daer hij daer naa van zeide: Data e mihi, oio potestas in cœlo, et in terra. In medio. Matt. 28

Op deze heerschappije schijnt eertijds de h. Geest gezien te hebben, als hij de manier verhaeld op dew: David tot Koning gezalfd is: Unxit eum in medio fratrum ejus, als daen door willende te kennen geeven, de magt die hij daen door ontfing onder zijne broeders. Op de zelfde manier zeide David, als in den geest den tockomenden Messias aensprakende Heersch in 't midden uwer vijanden. 1. e. &c. 1. Reg. 16. Ps. 109-2.

Jesus stondt dan in 't midden van hen, om dus zijne magt, en heerschappije te vertoonen.

Et qui existimant id factum ee, ut tto melius ab aplis aliisq congregatis videri posset. At sit, ut sit, certum e quod Jesus multis sacræ Scripturæ locis 2. medium locum obtinere exhibeatur ab ipsa sua Nativitate.

In Nativitate was hij in 't midden van de beesten

Luc. 2-46. Naulijks 12. jaeren oud zijnde zat hij in den tempel in 't midden der Leeraeren.

Jos. 3-26 Joes Bap. komende preeken zeide van hem tot de Joden: Medio vestrum stetit, quem vos nescitis.

Luc. 22-27. In ultima Cœna, ait discipulis suis: Ik ben in 't midden van U als die dient.

In morte medius inter duos latrones in cruce suspenditur.

Apoc. 7-37. In den hemel zag Joes hem in zijne Openbaeringe In medio throni. Daer zag die zelfde Apostel hem wandelen in 't midden van de 7. gouden kandelaeren.

Ibid. 3-

Matt. 25 In zijne wederkomste ten oordeel heeft hij zelf voorzeid, dat hij zal zijn in 't midden van de schaepen en de bokken;

Et sic hic in textu Xus redivivus in medio discipulorum sitit.

Verum quidem quod plerisq. hisce locis waerschijnlijk dit niet anders beduid dan dat Xus onder hen was; edog wie twijffeld'en aen, of hier in is ook al eenig geheim gelegen, mit dit zoo dikwils in de h. schrifte voorkomt. 't is gansch niet onwaerschijnlijk, dat hij dus al staende wilde leeren, dat hij die waeragtige hoeksteen was, die de 2 mueren door zijne bemiddelinge een maekte. Item dat hij altijd in 't midden van zijne kerke, waer van de vergaederinge der discipelen een afbeeldzel, jaeren beginsel was, wezen zoude, volgens zijne belofte Ecce ego vobiscum sum omnibus &c.

Igitur om deze, en diergelijke reeden, setit Jesus in medio.

De text zegt niet alleen, dat Jesus in 't midden stond, maer daer en boven voegt hij ook nog bij verscheidene omstandigheden.

De eerste omstandigheid, die d'Ev hier bijvoegt, is de manier op dew: Jesus bij d'Apostelen binnen kwam, ten tweeden de tijd wanneer hij binnen kwam:

Cum fores essent clausæ.

Wat d'eerste omstandigheid aenbelangt, scil: de manier op dew: Xus bij hen kwam, de text zegt: Cum fores essent clausæ, venit Jesus &c.

Wat dit sluijten den deuren aenbelangt, d'Onkatalijken dringen een paerig al te zaemen aen, dat hier niet gesproken word van de maniere, op dew: Jesus tot zijne discipelen gekomen is, scil: op eene mirakuleuze maniere, zonder 't openen van de deuren; maer dat die woorden, Cum fores essent clausæ moeten verstaen worden, als 't avond was, en de stads poorten, of ten minsten als nu de huizen al geslooten waren. Dit dringen zij al te zaemen even kragtig.

of onze afgedwaalde broeders.

Wel is waer, in den eersten aenzien schijnt dit geen zaek van

van groot gewigt te zijn. Edog, indien men de zaek maer nauwkeurig inziet, zal men haest zien waer dat hen de schoon vringt. Het is deze plaets, die hen tegengeworpen word zoo dikwils als zij spreeken van 't allerh: sakr:, en met de Capharnaïeten al roepen Quoo pt. hic Carnem suam dare ad manducandum? Hoe kan Jesus lighaem zig zelven stellen onder zoo eene klyne hostie, onder zoo een klyn deeltje? Het is immers het lighaem van een volwassen man?

Nu zoo dikwils als zij zoo spreeken, toond men hen uit de tekstaen, dat Jesus geene plaets tot zijn lighaem van doen heeft, dat hij op de zelfde wijze in 't allerh: sakr. te werk gaet; gelijk hij eertijds met geslootene deuren, onder 't midden van zijne discipelen dede.

Adeoq hae veel te meen moeijte dat zij doen, om ons deze kragtige plaets uit de hand te vringen, zoo veel te zorgvuldigen moeten wij zijn om deze waerheid te beschermen, en d'ongerijmtheid van hunne verkeerde uitlegginge aen te toonen.

En inderdaed men hoeft den tekst met zijne omstandigheden alleen maer eens rijpelijk te overweegen, en wij zullen van de waerheid der Katholijke uitlegginge overtuigd zijn.

En voor eerst: Hoe is 't mogelijk dat deze woorden Cum fores essent clausæ van den tyd verstaen zouden worden, daer 't klaer blijkt dat des tijds beschrijvinge al is voorgegaen, als d'Ev. Zegt: dat Jesus kwam als 't nu avond was, op den zelfden dag, zijnde d'eersten dag der weeke. vervolgens als d'Ev. Zegt: Cum fores eent clausæ, zoo is dit geene beschrijvinge van den tyd, en dierhalven zoo moet men die hier niet op nieuw zoeken, dewijl die al is voorgegaen.

Daer en boven, indien Jesus niet door de geslootene deuren is ingegaen, in de kamer daer de discipelen vergaederd waren, wat reden zou 'er geweest zijn, dat zij meinden dat het een spook was, zoo verre dat Jesus hun dwaelend, en verkeerd begrip verbeeterde met te zeggen: Spiritus Carnem et ossa o hbt sicut me videtis habere. Luc. 24

Ten derden indien Jesus hier niet met geslootene deuren was gekomen, wat zoude hier voor een mirakel geschied zijn, daer egter Joes naa de twede komste van Xus met geslootene deuren, toen hij aen Thomas zijne wonden toonde, uitdrukkelijk zeide: Jesus heeft nog veele andere tekenen (mirakelen) in 't aenzien van zijne discipelen gedaen, die in dit boek niet geschreven zijn. Zegt Joes dat 'er nog veele andere mirakelen Jois. 20-30

zijn geschied, zoe wijst hij door dat zeggen duidelijk aen de
voorgaende, tw: hij eventjes te vooren kerst verhaeld, tweetmael
de verschijninge van Jésus een zijne Apostelen, ook een mirakel
is; en wat voor een mirakel zoú daer anders wezen, dan dat
Jésus met gesloote deúren, bij hem gekomen is?

Igitur ex solis circumstantiis textús clarè patet, quod fores clausis januis ad discipulos venerit;

Immo ex tota antiquitate, aen SS. patres istius fúere sententiæ, welke wij hier allen zoúden kunnen te boorden brengen, in dien de tijdt zulks zoúde kunnen veelen. × ons gehoúgen, en

(Si Lúther unum aut alterum in quæstionibus asserre potest.

S. Greg. Nazian: in Dramate: Quos queso ingressus ejus nuis clausis? procul dubio sine fúrtivit clauso sepúlcri.

S. Hier. ad Lammach: Quod clausis ostiis ingressus ejusdem virtútis e qúam ex oculis evanescere.

S. Aug. Tract. 123. in Joan: Molli corporis, ubi divinitas erat, ostia clausa & obstiteránt.

Scio quid de Catholici, tegen deze ganesche wolk van dreigen en getuijgen, te voorschijn zullen brengen, namentlijk dat zulks onmogelijk is: Het is, zeggen zij, onmogelijk dat twe lighaamen door malkanden kunnen dringen, dat is een grondstelling van de Natúerkúnders of philosophien.

Dog om de waerheit te zeggen, wat is't een slegten en ongerijmden, dat de daaden van een God te willen regeren en afmeeten na de regels der philosophie, of Natuerkúnde. Alleen zoa dienen, dus daenige twijfelaers de goúde woorden van den h. Hilarius maer tot hare, te neemen, naemelijk Non subjacet naturæ legibus, a quo legem ois natura sortitur.

Jaa de gansche Schrift is aengevúld met dergelijke soorten van wonderheden, die Jesus door, en in zijn lighaem heeft úitgewerkt; die niet minder tegen de Natuerkunde strijden en die nogtans onbetwistbaer waeragtig zijn, en waer uit dan volgt, dat 't niet min waeragtig is, dat Jésus met gesloote deúren bij zijne discipelen gekomen is, alhoewel dit ook tegen de Natuerkunde strijdig is, of schijnt.

Immers geen minder wonder is 't, dat Jesus uit een Maegd gebooren is; Geen minder wonder dat zijn Zwaer lighaem, over de woeste Zee gewandelt heeft; Niet min der is 't dat Jesus opklimmende ten hemel met zijn lighaem de hemelen heeft doordrongen, dat hij úit 't gesloote graf opgestaen

opgestaen.

Dat wij dierhalven, met de gansche oudheid vaststellen, dat Jesus met toe deuren bij zijne discipelen gekomen is op eene wondere, op eene bovennatuerlijke, en mirakuleuze wijze. In deeze plaets maeten wij houden als een vast, en overtuijgend bewijs, dat Jesus zig kan tegenwoordig stellen in 't allerh: Sakr: hoe klijn, dat ook zijn de gedaentens onder dew: hij daer verborgen is; want men niet maer vraegen: hoe kan dat wezen? hoe is dat mogelijk? dewijl hij d'almogentheid zelf is, dewijl hij die 't eene doet, en veele zulke dingen heeft gedaen, dit buiten twijfel ook doen kon.

Dit zij nopens d'eerste omstandigheid, namentlijk de wijze op dew. Xus bij zijne discipelen gekomen is, (welke omstandigheid wij nu wederom, wat wijdlopigen verhandeld hebben, gelijk ook voorgaende zondag als wij toonden, dat Jesus uit 't beslooten graf verrezen is / om ydereen in 't geloof van 't allerh. te sterken, waeromtrent ik dezer dagen ondervonden hebbe, dat sommige van den boozen bestreden worden en eenige aenvegtingen lijden)

Nu komen wij tot de laatste omstandigheid van de komste van Xus tot zijne discipelen in de tekst bevat, scil: d'omstandigheid van den tijd. Textus hbt: Cum serò eet, die illa, una sabbatorum. 1° merkt d'Ev. den dag aen, en dan 't deel van den dag.

Van den dag zegt hij Una sabbatorum, i.e. op den zondag naementlijk d'eersten na den sabbatdag. D'Ev. om daer van nog beter te verzekeren, zegt niet alleen dat 't zondags geschied is, maer daer en boven op den zelven dag, naementlijk op dien zelven zondag, den zelven dag op dew. Jesus uit den graeve verrezen was. Waarom ook in 't vervolg der kerke deze dag in plaatse van den joodschen sabbatdag bij de Chrn gehouden is, en van Joes apoc. 1-10 en volgens den stijl der kerke, de dag des heeren genoemd word.

Una sabbatorum?

Hier daer zig nu eene klijne zwaerigheid op, scil: waerom Jesus zig aenstonds na zijne verrijzenisse aen zijne discipelen openbaerde als zij te Jerusalem vergaederd waren, daer egten d'Engel, die d'opstanding van den Heere Xus aen de vrouwen bekend maekte, aen de vrouwen zeide: Zie hij gaet u al voor na Galiléën, daer zult gij hem zien. ik zeg het u, nu te vooren. Ja Xus zelf bekragtigde dit bevel des Engels, als hij aen de vrouwen zeide: Gaet henen, boodschapt aen mijne broeders, dat zij na Galiléën gaen, daer zullen zij mij zien. Waerom dan zal iemand zeggen, wagt Jesus zoo lang niet, tot dat hij

Matt. 28-7

p. 10

in Galiléën komen? zoude?

R. 'Tis waer dit was voorzeid, en 't zou ook vervuld wo[illegible]
Maer de liefde van Jesus lijde zulk een lang vertoeven niet [illegible]
komt zig aen zijne allerliefsten, bij een vergaederd ook zelfs
vertoonen op d' eersten dag van zijne Opstandinge, en bekragt
alzoo zijne voorzegginge dat hij den 3den dag zoude verrijzen.

De tekst zegt dan: venit die illa, una sabbatorum, en dus
wijst hij aen den dag van de verrijzenisse, en komste van Xus bij
zijne discipelen.

Cum sero esset. Bij deze gemeene aentekeninge des dags voegd d' Ev. een aen-
tekening van 't deel van dien dag Cum sero esset.

D' overeenstemminge van Lukas met deze tijds beschrijving
doet ons blijken, dat het niet alleen Avond, maer ook laet,
en misschien al digt bij den middernagt is geweest als deze
verschijninge geschied is; want het blijkt uit Lukas 24: dat
eerst de discipelen van Emaus weder zijn gekoomen, en hun
geval op den weg, en tot Emaus aen d' Apostelen hadden verh[illegible]
het w: zeker al laet moet geweest zijn, want het was nu bijna
op 't ondergaen van de zon na als deze discipelen tot Emaus de
Heere Xus binnen noodden, Mane nobiscum Dne quoniam
advesperascit, et inclinata e jam dies. // [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] maer het zeker al laet in den Avond zijn geweest
als deze komste van Xus tot zijne discipelen voorgevallen.
Maer dit was de beste en bequaemste tijdt, dan waren zij ver-
gaederd bij malkanderen, die anders om hunne noodzaeke-
heden dikwils op den dag gescheiden waren.

// Voeg hier bij den tijd dat Jesus met hen binnen ging, aan tafel at, en zig aan hen bekend maakte, en dan verdween uit hunne oogen. Voeg daar bij hunne terugreis na Jerusalem. des

Xus komt dan 's avonds laet op den eersten dag van zijne ver-
rijzenisse, en stelt zig onder 't midden van zijne lieve Discipelen
naementlijk zijne Apostelen, en andere discipelen, die waerschijn-
lijk met d' allerh: Maagd Maria, zijne moeden, en andere
ijverige, en godvrugtige vrouwen, bij een vergaderd waren.

Morale Ik twijfelf niet of gijl: vat nu de kragt, en d' uitlegging
van d' opgenoomene tekst woorden. Laet en wij nu ook de zelve on-
taepassen, en de lessen zoeken die daer in verborgen zijn.

Gelijk de zaek, die in deze woorden verhandeld word, tot tro[illegible]
en vreugd heeft gediend voor d' Apostelen, zoo is z' ook voor
met

met een treffelijken troostbalzem opgevuld.

Ac 3e. Quidem als wij Jesus zien, aenstonds onder 't midden van de zijnen, zoo dra hij van de doode verrezen is, hoe troostelijk is dat voor ons? Hij vervulde in hen zijne beloften. Modicum et videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me. die eens aen zijne Apostelen belooft heeft. Non relinquam vos orphanos, zal het altijdt aen hen houden; die om zijne zorge aen zijne Apostelen te toonen, zig stelde in 't midden van hen, zal altijdt in 't midden van ons zijn, door zijne godlijke zorge, en voorzienigheid. Kon Jesus zijne Apostelen niet vergeeten, maer zijne opstandinge, maer moest hij den zelfden dag zig voegen onder 't midden van hen? zijt verzekert A.A. die liefde is nog niet van hem gescheiden, hij is nog onder 't midden van ons, om ons in onze vreezen, benaudheid te sterken, in onze droefheid ons te troosten..

Voordt wat groote beloften heeft hij eertijdts gedaen aen Israël, in zijn daer uit verzekert dat hij niet minder met ons in 't zin heeft, mids hij ons niet minder, dan Israël, bemind. Kan een vrouw / zeide godt eertijdts door Isaïas / haer kindt vergeeten, en geen medelijden hebben met een zoondien zij gedraegen heeft? Maer schoon of zij hem al vergat, zoo zal ik u evenwel niet vergeeten. Zie ik heb u in mijne handen opgeschreven, uwe muren zijn altijdt voor mijne oogen. Isa. 49-15.

Indien de liefde van Godt zoo groot was tot 't slaefelijk Israël dat zij grooter was, dan die van eene moeder tot haere vrugt, wat liefde, wat genegenheid, maer Jesus dan niet wel tot ons hebben om ons te helpen, om ons te troosten, daer hij zig niet ontzien heeft voor ons te sterven?

De h. Aug. stondt eertijdts verstelt over deze genegenheid, waerdoor hij ons bijstaet, en bijspringt in alle gevaer, en roept daer over uit in zijne Belijdenisse: O! tu Deus piissime! qui sic curas unumquemque nostrum, tanquam solum cures, et sic omnes tanquam singulos."

Vertroost U hier dan, gij die onder 't krúijsje ligt, zijt gij verschrikt als de Discipelen, zijt gij met hen in schrik, en vreezen voor uwe vijanden, die uw haeten? zijt gij in pijnen, smerten waerdoor het schijnt dat Jesus U verlaeten heeft, en ten opzigt van zijne hulpe in U gestorven is? O!

ô! die zelfde Jesus, die zig gesteld heeft in 't midden van zijn Apostelen, en die door zijne bewijzen hen wederom verkwikt heeft, die, die zelfde Jesus zal u ook niet verlaeten, maer door zijne godlijke voorzienigheid in 't midden van U. zijn. En deze troost leeren wij hier, als wij aenmerken, haedat Jesus terstond na zijne verrijzenisse kwam in 't midden van zijne discipelen.

2do Observare possumus tpus quo Xus stetit in medio, als 't nu al laet, en de nagt aenstaende was

Atq. hinc discere possumus quo tpore Xus zig in 't midden van ons vertoond, en ons voornaemelijk te hulp komt, als 't nu avond word, en alle hulp verlooren schijnt te zijn, als de deuren geslooten zijn, en geen Jesus, of zijne magt verwagt meer wordt, op 't laesten als nu alles verlooren schijnt dan zal hij komen.

Waerlijk men hoefd de schrifte maer op te slaen, en men zal overtuijgd zijn, dat 't dan de tijdt is dat Jesus verschijnt om ons te helpen, als 't nu avond word, en alles verlooren schijnt.

Immers wanneer verloste godt een Isaac uit de handen van Abraham zijnen vader, die volgens gods bevel hem wilde tot slagtoffer opdraegen? niet terwijl Isaac het bosch met hout nog droeg, niet terwijl hij zijnen vader vraegde naer 't brandoffer, niet als abraham 't outaer bouwde, en daer het houdt op staepelde, maer op den avond, op 't laesten, als hij nu gereedt stondt met 't zwaerdt om zijnen zoon te slagten.

Dan. 33 Wanneer kwam godt eene Susanna te hulp, die onschuldig veroordeeld was, om gesteenigd te worden? dan alleen als het nu alles scheen verlooren te zijn, als zij nu al uitgeleidt wierdt om gesteenigd te worden.

Dan hielp godt het volke Israël in Egijpten, als nu alle hoop van hulp verlooren was, op 't laesten naa eene lange slavernije, als Pharaö hen nu vervolgde, en zij aan alle kanten in geslooten waren, toen deede godt de roode zee open &c.

Dan komt godt te hulp, dan outziet hij niet wonderwerken te doen, als 't avond geworden is.

Dan. 6. Daniel in den Leeuwenkuil naer 7. dagen

Job. 2. Job naadat hij alles verlooren had &c.

Jois. 11. Lazarus word van Jesus tot 't leven wederom opgeraept maer laet, als hij nu al 4 dagen in 't graf gelegen had, en al stond

Dan

Dan Spijsde Jesus 5000 menschen in de woestijne
als zij hem nu reeds 3 dagen gevolgd hadden, en on-
gespeisd onderwegen zouden bezweeken hebben.

Conclusio.

Kortom ik sluit dan met den profeet Habakuk: Hab. 2.
Si moram fecerit Dns expecta illum, qa veniens
veniet, et non tardabit. Vertoefd de Heer? ei!
laat de moed niet zinken, hij zal op zijnen tijde
koomen, veniens veniet. Roept gij al eens: Sed Ps. 6-4.
tu Dne usque quo? Dat dit nooit uit twijfel, ongo-
duld voord kooma, maar niet verlangen, en een
vaste betrouwen op des Heeren barmhertigheid;
des voeg'en met David bij: Convertere, et eripe
aam meam; Salvum me fac propter misericordiam
tuam; Zeg wederom vol betrouwen: Expectans Ps. 39-1.
expectavi Dnm, et intendit mihi

Dixit ergo eis iterum &c. Iois. 20. v. 21. 22. 23.

Dominica In Albis 1740. 9. 61.

Non poterat breviori, nec aptiori verborum formula congregatos discipulos alloqui redivivus Servator, quam qua usus est, Pax vobis. A. A.

Haec salutandi formula Xto admodum familiaris, et discipulis suis commendata erat, uti v. G. Ev. Matthaeus refert quod Xus suis dixerit: In huis komende, wenscht het geluk toe zeggende: vrede zij dezen huize. 10-32

Dein haec salutandi formula tempori mxe conveniebat, nam discipuli violatae fidei, turpisq fugae conscii quid expectarent à Dno aliud quam vindictam?

Deniq accedebat subita Xti clausis januis praesentia, quae illos o leviter perturbaverat.

Erigendi igitur erant, et mulcendi salutatione, quae fausta illis oia promitteret, et impertiret. Ad haec ad erat Dnus à mortuis redivivus, et quid poterat exhibere convenientius quam mortis suae fructum, promissum Iois. 34-27 Ik laet u de vrede naer, en geef u mijnen vrede: ik geef ze u niet, gelijk de wereldt die geeft. Ait ergo: Pax vobis. q. d. Nolite terreri: o venio, ut violatae fidei poenas exigam; sed adsum pacificus; condono, quae deliquistis: pacem fero spiritualem, caelestem, aeternam, quam morte mea vobis peperi, et nunc redivivus exhibeo.

Sed enim vix ista percipiebant discipuli ob terroris magnitudinem, quam ut sedaret, ostendit eis manus, pedes & latus, ut ex visu tactuq retentorum vulnerum vere redivivum agnoscerent. Quo facto reversi ad se et quantum ante territi, tam deinde gavisi sunt discipuli.

Compositis ad hunc modum animis amplissimam illis regendae suae Ecclae, et judicandorum peccatorum contulit potestatem, quam quidem collationem paucis nunc perstringemus Attendite

Propositio

Textus habet: Jesus zeide hen dan nog eens: vrede zij U! cum Iterum dixisset Dnum refert Joes, idem ac ante dictum scat: sed qa prometu o intellexerent, promotum abigit, et dubitationem eorum discipellis, ac tunc iterum dicit: Pax vobis, ut compositos nunc ais, ingressi recessos intelligens, et ad ea quo Pavurus, et dicturus erat aos diligentius advertrent.

Tria verò Textus dicit Jesum facere Jo. quod mittat discipulos suos summa cum potestate Legatos 2o. qui deo illis Spiritum sanctum 3o. quod exponat ad quod munus sum illis Spiritum impertiat viz: ad exercendum de peccatis judicium.

Ac 1mo quidem ait: Gelijk de Vader mij gezonden heeft, alzoo zend ik u ook. Nihil istra missione discipuli augustus: o enim simpliciter dicit: Ego mitto vos, quod certè valdè magnificum, sed designatè addit, sicut misit me pater, ut missionem Apostolorum, et suam ejusdem naturam et conditionis esse significet.

Cogitemus nunc, quantam in sua missione ubiq. etc. scribas, et phariseos vim collocaverit Dnus. Sic ait: Joes. 8-38. De Vader die mij gezonden heeft, getuygt ook voor mij. 42-44. Item: Die in mij gelooft, gelooft niet in mij, maer in den gene, die mij gezonden Heeft. Item: die mij versmaedt Luc. 10-16. versmaedt den gene die mij gezonden heeft. Atq hinc sequitur Apostolos eodem modo ut Xus missos divinâ praditos esse potestate, adeo ut qui ipsis credat, o tam ipsis quam Deo credat, ~~[illegible]~~ ut paulus de Thessalonicensibus ait, dat 1. Thess. 2-13 zij 't woorde gods van hem aengenomen hadden, niet als een woorde van menschen, maer gelijk het waerlijk is, als het woorde van Gode: adeo ut qui ipsos accipit, Xum accipiat, ut Xus alibi dixit: Joes 13-20 voorwaer voorwaer zegik u, zoo wie ontfangt den gene die ik zenden zal, die ontfangt Luc. 10-16 mij. Denig ut qui ipsos spernit, et Xum et patrem spernat, ut et alibi Xus disertè dixit: Die u versmaedt, versmaedt mij, en die mij versmaedt, versmaedt den gene die mij gezonden heeft.

Atq hac conveniunt cum his quæ Paulus Corinthios 2. Cor. 4-5 scribit: Sic nos existimet hoo nos ministros Xti, et dispen-

dispensatores mÿsteriorúm Dei. Itim: Pro Xto legatione 2. Cor. 5-20
fungimúr tqm Deo exhortante per nos. Item conveniúnt
cúm iis quæ Ephesiorúm prepositis dicebat: Attendite vo- Act. 20-28
bis et úniverso gregi, in quo vos Spiritús sanctús posúit
Epposs regere Eccl'am Dei.

Ir igitúr Apli constitúti, Jesú Xti, Ministri, Legati
Vicarii, et Eccle doctores, atq plenissima cúm potestate
rectores. Unde S. Cÿrillús tractans hæc Xti verba, Sicút in Joim Lib. 12. co
misit me pater, et ego mitto vos, ait: Ordinavit his verbis
Totús orbis doctores, et divinorúm mÿsteriorúm ministros.

Quia verò Acatholici, istam, Apstorúm potestatem ab Apstis
ad Successores eorúm propagatam, redúcere conantur, odiosam
opera pretiúm, erit ostendere propiús in quo missio Xti, et
Apstorum conveniant, et in quo differant.

1o. Igitúr in hac 1r oiò pares, quod útriusq principium
divina sit autoritas, Sicút enim Xus divina potestate missus
e, ita et Apli.

2o. Quoad missionis útriusq modum, in hoc e similitúdo
Quod Xus à Patre acceperit oia, quæ ædificandæ et gúber-
nanda Eccle fuère necessaria, eadem etiam à Xto acce-
pint Apli. Facti 1r enim, út Paúlus ait, Idonei ministri 2. Cor 3-6.
novi Testamenti.

3o. Deniq ad finem missionis quod attinet, útrima
similitúdo e, quod sicúti Xus ad salutem hóium e missús,
ita et missi sint Apli.

At licet in his Xti, et Apstorúm missio conveniant,
differúnt tamen 2o. in hoc quod Xto data fuerit oia
potestas in cælo et in terra, úti ipse Xus testatús e Matt. 28-18. 28-18
data e autem tqm Supremo capiti. Hij is het hoofd van Col. 2-18.
het Lighaem der Kerke... In het hecft den Vader behaegd
dat in hem alle volheit Zoude woonen. Item: Gÿ zÿt hús- Eph. 2-20.
genóten Godts opgebouwd op het grondwerk der Apostelen
en Propheten, waer van J. C. de voornaemste hoeksteen is
data e ipsi potestas tqm Supremo regi regúm, die gelÿk
Hoes hem vertoont op Zÿn kleedt en dije geschreven heeft Apoc. 19-16
de Kóning der Kóningen, en de Heer der Heeren.
Item data e ipsi potestas tqm Supremo Sacerdoti, in

Heb. 5-6. æternum, sdm ordinem Melchisedech. adeoq habuit potestatem sibi propriam condendi Novi test., institutorum sacramentorum, cum ea qua pollent sanctificandi efficacia, &c. Apli autem hac in parte o st nisi Xti vicarii, Eccle subalterni principes, inferiores ministri sacerdotes, Dnici testamenti executores, et sacramentorum meri administratores.

2º disparitas in eo e, quod Xus missus fuerit ut pro salute hoium, p spiritum sanctum semetipsum offerret immaculatum deo Heb. 9-14. atq hac oblatione ~~[illegible]~~ consummaret in æternum sanctificatos Heb. 10-14. qa complacuit in ipso oem plenitudinem inhabitare, et p eum reconciliare oia in ipsum pacificans p sanguinem crucis ejus, sive qua in terris, sive qua in cælis st Col. 1-19. ita ut unus sit mediator Dei et hoium hoo C. 1. qui dedit redemptionem semetipsum pro oibs. 1. Tim. 2-5. Talis autem missio nulli Aplorum competit: nam Is paulus voor u gekruist? of zijt gij in den naem van paulus gedoopt? waegt paulus van de Corint., daer door te kennen gevende, dat hij, en alle andere Apostelen, ~~[illegible]~~ de menschen maer toevoegen en uitreiken, 't geen Xus verdiend heeft, dat Xus d'auteur, en oorsprong der Zaligheid is, en d'Apostelen alleen maer bedienden en instrumenten.

1. Cor. 1-13

2 om aan de gelovigen de genade mede te deelen.

His observatis facile refelluntur adversariorum mendacia, et calumniæ, quod Xto pares et superiores statuimus Pontifices, et Eppos, aliosq Eccle ministros: nec licet dicamus illos Xto pares quoad missionis principium, quod utrumq a deo e, quoad modum, qui item a deo e, et quoad finem, qui e salus hoium, tamen quam mxe dispares sunt, cum Xto ois, et suprema potestas data, sit ut capiti, Regi, et supremo sacerdoti, Apli solum, tqm ministris, cum Xus ad salutem hoium missus eam etiam effecerit, apli verò eam solum hoib applicent.

Hæc de Aplorum missione quam Xus facit cum ait: Sicut misit me pater, et ego mitto vos

2do En dit gezeid hebbende (ait Joes) blies hij op hen en zeide hen: ontfangt den h. Geest. His verbis 1. spiritus collationem describit Evangelista; duo notat actum

actum, insufflandi, et verba addita.

1. Insufflavit, expressum ex imo pectore halitum ore patulo emisit in circumstantes discipulos.

2. Ne autem quid sibi vellet hæc cæremonia ignorarent, apertè addit: Accipite spm. sm.

Poterat sine gestu, sine voce dare, sed hisusus e notante Augno. Cyrillo &c ut se dare de suo spiritum sanctum ostenderet. adeoq se deum ee Patri, et spiritui s. consubstantialem, ideo ex pectore emisit spiritum, sancti spiritus figuram.

Sed, inquis, dixerat o venturum sptum nisi post abitum, Ioes. 16-7
Rx. sæpius, et diversimodè datus e sps s. Iam ab initio mundi sps ferebatur sup aquas. Spm. accepere Prophetæ 2. Petr. 1-21
David orat spm. s. tuum ne auferas a me. Responsum ps. 50
acceperat Simeon à sptu s. &c. Secundum ergo dona, dicitur dari sps sanctus. Ac in Pentecoste quidem datus e ad prædicandum intrepidè Evangelium, ad donum linguarum, ad miracula, ad moriendum pro Xto, atq hoc pacto fundandam Ecclam. Nunc vero (uti statim videbimus) datus e ad potestatem remittendi, et retinendi peccata. Luc. 2.
q. d. Quia mitto vos, sicut misit me pater, ad hoium salutem, ut faciam vos, doneos do vobis spm. sanctum, ut ejus virtute, meoq nomine remittatis peccata. Poterat quidem hæc potestas differri ad pentecosten, et tunc dari: sed debebat Xus agnosci dator s. Spus, seorsim à patre. Nam in Pentecoste o adeo apertè cstabat mitti spm. s. etiam à Filio, sicuti nunc.

Porro quod de putido Episcoporum anhalitu Calvinus hbt, quod jactent sese more Xti dare sptum s. ordinandis, putidum e mendacium. Nulla enim apud nos e ejus gris cæremonia in consecratione sacerdotum. Halat Eppus quidem ter in modum crucis sup ampullam chrismatis: sed o ad dandum sptum s., sed ad exorcismum, uti ex ritu consecrationis manifestum e: sequitur enim halitum statim exorcismus.

Et ut id fieret in consecratione sacerdotum, nihilominus impudens mendacium e, qa nemo præsumeret hac cæremonia dare spm. s.; sed adumbraret id, quod p Eppos facit ipse

Deús dando Spm S., sicuti Lucas dicit p manúum impositionem Apłorúm fideles accepisse Spm S., sed ō de ipsis Apłos Spm Sanctúm.

Act. 8-17

3to De tert Text dan Insúfflavit, et dixit eis: accipite Spm S., (et addit) Quorúm remiseritis peccata, remittúntur eis: et quorúm retinúeritis retenta sunt. His verbis exponit terminō Deús, quem in finem det S. Spm, nimirum ad ligandum vel solvendum peccata, in Sacramento panitentiæ. Atq; in úanimi consensú verba hæc intellexêre SS. Patres.

Verúm quidem displicuit hic sensús Acatholicis nostris: qui Remiseritis, exponúnt, remissa vel remittenda esse dixeritis, vel declaraveritis. Sed ōibus repúgnant paria.

Deinde verba Xti, violenter torquent Sic ea explicando. Si enim úmquam de h. Schriftúúr verkragt is, recte dicimus id hic fieri p talem interpretationem. Profecto o valde acútos et oportet út videamús qu'am aliena, et extra sit hæc interpretatio ab ipsō scripturæ textū; sane ō idem de Zonden te vergeven, en de Vergiffenisse der Zonden te prèken, of te verklaeren, dat de Zonden vergeven zijn, of vergeven zúllen worden, quod tn volúnt Acatholici.

Præterea, Si idem esset: Welkers Zonden gij zúlt vergeven, of: wien gij de vergiffenisse der Zonden zult prèken en Leeren, zoo zou zúlks een eenemael belaglijk wèzen; want, de wijl Xtus bij Matt. Text: quæcúmq; solveritis super terram, erúnt soluta et in cœlo, zoo zou dit even alsoo als of Xtus had willen zeggen: aen dien gij de vergiffenisse der Zonden, en t Ev. gepreekt zult hebben, op der aerden die zal t ook gepreekt worden in den hemel. t Is hoe t een belaglijk is ijder een genoegraem ziet, en onnodig is met meerder woorden te bewijzen. Matt. 18-18.

Restat igitúr út Sdm Patrúm vestigia verba sua túr propriè, út accipiúnt ea Catholici hoes, die zig alle houden aen t geen t Conc: van Trenten, des aengaende hebben verklaert zeggende: Zoo wie Text dat die woorden des Heere Zaligmakers: Ontfangt den h. Geest. welkers Zonden gij vergèven zult, die worden zij vergèven; en welker gij houdt, die zijn gehouden, niet te verstaen, en van de magt van de Zonden te vergèven, en op te houden en

Ineptas, in quas necessario impingúnt ob adjuncam retinendi potestatem. vide Maldonat. ad Matt 16-19. in initio.

Conc. Trid. Sess. 14. can. 3

in het Sacrament van Penitentie, gelijk het de Catolijke Kerke van 't begin af verstaen heeft, maer getrokken zal hebben tegen d'instellinge van dit Sacr:, tot de magt van Ev. te prèken, Anathema sit.

Vervolgens dan zie daer hoedat te verstaen zijn, en altijdt verstaen zijn geworden deze woorden van Xus, dat hij zeide: Quorum remiseritis peccata remittuntur eis &

Deo soli proprium ē remittere peccata, Apli vero solum vicaria id faciunt potestate, atq ideo meritò Xus Dns duplicat remittendi verbum, ut significet, quod vicaria potestate remittunt Apli in terris, propria potestate remittere Deum in cœlis.

Quod verò retineri peccata dicit Dns, potestatem scat repellendi à remissione peccatorum, vel differendi donec certiora conversionis dederit indicia, vel pœnitentiæ specimen peccator. Nec enim quilibet statim absolvendus ē (uti qbsdam persuasum ē) frustra enim hanc potestatem retinendi contulisset Dns, si ō nisi remitti deberent peccata. &

Zie daer dan A. A. wat aenbelangt de magt die de Heere Xus op den dag zijner verrijzenisse tot besticcinge zijnen Kerke aen zijne Apostelen gegeven heeft. Hij zend hen gelijk hij van zijnen Vader gezonden is, hij geeft hen den h. geest, hij geeft hen dien opdat zij over de zonden zouden vonnissen &

Ex his jam varia Moralia deducere possemus ac 1mo quidem qm magni facienda sit Missio Apostolorum, eorumq successorum.

2.do Agnoscenda Dni misericordia erga peccatores, quibus sacramentum penitentiæ institutum.

3.tio Curandum ut ita præparati accedamus, ut retineri debeant, sed remittantur peccata. Quibus vero deest illa præparatio, ægrè ferant, si retineantur. Frustra enim remittet sacerdos, quia remittit Deus. Ut satius sit retineri ad salutem, quam remitti, ut videtur, ad interitum.

Venit Jesus & stetit in medio, & dixit eis: pax vobis. Joan. 20. v. 19.

Dominica in Albis 174158.

Onder veele, en verscheide naemen, die de Propheten aen den toekomenden Messias gegeven hebben, is geen van de minste, die van Vrede Vorst A. A.

Zoo is 't dat onder anderen de Propheet Isaias sprekende van den Messias, en optellende ~~[illegible]~~ de verscheide eernaemen die hij ~~[illegible]~~ draegen zoude, als B. V. vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, 'er onder anderen bijvoegde: Princeps Pacis. Isa. 9-6.

Deze eernaem van Vrede Vorst voorzeide de Propheten dat Jesus draegen zoude, niet alleen om dat hij in zig allen vreden zou bezitten, maer ook om dat hij den vreden aen zijnen volke zoude komen mededeelen.

En inderdaed gelijk de Propheten dit voorzeid hadden, zoo is 't ook met waerheid volbragt geworden. Immers qualijk was hij gebooren angeli pacem annuntiant: Et in terra pax hoibs bonae voluntatis. Hanc postea discipulis suis dedit: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hanc redivivus à mortuis suis iterum precatur. Zoo komt de verrezen Jesus ons voor in onze opgenomen text woorden: Venit Jesus (ait Joes) et &c.

Zijn deze woorden, die w' als nu letterlijk zullen verhandelen, et Moralia deducemus Attendite

Propositio

Van 2 bezondere verschijningen van den Verrezen Jesus gewaegd ons hed. h. Ev., d'eene w geschied is op den eerstendag van de verrijzenisse van Xus aen d'elve daer egter Thomas niet bij was, en de twede die geschied is 8 dagen daerna als Thomas nevens d'andere te zaemen vergadert was.

Van d'eerste dezer 2 verschijningen, zeid d'Ev. dat die geschied is, cum sero esset die illa, te weten op den eersten

der Verrijzenisse, en gelijk uit Lucas 24 blijkt 's avonds
al vrij laet, mits zegeschied is na dat de discipeltjes van
Emaus weder te Jerusalem gekomen waeren.

De Heer stelde uit tot 's avonds laet aen zijne discipelen
te verschijnen, om ondertussen tussen zijne verrijzenisse en
openbaeringe hun geloof te beproeven.

Eindelijk dan des avonds laet, komt Jesus tot hen
met gesloote deuren, hij staet in 't midden van hen en
zeid: Pax vobis. En dus bewaerheid de Heer hier 't geen
al eer de Propheet Habacuc voorzeid had: Indien hij
Habac. 2-3 wat vertoeft, wagt evenwel na hem, want hij zal zeker
lijk komen, en niet agter blijven.

D' Ev. zeid dan van den Verrezen Jesus: venit et stetit

Stetit NB Stetit, zeid d' Ev. En waerom stetit? wat gaf dit
staen van Jesus te kennen?

1o. Ut victor 1o. Stetit ut Victor.

Simile quid promittit Jesus vincenti in Apoc. 3-12.
die overwint (inquit) dien zal ik tot een pylaer maken in
den tempel van mijnen godt, en hij zal 'er niet meer uit
gaen. Gelijk nu Xus zulk een overwinnaer was, van
wien aen Joes in zijn gezigt op Pathmos gezegd wierd: Vi-
Apoc. 5-5. cit Leo de tribu Juda, zoo is 't dat Xus dan ook verrezen
nu als een pijlaer vast, en onwrigbaer staet in 't midden zijner
discipelen aen dew hij zig hier openbaerd.

Voorheen was Jesus verdrukt geweest door de last en
gewigt onzer zonden, als hij in den hoff Getzemani op zijn
aenschijn plat ter aerde neder lag; voorheen was hij in
zijn lijden vertreden van zijne vijanden, volgens dat Jesus
Isa. 53-5 as ook had voorzeid: 't is om onze boosheden dat hij gewond
is, 't is om onze ondeugentheden dat hij verpletterd wierd;
voorheen was hij vernederd tot de doodt, ja tot de doodt
Phil. 2. des kruijs, hij was begraven, en alle zijne luijster scheen
dus weggenomen van der aerde; maer is hij dus voorheen
vernederd, godt heeft hem ook door zijne glorieuze
opstandinge ten hoogsten beginnen te verheffen, en hem
een naem gegeven, die boven alle naemen is enz. Zoodat is
Heb. 2-9. Jesus voorheen een wijnig onder de engelen vernederd om
't lijden des doods, ô! nu verrijzende is hij met eere, en heer-
lijkheid gekroont, en daerom verschijnende aen de zijnen
staet hij in 't midden van hen, hij staet als een zegenpraeg-
lende verwinnaer eigen is, als nu de dood, duivel, hel
en zonde verslaegen hebbende

2o.

2° Stetit Jesús ut auxiliator suórum afflictorum discipulorum. Hij gaf door zijn postuer van staen te kennen aen zijne discipelen hoe hij bereid was hen in alles ter hulpe te komen; dat schoon hij hen wel zienlijker wijze zou verlaeten, hij hen egter gene weeskinderen zou laeten, maer hen in allen deelen zou helpen en bewaeren, voor en met hen blijven strijden, om die zelve vijanden die hij reedts verwonnen had, ook hen te doen overwinnen. Zoodat dit staen van den Verrezen Jesús tot troost diende aen de verslaegene discipilen, en tot aenmoedinge om met en na 1° V. B. van Jesús te strijden

2° ut auxiliator

Het was in zulk een postuer van staen dat naemals de martelaer Stephanus den Heere Jesús zag, als hij uit riep, en zeide: Video cœlos apertos, et Jesum stantem &c. Hij zag Jesús als overwinnaer, hij zag hem als zijnen helper, sic et hic discipuli vident redivivum Jesum stantem

Jesus stond dan ait Ev. in 't midden van hen

NB In medio. ait Ev.

In Medio.

Sæpius occurit Xus in medio. Sic in SS. Trinitate media est persona inter patrem et sptum s.

Beschouwen w' hem in zijne geboorte, hij komt te voorschijn in 't midden van den naeren nagt, in 't midden van de beesten

Vix 12 annorum sedet in templo in medio doctorum audiens et interrogans eos — Luc. 2-46

Joes Bap. de eo ad Judæos: Medius vestrum stetit — Jors. 1-26

Ipse in ultima cœna discipulis suis: Ik ben in 't midden van Ul. als die dient. — Luc. 22-27

In morte medium inter latrones ipsum crucifixerunt

Zoeken wij hem hier bij ons in zijne kerke, hij is daer in 't midden van ons, daer van zeid hij zelf: Ubi duo vel 3 congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum — Matt. 18.

Zoeken wij Jesús in den hemel, daer is hij in 't midden der 7. goude kandelaeren, item in medio throni — Apoc. 1-13 7-17

Geheugen wij zijne komste ten oordeel, daer zal hij verschijnen in 't midden der schaepen, en der bokken — Matt. 25

Sic et hic redivivus Jesus occurrit in textu: Stetit in medio

Verum quidem quod plerisque hisce locis dit waerschijnlijk niers anders betekend dan dat Jesús in 't midden of onder hen was; edog wie twijfelt er aen of hier in

is een bezonder geheim gelegen, en des te meer dewijl
dit zoo dikwils voorkomt.

3º. 't is gansch niet onwaerschijnlijk dat Jesús in
't midden staet omdat hij onze eenige Middelaer is
1. Tim. 2 tussen Godt, en de menschen, gelijk Paulús leert 1. Tim.

Door de zonde was Godt vertoornd op 't menschelijk
geslagt, en gelijk Isaias zeid, onze boosheden hadden een
scheidinge tussen ons, en Godt gemaekt; maer Jesús wille
die scheidinge, en oneenigheid wegneemen, plaetst zig in
't midden als onze middelaer, die onze zoek alstervende
en verrijzende bij Godt onzen vader heeft goed gemaekt
Eph. 2-14 Unde Paulús: Hij is onze vrede die ze beide een gemaekt
en de middelmuer, die hen van een scheide, teweten de vijf
schappen, in zijn vleesche verbroken heeft.

Dit was eertijdts zeer zoet afgebeeld door 't geest
de schrift van d'Oppriester Aaron, meld. Ten uiterste
was Godt vertoornd om de zonde des volks, ja zoo zeer dat
Num. 16-45. Godt tot Moijses zeide: Wijk weg uit 't midden dezer
vergaederinge, en ik zal ze zoo terstondt vernielen.
Hierop wakkerde Moijses Aaron aen, dat hij zig tot
't volk zou begeven, om voor hen te bidden, want de
gramschap was nu van den Heer uitgegaen, en de
plaag was aen 't woedden. Dog zie zoo als Aaron zich
plaeste tussen de dooden, en de levenden, en bad voor 't
volk, de plaag hield op. Nu zoo staet hierook
de waeragtige Hoogepriester Jesús in 't midden van
Col. 1-20 de zijnen, hebbende nu door 't bloed zijns kruis bevri
digd, zoo het gene op d'aerde, als het gene in de heme
len is

2º. Jesús van de dood verrezen staet in 't mi
den van de zijnen om door deze wijze van staen in 't
midden uit te drukken, dat 't weldaed zijner dood
en verrijzenisse voor allen was. Gelijk dan de zo
in 't midden des hemels is om alles te verligten, ge
lijk 't hert in 't midden van ons menschen lighaem
om aen alle ledemaeten 't leven te geven, zoo is Ju
de verzoeninge onzer zonden, en niet alleen voor d
onze, maer ook voor die (ait Joes) van de gansche
1. Jo. 2. wereld.

Is Jesús dan voor allen gestorven, en voor alle
verrezen? zoo staet hij ook in 't midden van allen.
Hier

Hier is geen onderscheid tùssen Joden en Grieken, want Rom. 10-12
zij hebben alle den zelven Heere, die mildaedig is over allen
die hem aenroepen. Hier is geen Jood noch Griek, geen gal. 3-28
slaef noch vrijgeboornen, geen man noch vrouw meer, want
sy allen een in C. J. zijn. Jesús dan verrèren van de 56
doode staet in 't midden, omdat gelijk hij voor alle ge-
storven, zoo ook voor alle verrezen is van de dooden.

3°. Jesus staet in 't midden èn in gelijk aen allen,
even gelijk aen zondaers, en aen regtvaerdigen, opdat
de zondaers haere hoop zouden vestigen op den verrè-
zen Jesus om door zijne genade te verrijzen uit hunne sonden,
en opdat de regtvaerdigen des te ijveriger zouden arbei-
den aen de volkendinge, opdat zij reedts met Jus verrè- Col. 3-3
zen in zijne ook zouden zoeken de dingen die daer boven
zijn, daer Jus is zittende aen de regter hand gods

4° Lv. zeid dan: Jesus quam in 't midden staen, en zeide
tot hen: vrede zij Ulúiden.

NB 4° Lv. zeid, dat Jesús zijne discipelen aenspre- Pax vobis
kende zeide: Pax vobis.

Deze manier van spreken plagt eertijdts eene groe-
tenisse te zijn bij de Hebreen, betekenende vrede, een-
drag, heil, gezondheid, en alle voorspoedt.

Dog men moet hier niet denken als of 't een enkele
groetenisse of wensch was, die Jesus aen de zijnen deede,
neen! gansch niet; maer Jesús die die wenschte, die
gaf ook 't geen hij wenschte. Hierom zeide hij al te
voorin, wanneer hij door zijne doode en daer opvolgen-
de verrijzenisse, den vrede nog verdienen zoude, pa- Jo. 14-27
cem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Jesus
dan staende in 't midden van de zijnen wenscht, en
geeft hen zijnen vrede. Pax vobis.

Dog waerom, om wat reden gebruijkt de Heer júijst
deze wijs van groeten, zeggende: Pax vobis.

NB 5° Om de discipelen, in 't midden van den Jesús
hun verscheen, en die heel verslagen waeren: ja met d'eerste opslag
meenden, gelijk Lúcas zeid, dat zij een spook zagen,
om dan, zeg ik, deze discipelen door zijne manier van
groeten zig verstondt bekend te maken. 't was
deze wijze van groeten gebruijkelijk bij de Hebreen,
die Jesús ook gebruijkt had met hen dagelijks
verkèrende, 't was deze manier van groeten die hij

Matt. 10-12 hen uitdrukkelijk geleerd had: In het huis komende wenscht het geluk toe zeggende: Vrede zij dezen huize; was deze vrede die hij, door de doodt zullende van hen scheiden, aen hen eerst nagelaeten had. En dus is, dat hij hen nu verrezen, dien vreden toewenscht, opdat zij uit de wijze of maniere van groeten hem terstondt zouden kennen.

2°. Jesus verrezen gebruijkt deze manier van groeten, zeggende: Pax vobis, om aen zijne discipelen alle vrees, en benauwdheid te ontneemen, dew zij zedert zijn lijden opgevat hadden. Zij hadden ten tijde van Jesus lijden alle de vlugt genoomen, Petrus had hem ook zelfs verloochend, zoodat zij gene klijne reden hadden van over dit hun misbedrijf zeer benauwd, en bevreesd te wezen. En daerom de verrezen Jesus in 't midden van hen verschijnende, wenscht hen den vreden om dus alle benauwdheid over 't voorgaende weg te nemen. 't is, zeit de h. Chrys., als of de verrezen Jesus tot zijne discipelen zeide, wild niet vrezen, of benauwd zijn, ik ben hier bij Ul gekomen, niet om je te straffen, niet om je ongelovigheid te vergelden, niet om je te verstoten, maer om je geluk, en zegen toe te wenschen, opdat gelijk mijne dood u ontroerd heeft, dus mijne opstanding u wederom verheuge, en verblijde, ik kom dan niet om je iet quaeds te wenschen, maer om je gemoederen te bevredigen.

Jesus doet hier met zijne discipelen even gelijk voorheen, godt door zijnen Engel met Gedeon deed. Jud. 6-23 d'Engel aen Gedeon verschijnende wierd gedeon zeer verbaesd waerom d'engel hem aensprak, en zeide: Vrede zij u, vrees niet, gij zult niet sterven.

Jesus doet hier met zijne discipelen even als wel voorheen Joseph met zijne broeders deede. Joseph was mishandeld van zijne broeders; Jesus verlaet van zijne Apostelen. Joseph hoe wel mishandeld quam daer door tot de glorie: Jesus alhoewel hij smert, en pijne leed van de zijnen, zoo van de Joode zijne broederen na den vleesche, als van zijne nade broederen d'Apostelen, die hem alle verlaeten hadden, eg is hij door zijne verrijzenisse gekomen tot zijne glorie, de torrente in via bibet, ppea exaltabit caput

capur. Joseph in glorie veropenbaert, en maekt zig bekend aen zijne broederen: Jesús door zijne verrijzenisse klimminde op d' eersten trap zijner heerlijkheid verschijnt aen zijne discipelen. Josephs broeders, hem ziende waeren zeer verslaegen, hij sprak hen aen, en zeide: Weest niet vervaerd, nog laet het u niet hard vallen, godt heeft mij tot uwe behoudenisse, voor u afgezonden na 'gijpte. Jesús broeders waeren zeer ontsteld, daerom om hen te troosten, hij spreekt hen aen, en zeid: Pax vobis. Gen. 45-5.

Zoodan Jesús verschijnt aen de zijnen, en wenscht hen den vreden, om hen alle vrees, en benauwdheid weg te neemen, en hen te troosten,

3° Jesus verrèzen, groet de zijnen zeggende: Pax vobis, om dus door deze groetenisse aen hen de vrugt zijns doodts & verrijzenisse toe te wenschen, naem dat de vader nu verzoent, en bevrègdigd was met d' aerde, hebbende Jesús door 't bloed zijns kruis bevrèdigd, zoo het gene op d' aerde, als het gene in de hemelen is.

4° Eindelijk Jesús wenscht aen de zijnen den vrède, aen hen dien ook zelfs gèvende, om daer door uit te drukken hoe zeer hij wenschte, en begeerde dat zij deren vrèden van hem ontfangen, ook aen den zondaer zouden mededeelen, den zelven ontbindende in zijnen naeme. Ja dat dit ook zonderlinge het oogwit was van deren zijnen wensche, blijkt, mits Jus 'er terstont na zijnen vreden wensch heeft bijgevaegt: Gelijk de vader mij gezonden heeft enz: Ergo et adhoc ipsis apprecatur pacem.

Documenta

Ac 3mo quidem si observemus Jesum redivivum stantem, hinc discimus quis fructus esse debeat resurrectionis nra, scil. standum nobis esse.

Hebben wij te vooren, als in een graf van onze quade passien en gewoontens begraeven gelegen.....

Ô ô! nu nu met Jesus verrèzen, maeten wij staen in de deugd, en geregtigheid. Hebben wij te vooren gelijk geweest aen d' onrèdelijke dieren, geboogen na d'

aerde, ô! nu moeten wij staen, gedenken moeten
dat wi als redelijke schepselen geschaepen zijn, m
't hoofd, en oogen na den hemel om ons te leeren
Dit moeten wij vooral gedenken na dezen paeschen
Hier toe vermaend ons paulus col. 3-3... Si consu
rexistis cum Xto, quæ sursum st, quærite &
toe vermaend ons ook de Kerk, quæ vult ministros
paschali tpore stantes orare &

Staen moeten wij dan, met den verrezen Jesus,
om na wijnig tijd wederom in onze oude fouten te g
neder leggen, neen neen! anders leert ons paulus
uit 't V. B. van den verrezen Jesus. Rom 6-4-
Item phil. 4-3 Sic state in Dno charissimi &

Nil ma quærit diabolus qm dejicere quos nun
stantes invenit. Hinc manent tentationes &
cessit tt à nobis ad tempus, uti de tentatore Xti
Atq ideo monet Eclus. 2-3. Fili accedens ad ser
tutem Dei, sta in justia, et timore, et præpara
tuam ad tentationem. Item paulus gal. 5-
Nu zullen wij zoo zoo staende blijven, oculos fi
mus in Xum stantem, ut victorem et auxiliatorem
nrum. Ipse etiamnum nobis: Confidite ego vici
mundum.... Ipso auxiliante, quantumvis infirm
cum paulo dicere poterimus: Oia possum in eo qui
me confortat

2° Si observemus Jesum stantem in M
ô! idem Jesus et in medio nri e 1 p suam verbum
Qui vos audit me audit 2 p suam gram, quam n
in orationibus nris largitur, ubi duo vel 3 congreg
st in noie ibi sum in medio eorum & 3 Deu
p sua Sacramenta, et ppue SS. Sacramentum
Eucharistiæ, in me manet et ego in eo. Quanta
ergo nobis felicitas! // quis hujus particeps esse n
qto studio hic Jesus in medio nri servandus! &

// Deut. 4-7.

3° Pax vobis. aan dezen vreden zijn wij alle
dezen paaschen door de mededeeling der hh. Sacram
declagtig geworden. Faxit deus ut pax Chti quæ erupera
oem sensum... custodiat & Graas agamus. Sic cantemus: Ite

Phil. 4-7.

Thomas unus ex 12., o erat cum eis quo venit Jesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli: vidimus Dnm. Ille a dixit eis: nisi videro... o credam

Dominica In Albis 1742. 56. 67.

Jois. 20. v. 24.

Zeer aanmerkens waerdig is de voorzegging van den Propheet Zacharias aengaande het Lijden en de verrijzenisse des Zaligmakers J. C. A. A.

Slae den Harder, zeide Zach., en de schaepen zullen verstrooid worden, en ik zal mijne hand tot de klijnen uitsteeken. De harder, van dew Zach. spreekt, is C. J.; de schaapen zijn d'Apostelen, dew verstrooid geworden zijn, als, de Harder C. J. in zijn Lijden geslaagen wordende, zij allende vlugt genoomen hebben: en deeze zelfde Apostelen zijn ook de klijnen, naem in het geloove, tot dew de Heer zijne hand heeft uitgestooken, als hij verreezen van de dooden zijne handen en voeten toonde tot bewijs zijner verrijzenisse. Zach. 15-7

Dat aldus de voorzegging van Zacharias verstaan, en uitgeleid moet worden, doet de Heere Jesus ons zelfs aen de hand, misdien wij leezen. Matt. 26-31 dat Jesus zijn lijden zullende beginnen tot zijne Apostelen zeide: Gij zult allen van deeze nagt aen mij verargerd worden. Want daer staet geschreven: ik zal den Hader slaan, en de schaapen der kudde zullen verstroid worden, maer naadat ik zal verreezen zijn, zal ik u voorgaan naa Galiléen.

Zie daer d'uitlegginge, die C. J. zelfs van Zacharias prophetie geeft.

Nu eene bezondere blijk van de harderlijke zorge van Chs tenaanzien van zijne schaapen, doet zig op in ons huid: h: Ev: in 't w de Heer tot 2mael toe zijne

hand:n klinstreeks tot bewijs zijn:r verrijzeniss:e; een
aen d' elv:n, daer Thomas niet bij was; en eens, als Th
'er bij was, aen Thomas in 't besond:r. D: Text zegt
hier van d'eerste deezer twe verschijningen: Thomas

Propositio

Ac v:rba ad Litteram explicabimus, Moralia. Ult.

Thomas, zegt de text, unus de 12. Door deze 12 verst
d'Ev. Joes het collegie der Apostelen, die de twaalftal
genoemd worden, omdat zij 12 in getal waren voorall
Judas zig verhangen hod, of ook om de spoedige vervulli
|| die'er door d'aan- Nu Thomas een van dat twaaltal, een van 't colle
stelling van Mat- gie der apostelen, was mer hen niet gdo venit Jesus
thias in de plaatse van Judas op ge- En hier door geeft Joes te kennen dat Thomas afwezig
volgd is, en al van de vergaderinge d:r apostelen, als Jesus aen hen
lang opgevolgd was als Joes Scheen, d:s avonds op den eersten dag zijn:r verrijzen
dit Schreef. daar en boven. word Thomas een van de twaalven genoemd, gelijk mer zegd: om dat deze afwezigheid van Thomas ook was de ge
een der vier bur- legenheid van zijne ongelovigheid: Dog hi:r van dad
germeesters, zender mê nad:r.
Schepenen, als 's er een van hun getal juist Thomas, zegt dan d: text, was mer hen niet
dood &c:a Maer, zie hi:r leene Waerigheid, naem hoe dit zegg
van Joes v:rstaen moet wor:n, naademael Lucas verhaal:nde de opinbaaringe van den Verreze:n Jesus aen de
2 Emaüsgangers zegt, dat zij ter stond naa Jerusalem
keerden, en de elv:n vergadert vonden, aen dewelke zij ver
teld:n wat 'er op d:n weg gebeurd was, en hoe zij hem ge
kend hadd:n, in 't breken des broods; waerop Lucas
nog voortgaet, en zegt: terwijl zij deze dingen sprake
1. e. terwijl zij bezig waren met aen d' elv:n te vertel
.... zoo stond Jesus in 't midd:n van hen, en zeide tot hun
vrede zij U:l. door w verhaal Lucas schijnt te kennen
gev:n dat Thomas 'er bij geweest zou zijn als Jesus d
avonds op den dag zijn:r verrijzeniss aen d' apostelen
verscheen:n is, en vervolgens zal min zeggen hoe zegt
dan Joes, Thomas o erat cum eis qdo venit Jesus.

R. Varii varie ad hanc difficultat:m, respondent:
1.o aliqui volunt Lucam, van d' elv:n sprekende, dit
onder begrep:n heeft, niet Thomas, maer Matthias
die van toen af al scheen in de plaets van den afgev
Jude

Judas als al gedoodverfd te wezen, die ook naemals met'er daad daar toe verkooren geworden is. Zoodat, zeggen zij, schoon Thomas niet met hen was als'er Jesus quam, Lucas evenwel van Elf spreekt, en tegen Joes niet strijdig is, die uitdrukkelijk zegd: Non erat cum eis.

2º Dog anderen (en niet zonder reeden deze uitleggingeverwerpende, tragten deze twe Ev. Lucas en Joes nog anders, en op 2 leijdewijzen te vereenigen 1º zoo) zeggen, dat Lucas van d'Elven sprekende daar door juijst niet wil zeggen, dat zij precies alle elf bij een vergaderd waren, maer dat hij daer door verstaet het Collegie der apostelen schoon'er deze of gene van afwezig was, op die wijze als Joes in onzen Text zegd unus ex 12. alhoewel Judas nu afgevallen, en Thomas afwezig was. 3º de h. Augs. vereffend deze schijnstrijd van d'Ev. Lucas, en Joes ook nog op deze wijze, naem met te zeggen, dat Lucas, en Joes alle beiden naar den letter de waerheid gesproken hebben, dat Lucas onder d'Elven Thomas begreepen heeft, maar dat hij uit de vergaederingeweg ging als de 2 Emausgangers in 't wijd en breed vertelden het gene hen wedervaeren was, en, zie! naadat Thomas de vergaederinge was uitgegaen, en de 2 Emausgangers nog bezig waren met vertellen, zoo stond Jesus in 't midden van hen....

en gelijk Lukas: zij vonden de elven, alhoewel

Thomas dan was niet met hen als Jesus quam.

D'andere discipelen zeiden hem dan: wij hebben den Heere gezien. Ik heb geloofd, zei wel eer een David, daerom heb ik gesproken. ~~[illegible]~~ En zoo doen hier de discipelen, zij geloofden de verrijzenisse van Chs met'er herte, en daerom doen z'er ook belijdenisse van met den monde. zij doen aen Thomas verslag van 't gene'er voorgevallen was in hunne vergaderinge, verhoopende dat hunne boodschap van hem zoude aengenoomen worden met zulk eene blijdschap, als zij hem hadden aengenoomen.

Ps. 115-1

Rom. 10-9

Zij zeiden hem dan:

Vidimus Dm. i.e. wij gelooven nu voor vast, en zeker dat onzen Heer en Meester J. C., volgens zijne voorzegginge van de dooden is opgestaen; wij gelooven dit nu

niet alleen, omdat zijne opstandinge aengekundigd is door d' engelen, niet alleen omdat hij zig vertoond heeft aen Maria Magd., en aen de h. Vrouwen te zaemen, niet alleen omdat hij aen Petrus, en aen de 2 Emausgangers verschenen is, maer ook omdat wij hem alle te zaemen leevend gezien hebben, met de lid tekenen der wonden in zijne voeten, handen en zijde, omdat wij hem hebben hooren spreeken, en ons den vrede wenschen. Q. d. Thom. Gad gij dog bij ons gebleeven, gij zoud den verrezenen Jesus mè gezien hebben en u met ons verblijd hebben.

Maer Thomas, die op 't zeggen der vrouwen, en het verhael der 2. Emaus gangers wijnig agt gegeeven had, ja die de vergaderingeuitliep terwijl zij daer mè nog bezig waren, wilde nu ook nog niet de verrijzenisse van gelooven, alhoewel zij allen eenpaerlijk zeiden Vidimus Dm. want hij antwoordde hem: Tenzij ik in zijne handen... in Thomæ lapsum.

Verum scio, st qui Thomæ lapsum excusare conati attamen cum illis sentire malim, qui eumdem graviter exaggerarunt, idq. o modo ad Thomæ, sed etiam ad ipsius Chti majorem gloriam: etenim quis ignorat morbi gravitate medici peritiam commendari? tantoq. optabiliorem esse valetudinem, quanto morbus fuit desperatior? Igitur o e quod dicere vereamur gravem fuisse Thomæ lapsum.

Gravitas hæc patet ex eo quod fuerit o aliquis ex promiscua plebe, o è numero discipulorum, sed unus è 12. Audierat cum reliquis aplis Dm de resurrectione sua sæpius disertè loquentem, viderat nuper Laborum redivivum &c. 2 Adhæc decem habebat o è famineo sexu, sed ex ipsis Aplis resurrectionis Dnicæ testes. Vidimus, inquiunt, Dm. 3 St testes o auriti mo sed oculati. Tantum tn abe ut Thomas credat, ut etiam crediturum se pneget, nisi videat in Chti manibus fixuram clavorum &c. 2 Non satis illi erat videre redivivum Dm, ipsas vulnerum videre vult cicatrices. Nec hoc illi satis e, vult immittere digitum, in clavorum vestigia. 3 Anne tunc credet? odum. vult deniq. manum immit

immittere aperto lateri. Hæc oia præcedere vult fidem.
Audax profecto postulatum, summæ pertinaciæ
evidens argumentum!

Porro in ista obstinatione ai toto hæsit octiduo, hæ-
surus fortassis multo diutius, nisi tempestivè morbo
illius remedium tulisset misericordissimus Jesus.

Ex qbs oibs circumstantiis summa infidelitatis
Thomæ gravitas apparet.

Wel is waer men zou hier tegen kunnen inbrengen,
en zeggen: d' Eclus zegt: Qui cito credit levis e corde. Eccle. 19-4.
Ergo wat quaed heeft Thomas dan gedaen, met te zeggen:
Nisi videro, o credam? zou men niet moeten zeggen, dat
Thomas veel eer te prijzen, dan te lacken is geweest?

R. Gansch niet! Want wat de plaers van den Eclus
aenbelangt, die moet verstaen worden van iemand, die
geloof zonder genoegzaeme ~~fondamenten~~ grond of reden, het
geneal t'hans van Thomas niet gezeid kan worden,
misdien hij integendeel overvloedige reeden had om te
gelooven, ut sup diximus.

At unde hæc Thomæ infidelitas provenit? quæ ei
ad tt peccatum fuit occasio?

R. 1o. Extra dubium e, ab interna mentis dispositione
hoc illi evenisse malum. Fuerit ergo vel indignatio
aliqua, quod sese absente apparuerit Discipulis Dnus;
vel invidiæ motus quod istam reliquis discipulis invi-
derit felicitatem; vel etiam superbia, vel similis ai
passio, è qua infidelitas ista profluxit.

2o. Sed missis occultis hisce peccati fontibus, o
abibo ab eo, quod Ev. designatè expressit: Thomas
o erat cum eis qdo venit Jesus. Hæc, hæc, illi ad lap-
sum extitit occasio. Percusso pastore dispersæ fue-
rant oves gregis, tertio paulatim die revertebantur,
jamq 10 convenerant; vel si Aug^m sequamur, jam
oes 11 convenerant; sed Thomas redeuntibus duobus
ex Emaus iterum discesserat, interea apparet Dns
congregatis aplis, et apprecata pace, institutoq sacrao
pæa disparuit Thoma absente, qui si adfuisset,

numqm, credo, Dni resurrectionem revocasset in dubium. Sed absentia via fuit ad infidelitatem.

Habetis A. A. textus litteralem explicationem ad mores.

Moralia

Ac 1m quidem notare possumus graviter Thomam errasse quod sensuum testimonio metiri voluerit resurrectionis fidem, hocq Thomae vitium nos docebit cavere nobis van te zeggen dat wij niet ~~en~~ gelooven hot genewij niet kunnen bevatten. Enim vero beatos praedicat Dns cos qui o viderunt et crediderunt.

H: b. 11. Fides (ait Paulus, e sperandarum substantia rerum argumentum o apparentium.

Hoc in gre Thomam imitantur Acatholici, qui multa credere nolunt, quia illa videre oculis, palpare manibus, et carnali intellectu assequi o pnt. Sic v. g. credere nolunt praesentiam realam in Eucharistia, qa Chm carnalibus oculis videre, et manibus palpare o pnt. At sciant, quod sicut Chs vere resurrexerit, licet Thomas o credebat, sic et vere

in SS. Sacramento praesens sit, licet videri, et palpari o possit. Thomae sufficere debuisset Chti verbum, et Aplorum testimonium; sic et Acatholicis sufficere dbt Chti verbum Hoc e Corpus meum, et testimonium oium saeculorum &c.

Quod hic de fide Eucharistiae dicimus, de oibs aliis articulis fidei dictum sit.

Haec ergo nobis erit regula fidei: haec credere quicquid sive p seipsum, sive p Aplos, sive deniq p urlem Eclam nobis Chs, aeterna Veritas, credendum proposuerit. Mox ut de ista propositione constiterit securè credemus quantumvis res proposita humanae nrae ratiocinationis, adeoq multo ma corporeorum sensuum captum longissime superet. Et si ad hunc modum crediderimus, erimus Dni sententiâ Beati. Fides n o hbt meritum, ubi rao humana praebet experimentum. Sed Beati qui o viderunt, et crediderunt.

2do

2do Ex dictis observandum Thomam incredulum. quòd abfuerit à collegio Aplico, qdo venit Jesus. atq inde discimus quantum malum sit abesse à sacris cœtibus. Hinc n̄ ē quod multi deficiant à fide, veritate, aut virtute. Clarius loquor: 1 Van waar komt 't dog dat men zoo ligt afvalt van 't geloofe, overgaat tot huwelijken met onkatolijken, ~~als~~ dan omdat men de Catechismus, en onderwijzinge in de jeugd verzuimd heeft, en wijnig werks maakt om de kerke, en Ch. vergaderinge bij te woonen &c

2 Van waar komt het dat in deze droevige tijden 'er zoo veelen van de waarheid afvallen, en tot de scheurmaekige priesters overgaen, ~~als~~ dan omdat men zijne vergaderinge verzuimd, omdat men wijnig lust heeft om de waarheid te hooren, en te lezen? Commenda Epistolas jam editas à Philippo Vlaming adversus D. Lierman ---

3 Van waar komt het dog dat 'er zoo veelen afwijken van de deugd, dat 'er zoo veele zwakke en traege Chnen zijn, ~~als~~ dan om 't verzuijm der Vergaederinge? ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~als~~ dan omdat men, den geheele weeke voor 't ligchaam besteed hebbende, zondags of ten halven, of ook in 't geheel de vergaederinge verwaerloost, enz: Jaadat meer is, omdat men op de voornaamste hoofdfeesten als Kerstijdt, Paeschen, Pinxteren, enz. zig in de gemeene vergaderinge niet laet vinden, ik zeg, zijn werk niet maakt om, op die hooge dagen tot h. zaaken, heilig te naderen, daer uit komt het voord dat men ten laasten gansch ongevoelig word tot al wat heilig en kerkelijk is, eerst slaet men 't eene hoogtijd over, daernaa 't andere, en ten laesten ook Paeschen zelf, en daarnaa denkt men nergens meer om, enz

Typum horum omnium gessit infelix Abrahae cog-
Gen. 13. 14. natus Loth. Ut discessit ab Abrahamo ad Sodomitas
primum captus est à regibus Sodomae et Gomorrhae,
ac periisset nisi liberasset illum Abraham: deinde
C. 19. perdita uxore, mxo in periculo versatus est ob ince-
dium Pentapolis.

Typum horum omnium gessit et noster Thomas
qui, quod abfuerit à Collegio Aplorum, incredulus
evasit.

Ne ergo et nos umquam, aut à fide, aut veri-
tate, aut virtute deficiamus; curemus dat wij onze
Heb. 10-25 vergaderinge niet verlaaten, gelijk dat sommiger
gewoonte is. Seduli simus in iis frequentandis
Scientes dat Jesus zig daer vertoond uti Aplis
Matt. 18-20 scientes quod Jesus promiserit, dat al waer er twee
of drie in zijnen naame vergaderd zijn, hij daer in
in het midden van hen is.

3tio Deniq. observandum quoo alii disci-
puli Thomam absentem, de Cto redivivo certio-
rem fecerint. Thomas o erat cum eis qdo venit
J. dixerunt ergo ei alii discipuli vidimus Dum.

Ex hoc discipulorum explo discimus quoo et
nos gerere debeamus erga infirmiores fratres n-
tros, viz. ignorantes docere, devios reducere in
viam rectam. Hoc unum ex spiritualibus operib
misericordiae. Hoc exigit caritas. Huc Paulus
Rom. 2-19 Agt u zelven een leidsman der blinden te wezen
een ligt der genen die in duisternisse zijn: een onde
wijzer der onwijzen, een leerder der onkundigen
q. d. gij Cten die .... denken weet dat die ken-
nis, die wetenschap u gegeven is etiam ad pxi ut-
litatem. ... Confer. Gal. 6-1

Utinam dat men deeze pligt wat beter on-
derhiel, dat ouders en overstens als 't hans h
opdagten, als huure kinderen, afweezig blijven
van de Vergaderinge, dat d'eene huisgenoot
aen den anderen op deeze Paesche zeide: vidi
ik heb mijne pligt van Paesche gequeeten

Pax vobis. (Et cum hoc dixisset ostendit eis manus & latus.) Jois. 20. v. 19.

Dominica 1a Paschatis 1743. 52. 66.

Magnum afflictis oibs solatium præstat hod. Ev., dum redivivum ad mæstissimos Aplos venisse Jesum, impertitâq pace incredibilem eisdem lætitiam attulisse memorat A. A.

Hinc spem o vanam concipimus, fore, ut et nos revisat post nubila phœbus, mærorisq tenebras in gaudiorum lucem feliciter commutet.

Et quidem, si tardet venire Dns aliquantulum, o despondebimus ideo statim aos: nam et Aplos o statim ipsa resurrectionis horâ (o mane, quemadmodum mulieres, utpote sexum imbecilliorem; o interdiu, quemadmodum Petrum; o deniq post meridiem, quemadmodum discipulos tendentes in Emaus) sed sub vesperam demum sua recreavit præsentiâ. Cum sero esset die illa, adeoq, notante Chrijsostomo, ipsæ em terrorem augerent tenebræ, tunc adfuit Jesus ut oportunum Aplis adhiberet solatium. Itaq o statim desperabimus, si rebus afflictis subvenire differat Dns; sed Davidem audiemus: à custodia matitu- Ps. 129
na usq ad noctem speret Israel in Dno. Qbsdam mane venit Dns, qbsdam interdiu, qbsdam deniq sero, jam invalescentibus tenebris, hoc e, cum ad summum creverint ærumnæ, ut hoc pacto pretium addat beneficio liberationis, quæ tto solet ee gratior, qto oportunior. Itaq à custodia matituna usq ad noctem sperabimus in Dno, et si moram fecerit (Habac. 2.) expectabimus illum, quia veniens veniet, et o tartabit. Aderit tandem vel sero, atq optatam afflictis pacem oportunè impertiet.

Porro qdo rediit ad Aplos Dns, pacem illis apprecatus e ostensis mox manibus, et latere. Jesus zeide hen. (ait Joes in textu) Pax vobis. (Et cum hoc dixisset ostendit eis manus et latus.)

Non jam ipsam apprecationem pacis expendemus, sed caos aliquot istius salutationis (ostensionisq manuum et lateris) excutiemus. Attend

1752.

Exord: Onder de verscheidenheid der namen, die de Proph. Is. den heiland gegeven heeft, is geen van de minste vrede Vorst. Dus sprak de profheet Cap. 9 en te regt ....

Te regt noemde de Propheet Isaiäs den toekomende Heiland met den naame van Vréde Vorst: want hij niet alleen in zig alle vrede zou bezitten, maar ook aan den menschen den vrede zou méde brengen. Dit bleek reeds in zijne geboorte, verkiezende dien tijd, als de heele wereld in vréde was. dit bleek mees hij qualijk gebóren zijnde, vréde liet aankundigen door d'engelen, dewijl zongen: Pax hóibs bona volúntatis. qualijk ook als hij deze dagen bij zijne Verrijzenis op d'eerste trap zijner heerlijkheid gerden was, 't eerste, dat hij aan zijne Apostelen wenschte was de Vréde. Jesus stetit in medio apostolorum, et dixit Pax vobis. Formula salutandi Hebraïs valde usitata. Ai quam qm usitata Hebraïs est ea salutandi formula qua usus ē hodie Servator, cum dixit a pls; Pax vobis; pro nomine sē bonorum genus intelligens; singulariter tamen hunc salutandi modum suis voluit ee familiarem.

1 Ppoo: Met deze zégenwensch zullen wij U.A. onderhouden, en na gaan de reden, waarom den Heere Jesus verrézen zulks wenschte zijne Apostelen. Mat. 28:10

Primum quidem, cum ad Evangelica prodicationis ágipe ablegaret discipulos, qdo jussit intrantes in domum salutem eam dicentes: Pax húic domúi.

Deinde vero in ultima cena, qdo pacem velut irrefragabilem ovium suarum notam testamento reliquit dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

Jois. 14-27

Ex quo verisimile qdr satis ordinarium fuisse Dno istum salutandi modum, si ē nisi post resurrectionem mutarint illius Evangelistæ, qdo hac formula cum emphasi quadam, iterum atq; iterum à redivivo Dno discipulos narrant salutatos. Venit Jesus (ait Joes in hod. Ev.) et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis ... dixit ergo eis iterum Pax vobis.

Non erit, credo, abs re caas aliquot ejus salutationis breviter attingere. Ac Sum. quidem hac salutandi formula redivivum usum aliqui existimant, Dnm, ut, quoniam illi familiaris erat, facilius p illam discipulis innotesceret: eoq; ma, qui pacem illis moriturus reliquerat in ultima cena commendaverat: o poterat ergo redivivus suam apertius demonstrare præsentiam, quam eo indicio, quod suis ille discipulis testamento reliquerat. Ait ergo: Pax vobis. q. d. Ecce adsum redivivus: dubitatis? recteram accipite vobis ante mortem commendatam: pacem reliqui vobis, pacem meam dedi

dedi vobis; hoc ovilis mei perpetuum ee volui insigne; eodem ergo et me pastorem ee indicio nunc agnoscite. Pacem fero, consuetam vobis exhibeo ovilis mei tesseram, Pax, inquam, vobis. Ergo o e quod dubitetis verè me resurrexisse, vobisq assistere. Ego, ego ipse sum, qui hac salutandi formula salutare vos consuevi. Itaq ut facilius aplis innotesceret Dnus, eos salutat dicens: Pax vobis.

2do Sic Dns aplos salutat ut timorem, ac terrorem, eorum ais expelleret. Non leves rationes timendi habebant discipuli ne Dns pœnas ab eis exactúrus veniret. Conscii n erant discipuli, quam malè de Magistro suo forent meriti: fugerant oes, post datam commoriendi fidem; Petrus em præfractè negaverat; deniq accepto resurrectionis nuncio, noluerant adhibere fidem. Poterat igr terrere illos subitus Dni redivivi conspectus ob istam delictorum conscientiam, immo re ipsa percellebat eos. Ut igr hunc terrorem expelleret ait Dns, Pax vobis.

Ut hæc ratio salutationis ma adhuc pateat, advertendum antiquum usum fuisse, ut ex scriptura patet, iis, qui adveniebant aliundè, mxe si aliqua inerat suspicio nocendi, salutare et dicere: Pax vobis, ad scandum adventum suum, ee pacificum, o ad aliquid mali inferendum. Sic Gedeoni timenti mortem ex angeli conspectu Dns dicebat: Vrede zij uw: vrees niet, gij zult niet sterven. Sic Bethleemitæ dicebant Samueli inopinatè advenienti: Pacificus ne e ingressus tuus? i.e. venisne ad nos castigandos, qa o audivimus salutationem pacis? Sic item Joram, rex Israel, filius regis Achab malè sibi conscius videns Jehu appropinquantem ad se, dicebat ei: Is 't vrede, Jehu? Maar hij antwoordde: (zegd de schrift) Wat vrede; daar de hoeterijn uwer moeder Jezabel, en haare veelvuldige betoveringen nog in zwang gaan? q.d...

Judic. 6-22.

1. Reg. 16

4. Reg. 9-22.

Ita et in textu poterant discipuli, conscii, quam malè de magistro suo forent meriti, et Chm ab eis pœnas exacturum existimare. Dns ergo præveniens jucunda pacis salutatione trepidantia corda serenat, Pax vobis. q.d. Scio qm malè steteritis promissis, scio qm fueritis incredulè accepto à mulieribus resurrectionis meæ nuncio, verum o vindex venio plenus minarum, et suppliciorum, quæ fortasse commeruissetis; sed adsum placidus, et pacem fero

Pax vobis, nolite timere: transierunt ista: nolo exacerbare afflictas mentes vras: satis nuper doluistis, qdo meum vidistis in crucem, qdo conditum illexistis sepulcro, satis ē quod à Judaeis em nunc metuitis adversi, unde clausis hiè laetitatis foribus, recreatione nunc aliqua opus ē, Pax ergo vobis. Mittite timorem, lenite dolorem, recipite aos &c.

Jesus doet hier met zijne apostelen éven als wel voorheen een Joseph met zijne broeders deede. Joseph was mishandeld van zijne broeders; Jesus verlâten van zijne apostelen ja van Petrus verzaakt, en verlooghend. Joseph hoewel mishandeld quam daar door tot zijne glorie; Jesus al hoewel overlâden van smert, en droefheid in zijn lijden van den Jôden zijne broederen naar den vleesche, en van zijne nádere broederen of apostelen, is egter daar door gekômen tot zijne glorie: In hem is voltragt: de torrente in via bibet, ppea exaltabit caput. Joseph naa zijn lijden verhéven in glorie verópenbaard, en maakt zig bekend aan zijne broederen; Jesus door zijne verrijzenis klimmende op d'eersten trap zijner glorie verschijnd aan zijne apostelen. Josephs broeders hem ziende wáren zeer verslagen maar hij sprak hen aan, en zeide: Weest niet vervaard nog laat het u niet hard vallen, god heeft mij tot uwe behoudenisse, voor ú afgezonden naa'l gijpten: Jesus broeders wáren zeer ontsteld, benauwd, en bevreesd, doch om hij spreekt'er aan, en groet hen met die zoete groetenisse, Pax vobis, om alzoo alle vrees, en benauwdheid van hen te verdrijven.

3tio Deniq precatur Dns discipulis suis pacem, ut eis fructum exhiberet mortis, ac resurrectionis, viz. pacem et reconciliationem hoium cum Deo, quam Chs morte, ac resurrectione sua effecerat: de qua pace ac reconciliaoe hoium cum deo p chti crucem effecta Paulus ai[illegible]ft god den Vóder behaagd door Chs alles met [illegible]n te verzoenen, hebbende bevreedigd door het [illegible] zijns kruis, zoo het géne op d'aarde, als het géne in de hémelen is. Zoodat t'is als of de verrijzen Jesus tot zijne discipelen: Vrede zij UL. En fructum vobis exhibeo acerbissimae crucis, dulcissimam pacem, si ergo vos afflixit expassione dolor, erigat nunc ex fructu gaud

Col. 1-19.

Atq

(Atq hæc de salutationis Dnicæ formula modo sufficiant
Videamus porro, quid sibi velit quod manus discipulis os-
tenderit et latus, immò, teste Luca, et pedes: h. e. ea mem
bra, quæ pristinorum vulnerum post resurrectionem retinu-
erant vestigia. Ac 1um quidem, uti jam diximus Dnm dis
cipulos familiari et consueta formula salutasse ut se ve
re redivivum, ostenderet; ita et hic dicere possumus Dnm
cicatrices vulnerum suorum eis ostendisse, ut hoc pacto discipulis persuaderet
eumdem se adeē nunc redivivum, qui pependerat in cruce
et jacuerat in sepulcro. Itaq in testimonium resurrec-
tionis suæ &c. 2do Jam mox de salutandi formula
agentes, dicebamus Dnm ea formula Discipulos salu
tasse ut oem timorem ab eis abigeret, fructumq crucis
suæ exhiberet, atq sic et de ostensione vulnerum dicere
possumus, viz. Dnm ea discipulis ostendisse, ut pacis p
crucem partæ daret indicia, sicq oem timorem disci
pulis auferret,
Ut hoc plenius illigamus observandum quod ægrè so-
leamus ignoscere iis, qui insigni nos affecerunt injuria,
soleatq plerumq suspecta pax ēe, quam cum illis fa-
cilè inimus. Quamvis ergo Discipulis pacem offerret
Dns, bonoq juberet esse aō: poterant tn illi indignos
se putare tta benevolentiâ, adeoq vereri forsitan, iro-
nicè loqui Servatorem: Conscii quippe quam indignos
sese tto magistro præstitissent discipulos, dicere potu
issent: itane vero? pacem Jesus nobis apprecatur post
acceptas à nobis ttas injurias? bellum potius inferre
debuerat, adeoq merito meruimus ne malè nobis cedat
pax ista parum solida, parum seria. Ad hæc Cbs Dns:
Apage timorem istum, pax vobis, et cum hoc dixisset
ostendit eis manus et latus et pedes Q. d. Ecce qm oia
cum ore consentiant. Pacem meam do vobis, ō quōo mun-
dus dat, do vobis: mundus ore pacem fe[illegible]anū
corde, pedibus bellum intentat. Judas o[illegible] os-
culum exhibebat, manū argenteos prensabat [illegible] tra-
diti pretium, corde insatiabilem avaritiam in dei
Filium armatam, pedes ejus veloces ad effundendum
sanguinem, &c. Sic mundus dat pacem: ō ita Cbs, Pax
inqt, vobis, et ostendit manus, latus et pedes. Q. d.

nolite suspectam habere quam fero pacem, peccastis, sed
ignovi, fudi sanguinem, qui oes absterget à vobis maculas
peccatorum: ō gladium, sed salutifera vulnerum exhibent
vestigia, manus, cor perforatum luculentissimè amorem
demonstrat; pedes clavis confixi cruci, ô quam speciosi,
cum evangelizo pacem, cum annuntio bona! Non ergo do
pacem mundano more, sed pacem do veram, do pacem cu
jus p crucem partae indicia st hae vulnera, quaeq oem
vrum timorem auferre dbr.

3tio Deniq ostendit Dns manus et lat
ut tuta ctra hostes ostendat in vulneribus refugia.
Verum quidem Dns discipulis pacem precatus fuerat, at
ignavam istam et externam, sed internam et bellicosam
bellicosam dico ctra vitia et adversarios Dei. Huc illud
Chri: Haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis: in
Jois. 36. mundo pressuram habebitis. Et ctra hanc pressuram quam
aplis suis prodixerat Dns, ostendit jam redivivus man
et latus, ut visis vulnerum vestigiis pacem cum Deo pa
tam servarent integram, et contra vitia, et ctra adver
oia fortiter depugnarent. Op deze wonden zagen d'apost
len, in 't gevolg van tyden strydende tegen haar eigen vlees
dat tugtende en onder bedwang brengende op dat zy mog
lyk niet zouden verlooren gaan, zy dagten altyd, gelyk
3. Pet. 3-38 Petrus spreekt, dat zy niet door vergankelyke dingen
door zilver of goud verlost waren, maar door het dierbaar
bloed van Chs, tw uit zyn wonden aan het kruis vergo
is. Op deze wonden sloegen zy hunne oogen, in alle lyd
mishandelinge en vervolginge die hen overquamen; dan
waar de zelve haaren troost; dan geheugden zy daar in
Non ē discipulus sup magistrum, nec servus major Dns
suo.)

En ergo A. A. causas aliquot, salutationis Dnica
(atq ostensarum manuum, uti et pedum, ac lateris)

Applicatio Ex dictis utilissimas instructiones deducere possumus.
Ac 1um ~~ut ab ultimo dictis auspicemur, hebben wy~~
~~geluk dat Jesus~~ quidem zeiden wy dat dat de reden
was waarom Jesus zyne discipelen, met zyne gewoone
groetenisse begroette, (dat hy hen daarom zyne wonden
toonden) om hen van zyne verryzenisse te verzekeren

Ô 't is ook op die zelve wijze dat wij moeten toonen dat wij
dézen Paaschen met Jesús verrézen zijn: de bewijzen hier
van moeten wij gêven door onze woorden, en door onze wer-
ken, éven gelijk als Jesús zijne discipelen door zijnen zée-
genwensch, door zijne handen voeten, en zeijde van zijne
verrijzenis overtuijgde. diende onze mond voor paaschen
tot een werktuijg der ongeregtigheid, tot slegte oneerbaarene
en dubbelzinnige praatjes? roofdden, en steelden wij daarmee
d'eer, naam, en faam van den évenaasten; vervloektten,
en vermaledeijden wij met de zelfde Godt en zijnen h. naam &c?
Ô! zal 't blijken dat wij met deezen Paaschen waarlijk ver-
rézen zijn, niets als stigtigs voor den évenmensch, niets
dan lof, dank, en zégenwensch, zal 'er uit onze monden Phil. 4-8.
voord moeten kômen &c. Idem die de manibus, pedibus,
et corde &c.

2do Zeiden wij dat Jesús daarom zijne discipelen
met dien zoet en zégenwensch begroette, (dat hij daarom aan
hen zijne wonden toonde,) om hen alle vrees over hunne
voorige fouten weg te nêmen, en de vrugt zijns kruis,
en doods mede te deelen? Ô! wat een troost moet dit gêven
aan den zondaar? Ô! hoe zoet toond de verrezene Jesus
hier dat hij de goede Herder 't verloorenschaapje kômt
opzoeken? Zijne Apostelen hadden hem verlâten.....
hun gemoed klaagde hen zelfs aan, zij wáren benauwd,
en bevreesd; maar, zie! Jesus is hen bij, hij spreekt 'er aan,
toond zijne wonden, om alzoo &c. dat, dat moet je troos-
ten, ô zondaar! wie gij zijt. Hebje rêden om te schrikken,
en te vrêzen als gij ziet op je zwakheden, en als gij aanmerkt gods
regtvaardigheid, moet gij dan roepen: Si iniquitates obser- Ps. 129
vaveris Dne, Dne quis sustinebit? O! denk ook: apud
Dnm misericordia, et copiosa apud eum redemptio.
denk wat zondaars, en zondaressen 'er zelfs wáren onder

de discipelen, aan dew de Verrezene Jesus verschenen is, a
dew hij den vrede wenschte, (aan dew hij toonde &c.)?
Schep dan moed, schep moed, ô zondaar! de Verrezene
Jesus zal 't verlooren schaapje, den verlooren zoon wed
om aannemen, hij beloofd dat al wie tot hem komt niet
buiten geworpen worden &c.

3tio Deniq (zeiden wij dat Jesus aan zijne dis
cipelen zijne wonden toonde opdat zij in de zelve tegen
alle aanvegtinge een veylige schuilplaats zouden vinden
ô die zelve schuilplaats staat ook nog voor ons open. Zo
den we dat de discipelen niet tegenstaande de vrede van den
Verrezen Jesus egter altyd te stryden zouden hebben, en
dat Jesus hen daartegen wilde wapen door 't vertoonen zij
ner wonden: wy moeten denken dat 't ook zoo met ons al
tyd zal gelegen wezen.) Hebben wij 't geluk dat de Verrezen
Jesus ons op deze dagen ons den vrede kus gegeven heeft
wij moeten niet denken als of wijnu niet te strijden meer
hadden; ectra ex quo pacem cum Deo fecimus duplex nobis
imminet bellum, offensivum atq defensivum. Zoon, ait
Ecclus, als gijn tot den dienst van Godt begeeft, sta dan vast
in de geregtigheid, en in de vreze, en bereid uwe ziel tegen
de bekoringe. Denk dat Jesus ook nog tot ons zegd: Hac lu
cutus sum vobis, ut in me pacem habeatis: in mundo pres
ram habebitis. optimè paci cjungit pressuram: oes nq
piè volunt vivere in C. J. psecutionem patientur.

At vero si talis e pax illa quam precatur Jesus, quid
remedii? Ostendit Dns discipulis manus et latus, nobis
etiamnum ostendit, ut visis vulnerum vestigiis pacem cum
Deo pactam servemus integram, et in utroq isto bello, si
offensivo ctra vitia, sive defensivo ctra adversa oia forti
depugnemus. Mirum sanè qtum ad hoc valeant visa Sa
vatoris vulnera.

Ostendit eis manus et latus. Jois. 20. v. 20.

Dominicas Paschatis 1753.62.

Ten laaste dan sluiten wij van daag het Octaaf van Paaschen, een tijd op denw de kerk ons deze week dagelijks heeft bezig gehouden met nieuwe vertoningen van den Zaligm na zijne zegenrijke opstanding uit de dooden, een tijd die de kerk nu van daag besluit met een Ev. van ~~twee~~ der doorlugtigste vertoningen, die Jesus heeft gedaan aan zijne lieve Apostelen. 't is in deze vertoningen van het voorgelezen h. Ev. dat Jesus zig niet aan enen, of wijnigen, maar aan alle de Apostelen te zamen vergaderd openbaarde: ~~een~~ vertooningen waarin ~~wij onderwezen worden~~ d'ongelovigheid van Thomas ons geloof bevestigd; ~~een~~ vertooningen waarin Jesus toond hoe veel moeijte hij, als de ware harder onzer zielen, doet om een verlooren schaap in den Apostel Thomas wederom te regt te brengen; ~~een~~ vertooningen ~~onder~~ waarin hij voor de twedemaal de heerlijkheid van zijne verrezen lighaam toond telkens inkomende met geslotene deuren; ~~een~~ vertooningen in welkers eerste op den dag zijner verrijzenisse ~~den~~ hij een verheven Sacrament instelde, naam dat van boetvaardigheid, als hij aan d'Apostelen en in hen aan zijne heilige bruid de kerke de magt gaf om de zonden te vergeven en op te houden; eindelijk ~~een~~ vertooningen waarin wij onderwezen worden, dat Jesus tot zijne euwige glorie zijne wonden in handen, voeten, en zeijde ook in zijne verrezene lighaam heeft behouden, ja aan zijne Apostelen vertoonde volgens dat onze opgenome woorden luiden, zeggende d'Ev. Joes: Hij toonde hen, zijne handen en zijde.

eerst daar Thom niet bij was, en daar na daar hij bij was,

Propositio

't is deze omstandigheid van 's Heren verrijzenisse die wij naar den Letter zullen ophelderen, en 2e op de zeden zullen toepassen. Attendite

Onder alle de geschiedenissen aangaande het leven de dood, en verrijzenisse van onzen Zaligm moest geen geval meer met alle zijne omstandigheden gestaafd worden als zijne opstanding uit de dooden. 't was dit

geval dat ongelooflijk zoude voorkomen, en waartegen onze natuur-
lijke bevatting zig dagelijks zoude tegenkanten, naam. dat
een lighaam, doorkorven, doorwond, geopend, en van alle kan-
ten verscheurd, en van zijn bloed, zo veel als doenlijk was,
beroofd, dat dat van de dood was opgestaan, en opgestaan
door zijne eige kragt.

Ja zelfs schenen de Joden hierin al een groot onderschei-
te stellen, dat een lighaam dat slegs volgens zijne natuur
gestorven was, van de dood wierd opgewekt, en een lighaam
dat op ene geweldige wijze ter dood gebragt en vermoord
was. Ja zelfs schenen zij vast te stellen, dat iemand
wel de magt kon hebben, om een enkel gestorven lighaam
te doen herleven, die de magt niet had om een vermoord
doorwond, en gekorven lighaam wederom tot het leven
te brengen. 't schijnt hierom geschied te zijn, dat d'Op-
Jois. 12-10. perpriesters beraadslaagden om Lazarus, dien Jesus
van de dood verwekt had, om hals te brengen, of op
ene geweldige maniere te vermoorden.

Daar en boven het zoude de voorname grondbouw zijn
van ons geloof dat Jesus waarlijk van de dood verrezen
was. Dus zeide Paulus: Si Chs o resurrexit vana e fides
1. Cor. 15-17 vestra.

't was om deze reden dat Jesus wilde dat niet alleen
't gehoor, en gezigt, maar ook 't gevoel getuigen zoude
zijn van zijne ware verrijzenisse. Ja zelfs d'Ap. Joes
haalde daarna niet alleen de zinnen van 't gehoor en gezigt, maar
ook van 't gevoel aan als een gewigtige getuigen ten op-
zigten van Jesus ware verrijzenisse, als hij aldus schi-
aan de bekeerden of eerste Chnen: Het gene wij gehoord
1. Jois. 1-1 hebben, 't gene wij met onze oogen gezien hebben, 't gen
wij beschouwd, en onze handen getast hebben van het
woord des levens verkundigen wij u.

Jet diergelijks schijnt geschied te zijn in 't opwekken
van Lazarus, alswanneer Jesus niet vergenoegd was, dat
zij den verrezen dooden zagen opstaan en wandelen, en
waarschijnlijk ook hoorden spreken, maar de zaligm.
ook wilde dat zij hem zouden losmaken van zijne wind-
zels, en zo ook met hunne handen hem zouden bevoelen en betasten.

Hij toonde hen dan volg onzen text zijne handen en
zijde, en volg Lucas ook mede zijne voeten.

't waren die aanbiddelijke handen en voeten aan 't
kruis doorboord, die nog behouden hadden de nagelgate

't was zijne heilige zijde, die nog behouden had die grote opening, of wond na zijne dood met de speere, doorboord uit dew terstond water en bloed voordvloeide, die hij toonde aan zijne discipelen, en die hij zijne lievelingen liet zien, gelijk hij die na 8 dagen Thomas liet zien.

En dus verzèkerde de Zaligm dat hij die zelve was die aan 't kruis gehangen was, terwijl gene andere, hoezeer aan hem gelijk, die wonden konde hebben.

Ostendet hij toonde hen, deze delen van zijne verrèzen lighaam, om nauwkeurig alles te onderzoeken, want dus luid 't grondwoord bij Lucas, het zelve woord dat Lucas gebruikt, als hij beschrijft dat Jesus wilde dat de melaatsen zig zouden vertoonen aan de Priesters en deze hen nauwkeurig zouden bezien, of zij waarlijk van hunne melaatsheid genezen waren. Luc. 5.

Hij toonde hen dan zijne handen en zijde tot een vaste proef van zijne ware verrijzenisse.

J. Cyrillus Lib. 32. in Joem. 53. Ex dispensatione, ō in debita Corporis sui gloria, sed in prima figura cernebatur, ne aliud corpus, quam quod de Virgine assumsit, resurrexisse putares. Quod enim oculis gloria istius corporis, si explicare eam Chs voluisset, cerni ō poterat, facile intelligis si transfigurationis ō es oblitus."

Niet alleen vertoonde Jesus aan zijne Apostelen zijne wonden, maar hij nodigde hen ook, volg Lucas, om zijn lighaam, dat is, de doorwonde delen van het zelve aan te tasten en te voelen. Ziet (zeide hij) mijne handen en voeten, want ik ben 't zelf. Fast, en bemerkt d Luc. 24-39

Lucas voegd 'er de reden bij: Verbaasd en verschrikt zijnde, meinden zij dat zij een geest zagen. Zij waren verbaasd en verschrikt dat zij Jesus onverwagts onder 't midden van hen zagen, zonder dat de deur geopend was, en wel zo veel te meer omdat zij misschien niet bevatten, hoe hij met zijn ware lighaam bij hen gekomen was, niet gedenkende dat hij die door zijne almogendheid uit de geslóten schoot van Maria te voorschijn was gekomen, door de zelve almógendheid met geslótene deuren tot hen kon binnen komen. v. 37

Om hen dan t' overtuigen dat het geen spook was, of dat hunne oogen misten meinende te zien het gene zij niet zagen, wil hij het gevoel mede tot getuigen nemen en zeid, Fast, en proeft of ik mijn eige lighaam aan 't kruis gehangen, en nu van de dood verrézen, onder U. waarlijk vertoon.

Ja zelfs meind de h. Aúgs als Jesús zijne handen
en zijde aan d' Apostelen toonde, dat zij ook waarlijk
niet minder als Thomas 8 dagen daarna, volg d'aan-
bieding van den Zaligm, zijne leden hebben aangetast
// te verzekeren gevoeld. Ja ook schijnt d' Apostel Joes 'er ons van
als hij zeid: 1. C. 1-3. Zeker zúlk een overtúigende bewijs van 's heeren
A dat d' Hr. Joes verrijzenisse, dat d' Apostelen, Jesus hen zijne handen
zeid, en zijde toonende, verblijd waren, dat zij den Heer za-
gen. Zo dat zij door 't vertoonen van zijne wonden ten
volle overtúigd waren, dat hij waarlijk verreren was.
En dit is d' eerste réden, waarom de verreren Jesús
aan zijne Apostelen zijne wonden, in handen, voe-
ten, en zijde toonde.

Applicáo Vooral eer wij nú verder gaan, moeten wij hier
hier aanmerken, wat dat de verrezene Jesús ons door
dit bewijs zijner verrijzenisse heeft willen Leeren.
Gedúrende deze Paaschdagen, heeft de kerk ons dag-
elijks nieúwe omstandigheden, in Jesús opstanding
voor gesteld om ons deste bèter te doen bevatten
hoe wij geestelijker wijze moeten verrijzen, en wat
omstandigheden onze geestelijke verrijzenis moet
verzellen.

Niet min roept Jesús van de dood verreren, ons toe
als hij enige dagen, van te vooren, de voeten zijner Apos-
Joes. 13-15. telen wasschende zeide: Ik heb ú een voorbeeld gegeven
opdat gelijk ik ú gedaan heb, gij ook zo doen zoud.
Hij roept nú door d' omstandigheden van zijne verrijze-
nisse niet minder, als toen hij door zijn voorbeeld wel
Matt. 11-29 eer d' ootmoedigheid wilde Leeren, zeggend: discite
à me quia.

Nú bezonderlijk met het sluiten van het Paasch-
feest de kerk ons voor oogen houdende den verrij-
zenen Jesús toonende aan zijne discipelen, zijne han-
den en zijde, vermaand zij ons allen als verreze-
nen naar 't H. B. van den verrezenen Jesús onze
handen, voeten, en zijde te toonen, tot bewijs dat wij
ook waarlijk en waarachtig met Jesús verreren zijn.

't Is door de handen, als de werktúigen, waar door een
mensch werkt; 't is door de voeten dat een mensch, den
weg betreed en bewandelt; 't is uit 't hert of zijde
dat de liefde zijn oorsprong neemt, en zig in zijne han-

handel en wandel vertoond dat zij 'er waarlijk is; des zal het blijken, dat wij deze Paaschen, met Jesus waarlijk verrezen zijn, wij moeten het in 't vervolg door onzen handel en wandel toonen, en zo toonen, dat anderen, die ons kennen, door onze werken en gangen overtuigd worden dat wij waarlijk verrezen zijn.

Men moet niet meinen, dat 't genoeg is goede propoosten, groote voornemens gemaakt te hebben, heilige beloften aan Godt en onzen Biegtvader gedaan te hebben. O neen! als 't daarbij maar zou blijven, wij zouden ten hoogste gelijk zijn, aan den onvrugtbaren vijgenboom die moije bladeren had, en gene vrugten en daarom ook uitgeroeid geworden is. Goede vrugten, en werken zijn 'er noodig, waar uit een goede boom gekend moet worden. Niet een hoorder, niet een beloover maar een doender des werks (Jac.) deze zal zalig in zijn werk zijn.

Wil U. A. eenige staaltjes of voorbeelden van zulke ware of verrezene boetelingen? Sla uwe oogen op enen David. deze had nu met een groot leetwezen zijne zonden aan Godt beleden, Godt was daar door tot barmhertigheid bewogen, en had hem zijne zonden vergeven, en wel zo dat hij hem door zijnen Propheet Nathan de vergiffenis liet aankundigen en zeggen Transtulit Dns peccatum tuum; maar terwijl deze boetvaardige david een ware verrezene boeteling was, toonde hij ook zijne handen en voeten, in al zijne handel en wandel bleek het dat hij niet alleen beloofde, goede propoosten maakte, maar ook waarlijk was opgestaan uit zijne zonden, hij waschte alle nagten zijne bedde met tranen, hij at assche als brood, hij smeekte en bad nog dagelijks om vergiffenis, en om meer en meer met hyssoop van Gods genade gewasschen te worden. Ja zelfs zijn gansche leven daarna, liet hij op ene geestelijke wijze zijne handen en voeten en zijde zien

Sic Petrus Egressus foras flevit amare
Sic Peccatrix Luc. 7-38
Sic Lacheus. Luc. 19-8.

Zijne handen: Lavabo inter innocentes manus Ps. 25.
Voeten: Viam mandatorum tuorum cucurri Ps. 118-32
hert: Ik heb mijn hert geneigd om uwe beveelen te volbrengen voor altoos. V. 80. 112.

want daar de liefde is (zeggen de h.h. vaders) daar werkt zij; daar zij groot is, daar werkt zij veel; en daar zij niet werkt, daar is zij ook niet.

68

zouden gratelijks bedrogen zijn. Wel is waar goede propoosten ... zijn 'er nodig. deze zijn in een opregt berouw besloten; want 't berouw is een droefheid des herte over Jac. 3-25. de zonde, met een vast voornemen van niet meer te zullen zondigen. En vervolgens zelfs niet den schijn van met Jesus verrezen te zijn hebben zij, die zelfs in plaats van goede propoosten ~~[illegible]~~ om aan 't bloed gevloeid uit Jesus wonden deel agtig te worden; misdien 't berouw over de zonde in zig besluit een vast voornemen van niet meer te zullen zondigen. Zodan goede propoosten zijn 'er zeker nodig, maar niet genoegzaam. Indien 't daarbij maar zou blijven, wij

Sup inserend # en goede voorneemens, die in plaats van h. be-
loften op dezen Paaschen aan Godt en hunnen Biegt-
vader te willen doen, niet eens willen luisteren naar
de vermaaningen, dat zij hunne handen moeten ont-
houden van alle onregtvaardigheden, mishandelinge
oneerbaare aanraakingen aan zig of aan anderen;
die wat hunne Biegtvader hen ook zeid, hunne
voeten niet willen onthouden van quade of gevaar-
lijke plaatzen, gezelschappen, speelhuisen, of com-
medien; die wat de Biegtvader ook mag zeggen
met hun hert, ja ook uiterlijk zig afkeerig toonen
van hunnen naasten. En diensvolgens die ook alle
buiten staat zijn om aan het bloed gevloeid &c

Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli ee incredulus
Jois. 20. v. 27.

In Festo S. Thomæ 23. Decemb. 1744.

Onder alle de groote gunsten die de Heiland aan den wereld na zijn lijden, en dood heeft gedaan, is dat hij zijne Apostelen heeft gestuurd den gehelen wereld door om zijnen kruisdood, en opstanding te preken A. A. Ga, zei Jesus nu zoo zoo zullende ten hemel varen, gaat dan henen, onderwijst alle volkeren &c. Dom. in albis 1759.

En geene wonder, 't zoude 't geloof wezen, 'tw men noot zakelijk van doen had, zou men zalig worden. Sine fide impossibile e placere Deo. Die niet en geloofd zal verdoemd worden. Heb. 11 - 6. Mar. 16 - 16

Dog egter hoe groot deze bezondere gunst is om door de predikatie der Apostelen de wereld te doen gelòven de ware opstanding van onzen heiland Jesus; 't heeft den zaligm egter behaagd, behalven deze algemene getuijgenissen, nog eenige bezondere in bezondere Apostelen na te laten, als hij zig aan de zelve op verscheide tijden en plaatzen na zijne verrijzenis levendig van de dood opgestaan heeft vertoond.

Onder alle deze vertoningen blinkt evenwel bezonder uit die, waarin Jesus d'ongelovigheid van Thomas genezen heeft, en volgens den H. Gregs. onzer aller ongelovigheid in de zijne geneezen heeft.

De kerk houd ons deze geschiedenis voor op dezen dag als wij 't feest van dien Apostel vieren. (de 8ste na 's heeren verrijzenis op dezen de zelve ook is voorgevallen.)

De meening is ook U. A. een deel van deze geschiedenis voor te houden, viz. de woorden die Jesus sprak, als hij zijne wonden aan dien ongelovigen liet bezigtigen, en dus zijne ongeloof genas. De text meld dat Jesus aan Thomas zeide: Infer &c. 1o. ad Litteram, 2o. Moraliter Attend Proposit.

Nauwlijks was nu Jesus voor de twede reis in de plaats, daar d' Apostelen vergaderd waren, met geslote deuren binnen getreden, en had hen den groten zegenwensch van vrede toegewenscht, of hij begon aanstonds Thomas

van zijne ongelòvigheid te genèzen, zeggende: Infer dl

Vide J. H. pag. 26...

Indien men die woorden van Jesús vergelijke met die d'apostel Thomas eerst uit ongelòvigheid antwoordde aan de discijfin, als zij hem zeiden: Vidimus Dnm, zoo zien wij dat ze wonder overeenkomen.

Thomas had gezeid: tenzij ik in zijne handen de gàten der nàgelen zie, en mijnen vinger steeke in de gàten der nàgelen, Jesus zeid: steek uwen vinger hierin, en bezie mijne handen. Thomas had gezeid: tenzij ik mijnen hand in zijne zijde steke, Jesús zeid: Breng uwen hand hierbij, en steek ze in mijne zijde. Thomas had gezeid: Ik zal 't niet gelòven. Jesús: Wees niet ongelòvig, maar gelòvig.

De reden hiervan is omdat Jesús alzoo zijne alwètenheid wilde toonen, en dat hij alhoewel afwèzend de woorden wist die Thomas had gesproken, tot zijne medeapostelen.

Met die zelve woorden te spreken wil hij hem zoo veel te scherper heakelen over zijne ongelòvigheid.

Quæsno: an vere Thomas tetigerit?

Rsp plúrimi patres asseruntur, o in ex verbis scripturæ eruitur, o dr palpasse, sed immediatè dirisse: Dns meus, et Deus meus. Immo Jesús respondit: Qa vidisti me, thoma, credidisti.

Aúg: pútat ibi videre pro videndo palpare súmtum; want 't eene gemène zaak is darmen zeid: Ziet het, proeft 't een hoedat 't smaakt.

Men moet hier niet tegenopwerpen: Hoe kon Thomas Jesús zijn lighaam tasten, wijl 't verheerlijkt was, terwijl de subtielheid eigen is aan d'opgestaane lighamen?

Rp wel is waar de subtielheid is eigen aan de verrèzene lighamen; maar kúnnen egter 't zelve gevoeld, en getast worden

Jesús wilde de glorie van zijn verheven lighaam toonen, alsh ij met gesloten deuren binnen quam, en de waarheid van zijn lighaam, 't welk hij wederom verrèzen vertoonde, alsh Thomas deede voelen, ari alias: Videte et palpate.

Hierdan óp gen asss hij Thomas van zijne ongelovigheid, bracht hem tot 't geloof wedergekeerd zeggen: Dns meus, etc.

Zie hier 2 omstandigheden, die bezonder aanmerkelijk zijn. 1°. Waar Jesús d'ongelòvigheid van zijnen apostel genas, dat ons tot Leeringe dient; dan 2°. hoe Jesús zijne wonden tekens heeft gehouden, 't welk tot onze betragtinge en troost dient.

En 3°. 't is waarschijnlijk dat Thomas in die 8 dagen wel iemand van d'apostelen heeft gesprèken, en bijgevolg dat hem wel heeft verhaald, hoe Jesús zig had verópenbaard.

Ja

Dat is zèkr, dat hij't had verstaan essen van te vooren van de vergaderde discipelen, als eenige onder hen tot hem riepen Ordemus Dmn. Dog hierop en geloofde hij niet.

Maar in't midden van deze vergàderinge genees Jesús zijne ongeloof. In fer (zeid hij) ....

Hij leerd ons dús waar wij onze geloofswonden moeten genèren, nèr. in de Kerke, in de vergàderinge der gelovigen, daar Jesús beloofd heeft bij te blyven tot't einde des werelds. Ecce ego... Matt. 28

Adversús hanc portæ inferi o prævalebúnt. Zij is de fijlaar C. 36

en de vaste stijl der waarheid. S. Iren. 3-35

Norúnt hoc apli. Act. 15. die te zàmen vergàderden, om de zake t' overleggen. Act. 15-6

Quod ibi definitúm, clarúm, infallibile, ad fidem pertinet.

In Ecla Cath. quæ ómnium locúm, et temporúm e traditúr vera doctrina.

Hierop was paúlus zoo gerúst, dat hij aan de Gallaters schreef. Gal. 1-9.

Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis anathema

Ad quod Lirinensis: si Petrús, si paúlus, si andreas &c

Van deze verkève kerk Leere schreef Joes: Zoo'er iemand tot 't Jois. 4. 10.

hùne komt, in die Leere niet medebrengt, die is de verleider, d'antichrist. Quia tot ook zij, niemand neemt hij úis, terwijl hij wis dat de Kerk Leer onfailbaar, en onveranderlijk is.

In deze hútte of tabernakel des Heren worden wij volgens Ps. 30 davids zeggen van d'in Heere beschút tegens de tegensprake der tongen. Isp Quod Augs. traditúm lingúa múltos, diversa hæreses, diversa schismata personant, lingúa múltos traditúm veræi doctrinæ. Fú cúrre ad tabernacúlúm Dei, Eccam Catholicam tene, à regúla veritatis noli discedere, et protegeris in tabernacúlo Dni à contradictione lingnarum.

Dit is van deze hútte, of zijne kerke dat Jesús zelf heeft Matt. 18-17. gezeid: Zoo hij de kerk niet en hoord, zoo houd hem als een heiden en een tollenaar. O! wat een gelúk voor ons in dien kerk vergaderingen te zijn? hoe onafscheidelijk moeten wij ons, aan deze selve houden. Apoc. 3-7.

2o. Vúlnera manserúnt 3 ad resúrrectionis confirmationem. 2 ad augmentúm gloriæ in ascensione. Miles triúmphator ostendit vúlnera. 3 ad terrorem inimicorúm in adventú ad judicium. 4. In cælo ad latinam beatorúm Apoc. 5-7. et Ep. Jn cælum ingressús úr apparear vúltui dei pro nobis. Rom. 8-34 solamen piorúm in terris Hier op zie paul. Heb. 7-25.

Heb. 9-24. 12-24.

Vide J. K. pag. 63...

Cax Vobis. Jois 20.

Dominica In Albis 1760.

In ~~[illegible]~~ dith. Ev. zijn verscheide zaeken op te merken. ~~[illegible]~~

1º. dat de Heer Chs op den zelfden dag zijner verrijzenisse voor de 5 mael is verschènen aen de elf Apostelen bij een vergaederd zijnde uit vrèze van de joden.

2º. dat, dewijl Thomas daer juijst niet bij ~~en~~ was, de Heere Jesus om zijnent wille 8 dagen daernaer voor de 6 mael naer zijne verrijzenisse verschènen is aen de elven waeronder Thomas dànook was, om hem van zijne ongelavigheid te genèzen.

3º. Van beide deze verschijningen zeid d' Ev. dat de Heere Jesus bij hen quam met gesloote deuren, dat hij hen zijne wonden in handen, voeten, en zeijde toonde en zeide Palpate et videte, dat hij hen de vrede wenschte.

4º. Van d' eerste beider dezer verschijningen, die op den dag der verrijzenisse gebeurden, zeid d' Ev., dat de Heer bij hen gekomen is als 't nu al laet was, en de deuren geslòten waeren.

5º. D' Ev. Marcus merkt aen, dat de Heere Xus d' eerste mael bij d' elven kòmende hen hunne ongelavigheid, en hardigheid des harten verweet. Marc. 16-15

6º. D. Ev. Lucas zeid van d' Apostelen, dat zij meinden een spook te zien. Luc. 24-37... En dat de Heere Xus om deze hunne zwakheid te gemoet te kòmen, niet alleen hen zijne wonden toonde, maer ook met hen van den gebraeden vis en de hooning graedt gegeeten heeft.

7º. Eindelijk, en ten laesten, zoo zeid Joes, dat Xus hen wederom den vreden wenschende hen ook den h. Geest gaf en de magt van de zonden te vergèven.

Uit dit ~~[illegible]~~ alles ziet U. A. wel dat 'en al veele en meenigvuldige leeringen in deze verschijningen van den verrèzen zaligmaker bevat zijn, al te lang om nu te verhandelen, of van ijder iet uit te leggen.

Wij zullen dan alleen deze woorden voor een wijnig overwègen Cax Vobis. Attendite

Ten laasten dan sluiten wij van daag het Octaaf van Paaschen, een tijd op den wil de kerk ons dagelijks heeft bèzig gehouden met ène niewe vertoning van 's heren zegenrijke opstandinge uit d' Ev. voor te houden, een tijd dien zij nu besluit met een Ev. van een der doorlugtigste vertoningen, die Jesus heeft gedaan aan zijne Lieve Apostelen.

Isa. 9.

3mo Jesús word genaemd de Vrede Vorst Princeps pacis. Niet alleen, om dat hij in zig zelven, alle vreden bezit; maer ook om dat hij den vreden aen zijn volk is komen mededeilen. Zie Lat. Hoibs. Ideo tempore universalis pacis natus.

Zoo haest hij nú, door zijne opstanding uit de dooden van zijn rijk bezit genomen had, zoo komt hij den vreden geven, aen die genen, die den Vrede zelfs aen de werelt zouden verkundigen.

Lat. vobis. is eens, en ondermaal zijne zegenwensch

2do Deze manier van spreken, plegt een groet te zijn, bij de Hebreen, betekende vrede, eendragt, heyl, gezondheid, in alle voorspoed. Deze manier van groeten, leerde Jesús zijne discipulen Luc. 10-5. In wathuis gij zult ingaan, zegt van eerst: Vrede zij deze huize. gelijk hij de zijnen had geleerd, zo groet hij hen ook, als hij van de dood verreze aan hen verscheint. vorm

Dog men moet niet denken, dat dit een enkele groet is, die de verzezen Jesús aan zijne Apostelen deed, maer die gene, die dit wenschte, die gaf ook 't geene hij wenschte. Lat. vobis.

Hierom zeide hij bij Joes. 14-27. Lat. relinquo vobis pacem, meam do vobis.

3tio Men moet letten op 't geene deze vreden raakt

1 dat 't de vrede van Jesús is. Lat. meam do vobis

2 dat hij verscheide is van den vreden van de werelt

o quoo mundus dat ego do vobis.

de vrede van Jesús is die niet, die de werelt agt, belooft, en zomwijlen geeft, gode zulks toelatende.

1 Niet in, bezittinge, in alles na zijn zin te hebben in weelde te leven. Beati dixerunt populum e contra, In mundo pressuram habebitis. Beati pauperes, ... qui lugent &c daer, maer zelfs alles verlaeten worden, qui renuntiat omnibus

2 Niet in gerustheid, en veiligheid van zijne vijanden. de werelt zal ons haeten. aes quia vos non estis de mundo sed ego elegi vos de mundo propterea odit vos mundus. Joan. 15-19. Si quis vult venire post me &c

3 Non veni pacem mittere &c Matt. 10-34

Niet in ongeregeld elkanderen te beminnen

Qui amat patrem aut matrem plus quam me &c non est me dignus

van groeten, leerde Jesús zijne discipulen Luc. 10-5. In wathuis gij zult ingaan, zegt van eerst: Vrede zij deze huize. gelijk hij de zijnen had geleerd, zo groet hij hen ook, als hij van de dood verreze aan hen verscheint.

leren, dat hij niet gekomen is om ons enen vrede te brengen, die gelegen is in alles hier naar zijn zin te hebben, van alle vijandschap en vervolginge bevreid te zijn, zeide: Denkt niet dat ik gekomen ben om vrede op de

4to De Vrede van Xus is geestelijk, inwendig goddelijk, zij bestaet met Godt, met ons zelfen, en met onzen evenmensch.

1 Met Godt # dat wij verzoend zijn, Rom. 5-10 2. Cor. 5-18.. Col. 1-20... // Hierom geboodt hij ook aen zijne Apostelen de boedvaerdigheit, en vergevinge der zonden in zijnen naem te verkündigen. // Hinc pax nra dicitur Eph. 2. Luc 24-47

2 Met ons zelfen. De vrede van Xus hebbe d'overhand in uwe herten, Col. 3-15 dit geschiet 1 als wij niet zondigen. Non e pax impiis. Isa 57. Non e pax ossibus meis a facie peccatorum meorum ps. 37 2 als wij een goed gemoed hebben, Indien ons hert ons niet berispt zoo hebben wij betrouwen op Godt 1 Jo. 3-23 Secura mens quasi juge convivium, prov. 15. Rom. 8.

3 Met onzen evenmensch. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus ps. 119-7. Met alle menschen vrede voor zoo veel in u is: Rom. 12-18. Heb. 12-14.

Conclusio De Vrede gods die alle verstandt te boven gaet bewaere uwe herten, in C. I. Phil. 4-7 Ut videas bona Jerusalem, & pax sup Israel.

nam die verzoening van dew Paulus zeid, dat, als wij vijanden waren, met godt verzoend zijn door de dood van zijnen zone. ^ De vrede van Chs is die vrede die verzoening van dew de zelve Apostel: het komt al van Godt, die ons door Chs met zig verzoend heeft, en ons (Apost.) de bediening der verzoeninge gegeven heeft; want godt was in Chs de wereld met zig verzoenende, hunne misdaden hen niet toerekende, en hy heeft het woord der verzoeninge ons opgelegt. q. d. Paulus: ~~godt~~ Jesus heeft ons door zijne dood met godt verzoend, daarom van de dood verrezen was zijn wensch: vrede zij ul., en om ons dien vreden toe te voegen, voegde hij 'er by: Accipite Sptum. S. & zijne apostelen aanstellende en de magt gevende om ons met godt te bevredigen. Des voegde Paulus 'er nog by: zo dan wij bedienende

^ item Col. 1-20. het heeft den Vader welbehaagd, dat hy door hem alles met zig zelven verzoenen zoude, hebbende bevredigd door het bloed zijns kruis, zo het gene op d'aarde, als het gene in de hemelen is.

Ego Sum Pastor bonus. Jo. 10-33.

Dnica 2da Post Pascha 1734.44.

68

I moet ons niet vreemd, voorkomen, dat Xus zig van daag in 't Ev. den goeden harder noemt.

't is waer hij had zig kunnen noemen, den Koning der Koningen den heer der heeren, gelijk hij in d'openb: word genoemt; hij had zig kunnen noemen, gods kragt, en de wijsheid, zijnde 't woord des vaders, daer Paulus van zegt, dat hij is de Luister van de heerlijkheid des vaders, 't afdrukzel zijner zelfstandigheid, dat hij is 't woord zijner kragte door wien hij alle dingen draegt. Dog deze, en diergelijke negroote noemen, daer laatende, zoo noemt hij zig eene harder. Hij noemt zig eenen harder, omdat hij van zijne voorvaderen Abraham, Isaac, Moyses David, afkomstig was, die harders der schaepen waren, en onder deze hoedaanigh: van harders ~~is~~ ~~dat hij~~ hem den waeren, en goeden harder verbeeldde. En, zoo is 't ook, teweten, onder de hoedaanigh: van eenen harder, dat de Propheten van hem gesproken, en hem voorzeid hadden. Zoo is 't dat godt den zaligen beloofde bij den propheet Ezech. 34. Ik zal (zegt godt) eene eenigen harder verwekken over mijne schapen om ze te hoeden: mijne dienaer David, (teweten, Xus door David verbeeldt) die zal ze hoeden, en hen tot eenen harder zijn. Zoo is 't ook dat de Propheet Isaias van hem heeft gesprooken. Zie, zegt de propheet, godt de heer zal met sterkte komen:... hij zal zijne kudde hoeden als een harder, hij zal de Lammeren, met zijne erm bij een vergaderen, de bevrugte schaepen zal hij zelf draegen. En uit dien hoofden is 't dat Xus zig heden den goeden harder noemt. vervolgens moet dit ons niet vreemd voorkomen, dat hij zegt: ik ben de goede harder. want hij als een harder meermaels is verbeeldt, voorzeid, en beloofd geweest. veele dingen worden, er van deren harder J. C. in 't Ev. gezeid, teweten dat hij zijne schaepen kendt, dat hij voor hen gaet, zijn leven voor hen ten besten geeft, dat hij hen uitgeleid, dat niemand hen uit zijne handen rukken zal, nog dat zij uit zullen vergaen, maer 't eeuwig leeven hebben zullen. O! Hoe gelukkig zijn dan ~~niet~~ de schaepen, onder zulk eenen harder? hoe zeer moeten wij dan ~~niet~~ betragten onder deze schaepen gereekend te moogen worden? om dan ons hier toe aen te maenen, ~~zoo~~ is 't voornemen, Ul voor te draagen, eenige hoedaenigheden, van de natuurlijke schaepen, die een Xten in 't geestelijke moet betragten, om onder 't getal van de schaepen van Xus, den goeden, en waeren harder, gerekent te worden.

Anindice

Gelijk 't ons niet vreemd, voor moet komen, dat Xus zig den goeden harder noemt, zoo ook niet vreemd, moet 't ons dunken, dat ~~wij~~ menschen ~~wijgen~~ zijne schaepen genoemd worden; want wij altemael door de zonden als schaepen verdoold liepen, en een ijder zijns weegs was afgeweeken, gelijk Isa: spreekt, en gelijk Petrus tot de van daag in d'Ep. bekeerde Xtenen ~~spreekt~~ zegt; gij waert als dwaelende schaepen. maer nu zijt gij bekeerd tot den harder, en opziender uwer zielen. Edog niet allen, die hier in de schaepstal der h. kerke gevonden worden, alhoewel ze schaepen schijnen, en geheten worden, zijn daarom ~~geen~~ waere schaepen; want 'er hier nog veele bokken, met de schaepen te zaemen loopen,

Apoc. 3.9.
heb. 3.
74
Ezech. 34-23.
Isa. 40-33.
Propositio
Isa 53-6.
3. Pet 2-25.

Matt. 25 – 33. Waer by sijen, eens een Scheijding gemaekt zal worden, als de zoon des menschen in zijne heerlijkheid ten oordeel komen zal, wanneer hij gelijk een harder de Schaapen van de Bokken Scheiden zal, wanneer hij de Schaapen Stellen zal ter regterhand, en de bokken ter Slinkerhand, om aen de bokken, te verwijten, den eeuwige vuer en de Schaapen te roepen ten eeuwigen Leven. om dan ons zelven niet te bedriegen draagende den naem, van Schaapen, daer wij nogtans geene waere Schaapen, maer bokken zijn, zoo moet men nagaen welke dat zijn de eigendommen, van de waere Schaapen daer Xus de herder van is. Dese

Schapen zullen ons de geestelijke eigendommen der geestelijke schapen leeren. 1o een natuurlijk schaap is de gehoorzaemheid aen zijnen harder eigen. Een Schaap laet zig door de stemme hand, of staf van zijnen harder gelijden, en word door den

1o De natuurlijke eigendommen der ~~Gelijk een een Schaep de gehoorzaemheid aen zijnen harder eigen~~ ~~is om zig met de hand, stem of staf van zijnen harder~~ laet leiden, door 't minste teken, van zijnen harder, ~~word~~ bestiert, zoo ook de waere Schaapen, van Xus den goeden harder, zijn aen zijnen harder, Xus zijnen stemme. zij zijn aen de stemme van de wereld, maer hooren de stem van Xus van godezen der ligt, zoo ombrent 't geloof, als ombrent de geboden, den waere Schaap zal niet met de joden, en ongelooviger, vraagen; hoe kan dat geschieden? of hoe kan dat weren? 't is aen, hem zelve genaeg de stem van Xus zijnen harder te hooren, om zig te onderwerpen, en 't verstand gevangen te geeven, ten dienste, van Xus. den waere Schaap van Xus zig niet laeten, verleiden, door de stemme des duivels, hij zal geen gehoor geeven, aen zijn zeggen: Waerom, heeft god ú zulks geboden, ? maer zal doen, al wat de harder, hem zal bevelen. Dit is 't gene ons de Schrift allen't halven, aen, beveelt. Dit Stelt de h. Geest boven, alle offerhande die men, godtop kan draegen, want de offerhande gehoorzaemh: veel beter, van d'offerhande is. Dit Stelt Petrus als d'eerste trap tot 't Xtendom, als hij zegt dat de Xtenen, van godt geroepen zijn, ter gehoorzaemheid. Zoo wilde Paulus

Eule. 4 – 17.

1 – cor. 2 – 9

oak de korinthenaeren, zig zouden, gedragen, gelijk hij spreekt, als hij hen zegt: ik heb ú geschreeven, opdat ik een proef zoude neemen of gij in alles gehoorzaem zijt. En, uit deren hoofden, bewees, om dat de Romeinen dere hoedaenigheid van waere Schaapen, hadden, was't dat hij zig verheugde gen verblijde, zoodat hij self zeide:

Rom. 16 – 19. úwe gehoorzaemheid is verbreid door alle plaetsen, waerom ik mij ook verblijde van úwent wegen. Ja zoo is't dat Paulus self, die te vooren een vervolger, en wolf van de Schaapen, was, nu op den weg van Damaskus van godt tot een Schaap geroepen zijnde, ook ter stond, als een, Schaap na de stemme van zijnen herder Luisterde, en, bereid, was de zelve te volgen, zeggende: Heere wat

Act. 9 – 6. wilt gij dat ik doe? Zoo is't ook dat Augs, die van een bok een Schaap geworden zijnde, tot godt zeide: beveel al dat gij wilt. En zoo is't ook dat wij willen wij tooneu, dat wij waere Schaapen, van Xus onzen harder zijn, gelijk de Schaapen, na zijne stemme, na zijne geboden, en, bevelen, moeten Luisteren, en, ons aen de zelve onderwerpen, om naer zijne stemme, en, wille bestiert, en geleid te worden.

2o

2° ~~gelijk~~ Een Schaep is de Lijdzaemheid, en zachtmoedigheid zonderlingen eigen, is, en zoo ook worden ~~de~~ Kinderen ~~der~~ Schaapen ~~van dien~~ en behoren zijn deze Lijdzaamheid en zachtmoedigheid. Een Schaep is wonder verduldig in't Lijden, ook zelfs als't ter dood geleid word, daet't geen geweld, noch zelfs zijnen mond, niet opent. En zoo is't ook dat een Kind hierdoor toonen, moet, dat hij een waer Schaep van Christus dengeenen, harder is. allen't halven, word een een Kind, in de Schrifture de Lijdzaamheid en verduldigheid aen bevolen, zoo wil Paulus dat wij ons zullen gedragen als hij zegt: Ik bid u dan, dat gij den Staet, waertoe gij geroepen zijt waerdiglijk bewandelt, en hoe zullen wij onzen Staet waerdiglijk bewandelen? hoort hoe Paulus't ons Leert: Ik bid u dat gij den Staet waertoe gij geroepen zijt waerdiglijk bewandelt met alle zachtmoedigh: en verdúldigheid verdragende elkanderen in de liefde Van dese verduldigheid zijn, en de Schrifture veer beroemd, Job, Abraham, David, en anderen. Job, alhoewel hij van kinderen, goed, en, alwat hij bezat bevroed wierd, bleef evenwel verduldigt en wel gemoed, en loofde zelfden heere, zeggende: de heer heeft t gegeven, de heer heeft t genoomen, 't is geschied zoo als't den heere belieft heeft de naem des Heeren zij gezegend. Tobias alhoewel met blindheid van, godsgeslagen, was even verduldig, want zegt de Schrift hoe word Tobias door een bij van kindsbeen af godsalbijd, gevreesd, en zijne gebóden onderhouden had, zoo boonde hij geen Godsvrucht tegen Gods ~~tekkt~~ de verduldigheid van Tobias, even als die van den Heiligen Job, den naekomelingen tot een V. B zoude dienen en zoo is't dat wij waere Schaepen door zachtmoedigheid zullen wieren. Laat ons onze harder zelf worden ons zijne zachtmoedigheid in't Lijden ook bij een Schaap vergeleken. Zoo is't dat Isaias van hem gesproken heeft. gelijk een Schaep (zegt) zal hij ter Slagting geleid worden, en hij zal stil zwijgen, gelijk een Lam voor dies het scheert, zonder zijnen mond eens te openen. Nu waer om zal men zeggen, dat Christus, die zig zelf den geenen harder naemd, ook bij een Schaep heeft willen vergeleken worden, en ons zelf door de propheten voor zeid, en afgemeld heeft willen worden? waerom zeg ik, anders? dan, omdat hij de waere harder zijn de ons ook door de hoedaenigheid van een Schaep heeft willen leeren, hoe't zijgen, en noodzaekelijk is aen zijne Schaapen, door de zachtmoedigh: gelijk te zijn, aen de Eghaemelijke Schaapen. En dus is't dat hij de harder, en te gelijk een Schaep, zijnde ons van hem allengeliek, ~~verkoom~~ de zachtmoedigheid van een Schaep te leeren Leerd van mij zegt hij, dat ik zachtmoedig en ootmoedig van harte ben, en gij zult rust voor uwe zielen vinden.

Eph. 4-3.. // Immers hoe veldulding was david, teneopzigt van Saula van absolon en van semei. Wat zegt de Schrift op dit stuk al ~~nine~~ van den verdúldigen Job?

Job. 2-32.. // hoe word Tobias as over zijne geduldigheid in de schrift gerbemd

Isa. 53-7

Matt. 11-29.

3. Een derde hoe danigheid van een natuurlijk schaap is, dat het zeer vreesagtig is.

3. Gelijk een schaap zeer vreesagtig is, zoo een schaap dat met een b. vreeze bevangen is, een schaap meenigmaal is vreesagtig niet alleen, voor den wolf, maar ook zelfs over zijn eigen geraecz zijn pooten. 2. Zoo als een schaap, maar een wolf niet vlugt, zoo verre 't mogelijk is, en loopt tot zijn herder. Zoo moet ook een Christen een geestelijk schaap vreezen den helschen wolf, die rondgaat, zoekende wien hij mag verslinden, hij moet vlugten, zoo ver 't mogelijk is met te verlaaten de gelegenheden, en gevaaren, der zonden; want anders vast gaat 't gene d' Eculus zegt: die 't gevaar, Remino die zal er in vergaan. En, hierom, vermaand uitdrukkelijk: vlugt voor de zonden, als voor eene slange, want zoo gij tot haar naderd zullen zij u aengrijpen en bijten. Wij vlugten de zonden, als wij de zelve met hert, en ziele verfoeijen, en alle gelegenheden vlugten Eculus. Wij naaderen tot de zelve, als wij door de zelve aen ook zielen verleid, en, als of ons niets te vreezen was, wij ons in de gelegenheden en gevaaren begeeven. Nu gelijk de gene, die tot de slang naderd van de zelve gebeten word, gelijk een schaap, 't gene den wolf niet en vlugt, word aengegreepen, zoo ook alle, die de zonden niet en vlugberg maer ook zelfs daer toe naederen, zulle van de helsche slange gebeten, en van den helschen wolf verslonden worden. En, hierom stelt Jus dit ook tot 't eigen merkteken zijner schapen, dat de zelve als de stemme van eenen vreemden, maer hooren, verre van die te volgen, dat zij van hem zelfs vlugten. En vreemden zoo zij zullen, zij niet volgen, maer zij vlugten von hem, om dat zij de stemme der vreemden niet en kennen. Ja gelooven 't dat zij hem zomtijds volgen, zij zullen hem, niet alsoos blijven volgen, waer om Jus van hen zelf zegt: Ik der eeuwigheid zullen, zij niet verlooren gaen, of niemand zal se uit mijne handen rooven.

meenigmaal ook zelfs voor 't geraecz zijner eigene pooten schrikken. En zoo is 't ook voor de vroome, ik zeg ---- Dat een Christen, niet alleen de zonden, moet vreezen, maer ook zelfs voor de gelegenheden, zijns herte, en goede werken, waer mede meenigmaal enig gebrek van hoogmoed, of eigenliefde, of baatzucht vermengt is. En hier over, was Job, een man op zoo wel'erlijk wijze van godsdienstige proeven, getrouw bevonden, met groote vreezaengedaen. Ik weet wel zegt hij, dat het inderdaad alzoo gelegen is, dat een mensch bij god vergeleeken, niet regtvaerdig zal bevonden worden. En, hierom, zegt Job: ik was bedugt in alle mijne werken, wetende dat gij niet zult sparen. Was Job dan, zoo bedugt, en bevreest in alle zijne werken, met wat eene vreeze moeten wij dan aengedaen zijn, die zoo verre van, Job in deugd, en heiligheid verschillen, hoe moeten wij dan toe zien of in onze goede werken, zelfsgenoegen gebruiken te vinden zijn? of wij den armen, hebben, bijgestaen, onze pligten van den godsdienst, en beroep niet hebben, waergenoomen daer toe mede aengenaem zijnde of uit hoogmoed, om van de menschen, als liefdadig, naerstig, en vlytig geprezen, te worden, of ook uit eigen liefde, omdat wij daer, ook ons profijt, en voordeel wisten mede te kunnen doen?

Eculi ibid. 23-2.

Job 9-2-28

o! indien wij dit zoo eens waagen, wat al redenen hebben wij dan om voor onze voeten uit zoo voor
gelijk een vreezaghig Schaap, ook selfs over de gemeynte heden,
des herte, en ingeede werken te schrikken? met hoe veel te meer
reden, als Job, zouden wij moeten maeken, zeggen: Ik ben Bedugd
in alle mijne werken? Jaa dit was 't oordt 't gene Paulus zelf,
dat uit verkoren vat, dien grooten apostel, reeds tot den derden
hemel verheven, vol vreezen agterdenkenheid, en ook
zelfs deed zeggen: alhoewel ik mij niet bewust ben, daarom 1. cor. 4-4.
ben ik niet gerechtvaerdigd, want 't de heer is die mij oordeelt.
Hierom was 't ook dat David, den heergeestbaedigsten, dat hij de mis- Ps. 32-4-7.
daeden zijner jonkheid en zijne onwetentheden niet zou gedenken, Ps. 38-33.
Wie is 't er zegt hij elders, die de gebreeken kent? zuiver mij dan
van mijne verborgene zonden. En zoo is 't ook dat wij in alons
daen en laeten, met vreeze zelfs aen gedaen moeten worden, en,
hierdoor tragen te zijn waere Schaapen van Xus onzen herder.
Jaa verre van daen dat die vreeze ons zou kwellen en ongelukkig
maeken, zoo noemt de Schrift dus daenigen zaligen, gelukkig:
Gelukzalig is de mensch, die altijd bevreesd is, die godt of gods Prov. 28-14
oordelen, altijd vreest, die altijd met vreeze en agterdogt is in
al zijne doen en laeten, en wel toeziet of 'er geen kwaed in geligen
is, of uit kan volgen. Jaa verre dat zulk een bevreesden zal kwellen of pijnigen
Wel aan dan, zie daer op wat wijze wij moeten toonen dat zoo zeegd de Wijze
wij waere Schaapen van Xus onzen herder zijn. Wij hebben alleen, die tugen een bevreesden man van de zulken
eigen dommen, van een Schaap hier maer bijgebragt, wat een goed
door een Xen moet doen, blijken dat hij is onder 't getal der Pen gerust genoo
waere Schaapen. 2e Wij zien hoe eigen dat aen een Xen de gehoorsaemheid moet weezen, aen de stemme van Xus zijnen herder zoo Prov. 35-35.
hoe eigen hem moet wezen de vreedzaemheid, en zagtmoedigheid, die
Xus de zeedenharder, zijn verthoonen deed als een Schaap Reeft willen
leeren, 3e hoe eigen aen hem moet wezen de vreeze voor den helschen
welt, jaa ook selfs ombrent zijne eigene goede werken, en geschiedenissen
dus herte. Laet en wij dan, deze eigendommen tragen te bekomen,
en in ons te bewaeren, zoo zullen wij deelagtig worden aen de zorge,
en liefde die Xus, de goede harder voor zijne Schaapen draegt.
Wij zullen waerlijk van hem, gespijsd en gevoed worden, hij zal
ons bestieren, en niets zal ons ontbreeken, zijne boomhertigheid
zal ons volgen alle de dagen onzes leevens, opdat wij naam-
als te zaamen mogen woonen in het huis des Heeren
in langheid van dagen. Amen.

Ego sum Pastor bonus Joan: 10: v. 11.
Ik ben de goede Harder.
Onder veele en menigvuldige naemen en hoedanigheden door
dew: de Zaligm: in 't oude Test was belooft, is gene van de men-
ste die van eene harder.
Zoo was hij verbeeldt door Jacob, David en anderen,

Dnica 2da
Post Pascha
1734.

vide Mangot:
Tom. 3. Mon. 26

NB Post Sum
Sacrum ex hac
concione Moni=
tum excerpsi, et
post Summum
integram dixi.

Ego sum Pastor bonus Joan. 10. v. 11. Dominica 2 Paschatis 1746. 59. 74.

Ik zal mijnen mond in gelijkenissen opendoen, zei wel eer David in de persoon van Chs, in zijnen 77. Psalm. A. A.

D'uitlegging van deeze voorzegginge van David, dat naam de Chs in parabelen, en gelijkenissen spreeken zoude, geeft ons Dr. v. Mattheus, als hij verhaald hebbende de gelijkenissen van het onkruid, en de tarwe, van het mosterdzaad, zuurdeessem enz. dit alles besluit, zeggende: Alle deeze dingen zeide Jesus door gelijkenissen tot de Schaaren, en zonder gelijkenissen sprak hij hen niet opdat volbragt zoude worden het gene door den Propheet voorzeid was: ik zal mijnen mond in gelijkenissen opendoen &c. Matt. 13-34.

(Zo deed Jesus zijnen mond in gelijkenisse open, als hij aan zijne discipelen, en voorn. aan Petrus wilde leeren, dat men zijnen evenmensch niet zevenmaal, maar zeven en zevensigmaal moest vergeven, en ten dien einde voorstelde de gelijkenis van enen koning die rekening willende houden met zijne knegten, die niet hadden om te betalen, hen de hele schuld quijtschold) Matt. 18

Zoodeed Jesus zijnen mond in gelijkenissen open, als hij de Pharizeën wilde leeren, dat hij gekomen was om de zondaars te zoeken, en zalig te maaken, en hen daaröm voorstelde de gelijkenissen van eenen harder, die 100 Schaapen hebbende de 99 laat in de woestijne, en het eene afgedwaalde gaat zoeken tot dat hij 't vinde; van eene vrouwe, die den verloren penning zoekt tot dat zij hem vind, van den verloren zone, die van zijnen vader in genade ontfangen word. Luc. 15.

Zoo ook wederöm doed Jesus zijnen mond in gelijkenisse open, als hij zig vandaag in 't Ev. wederöm vergelijkt bij eenen harder, zeggende: ik ben de goede harder.

Proposition

Is dit zinnebeeld van eenen harder, daar Jesus zig van daag bij vergelijkt 't w wij U. A. ook nader voor zullen houden. Wij zullen onderzoeken om wat reeden Jesus zig eenen harder genoemd heeft Attendite

Onder veele andere redenen, die den Heiland C. J. bewogen hebben, van zig eenen harder te noemen, zijn deeze 3 wel de voornaamste (1o. om dat hij onder den naam van enen harder zeer dikwils in 't O. T. beloofd is. zo vinden wij Ezech. 34-23. zo vinden wij Isa. 40-10.

2º Chs noemd zig enen Harder, omdat hij door de Patriarchen en Heiligen van 't Oude Test, die meest alle Harders wären, verbeeld geweest is. Zo vinden wij dat Jacobs zonen van Pharao gevraagd wat hun werk was? antwoorden: Wij uwe dienaars zijn Schaapharders, gelijk ook onze Vaders waren.

Gen. 47-3

3º Chs noemd zig enen Harder omdat hij voor ons als een Harder voor zijne Schaapjes bezorgd is.

Zo dan) omdat Chs onder de hoedanigheid van eenen Harder al oudtijds van Gode beloofd was, omdat hij door de Patriarchen die Schaapharders wären, verbeeld was, en omdat hij voor ons als een Harder voor zijne Schaapjes, bezorgd is, daaröm noemt hij zig eenen harder, Ego sum Pastor bonus.

Wil U Anäder zien de zorge, die Jesus onze harder voor zijne Schaapjes heeft? aanmerkt maar eens wat een Harder voor zijne Schapen doet. (1º de pligt van enen harder vereischt al tijd een wakend oog over zijne schapen te hebben, ja zelfs in den nagt, als andere menschen zig tot de rust begeven; dan zijn de goede Harders het meest bezorgd voor hare schaapjes, omdat de schaapjes dan 't meeste blood staan aan 't gevaar, en 't rovers van de wolven. Zo vinden wij dat Jacob ophalende wat moeij en zorg hij droeg voor de schapen van Laban zijnen oom, die uitdrukte met te zeggen: Dag en nagt heb ik hitte en vorst bezuurd, en de slaap verging van mijne ogen. Zo getuigd Luc. van de Harders aan dezen d' Engel de boodschap bragt van Jesus geboorte: Daar waren harders in die Landstreek, die zig in 't veld onthielden, en de nagtwagte waarnamen over hunne kudde. En zie dit is 't geen onze ware Harder C. J. voor ons zijne schaapjes dede. Nagt en dag was hij bezorgd voor zijne schapen, des daags Leerde hij in den tempel, en des nagts ging hij op den berg, en overnagtte in het gebed tot godt. Onvermoeijd was hij in 't waken over zijne schapen, al weldoende trok hij door het Land, en genas alle die onder 's duivels geweld waren. Deze waakzaamheid vervolgd Jesus nog te houden over zijne kudde door de nazaten zijner Apostelen, die hij opklimmend in de hoogte tot zijne onderhorige harders en opzienders zijner kudde heeft aangesteld. Dezers pligt is 't, gelijk Paulus zeid te waken over de zielen, als zullende rekenschap daar van geven. Dezers pligt is 't, gelijk hij wederom spreekt, te Letten, of te wa-

Gen. 33-40

Luc. 2-8.

Act. 10-38

H. b. 13-17.

Act. 20-28

waken op zig zelven, en op de gehele kudde, over dew de h. geest hen tot opzienders gesteld heeft.

Gelukkige schapen! die zulke waakzame en trouwe Harders hebben. Maar ook wat ene getrouwigheid, en gehoorzaamheid zijn zij zulke Harders niet verschuldigd? Weest uwe leidsmannen gehoorzaam (ait Paulus) en zijt hen onderdanig, opdat zij die over uwe zielen waken, als zullende rekenschap daar van geven, het zelve met vreugde mogen doen, en niet al zugtende, want dat is u niet nuttig. Heb. 13-17.

Zodan te regt noemd Chs zig enen goeden Harder omdat hij hier in den vleesche zijnde zelfs in persoon over zijne kudde waakte, en nu opgeklommen in de hoogte zijne apostelen en hunne nazaten tot opzienders, en wakers over de kudde zijner kerke heeft aangesteld.

2°. Maar laat ons verder gaan, en zien wat dat de pligt van enen harder nog al vereischt). Het ampt van eenen goeden Harder is vooral zijne schapen van goede weiden, en goed voedsel te verzorgen). En, zie! dit is 't gene onze ware Harder C. J. zijne schapen verzorgd heeft. Dit had Godvoudtijds al toegezeid, en beloofd. Ik zal ze weiden, zei Godv, op de bergen van Israël... in zeer grazige beemden, zal ik ze weiden op Israëls hoge bergen zullen hunne weiden zijn, daar zullen zij in 't groene gras te rusten leggen, &c. Ik zal eenen eenigen harder over hen verwekken om ze te hoeden, mijnen dienaar David. Ezech. 34-33...

Wil JU Aweten welke grazige weiden, en welk voedsel, die ware Harder C. J. zijne schaapjes al verzorgd heeft?

O! hij weid ze hier op de grazige weide zijner kerke met 1° zijne h. Woord, met 2° zijne hh. Sakramenten, en 3° hij zal ze naamals op 't volmaakste weiden op Israëls hoge bergen van den hemel.

En wel 1° hij weid hier in zijne kerke zijne schapen met zijne h. Woord, 't w hij hier zelfs mondelings heeft gepreek, en daarnaa door zijne apostelen, en hunne nazaten ons zoo mondelings, als schriftelijk heeft nagelaten. Gelijk de lighamelijke schapen gevoed worden, groeijen, vet, en gezond worden door het eeten van gras, hoij, en diergelijke lighamelijke voedsel; zoo worden ook de geestelijke schapen, de zielen der geloovigen gespeisd, gevoed, kloek en sterk door het woord Gods, en de leere van Chs. Zijn zij arm, lijden zij gebrek, zijn zij in broodsnood? O! dit geestelijk voedsel, 't woord Gods versterkt hen in den geest, en maakt hen verduldig

in hunne armoede, als zij hören uit den mond der eewige waarheid: Zalig zijn de armen van geest, want het rijk der hemelen
Matt. 5. 3. ^die met hunne kunnen korder
^ die met hunne kort niet meer begeren als God hun gelieft te geven.
komt hun toe. Zijn zij in droefheid, in kwellinge, en verdriet hebben zij eenig inwendig, of uitwendig Lijden? Ik hoe spijsd hun van Jesus kruis hand
voed, en versterkt hen ~~verdedigde~~ de belofte: Zalig zijn zij die weenen, die zig zoo zeer niet bedroeven, over hun Lijden, als
dan over hunne zonden, om dewijl zij dat Lijden, en die droefheid verdiend hebben, die zoo weren, die zoo droef zijn, die zijn gelukkig, want zij zullen vertroost worden, hunne droefheid zal verkeren in vreugde, hun Lijden in verblijden. enz.

't Is van dit geestelijke voedsel, van deze ziele spijze, dat
Ps. 118 - 103. 38 - 10. een David daarom zeide: Hoe zoet zijn uwe uitspraken over mijne keel, boven honing voor mijnen mond? Item: d'oordeelen des Heren zijn zoeter dan honing, en honinggraten.

Tot 't eeten dezer spijze nodigd ons de Wijzeman uit als hij
Prov. 24 - 13. zeid: Eet honing, mijne zoon, want hij is goed, zoo is ook de wijsheid (uit van God, en zijne h. woord) aan uwe ziele.

't Is deze spijs, en geestelijk voedsel van Gods woorden
Jer. 15. 16. die Jeremias at, en daarbij groote vreugde en blijschap van onderen. Als uwe woorden, von mij gevonden wierden, heb ik ze opgegeten en uwe uitspraak is mij tot eene vreugde en blijdschap mijns harten geworden.

't Was deze spijs, en dit ziele voedsel 't welk Godts de Heer zelfs
Ezech. 3 - 3. belastte dat Ezechiël op zou eeten, als hij hem zeide: Menschen kind geef uwen buik te eeten, en verzaad uw ingewand met dit Boek, dat ik u geef. Ik at hetop (uit Ezech.) en het wierd zoet in mijnen mond als honing.

't Is deze zelfde spijs die Gods gebood dat Joas eeten zou
Apoc. 10 - 9. als hij hem ook gebood het boek op te eeten 't welk de Engel gaf.

't Is deze zelfde ziele spijs daar Paulus meermalen van
spreekt, welkers eerste beginselen hij de melk der kinderen
1. Cor. 3 - 2. of zwakke Christen noemd, en welkers verborgenheden, of
Heb. 6 - 32. verborgene waarheden, hij de klocke spijs der mannen of gevorderde Christen, ~~niet~~ noemd.

't Is deze ziele spijs waarop doorgaans de hh. Vaders
en zedeleeraars om des zelfs noodzakelijkheid, toepassen, het gene Christus tot den
Matt. 4 - 4. bekoorder in de woestijne zeide: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Hierop passen ook wel
Joan. 6 - 64. 's Heilands woorden: De Woorden die ik tot u gesproken hebbe zijn geest en leven.

3

't is deze geestelijke Spijs, 't is dit ziele voedsel w dit h. Ephrem, met smaak deed uitroepen: Ik bemin, en omhels, ô! Heere, uw h. Ev. omdat gij mij die hongerig bin, door het zelve Spijs ik wensche, en verlange na uwe woorden, omdat zij mij, als ik dorstig bin, worden gelijk een fontijn, die mij verkwikt, die mij laafd, en mijnen dorst verslaat.

Die is dan d'eenste Spijs, en ziele voedsel, daar Chs als een waare Bardar zijne geestelijke schaapen mede spijst, vir. zijne Leer of h. Woord.

Nu is Gods Woord de geestelijke Spijs van de ziele, hoe groetig behoorden wij dan die Spijs te wezen? de zorg en trek, die wij dagelijks hebben tot de Spijze des Lighaams moest ons vermanen en aansetten, om ook al 't hard ons werk te maken, van deze ziele Spijze Gods h. Woord. Maar, elaas! hoe gaat 't veel tijds! over al heeft men trek tijds toe, behalven, om Gods Woord te Leezen, en onze ziele daar meê te voeden, & En dienvolgens ook geen wonder dat der ook zoovele Slapperen flauwe Chnen zijn, want Beruijgde en David: Mijn hart is dorre geworden, omdat ik vergeten heb mijne brood te eeten, vir. 't brood van Gods h. Woord, gelijk Augs dit uitleid, hoe veel te meer is dit waar tn aanzien van die Chnen, die wijnig of geen werk maken, om 't brood van Gods h. Woord te eeten?

Zooniet, zooniet A. A. e

Maar is Jesus onze Bardar, die ons Spijsd met zijne h. Woord, y'laat en wij dan ook geern op die Weidin grazen.

2e Behalvin deze Spijs van Gods h. Woord, heeft deze goede Bardar ook nogeene niet min heerlijke, en waardige ziele Spijs voor zijne Schaapen vir. zijne hh. Sakramentin. Deze heeft hij ingesteld, en gelaazen aan zijne kerke als 7. fontijnen uit dewe de Chnen of geestelijke Schaapjes zouden schepp'n dat leevende wàtter der godlijke genade, niet alleen tot zuiveringe en afwasinge der zielin, maar ook tot laafenisse en versterkinge der zelve. 't is van deze fontijnen, van dit geestelijk wàtter dat de h. Ambs verstaat, en uitleid de prophetie van Isaiàs in zijne 12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris 1. e. gij zult met vreugde en blijdschap de watzren der genade schepp'n uit de hh. Sakramenten, die de Heiland, die goede Bardar heeft ingestelt tot smaak, en vermaak, tot versterkinge, en verkwikkinge van zijne dorstige Schaapen.

Ama eo ex oculorum tuum, qa meo sunt nutrimento pinguedini et deliciarum tuos. qa dum sitio, fontis in star mihi fiunt. S. Ephrem in precio Marg.

Om dit de Seugd, en die Ouder zijn, wel in te prenten word in alle gereformeerde Schoolen, of Collegiën, 's middags, en 's avonds naa't gebid voor't eeten, door een der Schoollieren, voor de kleinen

J. Tim. 4. 5.

uit 't H. S. en voor de grooten uit't O. S. een heel hoofdstuk vervolgens, en daarnaa uit de kerklijke histori.

Ps. 101 - 5.

voorgeleezen. Dergelijks onderhouden in't vervolg in kunn huishouden voorzig en hunne huisgenooten verscheide Ps, tants is dit by mij nogaltoos onderhouden, naam 's middags een stuk uit't H. S. en 's avonds uit den Cat: van Montpelier. Dit haalt haar, om een ider aan te spooren, is't juist niet op den tafeltijde, dat hij al tants geenen dag verbij laate gaan zonder een klein lesje uit dat h. Boek't H. S. te vervolgen

80

Maar, alhoewel dat alle de hh. Sakramenten van den goeden Harder C. J. zijn ingesteld tot voedsel en Lafenisse onzer zielen, één nogtans steekt hierin bezonder uit, en heeft de kraf van ons te voeden, boven alle anderen, viz. 't allerh., 't allerwaardigste onder alle de Sakr., ik, zeg, 't allerh. Sakr. des Outaars, in 't wie deze Harder ons niet alleen spijsd met zijne genade; maar ook zig zelven, den fontijn, den oorsprong, den geever aller genade mededeeld. In d'andere Sakr. spijsd hij ons met de vruchten en verdiensten van zijne dierbaar bloed; maar hierin dit Sakr. met zijne vleesch en bloed zelf. Van deze spijze zeid

Joan. 6-56. hij: Mijn vleesch is waarlijk spijs, en mijn bloed is waarlijk drank. die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt blijft in mij en ik in hem. Item: Dit is 't brood, dat van den hemel gedaald is, niet gelijk &c.

Zietdan eens wat een harder, en wat een goede Harder Chs is, en hoe zeer hij zijne schapen bemind! Quis pastor „oves proprio cruore pascit? Roept hier over uit de h. Chrijs. „En wat, zeg ik, wat Harder is'er? Men vind veele moeders „(zegd Chrijs.) die haare eige vrugten, die zij met veele moeijte „gedragen, en met groote smerten gebaard hebben, niet gewaardigen met haar zog te spijzen. Hoc autem ipse o e „passus, sed ipse proprio nos sanguine pascit. En hierin gaat hij verre te boven alle liefde niet alleen van een Harder tot zijne schapen, maar ook zelfs van eene moeder tot haare kind.

Chs is die Harder, van wien Nathan aan David zeide,

2. Reg. 12. dat eene schaapje had, 't wie hij gekogt en opgevoed had, eetende van zijne brood, en drinkende van zijnen beker; want de Heldekerk dat eene schaapje is, 't wie Chs door zijne bloed gekogt heeft, 't wie hij voed met 't brood zijns eige lighaams, en met den beker van zijne bloed.

't was deze goeden Harder niet genoeg, dat hij ons zijne vleesch, en bloed zou geeven, tot rantzoen onzer zielen, tot voldoeninge onzer zonden aan het kruis. Hij heeft 't ons ook willen agterlaten tot spijze, en voedsel onzer zielen, om ons te versterken in de wildernisse van dit leeven, gelijk 't Manna Jsraël versterkte in de woestijne, en op den reijs naar 't beloofde Kanaän.

En zoo is hij niet alleen onze Harder, maar is door eene onbegrijpelijke liefde ook geworden onze spijs. Ipse pastor ipse pascua (ait Bern. in Cant. serm. 33.). Dit erkend de

de kerke met groote dankbaarheid, en om dit voedsel bid zij met grooten ijver, als zij Chs in't allerh. Sakr. aanspreekt, en groet met den lofzang van den h. Thomas van Aq., in denw zij onder anderen zegd: Goede Harder, waarägtig brood waare spys, en voedsel onzer zielen, Gij Jesus zij ons genadig, voed, en bescherm ons, doe ons zien, en smaaken de goederen, die gij bereid maakt in't land der leevenden.

Goede Harder ons behoede, Jesus, 't waare brood ons voede, Wil ons spaaren in uw woede, Doen beërven, allen goede In het land der Leevenden.

81

En ach of wij schaapjes van dezen goeden Harder, ach of wij als kinderen van onze moeder de h. kerke die groote weldaad van onzen Harder C. J. naar behooren erkenden! O! wat eene dankbaarheid zoudan wij dan betuijgen dat Jesus ons op de weiden zijner kerke zoodoet gräzen, met zijne h. en dierbaar vleesche, en bloed in't allerh. Sakr.? # Hoe zouden wij dan vol dankbaarheid en betrouwen met eenen David, die zulks nog maar in den geest voorzag, tot dien Harder uitroepen: De Heer bestierd mij, en mij zal niers ontbreeken &c. per totum.

Met wat een betrouwen, met wat een drift zouden wij naa die weiden spoeden?

Ps. 135-32.

Ps. 22.

NB Tempore effluxo hic conclusi.

Joan. 6-27.

Joan. niet alleen, wat dankbaarheid en betrouwen, maar ook wat gretigheid zouden wij dan tonen, om op die gräzige beemden te weiden? Hoe zouden wij, naar Jesus woord, werken, om de spijze die niet vergaat, maar bijblijft ten eewige leeven? O! voor zeker jaa vatten wij die weldaad, en dit geluk van C. J. onzen Harder voor ons zijne schaapjes, wij zouden met d'eerste Chnen zekerlijk zeggen: Hic unicus nobis dolor hac esca privari. En vatten wij dit wel, wij zouden niet alleen geen paaschen, maar geen een voorname hoogtijd overslaan zonder een heilig gebruik van deze hoogheilige spijze temaaken. Jaa wij zouden met en op den raad van onzen bestierder ons berlijtigen om 's maandelijks, jaa ook 's wekelijks tot dit hoogheilig Sakrament te mogen naderen.

Daar zouden er zeker genen zijn, die met dezen paaschen zouden agtergebleven hebben. En al't hans genen zouden er zijn, die 't gebod der kerke versmaad zouden hebben, onder pretext en voorwendzel als oftmaar een gebod van een particulier, en niet van een generaal Concilie was, 't gene wij volgens gewoonte, en gebod der kerke, op Palm zondag voorgelezen hebben. De zulken moeten weten dat het 4de algemeen Conc. van Latranen, of het 12de algemeen Concilie gehouden 1215. van Innocentius 3den beroepen, een van d'algemeenste Concilien is geweest, bestaande uit 412 Bis. en meer dan 800 mindere Leraars en dat 't zelve 79. voorname Canones of Kerkregels heeft gemaakt, onder dew die van de paasch Coie gene van de minste is.

Dog dit zij hier in passant genoeg voor die zig zo ijdel en kaal omtrent 't verzuim van 'er paaschpligt willen verschonen.

Ons aangaande A. A. zal 't genoeg zijn Jesus als enen goeden Harder in 't Alderh. Saer t' aanmerken, om ons aan te spòren om, niet alleen op paaschen, maar op alle de voornaamste hoogtijden des jaars ons werk te màken, om als schaapjes op deze grazige weide van C. J. in 't alderh. Saer. te weiden. Hic unicus erit dolor hac esca privari.)

Maar laat en wij verder gaan, en zien hoe Jesus zijne schaapjes 3°. nog al spijsd, of zal spijzen.

Alle spijs, en voedsel daar Jesus ons hier meêspijsd, 't zij door zijne h. leere, of h. Woord, 't zij door zijne hh. Sakr., 't zij door zijne eige vleesch en bloed in 't allerh. Sakr., is nog maar een proefje, een staaltje, een begin en voorsmaak van het gene hij nog voor zijne schaapjes heeft bereid gemaakt op Israëls hoge bergen van den hemel. En dus kom hem niet alleen toe de naam van eenen goeden Harder, om dat hij ons hier spijsd, maar ook om dat hij ons eewig zal spijzen op de weiden des hemels. Van dit spijzen zeide David:

Ps. 16-16. Ik zal verzaad worden, als uwe heerlijkheid zig openbaazen zal.

Dan zal 't verstand verzaad worden, door eene klaaze kennisse, 1. Jo. 3-2. want, gelijk Joes zegd, wij zullen Gódt zien gelijk hij is; dan zal de wil verzaad worden, door de liefde, die altijd blijven zal dan zullen alle de ziele kragten verzaad worden door 't bezit van dat oneindelijk goed, 't w Gódt zelf is. Dat zal onze spijs zijn, dat zal onze smaak, dat zal ons vermaak, dat zal onze verzaading zijn Gódt te kennen, Gódt te beminnen, Gódt eewig te bezitten. Gódt zelf (ait Aug.) zal onze spijs zijn, Gódt zelf zal onze drank zijn. Die spijs alleen is 't die verzaad, en niet vergaat. Andere spijzen voeden en verzaaden en seenigzins, maar alleen voor eenen tijd; maar die spijs, die Gódt is, die spijs, die Chs als een goede Harder zijne schaapjes hier beloofd heeft, en hiernaamals geeven zal Reficit, nec deficit. Gelukkige spijs die zoo verzaad! gelukkige verzaading, die eewig duurd! gelukkige schaapen, die van zoo eenen goeden Harder eewig gespijsd, en eewig verzaad worden!

Wel aan dan! A. F. Dat wij dan als regte schaapen van Kristus onzen harder zoo aazen en weiden op de weiden van zijn h. Woord, van zijne hh. Sakr., en bezonder van 't allerh. Sakr., opdat wij

†† naamals deel ~~ägtig~~ ook deelägtig moogen aan de belofte van Jesus onzen goeden harder: die dit brood eet, zal in der eewigheid leeven. Amen

vide Serm. 1733.

Ego sum Pastor bonus.

Joan. 10. v. 11.

Dominica 2a post Pascha 1736. 45.

61.

Praemisso Exordio (Item A. anni 1734. 40.) die te similitudinem ovium, qbs Xus Dnus fideles comparare dignatur, paucis expositurum, Attendite.

Magnum, e beneficium ee de numero ovium Xti. atq ad hunc numerum, sumendo in Lata Scatione pertinere dicendi sunt oes hoes, idq duplici ratione 1o Ratione creationis oes haes Xti oves sunt: audi Davidem: De Heer heeft ons gemaekt, en niet wij ons zelve, wij zijn zijn volk, en de Schaepen zijner wijde. 2o Ratione Redemptionis oes hoes St Xti oves. Hinc Isaias: Wij Liepen, altemael verdoold als Schaepen, maer godt heeft ons aller boosheit op hem geleit. Et Paulus: Daer is eene Midlaer tussen Godt en de menschen, C. J. die mensch is, die zig zelven, tot verlossinge gegeeven, heeft voor alle menschen. atq ea ratione oes hoes Xti oves dici possunt.

Ps. 99-3
94-7.
Js. 53-6.
1. Tim. 2-6.

Ast inter has oves, alias hbt oves Xus, quae sensu singulari ejus oves dicuntur, de qbs solis dicit: Mijne Schaepen hooren na mijne stemme, en ik ken ze, en zij volgen mij en ik geef hen het eeuwig Leven, inder eeuwigheit zullen zij niet verlooren gaen, of niemand zal ze uit mijne handen rooven. het gene mijn Vader mij gegeeven heeft is groot boven alles, en niemand kan het rooven uit de hand mijns vaders.

Jois. 10-27.

Felices qui tali ratione de numero ovium Xti sunt, atq ut ejusmodi oves Xti simus proprietates nalium ovium in nobis exprimere debemus.

Utq hoc recte faciamus videre debemus 1o quoo oves sint respectu sui ipsarum. 2o quoo sint ru totius gregis seu aliarum ovium. 3o quoo ru sui Pastoris.

1o Ovis in se considerata, e aal simplicissimum, doli et astutiae expers. Et tales fideles ee dbnt scil. sinceri, et simplices, o ore aliud, et corde aliud prementes. Audi Xum, hanc simplicitatem, oibs inculcantem, Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae. quoad hanc vult Xus ut parvulis similes simus. Sic et Paulus monet Malitia, parvuli estote. Talis erat Nathanael, de quo Xus

Matt. 10

joan. 3 — Lucæ veræ [illegible] proalita, in quô dolús o e. Sic et Paúlús de se
1. Cor. 3-12. ipso: Dit is onze roem ... dat wij met eenvoúdigheit des herte
en met opregtigheit Gods verkeert hebben, by u Luden, de
primis Fidelibús refertúr Dat zij dagelijks waeren volhardende
Act. 2-46 de eendragtelijk in den tempel, en dat zij breekende het broods
hún voedzel naemen, met verheúgingen en eenvoúdigheit
des herte.
Deús amat Simplices, aversatúr autem dolosos. Aan de Jo
Job. 4-20 Godt zal den opregten (sive eenvoúdigen) niet verwerpen, en zijne
Prov. 28-18 hand niet toesteeken, aen den quaedwilligen. En Salomon: Die een
voúdiglijk wandelt zal behouden weren, en die op verkeerde wegen
gaet zal eens vallen. Itaq.....
Quæst. Sunti Sunt Simplices Sic et Sunt facundo per útiles.
Carne pascentúr esúrientes, Lacte sitis restringitúr, Lino nu
cerantur agri, Lana et pellibús vestiúntúr Judei.
Sic et Xanús útilitati et dbt proximi Sún tam corporali quam
Spirituali, quantum ad corporalem Libenter contribúere et Subve
Dbt. Sic Deús per Psalm: Breekt úw broods voor den hongerigen, neemt de nooddrúftigen, en die verdreeven zijn in úwe huis
Isa. 58-7. geeft den naekten, kleeding en verbergt úw eigen vleesch niet
Talis Sunt Job o Sibi, Fed et alius si vebat Nam aiebat, dat
Job. 31-16. hij den armen, niet en wijgerde het geene hij verzogten, dat hij
alleen, maer met den Weezen zijn broods gegeeven, heeft, dat hij de
armen, en die gebrek van kleeding en dikwils had niet afge
weezen, heeft. Talis et Paúlús erat..... Et talis oes Xano
valt te Nimo ait: Vergeet de herbergzaemheit niet want hier
Heb. 13-2-16. hebben zommigen, zonder dat zij het wisten, engelen gehergt.
Item. Vergeet de weldaedigheit niet en mededeelzaemheit niet
want door zoodaenige offerhanden, behaegt men, Godt.
Tales igitur nos ee oportet, meminisse debemús nosmetipses ee
Ovis útilis ee... Sic et nos... Sic út cum Paúlo dicere possimus
Rom. 14-7. Niemand van ons Leeft voor zig zelven, en niemand sterft
voor zig zelven.
At o bt Corporali Sed et Spirituale, utilitati, proximi
Servire dbms. Et Simús oportet ore Loquendo quæ edificationis Sunt... opere exercendo quæ exemplaria Sunt... Talis et
Paúlús ipse... Nimo dixit: Ik tragte een allen in alles te behagen, niet zoekende het geen mij, maer voor velen, útilis opdat
1. Cor. 10-33. zij behouden worden. Item. Ik zal zeer gaern geeven, en
2 Cor 12-15. zelfs ten besten, gegeeven worden, voor úwe Ziele... Et tales
ee oportet. Meminisse oportet nosmetipses ee. Ovis útilis ee so
cunda ee... Sic et nos... Sic út de nobis verúm, Sit quod
Mat. 5-16. Xús ab oibs exigit: Laet úw Ligt zoo schijnen, voor de menschen

dat zij uwe goede werken zien, en verheerlijken uwen vader die in den hemelen is

Si quis ovis in se considerata hoc proprium habeat quod simpler sit, et utilis alius, talis vt Xanus ee dbt. Si Xti ovis dici velit;

2°. Videamus nunc quoo oves sint respectu gregis seu aliarum ovium in eadem grege. Dulces sunt, de pacificar et licet aliquo capitibus concurrant, mox tamen reconciliatae una in eisdem pascuis morantur. Tales dbnt ee oves Xti. Audi Xum. Beati pacifici. Audi Paulum. Is het mogelijk, zooveel Rom. 12-18
in u es houd met alle menschen vrede. Item. Tracht na vrede Heb 12-14.
met alle menschen. Item. Tracht na de regtvaerdigheit, geloof 2. Tim 2-22.
liefde en vrede met de genen die den Heer aenroepen uit een
zuiver hertte. En tales Xti oves sunt oportet. Imò hoc
signum, suorum, discipulorum, seu ovium ee dixit. In hoc cog-
noscent omes quia discipuli mei estis, si dilectionem habue-
ritis ad invicem ..... Cor unum et aa una. &c. Act. 4-32.

Si verò contingat quoo aliquo in contentionem veniant, et irritentur dbnt statim reconciliari, iram deponere injuria oblivisci. Audi Paulum. Word gram en zondig Eph. 4-26-32
niet; Laet de zon niet ondergaen over uwe gramschap
Item; Vergeeft malkander gelijk ook God in Xus u verge-
ven heeft. (Hue adferoio, Loca, injuriarum remissionem, incalcantia.) Valiter oves Xti se gerere dbnt. Imò ut hoc
ma recordaremur, et facturi sumus, ideo nos quotidie orare
docuit: Dimitte nobis ... sicut et nos .....

Deinde ovis Libenter, se aggregat ad gregem, ab eo aberrans continuo balat. Sic et vera Xti. oves ...
Nimirum inter oves Xti reputando o st, quoo ab ejus grege
se abstraxerunt, atq; aliam gregem et congregationem,
instituerunt; si quid in grege Xti defuerit oppea ereum-
dum; Sed, quod, decerat, pro viribus reformandum, erat.
Lulla Xti e unicum ovile een arke, een huis, een eenig Ge-
haam van 't W. Xus de Caligm, is ut, Paulus ait. Ita qq Se Lulla,
unicum ovile inter oves Xti reputando o st quoo ab ejus
grege se abstraxerunt ... Deinde et illi, vix ad gregem
pertinent, qui, quidem Catholici, et oves Xti dicuntur, sed
cum aliis ejusdem gregis ovibus vix, aut raro congregantur
V. g. in templis, in oratione, in Sacramentorum, usu, et
participatione. Si de grege Xti dici o dbnt qui V. g.
ne in Paschate quidem comparuerunt Idum quod, de
concilio Lateran. 4. Dnica Palmarum vobis prolegimus
refer aliquid, de canone et increpa, durè eos qui, o dico,
a coicaverunt. Sed qui, ne quidem, ut cone: exigit comparuerunt.)

Van de zulken klaagde Paulus al te zijner tijde als hij de bekeerde Joden aanmaande zeggende: heb. 10-25. Laat ons onze vergadering niet verlaten, gelijk dat sommiger gewoonte is.

Act. 2.

Joan. 17-3.

1. Cor. 2.

Luc. 4-18

1. Cor. 9-16.

Conc. Trid. Sess. 5. C. 2.

Idem Sess. 24. Cap. 7.

et Sess. 24. Cap. 4.

. Nosc Nos, Sic, Xanı, cùm gregē Xti, nos convenire dbms.
Si aberraverit, quis, ad evile redire dbt, sin, evidenti, perieu
sterna de prædationis jam, modo se se exponit: ovis à grege
aberrans exposita, e raptui, et Laceratione, Luparum
Sic et qui.... In unum, ut oves conveniamus ergo. Sic pri
templo. Sic et nos....
3°. Videndum, nunc restat, quos oves sint, respectu Sui
Pastoris. Oves noscunt vocem Pastoris. Sic fideles Xti
et ea, quæ ad Xum, ut Deum et ut Redemptorem, pertinent,
noscse dbnt. Dese kennis noemd Xus zelf het eeuwig Leven
te weten, de hac ait Dit is het eeuwig Leven, dat zij u ken
nen den eenigen waren, godt, en J.C. dien gij gezonden
hebt. Ita erat Pauli gloria: Non existimo, inqt, me ali
quid scire inter vos, nisi, J.C. et hunc crucifixum.
Itaq....
At o Solum, noscunt oves pastorem, suum, sed et vo
cem ejus audiunt. Sic et Xus de spiritalibus ovibus suis
dixit... men, vind'er veele, die wel de stem van
hun Herder hooren, dat is, die in de predikatien van den
Herder of Pastoor komen, en die evenwel geen goede Schae
pen zijn, maer vind gene goede Schaepen, of zij hooren de
stem, en predikatien, van hunnen Pastoor, en Herder.
Dit hooren, van den stem des Pastoors is eigen aen goe
Schaepen. Dit weten zij ook hunne pligt te zijn. Dese plig
en verbintenis die de goede Schaepen hebben, om gods Woort
uit den mond, van hunnen Pastoor te hooren, kan men af
meeten, uit de verbintenis, die de pastoors hebben, van
het woordt Gods te prèken, en te verkundigen. Evangeliza
re pauperibus misit me ait Xus. Idem Sibi Punctas docui
Vi, avero ait Paulus. Ita mihi, si o evangel

Conc. Trid: ait: Dat alle Bisschoppen, en andere Prelaten
der kerken, gehouden zijn, is't dat zij geen wettelijk beleet
en hebben, het h. Ev. van J.C. zelf te moeten prèken
Jam, autem, quia, illa, duo Godswoordt preaken, en gods
woordt hooren, prèken, zaemen gaen, zoo voegd het Concilie
daer aen stonds bij Sess. 24. C. 4. En dat de Bisschop het volk
naerstelijk vermaene, eenigelijk gehouden te zijn, in zijne
Parochie te weren, daer het bequaemelijk geschieden kan
om, gods woord, aen te hooren. audien! quid Concilium
præcipiat? Et recte, ibi enim, audiunt vocem pastoris
sui. Nu, en wanneer gelijk de melk van een moeder meer eigen, en
zaemer, en natuerelijker is aen haer kind, als het zoo
en melk van een, vreemde vrouwe, Sic vox et doctrina

proprii Pastoris in comparaõe alterius.

Res deploranda e quod multæ oves, quæ etiam adhuc bonæ videri volunt huic obligaõi audiendi vocem, et prædicationem Pastoris, o satisfaciant. Audito Sacro abscurrunt è templo, ac si ad eos concio o pertineret. Cum tamen plurimis hoibs utilius multò sit, audire sermonem quam Missam.

Objiciunt: Præceptum Ecclæ e audire Missam, o habetur præceptum de audienda concione ℞ utrumq præceptum esse. nam doe dit gebod begon, was't een gebruijk in gods kerkedat'er noit Mis geschiede zonder predikatie, die tussen de Mis gedaen wierd, na het Evang: Ja het Leeren van de Ep:en Ev: in de Mis wijst ons dit ook zelfsaen.... Adeoq dum præceptum erat Missam te hooren, etiam præceptum erat predikatie te hooren, unum enim sine altero fieri o poterat. Deinde om van dere verbintenis overtuijgd te zijn vel solum sufficeret id, quod Conc: Eppis præcipit citatis Locis.

Nec e quod hoc contemnant Litterati, et instructi. præceptum ad oes pertinet.... dein, vivus e sermo Dei, et efficax. Eemplo in Davide 2. Reg. 32.

Deberet ergo hoc sancitum ee bonis Parochianis numqm negligere concionem, en zij moesten meenen, dat zij den Zondag niet wel gevierd hadden, zoo zij den Stem van hunnen Pastoor, en de predikatie niet gehoord hadden.

Et certè vergit in magnam naadeel, en gevaer pro fidelibus si huic obligaõi desint, si vocem Pastoris contemnant (Applica hic quod Paulus dixit, Obedite præpositis vestris.... opdat ze het zelve met vreugde mogen doen, en niet al zugtende, want dit is u niet nuttig. Heb. 13-17

Sic dico: Hoord de Stem van uwen herder, Luisterd na zijne Leeringen, en onderwijzingen, ut cum gaudio vos doceant; nam gaudium pastori verba facienti e, si aviditatem, et spiritalem famem verbi divini in ovibus suis perspiciat, En niet al zugtende, quod pastoribus evenit dum teporem ovium, et distractionem in audiendo Dei verbo perspiciat: Want dat is u niet nuttig: Et quare? qa Deus in pœnam istius acediæ et contemtus sæpius oves pastore privat, et panem verbi Dei illis auferat, prout minatur amos 8. 11.

Conclusio

Eia A. A. ne quid simile nobis contingat sat agamus ego ut.... vos ut.... sic fiet et patebit dat wij tot de waere schaepstal van Xus behooren, eerst hier in de tijde, om naemals met alle d'Electi

Ego sum Pastor bonus.

Jois. 10. v. 11.

Dominica 2da Post Pascha 1739. 42

54.65.

Geen zaek onder de geestelijke pligten, is van zoo veel gewigt, en aengelegentheid, dan het onderscheid te raemen, tussen goede en quaede Leermeesters, tussen huerlingen, en waere harders A. A.

God heeft al van oudts dusdaenige verkiezing met wonderdaeden bevestigt, om daer door het domme menschdom te onderregten, wie hunne regte harders en leidsmannen waeren, en integendeel wie van godt hier toe niet geroepen waeren.

Het boek Numeri cap. 16 et 17. geeft ons een bezonder voorval te kennen, waer in ~~dat~~ God op eene wondere wijze deede blijken wie de Leeraen, en opperharden zoude zijn, in 't geestelijke van 't volke Israëls dwaelende in de woestijne. 't waeren Core, Dathan, en Abiron, die mede strevers waeren, naar d'opperpriestelijke waerdigheid. Gansch Israël scheen niet te willen erkennen het opperharderschap van Aaron. Maer naerdat God Core, Dathan, en Abiron, door een hemels vuer verslonden had, en d'aerde hen had ingeslokt, naardat onder de 12 roeden van de stammen Israëls alleen de roede van Aaron, die de 13de was, gebloeijd had, zoo bleek het ten laesten wie hen tot een harder en opperpriester gegeeven was.

Het zelve omtrent gebeurde in 't voorval van 't huid. h. Ev. uit tw: onze text genomen is. Het waeren de Pharisëen, die zig alleen het Harders en Leermeestersampt aenmaetigden, 't was dat hoovaerdig en trots volk dat zig inbeelde, volgens Paulus, Rom. 2-19 Leidsmannen der blinden te wezen, een ligt den genen die in duisternissen zijn, ~~en~~ onderwijzers der onwijzen, en Leeraers der onkundigen, &c.

Van d'anderen kant was 't C. J. de wijsheid des Vaders, die gekomen was om te leeren, die met regt zig ~~aenmaetigde~~ het opperharder en Leermeesterschap toeëigende. Tussen deze twee stondt het botte Israël, en als mank zijnde aen beide kanten, wisten zij niet wat zijde zij zouden kiezen.

Dierhalven, zoo toond de Heere Xus in 't huid. Ev. door gewigt van rêden, dat hij de Leermeester, dat hij de harder, dat hij de Leidsman was, dien zij moesten volgen. Hij begint dit bewijs met d' opgenoomene woorden, Ego sum pastor bonus

Propositio

Wij zullen, als nu deze woorden, wat náden overwêgen, en zien wat zedelessen daer uit te trekken zijn. Attendite

Naerdemael Godt in ons menschen, een eindelijk begrip geschaepen heeft, zoo was 't van nooden, om ons een klijne bevattinge te geeven, van zijn oneindelijk wéren, dat hij het ons onder verscheide hoedanighéden als bij klijne deeltjes deede bevatten, opdat wij alzoo een klijne schaduwe en denkbeeldt (zoo veel ons verstandt vermag) zouden hebben van zijn oneindelijk wéren en opperste majestijdt.

Het is uit dien hoofden dat Godt zoo wel in 't oude als Nieuwe verbond zig onder verscheide naemen bekend maekt, om daer door zijne verscheide eigenschappen te doen bevatten.

Deze naemen zijn verscheiden, en waer van wel d' eerste van al ten opzigten van zijne scheppinge is de naem van Váder. Sie ob huue titulum patris sprak godt eertijds door den mondt van Malachias: Si pater ego sum, ubi ē honor meus? Sie Móses hoe nomen patris exprimebat als hij aen 't volke Israël haere ondankbaerheid wilde verwijten: Gij ondeugend en verkeerd geslagt, vergeld gij dus den Heer? is hij niet uw váder die u in bezit genoomen heeft, die u gemaekt en geschaepen heeft?

Mal. 1.

Deut. 32-6

Ja opdat Godt zijne liefde tot het menschelijk geslagt nog verder zoude toonen, zoo past hij zig den naem van moeder ook: Luisterd na mij, ô huis van Jacob (ait Deus p Isa) en gij allen die van 't huis van Israël overgebléven zijt, die ik in mijne schoot opgenoomen heb, en in mijn ingewand draege, ik zelf zal u tot uwen ouderdom, en uwe grijze hairen toe dragen. Et iterum apud eund. proph. gaet godt nog verder, en stelt zijne liefde boven die van eene moeder tot haer kindt: Kan een vrouw haer kind vergeeten (ait Deus) en geen medelijden hebben met een zoon dien zij gedraegen heeft? maer schoon of zij hem al vergat, zoo zal ik u évenwel niet vergeeten.

Isa. 46-3.

Ibid. 49-15.

Edog onder alle voortreffelijke naemen, die ons eenige hoedanighéden, ampten, of magt van Godt te kennen geeven, geen treffelijker is 'er dan die de Heere Xus zig zelven geeft in d' opgenoomene woorden, als hij tot de Phariséen zeide: Ego sum pastor

pastor bonus.

Die de H. Schriftuuren, naerstig doorbladert hebben, zullen bevinden, dat de gelijkenisse van, een herder, en schaepen, gansch gemeen is in de h. Schriftuuren.

Dus wanneer, een Mojses zijne dood voorzeid was, zoo sprak gebruikte hij al eertijdts deze benaeminge als hij tot godt sprak van een opvolger voor't volk na zijnen dood, opdat ne sint quicubas dus Heeren volk niet zij gelijk schaepen zonder harder. Num. 27-17

Sie David sapius in ps utitur hac similitudine ovium, et pastoris, nademael hij van agter de schaepen, tot den throon in van een harders staf tot de staf van Israël verheven was.

Nauwlijks spreken de prophéten, van de Heerschers over Israël het zij in't wereldse, of zij in't geestelijke, of zij gebruijken de gelijkenisse van een harder en schaepen.

Hinc Ste Dnus, ut fini omnium prophetarum, hac similitudo adeo placuit, ut diversis locis ea usus fuerit. Sicuti ait dat Israël verlaeten was, ait: videns autem turbas misertus eorum, quia erant vexati et jacentes sicut oves non habentes pastorem. Matt. 9-36

Se sic alibi sapius apud eumd. Ev. 10-6-36. 22-25. 18-24. 18-32. Maer nair zoo kragtig, en met zoo veel defigheid spreekt hij van dese gelijkenisse, dan als zij zich zelven een harder noemt. Ego sum pastor bonus.

De Griekse text drukt nog veel beter uit't gene de Heere Xus in dese zin had te leeren, naementlijk, dat hij de waare leeraer de waeragtige leidsman was van gods volk, en niet de phariseën, die op den stoel van Moises gezeten, waeren. Hinc Xus Dnus juxta Gr. textum ait: Ego sum, Ille pastor bonus, aldus te komen gaen in de dat zijn, herderschap zag en doelde op een zekeren, bekenden herder, die hem voorzeid was. Hij wijst den zoo veel als met de vinger, op't 34. Cap. van Ezech., en hij wil als tegen de phariseën zeggen: Gij opgeblaesene en trotse menschen, gij geeft uwen harders uit van, gods volk, maer, elaes! gij zijn dat zoort van harders daer ik u van, dor den propheet Ezechiel Ezech. 34-2... gesproken heb, Die harders die zich zelven weiden, die de melk aeten, en zich met de wolle bekleeden, die het vetste geslagt, maer de kudden, niet geweid hebben, die dat swak was niet versterkt, en dat ziek was niet genezen hebben &c. Maer Godt heeft het believen eenen anderen herder aen zijn volk te beloven en toe te zenden, en bequamen harder, gelijk godt bij den zelven prophéet in't zelfde hoofdst zegt: Ik zal zelf mijne kudde beWaeren, zoodat zij niet langer, voor roof zal dienen, en ik zal Ibid. p. 22

regt dom, tuss'n schaepen en schaepen, ik zal een eigen harder
over hen verwecken, om te hoeden, mijne dienaer David die
zal ze hoeden, en hun tot een harder zijn. En die goede harder
die beloofde Lydtsman, dat is wie zegge
is ik zelf, deze voorreggingh
doet op mijn harderschap, ik ben die goede harder.

De Heere Jesus, die aldus in deser zijn harderschap bewesen
om dit nog beter te voorspelden, heeft is niet alleen een harder geweest,
maer daerin, boven, heeft hij willen voorts pruijken, uit een stam,
die 't haest eigen was harders te zijn. Immers onder des Heere
Jesus voorouders worden getelt, Abraham, Isaac en Jacob, wiens
laetstens kinderen tot Pharao zeiden: Lastorco orium et nos sem-
per, et nos et patres nostri. Onder zijne voorouders wordt ook
Gen. 42. voorsl getelt, die groote en getrouwe harder David, wiens zoon
voornamentlijk Jesus was in moest, die van zig zelfs zong: Hij
verkoos zijnen dienaer David, en nam hem op uit de schaepstal
Ps. 77. van agter de zuigende schaepen, heeft hij hem gehaelt, om zijnen
dienaer Jacob te hoeden, en zijn erfdeel Israël.

Dog waer in, bestaet dit harderschap van den Heere Jesus? op wat
manier is hij onze goede harder? Hoeseer heeft hij dit herderampt?
Zynde
Verscheide manieren, syn op dewelke de Heere Jesus
toont dat hij onze herder en voedster is.

Wie is 'er die ons zoo voede als godt, als J. C. onze harder
Alle spijs, alle dranck, alle zijdelijck noodzaeklijcke hiden, die wij
tot hiden toe gehad hebben, die hebben wij van zijne hand, die heeft
hij ons als onze harder bezorgt, hij is 't daer David van zingt: Die
Ps. 135-25 spijze geeft aen alle vleesch, die zijne hand opent, en vervult al
Ps. 144-16. wat 'er leeft met zijne zegen. Al het voedsel dat ons de mil-
dige aerde mededeelt, dat ons het water teelt, of de lugt ver-
schaft krijgen wij door zijne almoogentheid, en goedheid.

Edoog gelijk de ziel meer is dan 't lighaem, zoo ook de manier
Veel heerlijker, is dewelke ons Jesus als een harder voedt naer de ziel,
dan naer 't lighaem. Al het geestelijk voedsel, waerdoor onze
ziel in een geestelijk leven, in een geestelijke gezondheit kan
worden gehouden, dat geeft ons onze goede harder, C. J.
van hem hebben wij het godlijk woort. Hij voede ons door
't zelve zoo dikwils als hij ons daer een geestelijke onderdaenigheit
Een tr herte nee- in 't zelve doet aenvaerden, voedt, dat het voedsel van den Heere Jesus: Non in sola
men, het géne wij van zijne dienaren, panes vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore dei.
voeden, als Lidia van Paulus, hören.
Op dit geestelijk voedsel onzer zielen Was is 'er een treffelijker ziel voedsel dande genaede van J. C.
Gods h. Woord past die in ons het willen en 't volbrengen, uit werke, die de ziel sterkt
de hh. Vaders roede spreuk

in

in kloek maekt om gods gebóden, te onderhoúden. dit is 't voedzel dat wij van dien harder krijgen, op déze weijden, leid hij ons om als zijne schaepen verzaedt te worden, en te smaeken hoe zoet de Heer is.

Edog de voornaemste wijze op dew: hij ons ~~weide~~ weid in voedt als een goede harder, of zoo als Petrus zegt, als onze Opp^r harder, is door zijne h. Sacramenten. Alle de 7. h. Sacr: die Xus aen zijne kerke gegeeven heeft, zijn al te zaemen, als verscheide weijden, op dew: zijne schaepen geweijdt en geestelijk vet gemaekt worden. In deze heeft hij ons die treffelijke fon tijn ontslooten, daer wij in gewassen zijnde, gezuiverd worden van alle ziekte en schurfdheid der zonden; geleid hij ons in de weijde van 't Vormzel, hoe sterk worden wij daer ~~niet~~ gevoedt om ook zelfs tégen den helschen wolf onder de beschuttinge van zijne genaede te strijden. Maer báven al wat treffelijk voedtzel geeft ons deze harder? tot wat voortreffelijke weijden geleid hij ons ~~niet~~ als hij ons spijsd, en voedt met zijn h. en dierbaer vlees en bloedt in 't aenbiddelijk en allerh. Sacrament? Als hij ons niet, als andere harders, met uiterlijk voedzel voedt, maer met zijn eigen vlees en bloedt? de h. Chrijs. als hij deze wonderlijke wijze, op dew. ons onze harder voedt, eertijdts overwoog; riep daer op uit: „Quis pastor oves proprio pascit cum ore? „Et quid dico pastor, matris multæ sunt quæ post partus dolores „filios aliis tradunt nutricibus, Hoe autem ipse o e passus, sed „ipse proprio sanguine pascit, et p oia nos sibi coagmentat. Hoe kon, hoe kon Jesus béten, hoe kon hij voortreffelijken zijn harderschap aen ons betoonen, ~~dan~~ op déze wijze?

Edog hoe groot, hoe verhéven, ~~dat~~ deze wijden zijn, hoe vrugtbaer, hoe voedtzaem Jesus ons op de zelve voedt, nog oneindig treffelijken zijn die weijden, daer déze goede harder ons in 't ander lévin, op zal geleiden, als hij ons met zijne Godheid en menscheid zal voeden zonder eenige dekzels van gelove, en Sacramenten; ~~zonder eenig kef, maer~~ daer hij ons zal voeden, op een manien, die nog oor gehoord heeft, nog oog gezien heeft, daer nog gene gedagten, van in een mensch, gedaeld zijn. Dat zijn die weijde daer David: Inebrabuntur ubertate domus tuæ

Met regt noemt Jesus dan, zig een harder, en ait: Ego sum ille pastor bonus, die herder, die van godt in 't O. T. beloofd is, die harder die zijne schaepen, op zulke wondere manieren weidt en spijsd.

Zie daer zoo zie je Jesus op zijn heerlijksten praelen, in 't harderschap van onze zielen en lighaemen. Maer ziet ook eens wat leeringen en zedelessen, voor ons hier in steeken.

Moralia

Ac 1° Quidem, si Jesus sit pastor noster, zoo moeten wij ook een schaepstal hebben. Jesus ~~niet~~ had nog andere schaepen maer hij zegt dat hij die nog tot zijn schaepstal brengen, moest

op dat het een herder, en een kudde zoude wezen. Die in den schaepstal niet is, die is geen schaep van Xus, deze word van Xus niet geweidt, deze word van Xus niet gevoedt. Daer is maer een schaepstal, een kerk daer de schaepen, de stemme van Jesus hooren, gelijk ~~als~~ 'er maer een arke is geweest in de gemeene water vloedt, een tempel in 't gansche jodendom, een bruid, en een lighaem van Xus, een wyngaerdt van den vader des huisgezins, zoo is 'er ook maer een kerk, een schaepstal van Xus. Die uit deze stal doold, zal in der eeuwigheid verlooren gaen, die buiten deze weide weidt, heeft niet anders als gestig voedsel te verwagten.

Ach! indien die genen die uit deze schaepstal zijn afgedwaald dit eens ter deeg bedagten, zij zouden zekerlijk zoo reukeloos niet blijven dwaelen, zij zouden weder keeren, tot de regte schaepstal, en met een doolende David zeggen: Erravi sicut ovis quae periit, quaere servum tuum, qa mandata tua ō sum oblitus #

Ps. 118-176.

Bedagten wij, die tot Jesus schaepstal behoren, dit ook wel 1 wat dankbaarheid zouden wij daar voor niet betuigen? Wij hebben dit niet meer verdiend, dan onze afgedwaalde broeders, onder dew wij hier wonen. 2 zullen 'er in een molen malen 2. op een bedde legge d'een zal opgenomen worden en dat wij zijn opgenomen moeten wij gods barmhertigheid dankweten; dat hij anderen daar laat, daarin toond godt dat hij regtvaardig. Miseretur cujus vult & danken wij dan al minigmaal J. C. onzen harder &c

2. hoe zouden wij ons niet wagten voor alle scheuring en van de gehele kerke en van des zelfs ledimaten in de kerke misdien, volg de H. Vaders, 'er geen grôter zonde is als de scheuring; misdien, dit alleen genoeg D. Schrift is om, ook in de kerk zijnde, verlooren te gaan. des zullen wij door d'eenheid des ge

Atq illud primum dat wy hier moeten leeren, dat zal Xus ons voeden, en onze herder wezen, dat wy van zyne kudde en schaepstal moeten wezen.

Daer en boven uit deze benaeminge van harder kunnen wy ook afmeeten wat voor liefde en zorg dat Jesus onze harder voor ons draegt. Hy kon zig den naem van koning, van heerschen van vorst, toevoegen, Hy kon als in 't oude verbondt tot schrik en vrees zig noemen den schrikkelyken godt. Maer om zyne liefde te toonen zoo noemt hy zig een Harder, om zoo zyne zorg voor ons uit te drukken.

Alle geleekenissen brengt Jesus in 't N. Test. 't Liefdens verbondt, by om zyne teedere liefde tot den mensch te toonen; Om deze reden vergeleikt hy zig by een hen, die haere kuikens vergaederd, wiens gelyken byna geen gedierte is, die haere genegentheid tot haere jongen toond, zy vergaederd die onder haere vleugelen, zy roept die met een eige klank daer toe, en doet zoo veel werks voor een kuike als voor 10. En zoo zoo A A. gaet Jesus onze harder ook met ons te werk, hy vergaederd ons te zaemen, niet alleen als in een stal, maer als onder zyne vleugelen, om beschut te zyn. Hoord maer zyne stemme met dew. hy ons zoekt tot zig te ~~roepen~~ vergaederen Venite ad me oēs qui laboratis et onerati estis et ego refaciam vos. Hoord maer zyne stemme als hy in den tempel riep: Si quis sitit veniat ad me et bibat. Jesus dan is in 't midden van ons, om ons als een harden te beschutten en te beschermen.

D. schrift verhaelt dat Jacob tot zynen schoonvaden Laban zeide: 20 jaren heb ik u gediend, uwe schaepen en geiten zyn niet onvrugtbaer geweest... Dag in nagt heb ik hitte in vorst bezuerd, de slaep verging van myne oogen; sie Jacob ad Laban.

Maer deze woorden passen veel beter in den mond van onzen harder C. J. deze kan zeggen tegens zynen hemelschen vader van der eeuwigheid ben ik by u geweest, zoo lang daernaer als ik door 't scheppen der wereld een schaepskooy gekregen heb, en zie of oit myne schaepen onvrugtbaer zyn geweest? ik ben altyd bezig geweest om haer te regeren en te beschermen, ja ik ben als met een schaepsvel bekleed haer gelyk geworden als ik de menschelyke natuen heb aengenoomen, om zoo veel te beter haer te hoeden, en myne liefde aen haer te toonen, ik heb geen koude of hitte in dien tyde geschuuwd, maer altyd bezig geweest om door myne woorden en lessen myne schaepen te voeden, by dag heb ik haer geleerd, en des nagts voorhaen gebeden.

geloofs, de mede delinge der zelve hh. Sacr., en onderdanigheid aan de zelve harders der kerke, van dew. het zienlyk opperhoofd de paus van Rome, d'enigheid des geests door den band van vrede onderhouden, ook zelfs met de genen die in de kerk zynde ware scheurmakers zyn &c.

Zoo zoo kan onze harder tot zynen vader spreken, en hier uit kunnen wy afmeeten de groote zorg en liefde die hy onze harder voor ons draegt.

3o. Dog misdien de vleeschelyke mensch weinig verstaet, 't geen de geest aengaet, zoo heeft de Heere Xus ook na 't tydelyk onze voester en harder willen weezen (uti supp observavimus)

Maer claes! wie onder ons betragt deze harders zorg van Xus onzen harder? wie overweegt dit eens te degen? waerlyk wyngen denken op deze hoedaenigheid van den Heere Xus. zou men niet veel meen vertrouwen zien onder 't Xtendom indien hier elk een van overtuygd was? treed met my maen binnen in 't midden van 't Xtendom, in 't midden van de schaapskooy van dien goeden harder, en gy zult bevinden het slegt vertrouwen op hem onder 't midden van de schaepen zelfs

Hoe vroet men, hoe slaeft men niet? hoe bedugt is men niet voor zyn onderhoud? die godt in 't tydelyk ruim gezegend heeft, zelf niet minden als die dagelyks met zyne handen de kost moet winnen, elk een is zoo zwaerhoofdig zoo bezig als of Jesus gene harder van ons was, zy roepen al met Jesus al hoewel in eenen anderen zin, unde ememus panes ut manducent hi?

Dog dwaeze menschen die zoo te werk gaen, en onse pligt is 't, onzen best te doen als een schaepje onder de zorg van haeren harder, tu Jesus die onze harder is zal ons in onze noodt

bystaen, noit zal 't godt aen magt ontbreeken, om ons als een schaep te voeden. Die ~~[illegible]~~ den volken prael gespyst heeft in de woestyne met de Quartelen, en 't Manna, van den hemel met waeteren, uit de Steenrotzen, die eenen Elias door een raeve heeft gevoedt in de wildernisse, die een Samsons dorst gelaeft heeft, door 't waeter dat hy uit eens eezels kaekobeen deede vloeyen, Die eenen Daniel in den Leeuwen kuil van spys verzorgt heeft, die zal nu niet minder doen, voor die Jew op hem, als hunnen harder betrouwen.

ja die haen 40 jaeren lang in die woestyne zonder zaeijen, of maeijen zonder oven, of hal gespyst heeft

Conclusio

Agite A. A. Laet en wy dan altydt, en in alles op onze harden C. I. ons betrouwen stellen. parst ons al te zeer, de tydelyke zorge, komt onze swakheid eens boven, ô Laet ons op Jesus onzen harder en voedtsten denken, Laet ons volgens Davids vaedt onze zorge werpen, op den Heer, en hy zal ons voeden, Duamus sæpius: Dnus regit me et nihil mihi deerit, en zyt verzekert dat hy onze opperharden ons zal voeden, en bezorgen, hy zal ons met de tydelyke noodzaekelykheden voeden, hy zal onze zielen voeden door de genaeden, tot dat wy naem als van hem eens gevoed zullen worden in zyne glorie.

Ego sum pastor bonus
Joh. 10. v. 11.

Dominica 2
Paschatis
1743.66.

Al vrij wonderlijk schijnt het geene Joseph tot zijne broeders, bij hem in Egypte gekoomen zijnde, zeide: Gen. 46-34. dat d'Egyptenâren hebben een afkeer van alle de schaapharders. Die niet geheel vreemd is van de kennisse der Egyptische zâken, weet dat onder andere ook kunne bézigheid was met vee om te gaan, en dat te weijden. Hierom, wanneer Josephs Váder met zijne broeders tot hem in Egypten gekoomen wáren, zeide Pharao tot Joseph: Zoo gij weet dat'er vermaarde mannen onder hen zijn, stel die tot meesters over mijn vee. Gen. 47-6

Dit zoo zijnde, zal imand zeggen: wel hoe word dan gezegd: d'Egyptenaren hebben een afkeer van alle de schaapharders?

No. 1°. Zommigen zeggen, dat 'er in Egypten wel harders wáren, maar alleen van paarden, van koeijen, van ossen enz. doch niet van schâpen, terwijl zij daar van een afkeer hadden. Maar dêze rêden gaat niet door, omdat volgens den grondtext door 't woord Vee ook verstaan worden de schâpen. ook C. 47-37. staat 'er uitdrukkelijk dat Joseph, aan d'Egyptenâren koorn gaf voor de waardij der paarden, schâpen, ossen, en ézelen. Zoodat d'Egyptenâren ook schâpen, en vervolgens ook schaapharders hadden.

2°. Hierom meenen anderen, dat als Joseph zegt, dat d'Egyptenâren een afkeer van alle de schaapharders hadden, hij met zékere bepâlinge spreekt, tweeten alle de schaapharders der Hebréen, die van zijne natie wáren, en dat eensdeels omdat ze van eene geheele andere godsdienst wáren, als d'Egyptenâren, welkers afgodereij bij hen verfoeijelijk was; anderdeels en wel bezonderlijk omdat de Hebréen zulke vee slagting en offerden, als d'Egyptenâren voor hunne Gód en eerden,

En dêze oorzaak schijnt overeen te stemmen, met het géne Moijses aan Pharáö ~~zeide~~ antwoordde, als hij hem zeide: gaat en doet uwen Gods offerhande in dit land. waarop Moijses antwoordde

Exod. 8-26 (zegd de text) 't en kan zoo niet wézen: want wij zoúden den Heere onzen Gods de grouwelen der Egijptenâren, ten offerslagten. dog zoo wij doodsloegen voor d'oogen der Egijptenâren het géne zij eeren, zij zoúden ons steenigen.

Zoodan d' Egijptenâren hadden een afkeer van de schaapharders der Gebreën, omdat die de schâpen slagtten, dewijl de Egijptenâren als hunne góden eerdden.

Maar hoe versmaadlijk de harders der Hebreën in d'oogen der Egijptenâren wáren, gods de Heer ~~en~~ had'er zulke geringe gedagten niet van. In tegendeel de grootste mannen in ~~de Polinen en~~ Kerk en Staat zijn onder gods volk schaapharders geweest, gelijk Moijses, Jacob, David enz. de harders op de velden, wierden allereerst ~~[illegible]~~ verëerd met de boodschap der geboorte van den grooten harder der schâpen. En dat meer is de zoone gods zelfs schaamt zig niet een Harder te noemen zeggende in onze text: ik ben

Propositio 't zijn dêze woorden, die wij met U. A. nâder zullen overwêgen. drie zâken zullen w' in de zelve opmerken, 1mo dat Chs zig een Harder noemd, 2o een goeden harder, en 3o wat de schaapjes aan dien goeden harder verschuldigd zijn. Anendte

Ego sum Pastor bonus. ait Chs.

Een harder is eigentlijk een zoodánig persoon, wien de zorg van eenig vee is aanbevolen, 't zij van schâpen, van runderen enz. Zie gen. 33-7. 26-20.

't word in de h. Bladeren ook wel oneigentlijk genóme en dan wil een Garder beduiden alle zulke persoonen, die in hunne bedieninge met de harders eenige overeenkôminge hebben.

Dus zijn Garders alle ~~polinieke~~ Staats persoonen, als kóningen vorsten, Overhéden, in welkers handen staat de lighâmelijke en uiterlijke welstand van 't volke. dus word den heidensch kóning Cróës van den Heere de naam van een Garder gegeven Isa. 44-28. de prins der griekse póëëten Homérus gaf Agamemnon, den kónink der grieken, den naam van Garder des volks. Hier vandaan vind men gezegd; ~~Rex~~

Rex bonus ē Pastor populi, tutorq, paterq,
Nec sua, sed populi commoda sola cúpit

Maar

Maar Harders worden in de h. Tâle bezonder genoemd kerkelijke persoonen, op wiens schouderen legt de bezorginge van den geestelijken welstand der zielen. Dus Godt spreekende van de dagen des N. T.: Dan zal ik u harders naar mijn hert geven, die u met wetenschap en leeringen zullen voeden. Jer. 3-35
Dus Paulus: Chs zelf heeft zommigen tot Apostelen, zommigen tot prophêten... en andere tot Harders en leeraars gegeven. Eph. 4-11

Den naam van Harder draagt in de h. schriften, zoo des O. als N. T. bij uitstek de Heere Chs. Dus noemde hem zijne himelsche Vader zoorzeggende zijn lijden: O! zwaard wek u op tegen mijnen Harder, en tegen den man, die met mij vereenigd is, zegt de Heer der heirkragten: slaa den Harder en de schâpen zullen verstrooijd worden. En in onze text.... Zach. 13-7

Dat de Heere Chs zig eenen Harder noemd, dit komt hem toe uit verscheidene hoofden.

1o. Hij is een Harder, omdat hij door meer dan een Harder is voorgebeeld, en afgeschaduwd in 't O. T. zoo is hij afgebeeld door eenen Abel, die niet alleen een afbeeldzelo des Messias was in zijne deugd, en heiligheid van leven, in zijne aangenâme offerhande, in den haat, nijd, en onregtvaardige dood, maar ook zonderling omdat hij een schaapharder was: dus Jacob die de schâpen van Laban weijdde dus Moijses die de kudde van zijn schoonvader Jethro hoedde: dus bezonderlijk ook David, zoo verre dat hij Davids zoon, ja ook David zelf genoemd word. Gen. 4-2 C. 30-36 Exod. 3-1 1. Reg. 17-34 Isa. 55-3

2o. Chs is een Harder omdat hij dus dikwils is beloofd geweest. Dus beloofde Godt hem: Hij zal zijne kudde hoeden als een Harder, hij zal de lammeren met zijnen erm bij een vergâderen, en in zijnen schoot neemen. Ja wat wijdluftige belofte deed Godt Ezech. 34. Ik zal (zei Godt) een eenigen Harder over hen verwekken om ze te hoeden: mijne dienaar David die zal ze hoeden, en hen tot een Harder zijn. Isa. 40-11 Ezech. 34-23

3o. Chs is een Harder van wegens alle des harders eigenschappen en oeffeningen, die bij uitnemêntheid in hem gevonden en van hem zijn betragt geworden. I Hij is een Harder omdat hij zijne schaapjes kend. Schaapharders kennen hunne schâpen, het getal van de zelve, en haare bezondere hoedanigheden. Ik ben (zei de Chs) de goede harder, en ik kenne mijne schâpen

Ioes. 33 - 38 / c. 10 - 28 — Hij kend in't algemeen het getal zijner uitverkoornen; Ik weet (zegd hij) wie ik verkoorn heb. In de eeuwigheid zullen zijn niet verloorn gaan, of niemand zal uit mijne handen rukken.

2. Tim. 2 - 19 — Et Paulus: De Heer kend de zijnen. Hij kend zijne schaapjes ook ijder in't bezonder. Zoo zeide Godt van Mojses: Ik kenne u bij name.

Exod. 33 - 12 — Hij kende haare innerlijke geswetenissen

Ioes. 2 - 24 — van hem zegd d'Ev. Joes: Jesus kende ze alle, en hij had niet van noode, dat iemand getuigenisse van de menschen zoude gêven, want hij wist wel wat'er in de menschen was. Hij kend de verzoekingen en den val

Luc. 22 - 33 — ^ als bleek ten aanzien van eenen door zich aan te bloten Petrus. Hij kend haare waakzaamheid, yver, en dienstvaardigheid ook in beswijken

— ^ door zich aan te bloten

— en zoo zijds ook in beswijken

— van daar alles heeft hij kennis.

— Chs is een Harder om dat hij zijne schaapjes voorgaat. De harders gaan voor

— kunne schaapjes, zegd Chs p. 4. Chs gaat voor zijne schaapjes door zijne leere, en door zijn 4. B. Capit Jesus facere et docere

Act. 1 - 1. — aut Lucas. Hinc mutuat: Discute à me ea mirus sum, et hum-

Matt. 11 - 29 — lis corde. Exemplum dedi vobis. Chs passus e pro nobis

Ioes. 13 — vobis relinquens exemplum &c. 1. Pet. 2 - 21. Imitatores mei estote sicut et ego Chri 1. Cor. 11 - 1

— Chs is een Harder van wegens zijne zorge voor zijne schâpen. Harders verzorgen haare schâpen van eene goede weijde, alwaar zij genoegelijk mogen grâzen, gevoed, en gelaafd worden. Zoo meld de Schrift

1. paral. 4 - 39 — dat de afkômelingen van Judas en Simeon deeden. Zoo

Ezech. 34 - 13 — ook de Heere Chs, volgens dat God door Ezechiël had voorzeid, hij hoed en weijd zijne schôpen op de vette, en grasige weijden zijner kerke; daar doed hij ze groejen in de groentens van zijn h. Woord; daar voed hij ze met de lekkere vetigheid der h. Saramenten, en in zonderheid van zijn h. Vleesch en bloed in't allerh. Saer:; en dus geleid hij de zelve tot de hooge bergen des hémels, alwaar zij (gelijk David zegd) van d'overvloed zijns huis verzâdigd zullen worden &c.

Zoo dan wie ziet niet dit alles niet, dat de Heere Jesus zig te regt den naam van eenen Harder geeft?

Dog't was te wijnig dat Chs zig enkel een Harder noemde, hij was een Harder bij uitnemintheid, die alle harders

ders in voortreffelijkheid, verre te bóven ging. En hierom noemd hij zig niet alleen een harder, maar den goeden harder Ik ben de Goede harder.

de kragt van de grondtext wil zelfs zeggen: ik ben die goede Harder, q. d. Chs: ik ben die beloofde, wâre, bezondere, en opperharder. Waarom Paulus hem ook ~~[illegible]~~ noemd Heb. 13-20
met d'eernaam van Grooten Harder der schâpen: en Petrus 1. Pet. 5-4
met den titel van Opperharder, Princeps Pastorum. i. e....
En vervolgens te regt ~~[illegible]~~ noemd Chs zig met nadruk dien Harder, en dien Goeden Harder. 1º. Goede in opzigt van zijne persoon, die goed is van zig zelve, die volmaaktelijk goed is, en die alle andere harders goed maakt, of van zijne goedheid méde deeld. Matt. 19-16. 2º. Chs noemd zig den Goeden Harder in tegenstellinge van de quade harders van dew hij éven te vooren gespróken had, te weten de schriftgeleerden, en pharisëen, die voorgáven 't volk te willen zalig mâken, en ondertussen van Chs aftrokken, als duidelijk bleek in den blind geboornen, dien Jesus éven te voorn genezen had. Tégen dêze dieven, en moordenaars gebruiktte Chs eerst de gelijkenis van eene deûre, noemde zig een deur omdat 'er geen ander middel is om in 't huis des hémels eens in te gaan, dan door hem, de deûr; want 'er geen andere Act. 4-12.
naam onder den hemel gegêven is &c. Bij dêze gelijkenisse voegde Chs die van eene Harder, en noemde zig den Goeden Harder in tegenstellinge. 3º. Chs noemd zig den Goeden Harder omdat hij veele moeijlijkhéden, en ongemakken heeft ondergaan, voor zijne schaapjes, ja zijn léven voor de zelve heeft ten besten gegêven. Wat al verdrietelijkhéden moet een Harder voor zijne schâpen ondergaan? dan eens koûde, dan eens hitte, dan eens régen, dan eens hágelbuijen, dan eens storm winden en ~~tempeesten~~ onwéders &c. Alwaarom Jacob hier van sprêkende tot Laban zeide, dat hem bij dáge Gen. 31-40
de hitte verteerde, en bij nagt de koûde, zoodat de slaap van zijne oogen week. Ja hoe moet ~~hij~~ een harder dikwils ~~niet~~ zijn léven wâgen voor zijne schâpen? gelijk een David deede 1. Reg. 17-34.
tégen leeuwen, en beeren, uit welkers muilen hij de groofde schaapjes rûktte. Huurlingen weeten hier van niet met al af,

Jois. 10-32 qualijk zien zij den wolf kômen, of zij verlâten de schâpen en vlieden weg. Maar: ik, zegd Chs, ben de Goede Garder... En ik stel mijn lêven voor mijne schâpen.

En vervolgens als men dit alles, tw wij tot dus verre gezegd hebben, te Sâmen voegd, wie is'er niet ten vollen overtuigd, dat Chs een Garder is, en die Garder, en die Goede Garder? Ik ben, (zegd Chs dan) die goede Garder.

Dog is Chs de Goede Garder, en zulken goedeharder, O! wat was het ~~niet~~ dan te wenschen, dat ijder Chten, die zig uitgeef voor een geestelijk schaap, in waarheid konde zeggen: de Heer is mijn hoeder, de Heer is mijn Garder! mijzal niets ontbrêken. Zal een gelovige dit met waarheid zeggen, hij moet de hoedanigheden, en aart der schâpen hebben; dêze aart van Chs schâpen wijst hij ons zelfs aan.

1º Als hij zegd: mijne schâpen kennen mij. dêze hoedanigheid is zoo eigen, zoo noodzâkelijk om een schaap te wezen van Chs dien goeden Garder, dat de Wijzeman'er al van zeide: U te kennen is de volmaakte regtvaardigheid, en uwe geregtigheid, en magt te weeten, is de wortel der onsterfelijkheid. de hae Chti boni pastoris scia Paulus: Ik agte niet geraaden, iets anders onder ú te willen weeten, dan J. C. en dien gekrúist. Ja alle andere kennisse, buiten de kennisse van den goeden Garder C. J., agtte Paulus niet meer ~~als~~ dan drek, en vuiligheid. Audi ipsum Pastorem C. J. de hae sui cognitione: Hæc ē vita æterna ut cognoscant te solum deum verum, et quem misisti J. C. Zoo dan om een schaap te zijn van den goeden Garder C. J. moeten w' hem kennen. Dog om hem te kennen word'er eene twede hoedanigheid vereischt, naam

Sap. 15-3

1. Cor. 2-2

Phil. 3-8.

Jois. 17-3

2º naade stemme van onzen goeden Garder C. J. te luisteren. dus zegd Chs uitdrukkelijk: Mijne schâpen hooren nâ mijne stemme. dit steld Chs zoo eigen dat hij tot de jôden zeide: Qui ex Deo ē verba Dei audit, ppea vos ō auditis, qa ex Deo ō estis. Chs stemme hooren w' in 't h. Ev., door de stemme zijner dienâren, en andere godvrugtige boeken. Hierom zeide Paulus: Wij bedienen het gezantschap van Chs, als of God door ons vermaand

Jois. 10-27.

C. 8-47.

2. Cor. 5-20

Hier

Hierop zag Chs zelf tot zijne apostelen: qui vos audit me audit &c. Zoodan zal men een schaap van Chs onzen Harder zijn, wij moeten zijne stemme hooren.

Ja dit is zoo noodzâkelijk, dat niemand zonder dien een goed schaap van Chs wézen kan. Niet dat alle die de stemme van Chs hooren, die veel uit 't Ev: weeten, die ijverig zijn om Chs in zijne dienâren te hooren, om goede boeken te lêzen enz. niet dat die alle goede schapen van Chs zijn, o neen! want ook veelen van de zulken maar onder de bokken ter slinkerzeijde zullen geplaast worden; maar dit is ook waar, niemand kan een goed schaap van Chs wézen of hij moet zijne stemme hooren, oves vocem meam audiunt.

Ergo tr oves numerari o dbnt oes illi &c.

3°. Maar wat zoû 't al helpen, de stemme van Chs te hooren, indien men daarnaar niet deede? En daar om zeide Chs van zijne schâpen: En zij volgen mij naar.

Zonder dit kan 't al niet helpen, al had men nog zoo zijn werk gemaakt van de stemme van Chs te hooren, en dien goeden Harder te leeren kennen; ja al had men daarvan nog zoo weeten te spreken, anderen weeten te leeren, ja met mirakelen 't zelve bekragtigd, 't zal al vrugteloos zijn zoo wij Jesus niet volgden. Rond uit zegd Chs: zij zullen niet allen in het rijke der hémelen kômen, die mij zeggen: Heere, Heere: maar zoo wie de wille mijns vaders doet, die in den hémel is, die zal in het rijke der hémelen kômen. Veelen zullen in dien dag tot mij zeggen: Heere, Heere, hebben wij in uwen nâme niet geprophereerd &c. Matt. 7-23.

Ja zoo verre is 't 'er van daan, dat het genoeg zoû zijn om een schaap van Chs te wézen zijne stemme te hooren, hem te kennen, maar niet te volgen, dat dit zelfs tot zwaarder oordeel strekken zal. Hierop ziet het gene Chs: Luc. 32-47

Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Jois. 10. v. 11.

Dominica 2. Paschatis 1757. 75.

(De hardnekkige kwaadaardigheid der Schriftgeleerden, pharizeën, en oversten des Joodsche volks in 't verleiden, en zielenmoorden hunner toevertrouwde Schaapen, was d' oorzaak der gelijkenisse, die de heiland hen voorstelde in 't huid. h. Ev.)

De wondere ~~of mirakuleuze~~ geneezing van den blindgeboorenen, waarvan d' Ev. Joes in het voorige 9. hoofdst. meld, in plaatse van de Schriftgeleerden, en ~~hen~~ voor den Heere te winnen, had hen integendeel nog meer tegen den persoon des zaligm verbitterd, jaazelfs viel deeze verbittering ook op den persoon, dien Jesus van zijne blindheid geneezen had, zoo verre dat zij dien ~~geneezen blinden~~ vervloekten, en buiten hunne vergaderingewierpen, jaa een besluit maakten C. 9-22. Door deeze daad, en lasterwoorden gaven zij openlijk te verstaan, dat zij Chs vooreenen verleider hielden.

Hierop gaat de Heiland Jois. 10. hen toonen, dat hij geen verleider was, maar die waare harder van Israël, waarvan de Heer dus door den Propheet Ezech. had gesproken: Ik zal eenen eenigen harder over hen verwekken om ze te hoeden, mijnen dienaar David, die zal ze hoeden, en hen tot een harder zijn. Hij toonde hen aan, van 't begin van 't 10. hoofdstuk tot daar 't huid. h. Ev. met v. 11. begint, dat hij geen dief, of moordenaar was, die de Schaapen steelen, slagten, en vernielen, maar integendeel die beloofde harder, en de deur der Schaapen, door wien de zelve het leeven overvloedig zouden hebben. Ezech. 34-23

Naadat hij zig dus van dieven, en moordenaars, t.e. valsche propheten en verleiders had onderscheiden, bewijst hij in 't huid. h. Ev. dat hij ook zelfs geen huurling, maar de goede harder is, zoolang ~~te~~ te voorenvoorspeld, en beloofd. Hiervan geeft hij een bewijs, vervat in onze opgenoomen woorden, beschrijvende den voornaamen eigendom van eenen goeden harder: de goede harder geeft zijn leeven voor zijne Schaapen. Wij zullen dit kentèken 1° letterlijk opmerken, 2° toepassen aan onzen heiland J. C. 3° eenige zèdenlessen, Attendite

Proposito

1°. Het zonderlinge kentéken van den goeden harder volgens onze ~~tere~~ is, dat hij zijn leeven geeft, of steld voor zijne Schaapen: Bonus pastor &c. zulks zien wij nú, en dan plaats grijpen zelfs in die personen, waarvan deeze gelijkenis is afgenomen, ik zeg in de harders, en hoeders der natuurlijke of reedelooze Schaapen: zooeen die de zelve weid, vooral als hij'er de harder van is, als zij hem toebehooren, steld, of geeft zijn leeven voor de Schaapen. 1°. door den arbeid, moeijlijkheid, zorge, koude, hitte, onweder, regen, wind, en andere ongemakken, die hij uitstaat bij dage, en nagte. Een voorbeeld van zoodanigeenen harder was wel eer d'overoúdgrootvader van den goeden harder J. C., en die hem ook verbeeldde, de patriarch Jakob. Hoord hem zelfs maar eens spreeken. Dag en nagt, zeide hij, heb ik hitte, en vorst bezuurd, en de sloop verging van mijne oogen.

2°. zulk een harder steld zijn leeven voor zijne Schaapen. wanneer de zelve door leew, beer, wolf, of ander wreed, en schaadelijk dier verjaagd, en aangevallen, hij door zijn misbaar den roover niet alleen zoekt te wederhouden, maar ook met handen, voeten, stem, getier, staf, of ander geweer dat hij ter hand heeft, den wolf zoekt af te weeren; en gebeurd het dat het wilde dier, tussen het vee ingedrongen, een schaapje met zig sleept, hij loopt het naa, zoekt het uit den muil des diers te rukken, en steld dus liever zijn leeven in gevaar, ~~als~~ dan dat hij een van zijne schaapjes dus ter slagtinge, en verslinding zoude overlaaten. Zooeen goeden harder voor zijne Schaapen was die welbekende Schaapharder, volgens het vleesch wederöm, de voorvader van deezen éénigen goeden harder, en te gelijk zijne verbeeldtenis, ik meen de propheet David. Hoord ook deezen zelfs spreeken. Als ik uw dienaar (zeide hij tot Saúl) zijns vaders Schaapen weidde, is't gebeurd dat'er een leew, of een beer kwam, die een ram uit het midden de kudde greep, en ik liep ze naa, en trok hen dien uit de muil, en zoo zij tégen mij aanvielen, greep ik ze bij de keel, en ik worgde ze, en doode ze. Ja ik uw dienaar heb dus eenen leew, en eenen beer verslaagen.

Zietdaar A. F. de voornaame hoedanigheid van eenen goeden Schaapharder volgens des heilands woorden, ver-

* opgenoomene woorden

^ op twederleide wijzen

Gen. 31-40.

^ van zijne harderschap tot Laban zijn en oom.

1. Reg. 17-34

verklaard, en beschouwd in die twee uitmuntende voorbeelden, den Aartsvader Jakob, en den Propheet David, beide voorvaders, en te gelijk afbeeldingen van den opperharder onzer zielen, die beide hun leven gesteld hebben voor hunne Schaapen, gelijk de Heer tot kenteken vaneenen goeden harder steld, zeggende: Bonus pastor &c.

2. Maar laat ons nu wij van deze verbeeldingen tot de waarheid zelf komen, ik zeg, onzen Heiland J. C., in wien dit kenteken, op eene veel uitmuntender wijze te vinden is, op hem past volmaaktelijk dat hij zegd: de goede harder geeft zijn leven voor zijne Schaapen. dit past hij in 't vervolg H. 35. op zig zelven toe, als hij zegd: Ik stel mijn leven voor mijne Schaapen. NB ik stel zegd Chs. hij zegd niet, ik zal mijn leven stellen, maar, Ik stel mijn leven voor mijne Schaapen. en te regt, want ten allentijde zijns levens was hij daarmee bezig, van den zelfs begin, in 't vervolg, en op het einde van het zelve heeft hij niet anders gedaan, als zijn leven voor zijne Schaapen gestadig stellen. 3. Van 't oogenblik als hij mensch wierd in 't lighaam van d'Allerh. Maagd Maria, offerde hij zig voor hen, al op aan zijnen hemelschen Vader, volgens dat David van hem had verspeld, en Paulus naamals van hem uitleide, en verklaarde. Brandoffers en Zondeoffers hebt gij niet begeerd. Toen zeide ik, zie ik kome. Ps. 39-7. Heb. 10-6.

Gelijk hij dus begon van 't eerste oogenblik zijns levens het zelve op te offeren, en te stellen, zo heeft hij in 't vervolg daarin blijven volharden. Hij heeft het heel besteed tot onze onderregting, en zaligheid. Al wat hij deed wierd geschikt om ons te leeren, wat wij moeten doen, om voor ons de genade te verwerven, nodig om het uit te werken, om onze daden te heiligen door de vereeniginge onzer werken met de zijne. Zo heeft hij zijn leven gesteld in zijne gebeden, waardoor hij voor ons zig opdroeg aan den hemelschen Vader, en voor ons verwierf de nodige genade. Zo heeft hij zijn leven gesteld in zijne arbeiden, reizen, preken, mirakelen, dewijl dit alles tot onze zaligheid strekte, en gelijk hij wist, en voorzag d'oorzaak zijns lijdens, en dood zoude wezen van zijnen

3. Naadat hij dan heel zijn leeven dus tot onze noodwendigheden had besteed, en toegeheiligd, heeft hij 't eindelijk op 't allervolmaakste voor ons gesteld met het om onzent wille aan het kruis te verliezen, beminnende ons meer dan dit tijdelijk Leeven, het géne hij uit liefde tot ons had aangenomen.

Zoo, zoo heeft die goede harder, ziende dat wij allen in de wildernisse dezer werzeld als dwaalende schaapen waren,
Isa. 53-6. verstroid door den helschen wolf, al lang van hem aangegrepen, en deerlijk verscheurd, zoo, zoo zeglijk heeft hij niet alleen komen zoeken, het géne verloren was, maar ook zijn leeven voor ons gesteld, ons élendigen gerukt uit den muil van den helschen wolf, en uit d'eewige dood, en verdoemenisse getrokken.

O! waarlijk goede, ja allerbeste, en onëindig goede harder! die, om het leeven zijner schaapen te behouden, het zijne heeft verloren, die om zijne schaapjes te verlossen, zig zelven ter dood heeft overgeleeverd, om hen te herwinnen heeft vrijgekogt door zijn eige bloed, ~~den heeft herwonnen~~ en dus gekogt voor eene hoge prijs. Zonder dezen harder waar zouden wij dog weezen? Ach in 't midden des muils van den helschen wolf, weggesleept in d'eewige verdoemenisse, indew wij nog zouden leggen: want hier plaats heeft de spreuk van den propheet: Een broeder
Ps. 48-8 verlost niet, hoe zal een mensch verlossen? Geen harder al ware hij ook van d'uitmuntenste, geen propheet, geen Apostel, geen Evt, geen Martelaar zelf met zijn Leeven in 't doorlugtigste martelie ten beste te geeven, is eenigzins bekwaam het allerminste schaapje daaruit te redden; want hij eigenlijk zijn Leeven niet geeft voor de schaapen, i.e. om hen, door zijne dood van d'eewige dood, of verdoemenisse te verlossen, maar enkel om hen een voorbeeld van klockmoedigheid, van standvastigheid in de deugd, en in de Leere des geloofs te geeven.

Maar Chs, d'eënige waare opper harder heeft bij uitneemenheid, en ook alleen op d'allereigenste wijze van spreek zijn Leeven gegeeven voor zijne schaapen. Hij heeft waar-
Isa. 53-4. lijk onze krankheden op zig genomen, en onze smarten gedraagen, ... 't is om onze boosheden dat hij gewond is, 't is om onze ondeugenheid dat hij verpletterd wierd, de straffe, die ons den vrede moest geeven, is op hem gevallen, door zijne straamen zijn wij geneezen:

Zooheeft hij niet alleen zijn leven gewaagd, gelijk die trouwe harders d'aartsvader Jakob, en des zelfs naaneef de Propheet David, maar veel heerlijker deeze afbeeldsels overtreffende, heeft hij zelfs zijn leven gelaaten voor zijne Schaapen, en voor zulke Schaapen, die hem verstooten, verlaaten, alle smaad, en oneerehadden aangedaan.

4. Maar hiermede was zijne liefde nog niet tevreden. Een hemel opklimmende heeft hij ons nog harders gelaaten, aangesteld over zijne kudde, die, gelijk zij plaatshouders zijn van zijne magt, en gezag, het ook alzoo van zijne liefde moeten weezen. Deeze heeft hij bevoolen de Schaapen zooverre te beminnen, dat zij ook hun leeven moeten opofferen, voor ~~onze~~ der zelve zaligheid door den arbeid hunner bedieninge, en zelfs, daar 't de nood en belangen der Schaapen zoude vereischen, bereid zijn het voor ~~ons~~ de Schaapen ten beste te geeven.

Zulke harders heeft hij ten allen tijde aan zijne kerke geschonken, die deeze groote verbintenissen hebben waargenoomen: Zulk een harder ~~was~~, behalven, d'andere Apostelen, en eenmeenigte hunner ~~[illegible]~~ opvolgers, was d' Apostel Paulus: Lees maar eens 2. Cor. 11-23. daar zult gij hem hooren, optellen, in wat last, in wat arbeid hij zijn leven, voor de Schaapjes, de geloovigen, doorbragt, de gevangenissen die hij heeft ondergaan, het slaan, en de geesselen die hij heeft gedraagen, de doodsgevaaren in dew. hij zig heeft bevonden, en naa dit alles zult gij hem nog C. 12-15. hooren zeggen: Ook zal ik zeer geern geeven, en zelf ten beste gegeeven worden voor uwe zielen.

Zulke harders heeft d'Opperharder J. C. niet alleen wel eer gegeeven aan zijne kerke, maar hij geeft z'ook nog, en geleid door de zelve zijne Schaapjes op de graazige weiden zijner kerke, blijvende hij altijd bij uitnemenheid de goede harder en van de harders zelfs, en van de Schaapjes aan hunne zorge aanbevoolen.

3. Zietdaar A. F. het voornaame kenteken van den goeden harder toegepast, en op eene volmaakte wijze gevonden in den persoon van onzen heiland J. C., die niet alleen dit steld tot een kenteken van eenen goeden harder, dat hij zijn leven geeft voor zijne Schaapen, maar die ook van zig zegd: ik ben de goede harder, ik stel

mijn leeven voor mijne Schaapen, en die dus hier door zijn
V. B. tot Leere verstrekt aan alle plaatshouders van zijne
gezag, en magt in de Schaapskoij zijner kerke
Maar dewijl wij hier niet tot harders, maar tot Schaap-
jes spreeken, zoo laat en wij liever hooren welke verbinte-
nissen de Schaapen, de Leeken, of gemeene gelovigen daar
uit moeten trekken, dat wij hebben uitgeleid dat
Jesus d'opperharder onzer zielen, zijn leeven voor ons
zijne Schaapen gegeeven heeft.
En wel 1o bemerkende wat liefde, die eenige goede
harder voor ons heeft gehad, hoe zoude tog onze liefde zig kun-
nen wederhouden van in verwonderinge, in aanbiddinge,
en in dankbaarheid voor zooeene onbegrijpelijke weldaad
zig uit te storten? hoe zouden wij niet tragten in zijne
liefde te blijven met hem te gehoorzaamen, naar zijne
stemme te luisteren, zijn gelei, en voetstappen te
volgen, om meer, en meer de blijken dezer oneindige
geneegenheid, en der zelve vrugten, hier, en naamals
volmaakter gewaar te worden?
2o Wat een betrouwen moet ons deze liefde
ook geeven op de zorge en goedheid van zooeenen harder
die almogend, en oneindig goed is, en ons oneindig meer
liefde toedraagd dan uit een harder kan hebben voor
zijne Schaapen, van wien wij allen, en ijder in 't bezonder
naar 't V. B. van den Apostel met dankbaarheid mogen
en ook kunnen zeggen: hij heeft mij liefgehad, en zig
Gal. 2-20 zelven voor mij gegeeven. Heeft hij ons zoo liefgehad
dat wij dan ook als Schaapjes vol betrouwen tot hem
onzen harder zeggen: de Heer bestierd mij (of volg
P. 1. 22-1. den grondtext) de Heer is mijn harder mij zal niets
ontbreeken: Niets van 't gene mij nodig is om in die
groene landsdouwen tot die verfrisschende wateren van
de hemelsche, graazige, en heerlijke beemden te komen
Mij zal niets ontbreeken het gene daar toe nodig is,
't zij in 't lighaamelijke, 't zij in 't geestelijke, want die
mij zoo heeft bemind, zooveel arbeids, en moeijte, zoo
veel lijdens heeft ondergaan tot mijne zaligheid, hoe
zal hij mij ook niet geeven het gene nodig is om tot de
zelve te geraaken? die, die zig zelven heel voor mij
gegeeven heeft, wat zal hij mij kunnen weigeren?
En vervolgens groot betrouwen, moet 't in ons verwekken
dat Jesus, de goede harder zijn leeven voor ons gegeeven

heeft. 3° Ook moet ons dit ~~ook~~ leeren in alle gevaa-
ren tot ~~hem~~ Jesus, als schaapjes tot hunnen harder, onzen
toevlugt neemen. Worden wij bestormd door tijdelijke
ongemakken, tot wien zullen wij ons béter ~~als~~ dan tot zoo
éénen liefdaadigen harder keeren? Leeren het ons niet
de natuurlijke, of redeloze schaapen zelfs? in verlegen-
heid gesteld hoe vlugten zij ~~niet~~ nochunnen harder?
Maar dog vooral worden wij door de vijanden onzer
zaligheid bestormd, worden wij door de helsche leeuwen,
en hunne werktuigen aangerand, met een david vlug-
tende tot onzen harder moeten wij roepen: Heere, verlos Ps. 142-9
mij van mijne vijanden, tot ú neem ik mijnen toevlugt. Zijn wij zwak,
Zijn wij reeds gewond, ~~heeft de brieschende leeuw ons~~
~~reeds verslonden door enige grove zonde~~, ô hoe zal
onze harder ons dan helpen, en geneezen, hij die daartoe
zig zelven gegeeven heeft om ons uit den muil diens
leeuws te rukken, die gekomen is om het géne gekwest
was te geneezen, dat zwak was te versterken, gelijk hij
beloofd Ezech. 34. des moeten wij zonder uitstel tot Ezech. 34-16.
hem onzen harder onzen toevlugt neemen, en met een
David smeeken: Ontferm ú mijner, Heere, want ik ben Ps. 6-3
zwak, genees mij, Heere, want mijne beenderen zijn
geheel ontsteld. 3. Zijn wij afgedwaald van den weg zijner
gebóden, ô! hoe ~~[illegible]~~ minnelijk zal hij ontfangen het
schaapje dat tot hem komt loopen, hij die zijne heerlijk-
heid heeft verlaaten, om met veel arbeid dat te zoeken
het géne hier liep dwaalen, die al te vooren door zijnen
Propheet had beloofd: dat verloren was zal ik op-
zoeken, dat weggedreeven was zal ik wederbrengen? Ezech. 34-16
des zonder uitstel tot hem onzen harder onzen toevlugt
neemende, dat 't woord van den Propheet onze ootmoe-
dige erkentenis, en béde zij: ik heb gedoold als een Ps. 118-176
verlooren schaap, zoek uwen dienaar, want ik heb
uwe gebóden niet vergeeten. Ô! was een zondaar (hoe
verouderd, ook) zoo gesteld, keerde hij zig dus opregt
tot zijnen harder, wat zou hij ~~niet~~ een veränderinge
in zig gewaar worden, wat zoetigheid bij dien harder
vinden, wat troost en ruste voor zijne ziele?

Conclusio

Zietdaar A. F. het voornaame kenteken van eenen goeden harder letterlijk verklaard of opgehelderd in twee uitmuntende V. B. den aartsvader Jakob, en den propheet David, die door hunne arbeid, en levensgevaar voor hunne schaapen ondergaan, hun leeven gesteld hebben voor hunne schaapen.

Maar Jesus de eige waare goede harder onzer ziele deeze afbeeldsels oneindig overtreffende, heeft zijn leeven niet alleen gewaagd, maar ook gesteld voor zijne schaapen. 1 Hij heeft het gesteld met het van den beginne voor hen op te offeren, 2 Hij heeft het gesteld met het in 't vervolg voor hen te besteeden, 3 Hij heeft het gesteld met het aan 't kruis voor hen te verliezen, 4 en opklimmende ten hemel heeft hij 't gesteld met in zijne plaatse te laaten harders, die onder hem de kudde bestierende, bekleeders van zijne magt, en te gelijk ook van zijne liefde zouden weezen. Ziet, ziet waartoe de liefde onzen goeden harder J. C. heeft aangedrongen!

1 Hoe waare het dan moogelijk dat onze liefde zig niet in verwonderinge, in aanbiddinge, en in dankbaarheid zoude uitstorten? 2 Hoe waare 't mooglijk dat wij niet tot betrouwen op onzen harder zouden opgewekt worden? 3 Hoe waare 't mooglijk dat wij niet aangewakkerd zouden worden om in onzen nood, gebrek, wonden, en afdwaalingen tot hem onzen harder onzen toevlugt te neemen? &c

Wel aan dan! laat en wij met David zeggen: Loof mijn ziel, den Heere; en al wat binnen mij is zijnen heiligen naam. Loof, mijne ziel, den Heere; en vergeet dog alle zijne weldaaden niet. die u alle uwe zonden vergeeft, en geneest alle uwe gebreeken. die uw leven verlost van den ondergang, die u kroond met genade en barmhertigheden. Zoo onzen harder bovende en dankende voor zijne oneindige liefde tot ons zijne schaapjes, dus tot betrouwen opgewekt, en dies tot hem als schaapjes tot hunnen harder onzen toevlugt neemende, zullen wij ook door zijne genade en barmhertigheden van hem eens gekroond worden met de glorie hemels.

Ps. 101-3..

Bonús pastor animam súam dat pro ovibús súis. Jois. 10. v. 11.

Dom. 2. Paschatis 1763.

De hardnekkige Kwaadaardigheid der Schriftgeleerden, farizéën, en overstens des joodsche volke in 't verleiden, en 't élendig zielenmoorden hunner toevertrouwde schaapen was d'oorzaak der gelijkenisse, die de Heiland hen in 't húidige Ev: voorstelde.

De wonderdaad der geneezinge van den blindgeboornen, in 't voorige 9de hoofdst: van den Ev: Joes vermeld, in plaats van hen voor den Heere te winnen, had hen integendeel nog meer tegen den Heiland verbitterd. Ja deze hunne verbittering viel zelfs op den persoon, dien Jesús van zijne blindheid had geneezen, zoo verre dat zij hem vervloekten, en búiten hunne vergáderingen wierpen, ja beslooten, dat, alwie Jesús voor den Messias zoude erkennen, úit hunne Sijnagógen zoude verbannen worden. v. 28. 34 v. 22.

Hier úit nam de Heere Jesús de gelegenheid om hen te toonen, dat hij géen verleider, maar de waare harder van Jsráël was, van God door Ezechiel beloofd, zeggende: ik zal één éénigen harder over hen verwekken om ze te hoeden; mijnen dienaar David, die zal ze hoeden, en hen tot een harder zijn. hij toond hen aan met 't begin van 't 10 hoofdst. tot aan 't húidige Ev:, dat hij géen dief, of moordenaar is, die de schaapen steelen, slagten, en vernielen; maar integendeel die beloofde harder, en dóór der schaapen 't leeven zoúden hebben, en overvloedelijk zoúden hebben. Ezech. 34-23. door wien zij

Haa dat hij zig dús van dieven en moordenaars, i.e. valsche profeeten en verleiders heeft onderscheiden, bewijst hij in 't húidige Ev: dat hij ook géen húúrling, maar de goede harder is, zoo lang te vooren van God beloofd. Een kentéken van dien goeden harder steld hij in onzen text dat is, dat hij zijn leeven geeft voor zijne schaapen.

Bonús pastor &c.

Wij zúllen dit kentéken, 1o. aanmerken naar de letter in de natúúrlijke harders 2o. voor zoo veel de Heere Chs het zig toeëigend, en 3o. Wat wij daar úit moeten leeren. Attendite

Propositio

1°. Het bezonder kentéken van den goeden harder, volgens onzen text, is, dat hij zijn leven steld, of geeft voor zijne schaapen. Zúlks zien wij dat nú, en dan plaats grijpt zelfs in die persoonen, waarvan deze gelijkenis ontleend is, ik zeg in de harders, en hoeders der vedelooze schaapen. Zoo een die de schaapen weid, en vooral als hij 'er de harder van is, en ze hem eigen zijn, steld of geeft zijn leven voor de schaapen op twee wijzen, 1°. door d'arbeid, moeite, zorge, koude, hitte, régen, wind, onweer, en andere ongemakken die hij bij dag en nagt ondergaat in 't hoeden zijner schaapen. Een V. B. van zúlken harder vónd men in den overoúdgrootváder van den goeden harder C. J., en die hem ook verbeeldde, den Váder Jakob. Hoor hoe hij dit zelf getúigd: Dag, en nagt (zeide hij) heb ik hitte en vorst bezúurd, en de slaap verging van mijne oogen. Zoo dan een harder steld zijn léven &c. 2°. Een harder steld bezonder zijn leven voor zijne schaapen, wanneer die door beer, leeuw, wolf, of ander wreed, en schádelijk dier verjaagd en aangevallen worden. In zúlk een geval zoekt een trouwe, en dappere harder den aankoomenden wolf niet alleen door zijn misbaar te wederhoúden, maar ook, als deze onvervaard de kúdde overvalt, dan zoekt hij met handen voeten, stem, getier, staf, en hond, met een woord op alle moogelijke wijzen den roover af te weeren. En gebeúrd 't, dat een beer of wolf, tússen 't vee ingedrongen, een schaapje met zig hénen voerd, hij loopt hem naa, en zoekt 't uit zijne múil te rúkken, en steld dús liever zijn léven in gevaar, dan dat hij een van zijne schaapjes dús ter slagtinge, en verslindinge zoúde overleveren. Een V. B. van zúlken goeden harder was die welbekende schaapharder, wederom volgens het vleesch de voorváder van onzen éénigen goeden harder, en te gelijk zijne verbeeltenis, ik zeg, de profeet David. Hoor hem zelf voor Saúl hier van spreeken. Als úw dienaar (zeide hij) zijns váders schaapen weidde, is 't gebeúrd dat 'er een Leeúw, of een beer kwam, die een ram úit 't midden der kúdde greep: en ik liep ze na, en sloeg ze, en trok het hen úit den múil: en zoo zij tegen mij aanvielen, greep ik ze bij de keel, en ik worgde, en doodde ze. Ja ik úw dienaar heb dús een leeúw, en beer verslagen.

Gen. 31-40

1. Reg. 17-34...

Zie daar de voornaame hoedánigheid van eenen goeden harder volgens des heilands woorden verklaard en aangewezen in die twee uitmúntende V. B. den aartsváder Jakob, en den profeet David, beide voorváders en afbeeldzels van den opperharder onzer zielen, die hún

hún léven dús voor húnne schaapen stelden, gelijk Chs hij van eenen goeden harder in den text vermeld: Bonús pastor &c.

2°. Maar Loot en wij van deze verbeeldingen tot de waarheid zelfs koomen, ik zeg, tot Chs onzen heiland, in wien dit kentéken op een veel uitmúntender wijze is te vinden, die effen voor den text had gezeid: Ik ben de goede harder, en daarop hij voegde: De goede harder geeft zijn léven voor zijne schaapen; en dit V. 35. Wederom zeide: Ik stel mijn léven voor mijne schaapen; en eigend dús aan zig toe het kentéken van den goeden harder, die zijn léven geeft voor zijne schaapen. Ja schoon hij 't dús zelf niet had verklaard, zijn ganssche lévensbedrijf zoú genoegzaam roepen, dat hij aan dit kentéken voor den waaren goeden harder moet erkend worden.

Ik stel (zegd hij) mijn léven voor mijne schaapen. Hij zegd niet: Ik zal mijn léven stellen, maar: ik stel; en te regt; want waarlijk ten allen tijde zijns lévens was hij daarmé bézig; van 't begin, in 't vervolg, en op 't einde van 't zelve heeft hij niet anders gedaan dan zijn léven gestadig stellen voor zijne schaapen. 't Woord was vlees geworden, 1. Zoo haast hij in de wereld kwam, offerde hij zig voor zijne schaapen op aan zijnen hemelschen Vader, volgens d'uitlegging die d'Apostel Paúlus ons geeft Hebr. 10-6... van deze woorden van den profeet David: Brandoffer, Ps. 39-7... en Sterkande voor de zonde hebt gij niet begeerd. Toen zeide ik: Zie ik koome &c.

2. Gelijk hij dús begon van het eerste oogenblik zijns lévens af het zelve op t' offeren en te stellen, zoo hij in 't vervolg daarin blijven volharden. Hij heeft het geheel besteed tot onze onderregtinge en záligheid. Al wat hij deede wierd geschikt, om ons te leeren wat wij moeten doen, om voor ons de genáde te verdienen om het úit te werken, om door de verëeniginge onzer werken met de zijne die te heiligen al wat wij ter navolginge van zijn V. B. zoúden doen. Dús heeft hij zijn léven gesteld in zijne gebéden, waarin hij zig voor ons opdroeg aan zijnen hemelschen Vader. Dús heeft hij zijn léven gesteld in zijne arbeid, reizen, preeken, mirákelen, mids dit alles tot onze záligheid strekte, ongelijk hij wel wist, en voorzag, d'oorzaak zijns Lijdens en dood zoúde wezen.

3. Na dat hij dan dús zijn geheel léven tot onze noodwendigheden had besteed, en toegeheiligd, heeft hij 't

eindelijk op 't volmaakste voor ons gesteld, met om onzen 't
wille zijn leven aan 't krúis te verliezen, ons meer beminnen-
de dan dit sterflijk leven, dat hij úit liefde tot ons had aan-
genómen.

Zoo, zoo heeft die goede harder, ziende dat wij allen in
de wildernis dezer wereld als dwaalende schaapen liépen,
door den helschen wolf verstrooid, al lang van hem aange-
greepen, en deerlijk gewond; zoo, zoo heeft hij niet alleen
koomen zoeken dat verlooren was, maar ook zijn leven
voor ons gesteld, ons élendigen gerúkt úit den múil van
dien wolf, en úit d'eéwige dood, en verdoemenis getrokken.

O! waarlijk goede, beste, ja oneindig goede harder!
die om het leven zijner schaapen te behoúden, het zijne
heeft verlooren, die om zijne schaapjes te behoúden,
zig ter dood overgeleverd heeft. Zonder dezen harder
waar, waar zoúden wij dog wezen? Och! in den múil van
den helschen wolf, weggesleept ter eéwige verdoemenisse
Ps. 48-8. hier heeft plaats de spreúk van David: Een broeder ver-
lost niet, hoe zal een mensch verlossen? Geen harder
al wáre hij ook een van d'úitmúntenste, geen profeet,
geen Apostel of Evangelist, geen martelaar zelfs, die
zijn leven in 't úitmúntenste martélie ten beste geeft, is
bekwaam 't allerminste schaapje daaruit te redden,
^ indien men zoo zoû moogen spreeken, want hij eigentlijk zijn leven niet geeft voor de schaa-
pen, i. e. om hen door zijne dood van d'eéwige dood te
verlossen, // al dat hij kan, is zijne schaapen door zijn v. 5
// neen! dat niet want van kloekmoedigheid in de Leere des geloofs, en stand-
vastigheid in de deúgd te versterken.

Maar, J. C. d'éénige waare opperharder bij úitnee-
menheid heeft alleen op d'allerëigenste wijze van spre-
ken, zijn leven gegeeven voor zijne schaapen. hij heeft
Isa. 53-4. waarlijk, volgens Isa., onze krankhéden op zig genomen
en onze smerten gedraagen... 't is om onze booshéden dat
hij gewond is, 't is om onze ondeúgendheid dat hij verplet-
terd wierd. De straffe, die ons den vréden moest geeven
is op hem gevallen, door zijne straamen zijn wij geneezen.

Dús heeft hij niet alleen zijn leven gewaagd, gelijk
die trouwe harders Jakob, en David, maar, deze afbeel-
zels verre overtreffende, heeft hij zelfs zijn leven gelaa-
ten voor zijne schaapen, en zúlke schaapen, die hem
verstooten, verlaaten, alle smaad en onëer hadden aan-
gedaan.

4. Maar hier mede was zijne liefde nog niet te
vri-

den. Ten hemel opklimmende heeft hij ons nog harders gelaaten en aangesteld over de kudde zijner kerke, die, gelijk zij de plaatsbekleeders zijn van zijne magt en gezog, 't ook alzoo van zijne liefde moeten wezen. Deze heeft hij bevoolen zoo verre hunne schaapen te beminnen dat zij 'er hun leven voor moeten stellen door den arbeid hunner bedieninge, en zelfs, als de noot en zaligheid der schaapen 't zoude vereischen, met hun leven ten beste te geeven. Zulke goede harders heeft Jesus ten allen tijde aan zijne kerke gegeeven. D'Apostel Paulus is 'er neffens zijne mede Aplen, en een meenigte hunner opvolgers, een uitmuntend V. B. van. Wat heeft hij al uitgestaan, gezwoegd, en gearbeid voor de zaligheid zijner aanbevolene schaapen? In meenigen last, en arbeid, in gevangenissen, overvloedig in slaagen, dikmaals in doods-gevaar &c gelijk hij aanhaald 2. Kor. 11. En na dit alles hoor een getuigenis van een inborst eener uitmuntende herderlijke liefde. Ook zal ik (zegd hij) gaarn geeven, en ten beste gegeeven worden, voor uwe zielen. Zulke harders heeft Jesus wel eer zijne kerke gegeeven, en geeft ze nog, blijvende hij altijd bij uitnementheid de goede harder en van de harders zelfs, en van de schaapen hen aanbevolen.

2. Cor. 11-23.

c. 12-15.

Zie daar het eigen kenteken der natuurlijke harders van J. C. aan zig toegeëigend: Bonus pastor... Ik stel &c

3°. O! wat overdeftige lessen vloeden hieruit voor alle harders der kerke? Dog niet alleen voor de harders maar ook voor de schaapen? En wel

1°. Wat een betrouwen moet ons 't gezegden geeven op de zorg en goedheid van zoo eenen harder die zijn leven voor ons heeft gegeeven? 't der schaapje mag in 't bezonder hier uitroepen: Dilexit me, et tradidit semetipsum pro me. Item: Dns regit me, et nihil mihi deerit.. Nam et si ambulavero &c.

Gal. 2-20.
Ps. 22-1.

2°. Zoo moogen wij niet alleen met betrouwen spreeken maar moeten ook in alle gevaaren tot hem onzen toevlugt nemen. 1. Worden wij dan door tijdelijke ongemakken bestormd, tot wien zullen wij beter dan tot zulken liefdadigen harder ons keeren? de reedelooze schaapen loeren 't ons. In verlegentheid gesteld vlugten zij ten eersten tot hunnen harder. 2. Maar vooral worden wij door de vijanden onzer zaligheid aangerand? Tot onzen harder moeten w' ons wenden, en met david roepen: Heere verlos mij van mijne vijanden, tot u neeme ik mijnen toevlugt. Zijn wij reeds

|| zoo tijdelijke als geestelijke

Ps. 142-9

van den helschen volf gekwest, gewond, ja ook afgedwaald!
Ezech. 34-16. Jesús is volgens Ezech. die harder, die, dat verlooren was,
zal opzoeken, dat weggedreven was zal wederbrengen. Des
Ps. 6-3. tot hem moeten w' ons wenden, en met David roepen: Ont-
ferm ú mijner, heere, want ik ben zwak; genees mij, Heere,
Ps. 118-176 want mijne beenderen zijn geheel ontsteld. Item: ik heb
gedoold als een verlooren schaap, zoek uwen dienaar
want ik heb úwe geboden nog niet vergeeten.

3°. Heeft Jesus onze goede harder zijn leven voor ons
gegeeven? Laat en wij wederzijds het onze voor Jesus geeven,
en geeven geeven, met de bereidwilligheid onzer herten als hij dit
zoude vereischen; geeven met alleen voor hem te willen
geeven met leeven; al ons doen en laaten om hem doen, en tot gods
eere en glorie, 't zij godsdienstige werken, met die naar-
stig en godsdienstig waar te neemen; 't zij van onzen staat
beroep, en nootwendigháden dezes leevens, met die in den
geest van offerhande, en verdeninge met de zijne getrouw
waar te neemen, op dat ~~wij ook~~ in d' úúre van onze dood
ons leven aan hem opgedraagen, voor hem doorgebragt
hebbende, wij ook in verdeninge met zijne dood aan en voor hem ons leven mooge
geeven in den geest van gehoorzaamheid, boetvaardigheid
en offerhande, met Jesus harder zeggende: Consummatum est.

4°. Eindelijk moeten w' uit het gezeide leeren Jesús
den opperharder smeeken en bidden, dat hij ons altijd in
zijne barmhertigheid zoodánige harders geeve, die niet
alleen zijn plaatshoúders van zijne magt, en gezag, maar ook van
zijne liefde, vervúld met zijnen harderlijken geest, en
ijver. Danken moeten wij Jesús, dat hij ons ook in deze droevige
tijde zúlke harders gewaardigd te geeven. Dat wij Jesus
en zulke plaatsbekleeders des te getroúwer aankleeven
moeten wij rékenen onze hoofdpligt te wezen, en het
beste bewijs en kentéken onzer dankbaarheid; Deze
moeten wij om Jesús wille als zijne gezanten, en om
onzer zaligheids wille des te bereidwilliger gehoor-
zaamen, en onderdánig wezen agtervolgens de ver-
Heb. 13-17. maning van den Ap. Paúlus: Weest úwe Leidsmannen
gehoorzaam, en zijt hen onderdánig &c.

Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. Iois. 10. ℣. 14.

Dominica 2da post Pascha 1737. 49.

Sicuti in Script. Sacra nil ma obvium qm sub noie et similitudine ovis naam describere hois, ita etiam nihil melius e, quod naam illius melius exprimat. A. A.

Sane sicuti ovis debilis e et inermis, et mille errandi periculis obnoxia, ita, et sese cum hoie hbt. Hoc Isaias optime expressit cum dixit: oes nos quasi oves erravimus, unusqsq in viam suam declinavit. Et ipse Xus Dnus Ziende de meenigte des volks, had medogen met hen, omdat zy bedrukt en verstrooyd lagen, gelyk de schaepen die geen harder hebben. item 1. Pet. 2-25.

Isa. 53-

Matt. 9-36.

Atq hinc facile colligitur qm necessarius illis sit bonus Pastor, qui ipsos custodiat, eorumq curam gerat. Et ecce Xus Dnus seipsum in Pastorem offert, dum in Ev. dicit: Ego sum Pastor bonus.

De hoc Pastore jam paulò latius disserere lubet ac 1o dicam quis sit ille Pastor, 2o quoo noscat suas oves 3o quoo nos, uti oves ejus, eum cognoscere debeamus. Attendite.

Propositio

Ego sum Pastor bonus. Singularem vim et energiam hbt textus gr., ubi additur Ille Pastor bonus. Modus hic exprimendi innuit o tt de eximio quodam pastore fieri mentionem, sed et respici ad Pastorem, de quo olim prædictum et prophetatum fuerat.

Sane promiserat Dnus Judæis, post sacerdotes et Levitas, post prophetas, aliosq Legis doctores, pastorem quemdam eximium, putà Messiam, quem etiam Principem Pastorem dixit Petrus, et Paulus Pastorem magnum ovium.

1. Pet. 5-4

Heb. 13-20.

Hunc itaq Pastorem sibi promissum expectabant Judæi, sed venientem o agnoverunt. Jesus ergo aperte dicit

se ee illum Pastorem à Deo promissum, diuq expec-
tatum. Ego sum, inquit, ille Pastor bonus.

Ut autem, hunc Pastorem, nos melius cognoscamus
Lubet unam alteramve promissionem, qua promissus e,
audire. Non, ex minimis illa e apud Ezechielem: Ik
Ezech. 34-23 zal myne kudde verlossen, en zy zal niet meer tot een roo
zijn: en ik zal oordeelen tussen schaepen en schaepen:
en ik zal een eenige harder over haer verwekken, die
haer weiden zal, mynen dienaer David, die zal haer wei-
den, en hy zal haer tot een harder zyn. Altera hu-
jusce Pastoris promissio e apud Isaiam: Zie de Heer
Godt zal met kragt komen, en in de kragt van zynen
Isa. 40-10 arm zal hy heerschen.... gelyk een harder zal hy zyn
kudde weiden, hy zal zyne Lammeren in zyne arm ver-
gaederen, en in zyn schoot zal hy ze opneemen, en de
bevrugte zal hy zelf dragen.

Notandum, hic quod, qui apud Ezechielem vocatur
Servus & David, apud Isaiam, Dnus Deus appellem
unde innotescebat Pastorem illum & hoem futurum
& Deum.

Sane sic e et ee dbbat hoo et Deus. Hoo 1o. ut amorem
conciliaret sibi ovium, hoium scil: qui sui similem
amant ardentius 2o. ut ipse praeiret explo 3o. ut mori
posset pro hoie et sanguinem suum fundere.
Deus ee dbbat ut infernalem Lupum superare posset,
atq oves suas fortiter redimeret et protegeret, Diab
Lus e ille fortis armatus, sed Xus ille fortior, Luc 33.
Atq ideo Pastor ille hoo et Deus ee dbbat.
Hae de Persona Pastoris. Iam proprietates Eius
csideremus. Varias enumerat Evang. at nunc tt un
csiderabimus, scil: illam quam textus indicat cum
ait Xum dixisse: Ego sum Pastor bonus, et cognosco
oves meas.

Cognitionem hanc / de qua in tex. / plus aliquid inno
re, qm coem notitiam, satis liquet ex subjectis ve
bis, Sicut novit me Pater, qbs indicat Dnus simili
notitia se oves suas cognoscere: o autem simplicitate
cognoscit Pater Filium, notitia intellectus, sed m
ma notitia affectus et amoris.

Quidqd igitur ad ovium amorem et benevolentiam pe
tinet, hac voce Cognitionis comprehenditur.

Explicemus igitur quoo et qualiter, illas suas oves cognoscat Xus.

1º Cognoscit prædestinando, ab æterno novit // Eer ik u de gedaente in uws moeders Lighaem gaf, ait Deus Jeremiæ, heb ik u gekend. Et Paulus: Het hegte grond werk gods staet vast, hebbende dit Zegel: de Heer kent de Zijnen. — Jer. 1-5. 2. Tim. 2-19. // Zo zei godt dat hy enen Moises kende Exod. 33-17. Novi te ex noia. Zo Jeremias

2º Novit de zwakheit en magteloosheit suarum ovium, novit quoq. qbs auxiliis indigeant ad rectè agendum. Innuit id, Isaias dicendo: Hy zal zyne Lammeren in zyne arm vergaederen, en in zyn schoot zal hy ze opneemen, en de bevrugte zal hy zelf dragen. Agni, st, qui, noviter, eversi, teneri st, et jam incipiunt ambulare viam virtutis: fœtæ st, qui jam st gravidi bonis propositis, sed odum operibus illa perficiunt. Novit diversam illam ovium suarum dispositionem, et sdum diversitatem illam diversimodè illas pascit. Atq illud e qd apud Ezechielem dicit: Et pascam illas in judicio, i.e cum discretione, prout unicuiq scit evenire: alios suaviter allexit, alios corripuit et objurgavit, oibs sese accommodavit. Petrum objurgat.... eumdem autem post negationem solatur: Dicite discipulis Ejus et Petro.

Figuram, hujusce judicii et discretionis hbms in Jacobo qui obviante Esau fratri suo, dixit: gy weet dat ik tedere kinderen heb, en jongdraegende schaepen en koeyen, met my, die indien ik ze in het voordgaen te zeer afmatte, zoo zullen alle de kudden op eenen dag om hals raeken ... ik zal allengjes agterna volgen, naerdat ik zie dat myne kleintjes zullen kunnen. — Gen. 33-13

3º Novit afflictiones eorum et adversa, quæ patiuntur ut oportunè succurrat. Explo patet in Eppo Smyrnæ: Ik ken uwe verdrukkinge en uwe armoede, maer gy zyt ryk, en gy word gelastert van de genen, die zig voor Joden uitgeeven, daer zy 't niet en zyn, maer wel een vergaedering van den boozevyand. Vrees niet van het geen gy nog te lyden hebt, zie de duivel zal eenigen van u in gevangenisse werpen opdat gy moogt beproeft worden, en gy zult 10 dagen verdrukkinge hebben. Wees getrouw tot de doodt toe, en ik zal u de kroone des levens geeven. — Apoc. 2-9.

O qtum hoc in ærumnis solatium, vdr oblitus nostri subinde Deus, sed fallimur, cognoscit et videt quid et qtum patiamur, scit morborum violentiam, scit

paupertatis ærumnas, scit (imo verbo) oia quæ nobis eve-
niunt, immò ipse permittit et disponit, ut eveniant, et
tempus definit quo durent. Diebus decem.

4º. Novit defectus et errores illorum, ut revocet in
viam. Explum hbms in Eppo Laodicensi. Ik weet uwe wer-
Apoc. 3-15 ken, en dat gy nog koud, nog heet zyt. ach of gy koud of heet
waert, maer om dat gy Lauw zyt, en nog koud nog heet, zoo
zal ik u gaen spouwen uit mynen mond. Want gy zegt ik
ben ryk, en wel voorzien, en ik heb niets gebrek: en gy weet
niet dat gy ellendig, jammerlyk, arm, blind, en naekt zyt.
Ik raed u dan, dat gy goudt van my koopt... en doe boed
vaerdigheit.

Addamus alterum explum Angeli Sardis. Sicut Lao-
Ebid. ℣. 1. dicensem, teporis arguit, sic Sardicensem hypocrisis.
Ik ken uwe werken gy hebt den naem dat gy leeft en gy
zyt doodt.

5º. Novit ut Judex, scil: ut bonos remuneret
et malos puniat. Sic tqm pastor in ultimo judicio ho-
dos statuet à sinistris, et oves à dextris.

Habetis nunc AA. quoo oves cognoscat Pastor
restat ut videamus quoo Pastorem cognoscant oves
Xus in textu ait Cognosco oves meas, et cognoscunt,
inquit, me meæ.

Ut autem videamus, quoo oves noscant Pastorem,
opponendum, tt e oibs illis modis, qbs nos noscit Pas-

1º. Cognoscunt eum tqm Pastorem et Salvatorem
suum, fide scil: illigunt; o ee sibi aliam spem, salutem
nisi p Xum, noscunt qualis sit, Deus et hoo. Noscunt
item quæ nostri caa fecerit et passus e.

Invehere in illos qui Jesum, en die dingen die Xus
aenbelenden niet kennen. Opifex interrogatus de suo
opificio, respondet de oibs. eheu! multi Xaui interro-
gati de Xto, vix quicqm sciunt respondere.

Et interim qui o noverunt Eum, o st oves Ejus. Ter-
ribile hoc e. Ergo permittant se bene instrui, qa alia
salus illis o e speranda. Non causentur difficul-
tem illorum addiscendorum. Satis sciunt alia et
addiscere pnt, si velint se serio applicare satis
etiam hæc scirent aut addiscere possent

2º. Novit ille nos prædestinando. Sic nosse dbms nos ut prædestinatos, hoc fieri pt, dum prædestinatis et genuinarum ovium notas in nobis deprehenderimus. Oves ejus vocem ejus audiunt, et sequuntur illum. Dat hy af- 2. Tim. 2-19
stand. Doe van ongeregtigheit, al wie den naem des Heeren aenraept. Hieruit weeten wy dat wy Hem kennen, indien 1. Joes. 2-3.
wy zyne geboden onderhouden; die zeit dat hy Hem kent en zyne geboden niet en onderhout, is een Leugenaer, en de waer heit is in hem niet.

3º. Nosse dbms Eum, ut adjutorem in nostris infirmitatibus, ad quem refugere dbms, ut adjuvemur. Sptus quidem promptus ē, caro autem infirma, quid ergo? Vigilate et orate, inqt Dnus, ut ō intretis in tentationem. Quam veniam meretur qui debilem se sciret, temere tn se exponit cadendi periculo? Recurre ergo ad Xum, confuge ad adjutorium ejus. Vide jam Xus supera vit Lupum infernalem, alligavit eum tqm canem catena, noli ergo ad eum accedere. At multi cum Petro volunt sapere supra pastorem suum, licet præmoniti temere se in pericula peccandi conjiciunt.

4º. Novit oes tribulaoes nostras. Ergo oia ejus providentia committenda. Sic David Dnus regit me Ps. 22
et nihil mihi deerit. Si ambulavero in medio umbræ mortis ō timebo mala quoniam tu mecum es. Virga tua &c.

5º. Novit defectus ut revocet in viam. Ergo eum audiamus, ne obduremus corda nostra. Ecce pulsat aperiamus, vocat accedamus ad Pastorem nostrum. Hodie si vocem ejus audieritis nolite obdurare corda vestra, alioqui id nobis timendum juravi in ira mea si introibunt in requiem meam.

6º. Agnoscamus ut Judicem et retributorem. Terribile ē incidere in manus Dei viventis. hædis dicturus ē Discedite à me &c. Ovibus: Venite benedicti &c.

Ego sum pastor bonus, et cog-
nosco oves meas. Jois. 10. v. 14.

Dom. 2da
Paschatis
1743. 56.

Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas.

Dominica 2 à Paschate 1741

Joan. 10. v. 14.

Praecipuos Israelitici populi rectores ovium pastores fuisse notum ē ex historia sacra. A. A.

Mosis pascebat oves in deserto, qdo à Deo vocatus ē ad Israëlis gubernacula, et virga illa tot prodigiorum effectrix, ō alia fuit, quam quâ in ducendis et regendis ovibus utebatur — Exod. 3-3 4-2

David celeberrimus Rex Israelis ab ovibus venit ad regnum: nam cum Samuel jussus ex filius Isai eum ungere ~~sacerdotem~~ Regem, quem Deus designasset, ex septem oblatis nullum à Deo designatum agnosceret, interrogaretq̄ patrem, num quis alius adhuc esset ei filius: respondit pater: adhuc reliquus ē parvulus, & pascit oves — 1. Reg. 16-11

Unde ipse David canit: Godt verkoos zynen dienaer David, en nam hem op uit de schaepstal, van agter de zuigende schaepen, heeft hy hem gehaeld. — Ps. 77-70.

Et quid multa? Numquid oes Patriarchae, tribuum singularum capita, fuêre pastores? Quid habetis operis? interrogabat eos Pharao, cui responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, et nos et patres nostri. — Gen. 47-3.

Quae vero ejus dispositionis ratio ē, quod eos Dnus ante voluit ee pastores ovium, quos postea populo suo praefecit rectores? R. Haec ni fallor, ut ex ovium cura discerent quis hoium gubernandorum esset modus: plurimum n̄ ir se cveniunt munus ovium regendarum et munus gubernandorum hoium.

Hac ipsa de caa Pastoris nomen sibi vendicat in Evangelio Dnus, et fideles suos ovium nomine indigitat, ut innuat hoc se spiritualiter suis praestare fidelibus, quod ovibus suis corporaliter praestant,

pastores.

Caeterum, quia summus ille pastor Xus pastores suos se habet inferiores, aequum ē, ut hi munus suum à Xto addiscant, et illius exemplo fideliter exequantur.

Propositio Hunc in finem, Xum bonum pastorem, parentibus hodie pro filiorum educandorum exemplo libet proponere, quod dum facio, Attendite

Quamquam Dnus ipse oium hoium, et praecipue fidelium supremus rector sit et pastor: oves suas nihilominus inferioribus sub se rectoribus ac pastoribus gubernandas commisit.

Ac in temporalibus quidem, et politicis hanc curam potestatibus et magistratibus imposuit, uti Paulus doc.
Rom. 13-1... qbs proinde subditos jubet ee morigeros: ois aa (inquit) potestatibus sublimioribus subdita sit; o e n potestas nisi à Deo: quae autem st à Deo ordinatae st &c

In spiritualibus vero, et sacris ovium suarum, curam demandavit Aplis, et primo in iis loco B. Petro, uti liquet ex Joan. 21-36... Matt. 16-18... Neq n mi necessaria erat fidelibus ejusmodi gubernatio in spiritualibus qm in temporalibus. Utramq igitur Dnus instituit, ut ovibus suis in oibs qm cvenientissime prospiceret.

Porro praeter publica haec ovium suarum regendarum officia, quae magistratui cum politico tum Ecclco Dnus demandavit, observare licet tertium privatum et domesticum, quod singularum familiarum capitibus quoad regendos domesticos ac ppue liberos suos Dns imposuit. Adeo ut sicuti Eppi et pastores curam gerunt Ecclarum ita et parentes curam familiae suae agere debeant, quasi quidam privati Eppi et pastores. Innuit hoc „Augs his verbis: „Charissimi in tta morum diversitate „et tam detestabili corruptela (loquitur de malis in ter„quos vivimus) regite domos vestras, regite filios vros „regite familias vras: quoo ad nos ptinet in Ecla loq „vobis, sic ad vos ptinet in domibus vris agere, ut bon„rationem reddatis de his, qui vobis st subditi. Ama„Deus disciplinam: perversa autem et falsa innocent indulgen est

est habenas laxare peccatis. valde inutiliter, valde
pernitiosè sentiet filius patris lenitatem, ut justè
postea sentiat Dei severitatem." S. Aug. in ps. 50. in fine
Ne ergo domestica languceat disciplina, pastorem et
Eppum domi suæ agere dbt paterfamilias. Immò tto
diligentius fungi dbt eo munere, quanto filius suus et
vinculo sanguinis, et convictûs necessitudine conjunctior
ē: Si n̄ nos ipsi (ait Chrysost) quoq. vigilare jubemur
tqm pro aabs illorum rationem reddituri, id profecto
multo mā (facere dbt) pater, qui genuit, qui educavit
qui cum illo domi spn̄ conversatur. Lib. 3. adv. vitup
vitæ monastricæ pag. 532.

Cum igitur nihil sit indubitatius, quam parentes suo-
rum filiorum ēē dbre Pastores, videndum ē quemadmodum
hoc munere fideliter perfungantur

Huic rei oportune sese offert in Ev. Dns, cum dicit:
Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas. Bonus
pastor, inquit, ut hoc munere quam perfectissimè se
fungi scet; ideoq. addit: Et cognosco oves meas

NB Cognosco, inquit. Cognoscendi verbum hic ō nudam
intellectus notitiam, sed etiam tenerrimi affectus propen-
sionem scat: Scuti n̄ Dns ō nosse et nescire se dicit,
quod odit Matt. 7-23 & 25-32. ita è contrario cognoscere
illos dicitur, quos diligit. Cognovit Dns qui st ejus. 2. Tim. 2-39
Plus autem scat cognoscere, quam diligere: superad
dit n̄ dilectioni accuratam et benevolam dilecti noti
tiam, solicitudinem et providentiam: ut amorem scet
ō cæcum et improvidum; sed oculatum et dilecto ejusq
necessitatibus qm studiosissimè intentum. Hoc sensu
ait Dns: Cognosco oves meas.

Possent hæc parentibus pro educandorum liberorum
exemplo sufficere; si n̄ hoc modo oves suas cognoscerent,
utiq. boni essent futuri pastores; sed ut in re tti momenti
facilius illigamur, juvat boni pastoris partes particu
larius exemplo Dni exponere.

Boni igitur ille pastoris officium pluribus in
partibus qm exactissimè implevit, ex quibus 4 nunc
parentibus exhibebimus accommodatiora. 1um ē vitalium
pascuorum sedula procuratio. 2dum suavis ad hæc

pascua deductio. 3tium Luporum valida propulsio.
4tam denique errantium ovicularum sollicita reductio.
Singula haec fusius de Xto possem ostendere, sed ut brevis sim, indicare sufficiet.

1mo Pascuorum procuratio.

1mo Itaque ovibus suis summus ille pastor quam diligentissime prospexit de bonis et pinguibus pascuis.

Ioes. 10-9. Ego sum, inquit, ostium, per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet. ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant.

Sunt autem vitalia haec pascua, verbum Dei, et divina

Ioes. 4-34. Legis observatio: de qua Dns: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus. De his pascuis S. Amb. in ps. 338. Octon. 34. praefat. Bona pascua, inquit, sunt libri scripturarum caelestium, in quibus quotidiana lectione pascimur, in quibus recreamur ac reficimur, cum ea, quae scripta sunt, degustamus. His pascuis grex Dni saginatur.

Ecce ergo pastoralis officii prima pars parentibus imitanda. Ovibus suis prospicere debent de pascuis, i.e. instruere illas debent in rebus fidei et religionis Xanae: sine hac scientia nulla spes est salutis; neque tamen naturalis hominibus; sed ab humano intellectu maxime remota. Parentum ergo munus est filius suis istam a teneris instillare.

Sic olim in Lege Mosaica praeceptum est parentibus erudire filios in us, quae eo tempore ad salutem erant necessaria.

Deut. 6-4... Audi Israel: Dns Deus nr Dns unus est. Diligit Dnm Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota aa tua, et ex tota fortitudine tua. Eruntque verba haec, quae ego praecipio tibi hodie, in corde tuo, et narrabis ea filius tuus, et meditaberis in eis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque et movebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine, et ostiis domus tuae. Manifestum est ex singulis pene verbis, quam studiose commendatam, cordibusque omnium altè impressam velit Deus legem suam: sed et simul observamus, parentum hoc esse officium, ut eamdem legem inculcent assiduè filiis suis, ut et ipsi cum parentibus illam assiduè meditentur.

Ibid. 33-38.. Planius hoc explicat Dns. Ponite, inquit, haec verba mea

mea in cordibus et in animis vris, et suspendite ea pro
signo in manibus, et in oculos vros collocate. Docete filios
vros; ut illa meditentur, quando sederis in domo tua
et ambulaveris in via, et accubueris atq; surrexeris a
Nimirum ô solum vult Dns; ut parentes spn et ubiq
legis sue sint memores; sed et spa et ubiq vult illam
meditari filius; ut et ipsi illam meditentur.

Sam porrò hac in re ~~praecipua~~ diligenter observandam, instructionem sane ô differendam ea ad maturiorem aetatem; sed ab ipsa infantia inchoandam. Filu tibi st (aut Siracid:3) erudi illos, & curva illos à pueritia illorum. Sic Deus ipse de Abrahamo testatur. Ik weet (Zeit Godt) dat hy zyne Kinderen, en zynen huize na Hem bevelen zal, dat zy den weg des Heere waernèmen, en doen het gene gerechtigheyt en regtvaerdigheyt. Sic de Tobia dr, qd ab infantia sua, spm Deum timuerit, et mandata ejus custodierit. Sic Paulus Timotheo scribit. Ab infantia sacras litteras nosti quae te possunt instruere ad salutem ꝑ fidem quae est in C. J.

Et sanè cum videamus parvulos malorum omnium ab infantia capaces ee: quid ni putabimus capaces ee bonorum; ut hac ipsa illis maturius instillemus, quo malum ae praeveniamus? Itaq ergo illis instillanda ee sunt contra salutis ab ipsa infantia.

Notavit in genesi S. Ambr. Psalmum 118., qui totus in celebranda & commendanda Dei Lege, adeo ut vix sit versiculus, in quo ejus legis ô fit mentio; notante, in quam Ambr., hunc psalmum ordine alphabetico Idm Hebraorum litteras ee digestum, ita ut singulis litteris octo respondeant versiculi. Cur quaeris? Rdet S. Doctor, ut quemadmodum ꝑ parvulorum ingenia primis litterarum elementis legendi usum addiscunt; ita nos huiusmodi elementis usum discamus vivendi. In psalmi argumento. Et alibi: Illegimus ideo ꝑ litteras Hebraorum psalmum hunc ee digestum ut boni nri tqm parvuli et ab infantia ꝑ litterarum elementa formatus, qbus eras pueriles assueti, usq ad maturitatem virtutis assuescat. Prat. in ps. 118. Octon. 22. Nimirum, sicut litterarum elementis à puero assuescimus formam legendi, scribendiq usum acquirimus pro ea vita: ita et cum iisdem elementis imbibere debemus hoc

Eccle. 7-25

Gen. 38-39

Job. 2-33

2. Tim. 3-35.

Spiritualis & interior scientiam divinæ Legis, ut in ea reliquâ totâ vitâ stabilis, atq; immobilis permaneat.

2. Tim. 3-14. Hoc volebat Aplus scribens Timotheo: Tu vero p̄mane in iis, quæ didicisti, & credita st̄ tibi: sciens a quo didiceris, & quia ab infantia sacras litteras nosti &c. Q. d. Cum ab infantia unà cum litterarum elementis imbiberis sacras litteras, facile tibi erit in iisdem firmiter permanere. Nam quo semel ē imbuta recens servabit odorem testa diu.

Igitur certum manet à teneris inculcandam pueris scientiam salutis.

Verum quidem objicientes contra hæc audio parentes: ō ēē se idoneos, ut hæc filios suos doceant: mittere se filios suos ad scholas, ad conciones sacras, ad catecheses &c. at his respondeo: Primum eos qui ad erudiendos filios ō st̄ idonei, neq; ad matrimonium contrahendum ēē idoneos: prima n̄ conjugibus incumbit cura educationis liberorum suorum.

Sed mittunt ad scholas: Quales? Illas triviales, quales hic st̄ Amsterdami oēs, ubi nil nisi legere, scribere, et ratiocinari discitur. Quid hæc faciunt ad studia religionis Xanæ?

Sed mittunt ad illas scholas, in qbs lectiones catecheseos recitantur: quid de hoc sentiendum et judicandum vobis ipsis relinquo, et non dubito quin consentietis mecum, dat dat vraegen Leeren by de meesters wynig om t' lyf heeft, tenzy de Kinderen ook t'h daer toe worden aengezet.

Sed ad Conciones et Catechismos veniunt p̄ueri: Quoties? Verum bis hebdomatim in nr̄a hic paroch catechesis instituitur; at quoties absunt? quam m ipsa p̄xa catechesi abfuêre? Et si intersint, quoo intersunt? distracti, ludibundi, præstolantes hor finem: verbo st̄ ibi quasi in equuleo. Quid quæso possunt tales discere? et si quid didicerint, numquid potest Catechista dicere cum Chrysostomo: Cum me ..... audierint, et quæ audierint fortasse ad limen Ecclæ servaverint, statim abjiciunt? Hom. 5. in 2. Th. Deniq; quicquid id ē, ō p̄t fieri, ut puer, quæ semel aut bis audivit in hebdomade, toto octiduo retineat nisi quotidie et assiduè eadem illi domi repetantur et

et inculcentur.

Huc igitur res redit, ne quaqm ad bonam educationem suf-
ficere, mitte pueros ad sacras ædes, nisi et domi pri-
vatim et assidue instruantur à parentibus, aut, si illud
eis ō liceat, dat d'ouders deste vlytiger waken, dat
haere kinderen de vraegen, Ev., en Epist. leeren, en
al t'hans noit uit d'onderwijzinge blijven.

2do Suavis ad pascua deductio.

Sed ad alia boni pastoris munia transeamus
Alterum quod in Xto boni pastoris notavimus officium
erat suavis ovium ad pascua deductio. De hoc ipse
Dns ait: Cum proprias oves emiserit, ante eas vadit
et oves illum sequuntur &c. Nimirum (uti recte dixit
S. Leo: „validiora st expla, qm verba, et plenius ē opere
docere qm voce„) ideo cœpit Jesus facere et docere.
„Propter hoc, inquit S. Basilius, humam naam sus-
cepit ut in se velut in tabula quadam veram nobis pie-
tatem ac virtutem depingeret, eamq oibs nobis man-
bus ac fœminis ante oculos statutam, unicuiq pro
viribus imitandum, ceu archetypon proponeret„. Vita Monast. C. 2.
Hoc ō quod de bono pastore dicit. Ante eas vadit, et oves
eum sequuntur.

Serm. de S. Laur.

Act. 3-3.

Quod si ergo boni pastoris munere fungi volunt
parentes, et in hac parte debent imitari Dnum, ut
ovibus suis ō solum de bonæ eruditionis pascuis pro-
spiciant; sed etiam ante eas vadant, et bono exemplo
ad virtutem eis præluceant.

Et sane si oibs fidelibus boni exempli necessitatem
præscripsit Dns, voluitq sic lucem nram lucere hoibs Matt. 5-36
ut videant opera nra bona, et glorificent patrem nrum
qui in cœlis ē, et si unusqsq nrum pxo suo placere dbt Rom 35-2
in bonum ad ædificationem, Quis ō videat, quanto stric-
tior hoc in gre sit obligatio boni expli in parentibus?
Cum n et sanguinis et cversationis commercio filius
suis mre sint conjuncti, quid proclivius ē, quam à
liberis sensim sine sensu suscipi parentum mores?
Rem quotidianâ experientia certissimam ō opus ē pluribus
exponere. Hoc tt monendi sunt parentes, ut ea, quæ
liberos suos docuerunt verbis, proprius simul confir-
ment exemplis, ne quod una manu ædificant, altera in-
feliciter evertant. Quid n juvabit multis verbis filio

commendare virtutem, cujus nulla in parente expla
videt? commendat pater filio de zedigheit, de mati
godvrugtigheit, ipse vero is los en ongebonden in zyn
spreken, overdadig en onmatig in zyn drinken, hy k
in kerk nog klius, numquid filius facta patris pot
sequetur quam verba? immò et si secutus ō fuerit, ō
erit tn̄ talis pater expers criminis, qā, quantum in
patre fuit, exemplum dissolutionis, ebrietatis en
van ongodsdienstigheit sequi potuit filius. Unde
„ S. Aug.s de simili ~~[illegible]~~ patre ait: „ Etiamsi ille
„ (filii) cum ō sequantur, pro tantis se malis (explis
„ rationem noverit redditurum „

Utinam! hi et similes parentes recordarentur
moniti Xti: Videte ne contemnatis unum ex his p
Matt. 18-10 sillis: dico n̄ vobis, qā angeli eorum in cœlis spr vi
dent faciem patris mei qui in cœlis ē. Terribilis ē
comminaō qm Xus intentatiis, qui hujus moniti
obliti, parvulos contemnunt. Qui scandalizavi
v. 6 (inquit Xus) unum de pusillis istis qui in me credu
expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus
et demergatur in profundum maris. Qbs verbis Xus
innuit gravitatem supplicii, quod eos expectat, qui
alios scandalizarint; nam imagine supplicii tem
poralis indicat gravitatem supplicii æterni, quod
Dōus us justè irrogabit.

Cogitate ergo hæc, ô parentes! et curate solli
1. Thess. 5-22 citè ut ab oi specie mala vos abstineatis, ne quos
exemplo bono debueratis ædificare, malo destruatis
ad vestram et filiorum vestrorum perniciem. Atq
hæc de dandis bonis, malisq explis evitandis, suffi

3tio Luporum propulsio

Venio ad tertium boni pastoris officium,
quod erat fortis luporum ab ovibus propulsio: in
nuit hoc ipsum Dns à contraria mercenarii negligentiâ,
quem dicit fugere, cum videt venire lupum; atq ita lupu
rapere et dispergere oves. Quōō hanc pastoralis offi
partem obierit Dns nihil attinet nunc exponere: satis
dicere: quod, ne raperentur oves ab infernali lupo, ipse
oām suam posuerit pro ovibus suis.

Hoc igitur exemplo discere dbnt parentes, quōō ab
oviculis suis fortiter abigant quoscumq lupos: neq
enim

enim Satus e liberos domestrum voces, et duci pareis
tum explo ad virtutem; Sed et foris prospiciendi sunt
lupi, h.e. pravi socii, ne quod parentes excoluerunt,
lupi isti corrumpant. Eulerè in hanc rem dixit Sira
cid.s: Indien een wolf our gemeenschap zal houden Eccle 33-25
met een lam, soo zal 't de zondaer ook doen met den
regtvaerdigen. Quod quidem mihi verum è de parvulis,
quorum melior aetas facilimè cedit in piorum im-
pressionibus. Een schurft schaap (zeer te regt het
spreekwoord) ontsteekt een heele kudde: Een rotte appel
ontsteekt een heel schip met appelen: En soo ook een quade
ondeugende jonge is bequaem, om veele te verlyden en te
bederven. Hinc qm mihi deplorandi supina multorum
parentum hac in re negligentia: nihil è urbis hujus
juventute dissolutius, nihil corruptius: verbo, lupi sunt
plurimi prada intenti. ab his custodire deberant pa-
rentes oviculas suas, et tm nihil curant qm qd permittant
illas cum his lupis sine scrupulo versari.

Quid faciam, inquis, ô pr ista estrangi puertia, ut
ô subinde recreationibus et lusibus aliquid indulgeri
debeat. R. Immò indulgendum è recreationibus et
lusibus; sed lautis, ô suspectis, ô periculosis. Quid
quaeso boni, immo quid ô mali addiscent in plateis, in
promiscuam puerorum turbam? profecto ô video, quo
pacto salva conscientia tales in plateis lusus, discur-
sus ac vagationes liberis suis parentes Catholici, in
hac praesertim urbe, possint permittere: qui suam suo-
rumq amat salutem, lupos istos, quos dixi, ab ovi-
culis suis longissimè debet abigere: alias è reus eve
niet horum suorum exitii. Ut de hisce parentibus verum
sit illud Chrysostomi: Hos ego (inquit) parentes,
quod nemo me commotus, qm verius dicere existimem,
parricidas ipsos immanioris, sceleratioris q dixerim Lib. 3. ad 4. Vi
9 igitur qm mihi parentum officium exigit, ut explo tup. vit. Monast.
Xti boni pastoris lupos ab oviculis suis abigant. Lat. Edit. Antv.
Sed quis sit post hac ora filius ab hujusmodi lu- 532.
pis abripietur? Non desperandum tm parentibus;
sed Xti explo quarta pars officii pastoralis imitan-
da è.

Quarta hac pars erat errantium ovicularum, sollA.to Errantium? ovicularum, reductio.

Sollicita reductio. Hanc in Ev. innuit Dns, cum ait, Alias se habere oves, quas oporteat eum adducere ad ovile suum. Confer Jois 11-52. Plenius illud officium exponit Dns Luc. 15-4 &c.

Parentes igitur ut boni sint pastores, ō dbnt de ovicularum perditarum salute desperare; sed qbscumque possint modis, ad virtutem illas revocare satagent. Et quidem subinde lenius, subinde severius hac in parte agendum ē, pro ætatis, ingenii, loci, temporis varietate. Huc tendunt oia illa monita Salomonis parentibus data. V. g. Die de roede spaert, hait zyn zoon; maer die hem lief heeft is vlytig in hem te stoeten.

Prov. 13-24

23-13 Item: Onthoud aen uw kind de kastydinge niet; want het zal er niet van sterven, dat gy het met de roede slaet. Item: Hebt gy zoonen, onderregt ze, en buigt ze van hunne kindsheit af. Item: Die zynen zoon lief heeft, kastyd hem dikwils met de roede, opdat hy nader hand over hem verblyd zy. Huc illud Xti: Qui amat filium aut filiam suam sup me, ō ē me dignus.

Eccli. 7-25

30-1.

Matt. 10-37

Diligenter item cogitent parentes ferventissimas Monicæ preces & lacrymas pro conversione Augustini de qbs dicebat Ambrs: Impossibile ē ut filius tarum lacrymarum pereat. Atq hac Monicæ explum parentibus eo mā ē imitandum, quo mā metuendum ipsis ē, ne ipsorum culpa factum sit, quod filii à via alia erraverint. Oibs ergo modis allaborandum illis ē ut tales reducant. Habet hic locum illud Pauli: Insta opportunè, importunè, argue, increpa, obsecra, in oi patientia et doctrina. Terribile hac in re parentibus objicitur explum Heli Sacerdotis 1 Reg. 2-23... ~~Prog~~ & Cap. 3-11... & cap. 4. de quo explo vide Chrysostomum. Lib. 3. adv. Vitup. vitæ Monast. post initium. Edit. Antv. pag. 510. Item Theodoretum in exposit. 1. Reg. Interrogat vide etiam de educatione liberorum Floriatium in Ethica Christiana sup Orat. Dnicam Lib. 1. Sect. 3. art. 7. et seqq.

2. Tim. 4-2

Cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ
Jois. 10. 8. 14.

Dominica 2a Post Pascha 1742.

Inter alias hois passiones o minima e sciendi cupiditas A. A.

Adeo naalis e hoi hæc sciendi cupiditas, ut nullus diabolo ad perdendum hoem modus visus sit expeditior, quam ut illi ex vetiti fructus esu plenam boni ac mali sciam speciosè promitteret. Hoc illicio pertraxit Evam ad Dominici præcepti transgressionem. Gen. 3-5.

Hæret nobis etiamnum similis sciendi curiositas, quæ plurimis sæpe multorum malorum causam præbet, dum ea scire volunt, quæ vim superant intellectus humani, aut saltem quæ vana, periculosa, et pernitiosa sunt scientibus.

Delectu opus e earum rerum, quibus cognoscendis intellectum exerceamus: o n pt aut dbt intellectus, quo à Deo instructi sumus, in nobis esse otiosus. Quibus ergo rebus intellectum nostrum exercebimus? Istis utiq quas Deus nobis exposuit, jussitq cognoscere. Ik, zeit godt, Ik ben uw Heer en Godt, die u leere ? geen u nuttigis, en die u op den weg, daer gy op wandelt, bestiere. In his utilibus eminet scientia Jesu Chti, quam ovium suarum notam hodie statuit Pastor ille bonus, dum ait: Cognoscunt me meæ. Isa. 48-17.

Libet igitur hujus cognitionis præstantiam et necessitatem paucis perstringere, tum ostendere quid sit Chm cognoscere, Deniq quæ causa ignorantiæ

Propositio

Attendite

Chti cognitio omnium præstantissima, et mxè necessaria e. Nosse te (ait Sapiens divinam sapiam alloquens) consummata justitia e, et scire justitiam et virtutem tuam, radix e immortalitatis. Paulus eruditus ad pedes Gamalielis, raptus in tertium cælum, ubi ar- Sap. 15-3 Act. 22-3 2. Cor. 12-4.

arcana verba didicerat, quæ ō licet hoi loqui, ō judicavit
3. Cor. 2-2. tamen scire se aliquid inter Corinthios nisi Jesum Chm. et
hunc crucifixum. Idem Paulus existimat oia detrimentu
Phil. 3-10 esse pp eminentem sciam J. Chti Dni sui ... ad cognoscendu
illum. Audi ipsum Chm. de hac sui cognitione loquen
tem. Hæc ē, inqt, vita æterna ut cognoscant te solum
Jois. 57-3 deum verum et quem misisti J. Chm. NB quod Chs dicat
Hæc ē vita æterna .... Si hæc vita æterna ... quid ergo nescit
nisi æterna mors? Sic et hic in Ev., conjungit n Dns cog
nitionem ovium et cognitionem sui ipsius, ut innuat eas
à se cognosce oves, à qbs ipse agnoscatur pastor, et ecti
eas à qbs ipse ō agnoscatur ut pastor, neq à se agnosce
Matt. 25-32 ut oves, qbs proinde dicet, Nescio vos, qui n ignorat ig
1. Cor. 4-38. norabitur.

Atq ex his manifestum ē quanta cognoscendi Jesu
Chti sit necessitas

Videamus jam quid sit Jesum cognoscere.

1º Jesum cognoscere, ē illum agnoscere

Cognosco (oves) meas, & cognoscunt me meæ. Jois. 10. v. 14.

Dominica 2a Paschatis 1748. 55.

Ene van de voornaamste hoedanigheden der h. Schrifture, en wel voorn van het Nieuwe Test. is dat onder de slegte uiterlyke stellinge van woorden, onder een voudige en slegte geleikenissen, de verhevendste en dierbaarste waarheden en leringen verborgen leggen.

Gelyk in ene ruwe diamant onder de ruwe en ongeagte schors zo ene dierbare kostelykheid verholen is; gelyk onder de slegte velle dekzel klederen, in 't oude Joodsche tabernakel de grootste heiligdommen van Israel verborgen waren, zo bevat d'uiterlyke slegte woordenstof in Gods geheiligd Woord de dierbaarste leringen, en de kostelykste onderregtingen voor ons Chnen.

't was om deze reden dat d'Apostel Paulus, hoe slegt en veragtelyk dat d'uiterlyke schors zig ook opdeed, dien verheven Lof aan het zelve gaf: Ik schaam my 't Ev. niet: want het is ene kragt Gods ter zaligheid allen die geloven, eerst den Joden, en ook den heiden:n.

't is waar indien men alleen op d'uiterlyke Letterschors maar ziet, wat schynt 'er geringer te zyn, als het gene dit h. boek bevat? Uiterlyke, slegte, en in schijn ongeschaafde geleikenissen, dan van zaeyers, dan van vissers, dan van balken, splinters, zuurdezem, dan van bruiden en bruidegoms, zonder enige uiterlyke oppronkinge van woorden? en egter hierin leggen bevat de heerlykste en treffelykste lessen, die ons zelfs tot onze oppergeluk en zaligheid kunnen geleiden.

En om niet buiten ons Ev. te gaan, wat schynt 'er geringer te zyn als ene geleikenis waar in Jesus zig by enen veragtten schaapharder vergeleikt, eertyds 't ongeagtste ampt onder de Egiptenaren? wat schynt 'er van minder belang, als dat Jesus zig hier enen harder noemd, en

1762. Verscheide is 't voorwerp heden in Gods kerke. Eerst en vooral de feestdag van den h. Markus, die juist van daag vervalt. Wie de h. Markus zij is U. A. genoeg bekend. Op dezen feestd is de gewoonte de Vide Exord: in Serm. hujus dom. 1758. Rom. 1-16.

en zig van enen huurling onderscheid, dat hy zeid, dat hy zyne schapen kend? en egter hierin drukt hy op de verhevenste wyze uit zyne zorg over de zynen, hierin drukt hy uit zyne grote liefde tot den mensch, en steld zig dus als ene heerlyke voorbeeld voor aan alle mindere harders; ja zelfs steld hy in het bestier van zyne schaapstal voor den pligt, dien de redelyke schapen van die schaapstal des heren tot hunnen harder hebben.

Propositio

Ons voornemen is U. A. van daag voor te houden het gedrag van Jesus als harder tot zyne schapen, en van zyne schapen tot hem hunnen harder. Jesus zeid hier zelfs van: Cognosco oves meas, et cognoscunt me meae. Dit zal ons tot verscheide pligten leiden. Attendite.

Alhoewel de hh. Vaders, en latere uitleggers mézendeels over eenkomen in 't uitleggen van de gelijkenissen van 't h. Ev. aangaande het wezentlijke deel der zelve, noam het inzigt van Jesus, en zijne oogwit, dat hij wilde betreffen als hij de zelve uitsprak, en de waarheden die hij daardoor wilde leren, zo zijn egter dikwils de gevoelens zeer verscheide over enige delen van de zelve gelijkenissen, die tot het wezentlijke van de zelve niet behoren, dat is, die alleen tot opzieringe en volkomentheid der zelve behoren.

Zo komen alle uitleggers overeen, in de gelijkenisse van ons hed. h. Ev., dat Jesus door de zelve wilde leren zijne zorg tot den mensche, hoe ver die gaat, en hoe uitnemend die is, zo verre dat hij die bij de zorge van enen harder tot de schapen vergelijkt, die alles, ja zelfs zijne leven voor zijne schapen ten beste geeft, wat onderscheid er is tussen zijne schapen te hoeden, en dat van 't opgeblazene phariseëndom, die hij bij huurlingen, bij dieven en moordenaars vergelijkt.

^ Zij komen over een dat Jesus door deze gelijkenisse van enen harder wilde leren

Maar evenwel zo komen alle uitleggers niet over een, wie juist net en effen, door de schapen, verstaan moeten worden ten opzigt van den harder Jesus. De reden is omdat men Jesus in verscheide opzigten als harder kan aanzien. 1. Als Godt is hij ene harder van het gansche menschelijke geslagt, dat hij als ene harder voed, waar van

van wel eer David zeide: Aperis tú manúm tuam, et imples oe aal benedictione. Stem: de Heer (hebr: de harder) bestierd mij; en mij zal niers ontbréken, in ene groene Landsdouwe heeft hij mij gestelt. Ps. 144. Ps. 22.

2. Als 't onzienlijk hoofd van zijne kerke, en opperbestierder van de zelve en bruidegom van dese verheve bruid, is hij op ene verheve manière harder van de zelven, vermits hij deze schaapshudde, niet alleen als ene harder met natúrelijke voedzel voed, maar ook met het geestelijke van zijne genade, van zijne h. Woord, van zijne hh. Sacramenten. 3. In laasten is hij noch bezonderder de harder van zijne uitverkoornen, die hij niet alleen hier voor enen tijd met tijdelijke aan geestelijke voedzel voed, maar die hij daaren baven, eúwig zal voeden met zijne glorie in den hemel.

't is van deze laaste schaapen, alleen aan Godt bekend dat de h. Aúgs wel eer onzen tert verstond, en na hem de geleerde Beda, als of Jesús hier alleen bij uitnémentheid van zijne uitverkoorne schaapen, die hem in eúwigheid zullen beriden, sprak, als hij in onzen tert zeide: Cognoscó oves meas, et cognoscúnt me meæ.

Maar egter dúnkt ons, dat d' uitlegging van anderen ook zijne waarschijnlijkheid heeft, die het woord schaapen hier wat bréder nèmen, die daar door niet alleen verstaan d' uitverkoornen aan Godt alleen bekend, maar alle de gelovigen te zamen, in ene kerke als in ene schaapstal vergadérd.

Men hoeft niet lang te zocken, om de reden te vinden waarom Jesús de gelovigen, júist den titel of naam van schaapen, waar van hij bij uitnementheid zig den harder noémd; want indien de kerk om hare énigheid, om hare onderlinge verbintenis van de ledematen, met regt bij ene schaapstal onder enen harder vergeléken word, met zo vele reden, word ijder gelovige met den titel van ene schaap; dat is, ene lidmaat van dese deftige schaapstal gerend. 't was om deze reden, dat eertijds David de vergadering der Israëliten, die hij aanspoorde

Ps. 94-7. om Godt te loven, dezen titel of eernaam tenopzigt van Godt toevoegde, zeggende: Hij is de Heer onze Godt, en wij zijn het volk zijner weide, en de schapen van zijnen hand. Met meerder regt dan voeren wij den titel van schapen, terwijl wij nú in ene veel heiligere verbond tot den egten schaapstal des Heeren, dat is, zijne kerke behören.

'T is hierom, dat Jesús niet alleen de gelovigen schapen noemd, maar Oves meæ, omdat hij daar van de voorname harder is, en 't onzienlijk opperhoofd, waarom Paúlus hem

Eph. 1-22. meermalen noemd het hoofd over de gehele kerke.

Niet dat wij hierdoor den egten Nazaat van Petrús den Paús van Romen ..... zijne opperharderschap betwisten willen geenzins, in tegendeel ~~belijden~~ zeggen wij, ~~als enen artijkel van het Catolijke gelove~~, dat Jesús d'Opperharder, het onzienlijke hoofd der kerke, ~~hem~~ Petrús heeft aangesteld tot het zienlijke hoofd, en zienlijken opperharder van de schaapstale zijner kerke; wij belijden dit zelfs als enen artijkel van 't Catolijke gelove gevestigd op de getuigenisse van 't h. Ev. want 1. elke rijze als d'Evn. d'Apostelen optellen, stellen zij Petrús altoos als den Eersten, en geven hem ook zom-

Matt. 10-2. wijlen den naam van den Eersten, als B. V. Matt. 10-2.

2. 't was aan Petrús dat Jesús toe zeide: Gij zijt Petrús

C. 16-19. i. e. Steen, en op dezen Steen zal ik mijne kerk bouwen.

3. deze beloften vervulde Jesús als hij na zijne ver-

Joes. 23-36... rijzenis aan Petrús belastte: Weid mijne Lammeren, weid mijne schapen, hem dús aanstellende tot harder der harderen, en van schapen. Welke magt aan Petrús gegeven, ook aan alle de wettige nazaten van Petrús is gegeven, mits deze magt van de Lammeren, en schapen te weiden zo lang dúren moest als 'er Lammeren en schapen van Chs zúllen wezen, dat is, tot de voleindinge der wetten reld.

Verre zij dan van ons dat wij 't opperharderschap van Petrús en zijne Nazaten betwisten zoúden, wij zien het zelve aan als ene púnt van onze Catolijke gelove. Maar wij zeggen dat, boven dezen zienlijken opperharder, Jesús d'Opperste harder, en 't onzienlijke opperhoofd is over de gehele kerke, van wien Petrus in de hed. Ep. zegd: Gij waart als dwalende schapen, maar nú zijt gij bekeerd tot

Wij zeggen dat Jesús die opperharder is,

1. Pet. 2-25.

tot den Harder en Opziender uwer zielen. Waarom Petrus als hij de harders der kerke vermaande, Weid de kudde Gods, die onder u is, en hebt'er opzigt over, hen daar toe aamoedigde door de Loon, die hij hen van Jesus wegen ~~beloofde~~, ~~dan~~ dien hij den Prins der harderen, of den Opperharder noemde, beloofde, zeggende: En als d'Opperharder verschijnen zal, dan zult gij den onverwelkbaren kroon van heerlijkheid verkrijgen. Waarom ook Paulus Jesus noemd den groten harder der schapen.

3. Pet. 5-2.

4. 4.

Heb. 13-20.

Zodan Jesus noemd de Gelovigen Schapen, en zelfs Mijne Schapen, omdat hij'er de harder der harderen 't onzienlijk opperhoofd van is.

En van deze Schapen, de Gelovigen, en Ledematen der kerke zegd Jesus d'Opperharder der zelve: Cognosco oves meas.

Op velerleide wijzen kend ene harder zijne schapen, hij kendze uit de grootte, uit de gedaante, uit de Koleur spikkels, en gebleer. Maar zo kend Godt, of C. J. zijne schapen niet, hij kendze inwendig in de ziele, door zijne Liefde. Ik ken, zegd hij, mijne schapen, ik bemin ze, ik heb ze lief, ik zie wat'er ontbreekt, wat zij lijden, ik help ze, ik sta ze bij. Jesus, zegd: ik ken mijne schapen op die wijze gelijk Salomon zegd, dat de regtvaardige zijne werkbeesten kend, dat is, gelijk onze nederduitsche vertaling zeer wel heeft: de regtvaardige zorgd voor de zielen van zijne werkbeesten, maar d'ingewanden der godlozen zijn wreed. Jesus zegd, dk ken mijne schapen gelijk David zeide, dat Godt kend of weet wat voor een maakzel dat wij zijn, dat is, hoe zwak, hoe broos, weshalven gelijk ene vader zig erbarmd over zijne kinderen, zo erbarmd zig ook de Heer over de genen die hem vrezen.

deze kennis is al te gering; hij kendze op een veel verhevender wijze;

Prov. 12-10.

Ps. 102-14.

Jesus zegd dan: Ik ken mijne schapen, i. e. &c.

En de Mijne (ait) kennen mij, naam p fidem, p spem et caritatem. 3. Zij kennen mij door het gelove, zij geloven dat ik waarlijk hunne zaligm. hunne harder ben, en dus wil 't woord kennen dat Jesus hier gebruikt, zeggende: En de mijne kennen mij, 't zelve beduiden, als het gene Jeremias hier door wilde beduiden, als hij sprekende van

dat'er niemand komt tot den Vader dan door mij.

de dagen des N. T. van den Harder C. J. en zijne schaap-
Jer. 33-34. jes zeide: Allemaal zullen zij mij kennen van den klein-
ste tot den grootste, zeid de Heer.

2. Sed quid fides sine operibus? Mortua
e, zeid Jac. Igr ut vere cognoscant oves pastorem suum
Jesum, amor addendus e. Sic noverat sponsa sponsum
cant. 6. qdo dicebat: Dilectus meus mihi, et ego illi

3. Addenda et spes. Sic Job cognoscebat
in media sua passione Redemptorem suum, qdo exclama-
Job. 19-25. bat: Scio quod Redemptor meus vivit &c.

Ecce Explicatio assumti nostri textus.

1. Hac in primis terreantur qui externe se tantum gerunt
quasi in Pala, qui tamen o curant m oves vere ovinos, qui
externe ovinam pellem induunt quasi hoc ipsis sufficeret,
qui, uti olim Judaei clamabant: Patrem habemus Abra-
ham, dicunt: sum Romano catholicus, sum legitimae
gregis, sed qbs, uti Chs Judaeis dicebat: Zijt gij Abra-
Jocs. 8-39. hams kinderen, zo doet Abrahams werken, etiam num
dicit: zijt gij mijne schapen, toon dat gij mij kend, dat
gij leeft door het geloof, door de hope, en door de liefde
Hoc explicatione terreantur, qui uti olim Judaei gloria-
bantur in templo, ejusq Sacrificiis, et clamabant: tem-
plum Dni, templum Dni, sic etiamnum sibi blandiun-
Jer. 7-4. tur, quod externe religionem exerceant, Sacramenta fre-
quentent, sed sine debita aae praeparatione. Sed ne
quis se decipiat, Deus novit gregem suum, o solum,
extra, sed in aa, et in corde. Decipi pt pastor secun-
darius, decipi possunt fideles; supremus tamen pastor
novit, ille tandem cum gregum arietes ab hircis separa-
di sunt satis sciet quid sit in hoie, eruet pellem erimi-
num sub qua latuerunt, et cum hircis separabit aeterni
caulis excludendis. Al verstouten er zig velen zonder
bruiloftskleed me aan te zitten aan het bruiloftsmaal
Matt. 22. de hh. Sacr: der kerke, al worden zij hier voor van de
medegasten, of de bedienaars der kerke niet gekend,
o! de tijd zal eens komen, dat de koning zal binnen
komen, en tonen dat hij hen wel kend al wielden zij niet gekend van de menschen. dan zal hij en hen ~~[illegible]~~ zeggen: vriend hoe zijt gij hier ingekomen zonder bruiloftskleed &c.

Zo dan zie daar hoe d'uitlegging van onzen text verschrikt &c

2. Maar ook troost zij de vrómen. Deze wéten, dat Jesús húnne harder hen kend i.e. ..... Zij weten dat Jesús tot hen, gelijk hij tot den bess. van Eph. en Smijrna zeide; zegd: ik weet úwe werken, úwen arbeid, en verdúldigheid ik ken úwe verdrúkking, en úwe armoede. Zij weten dat zij, als ene Stephanús, onder d'ogen van húnnen harder C. J. strijden, dat alle húnne begeerte, en gezúgt voor hem niet verborgen is. Daarom verlaten zij zig op hem, en zeggen met enen David: De Heer (de harder) bestierd mij, en mij zal niets ontbreken, in ene groene Landsdouwe heeft hij mij gesteld, hij voed mij op bij verfrisschende wateren, hij verquikt mijne ziel, hij geleid mij op de regte paden, om zijnen naam, &c

Apoc. 2-2-9.

Ps. 22.

3 Ex hac explicatione discamús et satagemús út pastorem nostrúm J. C. cognoscamús. &c

Et alias oves habeo, quæ ō ſt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet únum ovile & unus Paſtor.

Joïs. 10. V. 16.

Dominica 2a Poſt Paſcha

1740-7.

58. 69.

Verſcheide is't voorwerp heden in gods kerke.

1ſtelijk en vooral de Feestd. van den h. Ev. Markus, die juist heden vervalt. Wie de h. Markus is 's Ed. niet onbekend.

Op deezen Feestd. is de gewoonte der Kerke de Litanien te leezen, even als op de Kruisdagen der Meergr. woord Litanij betekend een enkel vúrig gebeedje, tw. eerst maar bestond uit de woordjes Kyrie eleison, die men dikmaals herhaalde. daarna is'er van de Latijnen door den h. Paus Gregs de Chte eleison bijgekomen. En allengskens zijn de Litanijen vergroot zo als de kerk deze nog heden doet leezen. De kerk leest heden de Litanijen van alle de heiligen dat niet anders is dan een allerniederste en vúrige smeking en aanroeping van de almogenden en barmhertigen gode door J. C. om de verdiensten van al wat hij voor ons gedaan en.

Gelijk godt in 't O. T. beloofd had zijn volk een eigen, en waaren harder te zúllen zenden, zoo heeft van daag vervult Jus in zijne dagen, gerooid dat hij dien regeer, en langs beloofden harder was A. A.

1 Dit toond de Heere Jús in 't huid-h: Ev: ~~waarschijnlijk~~ Cognoscor, nuds hij zijne schaapen, kende, naem de gewoonte der ~~waarschijnlijk~~ en hún geral, dewijl hij ook een verlooren schaapje kom zoeken, en hún negesteltenisse, dewijl hij 't gewonde hún verbinden, en 't zwakke versterken.

2 Hij toond dat hij de waare harder is, nuds ook zijne schaapjes hem hún eren herder kennen, en kennisse zij toonen door dien, zij hem hún wen harder volgen, en naar zijne stemme hooren.

3 Hij toond dat hij de waare harder is, nuds hij niet alleen alles wat hij had, maer ook zijn eige leven voor zijne schaapjes ten besten geeft.

4 En de lijk, en ten laatsten, hij toond dat hij de waare harder is, nis dien hij tot slot van 't huid: h: Ev. zegd: Ik heb ook nog andere schaapen, die van deze schaapstal niet zijn, die moet ik ook hier bij brengen, en zij zúllen na mijne stemme hooren: en het zal eene kúdde en een harder worden.

Wij zúllen ook deze laatste woorden, van 't huid: h: Ev. dienen als nú, 1mo ad Litteram explicabimus, 2do Moralia deducemus

Attendite

Vier zaaken meld de Zaligm. in d' opgenome woorden

1 Dat hij dat hij ook andere schaapen had die nog door J. C. om de verdiensten van al wat hij voor ons gedaan

2 zoo zegd hij dat hij ook die niet in zijne schaapstal waaren, zegd hij dat hij die

Propositio

en geleden heeft, en om
alle zyne h.h. gehei-
menissen wille: ver-
zoekende daarby de
voorspraak van alle
Gods lieve Heiligen;
opdat zy met ons, en
voor ons door J. C.
willen bidden, en
wel zonderlinge dat
Godt ons deze zoete kerke
lente tyd de vruchten
der aarde gève en
bewâre. In wgeesde
Wy ook dâmè die
Litanyen zamen
zullen lêzen, en
Matt. 35-24
komende aan de
dit niemaal herhaalen.
ibid. 10-6
Dat zy hier van
genoeg. Wy stap-
pen tot 't Ev. van
den 2nd. over, en
zullen U.A. 't opspeu,
genomen daarvan
voorhouden. Jesus
spreekt daarvan toe gezeid watren, volgens dat de Vader tot hem
een zoort van scha-
pen, die nog niet
tot zyne schaapstal
hören; van de zyden
dat hy ze nog tot
de zelve moet brengen.
Waaruit 2 heerlyke met
gevolgen komen; dat zy
zyne stem zullen
horen; en dat er een hoorde
zal worden.
Dat zullen wy U.A.
eerst uitleggen, en
met dierbare Ceringen
verzellen. H.H.nd.
Matt. 35-26
Ysaias elevionis
a. xto dictus e.
act. 9-35
Eph. 3-9.

andere Schaapen, ook tot zyne Schaapstal brengen zal 3 dat
Zij na zyne Stemme zullen hooren. 4 dat alle de Schaa
Jmo Daar zegt de Zaligm, Ik hebook nog andere Schaa
De Schaapstal, van dese Xus hier. Spreekt, was zyne
De Schaapen, van deze geestelijke Schaapstal, waren
Joden die gelijk zy de Schaapen, waren den Synagogue
ook d'eerste Schaapen, zyn geweest van de Kerke des N.
unde Cananaa dixit: Ik ben niet gesonden, dan tot de verlo
dixit eis: gaat niet op den weg der heidenen, nog in de stede
der Samaritaanen. Maar gaat liever tot de verlooren Schaa
des huis van Israël.
Behalven deze, zeide Xus: Ik heb ook andere Sch
Schaapen, zyn, de Heidenen, die aen Xus van zynen Vader
visch van mijnen ik zal u de heidenen, tenerve geven. zy
zult ze beheerschen met eene ijzere roede. q.d. gelijk
herder zyne staf gebruikte om zyne Schaapen, te be
stieren, zoo zult gy ook de heidenen regeeren en bestieren,
d'ijzere roede van regtvaardigheid tegen, de wederspan
nigen, en met de roede van uwe wet tenaanzien van de ge
Nu Xus noemde de heidenen, hier met den naam van
Schaapen, niet om dat zy 't toen, reeds met'en, dood al wat
want zy toen, nog maar Wolven, Beeren, en honden wa
volgens dat Xus zelf tot 't Kananeesche vrouwtje, va
de heidenen, zeide, naarm dat 't niet billijk was dat hy 't
broodt der kinderen, ook voor de honden, t.e. voor de hei
nen, zouden werpen. Maar Xus noemde hier de heidene
toen al met den naeme van schaapen, p'en anticipationem
qa oves Yurura erant, vel potius qa justa Dei pra
destinationem, jam, modo oves erant; volgens dat pa
Zeide, dat God, de Ephesianen, ook nog heidenen zyn de
al verkoren, had, in Xus voor de grondleggin der wer
reld, uti ex ipso paulus licet adhuc persecutor, tamen

Nu van dese andere schaapen, ik zeg, de heidenen zegt Xus: Habeo, niet als of hij te recht al had, alhoewel zij zijne schaapen nog maer eerst zouden worden, alhoewel zij nog maar zijne schaapen waren, omdat zij daar toe van den Vader geschikt waren, ik heb ze (zeidehij) ob certitudinem rei futuræ, de quia, tqm, jam, modo vera loquitur. Modus loquendi scripturæ admodum familiaris, præcipue prophetis, qui de futuris tqm, de præsentibus ob eorumdem certitudinem loqui solent. Sic V. g. Isaias de futuro tqm, de jam nato Xto ait: parvulus natus est ... sic et hic Xus N.

2do De Heere Xus zeide dan: Et alias oves habeo quæ non est ex hoc ovili. Et de his ait: Et illas oportet me adducere. Per hoc Xus innuit, gentiles convertendos esse ad ovile Xti adducendos, sic ea quæ tum, tanes erant, præsentia prædicebat futura, et de his quæ futuris tqm, de præsentibus ob eorumdem certitudinem loqui solent. Sic V. g. Isaias de futuro tqm, de jam nato Xto ait: parvulus natus est ... sic et hic Xus N.

2do De Heere Xus zeide dan: Et alias oves habeo quæ non est ex hoc ovili. Et de his ait: Et illas oportet me adducere. Per hoc Xus innuit, gentiles convertendos esse ad ovile Xti adducendos, sic ea quæ tum, tanes erant, præsentia prædicebat futura, et de his quæ futuris tqm, de præsentibus ob eorumdem certitudinem loqui solent. Sic V. g. Isaias de futuro tqm, de jam nato Xto ait: parvulus natus est ... sic et hic Xus N.

regni futuros esse, id q convenit cum eo quod alibi dixit, Matt. 8-11
naem dat'er veelen van oosten en westen zouden komen en
met abrahaem, isaak en jakob zouden aenzitten in het
rijke der hemelen. Convenit cum eo quod dixit dat 't rijke 21-43
Gods zoude gegeven worden aen een volk tw 'ir vrugten mede
doen zou. En vervolgens als Xus zeide die andere schaapen
moet ik ook hier bijbrengen, zoo voorzeidehij de bekeringe
der heidenen.

In dese bekeringe voorzeide hij als een werk tw hij daen zoude:
die moet ik hier bijbrengen zit, niet dat hij dat zelf in
persoon, daen zoude, neen! want hij maar gezonden was Matt 15-24
tot de verlooren schaapen van 't huis van Israël; maer
door zijne apostelen, aen dewelke hij ten hemel zullende voer
zeide: Ite in mundum universum prædicate Ev. omni creaturæ 28-19.

Nu gelijk Xus dit werk van de heidenen te bekeren, en
tot de schaapstal zijner Kerke te brengen, aen zijne apos-
telen, overgelaten had, zoo hebben zij ook daerin huerne Sie legimus quod
zijne gehoorzaemheid aen Xus woorde gerooned Petrus Cornelium
wij van Paulus en Barnabas lezen, dat zij tot de joden, Zoo Lezen wij
Zeiden: Ue moest het woordt Gods eerstmael verkondigd act. 13-46
worden, maer naar de maal gij het verstoot, en u zelve
des eeuwigen levens onwaerdig oordeelt, zoo keeren wij
ons nu tot de heidenen. Jaawie waren de Romijnen, Cor.
Galaters, Ephesianen, Collossensen, en Thess. dan heidenen
die Paulus bekeerde, en tot de schaapstal der Kerke gebracht heeft?

Jaa wie waren, onze voor ouders anders dan heidenen, die door eenen Willebrordus, en zijne medemakkers bekeerd, en tot de schaapstal van Xus gebragt geworden zijn? Zoodat Xus dan die andere schaapen, naam de heidenen door zijne Apostelen, tot zijne schaapstal gebragt heeft.

Dog alhoewel hij zulks door zijne Apostelen gedaan heeft, ~~zoo~~ zeide hij nogtans, dat Hij dit doen zoude, om de Apostelen zulks maar in zijnen naeme, door zijn gezag en zijne magt zouden doen. Unde Paulus: Sic nos existimet

1. Cor. 4-1
2. Cor 5-20

hoo ut Ministros Xti &c, pro Xto legatione fungimur &c

1. Cor. 3-7
2. Cor. 13-3.

Item: Nog die plant is iet, nog die nat maekt, maer godt die den waschdom geeft. Unde et Ev. Marcus describens quoo Apli juxta Xti praeceptum, wegreizende door de geheele wereld om over al te preken, ~~[illegible]~~ uit

Marc. 16-20

drukkelijk en bijvoegt: En de Heer werkte mede, en bekragtigde het woordt door de tekenen, die 'er op volgden. Atq. ideo Xus Dnus in textu ait: IK moet die andere schaapen tot de schaapstal brengen.

NB quod dicat me oportet, naam volgens 't besluit des hemelschen Vaders, die bij Isa: zeide: Het is te wijnig

Isa. 49-6

dat gij mijn dienaer zijt, om de stammen van Jakob te herstellen, en het overschot van Israël te bekeeren. Zie ik hebbe u gesteld tot een ligt der heidenen, opdat gij mijn heil zijt tot 't uiterste der aerde. Item, 42-6

3tio Dog niet alleen zeide Xus, dat die andere schaapen bekeerd, en tot de schaapstal zijner kerke van hem door zijn Apostelen gebragt zouden worden, maer ook tegelijk betuigde hij de buijgraemheid, en onderwerpinge der heidenen, naem dat zij naar zijne stamme zouden hooren, Vocem meam audient, ait Servator. At quoo Xus ait vocem meam audient, cum gentes o Xti, sed Aplorum vocem audierint? Qa Apli, noime, et autoritate Xti, eos vocavêre. Unde

Luc. 10-16

Xus alibi, qui vos audit me audit. 2. Cor. 13-3.

Quoo autem vocem Xti audierint videre possumus in actis aplorum, ubi Lucas de conversis gentilibus per Paulum et Barnabam ait: De Heidenen, dit (tw Paulus van de verstootinge der Joden en de bekeeringe der

Act. 13-48

heidenen, uit Isaias zeide) De heidenen dit hoorende, zegt Lukas waren verblijdt ~~[illegible]~~ in

in verheerlijkten ~~[illegible]~~ het woordt des Heeren, en zij geloofden, allen die voorgeschikt waren, ten eeuwigen leeven; En het woordt des Heeren wierdt verbreidt door het gansche landt. Atq sic adimpleri cœpit quod Xus ait: Vocem meam.

4to Demq addit: Et fiet unum ovile et unus pastor.

(Hæc ultima Xti verba variè varii explicarunt.

1 Sunt qui hæc sic explicant quod dicant oes oio hoes in fine mundi toto terrarum orbe unius ejusdemque religionis futuros.

Dog niets minder als dat, 1 ob hæresium multiplicationem, tum futuram; nam juxta Xti dictum, tum multi pseudoprophetæ surrecturi st, et multos seducturi, etiam si fieri posset, etiam electos. 2 ob fidelium persecutionem; nam juxta Xti dictum, tum pii oibs odio futuri sint pp nomen suum &c. 3 ob securitatis et impietatis inundationem; nam juxta Xti dictum, tunc abundabit iniquitas, et refrigescet caritas multorum erit tunc ut in diebus Noe &c. In tta ergo hæresium multiplicatione, fidelium persecutione, et impietatis abundatione, quæ consensio religionis urlis esse posset? adeoq nihil mi, qm hoc, quod Xus hic dicere vellet oes oio hoes unius ejusdem religionis futuros.

Matt. 24-33

H. 9. 10.

H. 37.

plura si vis, vide Dieterium hac Dom. p. 96.

2 St qui hæc Xti verba sic explicant, ut dicant tandem aliquando oes reprobos damnatos, et dæmones ab infernalibus pœnis liberandos, et ad ovile cœleste transferendos. Atq sic Origines, et etiam num Anabaptistæ hæc verba explicant.

Dog al wederom niets minder als dat; want over al de schrift van de pijnender helle spreekt als van eeuwduerende pijnen &c. adeoq &c.

3 Demq) Vera horum verborum Xti, hæc explicatio, ~~quod~~ dat de joden, en heidenen beiden te zaamen, zonder onderscheid van besnijdenisse, of voorhuidt tot de kerke, en éénen éénigen onzienlijken harder C. I. zouden geroepen worden. Atq id convenit cum eo quod Pau: daer is geen joodt nog griek meer, daer is geen slaef nog vrijgeboorene, daer is geen man, nog vrouw, maer gij zijt allen, één in C. I

Gal. 3-28

Eph. 2-14 — Convenit id cum eo quod idem Paulus ait: Xus is onze vrede, die ze beide (joden en heidenen) een gemaakt en de middelmuur, die hen van een scheide, te weten de vijandschappen, in zijn vleesche verbrooken heeft &c.

Deze vereeniging had God ook al voorheen voorzeid en beloofd, als hij onder een afbeeldsel van Israëls, en Judas vereeniginge voorzeide, en beloofde, dat zoo ook de joden en heidenen onder den waaragtigen David C. J. vereenigd

Ezech. 37-23 — zouden worden: Zie (zeide God) ik gaa de kinderen Israëls haalen uit 't midden der volkeren, daer zij naer toe gegaan waren, ik zal ze van alle kanten verzaamelen en in hun land brengen. Ik zal ze tot één éénig volk in hun land op de bergen van Israël maaken. Daar zal maar één éénig koning zijn, die over hen allen heerschen zal; en zij zullen voordaan geen twe volkeren meer zijn, nog in geen 2 rijken langer verdeeld worden.... Maer mijn dienaer David (Xus) zal over hen koning zijn, en daer zal over hen altemael maer één harder wezen.

't gene God aldus voorzeide en voorheen in 't O. V. belooft had, is in den persoon van C. J. de waeren harder zijnen kerke volbragt geworden. Hij heeft ze beiden joden en heidenen te zaamen vereenigd, hij is hunne éénige koning die over hen heerscht, hunne éénige harder, die hen voedt door de zelfde gratien en genaeden, door ~~[illegible]~~ h. woord, door ~~[illegible]~~ de zelfde hh. Sakramenten &c.

één en 't zelfde

Eph. 4-5 — als ook door de zelfde zienlijke harders, die hij in zijne kerke gesteld heeft. Waerom Paulus ook zeide: Daar één Heer, één geloof, één doopsel, één God en Vader van allen, die boven allen, en over al, en in ons allen is (et adde) Hij heeft dan Zommigen tot apostelen, Zommige tot propheten, andere tot verkundigers van 't Ev., en andere tot harders en leeraers gegeven... tot dat wij allen te zaamen komen in d'éénigheid des geloofs, en de kennisse van den zoon Gods, tot den staet van éénvolmaekten man, tot de maete van den volkomen wasdom van Xus &c.

En, dit is 't gene Xus beloofde, en wilde zeggen als hij van de verzaamelinge der joden en heidenen in de schaepstal zijnen kerke, onder hem d'onzienlijken harder, &c. zeide: Fiet unum ovile et unus pastor.

Habetis assumti textus explicationem. Ad Morale

(Ac 3mo quidem observandum, quod Xus dicat etiam alias oves, dico gentiles ad ovile Ecclae adducendos. Een zaek waer in Gods barmhertigheid ook tot ons, die van die andere schaepen zijn, uitschijnt, een zaek die vervolgens ook van ons groote dankbaerheid vereischt.

1° is ook op ons dat past 't geene Paulus tot d'Ephesianen zeide: Godt die rijk is in barmhertigheid, heeft ons door zijne overgroote liefde, met dewe hij ons bemind heeft, alswij nog doodt waeren door de zonden, levend gemaekt in Xus, door wiens genaede gij zalig geworden zijt... want uit genaede zijt gij zalig geworden door 't geloof; en dat niet uit u zelve, want het een gaeve Gods is... Daerom weest gedagtig, dat gij eertijds heidenen waert naer het vleesche... en dat gij in dien tijde zonder Xus waert, vervreemd van het borgerschap van Israel vreemdelingen ten opzigte der verbonden, niet hebbende de hoope der beloften, en zonder Godt in deze wereldt. Maer nu in C. J., zijt gij, die eertijdts verre waert, nabij gekomen door het bloedt van Xus. Eph. 2-4....

Op ons past 't geene Petrus: Gij waert als dwaelende schaepen, maer nu zijt gij bekeerd tot den harder en opziender uwer zielen. 1. Pet. 2-25

Dat geluk hebben wij boven zoo veele andere schaepen die nog afdwaelen buiten deeenigen waeren schaepstal den kerke, dat geluk hebben wij mogelijk boven onze zusters, broeders, vrienden en bekenden, een geluk 't geene w' al zoo min als zij waerdig waeren, maer 't geene ons ook onverdiend door enkele genaede geworden is, want gelijk Paulus boven zeid: uit genaede zijt gij zalig geworden, door 't geloof, en dat niet uit u zelve, want het een gave Gods is.

En vervolgens wat erkentenisse en dankbaerheid zijn wij daer voor altijdt ~~niet~~ schuldig? alle gaven en genaeden vereischen onze dankbaerheid, maer boven al deze gave dat Godt ons heidenen en andere schaepjes tot zijne waere schaepstal geroepen heeft, want deze roep 't begin is der zaligheid, &c.

En daerom verwekte Paulus eertijds zoo ernstig de Colossensen, en in hunnen persoon ook ons allen tot erkentenisse en dankzegginge voor deze gaeve. Hoort hoe Col. 3-32...

Wij dank̃en godt den Vader, die ons waardig gemaakt heeft om deel te hebben, in d'erfenisse der heiligen in't licht; die ons getrokken heeft uit de magt der duisternisse; en ons overgevoert heeft tot het rijke van zijnen welbeminden Soone &c.

Vervolgens zie daar, waar dat wij verschúldigd zijn als wij hier aenmerken, waar dat Xus ons meer dan ander schaep heeft gedaen, hoe goedertierenlijk en onverdiend hij ons tot de schaepstal zijner Kerke heeft gebragt:)

1769.
H3 Solam. hanc Observationem dixi.
Alia vice tertiam: Quem meam audient, et fient unum ovile, et ita explicandus erit alio 4 Observationes dici possunt.

2do Observandum, quod genus, quia olim erant, qui ad ovile Xti nondum pertinebant, tamen jam modo Xti oves dicta esse, et etiam ad ovile adducta jam esse.

Ata hinc 3 discimus noit iemand verachten, verstoten en verachten, om zijnende geen waardig man daar hij in magt were in, want wij niet weeten, of misschien de gene die men verachtet, geen uit verkoren, en een schaapje des Heeren zijn mogen? Immers kan gebeuren, dat hoe ondeugend, en godloos iemand ook zij, hij nogtans een schaapje voor gods oogen is.

pater in bono latrone. 2 pharisaica Magd. 3 publicani in templo. Paulo persecutore, et plúribus aliis, qui quantumvis sceleratè viverent tamen erant oves Dei ubi ex eorum conversione patuit pater in illis aliis ovibus, quia licet odium essent de ovili Xti, tamen adducta sunt.

Daar en boven waarom, zouden wij dog een ander van smaaden en verachten, dewijl wij, zoo lang wij leven, nog kunnen vervallen, en misschien nog veel erger als onze even mensch, vervallen? # zoodat die staat videat ne ca dat 1. Cor. 10. 12. Zien wij een ander in kwaad bedrijven wij zijn (uti Aug.) aen gods genade schuldig dat wij niet bedrijven, want wij aen gode schuldig zijn en die goede dat wij doen, en het kwaade dat wij niet en doen.

pater in judaeis qui prima ova Xti fuerunt, in Ecclesia, cum extra alia oves quia erant de ovile adducta sunt.

En vervolgens noit, of ook reden, om een ander te verachten &c.

2 discimus numquam desperare de conversione peccatorum eorumque illorum qui odium sunt de Ovili Xti. Want die de heidenen die verre waaren gebragt heeft tot de schaapstal zijner Kerke, die kan ook nog zulke wonderwerken zijnen genade werken die

die hemel, en aarde uit niet geschaapen heeft, die kan ook nog van de steenen, zelf kinderen Abrahams verwekken, die kan van ongelovigen gelovigen, van onkatolijken katolijken, van zondaars en godloozen vroomen en regtvaardigen maaken. En vervolgens noit of oit mag men wanhopen van den roep, of bekeeringe van onzen evenaasten. Luc. 3-8.

3 Deniq hinc discimus orare pro vocatione, et conversione proximorum. Multi quidem vocati, sed adhuc sunt nondum vocati, et qui nondum ad ovile Xti venerunt, et quoo venient nisi Xus eos vocet, et adducat, nam ipso Xto teste, Niemand kan tot mij komen, ten zij de Vader, die mij gezonden heeft, hem trekke. Ut igitur trahantur orare dbms. Jois 6-44 c. 14-6.

't was door 't gebed van Stephanus dat een Saulus wierd een Paulus, een wolf vervolger een schaep voorstaender den kerke. Waarom Augs. Si Stephanus o orasset, Eula Paulum o habuisset.

't was door 't gebed van eene Monika de moeder van den h. Augs. dat haare man Patricius, en haare zoon Augs. van 't heidendom, en een ongebonde leven tot de schaapstal der kerke Xti, en tot een heilig leven bekeerd geworden zijn.

't is ook dit 't gene wij verschuldigd zijn voor degenen die buijten de kerke Xti zijn, of ook voor alle de schurfde schaapen die 'er in die schaapstal zijn. Deeze verbinteniss, daar men veeltijds wijnig om denkt, is ogten gene van de minste, maar een van onze eerste pligten &c.

Wel aan dan A. A. laat wij deezen onzen pligt in 't toekomende deste meer beijveren, wie weet mogelijk of wij onzen evenmensch door onze gebeden niet tot de kerke zullen brengen, gelijk Paulus door de gebeden van Stephanus een schaep en uitverkooren vat van de kerke geworden is? Wie weet mogelijk of wij onzen naesten, 't zij man of vrouwe, 't zij zoon of dogter, 't zij zuster of broeder, 't zij wie 't ook mag wezen, wie weet, zeg ik, of wij mogelijk door onze

gebeden hem of hair niet ~~zo~~ zullen bekeren en tot
een betere leven brengen; gelijk ~~als~~ Augs. een ongebonde wulpse jongeling door de gebeden en traanen van zijne moeder bekeerd geworden is.

Wel aan dan &

NB alia occasione duæ subsequentes observationes dici poterunt
1mo Observandum quodnam signum Xus assignet suarum ovium
nimirum Vocem meam audient
Atq hinc discimus ō sufficere quod de ovile simus, sed vocem pastoris
nostri Xti audiendam esse. Hinc Xus oves vocem meam audient et alibi
qui ex deo e verba dei audit
Jos. 8-47. Non quasi aes qui verbum dei audiunt qui st in ovile
ecclæ, verè ex deo essent vel verè oves essent, nam in dei judicii multi
invenientur hirci, qui hic de ovile fuere et vocem Xti auribus corpo
ris audierunt, uti Xus declarat in parabola Matt. 25. Sed ille
verè oves st qui vocem pastoris sui Xti audiunt et subsequuntur
Hinc Xus Matt. 7. Non ois qui dicit mihi Dne dne intrabit in
regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei &c

Zie daer zoo is 't en dan mè gelegen met de schaep
stal of Kerke Xti hier op aerde, 't is niet genoeg uiter
lyk te zyn in de schaepstal der h. Kerke, want daer
zoo wel bokken en schurfde schaepen als goede schaepen
gevonden worden; maer men moet des herders stemme
hooren en ook volgen

En nogtans wat is en gemeenden dan dat men zig
te vrede houd met uiterlyk in de schaepstal der Kerke
te wezin, dat men mè al Catolyk hiet, en ondertussen
dat men leeft als een jood, spreekt als een heiden, en
zig niet en ontziet de geboden gods en der h. Kerke te
overtreden.

O alle deze en deergelyken mogen vrylyk denken
dat zy tot haere bezwaeringe en zwaerden oordeel
in de schaepstal der Kerke zyn, en de naem van Catolyke
dragen. Van deze mag men zeggen, 't geen Xus van
de joden eertyts zeide, te weten dat 't aen Pyrus en Matt. 11-22
Sidon verdragelyker zal zyn in den dag des oordeels
dan aen haer luiden, dat die genen die noit van de
schaepstal van de Kerke Xti geweest min zwaer
oordeel te verwagten hebben dan zulke Catolyken
die na de stemme van Xus niet en luisteren

Itaq quisq hiè sese examinet &c

Ergo als regte schaapen moeten wij 1º. d'eenheid der kerke betragten 2º. den band der liefde onderlinge bewaaren. Zie deze 2. uitgebreid in Serm. 7. de Agno Paschali Sup: In una domo F. 2. pasch. 1762.

Jois. 17-20.

2do Observ. quod Xus ovile suum, dicat unum ovile. Atq hinc discimus 1 unam ee Ecclam ut simus ex ovibus Xti, &c 2 unitatem sectandam inter oves Eccle.

Dit is 't einde en doelwit waerom de Heer, ons te zaem in zyne eenige Kerke vergadert heeft, naem, opdat zy onderlingen d'eene met den anderen, een zouden weren. Sic discessurus ex hoc mundo patrem orabat: Ik bid u, opdat zy alle een zyn, gelyk gy vader in my, en ik in

Deze eenheit moet niet alleen weren, een eenheit in 't geloof, maer ook een eenheit van liefde. Sic ipse Xus: In hoc cognoscent oes qa discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Hieraen kende men ook d'eerste Xtenen, de qbs Lucas: Multitudinis credentium erat cor unum et aa una. Ja, zoo blonk de kenteken onden d'eerste Xtenen uit, dat ook, volgens de getuygenisse van d'Ouden Tertulliaen, de heidenen zelf zeiden: zie hoe zy elkanderen beminnen, dat zy ook bereidt zyn haer leven voor elkanderen ten beste te geven.

Jois. 13-35

Act. 4.

Sic et nos dbms. id monet Paulus: solicite servare unitatem sptus in vinculo pacis. Xus ipse hoc e praeceptum meum ut diligatis invicem. Filioli diligite &c

Eph. 4-3

Jois 3

Dnica 3tia post Pascha 1734.

Modicum, et o videbitis me, et iterum, modicum, et videbitis quia vado ad Patrem. Joan: 16. v. 16.

Et is eene gewoonte die zeer gebruijkelijk pleeg te zijn, by de Joden, dat de Ouders stervende hunne kinderen, en, onderdaenen hunne zegen, en verscheide vermaeningen gaven,

Ja ook niet alleen, dat zij hen, den zegen, en vermaeningen gaven, maer ook zelfs dat ze door gods geest meenigmael eenige godspraeken zeiden, zoo van tegenspoed als van voorspoed 't geen hen zoud' overkomen. Zoo is 't dat de schrift van Jacob getuygt dat hy stervende zijne 12 zoonen, bij zig deed roepen, hen verscheide zalige vermaeningen gaf en, zoo bittere als aengenaeme dingen voorzeide. Jacob zegt de text, riep zijne kinderen, en zeide hen: komt te zaemen, opdat ik u luiden aenkundige 't geen u toekomende is in de laeste dagen. Komt te saemen, en hoort gy kinderen van Jacob, hoort Israhel uwen vader. Nu 't geen wij zien, by de joden, gebruykelijk en van Jacob gepleegt te zijn, is 't zelfde 't geen de heere Xus heeft gedaen. Xus als eene andere Jacob, vooraleer hy zijne apostelen door de doodt verlaeten zoude, roept hen te zaemen, als kinderen, die in 't geestelyk geslagt d' aerdsvaders en patriarchen, op zoude volgen, van dew: er geschreeven staet: in plaets van uwe ouders zult gy kinderen krijgen, die gy tot vorsten stellen zult over de geheele wereld. Deze dan te saemen, geroepen, hebbende zoo steld hy hen, naer 't laes te avondmael en langeredenvoeringe voor, die genaemt word, de onderwijzinge van Xus naer 't avondmael beschreeven, jo. 34. 35. en 36. hy voorzegt hen, aldaer, wat hen, na zijne dood stond te overkomen, hy leert hen, hoe zij zig in de draevige toevallen, die hen over 't hoofd hingen, moesten gedragen; hy vertroost hen ook door de beloften van hen, een plaets in den hemel te bereiden, door de beloften van hunne gebeeden, altydt te zullen verhooren, door de beloften van den h. gast te zenden en van zijne wederkomst tot hen. Nu, onder alle zijne voorzeggingen en vermaeningen, die hy hen in deze redenvoeringe of onderwijzinge naer 't avondmael deede is geen van de minste die ons in 't hedendaegs h. Ev: word voorgeleezen, beweten, dat hy tot zijne apostelen zeide: Nog een wijnig en gij zult my niet meer zien en wederom, een wijnig en gij zult my zien, want ik gae tot den vader, 't voorneemen is voor als nu maer alleen deze eerste woorden, van 't hedaegs h. Ev: te overwegen, welke wy 3o Letterlijk zullen verklaeren en 2o daer uit eenige onderregtinge zullen trekken. &c

Niet tegenstaende de zaligm: in deze zelfde onderwijzinge zijne discipelen, nogmaels van een wijnig tijts by hen te blyven gesproken had, gelyk wy leezen, jo. 34-39. Nog een wijnig en de wereld ziet my voortaen niet meer, en, alhoewel hy hen in d' opgenoome woorden voor de twedemael dit voorzeide, zoo en verstonden zij nogtans niet wat dit te zeggen was. Want als hy gezegt had nog een wijnig tijts &c. zoo voegt de text er bij, Hierop zeiden eenige van zijne discipelen, tot elkanderen: wat wil hy ons hier mede zeggen: Nog Edog 't zijn, d' apostelen en Discipelen, van Xus alleen, niet geweest die niet en wisten, wat voor een luttel tyds dat 't was daer Xus van,

gen. 49-5.

Ps 44-38

spreekt in d'opgenoome woorden, . Het selve is noch hedendaegs voor ons ook duister en, heel onseker: De uytleggers der h. Schrift verklaeren, deze woorden, van een, wijnig tyds op twee verscheide wijse

3e de h. Chrijs: gevolgt van Theophilactus en Euthymius verstaet door 't eerste wynig tijt, na dew: de apostelen, de heere Jesus niet meer sien, en souden, die tijd of die wynige waeren, dieser noch voor sijn Lijden, en dood overwaeren, waer naer hij door de dood van hen, weggenoomen sou worden, en sij hem niet sien en souden, en door 't twede wynig tyd, op dew: sij hem wederom sien souden verstaet die Leeraer, die drie dagen, die hij doodt en begraven weren souden, waernaer sij hem wederom souden sien, Verrijsenis en heerlijk uit 't graf verreesen; gelijk ook waerlijk is geschiet want hij sig op den dag van sijne verrijseniss self meermaels aen sijne discipelen, heeft vertoont, gelijk men, uit de Ev: in de Paesch-week voorgelesen, kan bevinden, en gedenken.

Om, noch dúdelijker, dese woorden, van den Salegm te bevatten soo kan men, die sigbelijk door de gelijkeniss van de Son verklaren gelijk de Son, in sijne ondergang voor ons verdwijnt, en kort daer aen, helder en te voorschijn komt; en 't alsdan, waerachtig is dat wij de Son een wijnig tijts niet en sien, en wederom, een wynig tijts wij hem sien; Soo is Jesus door sijne doodt en in 't graf gelegen voor sijne discipelen verdweenen, en wederom, na een wynig tijts door sijne verrijseniss met een helder ligt verscheenen, soo dat hij is gelweest de Son, die haere ondergang geweeken heeft, gelijk Ps. 303-39. dan de Son, als haere ondergang nadert dien door niet word wederhouden, om sijne loop te verdragen, en de sieren, en den dag aller Lieven, te verlangen, maer onbeschroomt ondergaet, om wederom naer de nagt als met een helderligt te verrijsen, soo voor Jesus ook onbeschroomt naer een wynig tijts den onderen te gaen, en in 't graf begraeven te worden, om wederom, na een twede wynig tijts glorieús te verrijsen.

En, dese úitleggingh van een wijnig tijts is seker niet ongegrond aengesien het schijnt dat Jesus diese woorden gesproken heeft om sijne apostelen, die hij wel wist dat om sijne doodt den hoogsten bedroeft souden worden, eenigsins te vertroosten, hij vertroost hen met hen te seggen, dat alhoewel sij na een wynig tijts hem niet meer sien en souden, nogtans lighaemelijke tegenwoordigheit genieten souden, dat sij sig niet altijd Heer daer over moesten bedroeven, terwijl 't maer voor een wynig tijts geweken, geen 3 volle dagen, souden sijn, en dat sij hem, na dat de wynig tijts wederom in, heerlijker gedaente souden aenschouwen en sig verblijden, gelijk wij geweten geschiet te sijn, want de discipelen, verblijd waeren, segt soes, dat sij den Heere sagen, ja self Jo. 20-20. gelijk Lukas, segt, dat vertrokt waeren, van verwonderinge en blijd Lúc 24-41. schap.

2o De h. Augs alhoewel hij dese úitleggingh niet en verwerpt maer ook goed kiert, geeft nogtans een ander verklaringe die hij denkt eigender te weeren, aen de woorden van Jesus. Dese Leeraer meint dat Jesus met dese woorden, een wynig tijts en sig self en

heeft wille Zeggen, naer een wynig tyts Zult gÿl: my op dese we-
reld niet meer Zien, terwÿl ick door mÿne hemelvaert van ul. Zal
weggenomen worden: maer wederom een wynig tyts, naerdat ik
van ul Zal weggenomen Zÿn, Zult gy my wederom Zien, te weten,
als je door eene h. dood uit dit Leven Scheidende met mÿ vere-
nigt Zult worden, of als gy my ten jongsten dage Zult Zien
komen, oordeelen, Leevende en de Dooden.

In dese uitleggingen schÿnt gegront te Zÿn, op de woorden, van Xus
Zelf, die terstont naer dat hy gezeit had, dat Ze hem na een wynig
tÿts niet meer Zouden Zien, de reden hiervan erbÿvoegt met te Zeg-
gen, Want ick gae tot den Vader, alsof hy Zeide: Daerom Zult gy
mÿ niet meer Zien, om dat ick gae tot den Vader, welk gaen tot
den Vader, dudelÿck blÿkt door Zÿne hemelvaert volbragt te
Zÿn. Daer en boven noch Zoo schÿnt dit ~~oock~~ bevestigt te worden
door den de Kerk dit Ev. komt voor te stellen, op Zoodanig een bÿdt
op dew: Zÿ ons tot de feestdag van de hemelvaert van Xus schÿnt
te willen bereiden, en niet op dien bÿdt op dew: Z'ons van 't Lÿden des
Zaligm. qnam te spreken.

Waer uit dat blÿkt dat dese uitleggingen van de woorden des
Zaligm: niet min gegrond is dan de eerste. Beide Zÿn Ze goet doch
welke van beyden 't beste is, is heel onzeker, ook Is 't niet nodig
dit nauwkeurig te onderZoeken, terwÿl het schÿnt dat de Zaligm
met opZet gewelt heeft, dat het een ons verborgen Zoude blÿven. Nu
Indien wÿ ons aen de laeste uitleggingen van den h. Augs willen
houden, wÿ Zullen daer uit dese Lesse kunne trekken, te weten,
hoe waerachtelÿk 't een wÿnig tÿts maer is dat wy hier op dese wereld
Leven, vervolgens hoe-dwaes men bewerk gaet met Zig een lang
Leven te belooven. Immers de Zaligm: staende Zÿne apostelen
naer een wynig tÿts te verlaeten, belooft hen, dat Ze hem haer een
wynig tÿts, in de dood, of ten jongsten dagen weder Zullen Zien, Zoo
dan wÿnig noemt hÿ te Zÿn gedeel hun Leven, op dese wereld,
ja wÿnig noemt hy al dien tÿdt dien den dag des oordeels voor Zal
gaen. En dit komt overeen met 't denkbeeld t.w: de schrift ons
alleen't halven, van dit Leven Zockt te geven. Immers hoe dikwils
en op hoe veel'er ÿ wÿse Zockt de schrift ons van de kortheit
van ons levens tÿt te overreden? Dan, met te Zeggen, dat het
de laeste uer is, gelÿck wÿ joes hooren spreken: Filioli novissima s. Jo. 2-38.
hora e: dan wederom, met te Zeggen, dat 't als een rook vergaet
~~hy verdwijnt~~. Want wat is dog uw Leven? Zegt jac, 't is een damp jac. 4-14
die voor een wynig tÿts gezien word, en daer naer verdwijnt; dan
ook met 't te noemen, een korten tÿt van dit vergankelÿk Leven 2. Mach. 6-25.
gelÿck de Ziele clearer van Zÿn Leven, spraek tot de geenen, die
hem, gods wet welden doen, overtreden. Zoo'den'er dan wel sterker
en kragtiger uitdrukkingen gevonden kunnen worden, om ons de
Kortheit van ons Leven te verbeelden, als met 't Zelve te vergelÿken
by een dag, by een damp of rook en, by een wÿnig tÿts? Nogtans
Zoodaenige manier van spreken gebruÿkt Xus in 't bÿdendaegs Ev.
en elders meermaels de h. schrÿfture, om ons met meer als klaere woor-
den, in te drukken, hoe veel'er ons aen gelegen is van de kortheit van
ons Leven, overtuÿgt te Zÿn, en uit ons gemoed te verbannen, die on-

die ongelukkige verbeldinge van noch lang te zullen leven, d
ja niet alleen, godt's woordt, maer ook de onderwindinge en natuerlyke reden overtuijgen ons hier van. Immers wat is'er
Luc 12 – 16...
^t is waer x dog wat is't dat zij zeggen?
triumpheert, wij weeten wel dat de schrifture ons bevestight, maer [illegible] niet zoekt te verbeelden.
Wat is'er in de wereld 't geen ons de dagelyksche onderwindinge zekonder leert als de kortheit van ons leven? hoe veele zijn er die uit dit leven worden gerukt schier op de zelfden ogenblik als zij zeg inbeelden dat zij noch menighe jaeren hebben om te leven? een V. B. hier van geeft ons de H. schrifticer in den persoon van den rycken man, wiens land overvlaedige vrúchten gedragen had waerom hy zijne schueren afging breken, grooter maken, om zijne goederen'er in te vergaemelen, waernaer hy tot zig zelven zeide ô ziel, hebt veel goeds opgelegd voor veele jaeren, rust, eet, drinkt en maek u vrolyk. Dog hoort hoe hy zeg bedrogen word hy die lange jaeren meinde vrolyk te leven, is op dien zelfden nagt gestorven: ô dwaes, zeide god, deze nagt zal men uwe ziel weder afeischen, en het geen gy bereidt hebt, voor wien zal 't zijn? En dit is 't geen wij dagelyks zien gebeuren, zoo dat 't onnoodig zou zijn meer andere V. B. hier op te haelen.
Nu, indien ons zúlks overqaem dat wij zoo schielyk van de dood overvallen wierden, hoe schroomlyk zouden wij ons niet bedrogen vinden? En nogtans hoe wijnige zijn'er die hier van overtuigt zijn? zij weeten wel dat de schrift zoo spreekt, zij zien 't dagelyks gebeuren. Dat zeggen ze, dat ongeluk zal juyst aen ons niet overkomen. Dog hoe komt 't dat wij dit weeten: immers de gy aen denkt zulks overkomen is had'dat zoo veel reden, als wij ons te denken, en nogtans hy is bedrogen. Wie heeft'er ons meer van verzekert? de schrift spreekt algemeen: wij zien 't meermaal geschieden aen die gene, van wie wij al zoo min, als van ons zelven dit zouden hebben moeten denken, want te meermaal jonger, klaeker sterker en gezonder zijn als wij.
Maer zoo genaemen dat 't ons al zoo schielyk niet zal overkomen, 't zal egter niet lang kunnen dúeren: want als wij maer letten, op de menigvuldige ziektens en kranke leden van ons lighaem, op de bederfheit en menighte van des zelfs deeltjes, van dus alleenlyk maer een gequest of ontbeken moet weren, om den mensch te doen sterven, wij zullen genoodzaekt zijn te bekennen dat het een wonder is dat de mensch, ik zeg niet langen tyd, maer zelf den hy een dag kan leven. Wat een dwaesheit is't dan niet op zulke losse gronden te willen bouwen, en regt aen tegen de reden, tegen d'onderwindinge, en tegen het uitdrukkelyk zeggen van god. ge loof te geven, aen 't ingeeven van den dúivel, die ons dat leven als een lang leven wil doen verbeelden. Neqaqm in oriemini re
Ja indien men zelf al een lang leven, van 80. 90. 100 of meer jaeren zoude leven, wat zou dat dog al weerens? zou men mogen denken dat de dood nog verre van ons is? o zeker niet, ja men mag, dat meinder men zou zig in 't kort verrast en bedrogen vinden. Men moet maer oordeelen van de toekomende tyd, gelyk men oordeelt van de voorleden tijt: men heeft niet als zijne eige zelven tegen

Wat sullen wij daer van seggen?

de jaeren tot dese: yder van ons reeds gekomen is, sijn wier niet toegekomen, bijna sonder dat wij 't weten, de tijd die voor ons is, is als een droom verdweenen? De tijd die aenstaet is sal niet langer duren, als de tijd die verbij is, en sal vervolgens ook sonder dat wij 't weten als een droom verdwijnen. Soodat lang of kort, wijnige of veele jaeren, ons leven hier mag duren, het eijnd, waer aen wij sullen sien of naer wij hem wederom sullen sien. Wij sullen hem sien of tot dese: Xus seide. Nog een wijnig &c. of tot ons eeuwig geluk of ongeluk gelijk alle de genen die de Apostelen niet nagevolgt sullen met 't wijnig van dit Leven wel te besteden.

Conclusio

Om dan dit ongeluk te vermijden en aen 't geluk der Apostelen dalagtig te worden, soo moeten wij na hun. v. D Leeren, de gedagte van de haest aenstaende doodt geduerig voor oogen te hebben. ja wat reden hebben wij niet om dit te doen, 't geen wij buijten allen twijfel t' eeniger tijd sullen wenschen, altijt gedaen te hebben? waarom, ons dan een lang leven ingebeelt, daer wij verzekert sijn, dat 't maer kort sal weesen? Xus verzekert ons heden van soggende Modicum, et videbitis me. De Apostelen, en alle de heiligen hebben erkent dat het maer kort was ook selfs sij hier veele jaeren leefden. De dagen van uwen dienaer seide Jacob tot Pharao, sijn 130 jaren, wijnig ende quaedt. ja de godeloose self sullen dit eens maer, al te laet moeten erkennen. Nos nabi. Continuo desiremus esse. 't selfde kunnen wij dagelijks door d' ondervindinge en natuerlijke reden leeren. Wederom soo den wij ons dan inbelden, nog lange tijt te hebben, om te leven? O voorseker. D. Persuasio is se niet van god soo laet ons de selve verwerpen, en in tegendeel wel leeren, dat wij naer een wijnig bijt god sullen sien, en hierom dit wijnig van ons Leven voor god tragten te besteden om hem niet voor een wijnig maer voor een wijnig hiernaemaels te mogen aenschouwen &

Gen. 47.
Sap. 5
gal. 5-8.

te sien, wederkomen niet als eenen strengen regter, maer als onsen vergelder, om hem hier een wijnig tijts getrouwlijk gedient te hebben, hem ook niet voor

Vide Marchant
in hac Dnica.
item. Concionem
huic adjunctam.

125

Modicum & o videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem.

Dominica 3a post Pascha 1740. 61.

Jois. 16. v. 16.

Prælectum Ev. pars e verborum quæ Xus Dnus ad Aplos suos in cœnaculo Jerosolymitano pridie mortis suæ vesperi habuit A A.

Manducaverat jam Xus cum Aplis suis secundum ritum Judæorum agnum paschalem, præterea sese verum agnum paschalem in institutione SS. Sacramenti Corporis et sanguinis sui manducandum tradiderat.

His ita pactis varia cum eis differit, præcipit facienda, prædicitq futura.

Agit o secus ac providus pater familias, qui morti pxus convocatis filiis suis quid faciendum, obventurumq eis sit, quoad potest annuntiat.

Sic inter cætera in hod. Ev. prædicebat Dnus abitum suum o longe differendum. Modicum (inquit) et o videbitis me &c. Nuntium, uti Aplis ob suum erga magistrum amorem ingratum, ita et ignotum. Quid e hæc (inquiunt), quod dicit modicum? nescimus quid loquitur.

Ne autem et nos illorum verborum ignari simus o inutile erit breviter illa exponere, quod dum facio

Propositio

Attendite

Onder verscheide uitleggingen, die de h. Vaders van d'opgenome textwoorden gegeven hebben, is d'uitlegginge van den h. Augs ook zeer gemeen. Deze h. Leraer verstaet door 't eerste wijnig tijdts, daer Xus van zeid, dat zijne Apostelen hem niet meer zien zouden, dien tijdt van ruijm 40 dagen, die 'er voor zijne hemelvaert nog maer overig waeren; en door 't twede wijnig tijdt na 't w. Xus zeide: dat zij hem wederom zien zouden, daer door verstaet die Leraer al dien tijdt, die 'er na de Hemelvaert van Xus

tot 't einde der werelda zal overwèren, wanneer d'Aposteleen en alle menschen, den Heere Jùs wederom zullen zien verschijnende ten oordeel.

Quoad 1um modicum, Paulò concipimus 40 illos dies ante Xti in Colos ascensum, Modicum esse, at ea illud tempus, quod ab ascensione Dni. Jhu Chri usq. ad diem judicii, Modicum ee praradoxum videtur.

Hoc vreemd, en ongeloofelijk dit ook mag voorkomen

Dog legger die 40 dagen, die 'er gegaen zijn voor 's Heere hemelvaert, zijn 200 Luttel, en 200 wijnig nog niet in aanzien van dien zijdas, die 'er nae 's Heere hemelvaert reedts verlòpen is, naem. 37 groote eeuwen, als deze eeuwen en allen die 'er voor Jùs komste nog zullen volgen, wijnig, en luttel zijn, in aenzien van d'altijdt dùrende eeuwigheid die daer op zal volgen.

Lassim Scriptura S. brevitatem, hujus saculi, quantavis longum videatur, nobis inculcat, ita ùt vere modicum ab Augno dierum sit, et admodum breve aeternitati comparatum. Audiamus Davidem: Mille anni ante oculos tui tanquam dies hesterna, quo praterit, et custodia in nocte, qua pro nihilo htur. Imo adhùc breviori termino concludit hoc saculum, Joes. Mundus transit, ait Joes. atque citò transit? an adhùc multa saculorum spatia restant ad istum transitum? audi quid Joes dicat: Filii ait, novissima hora e. q. d. o e quod longa suppputes saculorum volumina, jam novissima hora e, tempusque quod ad mundi finem decurrer, si intremam speetes ante nivatem, o nisi brevis hora e. adeoùt merito dixerit Sophonias, cùm de decretorio illo ageret supremi judicii die: Juxta e dies dni. Celebrè S. Augs. Nihil diu turnum e, in quo aliquid extremum e. et ea spatia saculorum desinita, si aeternitati interminae comparentur, o eriqua estimanda sit, sed nulla. Jò dat de S. Augs.

Ps. 89-4.

Joes. 2-

Soph. 3-7.

S. Augs. Lib. 32. de Civ. C. 32.

Hal d'in tijd van des Heeren hemelvaart tot zijne komste ter oordeel om dicùm of wijnig tijds gehèten heeft.

2 At vero si totum hoc praesentis saculi spatium, Sa pagina testimonio breve e, quid de illo tempore cen Jebimus quo singuli vixùnt mortales? si mille anni o Numinis oculos sicùt dies hesterna, sicùt hora, si nihilum sit, quid erunt anni, 100, 90, 80, 70, 60, 50 ac pauciores? Sanè si Sacros Codices hac jure iterum consulimus, et quid horum vita sit exquirimus, brevissim illam, ac fugacissimam illam, videbimus. Lassim S. pa

Paginæ, vitam hois rebus brevissimis comparant v. g.
Vento, cursori... aen een bloem des velds, aen een schaduwe die ver-
dwijnt, aen een rook die opvliegt, en niet meer gezien word,
verbo aen al wat ijdel en nietig is. Sic Job fugacitatem
vitæ venti similitudine explicat, dum ait: Gedenk dat mijn Job. 7-7
Leven slegs een wind is. Et Cap. 9. comparat Cursori,
et navibus poma portantibus, et aquilis ad escam volan- 9-25..
tibus, et ait: Mijne dagen zijn snelder verbij ge~~gum~~ loopen
dan een postbode, zij zijn verbijgeschoten als schepen
die met ooft gelaeden zijn, of gelijk een aerend die na zijn
aes vliegt. Et Cap. 14. idem Job breves hois describens 14-2..
dies, eum flori, et umbræ similem dicit. Hij koomt op
als een bloem, en word vertreden, hij vlied weg als een
schaduwe, en blijft nimmer in de zelve staet. Et genera-
liter David, quidquid vanum e, dixit ee vitam hois. Voor- Ps. 38-6.
waer (zeid david) t'is maer enkele ijdelheid, alle mensch
die daer leeft. Unde et Jacobus vitam hois vapori si-
milans merito ridet illos, qui terrenis intenti lucris temere
sibi promittunt incertum crastinum. En nu gij ook (ait) die Jac. 4-13...
daer zegt: van daeg of morgen zullen wij na zoo een stadt gaen,
en daer zullen wij een jaer verblijven, en wij zullen 'er koop-
handel drijven, en winste doen: daer gij niet ~~en~~ weet wat 'en
morgen gebeuren zal. Want wat is dog uw leven? t'is een
damp, die voor een wijnig tijdts gezien word, en daernaer
verdwijnt.

Atq ex his apparet, qm recte Modicum dixerit Aug.
Spatium præsentis sæculi, item qm vere de vita cujusq hois dicere
possimus quod sit modicum.

3 Et sicuti hoc de hois vita verum e, sic et e de oibs quæ
hois vitam concomitantur, et singulariter de tristitia
justorum, et gaudiis impiorum, utrumq vere Modicum e.
Sane piorum tristitia vere modica e, quod enim modico
tempore durat, longum ee o pt, nec magnum. Audi Pau-
lum, qui tribulationem et tristiam suam vocabat Momen- 2. Cor. 4-17
taneum et Leve. Quod in præsenti e momentaneum et leve
tribulationis nostræ. Sic et Deus ipse: Voor een korte Isa. 54-7.
tijdt, voor een ogenblik heb ik u verlaeten, maer met
groote ontfarmingen zal ik u wederom haelen. Gedueren-
de den ogenblik mijner verbalgentheit heb ik mijn aen

schijn, voor een korte wijle voor u verborgen; maer met
een eeuwig duerende medogentheit heb ik mij over u ontfarm
zeid de Heer uw verlosser. Deinde modica ē bonorum
mæstitia, qa quidquid hic justos affligit, tot mixtum ē
solatiis, ut nescias dolor an gaudium, sit dicendum; ea
verò solatia præbent justis Xti, et sanctorum exempla,
item certa spes promissi gaudii, et interna, divinæ sub-
sidia grae, ut meritò dicat Aplus: Benedictus deus et
2. Cor. 3 Pater Dni, N. I. C. pater misericordiarum, et Deus to-
tius consolationis, qui consolatur nos in oi tribulatione
nostra. Et iterum, eod. loco: Sicut abundant passiones Xti
in nobis, ita et p Xum abundat consolao nostra, unde
2. Cor. 7. et Cap. 7. ait: Repletus sum consolatione, superabundo
gaudio in oi tribulatione nostra. Deniq verè modicum
ē piorum, mæror qa, lætissimus ejusdem, ē exitus. Hinc
Ps. 125-6. David: Euntes ibant, et flebant mittentes semina
sua, venientes autem venient cum exultatione portan-
Apoc. 21-4. tes manipulos suos, et in Apoc. Absterget Deus oem
lacrymam ab oculis eorum. Xus: Beati, qui lugent
Matt. 5-5. quoniam ipsi consolabuntur, ut vel ob hanc unicam
caam, Modicum censeri debeat quicquid hic toleramus
dicendumq nobis merito sit cum Aplo: Non st condign
Rom. 8 passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ re-
velabitur in nobis.

Jam ad malorum gaudia, quod attinet, et ipsa modi-
ca esse primum temporis evincit brevitas, quo durant.
nec enim vitæ hujus excedunt limites, qui qm sint an-
gusti, paulò antè vidimus. Atq hoc egregiè confirmat
Job. 20-4.... Sophar. Dit weet ik van ouds (ait Sophar) dat de lof der
godloozen kort is, en de vreugde van den schijnheiligen
maer een ogenblik duert.... hij zal niet meer te vinden
zijn, even als een droom die henen vliegt, als een nagt ge-
zigt zal hij verdwijnen. x Deinde sicut bonorum mæror
multis linitur, solatiis, ita malorum gaudia plurimis
turbantur doloribus. Superbi suos patiuntur cruciatus ex
o digna compellatione, ex omisso honoris titulo, ex neglec-
to salutationis officio, ex convitiis et contemptu, ex re-
pulsa, ac millenis ejusmodi minutiis honori suo adver-
santibus

x Vidi impium superexaltatum... Et transivi, et ecce o erat... Ps. 36-35.

santibus x Avarus nunc fures timet, nunc tempestatem, x uti patet in, nunc incendium, nunc iniqua damnat tempora, nunc ali- aman, unde maeroris patitur maeam x. Luxuriosus zelotypia x uti videre e in tormenta o effugit, quibus accedunt dolores et jactura bo- divite avaro. Luc 12
norum, sanitatis, ac clarissima famae. atq ut absint haec oia, suoq. honore securus ? potiatur superbus, suis avarus divitiis, deniq. suis delitiis voluptuosus: nemo tamen illorum effugiet latratus vindicis conscientiae. ut vere de impiorum gaudio dixerit Sapiens: Risus dolore miscebitur. Prov. 14
Deniq vere modica st impiorum gaudia, qa etiamsi hic imperturbata essent, tamen desinent in aeterna ipsorum supplicia. Ipsum hujus probent boves pingues devorata à macelentis Gen. 41-38.. et spica similiter v. 22.... et v 30... sic ut vere dixerit Sapiens o tt: Risus dolore miscebitur, sed et adjunxerit: Extrema gaudii luctus occupat. Et Job: Zij brengen hunne dagen in weelde over, en op eenen ogenblik daelen zij ten graeve (of gelijk de lat. vert. ad Inferna descendunt). H. Hoe haec gaudia magna quisqm, dicat quae tam brevi circumscribuntur terminis, tam diro felle condiuntur, atq aeternis termi- nantur suppliciis? Job. 21-13

H het heeft gebleken in den gierigen boer Luc. 12-20. in den trotzen en weeldrigen rijken man ibid. 16-22.

Vidistis nunc tria modica, tempus praesentis saeculi, tum bonorum tristitiam, deniq. gaudia impiorum.
Maer, elaes! hoe wijnigen menschen zijn'er, hoe wijnigen die dit alles zoo aenzien, als zijnde van een korte duur? 1o Wijnige menschen hebben een regt denkbeld van die kortheit die ze hier op aerde leven, heel anders beschouwen ze dit laeste uertje als het wel beschouwd moet worden. Schoon de mensch weet dat hij sterven moet, en niet altoos zal blijven leven, hij beloofd zig egter nog altijdt eenigen tijdt van leven.
Qua de re Opportune S. Hier. Nihil (inquit) ita decipit humanum genus, quam quod dum ignorans spatia vitae suae, longiorem sibi saeculi hujus possessionem repromittunt. Unde et illud egregie dictum: Nullum tam senem esse et sic decrepitae aetatis, ut o se adhuc uno plus anno vivere suspicetur. De duivel maakt den mensch niet wijs: Non morieris, maar: Non tam cito morieris. Epist. 139
Et hac errore plurimos sibi annos pollicebatur avarus iste Luc 12. Ca (inquiebat) hbs multa bona in annos

plúrimos, requiesce, comede, bibe, epúlare.

Hoc errore delúsús servús ille malús Matt. 24. dicebat in corde súo: moram facit Dnús meús venire, et incipiebat pcútere conservos súos, et mandúcabat, et bibebat cúm ebriosis.

Falsús tamen ē úterq opinione súa: nam prior, nempe avarús max aúdivit: stulte hac nocte repetent aam tuam à te. De altero, scil. malo servo. Veniet (inqt servator) Dnús servi illiús in die qúa ō sperat, et hora qúa ignorat, et dividet eúm, partemq ejús cúm hypocritis ponet, ibi erit fletús et stridor dentium.

Atq sic et hodiedúm, múlti opinione súa fallúntur, ze houwen, en trouwen, en bouwen, op hoop, en toeleg van veele jaeren, ze màken, en brèken, zonder einde, en als z'er het minst op denken, als ze nauwlijks ten halven zijn, word, de draedt hùns lèvens afgesnèden, en ze staen bedrògen in hùnne meininge, die ze zig toegelegt hadden.

2º Sicúti, multi errant circa vitam brevem, ita et circa piorúm tristitiam, hanc gravissimam ee júdicant múndiales. Ô! (inquiúnt) quis ista tolerer? quis crúcem fer quis abneget semetipsúm? quis gratúm deserat consortia quis moriatúr múndo? quis honores spernat, et delicias, et volúptates, atq opes? quis dúrúm súbeat pæa jugúm? hæc nomina vel sola tremenda sanè delicatas aures vúlnerant, quid res ipsæ tandem facient? Hi st de qbs Dns Gij hebt mijn jok aen stúkken gesmeten, mijne banden gebrokken, en gezeid: ik zal niet dienen. Nolúnt hi ferre jugúm Dni suave qa intolerabile credúnt, cúm tamen facilè pútent onús, quod múndus illis imponit. Atq sic ē quòd múlti falsam idæam de piorúm tristiam habeant, etiam eam aversentúr, et fúgiant.

Jerem. 2-20

3º Deniq sic et similiter múlti errant circa múndi gaúdia, ō cogitantes se brevi victúros, sic et gaúdia múndi immensa, et quasi spm dúratúra æstimant. Hinc felices prædicant eos qui st in honore, qui affluúnt divitiis, qui oia ex voto habere videntúr. Gelúkkig zeggen zij, het volk, daer het zoo mede gaet, ait David, Welker zoonen zijn als jonge planten, in hùnne jeugd hùnne dogteren zijn opgeschikt, pronkende rondom gelijk een

Ps. 143-12....

quæ qmvis sit brevissima, et magnis solatiis mixta, et finis ejús felicitas æterna, tamen à diabulo delúsi

een tempel. Húnne kelders zijn vol op, overvloedende van't een, op't ander: húnne schaepen, vrúgtbaer úitgaende de meer groote meenigte: húnne ossen, wel geladen. Daer is geen afbreúk noch inval, noch gekerm in húnne straeten. Gelúkkig zeggen se het volk, daer het zoo medegaet. Zij denken niet, dat alles maer zeer kort, en een ògeblik dúert, en daer door bedriegen zij zelven.

Moralia.

At nos AA verre van daer dat wij ons alzoo zoúden willen laeten bedriegen, dat zij nòpens de kortheit deezes lèvens dat zij nòpens den drúk en droefheit der vroomen, of de vreugde der godloozen, zoo zúllen wij in tegendeel úit het gezeide wègens de kortheit deezes lèvens leeren, de zelve wel bestèden en gebúiken, om eene gelúkkige eeúwigheit te erlangen, waer die de korte dàgen, ijdel verbij laer vliegen, zal naemaels zijn zelven eeúwig bedrògen vinden. Ideo júrabat Angelus sanctum vivente in seculà seculorúm, Quia tempus ò apoc. 10-6 eris amplius. Hinc ipse Dnús dicebat: Me oportet operari jois. 9-1 opera ejús qui misit me donec dies è, venit nox quando nemo pt operari. Igitúr, si velimús et nos operari opera Dei qui misit nos, operari dbmus donec dies vita nostra dúrat, nam nox mortis nostra ò tt venit. Sed et quotidie venit, et forte propior e quàm quis cogitat, et tùm nemo poterit operari. adeoq nunc operemúr, oportet.

Quàm infelices ergo hoes illi, qui ò modo ò operantúr donec dies vita dúrat, sed et vitam de se brevem qbs possúnt modis abbreviare stúdent? Mitto insaniam, rationis úsú destitútam, mitto decrepitam senectúrem, quæ altera è pueritia, mitto nocturna quietis tempora viribús instaurandis necessaria, quod enim hoc mtam, dúr certè magnam vita nostræ partem eripiant nobis impedire nullo modo possúmús. Sed de hoc conquerendúm, quod reliquam etiam modici nostri partem partim Ps. 54-24. otiando, et partim malè agendo iniquissimè múlti perdant. Hos monet Salomon: Bedrijf niet te veel quæ dos Eccle. 7-38 in word ook niet te dwaes, op dat gij niet en sterft búiten úwen tijd. 1.e. 3 voor úwen tijd, die gij natúerlijker wijze zoud kúnnen lèven 2 op een ongelegen tijd als gij nog niet bereidt en zijt om voor god te verschijnen

Unde graliter, ocs morales moner. Medicúm, vita júus
Eccle. 9-10. diligenter, impendere: Al wat úwe hand. úitvoeren kan
doe dat met vlijtigheit: want in't graf, daer gij na toereist
zal geen werk noq overleq, noq wijsheit, noq wetenschap
Eccli. 38-22. zijn. Idem, Eulús moner: Denk dat de doods niet en
vertoeft, en dat het raedbeslúit om ten graeve te gaen, u
voor ògen, gestelt is.... verstreek ú zelven niet van den blijden
dag, noq laet het gedeelte van het goed dat ú gegeven is
Iph. 5 niet verlooren gaen. Et Paúlus: Videte itaq. fratres
quo cáutè ambúleris, o quasi insipientes, sed ut sapi
entes, redimentes quóniam dies mali sr. Item: Laet ons
Gal. 6-9 in't goed doen, niet verslappen, want wij zúllen zoo wij niet
bezwijken, ter zijner tijde maeijen, daerom terwijl wij de
tijd hebben zoo laet ons het goede doen.

Igún. Si t pús breve tte diligentiús impendamús et
2 do Si tristitia piorúm modica (repente) id nos doce
dbt patienter, qua tristia, nobis abscenitúr, Heere.
gelijk wijd at weeten dat ons lieven, korts, zoo weeten wij
ook dat de drúk, en qúellingen, haest zúllen eindigen, Jxus
verzekerd'en ons van, dan zijn blijdschap wel haest zúlle
veranderd worden. Núne qúidem tristiam habetis, sed
iterúm videbo vos, et tristia, vra. vertetúr in gaudium,
Dat moet ons ondersteúnen, om gedúldig te dragen, al
wat ons smerselijk overkomt.

Het lijden onderscheid ons niet van de qúaden, maer
de gestelteniße met dew wij lijden, naem dat wij gedúldig
Eccle. 2-1 en met liefde lijden. Hine Eulús moner: Wat u overko
men mag, neem alles aen, wees lijdzaem, in úwe bedrúk
heit, en behoúd de verdúldigheit in úwe vernedringe.
Sic et Jacobús: Broeders, weest verdúldig tot de kom
Jac. 5-7. ste des Heere. Ziet hoe d'akkerman, het kostelijk ge
was der aerde begeert, gedúldelijk verwagent
tot dat het den vroegen, en laeten regen ontfangen.
weest gijl. dan ook verdúldig, en verklockt úwe herte
want de toekomst des Heere is nabij. Ja hoor hoe
Jxus ons zelf hiertoe opwekt in't boek der openb. als hij
Apoc 22-12 zeid: Zie ik koom haestelijk, en mijn loon is bij mij. 9. b
Dog ongelúkkig integendeel die onder de qúellinge
Eccle. 2-26 dermoedt opgeven, en berwijken. Als Eulús: Wie hun
die

die de langmoedigheit verlooren hebben. hoe zullen zij 't maeken, als de Heer zal beginnen onderzoek te doen?

Igun si tristia piorum modica discamus patienter ferre &

3tio Deniq; ut finem dictis imponamus, si gaudia mundi modica..... Hinc discamus gaudia mundi spernere. Sic Joes monet Nolite diligere mundum, & Et qdonam diligimus mundum, et ea quæ in mundo sunt? qdo diligimus peccatum, qdo diligimus honores & Want al wat in de wereldt is (ait Joes) is de begeerlijkheit des vlees, de begeerlijkheit der ogen, en de grootsheit des levens. Et de his addit Joes indicans qm Modica sint de wereldt gaet verbij en ook haere begeerlijkheit Pia! A. A. &

Conclusio

Joes. 2-35...

Modicum & jam ō videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem.

Dominica 3a. pos Pascha 1757.

Jois. 16. v. 16.

Quamquam cognitio intellectus sit proles, sicut affectus ē partus voluntatis, egter is de kennis en de genegentheid zo verknogt met elkanderen, dat zy qualyk van een kunnen gescheiden worden. Een botterik zal duistere zaken, die hy bemind, ligt vatten, en een schrandere zal ook de duidelykste, omdat zy hem niet smaken, niet verstaan.

Leerd ons dit niet de dagelyksche ondervinding? want wat is tog de reden dat de meeste menschen zo gouw en schrander zyn in wereldsche en moeyelyke zaken, en integendeel zo dom in goddelyke en hemelsche? zeker gene andere reden dan dat zy die beminnen, en deze versmaden.

In dienvolgens ook geen wonder dat de discipelen van den Here Chs niet verstonden het gene zyn Lyden en sterven raakte. Die liefde tot hunnen meester, en d'afkeer van kruis en Lyden belette hen dat zy niet verstonden het gene hy hen van zyn vertrek, Lyden, en sterven voorzeide. Integendeel de Joden, die niets meer wenschtten dan hem van kant te helpen, hoe bot zy ook in andere dingen die hy leerde, waren, verstonden hem wel hoe duister hy ook van zyne dood mogt spreken. Dit heeft d'Ev. Joes zeer wel aangetekend, want als Jesus van zyne dood sprekende, zeide: als ik van d'aarde zal opgeheven zyn, zo antwoordde hem (Joes) het volk: Wy hebben uit de Wet gehoord, dat de Chs in der euwigheid blyft. hoe zegt gy dan dat de Zoon des menschen moet opgeheven worden? zie daar hoe gauw zy hem verstonden, als hy ook

Jois. 12-32.

bedekt van zyn lyden sprak, omdat zy na zyne dood verlangden. Dog hoe duidelyk Jesus aan zyne disci-
Luc. 18-31... pelen'er van sprak, zy verstonden niet met al van deze dingen (Luc.) die reden was voor hen verborgen, en zy vatten niet het gene'er gezeid wierd.

Het zelve ontmoetten wy in 't hed. h. Ev. Jesus hem sprekende dat hy haast van hen zoude vertrekken &c. Wat is dat, zeiden zy, dat hy zeid: een wynig tyds? Wy verstaan niet wat hy zeid. En waarom verstonden zy dat niet? Omdat hen dit vertrek mishaagde, om dat zy hunnen meester by zig wilden houden.

Ongetwyfeld zullen'er ook onder ons nog wezen, die deze spreekwyze van den Here Chs niet verstaan. Des zal 't dan ook niet ondienstig wezen de zelve nader te verklaren, en enige zedenlessen daaruit te trekken.

Propositio Cæterum, qa et inter nos fortasse st, qui verborum istorum mysteria ō bene assequuntur, operæ pretium duxi breviter illa exponere, quod dum facio Attendite

Modicum et jam ō videbitis me &c. Triplicem præcipue eorum verborum sensum tradunt Doctores, quorum primus ē quem S. Cyrillus sequitur (lib. 11. in Joan. c. 3.) qui p prius modicum tempus illigit cœnam inter et mortem Dnicam medium, post quod futurum erat, ut ō viderent discipuli Dnum, ut pote condendum sepulcro: per alterum vero modicum triduum istud accipit, quo jacuit Dnus in sepulcro, quo transacto visuri illum erant denuò discipuli a morte redivivum. Parvo igitur admodum (ait Pater) jam interjecto tempore ad passionem, modicum inquit, et ō videbitis me, debebat enim morte parum per occultari, et rursus modicum et videbitis me, triduus enim revixit, cum etiam spiritibus prædicasset &c. Atq hoc modo istum sensum habebunt verba Xti: Post modicum tempus, quod usq ad mortem meam superē, jam ō videbitis me: et iterum post modicum tempus, postqm triduo sepultus fuero, videbitis me redivivum: quæ quidem vicissitudo inde ē, qa vado ad Patrem, hoc ē quia moriar

moriar et resurgam, atq ita p mortem transibo ad immortalitatem, (hoc enim observat Jansenius, ē ire ad patrem). Morte igur quæ transitus ejus medium ē fiet ut ō videatis me: resurrectione quæ terminus ē, fiet ut videatis me redivivum.

Altera porro horum verborum expositio ē ea, quam Alcuinus suggerit (in catena D. Thom.) qui p prius modicum ō tempus occultationem antecedens, sed ipsum illigit tempus occultationis. Et p posterius modicum tempus apparitionis Dni, quo sese discipulis conspicuum præbuit a resurrectione usq ad ascensionis diem. Modicum (verba St Doctoris) tempus futurum ē, quo ō videbitis me, i.e. illud triduum quo in sepulcro quievit; et iterum ē modicum futurum tempus quo videbitis me; i.e. illi 40 dies, in qbs eis sæpius post resurrectionem suam usq ad tempus ascensionis suæ apparuit: et ideo illo modico tempore videbitis me, qa vado ad patrem, qa ō spu corporaliter in terra sum mansurus, sed per humanitatem quam assumsi, ascensurus in cœlum.

Tertia denq eorum verborum explicatio Augni ē qui p prius modicum tempus accipit, quod interfuit cœnæ vesperum inter quæ hæc dicebantur, et diem ascensionis, post quod ō visuri erant Xum cum mortalibus visibiliter agentem discipuli, quia iturus erat ad patrem atq ascensurus in cœlum. Alterum verò modicum Augno ē tempus oē præsentis sæculi, quo finito veniet Filius hois cum majestate magna in nubibus cœli, judicare vivos et mortuos, tunc enim videbunt illum rursus in terris conspicuum discipuli atq oēs alii hoēs judicandi. Adeoq hunc sensum dabunt verba Xti: Modicum et jam ō videbitis me, i.e. post Modicum illud tempus quod amodo restat usq ad ascensum meum in cœlos jam ō videbitis me viventem in terris, qa vado ad patrem vestris me conspectibus me subducturus. Et iterum modicum et videbitis me i.e. post hoc spatium quo totum præsens pervolat sæculum, quod quidem modicum ē coram deo, et in

Tract. 103 in joem

comparatione æternitatis minimum, iterum me vide
bitis venientem, ad judicium. act. 1-11.

Cæterum, etsi ex allatis expositionibus duæ prio
res genuinæ mā sint, ac præsertim prima Cyrilli,
oēs tamen, aptæ st, et oportunam, præbent morum
formandorum, maam. Docent quippe modica esse
in terris oīa, atq brevia, adeoq nihil esse magnopere
æstimandum.

Ac ~~primum quidem~~ præsertim ex Augm sententia, modicum
ē oē tempus præsentis sæculi, quantumcumq multis
videatur prolixum: Modicum, tamen (inquam) est
et admodum breve si comparetur cum æternitate.
Unde passim, ejus brevitatem nobis inculcat S. pagina
ut ab amore fugacis sæculi, substractos ad beatam
nos suspirare doceat æternitatem. Audiamus Davi
Ps. 89-4 dem: Mille anni ante oculos tuos tqm dies hesterna
quæ præterut, et custodia in nocte, quæ pro nihilo
hbtur. Quæ verba expendens Hiero Epist. 139. ad Cyp.
Æternitati inquit comparata brevis ē oium temporum
Longitudo. in conspectu enim tuo mille anni quasi dies
una re computantur. Statimq sese reprehendit: Male
dixi unam diem, et unius diei spatio mille annorum
Longitudinem, apud te computari, cum mā debuerim
dicere, unius vigiliæ spatium instar habere mille
annorum. Nox in quatuor vigilias dividitur, quæ
singulæ trium horarum spatio supputantur. Sicut
igitur una noctis vigilia cito transit, mxe vigilia
rum labore defessis (aut dormientibus) sic et mille an
norum spatia apud te pro brevissimo tempore com
putantur. Sicut custodia in nocte, quæ pro nihi
lo habetur. Imo adhuc breviori termino conclu
s Joīs. 2- dit hoc sæculum Joes. Mundus transit, ait Joes
En hoe schielyk dog? hoor wat Joēs zeid: Filioli
novissima hora ē q.d. tel niet vèle euwen, 't is al
de Laaste uur, want al de tyd, die tot 't einde des we
relds toe zal verlopen, by d' eindeloze euwigheid
vergeleken, is maar een klyn uurtje. Zodat Sopho
nias van den Laasten dag des oordeels sprekende
re

te regt den zelven noemde naby te wezen, zeggende Soph. 1-7.
de dag des Heren is naby. Zo sprak Sophonias 630 jaren voor de geboorte van Chs

Indien volgens de getuigenis der H. Schrifture 133
al de tyd van deze wereld maar kort is, wat zullen wy
dan gevoelen van den tyde, dien wy yder sterveling op
deze wereld leven? Indien duizend jaren voor gods
oogen zyn, gelyk de dag van gisteren, die voorbygegaan
is, gelyk een uur, ja als een niet, wat zullen dan zyn
100, 90, 80, 70, 60, 50, 40, of nog minder jaren? Voorwaar
byaldien wy hierover de heilige bladeren wederom
te raden gaan, wy zullen zien dat 'er niets korter, niets
sneldier verby vlied dan de zelve. Doorgaans verge-
lykt de schrift des mensche leven by de kortste, en
snelst verby vlietende dingen. Job vergelykt zyn Job. 7-7.
leven by de wind. Gedenk (ait) dat myn leven slegs
een wind is. Ook vergelykt hy 't by een postbode,
by schepen met appelen geladen, by een arend, die
snel na zyn aas toevliegt. Myne dagen (ait) zyn snel- C. 9-25
der verbygelopen dan een postbode, zy zyn verbyge-
schoten als schepen met ooft geladen, of gelyk een
arend, die na zyn aas vliegt. En C. 14. vergelykt hy
het by een bloem die vertreden word, en by een schaduwe die verdwynt.
de mensch (ait) komt op als een bloem, en word vertre-
den, hy vlied weg als een schaduwe, en blyft nimmer
in de zelve staat. David spreekt al op den zelven Psal. 89-5.
trant: Voorwaar (ait) 't is maar enkele ydelheid alle Ps. 38-6.
mensch, die daar leeft. Hoord ook den Apostel Ja-
cobus spreken. Wat (vraagd hy) wat is dog uw leven?
En dan antwoord hy: 't is een damp die voor een wynig Jac. 4-14.
tyds gezien word, en daarna verdwynt.

En hier uit blykt hoe wonder wel al de tyd van
deze wereld, en nog meer een yders leven een wynig
tyds gehèten moet worden.

Maar, elaas! hoe wynigen zyn 'er die zulk een
denkbeeld van hun leven hebben? Schoon de mensch
weet dat hy niet altoos zal leven, dat hy zeker eens
moet sterven, hy beloofd zig nog enigen tyd van leven.
Hiers (S. Hiers) bedriegt het menschelyk geslagt Ep. 139

zo zeer dan dat het onkundig zynde hoe lang men zal leven, zig beloofd nog al te zullen leven. Waar van ook komt die bekende spreuk: gene gryzaart is'er hoe oud hy ook zy, of hy hoopt nog wel een jaartje te leven.

Dit bedrog deed den dwazen boer nog vele jaren
Luc. 12-19 beloven, en zeggen: Myne ziel gy hebt veel goeds opgelegt voor vele jaren. Dit deed den ondeugenden
Matt. 24-48 knegt in zyne herte zeggen: Myn Heer zal zo haast niet komen, en daarop begon hy zyne medeknegten te mishandelen, t'oeten, en te drinken. Maar zie hoe d'een zo wel als d'andere bedrogen is. godt zeide tot den ryken boer: Gy dwaas, dezen nagt zal men uwe ziel van uwe ziel wederafeisschen &c; en van den ondeugenden knegt zeide Chs: de Heer van dien knegt zal komen op een dag, als hy 't niet verwagt, en op een uur die hy niet weet. &c

En diensvolgens verre zy van ons, dat wy ons zo ook al zouden bedriegen. Integendeel de wynig tyds van ons leven zal ons lezen, en aanzetten om dien korten tyd zo te gebruiken dat wy daarna eene gelukkige euwigheid daarvoor tot beloning mogen ontvangen. Wy zullen naar onzes Heilands V. B.
Jois. 9-4. zeggen: Ik moet de werken doen van den genen die my gezonden heeft, zo lange het dag is: de nagt komt wanneer niemand werken kan. De nagt, of de dood komt, en is misschien voor yder in 't bezonder al digter by als wy wel denken, dan zal niemand meer kunnen werken, dan zal yder geoordeeld worden naar het gene hy in zyne lighaam gedaan zal hebben. Waarom d'Engel zwoer by den genen
Apoc. 10-6. die leeft in alle euwigheid, dat 'er geen tyd meer zyn zoude.

Hoe ongelukkig zyn zy dan niet, die niet alleen niet werken terwyl het dag is, terwyl het nog tyd is, maar die ook de wynig tyds of kortheid van dit leven op allerhande wyzen nog verkorten. Want om nu niet te spreken van de redeloze kindsheid, en d'afgeleefde ou-

ouderdom, die een twede kindsheid is, om nu niet te melden al den tyd die wy tot de nagtruste nodig hebben, en diensvolgens het grootste deel onzes levens dat wy niets uitvoeren, hoe zeer is 't niet te beklagen dat wy van 't overige korte deel onzes leven een deel in ledigheid, of ook in boosheid overbrengen en verquisten. Hier tegen waarschouwd ons de Eccles 7-38 Bedryf niet te veel quaads, en word ook niet te dwaas, opdat gy niet sterft buiten uwen tyd, i.e. 1° voor uwen tyd, die gy natuurlyker wyze zoud kunnen leven. 2° op een ongelegen tyd, als gy nog niet bereid zyt om voor godt te verschynen.

Integendeel over al maand de h. geest ons aan, om tog den tyd van ons leven getrouwelyk te besteden om onze zaligheid te bewerken. Al wat uwe hand Eccle. 9-10 kan uitvoeren (Eccles) doe dat met vlytigheid, want in het graf daar gy na toe reisd, zal geen werk, nog overleg, nog wysheid, nog wetenschap zyn. Niet min deftig en kragtig vermaand ons ook d' Ecclus Eccli. 14-12 Denk (ait) dat de dood niet vertoefd, ... en dan voegd hy 'er by: Versteek u zelven niet van den blyden dag ... Bewerk de geregtigheid voor uwe dood, want in het graf is geen spys te vinden, i.e. daar zult gy gene goede werken, de spys en 't voedzel der ziele, kunnen doen. Hierom ook d' Apostel Paulus: Zie dan toe Eph. 5-15 broeders, dat gy voorzigtelyk wandeld, niet als dwazen, maar als wyzen, den tyd uitkopende, want de dagen boos zyn. Item: Laat ons dan in 't goed Gal. 6-9 doen niet verslappen, want wy zullen zo wy niet bezwyken, te zyner tyde mayen. Daarom terwyl wy tyd hebben zo laat ons goed doen.

Modicum & ō videbitis Me.

Jois. 16. v. 16.

In Extquiis 1737.

Dom. 3. Pasch. 1746. 55. 65.

Wanneer ik by myn eigen zelven bezig was met te beraemen en t'overleggen, wat dat ik U gevoegelyk voor zou draegen, ter gelegentheit van onze afgestorvene, wiens uitvaert w'als nu houden, zoo is my in de zin gekomen, 't h. Ev. van voorgaenden Zondag A. A.

In dit Ev. komt my voor, dat Xus onder anderen tot zyne Discipelen zeide: Modicum, et ō videbitis me. woorden welke ter gelegentheit van onze afgestorvene wonder wel tot voorwerp van onze bedenkinge kunnen dienen.)

Door deze woorden voorzeide Xus aen zyne apostelen zynen dood, en uitgang uit deze wereld, hy voorzeide hen, dat het maer wynige of korten tyd nog zoude dueren, of dit zou volbragt ook worden, hy sprak daer van als van eenen kortentyde, dewyl er nog maer weinige ueren overwaren voor zyn lyden, en sterven.

Zoo sprak Xus niet alleen van den tyd die er van zyn leven nog maer overig was, als van eenen kortentyde, maer ook al 't gene, daer hy in die redenvoeringe van sprak, daer sprak hy zoodaenig van, als van zaeken die niet lang duerzaem, nog bestendig, maer van eenen kortentyde zullen wezen. Zeide hy, dat zyne discipelen hem zien zouden? hy zeide dat het voor wynig tyd weren zoude: Zeide hy, dat zy hem niet zien zouden? hy zeide dat zulks ook voor wynig tyd maer wezen zoude: Zeide hy, dat de wereld zig zou verblyden? hy zeide dat die blydschap ook geen duer zou hebben: Zeide hy, dat zyne Discipelen druk en droefheid zouden hebben? dit zou ook al niet blyven dueren, maer in blydschap veranderd worden. Zoodat alles, daer in die redenvoeringe van gesproken word, als veranderlyk en van een korte duur word afgebeeld.

Zie zoo is het ook A. A. met alle aerdsche en wereldse zaeken gelegen, ze zyn maer van een luttel tyds, van een korte duur, niets is er dat bestendig is, niets dat duurzaem is

Meermalen voorspelde de Heere Chs aan zyne discipelen zyn aanstaande lyden, en dood. dan sprak hy hen hier van opentlyk, dan bedektelyk. drie verscheide reizen lezen wy in 't h. Ev. dat hy hier van opentlyk gesproken heeft. Bedektelyk heeft hy hen zeer dikwils daar van gesproken, en onder anderen in ons huid. h. Ev. als hy hen zeide: Modicum

Alles wat hier noemelijk is, is de Wisselvalligheit, de veranderinge, en de vernietinge onderworpen.

(Een Levendig voorbeeld, hebben we hier van, onze afgestorvene, wiens uitvaert W' alsnú houden. 't Afsterven van een mensch, toont ons aen, hoe waerachtig dat men van al't Werelds Zeggen mag dat het Modicum, is, en aen de veranderlijkheit onderworpen is.) Ons voornemen is U. A. (Weshalven, 't ook niet onnodigen, weren, 't al) deze woorden als nú een weinigje breder en naeckter (te verhandelen), aantoonende quoo oia hùe sint Modicum, et variationi, subjecta, Attendite.

Propositio

Het quid inde discere debeamus.

Inder oia, Sapientis dicta, è minimis ó è illud? qd tradit Eccle 2. Seil. Nihil pmanere súb Sole. Experientia, oiúm Seculorúm, docet hujús veritatem, Confirmatis Enimvero: qd fuit qd pmansit? qd, é, aút quid, erit sub Sole, qd pmanebit? de oibs dicere licet, quod, sint Modicum, et qd. ó permanebúnt.

Ecclesiastes 2 niets Bestendig onder de Son.

Laet ons wy maer een Wynigje dieper, intreden, en al het werelds in zijne besondere deelen, eens aen merken, en d'onbestandigheit van het zelve zal zig aanstonds aentoonen.

Voor eerst: de wereld, zelf, dit groot al, (bestaende wel uit hemel, en aerde, is niet duerzaem, noch bestandig. Dit quoo hac de re Coquatur Regius Vates: Initio tú Dne terram fundasti, & opera manúum, túarum, sunt cæli, ipsi peribunt, Tú autem permanes, et oes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis eos, et mutabúntur. Celum, et terra, ingt Xus, transibunt: tijdelijk interim dum múndus adhúc stat, quas vicissitudines, en omwisselingen, et annihilaoes observare licet aibs avio, circa ornamenta, hujús múndi. Sc? Wat al wisselvalligheden, veranderingen zijn de Lauden, de Steden, de Koningrijken, en alle andere zaeken, die van oudts zoo roem rugtig waren, niet onderworpen geweest? Waer is de grootheit van Ninive, de múuren van Babijlon? de rijkdom, en koophandel van Tijrus? de hooge school en wijsheit van Athenen? de tempel van Jerusalem? Dat gebouw het géne d'Leuwen scheen te zullen verdúuren? waer zijn die magtige Monarchiën der Meden, en Persen? waer zijn die bloejende rijken der grieken, en der oúde Romijnen? Ze zijn niet geweest Modicum; niets is'er meer van over, dan d'onsekere geheúgenis. En wat zijn'er niet ontelbaere zaken, die

Van den beginne Hebt gy het aenryk gegront Vest en de Hemelen zijn werkstuk Handen zy zullen Vergaen maar gy Blijft altijd zy zullen afsenkelijcx veranderen en gelijk een opperkleed zult gy se Veranderen en zy zullen Veranderd Worden.

Ps. 101 V. 26

die in al oúde tijden, als wonderen, den werelt aengesien,
zijn, en daer nú gansch geen gedénkenis meer van over
is? waerop Salomon zeide, Eccle: Non est priorum memoria Eccle. 1-11.
zoodat men van 't geheel al, hemel, en aerde met reght
zeggen mag, dat 't maer Modicúm is.

2. Komen wij een, wijnigje náder, te weten, tot zúlke
zaeken, die ons het meesten betreffen, die wij beziten,
en genieten, en daerwij veel werks van maeken, en met
drift & verlangen zoecken, en nastragten, als bij voorbeeld
1. 2. 3. 4.
Honores, divitiæ, volúptates, et ipsa vita nostra, sic
illa, o st nisi modici tporis, et brevis dúraois, et mul-
tis mútationibús Súbjecta

3. D'eer en agting onder de menschen, hooge waardig-
heden, verhévenbedieningen, en alle grootheden, deer
werelt flikkeren den menschen geweldig in d'oogen,
maer wat is 't? st tt modicúm. want wie is 'er zoo hoog
in eer, en agting opgestegen, dat hij niet tot smaed en
schande kan vervallen?

Hoe? waer gewaegen de historiën van alle eeuwen
meer van dan van dergelijke wisselvalligheden? / tange
hic si, Lubet aliquos et reges, et anam, in qbs talia
cigere! adeo úo recte Apús Petrús gloriam et hono-
rem, hújus múndi, flori feni comparaverit, Dic gloria ejus 1. Pet. 1-24
ingt, tamqm flos feni. Voorwaer, wij wéten, hoe haest
het met een bloem, gedaen is; de hitte, de koude, de wind
de zon, de nagt; een vógel, en 't aenraeken van eens
menschen hand, kan ze daen verslensen en haare schoon-
heden verlieren: en, zoo is het met alle wereldse eer en
grootheden gelégen. Modicúm. 't is op te merken, dat d'Apostel al d'eer en
2. Cum divitiis, et bonis hújus múndi eodem modo sese gloria van de wer-
hbt, o st hae longioris dúraois, et mi. vicissitúdinis reld niet vergelijkt
Subjecta qm gloria hújus múndi. bij een bloem in een
tuin, die wat zoorg
Verúm quidem e, qd hoes plerúmq bona, et divitiæ men 'er voordraagt,
ma, stabiles opinentur, en, zig daerop als op iets ze schielijk vergaat,
kers, en duerzaems betrauwen! sic Salomon, air. Het maer bij een bloem
goed van een rijk mensch, is voor hem, een sterke stad. des velds, die Prov. 10-15.
Sic et dives ille rústicus cfidebat in divitiis Súis, et
putabat sibi eas e secúras. Hbs, air, multa bona Luc 12-19.
in annos plurimos..... Et hae plerúmq e psuasio men-
dacium.
Ast alitet, sese hbt: o! aes divitiæ, bonaq hujus
múndi, staen, zoo los, en zijn van zoo korte duur, en

en, zoo veel verandering onderhévig! Hinc sicúti Petrus gloriam, sic Jacobus divites et divitias etiam flori cparat. Dives, ait Jacobús, zal als een veldbloem vergaen, want gelijk de zon in de hitte opgegaen zijnde, het veldkruid doet verdorren, en de bloem daer van afvalt, en de luister van haer aenschijn verliest; zoo zal ook de rijken verwelken in zijne wégen. Explo dives rusticus.

Jac. 1-10.

Zoodat men op de goederen en rijkdommen dézen wereld niet veel kan tellen, geene vasten staet kan op máken, ze zijn wisselvallig, onbestandig, en niet als Modicúm.

3. Sicúti cúm divitiis, sic et sese hbt cum voluptatib. Modicum, sts ubi in múndo invenies gaúdia, quæ pura et cstantia st? ubi risús sine tristia? Risus (ait sapiens) zal met droefheid gemengd worden, en de vreúgd eindigt met rouwe.

Prov 14-13.

His adde quod minima infirmitas, tristia, een onverwagte ontmoeting, et singulariter internus conscio remorsús, alle vreugd schielijk kan stúiten; en die zaeken, daer wij het meest opverzot wáren, en onze grootste vreúgd in vonden, zijn het die menigmaal ons het meest naemals pijnigen en qúellen.

O wereld! wat zijn dan alle úwe rijkdommen? Wat al uw eer, en grootsheid, al úwe plijzieren en vermaeken Modicúm is 't alles maen.

4. Ja, zoo is 't ook zelf met het Lêven van ons menschen gelegen. Ons Lêven is anders niet dan een Modicúm. quis vivit, cujus vita spa dúrabit? statútum e oibs hoibs semel mori, in eo o differunt magni aút parvi..... Mors æquo pede pulsat paúperúm tabernas, regúmq túrres. Corpus oium, houm, sicúti è pulvere prodiit, sic et in pulverem revertetúr. En dit dikwils eer wij het denken. O! hoe haest is 't gedaen met 's menschen Lêven? hodie súmús, et cras forsan o erimús. Wel is waer, dat zommige 60, 70, 80 en zomtijds nog meer jaeren bereiken (De fúncta Nostra is tot de 77 jaeren gekomen) dit schijnt wel een lang Lêven te wezen; dog hoe wijnigen zijn er, die die jaeren bereiken? En als men die al bereik hoe wijnig, hoe kort is het leeven evenwel? Ja wat zullen zij zeggen, als men eens van de oudsten vraegde, wat hen

Heb. 9-27.

hén, dunkt van, alle de jaeren, daer zÿ reeds al toegekomen, zÿn, ô! ô! zÿ zúllen, zeggen, ... (Sic Defúncta ....)
o mi Deus .... vix nati, etiam desinimus ee. Ecce via nostra, apparatus vobis talibus rebus, quos brevis et parvos dúraois st. Wat is dog úw Léven / rogat Jac / ¼ is een damp / die voor een, wÿnig tÿds gezien word, en daer naa verdwÿnt. Job de vita sua, loquens ait: Mijne dágen zÿn, sneller verbÿ gelópen, dan een postbóde .... zÿ zÿn verbÿ geschooten, als schépen, die met oost gelaeden zÿn / of gelÿk een aerend, die naa zÿn, aes vliegt: Et David: Defecerunt sicut fumus dies mei: q. d. - -

Jac. 5-13 wy hebben zoo ras uyt geboren waas en ure gunde genomen Jac. 4-14

Job. 9-25 ...

Ps. 101.

Vere A. A. quos ipsa vita nostra, sicuti, cia alia prámemorata, Medicúm st, et parvos dúraois. Applicatio

Ea, quæ diximus jam, Moralibus applicemus. Ac 1o cúm, ut vidimus, hic in, mundo cia, sint Modicum vana, et inconstantia, facile percipimus, qm, ongerijmd een, dwaes het zÿ, cor et affectum, mundo et bonis hujus mundi, vast hegten. Considerate, ô mundani, oes! qs mundus et species ejus transeat, fugiat velut umbra, en alle haere glorie en, heerlijkheid, gaet te niet. Laeten wÿ 2 de wereld, dan, niet beminnen, noch de dingen, die in de wereld zÿn. Sic ex ista, Scidera ae monebat, Nolite diligere múndum, neq ea, quæ in, múndo st. .... Mundus transit et concupiscia, ejus. Zoo Luide ook de vermaening dies Paulus gaf, Corinthiis ex ista, Scideraae transeúntis múndi. Dit zeg ik dan, broeders: de Tijt is kort, dierhalven, dat de gene, die vrouwen hebben, zÿn, als of zÿ'er geen, hadden: en die weenen als of zÿ niet en weenden, die blijde zÿn, als of zÿ niet blijde wáren, die kôpen, als of zÿ niet en besáten, en die deze wereld, gebruÿken, als of zÿ se niet en gebruÿkten: Want de gedaente dirca wereld gaet verbÿ. Wÿ moeten, gelijk de zwânen op de wáteren zwemmen

Jac. 4-14

1. Joris 2-35.

1. Cor. 7-29 ...

zonder dat zÿ'er nat worden, zô ook de de wereld gebruiken, en niet als of wÿ'er op verliefd wären. aug.

Monebant Angeli Lothum, exire è Sodoma, qa Civitas illa, brevi, peritura, erat, sic et nos è munda exire tenemur, qa, et mundus transibit, exire, et non esse. Sed aio, corde et affectú.

Ah, eheu! quot similes st uxori Loth, qúe monita

de excidio Sodomæ, inde egredi nolebat, et jam egressa corpore, corde tn ibidem manserat, quare et respiciebat ad civitatem, utpote ubi cor et thesaurum habebat. # Sic St multi adeo mundo affixi, dat zij hun eeuwig verblijf hier zouden willen maeken, cum tn Paulus expresse dicat: Non hbms hic manentem civitatem sed futuram inquirimus. daar Chs ons heeft leeren bidden: Adveniat.

Et, ecce! inde ejus ruina, in statuam salis versa est.

Heb. 13-14.

Laeten wij dan ondertussen, terwijl wij hier zijn op die vergankelijke wereld, daer zijn, gelijk Joseph was in Egypten, met zijn Lighaem, maer met zijn hert in Canaan. Gelijk Moises was in het hof van Pharaö, maer met zijn hert bij het volk gods, gelijk Paulus op de wereld, maer met zijn hert en ziele in den hemel, ubi ait: Nostra cversao in cælis e

Phil. 3

(Saliten faciebat Defuncta. Hinc sæpius orabat Infelix ego hoc quis me Liberabit de cpone mortis hujus. Cupio dissolvi, et ee cum Xto . . . . Sic igitur et nos . . . .)

2º Quæ diximus de modico et inconstantia et variabilitate oium rerum mundanarum, docere nos pnt et dbt quoo nos gerere debeamus in perditione et amissione sive honorum, dignitatum, divitiarum, bonorum, sive amicorum et consanguineorum, verbo dicam, oium quæ nobis chara, St. Nam cum dixerimus, nihil oium illorum ee durabile et permanens, sed oia mutaoi subjecta, facile concludimus, dat wij ons ook in die veranderingen en wisselvalligheden van bezittingen, en verliezinge, niet al te zeer ons moeten ontzetten, maer wel getroost zijn, en den aert der zaeken inziende met geduld ons waepenen, ons spiegelende, en zeggende (Sic sese gessit Defuncta nostra. Zy heeft het van wisselvalligheden wel ter deeg geproefd . . . Sic et nos) verbo: si bona aut divitias perdamus, si amicos amittamus, wij moeten denken, dat het Modicum maer was . . . . (Dit moeten wy zelf ook denken omtrent onze afgestorvene, en daer mede moeten w'ons troosten.)

in zulke gevallen met een Job: Dnus dedit, Dnus &c. Et ut Chs nos docuit: Fiat voluntas tua

3º Quæ de brevitate vitæ nostræ diximus, servire nobis dbnt, ut o ni in ea confidamus. Va-

vapor ē, ventus, fumus ē, umbra ē.....

Dein discere dbms, niet uit te stellen, wanneer wij nog iets te verrigten hebben, nescimus enim an cras vivemus. (Patuit in Defuncta, kort voor haer doot, omtrent geen twemael 24 uren was ik by haer nog geweest, had met haer afgesproken om er nader te spreken en ons Heer te brengen, en zie ze is weg gerukt vooral eer we zulks hebben kunnen verrigten. Non quod inde de beata ejus morte dubitemus, minime, haer voorgaende Leven en bereidinge doet ons iet goets van haer hoopen.....

Attamen hoc nos monere dbt.....)

Eia.....

Conclusio

Wat een dwaesheid is het ~~niet~~ dan te laeten verbijgaen de tijd des Levens dien wij hebben, en wagten op eenen tijd, dien wij misschien niet zullen hebben? Dum tpus hbms operemur bonum. Non differamus in crastinum eversionem nostram. Gal. 6-10.

Aplus Jacobus reprehendit illos qui dicebant: van daeg of morgen zullen wij naazoo een Stad gaen en daer zullen wij een jaer verblijven.... daer gij niet en weet wat er morgen gebeuren zal. Jac. 4-13.

Si tales jac reprehenderit, qto ma illi carpendi st qui aeterna differunt. Infelices erant virgines fatuae quae distulerant emere oleum &c

Nos explo sapientium &c

Eia A A.

Quid è hoc, quod dicit nobis: Modicum .... & qa vado ad Patrem? ... Nescimus quid Loquitur? Jois. 16. v. 17. 18.

Dominica 3 Paschatis 1735. 48. 58.

't hod. h. Ev. is ene deel van d' Onderwijzinge van Chs na 't Avondmaal, beschreven door den Ev. Joos in. 3. agter een volgende hoofdst., te weten 14. 15. en 16. Uit w. hoofdst., of Onderwijzinge niet alleen. 't hod. h. Ev., maar ook die van de 4 navolgende Zondagen, genòmen zijn.

Deze Onderwijzing moet men aanzien als het Testament d' Uitenste Wil, en de laaste woorden van Chs, die als een goede Vader, na bij aan de dood, zijne Lieve kinderen voorzeid, wat hen na zijne dood al zoû overkòmen.; die hen leerde hoe zij zig in de droevige toevallen, die hen overt hoofd hingen, moesten gedrògen.; die hen vertroostte door de beloften van voor hen in den hemel ene plaats te bereiden, door de beloften van hunne gebèden altijd te zullen verhòren, door de beloften von het zenden van den h. Geest, en van zijne wederkomste tot hen. Van dit laaste, naam van zijne vertrek, en wederkomste tot zijne Apostelen, sprak Jesús onder anderen, zeggende: Modicum et & videbitis me, et &. Maar zie zij verstonden niet het gene Jesús hen hier mè wilde zeggen. Wat wil hij ons hier mè zeggen (zeiden zij) nog ene wijnig tijds, en gij zult mij niet meer zien; en wederom ene wijnig tijds, en gij zult mij zien: want ik ga tot den Vader.... Wij verstaan niet wat hij zeid.

Propositio

't is deze onwèrendheid der Apostelen, die wij wat nader zullen overwègen; de reden daarvan zullen wij onderzoeken, en tot ons gebruik het zelve toepassen.

Att. Adite

In verbis assumti textûs Apli candidè fatentûr se nescire quid Dns eis Loquebatur. Jesús zeide hen gelijk zij zelfs onder elkanderen herhàlen: Nog ene wijnig tijds, en &. twe dingen zei Jesus hen dan. 1e dat zijne Apostelen na ene wijnig tijds hem niet zoûden zien, en na ene wijnig tijds hem wederom zoûden zien. 2e de reden van dien, dat

hy na den Vader gaat. Cbs wilde dan aan zijne Apostelen zeggen: Ik zal binnen wijnige uren sterven, en kort daarna wijnige dagen verrijzen, en door mijne dood en verrijzenisse gaan tot de glorie, en heerlijkheid van mijnen Vader, en dus zal het geschieden, dat gij mij gedurende mijne dood en begrafenisse, dat maar wynig tijds, wijnige dagen, zal duren, niet zult zien; en wederom eene wijnig tijds maar 40 dagen zult gijmij na mijne verrijzenis zien, want dan ga ik door mijne hemelvaard tot den Vader.

En zie dit is het gene d' Apostelen bekennen, dat zij niet verstonden. Wat wil hij ons hiermee zeggen, (zeiden zij onder) eene wijnig tijds. Wij verstaan niet wat hij zeid de verwijderinge van Jesus niet te zullen, en hem wederom voor eene wijnig tijds te zullen zien, en de reden van dien vatten zij niet.

Vreemd zal't mogelijk iemand schijnen dat d'Apostelen dit niet verstonden, dewijl zij het zelve meermalen reeds gehoord hadden. Meermalen had Jesus hen gezeid dat hij ging na den Vader, niet alleen in deze zelve onderwijzinge na't Avondmaal, als C. 14. v. 2. 12. C. 16. v. 5. 10. maar ook al lang te voren, in't openbaar dat de scharen het hoorden. Joes. 7-33. 8-21. Daaren boven, dat hij eene wijnig tijds van hen niet gezien, en wederom gezien zoude worden, had hij hen genoeg te kennen gegeven, als hij zeide: Noch eene wijnig, en de wereld ziet mij voordaan niet meer, maar gij zult mij zien. Joes. 14-19. Eindelijk, het gene vooral d'aanmerken is, niet heimelijk, maar met d'alderduidelijkste woorden, had Cbs hen dit geheim voorzeid, wanneer hij, nog maar wijnige dagen gelèden, voor't laaste optrok na Jerusalem, en hen zeide: Zie wij trekken op na Jerusalem, Matt. 20-18. en de Zoon des menschen zal den overpriesteren, en den schriftgeleerden geleverd worden, en zij zullen hem ter dood veroordeelen, en hem leveren aan de heidenen, om te bespotten, te geeselen, en te kruisigen, en ten derden dage zal hij verrijzen.

En zie na dit alles verstonden zij niet wat dat voor eene wijnig tijds was dat zij Jesus niet zouden zien, en dat wederom hem eene wijnig tijds zouden zien, om dat hij ging tot

tot den Vader. Wij verstaan niet (zeggen zij) wat hij zeid.
Van waar dog deze onwètendheid in d' Apostelen? wat is
daar d' oorzaak van? Dúplicem adfert Chrys. hom. 78. in Joan.
causam immemoro (inquit) quisquam admirari possit quòd sope-
rúmero idem audientes, perinde ac si nihil audissent dúbitant.
Quare ergo ō intellexerúnt? aút propter tristiam, úrarbi-
tror; ipsa enim oīúm, quæ audierant oblivionem addúxerat,
vel propter verborúm obscúritatem, út contraria locútúm,
arbitrarentúr. Si videbimús te, inquiúnt, quòd tú vadis?
& si vadis, quòd te videbimús?
ex hinc ita igr Chrys. Aßi ō intellexerúnt dicta Dni
ob tristiam ex valedictione Dni obortam, deinde ob
ipsam verborúm obscúritatem, apparentemq; contradic-
tionem.

Dog behalven dese is'er ook nog ene andere reden,
waarom d' Apostelen niet verstonden het gene Jesús
hen zeide: want alhoewel, gelijk de h. Chrysost., aanmerkt,
d' Apostelen bedroefd, en 's heilands woorden enigzins
duister waren, gene van beide zoú hen nog niet verhin-
derd hebben te verstaan het gene Jesús hen zeide, bijal-
dien hunne verstand nog door iet anders niet verduis-
terd was geweest. Immers dan ook zelfs als Jesús hen, als zij met
duidelijk sprak, verstonden zij hem niet. Duidelijk gene bezondere droefheid waren,
sprak Jesus hen wijnige dagen te voorn als hij hen zeide ongedaan,
Zie wij trekken op na Jerusalem, en al wat'er door den Luc. 18-33.
profheten van den Zone des menschs geschreven is, zal
volbragt worden.... zij zullen hem doden, en ten derden
dage zal hij verrijzen. En agter zie hoe duidelijk Jesús
ook tot hen sprok, zo getuigd d' Ev. Dog zij verstonden
niet met al van deze dingen, die reden was voor hen ver-
borgen, en zij vatten niet het gene'er gezeid wierd.

Dierhalven, behalven de droefheid, behalven de schijn-
strijdigheid der woorden, moet'er nog iet geweest zijn, dat
hen belette Jesús te verstaan, naam omdat zij het tegen-
deel wenschten; want'er niets gemeender is dan wel niets dat wij
niet vatten, niet verstaan, omdat hij niet wenschen, gelijk
min integendeel gaúw vat, en verstaat het gene met onze

genegentheid overeenkomt.

Dús als Chs tot de scharen, en zijne discipelen zeide

Joes. 32-32... Ik zal het, als ik van d'aarde zal opgehèven zijn, al tot mij trekken, sprak hij van zijne kruis en dood, maar zo duister dat d'Ev. nòdig geoordeeld heeft daarbij te voegen. Dit zeid hij, te kennen gèvende, wat dood hij zoude sterven. Egter hoe duister Chs hier ook sprak van zijne dood, niet alleen de Schr. geleerden en Phariseen, maar zelfs het gemene volkje verstond hem wel. Het Volk (zeid Joes) antwoordde hem: Wij hebben uit de Wet gehoord, dat de Chs in der eüwigheid blijft. hoe zegt gij dan, dat de Zoon des mensche moet opgehèven worden? Wie is dog die Zoon des mensche?

Zie daar hoe 't gemene volkje, ongeletterd, ongewoon aan 's heilands woorden heel gemakkelijk verstond hetgene Jesús bedektelijk van zijne dood voorzeide. Daar integendeel de discipelen, die 3 jaren in Jesús schòle hadden omgegaan, vele geheimen hadden gehoord, hem niet verstonden als hij hen duidelijk en klaar van zijne lijden en dood sprak.

En waar van dit dog? uit hunne toegenègentheid, die zij voor Jesús hadden, dien zij tèderlijk beminden, en voor al behouden willen. Zodat al wat hier tegen streed hen ongeloofbaar en onverstaanbaar scheen. Daar integendeel de scharen opgemaakt door de schriftgeleerden en Phariseen hem van kant wenschten, en dien volgens ligt verstonden, als hij sprak van het gène daar zij na wenschten. Want er die verknogting tussen 't verstand, en den Wil is, dat het gene de Wil bemind, het verstand dat ligt bevat; en daar de wil van afkèng is, het verstand zeer moeijlijk bezefd.

En dierhalven zo zeggen wij, dat behalven dat d'Apostelen bedroefd, en 's Heilands woorden enigzins duister wàren, de toegenègentheid, en liefde der Apostelen tot Jesús de voorname oorzaak was waarom zij niet verstonden het gene Jesús hen van ene wijnig tijds van zijne gaan tot den Vader zeide.

Wij gaan nú tot het Zedelijke over.

1mo Uit het gezeide hòren wij hoe dat de discipelen na-

hàperden, en niet verstónden, het gene zij reeds meermalen
hádden gehoord, en het gene niet moeijlijk schijnt te weezen.
Als wij dit hàperen, of deze onkúnde der discipelen hier
aanmerken, zo kúnnen wij ons met regt niet genoeg ver-
wonderen over de vermètenheid der onkatolijken, dewijl dúr-
ven stellen, dat de h. Schrift túúr makkelijk, dúidelijk en
verstaanbaar is voor ijder een.
Zeker grotelijks zijn zij bedrógen, die zúlks dreijven.
Want dat de h. Schrift túúr op vele plaatsen dúister, en moeij-
lijk is, getúigd ons Petrús sprèkende van de brieven van
Paúlus: In dew. (ait) enige dingen, zwaar om te verstaan, 2. Pet. 3-16.
zijn, die d' ongeleerde, en onbevestigde menschen verdrooij-
en, gelijk ook d' andere Schriften, tot húnne eigen verderf.
Daar en boven, indien de h. Schrift túúr dúidelijk, klaar,
en verstaanbaar was voor ijder een, hoe quam het dan dat Luc. 24-27.
de discipelen van Emaús die niet verstonden, ten zij Cbs
hen die uitleide? Waartoe òpende hij het verstand zijner Ps. 45.
discipelen (gelijk Luc. wederom getúigd) opdat zij de Schrif-
túren zouden verstaan? Waarom quamen de discipelen Matt. 13-36.
Jesús vragen: Leg ons de gelijkenis van het onkruid des ak-
kers eens uit? Waarom, als Jesús van den blinden leids-
man, en den blinden gezeid had, dat zij beide vallen in C. 15-14.
de grogt, waarom, zeg ik, vraagde Petrús dan: Leg ons
dog die dúistere spreúk eens uit? Voeg hierby Act. 8-29...
Ook wijst de menigvúldigheid der Violeggers de dúis-
terheid der Schrifturen, genoegzaam aan.
Ja bijaldien de Schrift túúr klaar, en dúidelijk was voor
allen, hoe komt het dan, dat zij, die dit willen dreijven,
in zo vele púnten verschillen, van den anderen? Zeker
moeten zij noodzakelijk belijden, of wel dat de Schrift
menigmaal dúister is, of wel indien ze voor allen klaar en
dúidelijk is, zo moeten zij elkanderen van overgrote bot-
tigheid beschúldigen, dat zij de Schrift, die dúidelijk
en klaar is, niet aannèmen.
Dat de Schrift niet overal dúidelijk, maar op vele
plaatsen dúister is, komt voord úit verscheide hoofden,
van wegens de zaken, die er verhandeld worden, van wegens

de manier op dew ze verhandeld worden, van wegens de verbeeldende wijzen van spreken, van wegens d'in schijn tegenstrijdigheden, en omdat de zelve woorden zomtijds eigentlijk, zomtijds oneigentlijk genomen worden.

Dat de Schrift uit deze hoofden op vele plaatsen duister is, komt niet bijgeval, maar Godt heeft dit dus voor bedagtelijk geschikt 1. opdat d'order van te Leraren en geleerd te worden zou onderhouden worden, hetgen zo niet zou wezen, bijaldien de Schriftuur verstaanbaar was voor ijder, bijaldien ijder een die kon verstaan en

1. Cor. 12-28. uitleggen. Hierop ziet Paulus: Zommigen heeft Godt in de kerke gesteld, ten eersten Apostelen, ten twede Propheten, ten derde Leraars... Of zijn zij alle Apostelen? zijn zij alle Propheten? zijn zij alle Leraars? q. d. &c.

Tegen deze order, en schikkinge van Godt doen alle de die, dew drijven, dat allen en een eigelijk de magt heeft om de Schrift naar zijnen zin uit te leggen.

2. Godt heeft 't aldus geschikt dat de Schrift op vele plaatsen zeer duister is, opdat de zelve des te meer geagt, en gewaardeerd zou worden, en opdat des mensche trotsheid, en hovaardigheid daar door getemd, en beteugeld zoude worden. &c vide de his Latè Walenburg. Bellarm. Bocanum.

Niet dat wij dit zeggen om den Leken het Lezen der Schriftuure af te raden. Dat zij verre! In tegendeel niets wenschen wij meer dan dat van ijder van UL. gezet

2. Tim. 3-15. mag worden, gelijk Paulus van Timotheus zeide, dat gij van een kind af de heilige Schriftuur gewèten hebt, die u onderwijzen kan tot de zaligheid, door het gelove hetwelk in C. J. is. Maar wij zeggen dit om die gewaande klaarheid der Schriftuure wegtenemen, en te lezen dat het met ons in het Lezen der Schriftuure almenigmaal gaat, gelijk als met d'Apostelen die niet verstonden, het gene Jesus hen van ene wijnig tijds, en van zijne gaan tot den Vader zeide. En dit moet ons aanleiden om

2do van d'onwetende discipelen te Leren, wat wij moeten doen, als wij niet verstaan, het gene wij uit de

de Schrifture Lèzen of hòren.

De Discipelen niet verstaande wat Jesús zeide, ontzinzen hunne onwètendheid niet, zij gèven den moed niet verlòren, zij gaan niet al knorrende hènen, zij schimpen niet met het gene zij niet verstaan, zij laten het gene zij gehoord hebben, niet verbij vliegen; maar gelòvende dat daar enige geheim onderschuilde, en niet beschaamd zijnde hunne onwètendheid te bekennen, zo spreken zij 'er van onder den anderen, en onderzoecken het als goede en leerzame discipelen, en gèven dus daar door te kennen hunne begeerte om te lèren, en wat grote eerbiedigheid zij hadden zelfs voor die woorden van Jesús, die zij niet verstonden.

En dus Lèren ons de discipelen, dat, is Gods Woord voor ons duister, verstaan wij niet het gene wij lèzen, of ook hebben hòren spreken en lèren, dat wij het daarom niet moeten daarlàten, làten vervliegen, veel min. versmàden, of verzaghten; maar dat wij Gods h. Woord, ook als wij het niet verstaan, met grote eerbied moeten lèzen of aanhòren; dat wij daarover met elkanderen, kinderen met d' Ouders, gelovigen met de hènders en Lèraars der kerke moeten spreken, en die ondervràgen.

Plorabitis & flebitis vos &c.

Jois. 16. v. 20.

Dominica 3 Post Pascha 1739. 56. 68.

Niets is'n dat eenen lijdenden droevigen mensch in 't midden van zijne smerte meer te baat komt dan een heilzaame troosten. A. A.

De moedt die eenen ellendigen mensch, dikwils ontzinkt, door de meenigvuldige rampen, en ellenden, die hem pijnigen, word aenstonds wederopgeregt, zoo dra een zoete hertvriend hem komt vertroosten; hij draegt zijne smerten, en verlies met geduld, zoodra hij eenige verzekeringe krijgt van zijne toekoomende verlossinge.

Maer egten noit is de Vertroosting zoeter dan als die van Gode komt, of door zijne onfeilbaere h: Woordt: zulke troost geeft vreugde, en geduldigheid in 't midden van de smertelijkste ellenden.

Dit had eertijds de koning David, die man naar Gods hert, beproefd, en hierom riep hij zoo volmondig uit ps. 93 Sdum multitudinem dolorum meorum in corde meo Csolaaes tuae Laetificaverunt Aam meam. Q. d. Wel is waar, daar kan kwalijk droefheid met vreugde gepaert worden; maar evenwel zoo groot als mijne droefheid des herte is, zoo groot is de vreugde, die ik in de zelve gevoeld heb, als ik van u, ô godt getroost wierd.

Jaazelfs gods h. woord, dat tot ons in de h. Schriften spreekt, heeft deze kragt van eene benauwde Xten hert, door troost te versterken. Alwat'en geschreeven is, is tot onze leeringe geschreeven, opdat wij door de verduldigheid, en de vertroostinge den Schriften hoope zouden hebben. Rom. 15-4

Wat wonden dan dat Jesus, die zijne discipelen zoo teeden beminde, geduerig zoo bezig was om hen te troosten, als zij met reeden bedroefd waren over zijn aenstaende vertrek uit deze werzeld? O! dit was 't bekwaamste middel om hen in hunne aenstaende ongeluk klockmoedig te maeken, dewijl hij hen eene onfeilbaere hoope inboezemde, van eene korte smerte, en van eene daer op volgende onverliesbaere vreugde.

Hoord eens dien zoeten troost van Jesus aan zijne lieve Apostelen in mijnatekst aengehaald, een troost, die ook ons te zaemen aengaet, in al ons lijden op deze wereld, een troost waar in wij de Leverije van eenen waere Leerling van Jesus van die van de wereld onderscheiden. Textus habet: Plorabitis.

Propositio

Wij zullen dan deze woorden in 't kort uitleggen, en hier uit geleegentheid neemen, om te toonen, dat het Lot van eenen Xten is, hier een zoort van droefheid naar de wereld te hebben moor eene droefheid, die hier zelfs begint in vreugde verandert te worden. Attendite

Amen amen dico vobis qa plorabitis & flebitis vos mundus autem gaudebit: vos vero ctristabimini, sed tristitia vestra vertetur in Gaudium.

Jois. 16. v. 20.

Dominica 3a. Post Pascha 1739. 68.

Vide Gerardum Tom. 2. p. 1103...

Zeer aenmerkens waardig is 't géne de Schrift verhaeld Gen. 49. A. A.

De Schrift vermeld aldaer, dat als Jakob op den oever der dood begon te komen, zijne 12 zoonen tot zig geroepen heeft, om aen hen te voorzeggen, 't géne hen in hunne volgende levens loop zou overkomen. De Schrift zegt: Jakob riep zijne kinderen, en zeide hen: Koomt te zaemen, opdat ik U. aenkundige het géne u toekomend is in de laetste dagen.

't géne de Schrift aldus van Jacob meld komt wonder wel overeen met 't géne d' Ev. Joes zegt in 't huid. h. Ev. van den waeragtigen Jakob C. J. Hij stond nu op den oever van zijne dood, 't was op den zelfden avond, als hij zijn aenbiddelijk avondmael gehouden had, effen van te vooren eer hij uit den eetzaelen naaden Olijfhof ging, wanneer hij zijne kinderen en lieve Apostelen aensprak, en aen hen voorzeide, wat hen in 't gevolg van tijden stonde te gebeuren, scil: wat droefheid dat hen boven het hoofd hing, en ten laetsten wat uitslag dat de zelve zou hebben.

Jaa de zaligm, om zijne Apostelen tot eene ongemeene aenmerkinge op te wakkeren, tewijl hij hen deze voorzegginge deede, begint de zelve met een kragtige, en korte voorzeden, zeggende: Amen amen dico vobis q. d. 't is géne geringe zaek, daer ik U. van zal spreken, maer een zaek, die U. zeker, en gewis zal wedervaeren, vat dan wel terdeeg 't géne ik u als bij maniere van eedzweeren, zal gaen zeggen: Amen amen dico vobis qa &c.

't zijn deze woorden ook van zulk een gewigt, en aengelegentheid dew: wij als nu eerst letterlijk zullen verklaeren, en 2o zedelijk op ons tragten toe te passen. Attendite.

Propositio

Gelijk de woorden van eene sterwende Vader van de meeste aangelegenheijt zijn, en des te naukeuriger van de kinderen bewaert en onthouden worden, zoo is 't ook met d'opgenoomene woorden gelegen. Deze woorden zijn genoomen uit die verheven aanspraake die Jesus naa 't Avondmael tot zijne Apostelen heeft gedaen, uit die wonderlijke onderwijzinge, waa in hij hen zoo kragtig tot de liefde heeft vermaend, waer in hij hen die groote belofte van eenen Vertroosser heeft gegeeven, waer in hij hen te zaemen d'ellendens en droefheijt voorspelde, die hen, als hij zou gevangen worden, boven 't hoofd hingen.

Hij had, in die wondere reden, eerst voor d'opgenoomene woorden op eene donkere maniere aen zijne Apostelen zijn Lijden en dood te kennen gemaekt, zeggende: Modicum et jam o videbitis me: et iterum modicum et videbitis me. Die gaf d'apostelen gelegenheijt om onder elkanderen te onderzoeken, wat door dat woordtje Modicum, wilde te kennen geeven. Want is dat, zeiden zij, dat hij zegt, een wijnig tijds? wij verstaen niet wat hij zegt. Jesus dienthalven die groote Leermeester van zijne Apostelen, wagt den tijde niet af op dat zij van zinne zijn, hem te vraagen, maer voorkomt hen zelfs, en naa hen geopenbaert te hebben, hunne zaemenspraeke die zij in dentekst: Amen amen dico vobis qa. &c.

Tria, his verbis Jesus Dnus Aplis suis prædicit. 1o. Wat lot dat zij te verwagten hebben, naamentlijk Flebitis, Flebitis et Consistabimini. 2o. Wat lot in tegendeel de werelt zij die tegen hen aen zou kanten, te verwagten had, Scil. Mundus autem gaudebit. 3o. Wat uitslag deze droefheden der Apostelen zou hebben, Tristitia vestra vertetur in gaudium. Gemmad. Hanc dwrsi oram pone infra, A

Waerom dit door de Heer voorzegt wierd, dat zijne Apostelen zouden geschokt worden, en de geleerde Rupertus is van meininge dat Jesus daerom aen zijne Apostelen gene uitlegginge gaf, van zijne voorgaende voorzeggingen, en de reden is, opdat, gelijk der geloovigen droefheijt verslaegen waeren, niet meen zonder quetzen, hij wilde 't Lieven, zeer de uitlegger, dat zij de waerheijt van zijne voorzeggingen, mer 'er daet in zijn Lijden, zouden onderwonden, als dat hen door een nader uitlegging van 't woordt Modicum, zouden verstaen.

NB. Hæc ita quia nisi dat Jesus daer door aen zijne Apostelen gene uitlegginge gaf, van zijne voorgaende voorzeggingen, en de reden is, opdat, gelijk der geloovigen droefheijt verslaegen waeren, niet meen zonder quetzen, hij wilde 't Lieven, zeer de uitlegger, dat zij de waerheijt van zijne voorzeggingen, mer 'er daet in zijn Lijden, zouden onderwonden, als dat hen door een nader uitlegging van 't woordt Modicum, zouden verstaen. notata et ppter ipsa augustam omisi

Wel is waer, AA Jesus en leit zijn uijst niet omstandig uit, wat hij door 't woordtje Modicum, wilde zeggen, maer dat het niet rondt uit zijn Lijden, dood en opstanding geschieden, doodr en opstanding hij al verscheide maelen van te voorn gedaen, V. g. als zij

ſonlangs na Ierusalem, opgetrokken waeren, wanneer hy hen
omstandig had voorzeyt: Ecce ascendimus Ierosolymam, et filius Matt. 20-28.
hois tradetur ... ad illudendum, flagellandum, et crucifigendum
et tertia die resurget.

Wel is waer, hy bestapt juyst niet nae de lyde van zyn Lyden
als hy spreekt van een Modeum; maer dit had hy ook al in
verscheide voorvallen, gedaen v. g. cum dixerat paulo ante: Lor Matt. 26.
bidemus, pascha fiet, et filius hois tradetur. ~~crabbelaapen~~
Wel is waer hy bepaelt juyst niet nae de rechte lyde van zyne opstan
dinge als hy spreekt van een Modeum; dit had hy eerstyts al
gedaen, als hy dikwils had voorzeyt dat hy ten derden dagen ver
rysen zoude.

Maer nogtans en wel hy gelyk hier in de text, omstandig
genaeg te kennen d'uitwerkinge van zyne doodt en verryzenisse
Want op't voorseggen van een Wyng lydts en gy zult my niet
meer zien passen zeer beknopt d'eerste woorden van de text.
Sil: Modicum et videbitis vos &c. d. i. vos Dnus: Ik zal
wel myne Lieve Apostelen, dat gy niet in var waerd ik wel zeggen
door die woorden, een wyng tydts en gy zult my niet meer zien,
maer aenstonts zult gy de vervulling daer van gewaer worden
als je na 2 à 3 uuren my zult zien gevangen, wegvoeren, als je
my zult zien ten doodt lyden, dan zul je niet alleen een inner
lyke smert gevoelen, maer uiterlyk zelf zult gy door t uiterlyk
geween uwe droefheet te kennen geven, Morabimini &c.)

Gy zult dan schryenen weenen, en terwyl de weereld zal vrolyk
zyn zult gy droevig zyn.

Door 3 verscheide woorden dringt Jesus de droefheid aen die Dus ait: Gy zult
zyne Apostelen zoude overkomen, hy zegt; dat zy zouden droevig zyn Contristabimini
dat zy zouden schryenen. Plorabitis et flebitis vos, ~~overmits~~ d'3 derden gebruykt, zeggende:

Door t eerste woordt dat Jesus gebruykte Contristabimini Contristabimini
daer door bereikt hy d'innerlyke beklemdheid des heere, waerdoor
men innerlyk een ongemene smert in zyn ziele gevoelt, zoo gebruykte
Jesus dit zelfde woordt bij Matt. 26. en zyne inwendige overgroote
droefheid uit te drukken, zeggende Tristis est anima mea usque ad mortem;
zoo gebruykte hy ook dit zelfde woordt in t volgende ℣ essen naa
't opgenoemde woorden, als hy spreekt van de smerten, eener barende
vrouwe, die zonder twyfel overgroot zyn, Mulier cum parit
tristitiam Plb. Naa zelf Paulus, als hy zyne groote ziele angor
wilde beschryven, die hy innerlyk voelde over de hardigheit zyner Rom. 9-2

ongelovigheid van zijne medebroeders de Joden, zoo dat hij (maar t'vrees; ik zeg:) Ik heb een groote droefheid, en een gedurig heerseer, want ik zoude wenschen zelf verbannen te zijn van Xus voor mijne broeders. Et Jesus ait in tertio, velle se ante, zijne apostelen, voor te zeggen, d'innerlijke droefheid, die zij gevoelen, zoúden drukken die uit meer te zeggen, Contristabimini.

Plorabitis

In tweeden, zoo zegt Xus Plorabitis, en hier door wilde hij aan zijne Apostelen, te kennen geven, dat hunne droefheid, zoo groot zoo zijn, dat zij die in hunne herten niet meer zoúden kunnen verbergen, maer dat zij uiterlijk zelf door traanen, uit zoo, barsten v dat hunne traanen, volgens de spreekwijs van de h. Cijprianus, als afgesanten van d'innerlijke droefheid, zoúden, toonen, dat hún hert inwendig door de droefheid, zoo gewond was, dat zij als droefheidsbloed door de oogen, uitvloeijen zoúden.

In zulk een zin, gebruijkt d' Ev. Matt. die zelfde woorden van Jehr als hij beschrijft de droefheid van Rachel die haere kinderen, in de kindermoord van Bethleën, beschrijde Rachel plorans filios suos Matt. 2-18. noluit consolari, ga o Hr.

Op de zelfde manier, word van de weduwe van Noim, gezeid dat zij de doodt van haeren eenigen zoon beschrijde. Luc. 7-13

In zulk een droefheid, voorspelde de Heere Xus aan zijne Apostelen, dicens: Plorabitis 1-e ... (in deze droefheid was hij die alleen voor heen, voorzeid was door den propheer Zacharias dat aan d'Apostelen, zoo overkomen zij zullen, over hun, al kermende weenende, gelijk over eenen eenigen zoon, en zij zullen zoo rouwig over hem zijn als men over de doodt van zijnen oudsten zoon rouwig is.) Zach. 12-10.

et flebitis

Dan 't laetste woordt, waerdoor de Heere Xus de aenstaende droefheid van zijne Apostelen, te kennen gaft is dat hij zegt: Flebitis Gij zult bitter weenen, de grondt te sterk drukt die nog sterker uitsteil: als of Xus wilde zeggen: Gij zult klaglieder en zingen, Ik wijs U niet of U is wel bekend de manier der oostersche volkeringen onder hen die van de Joden. Deze in eene groote droefheid, waren gewoon zelfs klaglieder en, door een naer gekerm uit te boezemen, of wel door hún zelfs of wel door 't volk 't w: daer toe gebruijkt wierdt. Zoo leeren wij dat als de Heere Xus bij 't dochtertje van Jairus kwam, dat de pijpers al vaerdig waren, om toen van eenovertollige droefheid klaglieder en, uit te blaezen: zoo wij dat de propheten, meermalen, geboden, dat de joden, in hunne openbaere boetplegingen, zulken uiterlijk gekerm, meesten maekten tot kenteken, van hunne overgroote droefheid des herten. Matt. 9-23

Joel 2. Convertimini ad me in toto corde vestro in jejunio, et fletu et planctu, ja zelf zoo beschrijft hij ook de manier, op dew: Zij die klag

't klaglieder, moesten doen.

Ja er Xus vult predicure dat de droefheid van zijne Apostelen
zoo groot zou zijn als die dew: mee klaglieder, word bekend
gemaekt. Van deze droefheid der Apostelen had Zacharias 12-10 al lang voor
Hy wil dan zeggen de droefheid van zijne Apostelen, in zijn lijden, kein. gezeid: vide
in doode, over groot zou zijn, zoo wel van binnen, in 't herte, als uiter-
lijk door 't schrijen, en bitter weenen. pag. procedente.

Ik hoef de waerheid van deze voorseggingen in 't wijdt in breedt niet
eens op te haalen, dat groot verlies den apostelen, ten tijde van 't lijden
en doode van Xus kan men genoeg hunne groote droefheid afmeten.
In dien een koning David een zijn zoo droevig was over 't afsterven,
van eenen wederspannigen, zoone Absalon, wat droefheid hebben 2. S. cg. 18-33
d'Apostelen dan wel gevoelt, als zij hunnen besten, meesten, Leeraer,
in Messias door de doode verlooren, hebben?
In dien de h. Maagd Maria, in Joseph haare bruidegom zoo Luc. 2-48.
droevig waren, als zij 't kinde Jesus alleen, voor 3 dagen, te Jeru-
salem verloorem hadden, wat droefheid hebben d'Apostelen dan
wel gevoelt, als zij dien Jesus door zijne lijden, en doode verloaren
hadden, wiens leeringen zij gehoord hadden, wiens mirakelen
zij gezien hadden, wiens gezelschap zij nu 3. omtrent jaaren genooten
hadden?

Groot is dan zeker wel geweest de droefheid den Apostelen,
die Jesus aen hen voorspelde in d'opgenoome woorden; Zij zult
schrijen, en weenen, en droevig zijn.

Nadat Xus aldus den staet, of 't lot van zijne Apostelen Mundus a
had voorheen, zoo voorspelt hij ook hoe 't met de werelt weren gaudebit
zonder Cloralibus et flebitis vos, Mundus autem gaudebit.
Men moet maer een wijnig gods woorde doorzien hebben om
mit alacrens bemerken, dat het woorde di Werelde in genoch
verscheide zinnen, van den h. Geest genoomen word.
Voorerst berekend her die groote maar klomp, die door 't geschaa
pte gedirve bewoond word, die plaets, die gode als de gemeene
woonplaets van zijne aardsche schepselen in de schepping heeft
toebereidt.
Behalven deze benaminge word hier dikwils voor de
menschen, de huijsgenooten, of inwoonders van dit groot plijn
genoomen.
Jaa zelfs ook voor de godloozen, alleen, Jul: die genen, die
de werelt beminnen, die de werreldsche vermaaken najaagen.
Dog hier in dit text word 't nog bekrompender genoomen.

in bereckb[en] alleen, het boosaerdig Jodendom, de godloozen en ongelovigen onder Gods volk, die hun best gedaen hebben om Jesus van kant te helpen, zijne haters, en tegenstrevers. En van deze wilde Lez. Ego autem gaudebim[us] q. d. terwijl gij. over mijne lijden en dood bedroefd zult zijn, zal de wereld, i.e. de godlooze Joden verblijd zijn.

't Is niet meer als alte zeer bewaerheid 't geene de Heere Jesus hier voorzeide. Immers hoe verheugd, en verblijd was die godloos volk niet zoo dra zij Jesus door 't vangen, in hun gewelt gekregen hadden. Van Annas stuurden zij hem naa Caiphas, daer alle de godlooze van 't priesterdom vergaderd waren, om te zamen verheugd te zijn over de droefheid die zij hun selfs in hunne neten gekregen hadden. Als Jesus gekruyst was, hoe vrolijk was dat godloos gespuijs zij lagchen en hoonden hem als zij hunnen vijand zagen hangen. Illos salvos fecit, riepen zij al spottende, en lagchende, se ipsum o[mn]i[n]o salvum facere.

Atq. sic impletum, quod Xus in vers[u] prædixit de mundo, sc. dat die zig zoo verheugen en verblijden.

Tristitia vra vertetur in gaudium

Maer gelijk dikwils een droevig begonnene treurspel weder in blijde einde heeft, alzoo volgens 't voorzeggen van Jesus zoo 't ook meer d' Apostelen gaen, het begonnen gewenen, geschrei, droefheid, zou op vreugde ten einde loopen. Tristitia vestra vertetur.

Jesus spreekt hier op eene bedekte wijs van zijne heerlijke verrijzenis en voorzegt daer van d' uitwerkingen in zijne Apostelen. Q. d. 't is waer de wereld zal blijde zijn en vreugde bedrijven, in mijne dood, terwijl gij. zult droevig zijn, maer, zie! 't zal een keer neemen en verderven, naer 3 dagen zal ik opstaen, en mij aen u verthoonen, en dan zal uwe droefheid in eene overgroote vreugde veranderd worden. Quod et impletum Joes testatur, cum apparitionem, rediviviss. ipso resurrectionis die describit, air: De discipelen waren verblijdt, dat zij den Heere zagen. Et hoc discipulorum gaudium prædicit cum, air: Tristitia, v. vestra, vertetur in gaudium.

Joan. 20 – 20.

De Heere Jesus om, des te meerder, kragt te geven, aen zijne woorden, zegt niet alleen, de droefheid zal in vreugde veranderd worden maer: Uwe droefheid. Mundi gaudium, nunquam tam purum ut ne defecatam, ut o sit aliquo marore permixtum, de etiam

Prov. 14 – 13. Illud Salomonis: Het lagchen zal meer droefheid verminderd worden, en daerom van deze droefheid zegt Jesus hier dat ze zal veranderd worden, maer alleen van de droefheid der Apostelen daer van zegt hij: Uwe droefheid zal in vreugde veranderd worden.

Jesus zegt niet alleen, dat 'er vreugde op de droefheid zoude volgen, dat was al te gering, dat hebben dikwils de wereldsche menschen ook, daer verpoozen zig dikwils bij beurten, de

in de vreugde, volgens dat Salomon zegt: Tempus flendi, et tempus Eccle. 3-4.
videndi. Item: Extrema gaudii luctus occupat. Maar, Jesus zegt: Luc. 19-41-43
Gouw ertsen, uwe droefheid zal in vreugde veranderd worden, i.e.
Dat eerst in U. d'oorzaak van droefheid is geweest, zal daarna
d'oorzaak zijn van eeneelijke duurende vreugde. De gelijkenisse
waar mede Jesus zijne voorseggingen opheldert, doet klaar blijken
dat hij hun wilde indrukken, dat dat zelfde t.w. eerst d'oorzaak wezen zoude
van hunne droefheid, daarna d'oorzaak zoude worden van
eeneonbegrijpelijke vreugde, even als eenes gelijk in de baring van
eenevrouwe het kind dat staet geboren te worden, d'oorzaak
is van eene smertelijke droefheid, t.w. daer naar als't geboren is,
d'oorzaak is van eenallerzoetste vreugde.
Zie daer, Geliefden, het geen Jesus in den tekst aan zijne Apos-
telen voorspelde. Nu is't er alleen, maar over dat wij die op ons
nog toe passen.

Toepassing.

Het geene wij tot nog toe uit den tekst aangehaald hebben, gaat
eerst en voor al d'Apostelen aan, en past op 't geene zij ten dage van 't
lijden en dood van Jesus beleefd hebben, nevens de vreugd die zij
naa zijne Opstandinge ontfangen hebben, als zij hem wederom als
zegen praelder, over den duivel, de wereld, en de dood hebben gezien,
als zij daarna d'uitstortinge van den h. Geest ontfangen hebben
als een onfeilbaere regel van hun geloof, en van de beloften van den
Heere Jesus aan hen voorafgedaan.
Maar egter het past op hen, alleenig niet, maar tot alle de Ledt
maaten van Jesus, tot alle de gelovigen. Spreekt Jesus in d'opgenoomene
woorden, Amen Amen dico vobis qa. &c. Het is niet minder hier
als bij Matt. 13. dat hij kon zeggen: Quod vobis dico vibs dico.
Om de waerheid van dese voorseggingen te bevatten, moet men NB Item et hoc
wel aenmerken, dat de Regtvaerdigen van 't begin der wereld af tot nu toe sic ut supra pp
aanzien, en men zal de waerheid van dese voorseggingen duidelijk te sporis angustiam,
volbragt zien, ook al eeuwen lang voor de komste van Kristus en o divi
gelijkelijks was de wereld geschaapen, en bevolkert worden, eer dat hij dit
de regtvaerdigen hebben aan zijne Apos-
len in den tekst voor-
speldde.
Abel, hoe zeer is
zijne
herd, gaf kom
vervolgde, en gedueng stof, van droef-
heid tot zoo verre dat hij ten laatsten, door zijne moordzieke handen
vermoord wierd.

„Wat moest een Abraham, de Vader den Gelovigen ~~niet~~ al be-
„zueren, door zijn Leeven? Gode gaf hem stof op stof van droefheid.
„Hoe moest hij ~~niet~~ Zwerven, als een vreemdeling? Het huis zijns ouders
„was hij door gods gebod verpligt te verlaaten; Nauwlijks had hem
„Gode naa veel Zwervens in zijnen ouden dag een Zoon tot Steunstok
„van zijne ouderdom gegeeven, of aenstonds moest hij wederom, door
„nieuwe droefheid beproefd worden, Gode eischte van hem dien een-
„gen Zoon, en wilt hem tot een slagtoffer hebben. Met een woord
„gansch zijn Leeven was vermengd met droefheid.

„Jakob, die groote Vader van Israëls stamhuis, wat was zijn Leeven
„anders ~~als~~ dan eene geduerige droefheid? van jongs af aen leed hij de
„vervolginge van zijnen broeder Esau, zoodat hij ten laetsten voor
„hem de vlugt naa Madiän moest neemen. Als hem Gode daernaa met kinderen
„zegende, wat leed hij ~~niet~~ eene droefheid onder dezelve? Zijne dog-
„ters Dinaes kuisheid raekte tot prooij van d' onbesneedenen. Wat
„leed hij ~~niet~~ eene droefheid van zijne Zoonen? Simeon en Levi
„tot wrack van hunne ~~geschoffeerde~~ geschondene Zusters, plunderen gansch Si-
„chem, en vermoorden alle des zelfs inwoonders. Als hem daernaa
„een Joseph, zijne liefste Zoon, door broeders haet ontweldigd wierd
„hij smolt van droefheid, zoo ver dat d' oude bedroefde man, al-
„weenende uitriep: Descendam ad filium meum, lugens in inferno.

Gen. 37.

„Ik zoude eene gansche geschiedenisse moeten aanhaelen, eer ik
„de droefheid van eenen vroomen Joseph, zou willen beschrijven,
„van zijne Jonkheid af, tot dat hij tot de regeringe van Egypten
„wierd verheven, is zijn Leeven niet anders geweest, ~~als~~ dan eene geduerige
„droefheid, een geduerige aen een geschackte keeten, van smerte
„en ellenden.

„Een Moijses, Job, Tobias, en ontelbaere anderen zijn
„altezaemen, doorlugtige voorbeelden, van deze Lesse van Xus naam als
„zijne Apostelen, gegeeven; Plorabitis &c.

„Maar AA meend niet dat dit alleen in 't oud verbondt
„plaets grijpt: Neen! maer naar de voorzegginge van Jesus
„heeft men nog meer in 't Nieuwe verbondt de waerheid gezien
„van deze zijne voorzegginge in de persoonen van zijn Aplen.

Die met my de kerk maer aen, van 't Nieuwe verbondt, de
eenige plaets daer de waere regtvaerdigen, ingevonden worden,
die eenige akker daer Jesus zijne uitverkoorne tarwe zal uit-
haelen, om in den hemel in te schueren, die waeragtige arke
in dew alleen, de behoudenisse in te vinden is, Wat droefheid heeft
dezelve van 't begin tot nu toe niet bezuerd? Nauwlijks was

Zy

+ aan w hij die voorzegginge in persoon deed, in de persoonen hunner opvolgers, jaa van alle de vroome ledemaaten zijner kerke.

zij uit haere wiegete voorschijn gekomen, of aenstonds volgdehaen de droefheid op de hielen, het gansche mensdom stond tegenshaen op, en zoo hair in haere geboorte te smooren, // zoo meenig prins als de wereldt had, wierd bijkans zoo meenig beúl om Xten bloedt te plingen. Xani ad bestias was het gemeen geroep. Geen pijn was groot genoeg om de Xtenen aen te doen. Het gansche Roomsche rijk was als een groot schavot, besproeijd met Xten bloedt; Xten worden was zig tot smerten bereiden, ja tot de dood.

// Lees maar d' eerste hoofdst. van de werken der Apostelen, en gij zult daar vinden hoe de gansche Joodsche Raad den Apostelen verbood in den naam van Jesus te leeren, hoe zij hen geeselden, in de kerken smoten. hoe hebben de heidenen ~~[illegible]~~ gewoeld.

Nauwlijks hield de vervolvinge op, terwijl het bloed den Martelaeren het zaedt der Xtenen was geworden, nauwlijks had de wereldsche magt het Xtengeloof beginnen aen te neemen, en hun verstandt gevangen gegeeven ten diensten van 't geloof, nouwlijks ~~als~~ 3 de kruijzen, 2 nu begonnen te 4 blinken, op 't hoofdtzieraet der keizers, of aenstonds kwam er weder nieuwe oorzaek van droefheid in de kerke. Naadat de duivel geen meer tijrannen tegens de kerk kon opmaeken, begon hij de zelve door ketterijen en scheuringen te verstooren, van alle kanten zag men die oprijzen, terwijl de vaders des huisgins door rust in slaep geraekt waren, kwam de vijand, en zaeijde onkruid van dwaalingen in 't midden van gods akker. 't en tijde van de Ariaenen was 't zoo droevig gesteld dat de h. Hiers durft zeggen: dat de gansche wereldt verwonderd stond dat zij Ariaans geworden was.

Maer behalven deze droefheid, die gestaadig zal duuren, wat al stof vondt zij ~~niet~~ van geween, en gekerm, ook onder 't midden van de regtgelovigen? Als men vrede heeft met de heidenen, als men vrede heeft met de ketters (ait Bern.) ~~zoo~~ heeft men nog geen vrede met de valsche broeders. Wat stof geeven die ~~niet~~ dikwils tot onlust? Hoogmoedt, staetgierigheid, waerkgierigheid verband dikwils de vrede onder 't midden van de broeders, en stookt een droevige oorlog onder 't midden van de zelve. 't wijfele niet of wij zijn al te zaemen maer al te zeen, door de droevige ondervindinge hier van overtuijgt. Het gaet met gods kerke als eertijds met eene Rebecca, in wiens lighaem zelf de kinderen zaamen vogten.

Vervolgens als men zoo gods kerk aenschouwt, zoo ziet men in haer duidelijk genoeg bewaerheed, de voorzegginge die Xus in den tekst aen zijne Apostelen deede Plorabitis et flebitis &c.

Het zou oneindig zijn indien ik de droefheid van de voornaemste leden van de zelve hier nog wilde aenhaelen.) ~~Het was een~~ Petrus

die Xtus den eersten, onder zijne Apostelen had gestort, en hoe wa
dag zijn gansch Apostelschap? ô niet anders dan een geduurige
Act. 32. droefheit, de gevangenis was de loon van zijn preken. (dit stelt
1. Pet. 3-6 hij ook her lot van alle vroomen, zij moet beproeft zijn door meer
nigvuldige beproevinge.) en de Kruisgood zijn vinder.

In Paulus, de groote Leeraer der heidenen, als die zijn loven
uitlegt, spreekt hij niet anders als van stof van droefheit. Het
gansche eelfste hoofst. van den 2den brief ad Cor. is niet anders dan een
geduerig verhael van zijne vervolgingen, en droefheden. 't 2wad
eindigde zijn Alle d'Apostelen hebben 't zelfde lot gehad. Zoo spreekt
leeven. Paulus van zich, en zijne mededienaers: Usq in hanc horam &
3. Cor. 4. 1 Epn. purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema us
2. Tim. 3 Dit is met een woorde 't Lot van ijder geloovigen: Omnes qui
pie volunt vivere in C. J. persecutionem patientur. 1. Pet. 3. 6.

En dus blijkt hier dat voorzeggingen van Xtus aan zijne elpr
Plorabitis ook haare waerheid heeft, en past op de gansche
kerke in 't algemeen, en ook zelf op ijder geloovigen in 't beson

Maer zal iemand zeggen: wel hoe is Gode dan een stiefvad
van de goeden, is hij een strafte kastijder van die genen die in hem
hoopen? Geeft hij ons als wij troost verzoeken, steenen voor brood
ô Neen! ganschelijk niet! maer, gelijk alles tot voordeel strekt
Rom 8-28. den genen die na zijn voornemen, tot heiligen geroepen zijn, zo
is deze droefheit ook hun voordeel.

Voor eerst dit is de weg daer wij door geleid moeten worden
die weg daer God Jakob door gelcide, volgens dat de Wijsheit zegt:
Sap. 10-10. Justum deduxit Dnus per vias rectas, et ostendit illi regnum
Luc. 9. Dei. Het is deze weg die Xtus zelf tot de zaligheit aenwijst: Qui vult ve
Act. 14. nire post me abneget semetipsum et tollat crucem suam, et
Het is deze weg van dezelve Paulus, en Barnabas: Oportet per
tribulaones intrare in regnum Dei.

Daer in boven, de droefheit, ellende, en verdrukkinge is een
proef van Gods vrienden, daer toest hij, en beproeft hij hunne
Rom. 5-3. deugden: de verdrukkinge (air Lat.) brengt de verduldigheit voort
de verduldigheit beproevinge. Et Sapiens: God heeft de
Sap. 3-5. vaerdigen beproeft, en bevonden dat zij hem waerdig waren.

Ja zelfs de droefheit, hergewen, en elenden, is als de stut
van de deugden voor de vroomen: Want waer zou men de deug
van verduldigheit oefenen als men niet d'onregt gelaeten en
vervolgd wierd? en Hoe zou't verlangen tot den Hemel in ons
aengroeijen

aengroeijen, indien godt ons niet dikwils droefheid gaf, die ons ontbindt van de wereld, en meer en meer naa godt doet verlangen?

Similitudo ab arboribus quæ putantur, ut melius fructum ferant &c.

Similitudo grani, quod, ut fructum ferat, computrescat necesse e &c.

Conclusio

Agite AA nobis à Xto dictum putemus Plorabitis &c. Hæc sors nostra e hic in mundo &c.

Sed et solatio nobis sit quod promittat dat ook onze droefheid in blijdschap zal veranderen. Beati (dixit Xus) qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Hier is 't de tijd van zaeijen. Euntes ibant, et flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Matt. 5. Ps. 125-6.

Sicut in cana aqua in vinum versa, sic ait S. Bern. Lacrymæ nostræ in vinum Lætitiæ mutabuntur. Wie, wie zou dan niet geeren hier droevig zijn, en wat willen lijden? Zeker godv: schrijver zegt: Indien iemand, die de magt had, tot ons zeide: zoek steenen bij een, en ik zal ze te zaemen, in goudt voor uw veranderen; indien wij hier van overtuijgd waren, wat moeijte zouden wij dan doen, om de grootste en zwaerste steenen zelf bij een te brengen? Indien Xus dan belooft Lacrymas in gaudia, evertendas, quis igitur o Libenter pro tpore flexer, ut æternum gauderet? Lud. Carthus.

Wel aan dan AA. Laet 't ons niet verveelen hier voor een tijdt te weenen &c. de tijdt zal komen, op dew: Godt absterget oem Lacrymam ab oculis eorum, qui hic flevere. Tunc licebit nobis dicere cum Davide: Gij hebt mij mijn gekerm, in vreugde veranderd, en mij met blijdschap bekleed. Tunc gaudium nostrum sine fine durabit, cum Deus nobis dicturus e: Euge serve bone, et fidelis intra in gaudium Dni tui. Ps. 29-32

Mundus autem gaudebit.

Dominica 3a Paschatis 1742. 59.

Jois. 16. v. 20.

Wel te regt voorspelde de Heiland C. J., volgens dat de text meld, de wereld zal blijde zijn. A. A.

De wereld, daer Chs van spreekt, waeren de hardnekkige, en versteende joden. deze, zeid Chs, zullen blijde zijn, naem dan als zij hem in hunne handen zouden hebben om te dooden.

En inderdaed deze haere blijdschap toonden de jooden reedts al dan, wanneer de verrae der Judas met hen in onderhandelinge was om hen zijnen Meester te leveren. Lucas zeid'er van: Zij waeren verblijd, en quamen overeen wegens het geld dat zij hem geven zouden. Luc. 22-5

Deze blijdschap toonden zij nog wel aldermeest dan wanneer Chs hong aen het kruis, en als zij vol juig, en blijdschap al spottende riepen: Anderen heeft hij verlost, dog zig zelven kan hij niet verlossen, indien gij Gods zoon zijt zoo komt dan af van het kruis.

En dus wierd dan reedts bewaerheid na den letter 't geene Chs te vooren voorspelde, als hij zeide: Mundus gaudebit.

Edog wij moeten niet meinen als of deze voorzegging des Heilands zig niet verder uit strekte als tot de Jooden, wij moeten ons niet inbeelden als of dit nu gedaen was, als of de wereld zig nu niet meer verblijde, O neen! integendeel d'ondervindinge roept ons nog dagelijks toe, de wereld is blijde, de kinderen, en minnaers van de wereld daer gaet het wel mè, die zijn in vreugde, en blijdschap.

Proposito

Is deze blijdschap van de wereld waermede wij van zins zijn U A als nu t'onderhouden. Tria circa hanc rem expendemus, viz. 1o. quam verum illud sit
2o. Quare deus mundum gaudere sinat,
3o. Quid hoc nos docere debeat Attendite

1ma Cars

Wanneer wij met oplettentheid nagaen de dingen, die ons in deze wereld bejègenen, wij zullen bevinden, de waerheid van des Heilands zeggen, Mundus gaudebit. Immers wie zijn, 't die hier door den bank zig verblijdt, wie daer 't na de wereld 't alles wel mè gaet? wie die in weelde en voorspoed leven? dan, de wereld en de wereldlingen?

Ps. 72-12 Dit bemerkte David al te zijner tijde, unde ait: Zie daer die ondeugende menschen, en 't gaet hen wel in de wereld, en zij worden rijk.

Job. 21-7. Hierover stond ook een Job versteld, weshalven hij verwonderd vraegde: Hoe komt het dat de godloozen ... verheven worden, en kragt van rijkdom hebben? ... hunne huizen zijn in rust en vrede, en gods roede is dog op hen niet.

1. Vultisne expla, lege Gen. 13. et invenies incolas Sodoma, Gomorrha et totius istius regionis, hoes de qbs ter. Het volk van Sodoma, waeren zeer ondeugend en overgroote zondaeren voor den Heer, zulke ondeugende menschen, bezaeten egter het alderbeste, het liefelijkste, en vrugtbaerste gewest van de gansche aerde, zij hadden een land daer Moijses van zeid, dat 't was gelijk 't Paradijs des Heere.

H. 10.

2. Wat vrugtbaere, en aengenaeme landstrèken waeren nog Egijpten, en Babilonien? en wat waeren haere inwoonders? 't waeren godloozen en afgodendienaers, d'eenen aenbaden een kalf, en d'anderen een draek in plaets van den waeren godt.

3. Van 't Land Canaan, getuijgd godt zelf, dat 't overstrode van melk, en honing i.e. en egter des zelfs inwoonders waeren d'Amorriters, die overstroomden van haere gezaeme, en beestagtige wellustigheden Lev. 18-27

4. Wat zullen wij van eenen godlòzen Aman zeggen wien alle eer, en rijkdommen toevloeijden? Esth. 5.

5. Wat van dien ~~[illegible]~~ gierigen en wellustigen boer, met wien 't zoo wel ging, die zulk een rijken oogst versaemelde, dat hij geene schueren genoeg meer had om zijne vrugten te bergen? Luc. 12

6. Wie weet niet wat de zelve Lucas zeid van den rijk vrek

vrek ? .... Luc. 36.

Ex qbs oibs, et pluribus aliis clarè patet quam verum sit Chri. dictum, Mundus gaudebit, ik zeg, de wereld, de minnaers van de zelve, die zijn blijden, daer gaet 't wel mè, die zijn verhèven, en hoog opgevoerd als de ceder-boomen van Lisanon. Ps. 36-35

2da Pars

Maer wat reden, waerom Godt zoo toelaet dat de wereld, of kinderen dezer wereld blijden zijn?

R. Pluris dari possent rationes, at nunc unica sufficiet dico ergo quod deus mundum sinat gaudere, temporale ut remuneret aliquod bonum quod fecerunt amatores mundi.

Zeker geen zondaer is in alle deelen zoo godloos, en bedorven, of hij heeft, en doet nog al iets dat goed is in zig zelven. Sic. V. G. Rex Herodes quantumvis sceleratus .... Ioem tamen libenter audiebat, et audito eo multa faciebat. Marc. 6-20

Id ipsum observat S. Chrijsost. in judice illo de quo habetur quod nec deum timeret, nec hoem vereretur, Luc. 38-4 et tamen hoc boni habebat quod compateretur viduæ desolatæ, eamq contra impugnantes defenderit. Sic impurus sæpè erit liberalis, avarus castus &c.

Nu dewijl Godt is een regtvaerdige godt, ja de regtvaerdigheid zelfs die het quaede niet ongestraft, en het goede niet onbeloond kan laeten, zoo is 't dat Godt bewogen door zijne regtvaerdigheid, het minste goed, dat'er in den godloosten is, niet onbeloond en laet. dog gelijk het goede dat'er in een godloozen mogt wezen, ten hoogsten maer goed in zig zelven, en niet in zijn einde wezen kan, dewijl het maer een heidensch goed wezen kan, zoo is ook de belooning, die godt daer voor geeft maer een heidensche, een aerdsche, en wereldsche belooning.

Zoo zien wij dat Ichu Koning van Israel, omdat hij 't huis van Achab had uitgeroeid, van godt beloond is door tijdelijke voorspoed, en 't bezit van den throon des rijks tot in zijn vierde geslagte. 4. Reg. 9-6

Zoo lezen wij van den godloozen verwaenden, en opgeblaezen Nabuchodonosor dat Godt hem, omdat

hij den Heere tegen Tijrus ten dienste gestaen had, Egijpten, in handen, gegeven heeft. Hoord godt hier van zelf spreken Ezech. 29-38....

Simile exemplum scriptura subministrat Exod. 1. Praeceperat Pharao obstetricibus Aegijptiis ut masculos Hebraeorum interficerent, timuerunt autem obstetrices Deum et fecerunt juxta praeceptum regis Aegijpti, sed conservabant mares.... Benè ergo fecit Dns obstetricibus... et aedificavit eis domos, i.e. dedit eis opes, et rerum temporalium abundantiam, et progeniem numerosam.

S. Aug. Lib. 5. de Civ. Dei. Cap. 15. docet Deum, Romanis tam amplum praebuisse imperium, ob virtutes quasdam morales, quas habebant, licet imperfectas, scil. zelum justitiae, punitionem libidinum, defensionem innocentium, studium boni cois &c.

En op die zelve wijze, en, om die zelve reden, handelt godt ook nog dagelijks met de wereld, en haere minnaers, hij geeft hen voorspoed, hij laet ze geeert, en verheven worden, de wereld zal blijde zijn, om dus 't' wijnig heidensch goed, dat zij doen, op zijn heidensch te vergelden.

3ta Pars Nu is dit gods handel met de godloozen?

1o Wij moeten, daer uit leeren de vreugde, en blijdschap van de wereld, den wereldlingen, niet benijden, maer integendeel des te meer medelijden, moeten wij met hen hebben, wetende dat dit doorgaens maer het lot, en deel is der godloozen op aerde.

Ps. 36. Sic nos monet David. Verstoor u niet, zeid David, over de zondaers, nog benijd de quaeddoenders niet, want gelijk het gras zullen ze haest verdorren, en gelijk het groene kruijt zullen ze terstond verwelken. q.d. Laet z'al rijke bezittingen hebben, laet godt hen hier al wat wil geven, laet zij hier al wandelen in de begeerlijkheden, huns herte, en de wereld al tot hun paradijs hebben, o! 't is al wat z'er van zullen hebben; zoodra komt de dood niet, of zijn hun deel hier verlaeten, haere blijdschap neemt een einde, vuer en zwavel word dan het deel huns bekers

haere blijdschap word verkeerd in eene eeuwige smert, en droefheid

Vivum hujus explum habemus in divite epulone. hic abundabat oibs.... post oibs destitutus, et ex oi parte punitus, ja zoo verre dat hij vraegende om een druppeltje waters, het niet eens kon krijgen, maer tot antwoord hoorde. Wees indagtig dat gij goed in uw leven ontfangen hebt. q.d. Abraham, zeid Chrijsost., quid petis epulo? Recordare qa recepisti bona in vita tua. Heb j'iet goeds gedaen in je leven? weet ook dat je goed in je leven ontfangen hebt; 't is u al ruijm, rijkelijk, en overvloedig beloond, je hebt alles gehad dat je hert luste, en begeerde, nu is'er geen gunst meer voor je over.

Is'er dan ook zelfs geen druppeltje waters voor den godlozen naemals meer over? eij! Laet ons 't hem dan ook niet benijden, dat zij hier in voorspoed, in vreugde, en blijdschap zijn.

Wie zou een Commediant benijden, dat hij voor eenen tijde een koning schijnt te wezen? wie zou een misdaedigen benijden een lekker beetje dat hem 's avonds voor zijn dood gegeven word? waerom zouden wij den godlozen dan benijden, dat hij voor een tijdt in eere is, dat hij een lekker beetje heeft, daer 't hem naemals zoo zuer op zal breken?

Laet de wereld dan al blijde zijn, laeten haere minnaers dan al zeggen: Gelukkig het volk daer het zoo me gaet, wiens kelders vol op zijn, overvloedende van 't een op 't ander, wiensschaepen vrugtbaer zijn uitgaende met groote meenigte, en welkers ossen dik, vet, en welgelaeden zijn, ja laeten zij al zwetzen en stoffen, dat'er geen afbreuk, nog inval, nog gekerm in hunne straeten is. O! wij zullen hem dit niet benijden, maer wij zullen roemen, en zeggen: Beatus populus cujus Dns deus ejus. Ps. 143.

Daer en boven, om nog meer alle quellinge, en wan-
gunst te bannen uit onze herten, ziende de blijdschap
van de wereld, en wereldlingen, zoo is 't dienstig, dat
wij gedenken, het gevaer dat 'er in de voorspoed, vreugde, en
blijdschap van de wereld gelegen is, naem dat die den
mensch menigmael de vreugde, en blijdschap des hem
Eccl. 8-3 doet verliezen. Goud en zilver, zeid d'Eclus, heeft
'er meenigen beduzven, het bekruypt zelfs de harten
der koningen, en verdraeyd de zelve. Item: Veele zijn
C. 33-6. tot val gekomen, door het goud, en des zelfs schoon-
heid heeft hun ten bederve gestrekt.

Explo sit Rex Salomon, & Rusticus Evange-
licus. Luc. 32. Filius prodigus. 35. dives Epulo. 36.

Nu is dit zoo? diend de blijdschap van de wereld,
menigmaal tot een val, is die dikwils oorzaek van d'eeuwige
droefheid en smerte? Geen reden dan van de min-
naers dezer wereld haere blijdschap te benijden,
hebben wij geen deel aen de blijdschap van de wereld
O! wij missen en derven dan maer het geen ons mog-
lijk een eeuwige droefheid zoude baeren. En vervol-
gens ne æmulemur in malignantibus &c.

O! al geern lieten d'eerste Chtenen de vreugde en
blijdschap van de wereld aen de wereldlingen over,
wetende dat zij een eeuwige vreugde beoogden; alle
zoodaenigen prees Paulus wel eer de Hebreën of
bekeerde jooden: gij hebt de beravinge uwer goederen
H: 6. 10-34 met vreugde verdraegen, wetende dat gij een beteren
blijvend goed hebt.

Atq, hoe explo nos oes hortatur Paulus om, de-
ven wij 't wereldsche, worden wij daer van beroofd
ons met het eeuwige ~~te troosten~~, het welk wij in
ruijlen voor het wereldsche, en daarom aen de minnaers
van de wereld niet benijden, te troosten.

Dat is dan 't eerste tw wij moeten leeren als
de wereld blijde is, naem dat wij die blijdschap
aen de wereldlingen gansch niet moeten benijden

2°.

2°. Zoo moet het gezegde van de blijdschap des werelds ons ook leeren, dat, hebben w' eenig deel aen die blijdschap, gaet 't ons hier wel na den vleesche, wij altijd in een h. vrees, en agterdogt moeten wèzen.

O ja! Ch'nen, als alles zig hier na wensch opdoet, als het fortuijn je toelagt, en gunstig is, o! wil je dan niet verheffen, en in die aerdsche voorspoed uw zelven niet verhovaerdigen; maer treed veel eer in je zelven, verneeder u door een h. vrees en kommer, denk of mogelijk die aerdsche zègen, en voorspoed, die nieering, en klandisie u van godt niet maer gegèven word, om eenige uiterlijke deugden, die je doet; denk dan of het mogelijk ook niet 't al is, t'w je van godt te verwagten hebt, en of aen u noemals ook niet gezeid zal worden: Recepisti bona in vita tua - - -

Zulk een man, die in dat agterdogt, en h. vrees was als 't hem wel ging, was wel eer de aerdsvader Abraham. Deze als hij de 4. Koningen van Persien, die Sodoma bemagtigd hadden, verslaegen had, was bedugt, en bekommerd of mogelijk deze overwinning alle de vergeldinge zijns geloofs mogt wèzen. En daerom om Abraham te troosten, en gerust te stellen, zeggen d' Uitleggers der Schriftuere, dat godt aen Abraham zeide: Vrees niet Abraham, ik ben uwe beschermer, en uw loon groot bòven màte q. d. Vrees niet Abraham als of je nu al uw loon al weg had, neen! een eeuwige loon zulje in mij vinden in den hemel. Gen. 15.

Deze vrees, en dit agterdenken heeft onze Heiland C. J. ons ook willen inprenten, als hij zeide: Wee u gij rijken, want gij uwe vertroostinge weg hebt! Wee u die nu lagt, want gij zult treuren, en weenen. q. d.... Luc. 6-24

Zoo dan A. A. willen wij dit onheil vermeiden.... wij moeten wel op onze hoeden wèzen, en toezien.....

At quis hic qui ita se gerit?.... certè hic cum Eccles exclamare licet: Gelukzalig is de rijke, gelukzalig is hij die 't wel gaet na den vleesche, die zig verblijd met de wereld, en die onbesmet bevonden word, die door de Eccli. 33-8

voorspoed, vreugde, en blijdschap van de wereld niet bedorven geworden is. Wie is die man? en wij zullen hem prijzen, want hij heeft wondere dingen in zijn leven gedaen..

Conclusio

Zie daer hebje A. A. quam verum etiam num sit Chri dictum, Mundus gaudebit.... 2 Audistis quare Deus mundum gaudere sinat..... 3 Deniq. hac docet nos mundanis gaudia o invidere, et si nos aliquale mundi gaudium habeamus invigilare ne nos seducat.

1 Wel aen dan! A. A. Laet wij deze spreuk des Heilands, mundus gaudebit, wel gedenken.

2 Godt verhoede dat wij niet en zijn van de genen die godt hier maer vergeld, en beloond op zijn heide

3 Zorg zullen wij dragen, dat wij de minmaers der wereld haere blijdschap niet benijden, 't is 't al dat z'er van zullen hebben... 2. Geeft godt ons eenig deel van de wereldsche blijdschap, en voorspoed, wij zullen al 't hans wel toe zien, dat w'er ons niet aen vergaepen, wij zullen 'er ons hert niet op stellen, wij zullen 'er ons niet in verheffen, maer in te gen deel dooreen h. Vreese, en agterdogt ons zelve vernederen, weetende dat Jesus zeid, Wee u gij rijken, opdat w' ons noit in de wereld en wereldsche goed maer in godt verheugen, en verblijden, hier in den tijde, en naemals in alle eeuwigheid, Amen.

Tristitia vra vertetur in gaudium Dominica 3a Paschatis 1743.60.

Jois. 16. v. 20.

Onder vele zaken waarmede de Heiland zijne bedroefden Apostelen op zijn afscheid troostte was dat hij hen voorspeldde, en beloofdde, dat hunne droefheid in blijdschap zou veranderd worden. A. A.

De droefheid, waarop deze blijdschap zou volgen, was de droefheid die hun hert zou bevangen over het lijden, en de dood, dew dien zelven nagt hunnen lieven meester aangedaan zou worden: op w droefheid de blijdschap van den verrazen Jesus te zien na 3 dagen zoude volgen, en ook gevolgd is, volgens dat d'Ev. Joes zeid: de discipelen waren verblijd dat zij den Heere zagen. Jois. 20-20.

Een anderen de droefheid, waarop de blijdschap zoude volgen, was die droefheid, die hen om 't verkundigen van 't Ev. aangedaan zou worden, naam, gelijk de Heere Jesus hen in de zelve aanspraak of onderwijzinge na 't Avondmaal duidelijk voorzeide, dat zij gescholden, gelasterd, vervolgd, uit de vergaderingen gebannen zouden worden, ja dat de uur zou komen, dat al die hen om het leven zoude brengen, zou meinen een dienst aan Godt te doen. En op deze droefheid beloofdde de Heere Jesus, dat de blijdschap, naam des Hemels, zoude volgen, Tristia vra (aiebat Jesus) vertetur in gaudium q. d. uwe droefheid, die u om mij en mijn Ev. zal overkomen, zal als het zaad zijn, 't w gij hier in traanen zult zaeijen, maar naderhand zulje des zelfs vrugten met vreugde maeijen.

Ik geen de Heere Chs dus zijne Apostelen voorspeldde, en beloofdde, ziet ook op ons Chnen. Eerst moeten wij hier dit droevig traanendal passeeren, voordat wij de vreugde, en blijdschap des hemels kunnen smaken. En opdat wij de droefheid, en wederwaardigheid, van dit ons ballingschap, en tranendal des te klockmoediger verduuren, moeten wij de blijdschap des hemels, die'er op zal volgen, des te dikwilder overdenken.

Propositio

Hierom is 't onze meining ook U. A. van deze blijdschap wijdloopiger te spreken. Drie dingen zullen wij des aangaande voorhouden 1mo de grootheid dezer blijdschap
2do Waarin dat ze zal bestaan.
3tio Op wat manier wij tot de zelve moeten geraken

Attendite

1mo Alhoewel de blijdschap des Hemels, die op de droefheid van dit leven volgen zal, volgens de beloften des Zaligm, Tristia vra. verterur in gaudium, zoo groot is, dat Paulus 'er van zeide: Nog oog heeft gezien, nog oor
1. Cor. 2-9 heeft gehoord, nog uit is 't iemand in 't hert gesteigd, hetgen Godt bereid heeft den genen die hem Lief hebben: ja alhoewel die blijdschap zoo groot is, dat de genen die 'er een straje van gezien, en geproefd hebben, als bij V. B. Paulus verrukt tot den derden hemel, met gene woorden de zelve
2. Cor. 12. bequamelijk kunnen te kennen geven, zoo heeft nogtan Godt de Heer de volmaaktheid der hemelsche blijdschap eenigzins, en als van verre aan ons vertoond door menigerhande gelijkenissen, door dew hij ons de zelve volgens de bequaamheid, ~~[illegible]~~ van ons bepaald verstand heeft uit gebeeld. Uit w gelijkenissen wij genoegzaam kunnen nagaan, dat 'er gene opregte of ware vreugde met 's menschen verstand hier bedagt kan worden, of ze zal onaindig volmaakter te vinden zijn in die blijdschap, van dew Jesus ons met eedzweringe verzekerd dat onze droefheid 'er in zal veranderd worden.

Dus zoekt iemand eer, magt, en heerlykheid? de Hemel
Apoc. 22-5. is een Koningrijk, daar de Heiligen Koninglijk zullen heerschen in alle eeuwigheid.

Zoekt iemand rijkdom, en kostelijkheden? de hemel is een edelgesteente, een kostelijke paarel, z'is voor ons hiewel een verborgen, maar aan de gelukzaligen een veroopenbaarde schat.

Heeft iemand lust tot kostelijke gebouwen, en heerlijke woonplaatzen? Ik (ait Joes) zag het nieuw Jerusalem
Apoc. 23-2-18. en haare muur was opgebouwd van jaspissteen, en de stad zelf van zuiver goud, en de grondwerken waaren met allerleide kostelijk gesteente verzierd &c

Heeft iemand lust tot vermakelijke hoven en tuijnen de

de hemel is zelfs een paradijs, de quo Dns bono latroni: Luc. 23
Hodie mecum eris in paradiso; de quo item Dns: die verwint, Apoc. 2-7
dien zal ik t' eeten geven van den boom des levens, die in het paradijs van mijnen godt is.

Heeft iemand trek tot zoet en genoegelijk gezelschap, tot gastmaalen en kostelijke spijzen? de hemel is een koninglijke bruiloft, waarvan de Heere Chs: Simile ē regnum cœlorum hoi regi, qui fecit nuptias filio suo. Matt. 22-1

Met een woord zoek je vreugde, waare vreugde, bestandige vreugde, eeuwige, en volmaakte vreugde? In den hemel is z' alleen te vinden, waar van de Heer ~~van~~ aan zijne goede en getrouwe knegten zal zeggen: intra in gaudium Dni tui. C. 25

NB dat de Heer zal zeggen: Intra in gaudium. En dit tot onderscheid van de vreugde, of blijdschap hierop aarde. De vreugde, die de mensch hier geniet, die gaat in den mensch; maar de mensch ~~en~~ gaat niet in de vreugde; want hoe groot ook hier de vreugde zij, zij verzaad noit 's mensche hert, en daarom mag men zeggen zij gaat in den mensch; maar in den hemel daar zal de mensch in de blijdschap, of vreugde binnen gaan, hij zal gelijk een spons in een volle vreugde zee ingedoopt, en gedrenkt worden, daar zullen d'uitverkoornen, gelijk David zeid, Ps. 35
dronken worden van d'overvloed van 't huis des Heeren

Door deze, en andere gelijkenissen der h. Schrift word ons dan genoegzaam te verstaan gegeven, dat de blijdschap des hemels eene volmaakte blijdschap wezen zal, begrijpende in zig alles wat iemand zou kunnen wenschen, en nog meer als iemand hier zou kunnen wenschen; ten aanzien van w blijdschap alle wereldsche blijdschap maar droefheid is, ja ten aanzien van dew de gansche wereld, met al wat z' in zig besluit, niet dan maar eidelheid kan gerekend worden.

Hoord hiervan maar eens de grooten, magtigen, en wijzen Salomon sprekende en getuijgen: Ik heb (zeide Salomon) Eccle. 2-4-9
pragtige werken gemaakt ... usq ad. H. 9. inclusive Ja H. 10
met een woord, Ik heb (zeide hij) mijnen oogen niets geweigerd van al wat zij begeerden, nog ik belette mijn

here niet allerhande weelde te genieten, en mijn vermaak te neemen in het gene dat ik gereed had gemaakt. Maar hoord dien zelven Salomon nu ook gerúigen, wat dat bij in dit alles egter ondervonden heeft. Als ik mij keerde zeide hij, tot alle de werken die mijne handen gemaakt hadden, en tot al den arbeid waarin ik mij te vergeefs afgeslaafd had: Bevond ik dat 'er in alles maar ijdelheid en quelling des geests was, en dat 'er niets bestendigs is onder de zonne.

Zie daar dan wat de wijste, grootste, en magtigste der Koningen, een Salomon, die 40 jaren lang alle weeldesche blijdschap genooten had, 'er egter van gerwijgde. Hoe groot zal dan niet zijn de blijdschap des hemels, bij wie alle blijdschap van een Salomon, niet dan ijdelheid en quelling des geests kan, en moet gerèkend worden? Zeker te regt zei hierom de h. Áugs van de blijdschap des hemels: „ē gaúdiúm súper oē gaúdium, vincens oē gaúdium „extra quod ō ē gaúdiúm. Iol. cap. 35.

Meermaals heeft U. A. wel gehoord van den gelúkkigen staat der onnòzelheid onzer eerste ouders in 't aardsche paradijs, hoe lústig, en rústig dat zij daar zijn geweest, en wij daar nog zijn zoúden, hadden zij niet zondigd. Húnne ziele was met d'oorspronkelijke regtvaardigheid verzierd, en in alle deúgden volmaakt; zij was nog onrúst nog onlúst onderworpen, in 't verstand was geen onweetenheid, in de wil geene bedorvenheid, het lighaam was ten eenemaal wel gesteld en welgestapeerd, 't was aan geene vermoeidheid, koúde, hitte, of eenig ander ongemak onderworpen, 't was vrij van alle ziektens, krankheden, ja ook van de noodzakelijkheid des doods. Het rijk bragt van zelfs voord allerlei lieflijke vrúchten tot behoef des menschs, men wist van geene nadeelige distelen of doornen te spreken: alle de wilde dieren waren gehoorzaam aan den mensch, als aan húnnen meester en opperhoofd. Zoodat 'er niets scheen t'ontbreken, van al het geen iemand zoú kúnnen wenschen, tot eene volmaakte vreúgde.

Maar evenwel zoo is deze vreúgde rijke en gelúkzal

ge staat van onnoozelheid maar eene schaduwe geweest van de blijdschap des hemelschen paradijs; want 1°. al hadden de genuigten van dien staat nog oneindig meerder, en grooter geweest; zoo zoude evenwel alle de blijdschap, die zij in den mensch veroorzaakten, zeer onvolmaakt geweest zijn, door dien de mensch in dien staat niet was bevestigd, door dien hij van de zelve kon beroofd worden, gelijk hij ook in der daad daar van is beroofd zoodra hij tegens godts gebod den verbòden vrugt gegeeten heeft. Door dit gevaar van dese vreugd te verlieren was de vreugd des aardschen paradijs teneenemaal onvolmaakt 2°. Daar enboven al waar de mensch al in de gezelde vreugd des paradijs bevestigd geweest, evenwel zoù zijne vreugd van eenanderen kant zeer onvolmaakt zijn geweest: want alzoo de mensch geschàpen was om Godt te genieten, om dien van aanschijn tot aanschijn t' aanschouwen, zoo kon zijn hert van gene geschàpen dingen verzaadigd worden, maar altijd moest hij verder en verder tragten, vor dat hij met zijn einde, met godt zijn opperste goed vereenigd was. Unde S. Augs. Fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Dewijl dan de mensch, alhoewel gesteld in alle genaegten van het paradijs, egter afgekoùden wierd van de klaare aanschouwinge van zijnen gode, 't volkomen bezit zijns opperste goed, zoo kon hij geenzins eenige volkòme vreugde bezitten. [illegible] alhoewel in den staat der onnòzelheid geen ongerustigheid in den mensch plaats gehad zoù hebben, zoo zoù even wel door 't ontrekken van Gods aanschijn alle deselfs vreugde onvolmaakt geweest zijn.

Daar is dan geene gelijkenisse tusschen de blijdschap van den hemel, en de vreugde dezer wereld hoe groot de zelve ook mag wezen, Oculus non vidit in al beeld iemand zig nog duizendmaal grooter vreugde als die van Salomon, al verbeeld hij zig een staat nog heerlijker, en beter, als de staat der onnòzel-

heid in 't aardsche paradijs, zoo in zal hij evenwel nog
niet met al hebben van de blijdschap des Hemels; in cor
hois o ascendit quo praparavit u

Ja dat meer is (zo is het gevoelen van den h. Augs)
de blijdschap des hemels is zoo uitmuntend, dat het zelfs
de pijne waardig zou zijn, om de zelve maar een en dag
lang te genieten, ontallijke jaren vol van allerlij aan
de Lib. arbit. zeeche vreugden te versmaden. „Tanta e pulcritudo, eop
L. 8. Cap. 25. „cunditas lucis eterno ut emsi o liceret in ea manere ampl
„us qm unius diei mora; pp hoc solum innumerabiles
„anni hujus vita pleni delicijs u contemnerentur.„ Ja
zijn zeggen Augs. staaft met de woorden van David: M
Ps. 83-11 lior e dies una in atrijs tuis super millia

Maar Laatons Dog van d'over groote blijdschap des
hemels die Jesus aan de zijnen van daag voorzeid door
'er op de droefheid eens zal volgen, tristia vra verstrw
in gaudium, overgaan tot de zaak zelfs en

Dog in het kort eens aanmerken, waarin dat dese
blijdschap zal bestaan.

Hier boven hebben wij gezeid, dat de mensch als een spons
een volle vreugde zee zal gedoopt of gedompeld worden,
zoodanig er niers is in den mensch, t'w niet vol vreugde, en
blijdschap wezen zal. De mensch bestaat uit ziel en lig
haam. de ziel is verziert met verstand, wil, en memorie.
Het lighaam is verziert met de 5 zinnen. Alle deze
deelen dan zullen elk zijne bezondere blijdschap hebb
de voornaamste vreugd zal berusten in 't verstand, en
in den Wil, waar mede de ziel als met zermen Gods haar opp
ste Goed zal omhelzen en bezitten.

En wel 1o het Verstand zal Godt klaarlijk zonder
eenige duisternisse, of beletzel aanschouwen. Videbi
1. Iois. 3-2 eum sicuti e, zeid Joes. En gelijk Paulus zeid: facie
1 Cor. 13-12 ad faciem. Nu wat een blijdschap die klaar aanschouwen
van Godt den uitverkoornen zal toebrengen, alhoewel wij
het zelven naar behooren niet kunnen begrijpen, kunnen
wij egter eenigzins afmeeten, uit het geen David zeid:
Ps. 16 Satiabor cum apparuerit gloria tua

2° Na 't verstand volgd de wil, als de twede Arm met
dew d' uitverkoornen godt zullen omhelsen. deze zal met
een onuitsprekelijke blijdschap overgoten worden, van wegens
de groote liefde, waarmede zij tot Godt zal ontstoken worden. De
wil volgd 't verstand. doordien dan 't verstand eene volko-
me en klaare kennisse zal hebben van godt, dien 't vaaan-
schijn tot aanschijn zal aanschouwen, zoo zal uit deze
klaare aanschouwinge van 't verstand volgen een onuit-
sprekelijke liefde en genegentheid in den wil tot gods
onuitsprekelijke goedheid. Nu wat een blijdschap de liefde
kan veroorzaken is genoeg bekend. Wij bevinden het dage-
lijks in de natuurlijke liefde die de menschen elkanderen
toedragen bij V. B. ouders tot kinderen, kinderen tot ou-
ders, man tot vrouw, vrouw tot man, d' eene vriend tot
den anderen enz. w liefde dikwils zulke blijdschap kan
veroorzaken, dat men liever alles zoude missen, dan het
geene men bemind. Is dit zoo in de natuurlijke liefde?
wat vreugd, en blijdschap zal de liefde tot godt dan
veroorzaken in den wil der uitverkoornen? Ja het geene oculus o vidit nec auris &c
deze liefde nog zal vergrooten, is het gerust bezit van dat
opperste goed, zonder de minste vrees van 't zelve te verlieren.

3° De derde kragt van de ziele is de memorie, de blijd-
schap die de mensch hier door zal genieten zal ook onuitspre-
kelijk wezen. 't oud spreekwoord uit Seneca heeft: Quæ
fuit durum pati, meminisse dulce ē. Hoe grootere gevaren
een schipper op zee ontkomen is, zoo veel te grooter is zijn
blijdschap als hij in den haven gekomen is. Wat blijdschap
zullen dan d' uitverkoornen genieten, als zij zullen over-
denken d' ellenden die zij hier in dit ballingschap bezuurd
hebben; als zij zullen geheugen het groot gevaar van eeu-
wig verlooren te gaan, tw zij door Gods genade ontkomen
zijn, als zij zullen overwegen op wat wondere wijze zij
tot de zaligheid gebragt zijn? ô! dan zullen zij met David
vol blijdschap zingen: Naar de meenigvuldigheid mijner Ps. 93-19
droefheden in mijn herte, zoo hebben uwe vertroostingen
mijne ziel verblijd. dan zullen zij zingen (Apoc. 5-9.) een niew gezang, zeggende: Gij

4° Wat het ligbaam der uitverkoornen aanbelangt liberabitur ab hujus
exilii servitute, et absterget Deus om. lacrimam ab oculis Apoc. 23.

corúm, er mors últra o erit, neq. lúctus, neq clamor, neq dolor erit últra, qa prima abierúnt. Immo in eorúm miserias ipsos in hac vita corpus fúit obnoxium súccedent sæpe tiones. Dit bederflijk ligbaam (ait Paúlus) moet d'onbederflijkheid aandoen, en dit sterflijk moet d'onsterflijkheid aandoen. Zoodat, gelijk de zelve Paúlus zeid, Het gene teraarde gaat in bederflijkheid, zal verrijzen in onbederflijkheid; het gene teraarde gaat in oneere, zal in heerlijkheid verrijzen; het gene teraarde gaat in onmagt, zal verrijzen in kragte; het gaat teraarde als een natúúrlijk ligbaam het zal als een geestelijk ligbaam verrijzen. Alle welvolmaaktheden des ligbaams, als zoo veele reden zúllen zijn van blijdschap, en vreúgde voor d'úitverkoornen.

J. Cor. 15-53.

H. 42.

3te Zie daar dan A. A. hoe groot, ja onbegrijpelijk de blijdschap des hemels wèzen zal, en waar in die al zal berústen, naam in ziel, en ligbaam van den mensch: de ziel..... Het ligbaam..... Nú zoú'er nog overig zijn te zien, op wat wijze dat wij aan die hemelsche blijdschap kúnnen, en moeten tragten deelagtig te worden. Nú zoú wij ten zog overgaan tot de Conclusio, dese er een woord, om maar te sluiten, zoo zeggen wij dat de Heer Jesús, ons dúidelijk aanwijst als hij van de blijdschap van daag in't Ev. Spreekt. Tristra vra, ingaande verrezúr in gaudium, hij zeid niet, úwe blijdschap zal in blijdschap verandert worden; maar: úwe droefheid zal in blijdschap verandert worden. Eerst droefheid dan de blijdschap. En om de waarheid te zeggen, dús betaamde het nademaal de zaligm d'eige, en natúúrlijke erfgenaam van den hemel, de blijdschap des hemels met droefheid koopen. Hen vervolgens zoo was't ook betaamlijk dat wij hem hier in zoúden volgen. Hierom op gene andere wijze dan wel door de voorgaande droefheid zijn alle de heiligen tot de blijdschap des hemels gekomen, gelijk wisten, Paulus, o si dignæ passiones húius temporis ad fúturam gloriam. Daarom vraagde men eens aan Laurentius, eenen, Wat hen nú dogt van de droefheid en wreedste tormenten in dezen lèvens? ongerwijfeld zoúden zij antwoorden: Non si condignæ.

Hoorne haer opportebat chm pati, et ita intrare in gloriam súam? Luc. 24-26.

Willen wij dan ook eens die zelve blijdschap verlangen, wij moeten wel weten dat Hs ook nog tot ons zeid: tristra vra verterur in gaudium. Si Cyprianus, et Gloriosus

Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum & gaudium vestrum nemo tollet a vobis Dominica 3. Paschatis 1744. 52. 62.

Jois. 16. v. 22.

Een van de heerlijkste ampten, die de Heiland hierop aarde heeft bekleed, is geweest ~~zijn~~ dat van propheet ~~ampt~~ A. A. 't oude en Nieuwe Verbond geven ons bejden daar getuijgenis van. in 't oude Verbond voorzeide de Leijdsman van Gods volk Moijses den toekomenden Messias onder den tijtel van Propheet zeggende: de Heer uwe Godt zal u een Propheet verwekken uit uw volk, en uit uwe broeders, gelijk mij; hem zult gij hooren. 't gansche Nieuwe Verbond is vol van voorzeggingen van Jesus, die hij als Propheet zijnde heeft voorspeld, en die nu al volbragt zijn. Jesus gaf zig zelven dien tijtel als hij van zig zeide: Geen Propheet is zonder eere, dan in zijn vaderland, en in zijn huis. Deut. 18-15. Matt. 13-57.

Maar 't was geen wonder dat Jesus een groot Propheet was, terwijl hij dezelve godt met zijnen hemelschen Vader zijnde, die magt alleen wezenshalven in zig had, waar door de Propheten gezonden wierden, en door wiens geest zij de verhólen zaken konden in 't ligt brengen.

Dit Propheets ampt van Chs konden d'apostelen genoeg zien, als hij hen, als een voorwetend Propheet, zoo veele toekomende zaken voorspeldde, als hij hen voorzeide wat al zoet en zuur hen zou overkomen.

't voorgelezen h. Ev. geeft ons hier van een duidelijk bewijs viz. dat Jesus veele droevige voorvallen aan zijne apostelen heeft voorspeld, en ook dat hij hen ten laasten na alle deze droefheden een blij einde heeft beloofd.

Op andere jaren waren wij meest bezig om 't een of ander deel van de droefheid, door den Heiland aan zijne apostelen voorzeid, uit dit Ev: aan U. A. voor te houden. En daar uit namen wij dan gelegentheid om hierin aan U. A. in verscheide voorvallen het bitter Lot van Gods vrienden op deze wereld te vertonen. Maar hier zien wij nu voor deze rijs van af, en zullen U. A. nu voorstellen het blij einde

dat de Heiland zijne Apostelen, ten laasten na alle droef-
heid voorspelde, zeggende: Iterum videbo vos &c.

Propositio Wij zullen dan deze woorden eerst letterlijk verklaren,
en daar uit in 't gevolg aantonen wat een groote vreugde de
vromen na eene klijne droefheid te wagten staat Attendit

't was eene droevige voorzegging van Chs aan zijne ver-
gaderde discipelen, als hij hen voorspeldde d'aanstaande
ongemakken, die hen boven 't hoofd hingen, als hij hen zeide
Plorabitis &c.

Dog egter opdat z'op deze droevige prophetie den moed
niet zouden verliezen maar tegen d'aanstaande ongemakken
zouden verharden, zoo toonde Chs hen met een, dat alle deze
ongemakken voor een korte poos zouden zijn, en haast ten
einde lopen, ja zelfs dat na deze korte droefheid een war
en bestandige blijdschap zoude volgen.

Om deze troost in de gemoederen van zijne verslagene apo-
stelen op zijn levendigst in te drukken, en hen zoo meer mo-
in de toekomende tegenspoed te doen grijpen, helderd hij
zijne beloften op door eene natuurlijke gelijkenisse ontleend
van eene barende vrouwe, die als zij de barensnood ziet
aankomen wel bedroefd is, maar duizendmaal meer vreu-
de heeft, als zij nu ziet dat haar een lief kind geboren is
q. d. Dns: zoo zal 't met u mijne lieve Apostelen ook gaan
Gij hebt nu wel droefheid, maar die zal maar een poosje
duren, eene bestandige blijdschap zal 'er aanstonds op
volgen. Iterum videbo vos &c.

Indien men den letterlijken zin van deze woorden wil op-
deren, diend men eerst t'onderzoeken van wat vreugde Chs hier
spreekt, die hij zijne Apostelen beloofde, en die op een korte
droefheid zoude volgen. Indien men hier over d'uitleggers
te raden gaat, zal men bevinden, dat verscheiden onder
zelve verscheide gedagten hierover gehad hebben.

1o Eenige meinen dat Chs hier doeld op die vreugd, die
zijne Apostelen zouden hebben, als zij na veel droefheid uit-
gestaan te hebben ten tijde van 't Lijden en van de dood van Chs
hem met vreugde zouden verrezen zien. Van deze vreugd
Joes. 20-20 zeide naamals Joes: Gavisi st ergo discipuli viso Dno.
deze vreugde is nog vermeerderd als zij 40 dagen daarna
aanschouwden de heerlijke hemelvaard van hunnen meest
die

die hen zoo dierbaar beloofd had, dat hij daarnatoe trok
om hen een plaats te bereiden. Van deze vreugde zeide zaam-
als Lucas: Zij keerden wederom met groote blijdschap na Jeru- Luc. 24-52
salem.

2°. Andere uitleggers egter meinen, dat Chs hier voor-
speldde die vreugd, die d'Apostelen zouden gevoelen, als hij wij-
nige dagen na zijn vertrek tot den Vader, aanstonds zijne be-
loften voldeed, en met zoo veel uiterlijken glans en heerlijkheid op den Pinxt:
den h. geest op hen nederstortte, welke uitstorting zoo kerlijk
in hen die vreugde moest baren, waar van Paulus naamals Rom. 14-17
schreef, die hij noemde Goudium in Spiritu Sancto, die vreugde, die
volgens den zelven Apostel is de vrugt van d'inwoonenden gal. 5-22.
h. geest.

3°. Maar terwijl in beyde deze vreugden een eindschijnt ge-
weest te zijn, en dat ze wederom daarna door opkomende
droefheid voor een tijdt hebben gescheenen te moeten wijken
tegen d'uitdrukkelijke beloften van Chs, die van deze vreugde
zeide: Nemo tollet à vobis, zoo hebben andere uitleggers deze
vreugd, die Jesus zijne Apostelen in dat text beloofde, genomen,
voor die vreugd, die d'Apostelen met alle gods uitverkoor-
nen in alle eeuwen zullen genieten in den hemel, als zij godt
aanschijn aan aanschijn zullen aanschouwen, en door
dit h. gezigt in alle eeuwen op eene onuitsprekelijke ma-
nier zig zullen verheugen.

4°. Doch om de waarheid te zeggen, 't is van alle deze zoor-
ten van vreugde te zamen dat Chs in dit text aan zijne Apos-
telen voorspelde, dat na een korte droefheid een altijdt dú-
rende vreugde zoude volgen, viz. een vreugde die zijne be-
gin zoú hebben als d'Apostelen van Jesus opstanding wa-
ren overtuygd, een vreugde, die noit daarna van hen is ge- door d'uit-
weken in't midden van alle hunne verrolgingen, en van storting des h.
geliefden arbeid, een vreugde die in laaste zijne volheid geests in hen
heeft gekregen in tijde hunner belooninge, en nog verder zoo vermeer-
zal ontfangen 1. zijne volmaaktheid 3. in jongsten dage. derd, dat
4°. is dan van deze vreugd, waar van Chs in dit text spreekt.
De zaligen als hij zijne Apostelen, om hen te troosten,
deze dierbare vreugde voorspelde beschrijft ze met 3 be-
sondere omstandigheden. 3°. stelt hij d'oorzaak dezer
vreugde: Iterum videbo vos &c. 2°. de heerlijkheid van deze
vreugde, dat 't niet een vreugde van buiten, maar in't hert

zoû zijn Gaudebit cor vrum. 3°. dat ze bestendig, ja al-
tijdt durende zoude zijn, en dus ligt tegen een korte droefh
zoû opmogen: Et gaudium vrum nemo tollet à vobis.

En wel 1°. Jesus steld d'oorzaak van de vreugde zijner Apostelen
daarin dat hij hen wederom zoû zien: Iterum videbo vos
Et gaudebit cor vrm. Zeker wel een grote reden van vreu

Wel is waar 't is juyst geen oorzaak van vreugde geweest
van Jesus gezien te worden, terwyl hy zienelyker wyze hier
op de wereld by zyne Apostelen was. Jesus zag dien grooten
Apostel Petrus aan ten tyde van zyn Lyden, nadat hy zyn
meester nu 3maal verlochend had; dog dit baarde egtergen
vreugde in 't gemoed van dien zwakken Apostel. Integendeel
nouwelyks had Jesus hem aangezien, of hy ging buiten en
begon over zyne 3dubbelde verlochening bitterlyk te wene
't was dan juyst niet een oorzaak van vreugde van Jesus
gezien te worden.

Dog egter hier in voorzeide Jesus dat de vreugde zyner
Apostelen zoude gelegen wezen dat hy opgestaan van
de dooden hen zoû wederom zien. dit was een geluk dat
aan een yder niet zoû te beurt vallen, maar gelyk Lucas
Act. 10-40. naamals schreef Testibus praeordinatis à Deo. 't was
dat Petrus tot Cornelius zeide: hierom, als d' Apostelen Jesus verrezen zagen, dat
Joes 20-20 Joes van hen zeide: Gavisi st ergo discipuli viso Dno;
H. 25. en als 't homas daarna bij hen quam, dat zy zoo verheugd
tot hem uitriepen: Vidimus Dnm.

En zeker wat een vreugde moest 't in d' Apostelen baren
dat Jesus verrezen bij hen quam, en door zijn zien het geloof
zijner verrijzenisse in hen bekragtigde, in hen opwekte de
hoop dat hij door zijne verrijzenisse voor hen eene heerlijke
verrijzenis had verworven, en hunne herten ontstak met
eene brandende liefde, die zelfs d' Emausgangers al ge-
voelden // al was 't dat z' hem nog niet kenden? &c

// als zij hem zagen.

Wat een vreugde moest 't in d' Apostelen baren
dat Jesus zig gewaardigde hen wederom te zien, die
hem effen van te vooren in zijn Lyden zoo lafhertig ver-
laten hadden? ô! zeker ja dit zien van Jesus baarde in
d' Apostelen zulk een vreugd, dat gene wereldse vreugd
'er bij te gelijken was.

Steld hiernu bij de nieuwe sterkte die Jesus in de gemoe-
deren der Apostelen door zoo een kragtig gezigt begon in
te storten, waardoor z' onverschrokt deze verrijzenisse
daar

daarna door de wereld zoúden verkúndigen, als zijna wijnige dágen door 't h. Pinxtervúúr bequáam gemaakt wierden, om dien grooten arbeid tot de marteldood toe te kúnnen ondergaan? 't was dit gezigt dat den eersten bloedgetúijgen Stephanús zoo zeer versterkte dat hij gewillig, ja vrólijk zijn léven voor Jesús onder een hagelbúij van steenen, daarna ten besten gaf, als hij Jesús in den hemel, en Jesús hem van úit den hemel aanschoúwde, en hem aanschoúwende die groote heldedeúgd instortte, waardoor hij d'eerste wierd, die zijnen meester op 't bloedpad van Lijden na stoeifde; dit deed hem vol moed en hemelsche vreúgde in dit pijnelijk oogenblik úitroepen: Video cœlos apertos et Jesúm stantem à dextris virtutis dei. q. d. steenigd maar, woed en woeld maar, ik ontfang al die pijn met moed en vreúgde, terwijl mijn meester, voor wiens naam ik sterve, mij aanschoúwd, en aanschoúwende eene onverwinnelijke vreúgd instort.

Zúlk een dierbaar gezigt beloofde Jesus dan aan zijne Apostelen, dat zúlk een groote vreúgde in hen zoú úitwerken.

2°. Na dús beschréven te hebben d'oorzaak van de vreúgde der Apostelen, die zijna húnne korte droefheid van Jesús zoúden ontfangen, gaat Jesús voord, en beschrijft ook de hoedanigheid van deze vreúgde, en zeid dat de vreúgd, die hij door 't wederzien in hen zoú storten, een herte vreúgd zoú zijn Gaúdebit cor vrm. En dús steld Chs deze dierbare vreúgde tegen de slegte, ja dikwils zondige vreúgde van de wereld en wereldlingen.

Wel is waar de kinderen en liefhebbers dezer wereld schijnen dikwils úiterlijk hier wondere vreúgde te hebben, zij gaan van vreúgd tot vreúgd over, alwaar zij zig vinden zoeken zij maar nieúwe stof van vreúgde, zij hebben (om met Job te spréken) trommelen en harpen in de handen, en zij verzámelen zig op 't geluid der orgelen, zij brengen húnne dágen in weelden over, maar ondertússen d'innerlijke gewetenswórm knaagd hen in 't hert en ziele, // zij blanketten en schikken zig op met úiterlijke vreúgde, om hún gemoed door húnne heimelijke misdáden ontroerd, door die úiterlijke vreúgd voor een tijdt te paaijen en als in slaap te wiegen. Maar alle deze úiterlijke vrólijkhéden gaan niet verder als van búiten, hún ontroerd gemoed is gedúrig beangstigd en benaúwd ook in 't midden van de vreúgde de vreesagtige ondeúgentheid (ait Sapiens) geeft eene

Job. 23-32

// of gelijk Job er bijvoegd: en op een oogenblik daalen zij ten grave, Lat: ter helle. Ondertússen

Sap. 37-10.

getuigenis tot hare eigeveroordeeling; en een ontroerd gewis-
steld zig alles op het vrezelijksten voor. Zoodanig is der
wereldlingen vreugde.

Dog Chs spreekt hier van eene veel beetere vreugde, die
hij door zijn wederzien in de herten der Apostelen zou storten
viz. eene vreugde die tot 't herte, en innerlijk geweten zoude
toegaan, die alle angstige vrees en Conscientie pijn zou ver-
drijven, Gaudebit COR vrm; die vreugd, die Paulus noemd
Gaudium in Sptu sancto, viz. die vreugd, die'er in 't gemoed
van eene godminnende Ziel door Gods geest, die'er in woon
ontstaat, die aan hunne geest getuigenisse geeft dat zij kin-
deren Gods zijn. Zulk eene innerlijke, zulk eene zoete
en hertelijke vreugd, zeide Chs, dat hij met zijne weder-
komst en wederzien in de herten van zijne Apostelen
zoude storten, als zij door zijne verrijzenis een vaste ge-
tuigenis zouden hebben, dat hij tot hunne regtvaardig-
making was opgestaan.

3°. En opdat d' Apostelen niet zouden vrezen dat
zij deze volle vreugde niet voor altijdt zouden hebben, maar
dat zij, als alle wereldsche vreugde, wisselvallig en ontstand-
vastig zoude zijn, gelijk Salomon die beschrijft, Extrema
Prov. 14-13 gaudii luctus occupat, zoo steld Chs nog eene hoedanigh-
van die dierbare vreugde, die hij zijne lieve Apostelen we-
derom ziende, zou mededeelen, Gaudium vrm nemo tollet
q. d. Dns: dat vrij alle andere vreugde een einde nemen
dat z' alle bepaald zijn, dit zal egter die vreugd niet heb-
ben, die ik u hier beloof; maar gelijk 't geluk mijner uitver-
koornen eeuwig durig is, zoo zal ook deze vreugde van u eeu-
wig durig zijn, Nemo tollet a vobis, nog duivel, nog doo-
nog vervolging der godlozen, nog listen der valsche broede-
ren zullen deze innerlijke herte vreugd van u kunnen neme-

En waarlijk d' uitkomst leerde daarna op 't duidelijk
de waarheid dezer beloften, als d' Apostelen vervolgd
gegeezeld voor den vierschaar der Joden in 't midden, van
dat Lijden egter deze vreugde behielden, waarvan Lucas:
Act. 5-41. Ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni...

Maar geen wonder dat deze vreugde zoude eeuwig zijn
terwijl d' oorzaak van de zelve zou eeuwig zijn, viz. de ver-
rijzenis van hunnen Heer en Meester C. J., waarvan Pa-
Rom. 6-9. Chs resurgens ex mortuis jam ō moritur, mors illi ultra
ō dominabitur

Jesus dan wiens woord de waarheid zelf is, en waarvan
al

al vergaat hemel en aarde, geen stipje zal verlóren gaan, die beloofd aan zijne Apostelen, na wijnig drúk en droefheid, dat hij ze zal wederom zien, en dat hij door dat aanbiddelijk gezigt hen een onbegrijpelijke vreúgde zal mededeelen, die hen zelfs tot in 't herte toe zal verquikken, en die tegen alle regels van de vreúgde dezer wereld noit zal einde nemen.

Applicaõ

Haberis A. A. Litteralem assumti textus explicationem. Treed nú eens toe en merkt eens aan wat groote troost voor alle godminnende zielen hier te vinden is. 't is 't Lot van alle deze Vos contristabimini. 't is een vaste regel: Oes qui pie volúnt vivere in C. I. psecútionem patientur. Maar 't is ook aan alle de dezen dat Chs nog zeid: Iterúm videbo vos et.....

2. Tim. 3-12

Wel is waar Chs gaat nú niet meer tot zijn Lijden, en zal nú niet meer opstaan van de dooden op eene letterlijke wijze, om zoo op die zelve manier die troost woorden aan de vroome ledematen der kerke toe te voegen, als hij die aan d' Apostelen sprak. Maar egter Chs Lijd nog in zijn geestelijk lighaam de kerke, in alle die daar nog in drúk en droefheid zijn: hij staat nog op eene geestelijke wijze op van de dood in de genen die in Chs gestorven zijn om zoo te spreken in een eeúwig gelúkzalig léven zelf door de dood in Chs verrijzen, en om deze te troosten in de wijnige tijdt van droefheid die zij hier bezúren zoo troost hij hen ook zeggende: Iterúm videbo vos, et.....

Maar wie is 'er bequáam om deze vreúgde te beschrijven? Paúlus zei hier van: Nog oog heeft gezien, nog oor heeft gehoord, nog oit is 't iemand in 't herte gesteigd, het gene godt bereid heeft den genen die hem liefhebben

1. Cor. 2-9

d. h. Joes als hij dit zien van Chs wilde beschrijven, waardoor hij zijne uitverkoornen wederom zal zien, om te belónen met d' eeúwige vreúgd, drúkt zig hier in gansch kragtig en verhéven úit. Wij weeten, dat als hij verschijnen zal wij hem zúllen gelijk zijn: want wij zúllen hem zien gelijk hij is.

1. Joes. 3-2.

Op diergelijke verhévene wijze drúkt Paúlus ook úit 't zien van Jesús en zijner úitverkoornen: Wij alle, die met ongedekte aangezigte de heerlijkheid des heeren bespiegelen worden naar 't zelve beeld in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van den geest des Heeren

2. Cor. 3-18

Chs sprekende van deze vreúgde drúkt 't úit door 't ingaan of als overstolpt en verslonden worden in de vreúgd des Heeren

Matt. 25

En deze Vreúgde zeid hij hen toe: Iterúm videbo vos.

At forte dicet quis: wel hoe is 'er dan voor die Godt di-
nen hier niet anders als droefheid over? hebben Gods Lieveling
gene vreugde te verwagten, als op die gelukkige tijdt, als zij
de wereld zullen verlaten, en Jesus hen dan wederom zal zien, en door
dit wederom zien hen eene eeuwige vreugde zal instorten?

℟ Ja tog A. A. Jesus ziet hier de zijnen ook al aan, en
aanziende stort hij hen eene hemelsche en heilige vreugde in.

Om hier van eenigzins een denkbeeld te hebben, moet men
weeten, dat Chs op twe manieren aanziet die hem beminnen, vi
door een gezigt van glorie, en door een gezigt van genade.
't eerste is na dit leven. het twede in dit leven. dit laaste
verwekt in die Godt hier beminnen, ook een uitstekende vre
de uit boven alle de vreugde der wereldo. zoodat zijdus vo
Jesus wordende aangezien, ook in de grootste druk en dro
heid met eenen worstelende Jacob kunnen zeggen: ik hi
Gen 32-30 Godt gezien aanzigt aan aangezigte, en mijn ziel is behoud

Ja zelfs Jesus beloofd zulk een vreugde rijke openbaringe
van zig zelven, aan die hem beminnen hier op aarde: Qui diligi
Jois. 14 diligetur à patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo eum
ipsum. Hij zal zig aan hen openbaren, i. e. hen door zijne gen
aanzien, en hier door hen verheugen, ook in 't midden van alle
druk en droefheid, en naamals met d'euwige vreugde beloonen

Dit deed een Paulus zeggen: gelijk het lijden van Chs in ons over
2. Cor. 1-5. vloedig is, zoo is ook door Chs onze vertroostinge overvloed
Item: ik ben met troost vervuld, ik ben zeer overvloedend
7-4 van vreugde in alle onze verdrukkinge. zoo alle d'apos
telen: ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam

Dog egter noit zal die vreugd volmaakt zijn, als op
't einde, als 't zelve met een zalig gezigt zal gekroond
worden, als een eeuwige vreugde fontijn, in hunne zalige
herten zal ontspringen, een vreugde die volgens Jesus
voorzegging geen eind zal hebben: Iterum videbo vos &
dan zal Godt absterget oem lachrijmam & gaudium
vrm nemo tollet à vobis. Breve verbum. (zeid op deze
Vide Gerard 1332 text Chrijsost, sed multam hbt consolationem &
Item Joly in
hac Dom.

Wel aan dan A. A. &

Dominica 3tia post Pascha

1737.45.
53.63.75.

Mulier cum parit tristiam hbt, qa venit hora ejus.

Jois. 16. v. 21.

Quem admodum Xus Dnus suum erga aplos amorem, quamdiu hic in terris vixit, multis argumentis testatus e, ita et ejusdem amoris indicia manifestissima prabuit, cum, mortis ejus hora instante, ex hoc mundo discessurus est A. N.

Etenim tunc, ut pater jamjam moriturus filios suos, ita discipulos suos ita, adversa impendentia consolatus, et monet, et instruit preceptis. Lorabitis, inqt, et flebitis vos e

Vos autem hae aplis, quos tunc hbuit, dixerit Xus Dnus, talia tu, hae erant, quae ad aes fideles, et Xti discipulos subsequentibus temporibus pertinerent.

Magna, itaq pars discursus, quem Xus Dnus cum discipulis suis habuit consistebat in praditione tristia et gaudii, quorum, utrumq alternatione quadam, habitur aut apli, aesq veri Xti discipuli.

Hanc alternationem, similitudine parturientis mulieris illustrat et declarat. Mulier cum parit, inqt, tristian hbt omdat haare uer gekomen is, maer als zij een kind gebaert heeft, soo gedenkt zij nu niet meer aen de smerte, om de blijdschap dat'er een mensch in de werld gekomen is. Alzoo hebt gij nu ook wel droefheid, maer ik zal u wederom zien, en dan zal uw hert blijde zijn, en niemand zal uwe blijdschap ontneemen.

Cum, itaq oia hae ad aplos ita tunc protulerit Dnus ut ad totam Ecclam, oesq fideles etiamnum, et ad finem usq mundi, pertineant, e inutile erit, ut et nos, Xti, vestigia premuri, similitudinem, hanc extendamus et serio consideremus.

Propositio

Libet itaq hanc Xti allatam, similitudinem, expendere qua in expositione videbimus qm, recte crux et quavis mala doloribus parturientis mulieris sint representata Attendite

Vide Sibelium Parte 2. pag: 667.

Scriptura S. afflictionum gravitatem et acerbitatem expressiva, similitudine dolorum mulieris parturientis sapiùs eas illustrat. In Veteri Testamento Prophera Isa. 13-8 Isaias Babylonius populi judaici oppressoribus ruinam per Medos denuncians ajebat: krimpingen en smarten, zullen hen bevangen, zij zullen wên hebben, als eene baarende vrouw. Sic Judæi, summis doloribus et angustiis in captivitate Babylonica, pressi, ingemiscebant ibid. 26-27. Gelijk een bevrugte vrouw, als de baarendstijd nabij, vol smerten is, en in haar wên schreuwd; zoo zijn wij voor uw aengezigte geweest, Heere. // Si a Veteri ad Novum Testamentum transeamus, // dicat Paulus ostendet Satanæ judicium, Dei impios oppressorum, ad duitersp. mulieris gravidæ, quam dolores partûs ex improviso 1. Thess. 5-3 obrûunt, et ait: Als zij zullen zeggen: 't is vrede, 't is veilig: dan, zal het verderf hen schielijk overkomen, gelijk de smert eene zwangere vrouwe, en zij zullen 't niet ontvlieden.

Immò ne longiùs abeam, Sic et Deus Dnus in assertione gravitatem et acerbitatem afflictionum, hac similitudine illustrat. Mulier, inquit, cùm parit

Et sanè concinna, hæc, atq; apposita e similitudo. Mulier enim, et in ejus similitudo hæc conveniat cum crucis et afflictionibus, et aliis mundi malis.

dolores partûs a deo

1° à Cain exordior. Dolores parturientis 1. Si fortuiti, a neca diabolo, qui nihil nisi Dei permissu potest, uti ex S. Jobi Historia edoceamur, Gen. 3-16. // dog waarvan een Moeder Maagd is uitgenómen, sed à Deo singulis mulieribus immittuntur, ac 1° quidem, ô si fortuiti parturientium dolores, sed à Deo immittuntur. Audi Deum, Loquens Evæ, matri omnium matrum, // Ik zal zeit Deus, veel smerten toevoegen, als gij zult zwanger worden, met smerten zult gij kinderen baaren. NB quid Deus dicat, ô anima Multiplicabo tibi dolores; nec: diabolus tibi multiplicabit, sed: Ego; inquit, multiplicabo. Hic reclamare noli cum Amoso licet: Zal'er eenig kwaad / Straffe / zijn in de stad, t'ww: de Heer niet gedaan heeft? Amos. 3-6. Igitur si fortuiti a maligno dolores parturientium, sed Deus eos immittit Deus

2° Immittit autem et multiplicat Deus dolores hosce ob peccatum; Nam Evæ à Serpente seductæ, et in peccatum illectæ, Deus panam illam, interminatus est. Sanè sine ob peccatum Capsû mulier fœcunda, quin fœcunditas tam singularis benedictio primi parentibus promissa, fuerat, atq; hæc sine dolore et anxietate

contigissent, ad pariendum, o doloris gemitus, sed naturitatis impulsus foeminea viscera relaxasset. Aug. l. 14. de Civ. c. 26

At vero post peccatum, pp peccatum, mulieres veris molestiis, morbis, et doloribus et obnoxia, et talibus, quos quandoq; nulla aquare poterunt tormenta, ut experientia satis hic nobis concionatur. Atq; hinc Lud Donus in textu ait:

Mulier cum parit tristitiam habt.

Oibs mulieribs immittuntur.

3o. Et hae tristia, hi dolores oibs et singulis mulieribus pp coes, nulla ab his Libera et immunes. Ita pars ergo paupercula, et Regina, eosdem dolores sustinent. Hinc Rex Salomon, de sua nativitate loquens ait: gebooren zijn de Ben, ik op de 2 elfde aande gevallen, seil. gelijk alle andere menschen, ook heb ik mijne stempijnen, als alle menschen, alhoewel al weenende laaten hooren.

|| licet non oibs, et semper aque graves, Cyp. oibq; dous: Ps 2 al... gen. 3-16. Jes. 7-3.

gelijk god aan Adam en aan allen zeide: Om dat gij naar de stemme uwer vrouwe gehoord, en van den boom gegeeten hebt, zoo zal daar de ontzegend zijn om, uwen t'wille: met arbeid zult gij er van eeten ... Met zweet uws aanzeigts zult gij &c

3. quod 3o fortuiti, pp partuscentium dolores, sed a Deo immittuntur, 2. et ob peccatum immittuntur, et 3. nulla, mulieri ab ijs excipiuntur.

Atq; et sic sese habt quoad crucem et afflictiones necessarias quasvis. Non pp illa fortuita, sed a Deo immittuntur, et ob peccatum immittuntur, et oibs immittuntur.

Sic crucesq; a deo

Ac 3o. Quidem sicuti dolores partuscentium o pp fortuiti, sed a Deo immittuntur, sic et sese habt quoad.... Verissima hac et certissima e veritas. Audi Amosum, Sic erit malum in civitate quod o fecit Dnus? Audi et Jeremiam: Wie gebiedt er iets, zoodat het geschiede, indien de Heer het niet en bereidt? al het goede, en het kwaade koomt dat niet voord uijt den mond / door bevil / des allerhoogsten? Hinc Job, wel wetende dat 't goede uit dien de Heer komt, ait: Dnus dedit, Dnus abstulit. Item: In 't niet bij geval, maar van den booze magts dat onse die en die onheilen over komen, ait: Dnus dedit, Dnus abstulit. Item: In dien wij het goede van Gods hand ontfangen, hebben, Waarom zouden wij het kwaade daar ook niet van ontfangen? Ita David optime navit, atq ideo à Semei, maledicentis, et monitus ab Abisai, ut injuriam ulciscretur, respondit: Laat hem, begaan met schelden, want de Heer heeft hem bevolen David te schelden, en wie is er die durft vraagen, waaröm hij aldus gedaan heeft?

Amos 3-6. Thren. 3-37. Job. 2-10. 2. Reg. 16-7....

Sic Josephi fratres sui, seueris in se re- ordaae consternatos, proposita, divina, providentia, exerci- Gen. 45-8.

Gen. 50-20.

Ÿ is niet door úwen raad (inquiebat Joseph.) dat ik hen waarde gezonden, ben, maar door den wille Gods. Ey vrouwe Gij hebt gedacht om mij kwaad te doen, maar Godo heeft het ten goede gekeerd, om mij te verheffen. Hinc Petrus

1. Pet. 4-19. De patientibus ait: dat zij lijden na den wille Gods. Atq; hanc Dei providentiam, in doloribus, afflictionibusq; crucibus Xti nos docere voluit cum dixit dat 'er zonder den

Matt. 10-29. den wille des vaders niet een, van de musschen, op der aarde valt, jaadat ook alle de haren van ons hoofd geteld zijn.

Jgun dit blijft vast, dat, gelijk dolores partuientium

a Deo sortitis, a Deo à Deo immittantur, sic et

ob peccata 2do Immittit autem Deus cruces et afflictiones quas eandem ob causam, ff quam dolores parturientibus immittit

want God Sap. 2-23. heeft den menschen oorspr. lijk geschaapen i.e. maar de dood i.e. alle elenden, de voorbooden der dood zijn door den nijd des duivels.

a obiter suorum peccatorum pro rum

Peccatorum pœnas. # Immo si Adam o peccavit, wat plaagt zij peccata, waren ff geen zonden, dan waren er geen plagen, Sanct. si peccata, fuissent, nec fuissent mala, ergo

Inter illis malis vix ipsum invenit Peccata. Et afflictionum, quarum vis eas. Unde, itaq; Jeremiam, invehentem in eos qui

Thren. 3-39. De afflictionibus immissis equevebantur: wat klaagt een mensch al in dit leven? Laat hij over zijne zonden klagen

en, Laat, en wij onsen handel berigtigen, en onderzoeken, en Laat, en wij ons wederkeeren, tot den Heere. Hoc ipsum idem

Jerem. 2-19. Propheta, alibi, luculentè explicat, cum ait: uwe boosheid zal u kastijden, en uwe afkerigheden zal u bestraffen.

Ps. 89-33. Haud irrita e Divina comminatio: Ik zal hunne misdaden met roeden bezoeken, en hunne zonden, met plagen.

Atq; illud, ipsum e Gods den, 38 jaarigen, zieken genezen, hebbende, en hem vermaanende niet dusterlijk

Jois 5-14. enons te kennen, gaf te verstaan: zie, zeide Xtus, gij zijt gezond geworden, zondig voortaan, niet meer, opdat

// Jaa dit moeten wij niet alleen denken, dat plaatse heeft in grotere zondaars omdat zij zondig, maar ook in de regtvaardigen dewijl ook deze bij

niet nog argers overkome. q. d. vide S. Aug. de fide et oper. // Ipsi Sancti, quocunq; afflicti, erant, ff cum pœnas Suas, se castigari agnoverunt. Sic Judas affl

modestie in Dei, volúntate et justitia, acquiescebant dicentes: Ik zal gods gramschap draagen, omdat ik tegen hem

Micha 7-9 delijk straft, of om gezondige heb. Sic David memor peccatorum, adulterii

hunne dagelijksche homicidii. Se justè à Deo castigari agnoscit, et ut orat ne

zonden, of voorledene, in furore arguatur, et in ira, corripiatur, Heere, orat, strafe

vergevene doodzonden Ps. 37-2.... mij niet in uwe verbolgenheid, noch in uwe gramschap en

dm, voordat zij noch aan gods regtvaardigheid verschuldigd zijn. Hinc Lipsius

berisp mij niet. want uwe schigten steken in mij, en uwe hand op mij verzwaard. Daar is geen gezondheid in mijn

vleesche, van t gerigte uwer gramschap, daar is geen vrede

in mijn gebeente, van 't gezigte mijner zonden. &c.

Et quum Deus pp arrogantiam, qua populum numerando David se obstrinxerat, triduana peste in populum saeviret, David exclamabat: Ik ben 't die gezondigd heb, ik ben 't die misdaan heb: wat hebben dog die schaapen gedaan? Laat, bid ik, uwe hand zig wenden tegen mij, en tegen 't huis mijns vaders. Sic et filius prodigus in se reversus patri suo dicebat: Pater peccavi in caelum et coram te. 2. Reg. 24-17

Igitur dit blijft vast, dat, gelijk de smerten der baaren de vrouwen van gode overgezonden worden, om de zonden, zoo ook alle kruijsjes, rampen, en wederwaardigheden, om de zelfde reeden, scil: pp peccata, à Deo immittantur. Luc. 15-17 aan zijne zonden toeschrijvende d'armoede, en elenden, waarin hij door zijne zonden vervallen was.

3o. Immittit autem Deus oibs hoibs, magnis, mediox-umis, parvis calamitates ob peccata. gelijk de smerten, alhoewel d'eene rijs meer, dan d'andere, en d'eene meer dan d'andere, egter gemeen zijn aan alle vrouwen, zoo ook is 't met de kruijsjes en alle wederwaardigheden gelegen. Hinc coi. pro verbio dr: ijder huijsje heeft zijn kruijsje. Ausim. Oibs immittuntur.

Igitur quis o videat quam concinna et apposita sit haec similitudo mulieris parturientis, quam Xus affert om aan zijne discipelen, en aan ons allen te voorspelden het lot van kruis, en droefheid, dat ons zou averkomen? Wij zouden hier nu nog verscheide andere zaaken kunnen bijbrengen, in qbs similitudo haec subsistat, lat ne nimis longus sim, in aliam vicem haec differemus. Atqua huc usq. de causa dolorum parturientis mulieris diximus, nunc sufficient, nobisq. ad nostram instructionem servire possunt. Ad 1o. Scientes quod cruces à Deo immittantur, discemus nos ex iis Divinae voluntati nos subjicere, et libenter pati. Sic Tobias in caecitate sua. Sic Job... hinc ait: Dnus dedit... sit nomen Dni benedictum. Sic David: Gij hebt mij voor den onwijzen ten spot gesteld, ik ben stom gebleeven, en heb mijnen mond niet geöpend, want gij zijt 't die het gedaan hebt. Sic et nos à Deo castigati, et afflicti divinae voluntati, nos subjicere dbms. Hoc Xus suo nos explo docere voluit. Pater, inquiebat, transeat à me calix iste, verumtamen o mea, sed tua voluntas fiat. Hoc et nos quotidie reminisci, et orare docuit cum dicimus: Fiat voluntas tua. Igitur sub cruce, et in afflictione constituti, saepius recordemur à Deo nobis crucem immitti, et dicamus: Fiat voluntas tua

Ps. 38-9.

Applicatio

Si a deo; ergo ejus voluntati nos subjiciamus Job. 2-12.

Si ob peccata; ergo hæc eradicemus, et ab eis caveamus

2º. Scientes qd ob peccata immittantur, discemus in qbsvis afflictionibus ad earum fontes scil: peccata recurrere, et eorum recordari. Sunt multi morbis afflicti qui ō nisi de auersendo medico cogitant, et numqm vel raro, aut leviter tt peccatorum reminiscuntur, atq internam caam tollere ōcurant.

Aliter, aliter David: is percutientem Dei manum sentiens peccata morborum et malorum caam ee agnosc

Ps. 37-38.

Ik ben tot geesselen bereid, en mijn smert is altijd voor mijne oogen, want ik zal mijn misdaad openlijk belijden, en denken op mijne zonde. Sic filius prodigus peccatorum recordabatur... Sic pii judæi apud Michoam.... Sic et nos.... wij moeten gaan tot den wortel.... Imitandi st periti medici, qui morbor caas expendunt, atq huc toti incumbunt, ut eas radicitus evellant.

Si oibs; ergo quisq suam crucem tollat.

3º Agite A. A. Repete, & adhortare

Conclusio.

Hinc deposit

Exord: Sponsa Cant. 5. de Sponso suo loquens ait: 1745.75.
Mijne Beminde is blank, en bloozend A. A.

Sponsus de quo Sponsa hic lqtr ē Chs. Blank is deze
Bruidegom, i.e. zuiver, en onbesmet. Sic de eo testatur Petrus 1. pet. 1-19.
dat hij is het onbevlekt en zuiver Lam. Et Paulus: talis Heb. 7.
decebat ut nobis esset pontifex Sanctus, innocens, impolutus,
segregatus à peccatoribus.

Bloozende is ook deze Bruidegom, door zijn bloed, dat
hij voor ons vergooten heeft, en waardoor hij onze zielen
gewassen heeft. Waarom Petrus: gij zijt verlost door het 1. pet. 1-19
dierbaar bloed van Chs, als van het onbevlekte Lam.

Blank, en bloozend is dan, de Bruidegom C. J.
en zoo betaamd 't ook dat is zijne Bruid, of ijder geloovi-
ge zielo; Want volgens Paulus wij allen gelijkvormig mac- Rom. 8-29
ten weezen aan 't beeld van den des Vaders Zoone.

Blank moeten wij weezen, of zuiver van de smette der
zonden. Dus vermaand ons onze Bruigom, Chs: Ik raade Apoc. 3-18
u dat gij goud van mij koopt, dat door 't vuur gezuiverd is,
en witte kleederen om aan te trekken. De deezen zegd Joes c. 7-14.
dat hunne tabberden gewasschen, en wit gereinigd hebbende
in 't bloed van 't Lam, met lange witte kleederen staan voor
gods throone.

Deinde et rubicundæ esse dbnt Sponsæ illæ. Et quidem
rubicundæ, quatenus earum corda Chti sangune aspersa st
uti Paulus lqtr Heb. 10. At eatenus quoq Sponsæ illæ
rubicundæ esse dbnt quatenus cum Sponso suo similitudini
passionis ejus conformes sint, monente Petro: Chs passus ē 1. pet. 2.
pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vesti-
gia ejus.

Atq hoc ipsum Chs discipulis suis, et in eorum per-
sona fidelibus oibs, cum passim alibi, tum mxe in hoc 36.
Jois capite, ex quo hod. Ev. desumtum ē, denuntiat, ubi eis
lqtr de fletu et lacrijmis, atq aliis tristibus afflixionibus,
sed et de vicissitudine gaudii secuturi. Atq hæc oia
illustrat similitudine petita à doloribus mulieris par-
turientis.

Lubet &c

Mulier cum parit tristitiam habet, qa venit hora ejus.

Dominica 3 à Paschate 1741. 9.

54. 64.

Jois. 16. 8. 21.

Notum ē illud politicorum proverbium: numquam ei credendum ēē, qui nos vel semel deceperit. A. A.

Cum hoc politicorum proverbium expendimus, certè ō possumus ō admirari extremam mundanorum oium stoliditatem, qui postqm jam ō semel, ō bis, aut ter, aut sæpius, sed spa sese à mundo deceptos deprehenderint, adhuc tn credere ō desinunt fallacissimo impostori. Quot ille ō promisit quietem, gaudia, ac felicitatem? Quid vero dedit nisi, sub inani larvâ voluptatis, laborem, ærumnas, atq exitium? Hæc indies experiuntur miseri hoēs, nec tn ab isto errore se expediunt, credunt decipienti, et perimentem se ō cessant amare.

O! quantò satius foret Xto illos auscultare? cujus vel inde manifesta ē fidelitas, quod nihil illorum tacuerit, quæ etiam absterrere poterant ab ejus sequela discipulos; sed oia illis quantumvis tristia prædixerit, ut ferendis laboribus præviâ meditaē redderet idoneos. Noluit ille, nec potuit fictâ felicitatis larva suos decipere sectatores, sed rem illis, ut erat, aperuit, ut sibi p dolores ad gaudia, p crucem ad gloriam scirent esse perveniendum.

Atq hoc ipsum ē quod hodiernum inculcat Evangelium; Ibi Xus discipulis suis, et in eorum persona oibs fidelibus suis de fletu et lacrymis loquitur, atq etiam de vicissitudine gaudii secuturi.

Atq hæc oia illustrat similitudine petita à muliere pariente. Mulier (inquit) cum parit tristitiam hbt &c.

Lubet hanc Xti allatam similitudinem expendere, atq in ea videre, qm rectè crux, et quævis tristia hic in mundo mulieri parienti assimulentur. Attendite

Propositio

R.s coissima e Scriptura Sacra ~~[illegible]~~ gravitatem mi-
seriae, afflictionum, expressere, similitudine dolorum mu-
lieris parturientis eas illustrare. Sic ipsus Rex Ezechias
Isa. 37-3 sese Jerosolymã à rege Assyriorum, exclamabat: Dies de
is een dag van verdrukking... de Kinderen zijn tot aen de
Geboorte gekõmen, doch de Baerende heeft geene Kragten.
Jer. 4-31 Jeremias de Judaeis justè à Deo punitis: Ik hoore de stem
als van een vrouwspersoon die in arbeid zit, en het gesto-
die in doodsnood is, en de handen uitstrekt, Zeggende: Wee
Ibid. 6-24. want ik val van mijn zelve om de gedooden. Sic Idem Jer-
mias noie populi deplorans calamitatem suam: Zijn zijne
meer angst bevangen, en met smerten, als een Baerende vrou-
Confer 33-23. 48-43. 49-24. 50-43.

Immo nè longius abeam, sic et Jesus Dns in assumpto
tũ gravitatem, et acerbitatem, afflictionum, hac similitud.
illustrat: Mulier cum parit &

Et sanè concinna, hac ara, apposita e similitudo; ut
ta n. Sr in qbs similitudo hoc conveniat cum crucis a
afflictionibus hujus vitae. Alias de Cae. (3737.) m.

2do de Necessitate Quoad Tempus Pariendi aliquid dicendum.
dolorum mulieris 1mo Quantum ad Tempus tria observanda. 1.
pus certum, et definitum est 2 Tempus illud e oibs ap.
te esse 3 denq valde breve esse.

De 1 quidem Tempus pariendi, certum, et definitum
mulieri. disertè Jus: Venit hora ejus. Rotundè qui
Eccle. 3-2. Salomon: Tempus nascendi. Et hoc tempus definit: Ik
heb geduurende den tijde van 10 maenden, de gedaente van
Sap. 7-2 een Lighaem te kõmen in mijne moeders lighaem. Sic
Elisabetha. Jam mater dicitur: Elisabeth autem impleb.
Luc. 3. e tempus pariendi. Et de Maria: Impleti sunt dies
ibd. 2. parere. Ita, certum, et definitum e illud tempus
Sicq se hbt quoad afflictionis. determinatum et
um e apud Deum, quo isto durant, nam dies nutu, aio vi
nra momenta, dependent, ne capillus de capite nro ce
sine ejus voluntate. Sicuti ante illud tempus à deo d
1 Sine Isa. 48-14. nitum, nemo nobis pt nocere; ita illo jam imminente
flictiones tpn, partus dolor. nos obruent. Sic Jus de
afflictionibus sapius locutus e. Hue facit quod Jre ju
hora sua meminerit, v. g. Luc. 22 propinquavit hora et
Matt. 26-45 Filius hois tradetur. Sic Jesus de
Jus de sua, passione, et cruce tpn, de certa, hora et

nitō tempore locutus ē, sic et similiter de nrā cruce ē,
sicut mulier cū partum ꝑpus hōt; sic et nrō afflictiones ꝛc.

2 Tempus pariendi ō oībs mulieribus aq̄à longum ē
quoad dolores partûs, diútiús una q̄m altera, et sæpe
una eadem q̄ mulier quandoq̄ diútiús ē in dolore unâ,
q̄m alterâ vice.

Sicq̄ ē cum afflictionibus fidelium, fixum quidem
ō oībs quoad durationis tempus, sed ō quoad oēs æquale illud.
Deus Abrahamo: ⁊w zaedzal woonen in een vreemd Land Gen. 15-13
en zÿ zullen Sen onder Slavernije brengen, en zwaerlijk quel=
len 400 jaren. De Judais in Babÿlone olim captivis dr, Jer. 25-11
quod servierint Regi Babÿlonis 70 annis; de ūsdem in
deserto adhuc commorantibus: In 40 jaren zult gij myne on= Num 14-34
gerechtigheden ontfangen 1. e. de straf myner ongeregtigheden, Matt. 9-22
De Muliere quadam in Ev. quod sanguinis fluxum passa Luc. 13-11
fuerit annis 32, A de hoc ad probaticam piscinam, quod Joes. 5-5
38 annos in infirmitate habuerit. Lulo Smÿrnensi pro= Apoc. 2-10
nuntiatus; quod afflictionem dierum 10 sit habiturus.
Et certè quid cōmūs quotidiana doar experientia, dan wel
dat 2 Kruÿsje, en wederwaerdigheid ÿder een niet evenlang
bÿblÿft, dat d' een vroeger, dan d' ander daervan verlost
word? eodem modo sicuti dolores parientis mulieris ō
oībs æquales, seu æquè longi et diúturni sunt.

3 Attamen, licet uni diúturniores sunt quam alteri
dolores, breves sunt. Id Jus innuit cum dicit: Venit hora;
sunt quidem longo tempore valde molesta partûs præam=
bula, attamen, ipse partûs dolor, et anxietas, diú durare
ꝑt. Nullum violentum diuturnum.

Sicq̄ afflictiones fidelium breves sunt et momen=
tanea, etiamsi quandoq̄ longa videantur, earum brevitas
pender à præsentis vitæ brevitate. Vita hac una, eaq̄ die
brevior. Mÿne dágen (ait David) zÿn als een schóduwe Ps. 103-15
verdwijnen. Quum vero calamitates in brevi hac ae=
vi fugaci vitæ immittantur, ejusq̄ terminis circumscri=
bantur, breves eas esse necesse e. Hinc Jus afflictiones
quas Suis præbuit ꝑ Modicum, et horam innuit. Sic item olim Isa. 54-7
Isaias 54. Voor een korte tijd, voor een oogenblik hebik
u verlaeten ... gedurende een oogenblik mÿne verbolgenheid
hebik mÿn aenschijn, een korte wijle voor u verborgen
sic Paulus: onze verdrukkinge in derentijd is maer voor 2. Cor. 4-17
een oogenblik en zeer ligt. Sic Petrus ait, dat de Christenen 1. Pet. 1-6
hier in dit leven, maer voor een wÿnig tijdts beproefd
worden door ménigvuldige beproevingen.

Igitur si vel solum dolorum tempus attendamus mulieris parientis, quis ē videat, qm rectè Xus Dns doloribus talis mulieris cruces, et afflictiones suorum assimulaverit? si n. s tempus pariendi mulieri certum, et definitum ē, sic &c.

2do Willen wij nu verder gaen, en van de tijd der smerten overgaen, tot de noodzakelijkheid der smerten van eene baerende vrouwe? amplius videbimus, quam concinna, et apposita hæc sit similitudo mulieris parientis, et afflicti Xani.

Quoad necessitatem of onvermeidelijkheid dolorum in muliere parientes dolores illi, præsupposita Dei dispositione ^ necessario prærequiruntur, ad hoc ut fructum in lucem edat, ut gaudii, quod post partum sequi solet, particeps fieri possit. Timeat, abhorreat mulier gravida dolores istos, quantum velit, effugere nequit, subire debet si velit et post gaudere. Statutum ē à Deo post Adæ peccatum: In dolore paries.

^ post lapsum primorum parentum,

Sicq se habet quoad crucem, et afflictiones. Sunt illæ ex Dei dispositione medium necessarium ad cælum gaudium. De regtvaerdigen (ait David) hebben veele quellingen. Xus steld dit als eene volslagen zoodzakelijke voorwaerde om zijne discipel te wezen. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Et Lucæ 14. Zoo wie zijn kruis niet draegd, en mij naervolgd, die kan mijn discipel niet wezen. Huc: Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Concordat Paulus Oēs qui piè volunt vivere in C. I. persecutionem patiuntur. Item: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Idem Paulus promittit nos futuros quidem hæredes dei et cohæredes Xti, si tamen compatimur, ut et conglorificemur. Iterum: Si commortui sumus & convivemus, si sustinebimus et conregnabimus. Item: Onze verdrukking in dezen tijd ... wordt ons een bovenmaete uitmuntend, en eeuwig gewigte van heerlijkheid.

Ps. 33-20
Matt. 16-24
Luc. 14-27
Matt. 11-12
2. Tim. 3-12
Act. 14-22
Rom. 8-16
2. Tim. 2-11
2. Cor. 4-17

Igitur sicuti mulieri necessarii sunt dolores ut fructum edat, sic et nobis si velimus &c.

Ex pluribus convenientiis vidistis quam apposita similitudo mulieris parientis conveniat Xteano parti et quoad tempus, et quoad Necessitatem Onvermeidelijkheid dolorum.

Nu

Nu zoo 't een, als 't ander, zoo 't gene wij van
den tijd, als van de onvermoeide noodzaekelijkheid van de smerten
en 't lijden gezeid hebben, kan ons tot een lesje,
tot troost, en opwekkinge dienen.
Ac 1mo quidem quoad tempus patiendi.
Is zeiden wij dat ons kruis, en lijden bij godt bepaeld is,
dat 't zelve niet langer zal duuren, niet eerder zal
ophouden, dan 't hem zal behaegen? ô! wij moeten ons troos-
ten, dat die zelve godt ons niet zal laeten bekoord worden, 1. Cor. 10-13
boven ons vermôgen, maer met de bekôringe ook uitkomst
zal gêven. Wij moeten altijd gedenken dat bij godt 't jaer Isa. 60-22
om de zijnen te verlossen vast gesteld is. Hij mag 't kruisje
van den eenen wat langer laeten dueren, dan van den anderen,
den een meer smert laeten proeven, dan den ander, den
een 10, den ander 32, den ander 38 of 38 jaeren lang bezoeken,
hij doet zoo 't hem beliefd, ondertussen moeten wij met
David zeggen: Mijne ziel heeft op zijn woord gewagt Ps. 329-5..
mijne ziel heeft op den Heere gehoopt; van den morgen
stond tot in de nagt, moet Israel op den Heere hoopen. Expectans expec-
tavi Dnm; en dan
zal er ook opvol-
gen: Et exaudivit
me. Ps. 39-1.
Cavebimus Deo praescribere tempus, aut modum, qdo, aut
quoo nos liberet. Huc affer quod sacer historicus de
Bethuliensibus refert, qui deo tempus praescribebant &
Judith. 7-39.. Non sic, o sic..... Stemus potius in
vestigiis piae Judith, quae temeritatem civium suorum Judith. 8-10..
ita correxit: Wat is dat te zeggen, dat Oziäs zijn woord heeft
gêven, om de stad aen d'Assurieren over te gêven, indien
er voor Ul binnen 5 dagen geen hulpe koome. Wie zijt
gijl: dog die aldus den Heere tergd? zulk een tael diend,
niet om hem tot barmhertigheid te verwekken, maer veel
eer om zijne gramschap gaende te mâken, en zijne ver-
bolgentheid te ontstêken &. Deus e sapientissimus,
ipse novit qdo sibi gloriosum, et nobis salutare sit
ut nos eripiat, hoc oportunum tempus ubi venerit dan
weet de Heer de godvrugtigen uit de quellinge te verlossen. 2. Pet. 2-9
En vervolgens naar 't voorbeeld van David wiens ziele
op den Heere hoopte, en wagte, zoo moeten w'ook naar
zijne vermaeninge den Heere verwagten, ons mannelijk Ps. 26-14
draegen, klock van herte wêren, en den Heere verbeiden,
zonder tijd of wijl te bepaelen moeten wij met Jesus
alleen bidden: Si possibile e, transeat à me calix,
o sicut ego volo, sed sicut tu.
Duurd 't ondertussen, blijft 't kruijsje bij, schijnt

't Lang te dueren? ô! wij zullen ons troosten als w
aenmerken, dat 't egter kort en van geene duer is in
zijn zelve ^ want zelf kort is geheel ons lêven; wa
Gods zelf zegt, dat hij de zijnen, maer voor een wijle z
beproeven, en terstond vertroosten. Voor een kort
tijd (zegt god) op de zoo éven gem. plaets uit Isa 5
voor eenoogenblik heb ik u verlaeten, maer met gro
ontfarmingen zal ik u wederom haelen. Geduerende
denoogenblik mijner verbolgentheid, heb ik mijn aens
voor een korte wijle voor u verborgen; maer met een
eeuwigduerende medógentheid, heb ik mij over u on
farmd. zegt de Heer uw verlosser. ô! schijnt ons 't
lang te dueren? kort, kort is 't egter in zig zelve, en kort
geldinge; waerom Paulus: ik stel vast dat 't lijden
van deren tijd, niet te waerdeeren is, tégen de toekomende
heerlijkheid, die in ons zal geópenbaerd worden.

Itaq si tempus attendamus, undiq nos consol
lemur oportet.

2do Sprêken wij nu van de onvermeidelijkheid
van 't lijden, dat 't zoo of onvermeidelijk noodzaekelijk is ter glorie, als
de smerten eener baerende vrouwe zal zij vreugde genieten
dat 'er een mensch ter wereld gekômen is? ô! dit moet
ons dienen, om 't kruijsje geern van gods hand te ont
fangen, dit moet ons in de smerten zelf daen verblijden

al zô min als een ~~baerende~~ zwangere vrouw de smer
ten kan ontwijken, gelijk zij lief of leet de zelve moet on
dergaan ^ zô is 't ook met ons in aanzien van het kruis, en
de bezoekinge des Hêren gelégen: het lijden moet gaan
voor 't verblijden. dus moest ons allerhoofd J. C. door
lijden ingaan in zijne heerlijkheid. hoe zouden wij zijn
lédematen, dan 'er toe willen geraken? des hoorden wij
zô êven Chs tot ons allen zeggen &c vide sup. zô spr
ook d' Apostel Paulus &c dit troostte Paulus zô zeer
dat hij zelf zeide: ik ben met troost vervuld, ik ben zoo
overvloedend van vreugde in alle onze verdrukkinge. Hij
mede wil Jesus dat wij ons ook in alle lijden en weder
waardigheden zullen troosten. Des gespróken hebben
van de génen, die om zijnen 't wille vervolgd, gelasterd
gescholden, en belógen worden, deze zálig genoemd he
ben

^ al duurde het ook nog zô lang, ja al duurde het geheel ons lêven;

dan al Rom. 8-18

^ zal zij zig daarna verblijden,

2. Cor. 7-4.

Bende; voegdeh y'er nog by: Verblyd ú, en verheugd ú, Matt. 5-12
want ú Loon is zeer groot in den Hemel. Wie, wie zou
dan niet als een discipel met Jesus willen Lyden, om
zig daarna ook te verblyden?

3) De goddelôzen, of zy willen, of niet, lief, of Leet,
moetten de Beroekingen des hêren drâgen; maar een
Christen die ze met liefde, en onderwerpinge draagd, dien
word het jok des hêren, zoet, en de Last Ligt, die word
getroost in zijn Lyden, die zal zig ook daarnâ verblyden

Modicum et o videbitis me, et iterum, modicum, et videbitis me Jo. 16.

Dca 3. Post Pascha

Ten zyn d'Apostelen en Discipelen van Xus niet alleen geweest die niet geweten hebben, wat voor een Luttel tyds dat het was daer Xus in onse opgenome woorden van spreekt. qd. e hoc, zeggende, quod dicit modicum, ? nescimus quid loquitur. Wat is dat voor een luttel tyds daer hy van spreekt, wy weten niet wat hy wil zeggen. Het zelve is nog heden daegs voor ons ook duyster en geheel onzeker.

D'Uytleggers van de h. Schriftuer leggen dit Luttel op verscheide wijsen uyt. De h. Vaders zelver komen in dit uytleggen niet over een. D. h. Chrys. gevolgt van Theophylactus en Euthymius verstaet door 't eerste luttel tyds, die tyd dew: nog overig was voor 't lyden van Xus naer dew: hy door de dodt van haer weg genoome zoude worden, en zy hem niet zoude zien, en door 't twede Luttel tyds die 3. dagen die hy doot wezen zoude en naer dew: zy hem wederom zouden zien, herlevende en heerlyk verrezen.

De uytlegginge is niet onwaerschynelyk, aangesien het schynt dat Xus deze woorden gesproken heeft om zyne Apostelen, die hy wiste dat om zyn doot ten hoogsten bedroeft zouden zyn, eenigsins te vertroosten met haer te zeggen dat alhoewel zy hem naer een weinig tyds niet meer zouden zien, nog zyne lighaemelyke tegenwoordigh. genieten, zy haer niet al te zeer daer over moesten bedroeven, terwyl het maer voor een luttel tyts zoude zyn, en dat zy hem naer dat luttel tyts wederom in heerlyken gedaente zoude aenschouwen.

De h. Aug.s nogtans en anderen met hem lijdt dit anders uyt, en meent dat Xus hier mede heeft

wille zeggen, naer een wynig tyts zult gy L. my op de
werelt niet meer zien, terwyl ik door myn hemelvaert
van Ul. zal weg genomen worden: maer wederom
een wynig tyts, naer dat ik van Ul. weg genomen
zal zyn, zult gy my wederom zien, als uw eenh.
doot met my weer zal vereenigen, of als gy in den
laesten dag zult zien komen oordeelen levende
en dooden.

Deze uytlegginge is niet alleen waerschynlyk
omdat Xus'er byvoegt de reden Quia vado ad patrem
daerom zult gy my niet meer zien, omdat ik gae tot
den vader 't geen klaerblykelyk op zyne hemelvaert
schynt te moeten slaen. maer ook daer en boven
dat de h. kerk dit Evangelie komt voor te stellen
op zoodanigen tyt op dew: zy ons tot de feestdag
van de hemelvaert van Xus schynt te willen bereiden,
en niet op die tyt op dew: zy ons van 't lyden van
onsen zaligmaker pleegt te spreken.

Welk van deze twe uytlegginge het beste met het
voornemen van onsen zaligmaker en den letterlyken
sin van deze woorden, een luttel tyts en gy zult
my niet zien, en wederom een luttel tyts en gy zult
my zien, het beste uytlyt is geheel onseker. ook
is 't niet noodig dit nauwkeuriglyk te onderzoeken:
terwyl het schynt dat onsen zaligm. met opzet
gewilt heeft dat het aen ons verborgen zoude blyven.

Indien wy ons aen de laeste uytlegginge van S. Aug.
willen houden, wy zullen daer uyt konnen trekken
deze stigtelyke lesse hoe het waeragtiglyk een luttel
tyts is dat wy hier op deze werelt leven: van hoe
grooten belang het is dat wy van deze warbyt overtuigd
zyn hoop ik Ul. Godv. van daeg te tonen, naer dat
ik eerst getoont zal hebben hoe schadelyk en bedroe-
gelyk het is zig zelve een lang leven te beloven
verzoeke &c

De gedagte

De gedagte des doots heeft zoo kragtigen indruk op het gemoet van eider mensch, dat het gelyk als onmogelyk schynt te wezen, de zelve voor oogen te hebben, en op de zelve tyt te vervallen tot de zonden. In alle uwe werken, zegt de Weyseman, gedenkt uw uytersten, en gy zult in der eeuwigheit niet zondigen. Zoo lang als deze gedagte voor d' oogen van onse eerste ouders speelde, zoo kon de zonden in haer geen ingank vinden. 't was noodig om haer tot de zonden te brengen, haer eerst en vooral deze gedagte te beneemen.

Pars. 3.

Eccli. 7.

vide Diam. 35. post Lent.

De vyand van 't menschelyk geslagt haer en in haer ons alle willende bederven en heeft ook niet naergelaeten dit tot zyn hulpmiddel te gebruyken. 't en is niet zoo, zegt hy, gelyk uw God gezeit heeft Gy en zult niet sterven, en naer dat hy hier in van haer geloof gekregen heeft vondt hy daerna wynig tegenstand, om haer tot de zonden te verlokken.

Een al te droevige uytkomst van deze haere ligt geloovigheit verselt van een zoo veel jaarige ondervindinge overtuygt ons buyten twyfel genoegsaem van de valsheit en bedriegelykheit van dat zeggen van onsen algemeenen vyand, Nequaqm moriemini. Indien hy ons nu wederom met die belofte wilde verlokken, niemant zoude hem gelooven, wy weten al te zaemen wel voorzeker dat wy eens zullen sterven.

Ook en onderneemt hy niet dat zelve eens aen ons voor te stellen, maer hy gebruykt nu een andere schalkheit. Hy en zeyt niet meer gy en zult niet sterven, maer gy zult zoo ras niet sterven, en met dit zeggen bedriegt hy by naer de geheele weerelt.

Wat dunkt uw, BI, (om eens regt schape te oordeelen,) die eens uwe ligt gelovigheit misbruykt hadde, om uw in 't tydelyk gans en geheel te bederven, die uw eens met 't verlies van al uw goed, al willens en wetens bedrogen hadde, zoût gij die nog wel eens voor de twede ryss een zaek van een diergelyke belang

tegen 't zeggen van een ieder die 't verstaet, tegen uwe eige ondervindinge, ja tegen de natuurlyke reden zelf, iets wilde wysmaken, zoût gy hem met prykel van geheel uw welvaeren, nog wel eens wille geloven: ik geloof voor zeker, dat gy niet eens denken zoudt, om uw op hem te betrouwen.

Doet ook zoo in 't geestelyk, gy zyt eens met het verlies van al uw goet, naer de ziel te weten, van uwe vyand bedrogen, als gy hem in onse eerste Ouders gelooft hebt, als hy haer zeide Gy en zult niet sterven. Nu komt hy wederom en zoekt uw wyste maken, dat gy nog zoo ras niet zult sterven, dat gy nog langen tyd hebt om te leven. Wat dunkt uw? verdient hy wel aen uw dat gy hem zult gelooven? Dat hy uw nog eens met opzet wilde bedriegen, dat het eens valsch 't geen hy uw belooft, zout gy geen gevaer loopen van uw zelve naer de ziel geheel en gans te verliesen? of hebt gy geen reden om aen zyne getrouwigheit te twyfelen, die uw eens al willen en wetens zoo schandelyk heeft bedrogen, en zoo het schynt nu wederom zoekt te bedriegen, want het geen hy uw nu voorstelt streidt zoo wel als 't eerste tegen 't uytdrukkelyk zeggen van God. Ja daer en boven strydt 't ook tegens d'ondervindinge en natuurlyke reden 't geen zyn eerste voorstellinge aen onse eerste Ouders voorgestelt zoo niet en dede.

Den zelfden God, die Adam gelooft moest Gebben, als hy hem zeide, dat hy van de verboden vrugt etende, zoude sterven, behoren wy immers ook te geloven, als hy hem en ons te zaemen verzekert, dat indien Adam van de verbode vrugt quam te eeten, hy en wy mede binnen korten tyd, ja gelyk de schriftuer spreekt, op den zelfden dag zouden sterven, In qua cumq die &c op den zelfden dag als gy van den verbode vrugt gegeten zult hebben zult gy de dood sterven.

Dat vonnis &c

Dat vonnis eens uytgesproken, tegens Adam, be- o delenda
treft zoo wel ons als hem. Wy moeten altemael zoo
wel sterven, als hy. Wy moeten altemael zoo wel op den
zelfden dag (dat is binnen wynig tyts) sterven als hy
Het is ten hoogsten aenmerkelyk hoe zeer de h.
Schrift ons van deze kortheit van ons levens tyt zoekt
't overreden: dan, met te zeggen, dat wy nog den zelfden
dag zullen sterven, gelyk wy in de bovengemelde
plaetsen hebben gezien: dan wederom met ons te ver
maenen dat het de laeste uer is, gelyk wy lezen in 1. Joes 2
den 1 brief van den h. Joes Filioli novissima hora ē
en om andere plaetsen voorby te gaen; in ons voorge
lezen Evang. noemt Xus ons levens tyt een luttel
tyts naer 't welke wy voor hem als voor onsen reyten
zullen moeten verschynen. Zoúden 'er wel sterker
en kragtiger uytdrukkingen gevonden worden, om ons
de kortheit van ons leven te verbeelden, als met
het zelve te vergelyken by een dag, by een uer, ja
by een luttel tyts: Zodanige manier van spreken gebruykt
de h. Schriftuer om ons met meer als klaere woorden
in te drukken hoe veel 'er ons aengelegen is dat wy
van de kortheit van ons leven overtuygt zyn, en
hoe verre zy uyt ons gemoet begeert verbannen te hebben
die ongelukkige inbeeldinge dat wy langen tyt overig
hebben om te leven.

T' is zoo, B. T., Wy wentent wel dat de h. Schrif-
tuer ons levens tyt by naer als een niet zoekt te ver-
beelden. Adam wist ook wel dat God hem gezeit had
dat hy, indien hy zyn gebod quam t' overtreden, de
doot zoúde sterven. Maer ziet eens wat een dwaesheit
tegen het uytdrukkelyk gebod van God, gelooft hy
aen de woorden van 't serpent, 't geen hem zeide, Gy
zult geenzins sterven. En is het niet, B. T., een
diergelyke dwaesheit, die wy begaen, als wy tegen het
uytdrukkelyk zeggen van God geloof geeven aen die
valsche gedagten en bedriegelyke vleyingen van het ser
pent ons willende doen gelooven dat wy nog lang zullen

leven? Indien wy de waerheit willen bekennen, 't is
zeker dat onse dwaesheit nog groter is als die van Ade
't is waer hy wist dat God hem dit gezeit had, en hier
in is hy schuldig dat hy dit niet tegenstaende geloof
gegeeven hadde aen 't Serpent; maer ten opzigten
van ons schynt hy gelyk als onschuldig. Hy en had
geen ondervindinge die hem konde leeren, dat den men
naer de zonden sterfelyk zoude wezen, de natuerelyke
reden scheen 'er gelyk als tegen te stryden; de volmaekt
gezontheit die hy geduurig gelukkig bezat zonder
oyt eenige ontsteltenisse of ziekte in zig te gevoelen
schenen hem gelyk te verzekeren, dat hy onsterfelyk
was. Dit alles konde hem eenigsins verschoonen. Maer
met ons is het regt anders gelegen. D'ondervindinge
leert ons dat wy niet lang zullen leven. De natuerel-
lyke reden overtuygt ons dat wy niet lang kunnen leven.
wat zullen wy vinden om ons t' ontschuldigen, indien
wy dit alles niet tegenstaende ons nog laeten wysmae-
ken, dat 'er voor ons nog langen tyt is om te leven.

Wat is 'er in de werelt 't geen ons de dagelykse on-
dervinge zekerder leert als deze kortheit van ons leven
hoe veele zyn 'er die uyt deze werelt gerukt worden
schier op het zelfden ogenblik als zy zig inbeelden dat
Luc 12-18 zy nog meenigte jaeren hebben om te leven. Een voorbeeld
Luc 16 hier van geeft ons de schriftuer Luc 16 in den persoon
van dien ryken vrek, en de dagelykse ondervindinge
verschaft ons zoo veele dat het overtollig zoude zyn
meer andere op te haelen.

Dat het ons ook eens overquam dat wy zoo schie-
lyk van de doot wierden overvallen, zouden wy ons niet
schomelyk bedrogen vinden? Maer neen dat ongel-
uk, zegt men, zal juist aen ons niet overkomen. hoe
weten wy dit? die gene dew. het overkomen is, had
al zoo veel reden, om dat te denken als wy. Nochtans
zy zyn bedrogen. Wie heeft ons meer verzekert?
het behoorde immers al groote zekerh. te zyn, daer
wy ons ziel en zaligheit op zullen wagen.

Maer neemt al dat het uw zoo haestig niet over
en koomt

over en koomt, 't zal egter waerschynlyk niet lang meer dúren. D'ondervindinge leert ons dit, teweten dat hae jong of hoe gezont iemant ook is, het egter het waerschynelykste is dat hy geen 20 jaer meer zal blyven leven. Men kan van deze ondervinge van niemant beter verzekert worden, als door die dew: haer gehelen handel daer na schikken, gelyk zyn die haer werk maken van lyfrenten te kopen. Deze bevinden dit zoo waer dat zy het op de 20 jaeren altyt wel dúrven wagen, terwyl zy gewaer worden, dat er gemeenelyk veel meer zyn die binnen, als boven de 20 jaren leven.

Ja, is't byaldien wy de reden plaats geeren en van de lankheit van ons leven, willen oordeelen naer de gisteltenis van ons ligh aem; indien wy komen te letten, op de meenigvuldigheden van ziektens en krankheden aen dew: het onderworpen is, op de teerheit en meenigte van die deeltjes, van dew: maer een gequest, of alleenlyk een wynigje ontstelt moet wezen om den mensch te doen sterven, wy zullen genoot zaekt zyn te oordelen dat het een wonder is dat den mensch niet langen tyt, maer zelf een dag kan leven. Is't dan niet een ongehoorde dwaesheit op zoo lossen grond, te willen bouwen en regt aen tegen de reden, tegen d'ondervindinge, en tegen het uytdrukkelyk zeggen van God, geloof te geeven aen onsen gesworen vyand, dew: wy weten dat alles doet om ons te verderven.

Indien hy uw al geeven konde en geven wilde het geen hy uw belooft, wat zoude het al veel wezen; De dagen van ons jaeren, zydt den koninklyke Propheet, zyn 70 jaeren, of op het hoogste 80., en al het geen dat men daer boven leeft is maer arbeid en moeyte". De waerheit van dit zeggen word ons door de dagelykse ondervindinge genoegsaem bevestigt, ook en beelden wy ons zelven geen langer tyt van leven in. Oordeelt nú eens regtsinniglyk! is dat een langen tyt? als gy verzekert waert dat gy zoo lang zoud leven

Zoud gy dan mogen denken, dat de dood nog verre van uw
af was? Neenge zeker. En indien gy dat meende gy zoud
u zelven in 't kort verrast en bedrogen vinden. Oordeelt
maer van de toekomende tyt gelyk gy oordeelt van de
voorleden, en gy hoeft niemant als u eyge zelf te gelo
de jaren tot dew: een ider van ons gekomen is, zyn
wy daer toe niet gekomen, byna zonder dat wy het wel
De tyt die voorleden is, is se niet als een droom voor
by gegaen en verdweenen?

De tyt die nog aenstaende is zal niet langer dúren
als gedúert heeft de tyt die nú voorby is, en zal vervol-
gens ook zonder dat wy het weten voorby gaen, en als
een droom verdwynen, hoc autem modicum longum
nobis videtur quoniam adhuc agitur, cum finitum
Tract. in Joan. 303. fuerit tunc sentietur qm modicum fuerit. Aug.

Als wy oordelen van de lankheit of van de kortheit
van de tyt dat is gemeenlyk met opsigt op het geen wy
in die tyt moeten verhandelen. Een ende zelfde tyt
kan te regt lang genoemt worden tot het verhandelen
van eene kleine en geringe zaek, en kort met opzigt
op een zaek van groot belang dew: in die tyt moet afge-
Bern Serm 74 in Cant. daen worden. Modicum meritis sed o modicum vatis

Dat wy eens op deze manier van ons levens tyt wil-
den oordeelen, dat wy daer van eens wilden oordeelen na
de grootheit van zaeken die wy in dezelve moeten ver-
handelen, wy zouden ons zelven ligtelyk overtuygen dat
de zelve een luttel tyts te regt genoemt en geoordeelt
moet worden.

Al de tyt is van noden om wel te sterven, en is nog
te kort. Jacob dient 34 jaren voor Rachel en 't schyn
hem kort. De langste tyt is ten opsigten van d' eeuwigheid
niet met al.

En dat of ons leven lang of kort is, het egter
waer is 't geen Xus zydt dat het maer een luttel tyts
is, het geen wy hier op deze werelt leven, en naer het
welke wy hem wederom tot ons eeuwig geluk of tot ons
eeuwig ongeluk zullen zien.

Wy kunnen

~~Dat vonnis eens uytgesproke tegens gedam betreft zoo wel ons als hem. wy moeten altemael zoo wel sterven als hy. Wy moeten altemael zoo wel (op den zelfden dag dat hy binnen wynig tyts) sterven als hy.~~

Wy kunnen zeer ligt te raede worden, om dit alles te geloven, maer wat voor vrugten trekken wy uyt dit geloove? zoo lang als dit geloof alleen blyft in ons verstant, en daer gelyk als doot blyft leggen, niet met allen: maer indien gy wilt dat het uw vrugte ter zaligheit voort brenge, het moet overgaen tot uw ziel. het moet uw gemoet treffen. het moet in uw niet gelyk als doot in uw versmooren, maer gedurig levendig voor uw ogen spelen, en dan zal 't uw wel zoo leven leven, dat gy naer dit luttel tyts met betrouwe en blydschap uwen zaligmaker wederom zult zien. Pars 2.

Twederlye soorte van bekoringen zyn'er dew ons voornaementlyk van den weg des hemels konnen aftrekken: de Blydschap en de voorspoed, dew: de werelt oen hoer minnaers geeft, en de tegenspoed, en de droefheit dew: ontmoet alle die Xus wil volgen en een h. leven leiden. Maer hier tegen geeft ons Xus van daeg als een onverbrekelyke schilt te denken dat het een en het ander maer een luttel tyts kan blyven duren. hoe ligt zou't ons vallen alle de vermaeken van de werelt als niet te veragten indien wy ons met dit schilt hier tegen wapende, indien wy ons levendig verbeelden, dat het binnen een oogenblik daer mede gedaen zal zyn.

Ik zag, zegt.. David, de goddeloosen verheven als cederbomen van den berg Libanus, ik ben voor by gegaen en ziet hy was er niet meer: zoo gaet het B S, als wy de vreugde van de werelt zien, het schynen bergen te zyn, bloejende en hoogverheve bomen: maer keert uw eens om, en zy zyn'er niet meer. op een ogenblik komt alles te verdweinen alles wat de werelt geeven kan is dit onderworpen.

het langste dat in de werelt gelukkig kan maken, is maer voor een ogenblik. Daerna en kan se niet meer.

Wilt gy eens in een voorbeeld zien hoe groote uytwerk sels deze gedagte kan te weeg brengen, in een gemoet in 't welk zy eens vast gewortelt is? Ziet eens wat te gedaen heeft in die voortreffelyke Cancellier van Engelant Thomas Morus. Men zend tot hem zyn vrouwe, dew: uyt den naem van den koninck hem byna alles zoude belooven, 't geen de werelt beloov kan. hoe lang vraegt hy van haer zullen wy dit geluk kunnen blyven bezitten? en als zy geantwoort hadde van misschien nog wel 20 jaren. Wel dwase koopvrouw (zegt hy) zal ik dan om 20 jaeren om zoo een luttel tyts myne eeuwige zaligh verkopen? zoo zouden wy ook spreken, Catholyk indien wy ook zoodanig van de kortheit van ons levens tyt overtuygt waeren. Als 'er een gelegentheit voorquam, daer wy groote eer of groot profyt zou kunne bekomen, dog niet als met quetsinge van ons gemoet, weg weg zouden wy dan zeggen, met zulk koophandel, 't is veel te wynig dat de werelt my bied. het duert maer voor een luttel tyts, ten kan tegen d'eeuwigheit niet eens in de waeg schaele gelyt worden.

Met de zelfde gemakkelykheit zouden wy alle de tegenspoed, die ons hier op deze werelt overkomt versmaeden, laet de werelt doen al wat se kan, ten verdient niet dat wy daer voor eens zullen vresen, zy kan maer 't lighaem, en dat maer voor een luttel tyts beschadigen, daerna en kan se ons niet meer letten.

adde 2 Mach. 7. Deze gedagten was die d'apostelen en alle de heiligen, al haer verkindigen en moeyelykheit zoo kloekmoedig deden veragten: Deze was het die zelf de teere maegden, ja kleine kinderen om zoo te zeggen, zoo groote strekte gegeven heeft dat zy tot verwondering

job
heb XI

verwondering van de geheele werelt de schromelykste en ongehoorste pynen met een ongehoorde stand=vastigheit hebben verdragen.

Zy wisten dat het niet langdúrig konde zyn 't geen met dit leven moest eyndigen, en dat het zoo kort zynde niet verdiende dat zy daerom de eeuwigheit in 't minste gevaer zoude stellen.

Pen komt 'er met ons nog niet opaen, men komt ons aen 't leven niet. men drygt ons niet met zoodanige pijnen: maer indien die gedagte haer zoo groote py=nen en tormenten heeft doen versmaeden, hoe veel te ligter zoude ze ons die klyne moeyelykheden en ongemakken, die wy somtyts om de regtvaerdigh. moeten lyden, daen te boven komen en verwinnen. Om wel en godvrugtig te leven, wy zouden somwy=len hier of daer in wat schade moeten lyden, wy zouden zoo gemakkelyk niet kunnen blyven leven wy zouden hier en daer onse quade begeertens wat moeten tegenstaen, onse quade driften wat breken.... het schynt zoo moeyelyk dit alles te moeten doen. Maer overdenkt eens dat het maer een luttel tyts kan blyven dúren, en dat gy met die korte moeyelykheit een eeuwig durende blyd schap verdienen kunt, dat, gelyk d'Apostel zegt dat deze ligte en maer een ogenblik durende moeye=lykheit een eeuwig gewigt van heerlykheit in ons komt uyt te werken. hoe ligt ja, hoe zoet zoú het niet zyn die moeyelykheit te verdragen, terwyl ze niet eens vergeleken mag worden by die vreugde die na dit luttel tyts daer voor aen ons veropenbaert zal worden.

Behalve deze 2. soorten van bekooringen heeft de werelt niet daer s'ons mede tot sonden kan trekken? Zoo wy komen te zondigen dat is of om eenig ver=maek van de werelt te genieten, of om eenig ongemak te vermeiden. Indien dan ons deze gedagte van de

korthyt van ons leven tegen deze 2 bekoringe bestan
dig maekt gelyke s' ons zeker maken kan, en maken zo
indien wy ons de zelve levendig voor oogen komen te
stellen, wat zonde zal ons kunnen genaeken? wat
bekoringe zal ons kunnen verwinnen?

Inderdaet, B.P., ik geloove niet dat iemant van
alle het hart zoude hebben, om eenige zonden te
begaen, indien hem deze gedagte, gelyk het behoor
quam te treffen. Wy behoeven anders niet om ons
hier van te verzekeren, als alleen het voorbeelt van
die inderdaet en waerhyt overtuygt zyn, dat zy binnen
korte tyd zullen moeten sterven. hoe groote bo
wigten dat het ook geweest zyn, deze verbeeldinge
verandert haer wel haest, zy denken niet meer om
te zondigen, het schynt of zy op een ogenblik
h. menschen geworden waeren. Antiochus.
Mach.!

Het geen die verbeeltenisse in haer uytwerkt
zoude te immers in ons ook mede kunnen uytwerken
indien wy, gelyk zy, daer van waeren overtuygt; maer
dit verschil zou'er zyn tusschen ons en hen, dat
in hen die verandering dikwils te laet en onvrugt
baer is (Antiochus) daer se in ons indien wy het
nu beginnen niet onvrugtbaer zal zyn.

Wel aen, B.P., laet ons dit van daeg van onze
zaligmaker leeren, en laet ons het zoo leeren,
dat wy die gedagte van de haest aenstaende doot
gedurig voor ogen houden. Wat reden kunnen wy
hebben om het niet te doen, 't geen wy buyten
alle twyfel t' eeniger tyt zullen wenschen
altyt gedaen te hebben.

Waerom ons een lang leven ingebeelt daer
wy verzekert zyn, dat het maer kort zal wezen
God verzekert het ons Modicum et videbitis me
de h. hebben erkent dat het maer kort was ook als zy
zeer lang

Zeer lang geleeft hadden. De dagen van uwen
dienaer Zeydt Jacob aen Pharaozyn, 130 jaeren gen. 47.
wynig en quaet. de boose Zeggen het Zelfde: Nos
nati, Zeggense, continuo desinimus esse. Gy kunt Sap. 5.
het Zelver door de ondervindinge en door de natuure=
lyke reden wel leren. Waerom dan ons tegen alle
reden ingebeelt dat wy nog lang tyt hebben om te
leven. O Beminde persuasio hec o e ab eo qui vo=
cat vos die kan u geen goede geest ingeven. Al Zoud
gy nog 100 jaer leven, gy had nog tyt te kort om
uwtot de doot wel te bereiden, en nog Zoud gy ver
rast worden, indien gy uw de Zelve anders als binnen
luttel tyts aenstaende quam voor te stellen. Nu Zal
het misschien geen dag meer duren. 't is dan immers tyt,
dat wij ons voorgoet tot de Zelve beginnen te be=
ryden.

Si ō abiero Paracletus ō veniet ad vos. Si autem abiero mittam eum ad vos.

Jois. 16. v. 7.

Dominica 4ta. Post Pascha 1739. 49. 58.

Zeer aanmerkens waardig is 't gene de h. Schrift verhaald Num. 33. A. A.

De h. Schrijver meld aldaar dat Godo de Heer door eene wolke van den hemel nederdaalde, en een deel van den Geest van Moijses nam, en mede deelde aan de 70 mannen, die ten dien einde bij 't Tabernakel vergaderd waaren.

't gene de h. Schrift aldus van Moijses meld is een nette afbeelding van den waaren Moijses onzen Heiland C. J. van wien Godo door Moijses zelfs heeft voorzeid: Prophetam suscitabo eis, de medio fratrum eorum, sicut tu es. Deut. 38

Nu gelijk Godo van den Geest van Moijses nam, en aan de 70 Ouderlingen mededeelde, alzoo heeft Xus van dien geest, wiens volheid hij bezat, en die aen hem zonder maate gegeeven was, aen zijne Apostelen mede gedeeld. Dit heeft hij gedaan Jois 20 wanneer hij volgens de voorzegginge van Joël dien zelfden Geest heeft uitgestort over alle vlees, en den zelven op den 50sten dag van Paaschen in de gedaante van vurige tongen aan de zijnen gegeeven heeft.

Het is tot deze jaarlijkse geheugenisse dat de kerk van daag eenige voorbereidinge begint te maaken; Want gelijk zij door den Advent ons voorbereid om waardig het aanstaande kersfeest te vieren, gelijk zij ons door eenen 40 daagsen Vasten Louterd, en bekwaam maakt om het hoog Paaschfeest te vieren, alzoo begint zij nu ook door haare Evangeliën ons bereid te maaken om naar waarde te vieren dat feest op 't w. door den h. Geest de nieuw vergaaderde Kerk is bezield, en aangedaan met de kragte van boven.

Ten dien einde dan gebruijkt zij nu die zelfde Evangeliën

offerhen, die Jesus eertijds aan Zijne Apostelen voorhield, alsh[ij]
om tot komender vertroostin, voorbereide, en beloofde, en hen moe
bereid maakte om dien Geest met vrugt te ontfangen;

't Huid: H: Ev: is een deel van die Leeringe en voorbereidinge
Jesus voor't Zenden van den h. Geest heeft laaten voorgaan.
in zig tweedelin. In't eerste handeld Jesus van't voordeel
Zijn vertrek tot den Vader voor Zijne Apostelen, gelegen was;
't ander deel Stelt Jesus voor, het ampt, en d'uitwerkinge va
toekomenden h. Geest.

Onze opgen woorden, die een gedeelte zijn, van't eerste deel v
ons Ev., bevatten in zig de reden waarom Jesus Zijn vertrek v
deelig noemd aan Zijne Apostelen, naamelijk om dat die het
middel was om den h. Geest te ontfangen. Zoo ik niet henen gae
Zoo zal de Vertroester tot u niet Komen, maar zoo ik wegga
Zal ik hem tot u Zenden.

Propositio Wij Zullen U. A. deeze woorden nader uitleggen, en daar
eenige Leeringe trekken, om ons bequaam te maken, tot het ontfange vande Geest
tot't toekomende Pinkster feest, te bereiden. Attendite

D: tijd was nu aanstaande dat ons Heer Jesus de wer
Zou verlaaten, en wederkeeren, tot den Vader. Hiervan wa
Apostelen, met groote droefheid aangedaan. De Zaligm om hu
te troosten Sprak hen met deze kragtige troostwoorden aa
en Zeide: Expedit vobis ut ego vadam. Q. d. Wel het mijn
Lieve Apostelen, die ik altijd voor anderen bemind heb, di
ik de geheimen van mijn rijk geöpenbaard heb, die ik voor ze
veele duizenden verkoren heb als grondzuijlen van mijne toek
mende Kerkgebouw, wat reden hebt gij dog om te treuren, en
bedroefd te Zijn? Ik Zie wel't is om mijn aanstaande vertr
maar Zijt verzekerd, indien ik u altijd Zoo bemind heb, ik
Zou u niet verlaaten, en Zij ik u daar door wilde voordeel
Zijn, Expedit vobis, 't is u voordeelig, nut, en profijtig.

Doog hoe Een, dat ook d'Apostelen, door dit woord
Expedit getroost wierden, egter misdien die maar in't alg
meen, hen eenigzins troostte. Zonder het profijt aan te wij
Zoo gaat de Zaligm voord, en toond, waarin, dit nut, en prof
van Zijn, weggaan, gelegen was: Si ego abiero Paracletus non
niet ad vos, Si autem abiero mittam eum ad vos.

Jesus

Jesus had van te vooren aan zijne Apostelen, dien Geest als
de grootste gaaf, meermaalen beloofd: Sic: Rogabo Patrem Ioïs. 14-16
alium paracletum, dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum
Spiritum veritatis quem mundus non potest accipere. 1 ep. 2 b. D: Gr.
troosten de h. Geest, w: de Vader, in mijnen naame al zenden, die
zal u alle dingen leeren, en van al, wat ik u gezeid heb, indagtig maaken;
Ter sine alibi sapius.
Nu in onze opgen woorden toond Jesus hen, dat zij die kostelijke gaaf niet zouden
missen genieten, door het onttrekken van zijne lighaamelijke
tegenwoordigheid, en daar door zoekt hij hunne droefheid te maa-
tigen, als daende zijn het voordeel dat in zijn verlaaten te vin-
den was, nam de komst van den h. Geest: Si abiero &c. Woorden die in zig
verscheide geheimen bevatten.
(Maar, zal iemand zeggen, wel was'ir, dan gêne andere troostmeer bevatten.
overing voor de discipelen? Immers Jesus kon opgehaelt hebben
alle de voordeelen en gaeving die zijne Apostelen in wij meer hen, uit
zijn weggaen, tot den Vader, uit zijn Lijden, doodt, verrijzenisse
en hemelvaert ontfangen, zoeden? Hij kon, immers toonen dat
hij door zijn weggaen, ons niet alleen den h. Geest zou verdienen
als vertrooster, maer dat hij daen door voor ons zou verkrijgen
de uitgiftinisse den zonden? dat hij door dit weggaen zelfs
voor hen een plaets zou gaen bereiden? ja dat hij daen door hen
de genaeden zou verwerven, om hunnen loop zoo te schikken, dat
zij voor dien bereide plaets zouden ingelaten worden, waerom
dan, zal iemand zeggen, dit alles niet tot troost bijgebragt?
Also 't is waer dit kon Jesus doen; edog dit was niet van noden.
Het was de zending des h. Geests, die in zig alle den beloften
besloot: want daen de h. Geest zijn woonplaets heeft genoomen,
daen is de zonde uitgewist; daer die geest komt daer word de
ziel aenstonds overstroomt met allerhande zoorten van genaeden,
zoo dra die Geest eens plaets over ons, zoo vlaeijen aenstonds
alle waetren van troost tot ons; daen is alle wijsheid, alle kennis
te vinden, die ons geleid tot den hémel, van waer dit Leermeester
aller waerheid nederdaelt; in dit eene woordje, naementlijk
het zenden van den h. Geest, in die eene beloften, waren alle an-
deren besloten.
Hierom dan troost Jesus zijne Apostelen, met deze zendinge,
die zonder zijn, verrek niet geschieden zoude. Si o abiero para-
cletus o veniet ad vos, si autem abiero mittam eum ad vos
Behalven dit reden, waerom Jesus alleen maer van den h.
geest in dit troostelijke belofte, gewag maekt, zoo bevatten
deze woorden, ook in zig verscheide geheimen.)

Ac 1º quidem qm concinnè in hoc promisso ostendit Xus aequalitatem suam cum Sptu Sto? want als hij zegt dat hij weg moest gaan opdat de h. Geest zoude komen, zoo toonde hij, dat de h. Geest niet minder was dan hij zelf. Hinc S. Chrys. suo tpore hoc scriptum loco ut bonum tqm fortissimo argumento aequalitatis Sti Sptus cum Filio. Ectra, cum Xus dicat sibi abeundum ee ut veniret Sptus S. ne inde concluderet Sptum S. majorem ee Xto, ait: Mittam eum ad vos. Tgur, hoc promisso hic ostendit Xus zijne evengelijkheid en eenigheid met den h. Geest.

Hom. 77. in Joem

2º Praeterea, Xus in textu o dicit, Veniet ad vos, sed, Mittam eum ad vos. Antea promiserat Sptum S. à Patre mittendum cum dixit: Quem mittet pater in noie meo. Nunc ait, se eum missurum. Atq in eo 1º notanda, ejus cum Patre aequalitas, cum primò patri, dein sibi adscribat missionem Sptus Sancti. Dein zien wij hier ook in d'eeuwige voordkoominge van den h. Geest, uit dew. deze zending vloeijt, naamelijk van den Vader, en van den Zoone.

En deze verscheidengeheimen geeft Xus ons te kennen als hij zegt, dat hij weg moest gaan opdat d'h. geest tot zijne apostelen zoude komen, welken geest hij ook beloofde zelf te zullen zenden als hij weggegaan zou zijn.

At ecce o minima difficultas hic exoritur, scil: quare Xus abeundum erat ut veniret Sptus S. Si o abiero paracletus o veniet ad vos? An ergo Xti visibilis praesentia impediebat adventum Sptus Sti? is'r dan een strijd tussen Jesus en den h. Geest? Het is immers die zelfde geest, die het werktuijg is geweest in d'ontvangenisse van den Heere Jesus volgens dat d'Engel aan Maria voorzeide: Sptus S. Superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi? Het is immers die geest die aan Jesus zonder maat gegeeven is? Jaa Xus zelf had al van te vooren van deze geest aan zijne apostelen al medegedeeld; want hoe zouden zij in hem anders geloofd hebben, daar volgens Paulus: Nemo potest dicere Dnus Jesus nisi in Sptu Sto. Vervolgens zal iemand zeggen: wat zin hebben dan deze woorden in dew: Xus belooft dan maar eerst den h. Geest beloofd te geeven als hij zal vertrokken zijn? jaa zoo ver dat hij als een saamenstrijdige zaak stelt zijne tegenwoordigheid met die van den h. Geest? Si o abiero paracletus o veniet ad vos?

1. Cor. 12.

R. Verscheidenuitleggingen geeven hier van de h. Vaders

en andere uitleggers der h. Schrifture.

Ac 3º Quidem R. der S. Aug.s dat de discipelen al te veel gehegt waaren aan de zigtbaare tegenwoordigheid van den Heere Xus, waarom zij ook onbekwaam nog waaren, om die gantsche geestelijke vervullinge des h. geest te ontfangen. Hoord wat die groote Leeraar hier van zegt, als hij Xus op deze manier doet spreeken; Het is u nut dat de gedaante eens dienaars van u afgenoomen werde, ik wil niet dat gij mij zoo vleezelijk meer bemind, en dat gij met dat melk voedsel altijd klijne kinderen blijft. Indien ik dat slapvoedsel, daar ik u tot nog toe mede gevoed heb, u niet onttrekken, gij zult geen honger tot vastere spijze hebben, indien gij vleeselijk aan 't vleesche blijft hangen, gij zult niet bekwaam zijn om den geest te ontfangen.

Vervolgens gelijk de moeder haar kind de borst onttrekt, opdat het, gespeend zijnde, sterker voedsel zoude genieten, zoo ook wil Xus eerst dat slap voedsel van zijne lighaamelijke tegenwoordigheid aen zijne Apostelen onttrekken, eer dat hij hen die spijs, die sterker is, ik zeg, de volheid van den h. geest wilde mededeelen.

Atq. hac e prima, rao &c.

2º S. Chrijs., Theophilactus, et alii hunc locum aliter exponunt, p. Xti abitum illigunt ejus passionem, mortem, resurrectionem, et ascensionem. Hinc raoem ponunt dat de geest niet wierd gegeeven, eer dat Xus was weggegaan, om dat eerst door zijn weggaan de vijandschap tussen Gode, en den menschen moest weggenoomen worden. Theoph. ait: was Xus niet gekruijst, de geest zou niet gegeeven zijn, want door de dood is hij gegaan tot den vader, en heeft op 't kruis zijnen geest gegeeven.

Daarenboven hoe zou 't passen, dat de Ledemaaten van Jesus door eene wondere zendinge van den h. geest zouden verheerlijkt worden, eer dat Jesus het hoofd zijner Apostelen zelfs door zijne hemelvaard verheerlijkt zou wezen? Atq. id respicit Joes cum ait: Sptus odum erat datus, qa Jesus odum erat glorificatus. Het was Jesus die gezeid had: Ego rogabo patrem et alium paracletum dabit vobis. Atq. ideo primo ad Patrem ire dbbat, daar moest hij eerst zijne wonden toonen, als de prijs van onze verlossinge. En daarom stelt hij de komste des h. geest als een gevolg van zijn vertrek, et ait: Si o abiero, paracletus o veniet ad vos, si autem abiero mittam eum ad vos.

Tract. 94. in Joem.

Jois. 7

ibid. 34

Refert S. Scriptura 1. Reg. 2. quos Elisæus, Eliæ discipulus, versatus cum Elia, magistro suo, 6 tm, dupliciem ejus Spiritum obtinuerit, quem, cum Coelos ascenderet, Elias. Atq; in eo observare licet eene zoete afbeeldinge van den h. Geest, dien Jesus aan zijne discipulen, beloofde te geeven, Act: 1. dat is aan de tijde eerst zoude gegeven voor zijne Apostelen, om den dubbelden h. Geest van Jesus gaven, als hij nu ten hemel zoude gestreegen zijn. Atq; ideo S. Scriptura in textu ait: Si ô abiero &c.

A een van die zijde wanneer hij dien zoude geven

3°. De geleerde Vaders stuk hijmius geeft noch eene andere en wel waarschijnlijk de kragtigste reeden van allen, waarom Jesus zeide, dat hij eerst weg moest gaan, zoo hij zijne Apostelen den h. Geest toezenden. En deze reden is, dat volgens het eeuwig raadsbesluit den h. Drieëenigheid Jesus eerst moest verheerlijken, zoo de h. Geest zoude komen. En, vervolgens dat Jesus in opvolg van dit besluit zeide: Si ô abiero &c.

Gal. 4-4.

Het was van eeuwigheid vastgestelt in d'onveranderlijken raad der h. Drieëenigheid, dat alle de 3 godlijke persoonen, d'een na d'ander andere zoude medewirken tot het stuk van 't menschelijk verlossinge. De Vader eerst door t afzenden van zijnen eenigen zoone, volgens dat Paulus daar van zegt: als de volheid des tijds gekomen was, zoo heeft God zijnen zoone gezonden, geboren uit eene vrouwe, onderworpen aan de wet, opdat hij de genen die onder de wet waren, zoude verlossen. D'afgezonden zoon zoude onze verlossinge bevorderen door zijn Leeren, mirakelen, lijden, en dood en ten laatsten, de h. Geest zoude na t wederkeeren des zoons tot Vader, het werk onzer verlossinge door zijne Komste bezegelen en bekragtigen.

Igitur, Edum hoc Dei Concilium, Jesus prius abire debuerat, Spus S. veniret in Consolatorem Apostolorum. Et hinc Jesus Dns in textu respexit, cum dixit: Si ô abiero &c.

pluva, hic ad mores observanda sunt, at ppter Spiris profiri, angustiam unum, ut observare. Cuber, nempe illud quod S. Augni expositio nos docere pot vide inf. 2°

Habetis A. A. Litteralem, textus explicationem. Ad moralia transeamus. #

(Ac 1mo quidem juxta explicationem Euthymii Edum Spus Coes 3 divinæ Trinitatis personæ redemptionem nostram, operis

Ik volgens deze uitleggingen, zegik, zoo kunnen wij hier aanmerken d'overgroote liefde van God tot den mensch, dewijl zig de gansche Drievuldigheid bestreed, tot de verlossinge van den gevallen mensch. Magna dignitas aarum, tiep eerlijds uitsl. Hier, als by gegeevenis. Maer oneindelijk meer reden hebben wij om uit t

NB prima observatio animorte hoc dat aen ijden Gelovigen een Engel tot zijne bewaring
nunc omissa, aliâs occasio sola, tractanda, Longius q. deducenda erit

O groote waerdigheid van den mensch, tot wiens verlossinge geen
Engel, maer een God zelfs medegewerkt heeft, tot wiens verlossinge
niet alleen een persoon van de h. Drieeenigheid zijn werk heeft
willen bestèden, maer alle 3 de opgerekte lijden, zig als uitwer-
kers hebben getoond van dit ondoorgrondelijk geheim.

Hier schijnt dat God nier minder heeft willen doen, in de
verlossinge van den menschen, als hij eertijds in des zelfs scheppin-
ge heeft gedaen. volgens't verhaal van Mojses de ganscheDrie- Gen.
eenigheid is hierin bezig geweest in't maeken van den menschen. Fa- 1.
cámus / zeide God / hoem. ad imaginem, et similitúdinem, nostram.
En zoo mag men ook bijna wel zeggen, dat God in't verlossen
van den menschen zeide. Redimamus, et reparemús hoem, ad
imaginem.

Vervolgens hoe groot is de liefde des Vaders, die de wereld
zoo zeer heeft bemind, dat hij zijnen eenigen zoon gezonden heeft!
Hoe groot is nier de liefde des zoons, die gezonden zijnde het bla-
dig werk ons zer verlossinge bevorderd heeft? Hoe groot is nier de
liefde des h. Geest, die door zijne komste het werk onzer verlossinge
bestadigt, en bevestigt heeft? Waerlijk nier anders kúnnen
wij deze overgroote liefde als met wederliefde beloonen, &c. Vide Serm. in Nativ.
2o Extra, interpretationem S. Augni Dni. p. M. 3737.
Idúm quam de alte
groote aengeklevenheid der apostelen, aen de zienelijke tegenwoor-
digheid van den Heeren Jesús een beletsel was van de komste des
h. Geests, volgens deze uitleggingen, zeg ik, konkúnnen wij hier
bemerken wat behoedzaemheid wij moeten hebben, om den h.
Geest op d'aenstraenden pinksteren te ontfangen.

In dien alleen een alte vleeschelijke aenhankelijkheid aen
den persoon van Jesús belette de komste des h. Geests, hoe zúiver
moet ons hert dan zijn, zoo wij met den aenstraenden pinksteren
een dien zelfden geest willen deelachtig worden? Het is onmogelijk
dat wij onze troost in de weereldo zoeken in de vertroosten uit den
hemel zouden ontfangen. In dien zig nier te saemen verdraagen
een alte vleeschelijke aengeklevenheid aen Jesús met de ver-
vúllinge des h. Geests, hoe veel te minder verdraagen zig te saa-
men de troost en plijzier der weereldo met die van den hemel
over die van den h. Geest? Delicata e divina, Consolatio / ait Bern. /
ideóne admittenda in tibús alienam.

Gelijk twee pútemmers, d'eene het water nier opbrengt
als zij d'andere nà beneden daelt, zoo ook ten zij de troost van de
weereldt van ons vlied, zoo zal de troost des h. Geests nier tot
ons komen.)

Gelijk de olij, en 't waater zig niet te saamen mengen, maar de olij aanstonds uit de kruijk zal vlieden, zoo dra de zelve maar met waater word aangevuld, zoo ook de troostbalzem des h. Geest die olij van vreugde, die verlaat ons hert, zoo dra de stinkende waateren van wereldstroost het zelve vervullen.

Exod. 36 Het Manna, dat Godo eertijds het slaafelijk Israël tot verkuikkinge gaf in de woestijne, beeld ons op eene heele zoete wijze af, hoe Jesus ons door zijnen geest verkwikt in de woestijne van deze wereldo.

Zoodra was niet het Egijptiesch meel verbeezigd, of aanstonds wierdo 't volke Israëls met hemels broodo, 't Manna, gespijsd.

Josue. 5 En wederöm, zoo dra, aaten zij niet van de vrugten den aarde of aanstonds hield die hemelsche spijs op, en daar viel geen Manna meên.

Nu op de zelfde manier gaat 't ook met de troost des h. Geest zoodra de wereldstroost uit ons geweeken is, zoo dra wij dat Egijptiesch meel maar kwijt zijn, zoo worden wij met 't hemels Manna, met die hemelsche troost des h. Geest voorzien. In tegendeel zoo dra wij wederöm de vrugten den aarde nuttigen, zoo dra wij wederöm de wereldse troost ontfangen, aanstonds is de troost des h. Geest van ons verdweenen.

Vervolgens 't is onmogelijk ten zij wij de wereldstroost verlaaten, dat wij de troost des hemels, en des h. Geest ontfangen. Alzoo min is dit mogelijk als dat de h. Geest tot d'apostelen zoude komen, zoo lang als zij al te vleeschelijk aan den persoon van den Heeren Jus bleeven hangen.

Nu indien de wereldse troost alleen ons belet de troost des h. Geest t'ontfangen, wat hoopekunnen die dan hebben om met d'aanstaande pinksterdagen den h. Geest te krijgen, die niet alleen eenige troost maar alle hunne troost in de wereld en zonden zoeken? Hoe zal daar de vertroosten de h. Geest in herte nederdaalen, daar ~~hun~~ gantsch 't hert opgeblaazen is van hovaardeije, daar de grootste troost is geägt, geëerd, en van de menschen gepreezen te worden?

Hoe zal de Geest des Heeren de h. Geest dat hert vervullen

Luc. 32 't w. nievers anders zijn troost zoekt ~~als~~ dan in zijne schatten, en goederen deezen wereld, die met een dwaaren boer van 't Ev. niet anders droomd ~~als~~ dan van zijne schuuren af te breken en te vergroten van zijne vrugten, renten, en inkomen, bij een te schraapen, te verzaamelen, &c.

Hoe

Hoe zal die maatige, en sobere Geest vervullen de herten van die genen, welkers lighaamen versoopen, leggen in den drank; dat volk 't w:, volgens d'uitdrukkelijke leere van Paulus, het Rijke der hemelen niet zal bezitten? Zijt verzekerd A.A. allen die hun troost in 't klinken van een glaasje en in den jenever zoeken, zijt verzekerd, zegik, zij hebben den troosten den h. Geest niet te verwagten, tenzij zij opstaen, en boedvaardigheid pleegen over deze gruwelijke zonden.

Hoe zal hij troost vinden van dien zuivere Geest, die de maagden haare zuiverheid doet bewaaren, die in de vleeschelijke zonden zig geduurig omwenden? Zijt verzekerd A.A. die Geest van zuiverheid zal niet komen in de genen, die van hunne lighaamen, de tempels van den h. Geest, maaken tempels en schuijlplaatsen van d'onkuische driften, &c.

Denique hoe zal de h. Geest komen tot de genen, die in plaatse van zig tot zijne komste te bereiden, en de dagen die voor pinksteren gaan, of de pinksterdagen zelfs heiliglijk door te brengen, integendeel op eenen Hemelvaartsdag, en op de pinksterdagen aan 't zwieren en plijzieren gaan, en die dagen doorbrengen in allerhande buiten spoorigheden? O! zijt verzekerd dat allen, en diergelijken den h. Geest niet kunnen ontfangen.

Kortom, om met een woord maar alles gelijk te zeggen, zoo lang wij in 't slijk der zonden wentelen, zoo hebben wij geen de minste hoope om den h. Geest den vertroosten te ontfangen; maar volgens de spreuke des Wijzemans, de Geest der wijsheid, Sap. 3-4. niet zal komen in een kuaadaardige ziele, nog zal zijn verblijf niet neemen in een lighaam dat verslaafd is aan de zonden.

Jaaal zoo min zal de h. Geest de vertroosten tot dusdaanigen komen, als hij tot d'Apostelen konde komen, zoo lang als zij al te vleeschelijk aan de zienelijke tegenwoordigheid van Jus gehegt nog bleven.

Conclusio

Wel dan! A.A. kan de h. Geest de vertroosten tot geenen van deze komen, die hun troost bij de werzeld, of in de werzeldse vermaakelijkheden, en zonden zoeken? Laaten wij van dezen dag af aan beginnen onze herten te reiniegen van alle vuijligheid en zonden.

Het is onmoogelijk dat wij te gelijk de zonden kunnen dienen, en den h. Geest ontfangen. Nemo pt 2 dnis servire. Non potestis mensæ Dni. participes ee, et mensæ &c.

Dom: 3y. Pasch: 1734. 69.

Expedit vobis ut ego vadam; Si enim &c
Iois. 16. v. 7.

vide Marchant. in hanc Dnicam pag. 133.
item Sorium in hanc Dnicam pag. 56.

Expedit vobis ut ego vadam, si enim non abiero Paracletus o veniet ad vos. Joan. 16. v. 7.

Xus onze Zaligm:, staande uit deze wereld te scheiden en zijne apostelen door de dood te verlaaten, tragte hen op allerlywijze te vertroosten.

Zoo zagen wij voorgaanden Zondag hoe de heere Xus als een andere Jakob aan zijne discipelen niet alleen droevige dingen voorzeide, maar hen ook te gelijk vertroostede. wij hoorden hoe hij hen zijn vertrek van hen voorzeide, maar ook hoe hij beloofde dat zij naa een wijnig of Luttel tijds hem wederom zouden zien. En zoo is 't ook heden wederom, dat hij hen zeer bedroefd zijnde komt vertroosten met hen 't voordeel van zijn vertrek bekend te maaken. q.d. 't is wel waar dat ik u mijn vertrek tot den vader bekend maakende, de droefheid uw herte heeft vervuld; Edog, zegt Xus, ik zeg u de waerheid; 't is u nut dat ik gaa; want zoo ik niet henen gaa, zoo zal de vertrooster tot u niet komen. Door den vertrooster, daar Xus hier van spreekt, word de h. geest verstaan. De h. geest word de vertroostergenoemd, om dat hij ons in onze kwellingen, en benauwdheden troost door d'inwendige zalvinge van zijne Liefde, die alle smerten, die wij voor god lijden, verzoet, en met blijdschap doet verdraagen. En door de belofte van deezen vertrooster was 't dat Xus zijne apostelen wilde vertroosten. En hierom zegt hij: 't is u nut dat ik gaa; want zoo ik niet henen gaa, zoo zal de vertrooster tot u niet komen. 't zijn deze woorden van Xus die wij voor hebben 1o uit kort te verklaaren en 2o daer uit onze onderregtingen te trekken.

Dnica IV. post Pascha 1734. 69.

Propositio

Attendite.

't eerste 't gene men in de opgenoomen woorden aen moet merken is ~~dit te weeten hoe~~ dat Xus zegt dat de h. geest nog maar eerst komen zoude ~~hadden~~ waren, dan zal men zeggen, de apostelen voor de dood van Xus niet deelagtig geweest aen den h. geest? 't antwoord hier op is, dat de apostelen voor de dood van Xus reeds wel deelagtig waren geweest aen den h. geest, maar niet op zoo een wijze, als zij nu nog den h. geest stonden te ontfangen; Immers zekerlijk ~~hadden~~ waren de apostelen reeds deelgenooten geweest van den h. geest, dewijl zij den doop, en vergiffenisse der zonden ontfangen hadden, ~~dewijl zij~~ 't Lighaem en bloed van Xus ontfangen hadden, en dewijl zijde magt ontfangen hadden, om 't brood en den wijn in zijn vleesch en bloed te veranderen, 't gene alles niet zonder de genaede des h. geest is geschied. En nogtans zegt Xus in d'opgenoomen woorden, dat de h. geest eerst komen zoude als hij van hen zou vertrokken zijn, 't gene is te verstaen op deze wijze, te weten dat de h. geest niet zoude komen, dan na dat Xus zou weggegaan zijn, in zienlyke en openbaere tekenen, en met die volheid van zijne genaede die zij op den Linkstendag onder 't gedruis van een aenkomende wind, en vuerige tongen ontfangen hebben, wanneer zij alle vervuld wierden met den h. geest, de gaaven van vreemde taalen te spreeken, wonderheden te doen ontfangen hebben. En hier van is 't dat Xus te vooren gezeigt had, De geest was nog niet gegeeven, omdat jesus nog niet

waarom Jesus hen de voeten voor 't laatste avondmaal wassende Jois 13-10. zeide: Gijl: zijt zuiver; Deelagtig waren zij reeds aan den h. Geest, mids zij naa 't wassen der voeten ook zelf

Jo. 7-39.

verkeerlijkt was; zoo dat hij den h. geest wel ontfangen had
maar niet op zoo eene zienlijke wijze, en in zulken overvloed als
dien op den Pinksteren, ontfangen zoude; en, hierom zegt Xus
de h. geest eerst naa zijn vertrek komen zoude, en dat hij zo
op zoo eene wijze niet zoude komen, dan, naa zijn vertrek
is't te verstaen dat hij zegt: zoo ik niet henen ga, zo zal de
vertrooster niet tot u komen, maer zoo ik weg ga, zo zal hij
tot u zenden. En, hierom trent is wederom aantemerken,

2° Waarom, dat Xus zegt, dat de h. geest op zoo
wijze, en in zulken overvloed, als nu gezien is, waarom zegt hij dat
h. geest niet zoude komen ten zij hij eerst was weg gegaen? Wat
was dit noodig, dewijl hij zeker den h. Geest wel konde zenden
zonder weg te gaen? waarom zegt hij dan, dat't hen nuttig was
waarom, zegt hij dan; zoo ik niet henen ga, zo zal de vertroos-
ter tot u niet komen? R. Dat Xus dus spreekt en zeide dat
de h. geest eerst naa zijn weg zoude komen, was dienstig, nuttig
en voordeelig aan de apostelen om verscheidene redenen en wel

3° Was't aan de apostelen dienstig dat Xus eerst weg ging
eer hij den h. Geest zou zenden, om dat God dus wilde toonen, dat
alle drie de goddelijke persoonen, van de h. Drievuldigheid mede
werkten tot onze zaligheid; en, heiligmaakinge der gelooviger;
De Vader met zijnen eenigen zoon, ten besten te geven, om de wereld
van de slavernije des duivels te verlossen, De Zoon, met de men-
schelijke natuer aan te neemen, en voor de zaligheid der menschen
de schandige doodt des kruis te sterven, en de h. geest mede
herten, te ontsteken, door het vuer zijner Liefde, door de
lijke afdaalinge der vuerige tongen, betekend. Groot voorwaer
geweest't werk der scheppinge, waar toe de heele h. Drievuldig
heeft mede gewerkt; want god zullende den mensch
Gen. 1. 26. Laat ons den mensch maken naer ons Beeld, en de gelijkenisse
door welke spreekwijze de meerderheid der goddelijke persoonen
te kennen gegeven wiert. Doch noch veel grooter is geweest het
werk van de verlossinge der menschen, waar in noch veel duidelijker blijkt de
werkinge der 3 goddelijke persoonen, de Vader met zijnen zoon
te zenden, de Zoon met voor ons te Lijden, en de h. geest mede
herten te ontsteken door de Liefde. En, hierom was't dienstig
dat Xus eerst weg zou gaen, opdat dit des duidelijker zoude
blijken. (En, hier uit is't dat wij moeten Leeren, wat Liefde
wat dankbaerheid wij aan de alderh. Drievuldigheid schuldig
zijn; want wij niet alleen des zelfs beeld in de scheppinge ontfan-
gen hadden, gepreint in onze zielen, maer daer en boven, noch dat
beeld, door de zonden geschonden zijnde, door de louter barm-
hartigheid gods in ons is herstelt geworden.)

2° Een tweede reden, noch waarom 't zenden, van den h. ge
moest uitgestelt worden, tot naa de dood, verrijzenisse en hemel-
vaard van Xus is dit tweede, omdat de volheid van den heiligen
Geest niet gegeven, moest worden, dan door de werkinge door Xus lijden, sterven,
zoude worden, en door 't verdorben van zijn bloed, gezuiverd
zoude weerom ook deren overvloed, van genade moesten de leden
van Xus niet ontfangen, ten zij 't hoofd eerst verheerlijkt

eerst moest Xus in zijne glorie weren, voordat hij den h. geest
zou zenden, volgens 't geen wij hem zoo eeven hoorden zeggen:
De geest was nog niet gegeeven, omdat Jesus niet verheerlijkt was. Jois. 7-39.
Niet dat 't anderzins onmogelijk was dat de h. geest kon komen,
maer omdat 't niet betaamde dat de ledemaaten de volheid
van den h. geest op d'aarde ontfangen zouden, vooraleer
hun hoofd tot de volheid van zijne glorie in den hemel ver-
heeven was, van waar hij den h. geest moest zenden, van
waar hij zijne gaaven, en genaede over zijne kerk uit moest stor-
ten, als zijnde de vrugt van al zijne arbeid, van zijn lijden,
en van zijne dood, die hij nog zoude onderstaen, en moeten ster-
ven. In eene verbeeldinge hier van is 't dat Elizeus al-
hoewel hij lang had omgegaen met Elias zijnen meester, nogtans
noit zijnen dubbelden geest heeft gevraegd of gekregen dan als hij uit Elias
ten hemel stond gevoerd te worden. Zoo ook de apostelen zij
kreegen niet de volheid van den h. geest in 't bijweren van hunnen
meester, maer hij heeft hem eerst naa zijne hemelvaerd willen
zenden. Wederom in eene verbeeldinge hier van is 't dat de
hemel 3 jaaren ten tijden van Elias geslooten zijnde de regen 3. Reg. 18-43.
niet kwam dan vooraleer de dienaer van Elias een wolk
als eens menschen voet uit de zee had opzien komen, die van
den wind, en een zwaeren regen gevolgd wierd. Nu dit wolkje
als eens menschen voet uit de zee opkomende is een natuer-
lijk afbeeldsel van Xus, die uit de zee dezer wereld opklimmende,
terstond de genaede des h. geests overvloedig heeft uit-
gestort, welke volheid, en overvloed van genaede des h. geests
niet uitgestort zou worden vooraleer Xus van zijne apostelen
vertrokken, en ten hemel geklommen was. En hierom was 't dat
Xus zeide: Zoo ik niet weg gaa, zoo zal de vertrooster tot
u niet komen. (En hier uit is 't dat wij moeten leeren, ons wel
te wagten van de arbeid en van 't lijden van Xus, die hij eerst moest
onderstaen, en voltrekken vooraleer hij den h. geest zou zenden,
ten opzigten van ons door eenige zonde te vereidelen, want 't
door de zonde is dat de h. geest, die de vrugt is van d'arbeid
en 't lijden van Xus, in ons word uitgeblust.)
3e Een derde reeden, nog waarom 't zenden van den h. geest
moest uitgesteld worden tot naa 't vertrek van Xus is deze
omdat 't geheim van de zendinge des h. geests een meerder en
grooter geloof in d'apostelen vereischte. Opdat dan dit ge-
loof in d'apostelen vermeerderd zoude worden, was 't nodig
dat Xus zig eerst van hen vertrok, door dien zijne lighaame-
lijke tegenwoordigheid hen in eenigen voegen belettede hunne
herten en gedagten tot god op te heffen. Zoo lang als Xus
nog bij hen was, waeren zij nog altijd eenigzings met eene
lighaemelijke en vaardse liefde bezet; immers zij hadden
nog een denkbeeld als of Xus een werelds rijk op zou regten, gelijk
de kinderen van zebedeus dagten, en gelijk de discipelen van Matt. 20-20.
Emmaus verhoopten, dat hij 't was die israël zou herstellen. Luc. 24-21.
Nu deze onvolmaekte liefde moest in hen eerst heel veranderd act. 1-6.
worden voor de komste des h. geests. En dit is ge-

Een zeer afbeeldsel hier van vinden wij
4 Reg 18-

geschied door de verrijsenisse en hemelvaard van Kus. # die
de verscheidene uitmuntende dáden van den godvruchtigen Konink
Ezechiás word geregt: Ezechiás verbrak dat kópere slange
die Moises gemaakt had, omdat de kinderen van Israël in
dien tijdt toe wijrook voor haer gebrand hadden.
Israëls wilden zoo dankbaerig tot dekópere Slange schijnen
dat zij die als gode eerden, en daerom moest de zelve verbróken
worden. Nu dese Slang, zegt Kus zelf een afbeeldsel ver
Jois. 3. geweest te zijn bij Jo. 3. in zijne zaemenspraake met Nikodemus
En gelijk wij zien, dat Ezechiás de Slang verbróken, heft in
de Israeliten de zelve alte groote eere bewezen, zoo ook wapre de
apostelen, door eene alte groote menschelijke genegentheid om
de lighaemelijke tegenwoordigheid van Kus gehegt, en daerom
moest hij van hen onttrokken worden, opdat hunne Godde
melijke genegentheid in eene geestelijke verandering zoude
Dus is't geschied, gelijk Paulus getuyged, Ezechiás in dusaemen
1 die met Kristus omgegaan hadden. alle de apostelen Simonet: wij zegt Paulus, Kennen voortaen
niemand meer naer den vleesche, en alschoon wij ook Kus naer
vleesche gekend hebben, dat is alhoewel wij Kus te voren met
een menschelijke menschelijken genegentheid hebben aengehangen
2 Cor. 5 - 16. Nogtans zegt hij, kennen wij hem nu niet meer, te weten naer den
vleesche, maer onze menschelijke genegentheid, en Liefde is hier
eenemael in eene geestelijke verandert. En hierom was't dat
Immers de apos- dese veranderinge in de apostelen, door't vertrek van Kus
telen om dat zij maer een wijnig te veel hen zoude geschieden, dat hij zeide: Zoo ik niet heenen ga
aen de lighaemelijke zal de vertroosters tot ú niet Komen. # vide in fine.
tegenwoordigh van Kus weeren gehegt, En hier uit is't dat wij met den H. Bern. en andere h. Vad
wierden uit dien hoof- moeten, besluiten en leeren, hoe groot belet dat de apost
den belet de volheid en wereldsche vertroostingen zijn, dan de vertroostingen des h.
van den h. geest te geest. # Item, Ziet, beret met wereldsche en vleeschelijke Luiden
ontfangen. Hoe veel te grooter kan de genade des h. geest niet ontfangen. # Hij is de dreyg
belet zal't zijn dat al die meend de zalinge des h. geest ten, 't vermaek des vleesches
aen de genen die niet 't meel van Egipten, met 't manna, de hemelsche vertroostinge
ten deele maer heel met de aerdsche zaemen te paeuen; want vast gaet't gene Paulus
en gansch aen de wer- zegt: gij Kunt de drink beker des Heeren niet drinken, en de
reld gehegt zijn de h. 3 Cor. 10 - 21. drink beker der dúivelen: gij kunt geen deel hebben aen de tafel
des Heeren, en aen de tafel der dúivelen. Die dan in god gehe
wil worden, moet met David kunnen zeggen: Mijne Ziele
Ps. 76 - 4. zig niet laaten vertroosten, teweten door heenig schepsel, eer
dan zal hem gebeuren't gene david is geschied: die zegt, ik
Ps. 72 - 25. op godt, en wierd verheugd. En dan zal hij wederom kunnen
zeggen: Wat heb ik in den hemel, en wat wensch ik op dat
Buiten ú? geen wonder dan, dat'er zoo wijnige der vertroostinge
van den h. geest in zig gevoelen, want'er wijnige zijn die
ledigen, zuiver hebben, van alle menschelijke en aerdsche
genegentheden. En nogtans deze zijn't alleen die zig
Speend zijn van al wat aerdsch en werelds is, die dezen zijn
bingen van god ontfangen, volgens't gene Jsa. zegt: Wien
Jsa. 28 - 9. zal hij zijn woord doen verstaen
god de webenschap Leeren? wien zal hij zijn woord doen verstaen
De gene die gespeend zijn, zegt de propheet, en die van
de borsten afgenoomen heeft. als of hij zeide:

God, is gewoon zijne wetenschap te Leeren, aan de génen, die
afgetrokken zijn, van een onvolmaekt en zinnelijk Leeven, van
welke zij als van kinder vermaaken, gespeend zijn, en nu be-
kraam geworden zijn tot kloeke spijze, tot de hemelsche weten-
schappen, en goddelijke genaede; bereid zelf om met Liefde en
kloekmoedigheid de zelve voortestaen, en te Lijden.
Willen wij dan, Ld, deze vertroostingen van den h. geest
in ons ontfangen, zoo moeten wij zoo veel vlijt, en zorgeaenwenden
om de vertroostinge dezer wereld, uit ons te verbannen, als wij
te vooren aangewend hebben, om die na te jagen, wij moeten
wijgeven in iet anders getroost te willen, worden dan in god,
en zoo zullen wij met David, godegedenkende ons verheugen.
hier toe wierden, d'apostelen, door 't vertrek van Xus bereid
daer toe was 't hen dienstig dat hij henen ging, opdat zij
ontbegt zijnde van zijne lighaemelijke tegenwoordigheid,
zig tot god meer, en meer zouden verheffen, en dus bereid
gemaakt worden, om den h. geest te ontfangen. Dit is geweest
de zorg van alle gods heiligen, teweten, alle wereldsche
vertroostingen, die buiten god zijn te vlugten, om met de
verstroostingen des h. geest vervuld te worden. En dit moet
onze zorg wezen. O wat zorg, wat vlijt zou men aenwen-
den, indien iemand gezegd, en beloofd zou worden, dat hoe
meer aarde, en vuijligh men uit zijn huis zou werpen, 't
zelve des te meer met goud vervuld zou worden? wie is er
die niet alle vuijligheid, en aerde uit zijn huis zou gooijen?
Nu hoe veel te meer men, van d'aerdsche vertroostingen
van den Liefde, en aankleevenheid der schepselen uit ons ver-
bannen, zullen hebben, des te meer zullen wij met gods geest
bezield, en vervuld worden, om van de zelve hier te leeven,
door de vermeerderinge der genaede, en hiernaemals van
de zelve in alle eeuwigheid te leeven &

Zie daar de verklaaringe onzer opgenoomene
woorden, en in de zelve 3 reedenen waarom 't d'Aplen nuttig
was dat Jesus door zijne dood, verrijzenisse, en Hemelvaard
van hen ging tot den Vader, zoû de Vertrooster de h. Geest
tot hen koomen. Ider dier 3 reedenen kan ons een zoet
Lesje geeven. En wel 1o. was 't d'Aplen nuttig dat Kristus
eerst van hen ging zoude hij den h. Geest den Vertrooster
tot hen zenden, opdat 't zoude blijken, dat heel de h. Drie-
ëenheid 't werk onzer herscheppinge, of verlossinge uit
louteren genade bewerkte, gelijk de zelfde h. Drieëenheid
ons heeft geschapen? ei! wat Liefde, wat dankbaar-
heid zijn wij dan aan gode, Vader, Zoone, en h. Geest
schuldig, die niet alëen door de scheppinge in onze
ziele zijn beeld heeft ingeprent, maar ook 't geschon-
den beeld uit zuivere en enkele genade en barmher-
tigheid in ons hersteld, en als herschapen heeft?
Des Laaten wij al meenigmaal met een dankbaar herte

Toepassing

Eph. 1-3. met den Apostel uitroepen: Geloofd, of gezeegend en gedankt, zij God, de Vader Onzes Heeren J. C., die ons door Kristus gezeegend heeft, met allen geestelijken zeegen, en hemelse gaaven.

2°. Zeiden wij dat 't d'Aplen nuttig was, dat Kristus eerst van hen ging door zijne dood, verrijzenisse, en Hemelvaard, zoude hij hen den h. Geest den Vertrooster zenden, omdat die zending was de vrugt zijner aanstaande Lijden en dood? O! wat een zoet Lesje voor ons, dat w'ons tog wel moeten wagten dat wij de vrugt van Jesus Lijden, dood, verrijzenisse, en Hemelvaard niet vereidelen door eenige grove zonde, waardoor wij de vrugt van Jesus gaan tot den Vader zouden vereidelen en in ons te niet doen. Des zullen wel gedenken de Lesse van den Apostel: Wagt u dat gij den Geest niet uitblust; en wederom: Bedroefd den h. Geest Gods niet, met den w gij bezeegeld zijt tot den dag der verlossinge. Voelen wij onze eigene zwakheid in de voorkoomende geleegenheden, of bekooringen, naar 't Vd. van den Ap: zullen wij den Heere des te ernstiger, en aanhoudender, ik zeg, driemaal bidden, opdat zijne kraft in onze zwakheid volbragt werde; met David zullen wij tot den Heere roepen: Ne projicias me a facie d.

1. Tess. 5-19
Eph. 4-30.
2. Cor. 12-8.
Ps. 50.

3°. Eindelijk zeiden wij, dat 't d'Aplen nuttig was dat Kristus &c. omdat zij nog al te menschelijk aan zijne zienlijke en lighaamlijke tegenwoordigheid gehegt waren? Wij moeten daaruit besluiten, en leeren, met den h. Berns. enz., wat belet selen d'aardse en werreldse vertroostingen zijn om aan die van den h. Geest deelägtig te worden. Immers d'Aplen enz. ut supra

Vado ad eum qui misit me.

Dominica 4ta Paschatis 1742. 56.

Jois. 16. v. 5.

67.

'T was voorwaar een regt denkbeeld, 'tw de Patriarch Jacob had van zijne leven, als hij van Pharao gevraad, hoe veel jaaren hij oud was, tot antwoord gaf: de dagen van mijne vreemdelingschap zijn... wijnig en rampspoedig. Gen. 47. 9. A. A.

Jacob aldus den Koning antwoordende gaf duidelijk te kennen, dat hij zig hier in dit leven maar aanzag als een reiziger, en vreemdeling, die op weg is om naad' eeuwigheid te reizen.

Zulk een denkbeeld had niet alleen Jacob, maar ook alle de heilige patriarchen des O. T. van deze zeide Paulus: zij beleeden dat zij uitlanders, en vreemdelingen waren op der aerde. H. b. 11-13

Zulk een denkbeeld van 's mensche leven, willen de Prinsen der Apostelen Petrus, en Paulus dat alle Christenen hebben. Welbeminden, zeide Petr., ik vermaen u als vreemdelingen, en uitlanders &c. Wij hebben zeide Pau, hier geen blijvende stad, maer wij zoeken de toekomende. 1. Pet. 2. 11 Heb. 13. 14.

'T is dit zelfde denkbeeld van ons leven 'tw ons telkens dagelijks vernieuwd word door de dood van zoo veele duizenden millioenen, die gestaedig naad' eeuwigheid reizen.

En zie 't is ook dit denkbeeld 'tw de Heere Chs aen zijne Apostelen, en aen ons allen van zijne en ons leven wilde geven als hij zeide: Vado ad eum qui... 't is zoo veel als of hij zeide: Hier heb ik geen verblijf op de wereld, mijne verblijf is bij mijnen vader, die mij gezonden heeft, daer gaa ik, daer trek ik henen, Vado ad eum qui misit me.

Liber hae Chri Dni verba ad Litt. explicare, et Moralia deducere. Attendite

Propositio

Mirum fortè cuiqm videbitur quod Dns in hoc
dicat: Vado ad eum qui misit me, cum antea in hoc
eodem sermone post Coenam Jois 14. dixerit: Ego in
patre, et pater in me ē. Si ergo Chs in patre, et pa-
ter in Chro ē, quōo dicit in textu, Vado ad eum qui
misit, vel ut alibi, Vado ad patrem?

Mogelijk zal iemand hierop antwoorden, dat
'er 2 naturen zijn in Chs, eene godlijke, en eene me-
schelijke natuer, en dat volgens deze 2 verscheiden
naturen, de verscheiden Spreuken van Chs versch
denlijk moeten uitgeleid worden, dat Chs volgens
zijne menschelijke natuer Sprake als hij zeide: Ego
ad... en volgens zijne godlijke als hij zeide: Ego in

Doch om de waerheid te zeggen, dit antwoord
slaet niet door, en voldoet geenzins op de voorge-
stelde vraege, jaazelfs slaet niet, doordien het
zeker is, dat in al de waerde menschelijke natuer van Chs
aldaer ook is de tweede persoon van d'alderh. Drievul-
digheid, en de gansche h. Drievuldigheid, en bijge-
volgh dat daer ook de Vader is. Waeruit dan van zelfs
volgt, dat Chs in zijnen Vader, en zijne Vader in hem
is, hetzij dat wij hem betragten volgens zijne godlijke
natuer, hetzij volgens zijne menschelijke natuer.

Zoodan om deze 2 waerheid op te losschen, en te
zien op wat wijze Chs tot zijnen Vader is gegaen, is
staet ons aen te merken, dat men op verscheidene ma-
nieren, deze wereld kan verlaeten, en gaen tot den
Vader.

1mo D'eerste manier is, als wij verligt door
't geloof, versterkt door de hoop, en ontsteken door
de liefde Gods terdeeg beginnen te beminnen, ver-
laetende alzoo de wereld i.e. de zondige, en wereldsche
begeerlijkheden, en ons begevende niet meer ons lig-
haem, maer met de ziele naar ons regte Vaderland 't
hemelsche Jerusalem, zoodat wij niet tegenstaende
onze ziel in 't ligtaem nog besloten is, met paul zeg-

Phil. 3

Conversaa nra in Cœlis ē.

En dit is d'eerste manier om de wereld te verlaeten, en naaden hemel te gaen. Maer alzoo de zelve alleen, ~~alleen~~ eigen is aen de genen, die godt door de zonden verlaeten hebben, en zig nu van de zelve tot godt bekeeren, zoo ~~en~~ heeft deze manier van tot den Vader te gaen, zeggende met eenen verloornen zoone: Surgam, et ibo ad patrem, geen plaets in den Heere Chs, alzoo de zonde in hem geene plaets heeft kunnen hebben, en vervolgens hij zig van de zonde tot zijnen Vader niet heeft kunnen keeren.

2°. De twede manier van te gaen tot den Vader is dat de genen die op deze eerste maniere de wereld nú verlaeten hebben, scheidende door de doodt uit dit leven, godt ~~haen~~ hunne opperste goed omhelsen in den hemel. En op deze maniere verlaeten alle heiligen overledenen deze wereld, en gaen tot den Vader. aen alle de deze zegt de Heer: Serve bone et fidelis, intra in gaudium Dnitui Matt. 24

Maer deze manier diend ons nog niet om te beantwoorden deze vraeg, hoe de Heere Chs is gegaen tot zijnen Vader. Want 't is buiten allen twijfel dat de ziel van Chs van 't eersten ogenblik zijner ontfangenisse genooten heeft het heldenaenschijn van gods ~~[illegible]~~ heerlijkheid uit hoofden van de vereeninge der menschelijke en godlijke natuere in een persoon. Zoodat de text Vado ad patrem geenzins kan verstaen worden van de twede maniere van de wereld te verlaeten, en te gaen tot den Vader, volgens w̄ de zielen der afgestorvene heiligen gaen, en toegelaeten worden tot den Vader.

3°. Den laesten eenderde manier van de wereld te verlaeten, en te gaen tot den Vader is, dat niet alleen de ziel, van de w̄ wijdus verre alleen maer gesproken hebben, maer ook dat de ziel, en 't lighaem de wereld verlaeten, zoodat 't lighaem bevrijd word van alle wereldsche veranderingen, en bederflijkheden, zoodat 't onsterflijk, en ~~glorieus~~ heerlijk word, zoodat 't geen dorst, geen honger, geen hitte, geen koude, geen slaep, geen vermoeidheid meer is onderworpen,

Eenemanier van te gaen tot Vader die eigen zal zijn
aen alle uitverkoornen ten jongsten dagen, wanneer
zij met een ~~glorieus~~ heerlijk lighaem zullen verrijzen, en gaen
tot den Vader, van deze verrijzenisse, of van dit gaen tot
den Vader zeide Paulus: de dooden zullen verrijzen, en wij
3. Cor. 35-52 zullen veranderd worden: want dit bederfelijke lighaem
moet d'onbederflijkheid, ~~aendoen~~ en dit sterflijke moet
d'onsterflijkheid aendoen.

Nu op deze maniere was Chs nog niet gegaen tot den
Vader, maer hij was nog in de wereld onderworpen aen
alle wereldsche ongemakken. Dog willende te kennen
geeven aen zijne Apostelen, dat hij door de dood ^ de sterf-
lijkheid, en bederflijkheid zijns lighaems zoude afleg-
gen, en wederom een vernieuwd en heerlijk lighaem
aennemen, en alzoo door zijne hemelvaard gaen tot zijnen Vader, zoo zeide
hij hen: Vado ad eum qui misit me. En wederom Ex
Exivi a pre, et veni in mundum, iterum relinquo mun-
dum et vado ad prem. q. d. Ik ben uitgegaen van mij-
nen Vader en gekoomen in deze wereld, niet dat ik van
mijnen hemelschen Vader afgescheiden ben, want Eg
in pre, et pr in me ē, maer ik ben van hem uitgegaen
aenneemende de menschelijke natuur, een sterflijk en
bederflijk lighaem, een lighaem gelijk aen t uwen,
onderworpen aen koude, hitte, honger, dorst, en alle
andere lighaemelijke ongemakken, en in dier voegen
ben ik in de wereld gekoomen; maer nu iterum relinquo
mundum, et vado ad prem, niet dat ik t menschelijk
lighaem voor goed en altoos aflegge, maer ik verlaet
de wereld, doordien ik voortaen een ~~glorieus~~ heerlijk en onster-
lijk lighaem zal aenneemen, t'w geen wereldsmaer
een hemels leven, zal leven, zonder de minste
onderwerpinge aen eenige wereldsche ongemakken.
Zoodan dit is de zin van Chs woorden Vado ad prem
ik zal mijne sterflijke lighaem afleggen door de dood
en door mijne verrijzenisse een ~~glorieus~~ heerlijk lighaem aennemen
Dat dit d'egte zin van deze woorden is blijkt uit
Luc. 24. alwaer de Heere Chs aen zijne Apostelen zei
Hae

^ en de daarop volgende verrijzenisse

en door mijne daarop volgende hemelvaard gaan tot den genen die mij gezonden heeft.

Hæc sunt verba quæ locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum. Immers wat wil dat tog zeggen: Als ik nog bij u was? Wel was Chs dan niet bij zijne discipelen als hij hen dus toesprak? Voorzeker jaa, Chs was toen wel bij haen, maer niet als voor dezen, niet met eene sterflijk en bederflijk lighaem, zoo was hij voor zijne dood bij hen geweest, en daerom zeide hij als ik nog bij u was; nu had hij een heerlijk lighaem bevrijd van alle ongemakken aengenoomen, nu was hij op den wegom door zijne hemel vaerd te gaen tot den Vader

Zoodan zie daer hoe dat ? moet verstaen worden, dat Chs zegt: Vado ad eum qui misit me.

Dog nog eene woordtje eer wij van de letter afstappen

NB quod Chs dicat Vado, ō, trahar, ō, cogar, sed ego ipse Vado, q.d. ik zal mijn sterflijke leven van zelfs afleggen, moriar qā sic volo. Concordat quod alibi: Niemand neemt mij het leven af, maer ik leg het van mij zelfs af. Ik heb de magt om het af te leggen, en ik heb magt om het weder aen te neemen. Sic et prædictum: oblatus ē qā voluit. Joes. 10-38

NB quod Chs dicat Vado, in præsenti, et ō in futuro Vadam, quo innuit quod Spr mortem suam præoculis habuerit, unde et sæpissime de ea locutus fuit.

Sed ad Moralia.

Applicatio

Ac 3mo quidem si Chs dicat Vado ad eum qui misit me, idem et nos dicere dbms; vox capitis usurpanda quotidie membris. Vita nrā ē transitus super terram. Daerom, gelijk w' in den beginne zeiden, te regt zagen de heiligen des O. T. zig maer aen als reizigers, als vreemdelingen, en uitlanders op deze wereld, daarom wel te regt vermaen in ons d'Apost. dat wij ons allen zoo aenzien, en zoo gedraegen moeten. Salluntur qui manentem hic sibi imaginantur civitatem.

Nu is ons leven maer een doorgang, een weg, hebben w' hier geene verblijvende plaets? als reizigers moeten w' ons hier maer ophouden, in den herberg van deze wereld, wij moeten hier niet blijven hangen, onze reis

(alles moeten wij mede nemen, opdat van ons reizende naad, eeuwigheid, in d'uere der doodes gezeid mag worden
Beati mortui....
Opera n illorum sequuntur illos,
opdat wij voor Chs verschijnende zullen kunnen zeggen
Dne... ecce alia duo supplucratus
Luc. 12-33

niet vertraegen, of veragteren, wij moeten niet denken van hier palijsen te timmeren, hier veel lands, en zaken te winnen, maer altijdt tragten voort te gaen, na eene gelukkige eeuwigheid. Reizende luiden, zijn altijdt zorgvuldig dat zij niets vergeeten in de herberg, alles draegen zij mede, of zenden het vooruit. Reizende wij dan in dit leven, is de wereld onze herberg, zoo ten wij ook wel toezien dat wij niets in deze herberg laten leggen, (Heeft godt ons met tijdelijke goederen gezegd wij moeten die vooruit zenden naaden hemel door de handen der armen, en behoeftigen, volgens den raedt des Heilands zeggende: Geeft aelmoessen, maekt u sakken die niet verslijten, een onvergankelijken schat in den hemel, daer de dief niet aenkomt, en die de mot niet bederft:

X qui in imo navis stertentes nesciunt quantum provehantur, aut quo jam pervenerint

2do Zeide Chs vado, en niet vadam.... Idem et nobis dicendum. Jam nunc tendimus ad aeternitatem ut hoc meminerimus in Baptismo candela accensa nobis in manibus tradita fuit.... Unde recte Sapient. 5-13.

Incertum e quando ad metam vitae, et ff mortem ad aeternitatem pvenerimus. Similes sumus navigantibus

Atq ideo monet Dns dat wij bijtijds, van nu af ons vaerdig zouden maeken, en tot de reis bereiden; Dat uw lenden om gord zijn (inquit Dns) en brandende kaersen in uwe handen, en weest gelijk de genen, die hunne heer opwagten, als hij van de bruiloft moet wederkomen, opdat, als hij komt kloppen, zij hem terstond zouden opendoen. Zalig zijn die knegten, die de heer, als hij komt zal vinden waeken. Ik zegu voorwaer &c Weest dan op uwe hoede, want de zoon des mensche zal komen ter uere als gij 't niet denkt:

Luc. 12-35...

Itaq graviter errant, qui spe in futurum differunt melioris vitae proposita, qui putant spe tempus sufficere ut sese itineri accingant. Exemplo sint virgines fatuae....

Fortassis jam imminet vitae meta: die ergo ô homquis

quisquis es, quid tibi nunc foret animi, si scires hoc mense, hac hebdomada, hac die, vel hora te moriturum?... Die ergo, Vado, et ō, Vadam.

3tio Zeide Chs, Vado, ō, cogor, trahor, sed ego ipse Vado, libenter moriar...

1 Idem et nobis dicendum, praecipue cum tempus moriendi erit, dum in lecto mortis decumbemus. Tunc ō coacte, sed perlibenter dicemus cum Chto, Vado ad eum qui...

Zoo is wel eer een onde Simeon, ons door zijn V. B. voorgegaen. Nunc dimittis servum tuum Dne...

Sie item Paulus: Cupio dissolvi, et ee cum Chto. Phil. 1-23

Sie Chts, Vado... Sie et nos dbms. Adveniat regnum tuum. Ja dog, koom Here Jesus Apoc. 22-20.

3 Ja zoo 't al gebeurde dat w' op ons ziekbed leggende eene natuerelijke afkeer voelden van de dood, het gene natuerlijk is, 't gene de heiligste zelfs wel gevoelen; want de dood een straf der zonde is... 2. Tim. 4-7

dit zullen w' overwinnen door de hoop van d'overgroote vergeldinge die 'er op zal volgen, vol van hoop, en betrouwen zullen wij met een Paulus zeggen; Ik heb een goeden strijd gestreden, mijnen loop voltrokken, het geloove behouden. Voordaen is mij de kroon der regtvaerdigheid toegelegd, met w mij de Heer in dien dag vergelden zal als een regtvaerdig regter.

2 ~~Ja zoo 't al~~ Gebeurd het dat wij op ons ziekbed leggende ~~nog~~ zouden wenschen nog wat te leven, tot nut, en voordeel van man, vrouwe, of kinderen, &c. wij zullen egter zoo gesteld wezen, dat w' onzen wil aen gods wil altijd onderwerpen; dan zullen wij 't V. B. van den Heere Jesus ook gedenken, en bidden Transeat à me calix iste... Verumtamen, ō sicut ego volo, sed sicut tu. Sic S. Martinus morti proximus dei voluntati se submittebat, sperabat mori, attamen paratus vivere si populo esset necessarius. Hoc et Pauli votum erat. Phil. 1-23.

Vado ad eúm qui misit me, et nemo ex vobis interrogat me: quo vadis? Dom. 14. Paschatis 1761.

Jois. 16. 4. 5.

Hij bevat niet qualijk het gebruik van de tonge, en mond in't sprèken, die de zelve d'uitlegger van 't herte, en der innerlijkste gedagten noemd.

Gelijk d'afgezant van een Vorst zig staags bevlijtigd om des zelfs wil en meining bekend te màken aan den genen tot wien hij is afgezonden, zò is de tong en mond gestàdig bèzig om de gedagten en bevattingen van't herte te verkúndigen: De tong en mond gaan buiten pligt indien z'iet anders uitten als't hert meend.

Gelijk een vat uitgeeft dat't in heeft, zò geeft de mond van een eerlijk mensch uit het gene in't gemoed beslòten is. ja hoe't gemoed met ènige gedagten meer vervúld is, hoe de mond'er dikwilder van spreekt.

Dit getuigd d'eúwige Waarheid Jesús zelf met zijne woorden en werken. Matt. 12. en Luc. 6. zeide hij: Ex plenitúdine cordis os loquitur q. d. 't is genoeg als men den mond hoord sprèken om overtuigd te zijn wat gedagten het hert vervúllen. Deze is'er de gezant, deze is'er de getuigen van.

Indien men tot het dagelijks gesprek van den Zaligm overgaat men zal aanstonds wederom van deze waarheid overtuigd zijn. Wat meend U. A. dat de voornaamste stof van zijne heilige gedagten hier op aarde was? O! al scheen hij door zijne menschelijke natúur zijns Vaders rijk verlàten te hebben, zijne gedagten waren egter staag op hem 't eúwig voorwerp zijner onbevattelijke liefde, hij vagt altoos zijnen wil te doen, en tot hem weder te kèren. Hierom zeide hij tot zijne moeder, en den h. Joseph: Nesciebatis qa in his quæ patris mei st oportet me esse? Hierom zeide hij tot zijne Aplen: Cibus meus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me. Luc. 2. Jois. 4.

daar door te kennen gevende, dat, gelijk de menschelijke natuur door 't gedurig nuttigen van spijs en drank onderhouden word, hij ook zò gedurig bezig was met op zijnen Vader te denken, en van hem te spreken. Ja hoe digter de Heiland bij zijne dood quom, hoe hij meer van zijnen Vader sprak, en van zijne reis tot hem. Men hoefd maar alleen zijne zamenspraken Jois 14, 15 en 16, effen voor zijne dood met zijne Apostelen gehouden, t'overlopen om'er de blijken van te hebben. Ja zelfs scheen hij verbolgen te zijn dat zijne Leerlingen ook over deze stof met hem niet spraken.

Onze textwoorden kunnen ons hiervan overtuigen waarin hij niet alleen van zijne reis tot den Vader sprak, maar ook zijne Aplen scheen te bestraffen dat zij van hunnen kant daar geen gewag van maakten. Ik ga (zeide hij) weg tot den genen die mij gezonden heeft, en niemand van u vraagd mij eens: Waar gaat gij henen?

Propositio

Wij zullen 1°. deze woorden naar den Lett: verklaren

2°. dan zullen wij in de zelve niet alleen onzen troost zoeken, nam dat onze dood ook een reis tot den Vader is; maar ook onze pligt hierin erkennen om ook dikwils daarop te denken, en van te spreken, gelijk Jesus van zijne Aplen vereischtte. Attendite

Zò lang d'Aplen met den gezegenden Zaligm omgingen, en met ène wondere liefde en tederheid in zijn alderheiligste gezelschap met de niewe Evangeliesche waarheden gevoed wierden, sprak hij hen wijnig van zijne toekomende Lijden, en alleen door duistere en verbloemde spreekwijzen, veel min boezemde hij hen in al het Lijden, en de droevige vervolgingen, die hen over 't hoofd hingen. Zij waren nog niet in staat om onverschrokt deze droevige voorzeggingen te verstaan, terwijl de grondwaarheden van 't Ev: nog gene genoegzame wortelen in hen geschoten hadden. Jesus moest hen nog voor een tijd op een zoete manier, als een klokhen haze kuikens onder de vleugelen van zijne menschelijke tegenwoordigheid opquaken, en sterk maken. Maar evenwel als de tijd van scheiden naakte, moesten zij deze harde waar-

waarhèden ook wèten, opdat zij 'er in 't gevolg niet onder beswijken zoúden; maar zig troosten misdien ze hen van húnnen lieven meester voorspeld wàren. Hierom stelde hij ze hen op 't Laast van zijn leven nàkend voor, zeggende effen voor onzen text: Zij zúllen ú úit de vergàderingen stooten, ja &c. Hierop spreekt Jesús onze text úit, maakt hen zijn vertrek bekend, en steld dit als de reden van die droevige voorzegginge de manier, op dew hij zijn vertrek bekend maakt, is: Ik ga nú weg tot den genen die mij gezonden heeft

Niemand twijfeld, of Jesús wil hier mè zeggen, dat hij de wereld verlaat, en tot den Vader keerd. Maar egter verscheide zijn de gevoelens over de nette úitdrúkking waar door hij zijne reis bekend maakt.

1o. Enige meinen, dat Jesús door 't woord Weggaan alleen zijnen toekomenden dood verstaat, volgens een bekende spreekwijs van 't oúde Testament, waarin 't woord van den weg van de gansche aarde gaan, of enkel Weggaan sterven betèkend. Maar Chs zeid iet meer, hij zeid niet alleen, dat hij zal sterven, maar voegd bij zijn vertrek de plaats daar hij na toe gaat. Ik ga weg tot den gènen, die mij gezonden heeft

Zie Josúe 23-14
3. Reg. 2-2.
Ps. 38-14.

Een oúde Uitlegger meend dat Jesús in den text als bij gelijkenis spreekt, en die schijnt t'ontleenen van den Zonne-weg, waarvan David eertijds zeide: Hàre opgang is van 't einde des hemels, en hàre omloop tot aan 't einde q. d. gelijk de Zonne in haren omkring tot 't zelve púnt wederkeerd van waar zij is opgegaan, zò ga, ik de Zon der regtvaardigheid, opkomende úit de hòge hemelen, na dat ik nú door de stràlen van mijn Ev: d'aarde heb beschènen wederom derwaars i. e. gelijk hij lager N. 28. zeide: Ik ben van den Vader úitgegaan, en in de wereld gekomen, nú verlaat ik wederom de wereld, en ga tot den Vader. Dog egter dit drúkt nog niet júist of net úit de spreekwijs van Chs in den text.

Albertus magnus

Ps. 18-7.

2o. Dierhalven de beste, en eenvoúdigste úitlegging van dit deel van onzen text is, dat Jesús door 't gaan tot den Vader verstaat het deel van zijnen loop dat 'er nog overig was ten opzigt van zijn verlossers ampt, nam dat hij nog moest lijden, nog moest sterven, nog moest

opstaan van de dòden, nog moest ten hemel klim-
men, en gaan zitten aan de regter hand des Vaders.
En dit noemd hij den weg waar door hij tot den Vader
keerd. Dús sprak de verrèzene zaligm. daarna
van zijn Lijden en dood, als hij van den weg tot zijne
Luc. 24-26. glorie bij den Vader tot d'Emaúsgangers zeide: Moest
de Chs deze dingen niet Lijden, en alzò ingaan in
zijne heerlijkheid? Jesús wil dan zeggen: 't laatste
deel van mijnen loop nàderd, ik stà nu zò reisvaar-
dig, om door mijn Lijden, dood, opstanding, en he-
melvaart tot den Vader weder te kèren, dit maak
ik u bekend.

Maar, zal iemand zeggen, waarom noemd Jesús
zijn dood, Lijdend een wedergang tot den Vader?
Was hij dan geheel van den Vader gescheiden als hij
hier op de wereld wandelde, en zijn ampt, waartoe
hij van den Vader was gezonden, verrigtte?

℟ Geenzins! A. F. Jesús is altoos Godt geblè-
ven, en dús volgens deze natúúr noit van den Vader
gescheiden. Hiervan zeide Joes met 't begin van zijn
Jois. 1-1. Ev: In 't begin was het Woord, en het Woord was bij
godt, en 't Woord was Godt. Hier op sloeg dat Joes
aldaar H. 18 zeid, dat d'ènig gebòren zoon is in den
H. 18 schoot des Vaders. Jesús getúigd dús zelf dat hij
door zijne komst op de wereld zijnen Vader niet had
verlàten, maar door zijne godlijke natúúr met hem
vereenigd bleef, als hij tot zijne discipelen zeide:
C. 14-10 Geloofd gij niet dat ik in den Vader, en de Vader in
mij is?.... 't is de Vader, die in mij blijft, die de werken
doet. t. e. door de godlijke natúúr, waardoor ik met den
Vader nog vereenigd ben, doe ik de miràkelen. En dus
getúigde Jesús genoeg dat hij door zijne godlijke
natúúr van den Vader niet gescheiden was. Maar
als hij in onzen text te kennen gaf, dat hij wederging
tot den Vader, wilde hij zeggen, dat hij den staat zijner
vernèderinge wederom ging verlàten, dat hij d'uit-
lijke gedaante van ènen slaaf, die hij mensch wordende
Phil. 2. had aangenòmen volgens paulus, wederom stond te
verlàten, als hij door zijn Lijden, dood, verrijzenis
en hemelvaart wederom in zijne heerlijkheid zoude trè-
den,

den.

Als wel eer David in zijn 10 jarige ballingschap, elendig en arm was, scheen in hem gene koninglijke heerlijkheid uit, al was hij nu al volgens gods bevel koning gezalfd. Maar als hij na't overwinnen zijner vijanden ten laasten zijne koninglijke heerlijkheid aannam, toen ging hij eerst tot zijn koningrijk. Dus verliet Jesus nog zijnen Vader nog zijne heerlijkheid, al had hij zig om ons en onze zaligheid tot de dood des kruis vernederd, maar na zijne vernedering ging hij wederom dooreen uiterlijken glans tot zijnen Vader nu als mensch verheerlijkt, en gezeten aan de regter hand des Vaders

Na dat Jesus dus van zijn vertrek tot den Vader had gesproken, en hier door de gemoederen der bedroefde Aplen zogt te kalmen, zo gaat Jesus voord en beklaagd zig over hunne doffe stilzwijgendheid. Niemand (zeide hij) van u vraagd mij eens: Waar gaat gij henen?

Maar, elaas! de droevige voorzeggingen des heilands hadden de harten der discipelen zo beklemd, dat zij onbequaam wierden, die taal te verstaan, agtervolgens het gene eertijds een oud poeet van d'onmatige droefheid zeide: Curæ leves loquuntur, ingentes stupent. Klijne angsten doen spreken, maar overgroote verstommen. Jesus scheen dan op een zagte manier hen hunne stilzwijgendheid te verwijten, en tot gesprek aan te manen, zeggende: Niemand van u vraagd mij eens: Waar &c.

Een zwarigheid ontmoetten wij in deze korte woorden van Jesus, nam hoe hij konde zeggen, dat zijne Aplen hem niet vroegen, waar hij henen ging, terwijl zij eerlang meer als eens hem hierover hadden aangesproken? Immers onlangs zeide Petrus: Dne quo vadis? Thomas had ook effen te voren de zelve vraag gedaan: Dne nescimus quo vadis, et quoo possumus viam scire? Joh. 13. 36. c. 14. 5

Het zoude onnut zijn hier over verscheide gevoelens aan te halen. Alleen is't genoeg om deze zwarigheid op te lossen het gevoelen van den ouden

Euth. in hunc Locum.

~~[illegible]~~ Euthimius bij te brengen. Deze Lè-
raar antwoord op twe manieren.

1º Volgens dezen deftigen Uitlegger wilde Jesus
niet klogen, dat zij hem juist niet gevraagd hadden
waar hij henen ging, want Petrus en Thomas hadden
dit kort te voren gedaan; maar wat hij ging doen? wat weg
hij zoude nemen? wat 't inzigt en d'oorzaak van zijn
weg gaan was? wat glorie hij ging bezitten? hier
over hadden zij hem niet gevraagd. Petrus had wel
gevraagd waar Jesus henen ging, mits hij meende
dat de Heiland na een vreemd gewest zoude trekken
daar hij hem wilde volgen, ja zelfs hem overal ver-
dedigen, zo ver dat hij zijn leven voor hem wilde
ten besten geven; maar van de hemelsche glorie,
die Jesus ging bezitten, en dien weg daarna toe, daar dagt hij wijnig om.
Hierover dan bestraftte Jesus hen, dat zij niet vroeger
waar hij na toe ging.

2º Daar en boven volgens den zelven Leraar
wilde Jesus door zijne klagten: Niemand van u
zijne Aplen aanmanen om voord te varen met vragen
Petrus had wel gevraagd, maar geen antwoord ge-
krègen. Thomas had ook wel begonnen te vragen,
maar zonder volkomen onderregting. Hij wilde dan
dat zij van een zaak van zo groot gewigt zo lang
zouden vragen, dat zij onderregt waren, hij wilde
dat zij als goede vrienden, horende dat hij reisvaar-
dig stond, wat omstandiger aangaande zijne reis
zouden gesproken hebben, op dat zij d'omstandig-
heden, en vrugten van zijn vertrek dus beter
zouden bevatten.

Dus klaagde dan Jesus in 't twede Lid van onzen
text: Niemand van u vraagd mij eens: waar &c.

In 't kort dan wil Jesus in beide de Leden van onze
text zeggen: Ik ga tot den Vader, en ik stap in den
weg tot mijne verheerlijkinge, het laaste deel der
verlossinge. Ik ga tot mijn Lijden, dood, opstand
en hemelvaart. door dezen weg ga ik om zelfs in
mijne menschelijke natuur aan de regterhand mijns
Vaders verheerlijkt te worden, waar van mijne god-
lijke natuur noit gescheiden is geweest. Maar,
elaas!

claas! terwijl ik dezen weg inslà, die het menschelijk geslagt zò nút zal zijn, zò vraagd mij niemand, na d'omstandigheden, van dezen wonderen weg, niemand, alhoewel gijl wel begonnen hebt, houd aan met vràgen tot dat ik hem hier over als een goed vriend onderregt heb.

U. A. vat nú ongetwijfeld waar Jesús in onzen text, volgens den letterlijken zin, hènen wil. Zie nú ook eens wat troost en lèring in den zelven bevat is.

Applicatio

1°. Hierin zit een heerlijke troost balzem voor de vròmen of regtvaardigen. hoe veelen zijn'er onder hen die, terwijl zij bèzig zijn om hùnnen roep en verkiezing te verzèkeren door deúgden en goede werken, evenwel een gedúrigen schrik hebben voor d'aanstaande dood?

1. 't is waar, indien men de dood in zig zelven beoagd, niets is'er al schrikkelijker, niets vervaarlijker als de zelve. 't is hierom dat een oúd heidens philòsoof van de zelve zeide: Terribilium omnium terribilissimum mors est: Wout wat kan'er schrikkelijker voor het ròdelijk schepzel den mensch zijn, als dat die taije band, die ziel en lighaam vereenigd, op de gevoeligste en smertelijkste manier zal gebròken worden, als de dood ons zal beròven van al wat wij hier in de wereld kennen?

2. Zien wij ze aan met opzigt op d'oorzaak waardoor zij op de wereld gekòmen is, de zonde heeft haar gebaard. de belòning van de zonde (paú:) is de dood. Rom. 6-23.

Godt heeft de dood in Adam, na dat hij gods gebod had overtrèden, aan 't menschelijk geslagt tot straffe dier zonde opgeleid, die schúld moeten wij allen boeten. Waarom d'Apostel wederom zeid: gelijk de zonde door een mensch in deze wereld gekòmen is, en door de zonde de dood, alzò is de dood tot alle menschen doorgegaan, dewijl zij alle door hem gezondigd hebben. C. 5-12.

Maar zie hier A. F. de troost voor de vròmen, die Godt hier zoeken te dienen, de dood, in zig zelve zò schrikkelijk, en een straf der zonde, heeft Godt voor hen gemaakt de deúr tot 't leven, door de dood gaan en kòmen de vròmen tot 't voornaamste voorwerp hùnner liefde. Onder het midden der doodspijnen,

ten

kunnen zij op hun sterfbed met Jesus, die hen is
voorgegaan om hen een plaats te bereiden, zeggen:
Ik ga tot Godt mijnen hemelschen Vader, ik ga tot
mijnen Heer, ik ga tot het bezit van 't gene ik boven
alles heb bemind.

Zò lang wij hier op deze wereld zijn kan gene regt-
vaardige tot een zaligmàkend gezigt van Godt toe-
gelàten worden. Non videbit me homo, et vivet zeid
Exod. 33. Godt. Maar in dat pijnlijk ògenblik, dat uiterlijk
zo schrikkelijk schijnt, zal het dekzelkleed van d'
ògen der regtvaardigen afgenòmen worden, als zij
door de dood tot Godt hunnen vader zullen gaan,
als zij met Jesus zullen zeggen: Ik ga tot den ge-
nen die mij hier op de wereld heeft gesteld om hem teken-
nen te beminnen, en te dienen, en nu voor alle eeuw-
heid te bezitten. Hier op zag de h. Paulus na dat
hij d'aanstaande tijd van zijne dood had te kennen
2. Tim. 4-6. gegeven zeggende: de tijd mijner ontbindinge is nà-
h. 8. kende, 'er aanstonds bijvoegende: Voordaan is mij de
kroon der regtvaardigheid toegelegd &c.

Ach! indien ijder Chten eens lèvendig betragtte
dat ons aller pligt is zò te sterven, dat wij op ons
doodbed zullen kunnen met Jesus zeggen: Ik ga
tot den Vader, wat een andere manier van leven zou
men dan gewaar worden? men zou aan 't tijdelijke
geld goed, eer, en weelde zò niet gehegt zijn, maar
denken dat wij hier in dit lèven op de reis zijn na
d'euwigheid, dat w'ons in de wereld als reizigers
in de herberg maar moeten ophouden reizende en
trekkende tot den genen dien wij dagelijks bidden:
Onze Vader die in de hemelen zijt, uw rijk ons toekomt.

Wil U. A. de reden hier van wèten? O! 't is omdat
wij niet genoeg om deze onze reis na den Vader denken
daar van niet genoeg sprèken, gelijk Jesus in den
text van zijne Aplen eischtte, zeggende: Ik ga...
en niemand van u &c.

Nemo ex vobis interrogat Me, quo vadis? Joan: 16.

Dnica IV post Pascha 1735 45. 53.64.

Met droefheid word verlooren, 't géne men met gegentheid en vreugde bezit: A. A.

Vide hoc Exord. in festo S. Jois Bap. in install. R. Dni Pelt. 1757.

Ja, hoe de Liefde grooter is, des te grooter is ook de droefheid over, 't géne man verliest.

Zoo weeten wij dat met droefheid verliest, den man zijne vrouw, de vrouw haer man, de moeder haere kinderen, de kinderen, de Ouders, en d'eene vriend, den anderen. Ja des te grooter is deze droefheid hoe de Liefde grooter is.

Vervolgens is 't geen wonder dat d'apostelen begonnen bedroeft, en ontsteld te worden, wanneer zij 't aenstaende verlies, teweten door de doodt, van hunnen Lievenmeester uit hem verstonden. Bedroeft waeren zij, en de droefheid had hun hert vervult, want zij hadden gehoord vado ad eum, qui misit me.

Geen wonder dan dat d'apostelen over dit woord zig bedroefden. Maer wonderlijk komt het zekerlijk voor dat d'apostelen, hoorende Xus van zijn vertrek spreken, hem niet eens vraegden naa de riden, of oorzaek, en andere omstandigheden van dit zijn vertrek. Dit zijn immers d'eene vriend, scheidende van den anderen, gewoont doen?

Dit is 't géne de Heere Xus zijne apostelen in d'opgenoomene woorden verwijt, zeggende: Niemand van u vraegt mij eens: waer gaet gij henen?

Hac Xti verba breviter hodie explicabimus, et in explicatione eorum moralia annotabimus Attendite

Proposition

Zeker is 't te verwonderen, hoe dat de Heere Xus zijne discipelen berispt dat zij hoorende, dat Xus van hen vertrekken, en hen verlaeten zoude, zij nogtans niet eens ondervraegden: Quo vadis?

Wonder zeg ik moet ons dit zekerlijk schijnen dat Xus hen hierover berispt, daer 't Ev: nogtans getuijgt elders meermalen

dat zij den Heere Jesus gevraegd hadden, waer dat hij heen
Joan. 13 – ging. Sie Joan. 13. als Jesus zeide: adhuc modicum vobis
cum sum, Item, quo ego vado vos o potestis venire, als
Jesus zegt ik, dit tot zijne apostelen zeide, zoo nam Petrus
Joan. 14 – 't woord op, en zeide Dne quo vadis? Item Joan. 14. dixit
Jesus: vado parare vobis locum, Thomas velut interro-
gans dicebat: Dne nescimus quo vadis. q. d. Die sal
quo vadis.

Indien dan, zal men zeggen d'apostelen reeds zoo menig-
maal den Heere Jesus hadden gevraegt waer hij heen ging, soo
staet dan hier mede zaemen, dat Jesus heden in't Ev. tot hem zegt
Nemo ex vobis interrogat me quo vadis?

't is waer, fateor, dit heeft zijn zwaerigheid in, en selfs
zelf tegen elkanderen te strijden; maer nogtans hal hoop
zal deze zwaerigheid verovrijpen als men, maer wil hoore
't gene de Godsgeleerden en uitleggers der h: Schrifture
hier over zeggen.

Varii variè explicant.

1°. S. Aug. verhandelende dese woorden Nemo ex vobis...
verstaet de zelve van de Hemelvaert van Jesus gezeit te zijn,
en volgens dien zien, zoo maeten de zelve dus verstaen
worden: Vado, id e, vadam: ascendam, brevi in calum, ea
nemo ex vobis interrogat me, id e, nemo me tunc interrogabit quo
vadis, niemand zal mij vraegen, want ik in't aenzien van
allen den hemel vaeren zal....

Dese uitlegging, alhoewel de zelve schijnt goed te weer-
is nogtans de regte niet. De reden is omdat zij niet dat
van den text, en't gene er agter volgt niet over een komt.
Immers terstond naaden text zoo volgt er dat de Heere
zeide: omdat ik u dese dingen gezeid heb, zoo heeft de droef-
heid uw herte vervult. 't gene zekerlijk van den Hemelvaert
van Jesus niet verstaen kan worden, quia tunc nulla, apparuit
tristitia, sed ut Lucas refert, met groote blijdschap keerden
Luc 24 – 52. den d'apostelen na Jerusalem....

2°. Eene andere uitlegging geeft hier van S. Euthymius.
Dese Leeraer, legt dat daer dese woorden quo vadis? intelligi
dum, sit qua via, seu quo medio venies, er vadens ad Patrem.
Dit hadden d'apostelen nog niet gevraegt. andere Heeren
hadden zij nog wel gevraegt. Waer, de heer Jesus heen ging,
te weten, tot wien, en naa wat plaets, maer, noit hadden zij
nog gevraegt qua via? vervolgens als de heere Jesus zeide
Nemo ex vobis interrogat me. zoo bestraft hij hen niet dat zij

niet gevraagd en hadden, waer hij henen ging; maer
mdat zij niet gevraagd hadden, Langs wat weg, of op wat
wijze hij henen ging.
Op een ander wijze Legt de h. Cyrillus dese woorden uit.
Dese Leeraer zegt, dat Jesus zijne discipelen, niet en bestrafte
omdat zij hem niet gevraagt zouden hebben, waer hij henen
ging; maer om dat zij gevraagt hebbende waer de groote droefh.
hij henen ging, en nogtans uit 't antwoord van den heere die hun herte ver-
Jesus niet genoeg verstaen hebbende waer hij henen ging, vulde om dat zij hem
dat zij nog ook deselve niet tegenstaende niet aen hielden hoorden spreken van
met eens, andermael, en meermaelende vraegen, tot dat zij her voorgoed te ver-
't terdeeg en volkomen zouden geweten hebben. // En dat laten. Jesus toonde
om, om dat zij gevraagt, en ook gehoort hebbende waer Jesus zig als verwonderd
henen ging, en 't selve nogtans niet weetende, niet meer dat zij nu verstaende
ja, vraegden, daerom zeide Jesus: Nemo ex vobis... dat hij weg ging, ten
Op de halven, beide dese uit Leggingen, die seer goed zijn gelijk te vooren,
kan men hier ook een derde bijvoegen, die selfde afweren hen, niet eens vraagden
Vader, de h: Cyrillus hier ook nog van geeft. Dese Leeraer, zoude toebrengen? waer hij henen ging
en, den anderen die meinen, dat men twe verscheide tijden, wat zij ten tijde van
stellen moet; D' eenentijdt, op 't w: d' Apostelen vraegden: zijn afweren moesten
Quo vadis? en eenanderentijdt, op 't w: Jesus zeide: Nemo ex aenvangen? en dier-
Nobis interrogat me quo vadis. Voor al eer de Heere Jesus gelijke dingen meer
Petro differerat de sua morte, et de ejus quo apte pate die getrouwe Leer-
rentur. V. G. quod extra Synagogam fierent, quod odio linghen van hunaren,
gent oirts, et morte afficerentur &c. tuna, tuna apli- lieven meester, die
cabile magnanimi generosè patebant. Dne quo vadis? quasi hen verlaat, wel
ad sequendum paratos se ostenderent; Sed postquam Jesus behoorden te vraa-
hare ora, eis indicaverat, o amplius interrogant; alhaewel gen.
van de selfde saecke ook nog gesproken word, taeint, 195
Discipuli ab interrogando, sunt ipsa de ipsis sollicite,
uit de Text non quidem cogitarent.
Vervolgens als Jesus zeide: Nemo ex vobis... 't is als
of hij zeide: Van te vooren vraegden gij, zij toonden u
klock en manhaftig om meête gaen
en mij te volgen; jam verò cum indicaverim, et subode-
rari fecerim mortem, et alia mala, tam mihi quam vobis
imminentia, tristes istis, et o interrogatis. Sed ais
deficitis.
En diversa Sed et solidae interpretationes assumti.
uit Text. Ex singulis utiles instructiones jam sunt haur-
enda.

Moralia

Quantum ad explicationem S. Aug^ni sufficit illam, nam probavimus, etiam quoad instructionem moralem, ad attingendam. Sed ex tribus aliis explicationibus triplicem instructionem hauriemus.

1°. Itaq; ex mente Euthymii rogaverant quidem Apostoli waer de Heere Jesus soú henen gaen, maer niet waer, Langes wat weg of op wat wijse hij soú van hen gaen, en hier overmits dat de Heere Jesus hen berispte.

En dese berispinge van den Heere Jesus tot sijne apostelen die soú met regt ook sijn tot vele hedendaegse Christen passen vele sijn er met d' apostelen bekommert wel omtrent t' doelwit, en 't Einden, maer niet omtrent de middelen, om tot hetselve te geraecken. Sij denken, raepen, en spreken van 't rijcke der hemelen, sij seggen dat sij sich noch eens toe hoopen te geraecken, maer wijnig overdenken sij den weg in te slaen en te bewandelen die tot den hemel Leidt.

Talis erat tempore Jesu Filii Zebedaei, o somnia beati nisi de Regno calorum..... et o cogitabant aút interrogabant de via crucis, et tribulationes quæ illuc pertingendo...

Sic et nobiscum agitur. allen wenschen sij wel den hemel allen hoopen wel eens sálig te worden, maer wijnig denken den náuwenweg in te slaen, die tot den hemel Leidt.

Non sic, o sic. dit berispt Jesus in sijn apostelen, dat sij wilde dat sij niet alleen, omtrent 't einde maer, ook omtrent het einde, daer hij henen trok, bekommert soúden, weten.

Itaq; o debemus tantum orare: Adveniat regnum tuum

2°. Ex mente S. Cyrilli, reprehenduntur Apostoli, quod persisterent Dominum interrogare donec ploné instructi essent. Magna certè negligentia, quod o curarent scire donec talia scirent, quæ eos adeo erant necessaria.

Talis negligentia etiam in plerisq; hujus sæculi discipulis invenire est. Immers wat een verzuim en traegheyt te vragen, en te leeren ook selfs omtrent de noodigste saken der salicheit. Ja ook selfs van die genen die nog een genegentheit hebben, get voort om te vragen en onderwesen te worden, hoe veel sijn er niet dierwederom hiervan komen af wijken?

Talis erat Pilatus. Dere als hij gevraegt had, Quid est veritas? statim exivit ad Judæos, neglegebat responsum audire, wijnig was 'er hem aen gelegen. Tales erant illi de quibus Job. Recede à nobis Scientiam viarum

* Sed et: Fiat voluntas tua; nam: Chto testa, o oiskui dicit mihi Dne Dne intrabit. Sed qui facit den

Joan. 18.

Job. 21.

Dit dit was ook d'onkúnde, en onwêtentheit van Lr inwoonders van Jerusalem. Aúdi xum: ach of gij=lieden ook nog op deren úwen dag, het géne ú tot vrede strekt! Doch nú is't voor úwe oogen verborgen. 't was Lúc. 39-42.
Toen verborgen, omdat god te voren zijne propheten gezonden hebbende, zij in plaets van die te hooren, integendeel doodigden en steenigden de génen die god hen gezonden had. Zoo zoo verre ging d'onwêtentheit, en 't verzúim van onderwêren te worden met d'inwoonders van Jerúsalem. (Jalos múlti hodiedúm, súnt qui ignorant necessaria salutis, et interim addiscere negligúnt, ne últra, ut in Stuántúr inqúirúnt.)

O verfaeijelijke onwêtentheit! niet te weten 't géne zo dienstig, en nodig is, verfaeijelijke naLaetigheit, niet te leeren, of t'onderwraegen, na 't géne, zonder welkers kennis 'er geen behoúdenis of zaligheit te vinden is.

Hoe naerstig is men niet om in 't tijdelijke onderwêren en wraeren, te zijn? De philosophen door snúffelen den hemel, en des zelfs loop: de medicijnen en Doctooren de gestelteniszen, gedeeltens van 't menschen Lighaem, en advokaet de regten, wetten en constúmen, van de Landen en koopman..... En onder tussen een Xtenmensch, verzúimt het onderroeken, te traegen, en te leeren, dat géne dat 't Xtendom van hem vereischt. Audi quid Salomon, de his dicat: Vani Non sic, non sic. Een Xtenmensch, moet wêten 't géne 't Xtendom vereischt, weet hij 't niet, traegen, Leeren moet hij, en moet, met d'apostelen eens, andermael gevraegd hebbende, niet ophoúden, van te traegen, tot dat hij ten eenemael geleerd en onderweezen is. In dien men niet en weet, en niet wil Leeren ontelbare ellenden halen men op zijn hals; want vastgaet: Die niet en kent, zal niet gekend worden 1 Cor. 14-38. Lvc 4:37-37.
Alsm. Dus d'onderwijsinge vlied, zal in veel ongemak komen
et ex. Xt. zij Jerusalem, nam unde húic civitati tanta
et evenerunt
immine bant mala, quam ex hac volúntaria ignorantia?
In terrogan. dúm ergo, et o desistendúm, en dan zal
't ons niet gereed kunnen worden, Niemand traegd uit
na 't géne hij noodraekelijk weeten moet. En dit is de
twede zede Lesse.....
3o

Integendeel alle heil en gelúk hebben zij te verwagten. die hún werk maken van godt te kennen. Jap. 35-3. Eccli 14-22.... Jois. 37-3. Vide hac loca in fine.

3° De derde uitLegging was: dat d'apostelen in een
kloek waeren om te vraegen, maer niet naderhand, als Xus
ken van bittere en onsmaekelijke dingen gesproken had. En
hier over worden zij van Xus berispt.

Zie daer, zoo zoo kLoekmoedig waeren zij als zij meinen
dat er geen gevaer ~~en~~ was, maer ook hae vreesagtig als zij
van kruis en Lijden ~~hadden~~ hoorden spreken.

Sie multi generosi sunt, ad multa agenda et pati
da paratos se ostendunt, jactant dum periculum abest.
Sie Thomas: Eamus et moriamur cum eo. Sie Petrus
ad dicta Dni de scandalo et fuga respondebat et pro-
mittebat: Etsi oes scandalizati fuerint in te, o tamen
ego. Item: Etsi oportuerit me mori tecum o te negabo.
Similiter, et oes dicebant.

At considera hoes eosdem jam in periculo positos
Relicto eo oes fugerunt, Petrus ter Dnum negavit.

En generosi milites in tuto positi, in pugna vini
et imbecilles.

In his multi hodiedum Aplis similes, generosi sunt
et putant se multa facturos dum res Longe e, sed dum
instat jam modo deficiunt. Dum odum tentamur, putamus
nos fortes, vix tentao supervenit et deficimus. Sic
nos paratos putamus ad patiendum dum maa patiendo
Longe abest, sed dum jam jam instare videmus, pusil
Lanimis sumus, tergiversamur, conquerimur, et de e
contristamur; sic ut Xus nobis dicere posset: Quia h
dixi (hae patiendum dedi) vobis tristia implevit cor
vestrum.

Non sic, o sic. Non debemus tunc tt esse gener
dum res procul e, sed et dum prope, et res jam agi
tur (: als de noodt aen de man komt:) id proprium e ge
nerosis militibus. Ethai fortis erat, o deterrebatur
jam periculo mortis instante, sed intrepide Davidi ad
hosit. Vivit Dnus (ait) zoo Leeft de Heer, en zoo Leeft
2 Reg. 35-23. mijn Heer de Koning, in wat plaets gij zult wezen, mijn
heer Koning, 't zij ter doodt, het zij ten Leven, daer zal ook
uw dienaer wezen. Sic sic Ethai....

Sic Paulus generose jerosolijmam proficiscebatur,
Licet sciret passionem suam instare. Sic Loquitur ipse
Act. 20-22 Zie nu gebonden door den geest, zoo reis ik na jerusalem

de bacijen en verdrukkingen verwagten, mij te jerusalem maer ik vrees die dingen niet.

Sic agere, tales nos exhibere oportet ... ne cum apostolis inconstantiæ arguamur.

Sed et hoc hic insuper in Aplis notandum, quod, dum audiunt tta mala sibi imminere, consternati sint, taceant, suisq cogitationibus occupentur, neq rogent, aut consulant Chm sup his, cum tn nunc vel mxè necessarium esset illum interrogare, quonam modo futura mala evadere possent, aut sese in iis gerere deberent.

Et tales etiamnum multi st, qbs dum adversa imminent, variis cogitationibus sese vexent, sibi ipsis innitantur, ad Deum o recurrunt cum orando et deprecando, aut hoes consulendo. Sed malè; in similibus enim o nobis ipsis inniti dbms, et nostris cogitationibus tt inhærere, sed ad Deum p orationem recurrere, et viros prudentes consulere.

Hoc ois scriptura nobis inclamat.

U, o God, te kennen is dog de volmaakte regtvaardigheid: en uwe gegegtigheid en magt te weeten, is de wortel der onsterflijkheid. Sap: 15-3

Gelukzalig is de man, die in de wijsheid volhard, de regtvaardigheid bevroed, en met zijn verstand op Gods voorzienigheid denkt &c. Eccli. 14-22.

Zalig is de mensch, die mij hoord, en daaglijks aan mijne deure waakt, en die aan de stijlen van mijne deure oppast. Wie mij gevonden zal hebben, die zal het leven vinden, en de zaligheid in den heere scheppen. Prov. 8-34.

Dit is het euwig leven, dat zij u kennen, den eenigen waaren God, en J. C. dien gij gezonden hebt. Jois. 17-3.

Expedit vobis ut Ego vadam Joan: 16. v. 7.

Dominica IV post Pascha 1736.

Vita hominum nil aliud est, quam via et transitus super terram. A. A.

Quot vivimus diebus, tot passibus ad mortem festinamus. Omnes dicere debemus Vado. at quo? dicebat Xtus Loquens de se ipso, ad eum qui misit me.

Hoc ipsum nos quoque omnes, in nostra, quam ambulamus, via, cogitare et nobis vivaciter repraesentare debemus, scil: nos ire ad Illum, qui misit nos in hunc mundum, eo scopo, ut de virtute iremus in virtutem, et tandem ex hoc exilio in caelestem patriam veniamus.

Multi sunt homines etiam Xani, qui hoc parum cogitant, et in via et omni momento procedunt, et caecè progrediuntur absque eo quod serio cogitent, quod progrediantur et quo progrediantur.

Felices illi sunt, qui Jesu tenentes vestigia, hanc suam vitam, o aliter habent quam viam et transitum ad caelum, quique persuasi quod eant ad Eum qui misit eos, ita hic sese in via gerunt, ut coram illo comparere formident.

Et certè hic omnes fructus infimus discessus Dni. Nam nisi ille praeivisset, irritus foret omnis noster conatus ad Illum perveniendi: nunc autem illius ingressu reseratum nobis caelum.

Adeoque rectè suis dicit in Ev. Discipulis Dnus Expedit vobis ut Ego vadam. Quid enim, ma expedire nobis poterat qm ingressum caelis nobis aperire. atque hoc est quod suo abitu intendebat Xtus Dnus

Lubet nunc paululum utilitatem discessus Xti Dni considerare, et inde docere quomodo expto Xti Dni etiam proximis nostris prodesse debeamus Attendite

Propositio

Quod Xtus Dnus hic in Ev. de suo discessu dixit Ego Vado, id 2pliciter intellige, pt 3o. per crucem ad mortem 2o. per ascensionem in caelum. Sic ut illo verbo Vado voluerit dicere: Discedam ex hac vita in cruce moriar, ac deinde

redivivus ascendam in cælum.

Utrumq; prædicit aplis, ut Leniret dolorem illorum, ut simul fructum inculcat illius scil: adventum promissi Spus Sancti dicens: Expedit vobis ut Ego vadam, si enim o abiero paracletus o veniet ad vos.

Et certè cum effusio Sptus S. sit fructus mortis et passionis Xti Dni necessarium erat illum abire per mortem, ut morte sua aplis et nobis oibs Sptum illum S. promereretur.

Joan. 7-39. Hinc Xus Judæis dixerat: De geest was nog niet gegeeven, omdat Jesus nog niet verheerlykt was. Adeoq; hinc patet qm merito in Ev. dixerit discipulis Expedit vobis ut Ego vadam.

Cæterum duo singulariter in hac re notanda sunt, scil: nostra utilitas, et Xti Labor ac dolor. Ac quidem utilitatem nostram, quod attinet, verè expediebat ire Xum, ut mitteret ad nos Sptum Sanctum. Expedit vobis inquit, non mihi, sed vobis inquit; quo o tam sua qm aplorum commoda abitu suo se spectare indicat.

Possumus hinc magnitudinem amoris et beneficentiæ Xti erga nos hoes colligere, et eo ma adhuc si abitu Xti id e Laborem et mortem ejus consideremus.

Et verè quam arduus, qm acerbus, qm ignominiosus Xti ex hoc mundo abitus fuerit nemo ignorat. Tantam pro discipulorum et nostra salute gerebat solicitudinem, ut quasi sui ipsius oblitus, nihil recusaret subire difficultatis, et qa suam nobis mortem sciebat ee utilem ac necessariam, abiit atq; obiit, pluris nostram æstimans salutem, quam suam incolumitatem.

Atq; hoc ipsum e quod de Xto Salvatore Paulus scribit Romanis: c. 35-3. Xus, inqt, heeft zyn eigen behaegen niet gezogt maer gelyk'er geschreven staet: De versmaedingen der genen die u smaeden, zyn op my gevallen.

Et quidem si mundiales Dnos intuemur, diversum in illis ingenium inveniemus: nam sua illi commoda subditorum salus Spr anteferunt, neq; illud agunt, quod illis expedire noverunt, sed quod sibi ma placuerit, esto subditis mvè adversetur et noceat. Querebatur olim Seneca quod servis tqm jumentis abuterentur Dni, crudelia inquit, et inhumana prætereo, quod nec tqm hoibs quidem sed tqm jumentis abutimur.

Verum Longius adhuc vadit multorum inhumanitas et crudelitas; nam pergerent quidem Dni ad equorum stabula ut qm bene nutriantur examinent, sed si febricitet servus et decumbat, o dignabuntur eum invisere, famuli vita despicitur cum venatici canes sollicitè curentur, famulus

domo ejicitur, ~~[illegible]~~ en is genoodzaekt na het gasthuis te trekken, en voor de beesten zorgt men in zyn huis.

Rememorate quid Scriptura referat de Rege Achab. Exibit ad universos fontes aquarum, et ad cunctas valles quaerens ibidem herbam pro equis et mulis, pro pecoribus solutus erat; et pauperes hoes negligebat: 3. Reg. 38.

Ecce ita in mundo agitur inter hoes.

At o ita Xus. Nobis datus, nobis datus, nostrae totius invigilat utilitati, nec quicqm illi tam e grave ac arduum quod o Lubenter nostra commoditatis caa pertulit, adeo etiam ut Suae potius detractum voluerit majestati, qm nostra saluti, sic ut merito dixerit expedit vobis ut Ego vadam.

Magnus profecto amor! quem o Solum in Xto admirari nos oportet, sed et reipsa pro modulo nostro imitari. Si enim Xus adeo nostrae utilitati et saluti studuerit ut etiam mortem pro nobis obire voluerit, quoo nos utilitatem et salutem proximi negligere poterimus? O! sicut Xus nobis, sic et nos proximo nostro prodesse dbms.

Hoc ipsum monebat Paulus Philippenses et nos oes ex Xti exemplo: Niet elk het geen hem eigen is beoogende, maer ook dat van een ander; Et quare? Ideo, want gy moet in u het zelve gevoelen hebben, &c: ook in C. J. was.... Hoc idem monet Paulus iterum dum ait: Niemand zoeke zyn eige maer ik eens anders voordeel q. d.... Phil. 2-4. 1. Cor. 10-24

Paulus qui hoc monebat, etiam ipse practicabat. Audi quid eod. Loco de se dicat: Alles, inqt, is my geoorloft, maer alles is niet dienstig, alles is my geoorloft, maer alles en stigt niet: L. qtr ibi de manducandis illis, quae idolis oblata erant, Licebat illa edere, at quia infirmi nonnulli illicitum hoc judicabant, inde scandalizarentur et o odificarentur, hinc abstinet, Licet illi Licitum esset, ne aliis noceret, sed abstinendo prodesset; et ideo dicebat, uti cum veritate dicere poterat: Ik tragt allen in alles te behaegen, niet zoekende dit gene my, maer het gene voor veelen nut is, opdat zy behouden worden. H. 23 H. 33.

Sic Paulus Xum imitabatur. Xus.... Et hoc Paulus. Et hoc nobis imitandum ee monet.

Et sane sic nobis qm mxe curandum, ut aliorum in quibs consulamus utilitati: Imo etsi quid Laboris sit subeundum, verus amor o recusat Laborem, si noverit profuturum.

Videte hujusce utilis amoris exemplum in Josue. Refert Josue 10.

Refert Script. Quod Josue tota die ab ortu solis pugnaverit contra hostes, et timens ne sol ante deficeret, qm hostes omnes deficerent, imperio suo solem stare jussit: Gy zon gae niet voort tegen Gabaon, nog gy maen tegen het dal van Aja.

A. 32. Mirum hoc (ut observat Tertull.) jam tota die pugnando lassatus erat Josue, quid videbatur convenientius, quam optare solis occasum, ut sic et prælium cessaret, et ipse ad quietem pergeret? cibum o sumpserat, et cur o optat ut cesset prælium, ut sumpto cibo vires lassas reficiat? O! suæ commoditatis oblitus quietem et cibum negligit, laborem o recusat, imo et longiorem exoptat om zynem oebroeders, het volk van Israel volkomentlyk tegens hunne vyanden te beveiligen: met zyn zweed, moeyte en arbeidt, met zyn honger en dorst, wil hy hun dienstig zyn, met hun terdeeg te verzekeren en te beveiligen. (vide Beza Tom. 3. pag. 85.)

Num. 16-47. Simile exemplum hbms in Aarone. Murmuraverat contra Mosen et Aaron populus Israel, quare iratus Dnus igne perdebat murmuratores, at monitu Mosi Aaron ad mediam multitudinem, die reeds door den brand verwoest wier zoo draeg hy het reukwerk op, en staende tussen de dooden en de levenden, bad hy voor het volk en de plaeg hield op. Ecce nec stridentes flammas veretur Aaron, o ad candentium aspectum expavet, sed media inter pericula prosilit, ut pro sua salutem populo afferat. (vide Beza Tom. 3. pag. 394.)

Et hoc e genium veræ caritatis, suis etiam laboribus et difficultatibus aliorum utilitatem quærere.

Mirabilem sese in hoc gre, præ cæteris exhibuit magnus ille Aplus gentium, qui Magistri sui exemplo, proximorum saluti totum sese impendit. Etenim quot labores et molestias in se o suscepit, ut proximorum salutem procuraret quæ pericula o sustinuit, quot itenera o suscepit? Lege quæ referat 2. Cor. 11. Ik ben geweest in veel last en arbeid uitmuntend in gevangenissen, overvloedig in slaegen, dikmaels in doodsgevaer.... Lege item C. 12. Zie dit is nu de derde reize dat ik gereed ben tot u te komen, en nog zal ik niet lastig wezen, want ik zoeke het uwe niet, maer u. ook zal ik zeer geern geeven, en zelf ten besten gegeeven worden voor uwe zielen.

Ecce exemplum veræ caritatis qua Paulus quasi sui oblitus, aliorum salutem procurat.

At eheu qm tardi et negligentes quoad hoc multi sunt, aliorum negligunt salutem, nec minimum vellent subire

subire Laborem, et de Sua commoditate quidpiam deperdere
ut proximorum Salutem procurarent. His applicari pt
quod hbtr Sud. 9. de oliva et ficu, et vite recusantibs
constitui Regem Lignorum. vide ibid.
Equidem: o diffiteor, sunt o pauci, qui plurimos sus=
tinent Labores, ut alios divitus augeant, vel honoribus
et si quae sunt hujusmodi. Sic Augs refert de patre suo
Patritio, quod in eo tt collimaret, ut Augno filio suo
procuraret honores in mundo, o curans interim de virtute
et aa ejus salute. aliter verò sese habebat cum matre
sua Monica. Multi sunt Patritii.... at pauca Monica?
Non sic o sic A A. aliter Xus Dnus nos suo explo
docuit: Ille avidus nostrae salutis, et in tantum ut
etiam acerbissimam mortem, o detrectaverit obire, sed de=
siderio hanc desiderans dixerit Expedit vobis ut Ego vadam,
et hoc suo explo nos docuit quoo et nos proximis prodesse
studere debeamus.
Maer eilaes! hoe Liefdeloos is de Eeuw die we beleeven?
hoe vol is de wereld van zulke menschen, die zig over
hun naesten niet en bekommeren, nog zig aen deszelfs
best en heil Laeten gelegen Leggen! Bezie eens de men=
schen elk is gezet op zyn eigen intrest, en zoude eerder een
haer van een klieven, eer hy daer van iets ten besten van zyn
evenaesten zou toevoegen. Hoenaerstig en onverdrietig zyn de
menschen in alle hunne arbeid, als het hun zelf raekt, als'er
geld en voordeel te haelen is, de grootste moeyte is klyn in
hunne oogen; maer Laet daer iets te doen zyn tot voordeel
van een ander, o hoe flauw en traeg zyn ze niet, hoe
roode willen z't aenvatten?
Elaes! hoe vele zyn'er van het geslagt van Cain, die
zig zyn broeder niet aentrok, en gevraegd zynde na Abel
Gode gelyk als toesnauwde Ben ik een bewaerder van
myn broeder? zoo word ons ook dikmaels toegegrauwd:
Wat Lyd mij'er aen? wat geef ik'er om, hy mag zorgen.
Het is het woord des Liefde Looze werelds: Elk voor zig
God voor ons allen; wy denken wynig om ons naestens
heil en zaligheit, het gaet ons wynig ter herten wie
verlooren gaen. En voor de tydelyke dingen wt zyn
zoo traeg en verzuymagtig dat w'hem eer zouden Laeten
bezwyken onder den Last, dan dat w'hem de behulpzaeme
hand zouden rijken

Conclusio

Non sic, o sic A. A. Het welwezen van onzen naesten moeten w'ook bezorgen, en zijn voordeel betraten, detestari illam mundi mxam. Elk voor zijn zelve o sic Xus.... o sic Paulus et alii sancti....
Daer w' onzen naesten kunnen daer moeten w' hem in helpen
Gedenk der gevangenen, als of gy zelf gevangen waert
der ellendigen, als of gy zelf ellendigen waert Heb 33.
weent met de weenenden. Sic sic Xum imitabimur.
Sic cum fiducia ad Patrem ibimus, et cum Paulo dicere
poterimus opus consummavi fidem servavi in reliquo
reposita. e mihi corona justiae &c

Cum venerit (Paracletus) arguet mundum de peccato.

Dominica 4ta Post Pascha

Jois. 16. v. 8.

Indien men zyn oogslaet op ons voorgelezen Ev., zoo zal men bevinden dat het zelve voornaementlyk bestaet uit 3 verscheide hoofdt deelen. A. A.

Het eerste deel bevat in zig eene voorzegginge van 't vertrek van de Heere Xus, en dit drukt Xus uit met te zeggen Vado ad eum qui misit me.

In 't 2de deel bevat de Heere Xus in 't kort wat dat 'er op deze voorzegginge in d'Apostelen ontstont, en dit drukt hy uit met te zeggen: Sed quoniam hæc locutus sum vobis tristia implevit cor vestrum.

Eindelyk het 3de deel bevat wat dat de vrugt zou zyn van zyn vertrek, scil: dat de Geest de vertroosten komen zoude.

En deze vrugt of dit voordeel van zyn vertrek beschryft de Heere Xus eerst in 't gemeen, dan in 't bezonder.

In 't gemeen zoo zeit hy: het is u nut dat ik gae.

In 't bezonder verzekert hy haer, dat hy dan den Geest den vertrooster zende zoude.

Edog met alle deze voorzeggingen houd zig de Heere Xus nog niet te vreden. Om zyne discipelen na dien vertroosten te doen lacken, zoo houd hy in 't kort aen haer voor wat dat het werk van dien vertrooster wezen zoude. Het eerste dat die geest doen zoude is volgens de getuygenisse van de Heere Xus in d'opgenomen woorden: Cum venerit paracletus arguet mundum de peccato.

Proposito

Lubet hunc effectum adventus sptus sti paulo latius considerare, opdat wy dus met meerder greetigheit na 't tockomend pinxterfeest verlangen mogen. Attendite

Om d'opgenoomen woorden diste verstaenbaerden te maeken en deste vatbaerden te ontleeden zoo kan men zeer gevoegelyk 4 verscheide deelen in de zelve bemerken. Textus hbt: Cum venerit paracletus arguet mundum de peccato.

1º Zoo kan men hier bemerken, van wat komste dat in
in de text gesproken word: Cum venerit.
2º Hoe de gekomen geest zoude overtuygen: Arguet mundum
3º Wie of wat wereld dat hy zou overtuygen Arguet mundum
4º Waer van, of van wat zonde die geest de wereldt zou
overtuygen Arguet mundum de peccato.

Quum ad 1um Sul: de komste des h. geest, waer van Xus in
de text spreekt is niet te verstaen van eene onzigtbaere komste
die inwendig alleen geschiet in de herten en zielen der menschen
maer Xus spreekt daer van die wondere en zigtbaere komste, wan
neer op den pinxterdag de h. Geest niet alleen mede gedeelt maer
overvloedig uitgestort geworden is.

Deze ingestorte geest was niet alleen in zig zelfs een dodelyke
overtuyging des werelds haer aentoonende haere zonden, en
de regtvaerdigheit van Xus, maer maekte ook d'Aposten on
verschrikt van gemoedt, deede haer voor den dag komen,
in aen de Joden d'onregtvaerdige kruysdoodt van Xus ver
wyten, zyne verryzenis uit de schrift overtuygen, en zyne
heerlykheit verkundigen. Hetw: al te zaemen de Joden in
dier voegen, trefte tot in 't binnesten des gemoeds, dat zy
op dusdanige predikatie geraekt zynde uitriepen en zeide
Quid faciemus vire fratres?

Zoo zoo beloofde de Heere Xus dat de h. Geest zoude komen
gelyk hy ook op den pinxteren gekomen is.

Edog men moet niet denken dat deze komste des h. Geest
met d'Apostelen ten einden gelopen is, gansch niet, want zoo
lang 's verkundigen van 't Ev. zyn duer heeft, zoo lang blyft
deze geest nog in de kerke van Xus. Het overtuygen moest met
een zigtbaere mededeeling beginnen, om 's geloof eerst te plan
maer zou met die zigbaerheit niet ophouden, maer met de kerke
blyven, volgens de beloften van Xus tot het einde des werelds

2º Nu van deze geest die Xus zeit dat komen zoude
daer van zeit hy, dat die de wereld zou overtuygen van zon
den Arguet mundum de peccato.

Dit woordt arguet beteekent in de h. Bladeren 2 zaeken
1º Zoo beteekent het Berispen of bestraffen. Su Jois 3.
Ois qui male agit odit lucem, et o venit ad lucem, ut o arguantur
tur opera ejus. 2º Sciat overtuygen. Su Xus ad Pharisaeos
Quis

Joan. 16 vobis arguet me de peccato.

Hac ultimo sensu, Xus in textu aer. Spiritum S. facturum, sy
sal overtuygen van Sonde, i.e. hy sal Soo de wereldt van Sonde
beschuldegen, dat sy ook in haer gemoedt overtuygt is.

Id bl. Xus Spús Sti. id facit vel primo in gratia, Soo dat de
mensch overtuygt is en bekent dat hy by sig selfs een Sondaer
is, dat hy gesondigt heeft, en volgens Paulus geen roem by
Godt heeft, dat hy uyt sijne bedorvene natuur niet anders kan
als sondigen. Vel id, facio in parti, waardoor de men-
schen vatten en kennen de groote en swaerte van haere Sonden,
in't besonder, waerover sy beschaemt, bevangst en benauwdt
worden.

Hoog alhoewel dat alle overtuygingen van de Sonde van
den geest voortkomen, Soo is de selve egter niet even goedts
wegens overtuygt de Geest den mensch van Sonden, of
wel Soo, dat de mensch egter van sijne boosheit niet afgaet
staept, maer even hardnekkig blyft, 2° of wel Soo
dat de mensch door deze overtuygingen geraekt, sig tot
Godt bekeert, en sijnen boosen wandel en handel laet.

Van deze eersten overtuygden was een hartnekkige
Pharao, als hy uitriep: Dnus justus, ego et populus Exod. 9-27
meus impius. Soo was, maer niet tot sijn voordeel, over-
tuygt een verraeder Judas, die uitroep en zeide peccavi, Matt. 27
Quadens sanguinem justum. Maer dit waren de regte
overtuygden niet.

Anders was overtuygt een David; Anders een Sondaer 2. S. eg. 12.
Magdalena, wien veele Sonden vergeeven wierden, omdat sy veel Luc. 7.
liefde bewesen had; anders was een tollenaer; anders was over-
tuygt een goede Neoordenaer, die uitriep aen den kruyse,
Memento mei cum veneris in regnum tuum.

Quia ergo in uno sed diverso modo Xus sait dat de h. Geest
van Sonden Soude overtuygen.

3°. Nu den genen, die Xus seer dapper daer mede
overtuygt Soude worden, deze noemt hy de wereldt
Arguet Mundum.

Door de wereldt verstondt Xus eertyts de godtloose joden
die hem niet en kenden. de hac mundo alibi: Mundus me o
cognovit. Joan. 1-10 Item Mundus te o cognovit Joan. 17-25

Ja in deze eige redenvoeringe of onderwyzinge na 't avond-
mael zoo noemt Xus de wereldt de godloozen, die zig ver-
heugen en verblyden zouden over zyn Lyden en doodt, uit
Dnica pxma de Ev. text verhandelende den Heere Xus tot
Jois. 16-20. zyne Apostelen hoorden zeggen Plorabitis et flebitis vos
Mundus autem gaudebit.

Vervolgens door de wereldt verstaet Xus veeltyts de god-
looze joden.

Edog hier in de text schynt hy door de Wereldt te verstaen
het gansche menschelyk geslagt, zoo wel heidenen als joden
zoo wel die bekeert zyn, als die nog bekeert stonden te worden
En deze zeit Xus zal de h. Geest overtuygen, Arguet
mundum.

4to. Deniq. Xus ait waervan dat de h. Geest de
wereldt zou overtuygen, Scil: de peccato. dat was 't geen
Jesus wilde Leeren, dat de Geest zou doen. deze overtuy-
ging geschiet niet als door den h. Geest, die is daer de oor-
zaek, die is daer 't beginzel van.

At quot, qbsve modis fit deze overtuyginge?

R varüs multisq. modis. de 1o. id fit p internam
ejus inspiraoem et revelaoem. de hac sæpius scriptu-
ra. vide

2o. id fit p externas admonitiones. 't is die geest die
door de bedienaers der kerke spreekt, zoo dikwils zy de
gelovigen afschrikken van de zonden. 't is die geest die
2. Tim. 4. de Leeraers der kerke gebiedt, gelyk Paulus aen Timot.
bevool tydig en ontydig aen te houden, opdat de mensch van
zyn quaedt Leven overtuygt, ten laesten zig bekeeren en
waerdige vrugten van beedtvaerdigheit zoude doen.

3o. Deniq. 't is de geest die de wereld overtuygt van
zonden, door de stigtige ommegang en levenswyze der
vroomen: want hoe de Grodvrugtigen beten leven, hoe de
wereld meer van haere zonden overtuygt word. Hinc Xus
Matt. 12 Dnus olim de Ninivitis ad Pharisæos: Viri Ninivitæ
surgent in judicio cum generaoe ista, et Dimnabunt
eam, qa pœnitentiam egerunt. Xus zeit dat zy dit
gezlagt zullen veroordeelen, om dat zy door hunne werken
zullen doen zien, dat zy verdienen veroordeelt te worden
Igun

Igitur 3 diversis modis arguit Spiritus S. mundum de peccatis.

Dogom bestipt by de woorden van de tert te blyven, zoo dient men aen te merken, dat Xus niet en zeit dat de h. geest zal de wereld overtuygen van veele zonden, niet van alle zonden, maer de peccato.

Wat voor zonde dit nu eigentlyk is, dit toont Xus duidelyk aen, als hyer by voegt Qa ō crediderunt in me van de zonde dan van ongelovigheit, daer van zeit Xus dat de h. geest de wereldt zal overtuygen.

S. Aug. als hy hier over eertyts zyne gedagten liet gaen, die zeit: Cum praeter infidelitatem alia multa sunt peccata, cur de hoc solo mundum Spiritus S. arguet? Serm. 63. de Tempore.

Cum venerit; Paracletus, arguet Dominica 4ª
mundum de peccato. post Pascha
Jois. 16. V. 8. 1740.55.

't is niet van heden of van gisteren dat de mensch
Zeer noode en Zeer moeylyk te brengen is tot de belydenisse
Zyner Zonden, maar 't is een al oude, en ingeworrelde quaal,
ons aengeboren van Zedert de Zonde onzer eerste Ouders
Adam en Eva A. A.

Qualyk hadden Adam en Eva, Godts gebod overtreden,
't hun eerste werk was Zig voor godt te willen verschuy-
len, hunne Zonden te verschoonen, en gelyk als te willen
ontkennen met de schuld daer van d'een op den ander ja op godt
Zelfs te schuyven.

1) De Zelve gangen van d' Ouders ging ook in hunne
eerste Zoon Cain, die na Zynen broeder Abel vermoordt
te hebben, en van Godt gevraegt Zynde, Waer is Abel uwe
broeder? antwoordde: Ik en weet het niet:

Hoe bedorven dat ook was d'eerste wereld, voor de Zond-
vloed, niets minder deed Ze dan haere boosheit te erkennen
Alhaewel volgens d' aenmerkingen der hh. Vaderen
de bysondersten reden, waerom Godt Zynen Zoon, Zoo lang
na de Zonde in de werelde gezonden, heeft, was, op dat de
wereldt daer door overtuygt Zou worden, van haere ellendigen
toestand, en van de noodzaekelykheit des verlossers; Zoo
leert Paulus, dat de Zonde eyger niet gerekent wierd als Rom. 5-13
Zonde; ja Zoo verre was 't er van daen, dat ook Zelfs
de grootste ondeugden voor deugden gerekent wierden,
Ja Zelfs ook de wet die ingekomen was om de Zonden
meer te wyzen, dewyl Ze het hert niet genaekte, verstrekte
den meesten in 't jodendom tot een dekmantel van eige ge-
regtigheit, en verschooninge hunner Zondigen aerd.

Naderhande J. C. in de werelde komende overtuygde Jois. 7-7
haer dat haere werken quaed waeren. Dit deed hy Zoo door

zyn gedrag, als door zyne predikatie, dog vrugteloos
Jois. 3-5. De duisternissen hebben 't niet begrepen. En schoon Xus
de magt had, om de wereld volkomen van zonden, t'over-
tuygen, 't heeft nogtans de Wysheid Godts behaegt, dit
zonderlingen uit te werken, door den h. Geest. Dus ist dat de Heere
Xus ons zelf getuygt in d'opgenome textwoorden, Cum
venerit paracletus arguet mundum de peccato.

Propositio 4° zyn ook deze zelfde woorden, die w'als nu 3 Letter-
lyk zullen verklaeren, 2 waer uit wy dan ook eenige stig-
telyke bemerkingen zullen trekken. Attendite

Om ons hier niet lang op te houden, met t'onderzoeken
wat dat'en door de Wereld, daer Xus in de text van 't preekt,
al verstaen kan worden, zoo is 't dat wy maer zeggen,
dat daer door verstaen worden, in 't algemeen, de inwoon-
ders van de wereldt, zoo Jooden als Heidenen.

En hier van zeid Xus Arguet mundum de peccato.
't woordt Arguere beteekend in de h. Bladeren, 3 berispen,
of bestraffen. hoc sensu Xus dixit: Ois qui male agit odit
Jois. 3-20 lucem, et o venit ad lucem, ut o Arguantur opera ejus. 2 Sia
8-46. overtuygen. Hoc sensu Xus ad pharisaos: Quis ex vobis ar-
guet me de peccato?

En op beide deze wyzen is 't te verstaen, dat Xus hier zeid
Arguet mundum, i.e. hy zal de wereldt, zoo Jooden als hei-
denen, zoo van zonden bestraffen, dat z'en ook zelf van
overtuygt zullen wezen.

En gelyk wy vinden dat zoo wel de versteende en hard-
nekkige als bekeerde boedvaerdige zondaers van hunne zonden overtuygt
kunnen wezen en hunne zonden zelfs moeten erkennen en
beleiden, zoo is 't hier ook te verstaen, dat Xus zeid, dat de
h. Geest zoo Joden als heidenen zou overtuygen, naem-
zommigen ter bekeringe en zaligheid, en anderen tot des
te zwaerder oordeel en verdoemenisse.

Ac 3° quidem quantum ad convictionem ter bekeringe
en zaligheid voor zoo veel de Joden aenbelangt, hoe heeft
de h. Geest hen niet overtuygt van de zonde van ongelove-
heid en hertnekkigheid, en hen aengetoond dat zy aen de
Godtsmoordt van J. C. schuldig waeren? Dit deed die
Geest op den Pinxteren, door de Apostelen, die hy nu met
zyne

Synne Kraght en wysheit vervult had, als hy hier dese
woorden te seggen: Gy Israelsche mannen, hoort na dese woorden Act. 2-22...
hy weer wel van Jesus van Nazareth... deren hebt gy door
de handen der boose menschen, aen het Kruis gehecht en ge-
dood... Doch Sie Andreas Petrum, Cap. 3 vs. Godt heeft sy- 3-33...
nen Soone Jesus verheerlykt, dewyl gy hem overgeleverd,
en verloochend, voor het aengesicht van Pilatus etc.
Dus wierden dan de joden, terstont na de komste des h.
Geest op den Pinksteren, overtuygt van de Sonde die sy bedre-
ven hadden, met Jesus ter doodt te brengen.
Maer hier eens de kracht en uytwerkinge van deze overtuy-
ginge. Van d' eerste Leest Lucas: Die gehoort hebbende, 2-37...
werden sy in 't herte geraekt, en seiden tot Petrus, en tot
d' andere Apostelen: Wat sullen wy doen mannen broeders?
Welk een gewenschten uytslag had ook de twede redenvoeringe
van Petrus, want gelyk Lucas seit: Veele van degenen, die 4-4.
't woorde gehoort hadden, gelooft den, en 't getal der mannen
wierd 5000.
In vervolgens zoo blykt hier duidelyk uit, hoe de h. Geest
de wereld of bekeerde joden overtuygt heeft van Sonde.
Nu gelyk de h. Geest verscheide onder de joden overtuygt
heeft van huwne Sonden tot hunne bekeringe en zaligheit,
zoo heeft hy ook de bekeerden uit de heidenen overtuygt
van hunne Sonden, in dien sy sonder J. C. en syne genade
in hunne ongeloven gestorven, en sekerlyk verlooren gegaen hebben.
voor eens hoe d' Apostel van dese overtuyginge spreekt Rom. 3-9....
sy hebben (inquit) zoo joden, als grieken overtuygt, dat
sy alle onder de Sonde syn. En tot bevestinge van deze
syne overtuyginge zoo brengt hy by het geen in den 53 ps.
geschreven staet, naem: Daer is niemand regtvaerdig,
ook niet een... daer is niemand die goed doet, daer is 'er
ook niet een. En voort gaende in deze waerheit te verkon-
digen zoo seit hy: sy hebben alle gedwaelt, en hebben
geen roem by Godt. 1e Cap. 33. vs: Godt heeft de alle 33-32.
Sluyten onder d' Ongelovigheit, op dat hy hen alle soude
barmhertig syn. vde Gal. 3-22
Vervolgens dan, alle zoo Joden, als heidenen, is de h. Geest
komen overtuygen, van de Sonde i.e. dat sy alle onder de Sonde

waeren, en dat zy in de zelve zouden blyven, sterven en verlooren gaen, zonder J. C. en zyne genaede

Dog schoon nu de gelovigen verligt en onderwezen erkennen dat zy gezuiverd zyn van d'erfzonde door 't bade der wedergeboorte, en van de daedelyke zonde door 't ontfangen van het h. Saer. van Penit., zy behouden nogtans in zig die overtuyginge des h. Geest dat zy weel eer zonder J. C en des zelfs genaede in zonden waren, en verloren zouden hebben gegaan, had de h. Geest hen niet genadelyk van de zonde overtuigd. Ja zoo veel te hoogen iemand in deugd en heiligheid gestegen is, zoo veel te diepen indruk heeft hy van zyne eige nietigheid, en zoo veel te levendiger is hy overtuygd van zyne zonden in dew. hy gezeten heeft. Zie dit maer eens in de 2 grootste der Apostelen Pet. en Pau. Zoo hooren wy den eersten, als hy die wondere visvangst gezien had, te voetvallende aen Jesus zeggen: Evi à me qa hoo peccator sum Dne. Den Apostel Pau., zulk een uitverkooren werktuyg van Godt, die nu reeds in den derden hemel opgevoerd geweest was, die hooren wy zig zelven noemen, een misboorling, de minsten der Apostelen die niet eens waerdig is een Apostel genaemd te worden, die hooren wy dat zig noemt d'eerste aller zondaeren, om dew Jesus zalig te maken in deze wereldt gekomen is

Luc. 5-8

1. Cor. 15-8.

1. Tim. 1-15.

Maer wat spreek ik van d'overtuyginge der zonden van menschen die hier nog sterflyk waeren, en diensvolgens niet volkomen wisten of zy haer of liefde waerdig waeren, die schoon zy zig zelven niets bewust waeren, daerom nogtans niet geregtvaerdigd waeren, die nog met vreze en beven hunne zaligheid moesten bewerken, wat zeg ik, spreek ik van zulke menschen, daer dat heilig tal hier boven, dat hemels Jerusalem bynaer eeuwig die overtuyging uitgaande nu niet meer als daer onder zugtende, maer als daer van verlost, vry en afgekogt zynde door 't bloed des Lams. Zoo hooren wy hen al jugende het Lam toezingen: Gy Heere zyt waerdig om het boek te nemen, en zyne zegelen te openen, omdat gy geslagt geweest zyt, en ons door uw bloed vrygekogt hebt. Daer de slagting van 't Lam, dat is zyn doodt, vrykoping en verlossing door zyn bloedt bekend en erkend word, daer is d'overtuyging der zonden, om dew dat Lam geslagt is, en van dew zy vrygekogt en verlost zyn, daer is, zeg ik, d'overtuyging der zonden, en de beli-

Apoc. 5-9

beleidenisse der zelve.

Te regt dan, mogt Xus zeggen: Cum venerit &c.

Dog deze overtuyging is een overtuyging in genaede en liefde, en ten zaligheid:

Maer daer is ook een overtuyging van zonden, dienende tot des te zwaerder oordeel en verdoemenisse, een overtuyginge die aen den zondaer ook in weerwil van hem zelfs, zyne zonden hem klaer voor ogen steld, niet ter bekeringe maer tot vermeerderinge zyner hardnekkigheid. Zoo vinden wy by voorbeeldt dat eene hardnekkige Pharao door alle de wonderen, die Godt deede, zoo overtuygt wierd dat hy zelf zeide: Ik heb gezondigt, de Heer is regtvaerdig, ik en myn volk zyn ondeugend. Zoo was ook van zyne zonden overtuygt een Judas dewyl hy zelf zeide: Peccavi tradens sanguinem justi. En egter ging hy zig verhangen. Exod. 9-27 En egter Pharao bleef de zelve &c. Matt. 27

En dus heeft ook de h. Geest volgens de woorden van Xus de wereld, of de verblinde, versteende, en hardnekkige zoden, in hunne weerwil zelf overtuygt van hunne zonden.

Nauwlyks was de dag van de Verryzenisse van Jesus uit de dooden, aengekomen, of hy deed hen de zelve boodschappen door de zoldaten, die 't graf bewaerden, die hen ook verigten alle de wonderen, die'er aen 't graf gebeurd waeren; dog vrugteloos. Ik zwyge hier ook maer alle die wonderen die'er in de doodt van Jesus al voorafgegaen waeren, die zoodanig overtuygende waeren, dat de honderste man en die met hem waeren daer over uitriepen: Waerlyk deze was de zoone Gods Matt. 27-54

Wat overtuyging waeren ook de woorden van Petrus niet? ô die zelfde woorden, die oorzaek van bekeringe voor veelen waeren, die klonken hen mede in d'ooren, om hen te overtuygen van hunne ongelovigheid en hardnekkigheid in de zelve.

Wat een overtuyging waeren niet, de wonderdaeden of miraklen, die de h. Geest door d'Apostelen deeden? zy dagen ze voor hunne ogen, en wisten niet wat zy doen zouden als by voorbeeldt in 't genezen van den kreupelen, aen de deure des tempels, in w gelegentheid zy zelf zeiden: Wat zullen wy deze menschen doen? Want dat'er door hen een openbaer teken gedaen is, dit is bekend, aen alle die te Jeru- Act. 4-16.

Jerusalem, woonin, in wy kunnen 't niet loochenen.

4 Hoe overtuygend was ook die Geest niet als hy aen die rampzalige Joden, door den h. Stephanus zoo kragtig d'onnozelheid van Jesus, en hunne hardnekkigheid, en onbe-
Act. 6 - 10 snedentheid der herten aenwees, dat zy de wysheid, en de geest die daer sprak, niet konden wederstaen?

5 De tydt zou al te lang vallen, om alle die overtuygingen zoo dikmaels, en op zoo vele verscheide wyzen, aen de hardnekkige Joden, geschied aen te haelen. 't is genoeg hier nog aen te merken, hoe die Geest hen nog overtuydt heeft door die groote en algemene toevloed der heidenen over de gansche aerdbodem, die 't geloof in Xus aengenomen hebben.

6 Maer nog kragtiger heeft hy hen overtuygt, als hy 40 jaeren na de doodt van Xus hen, zoo jammerlyk vernield en verdelgt heeft in de verwoestinge van Jerusalem, waer na d'overgeblevene als ballingen, tot op den dag van heden, de gansche wereldt door verstrooydt zyn.

Ongelukkige overtuyging! maer die daerom des te zwaerder, en des te schrikkelyker is, om dat z'als de voorbodem en 't begin van eene eeuwigduerende overtuyginge is, want zoo luid het gedreigde woordt van Jesus: Indien gy
Jois. 8 - 24 niet en gelooft dat ik het ben, zoo zult gy in uwe zonden sterven.

Gelyk nu de h. Geest aldus de quade Joden van zonde overtuygt heeft in weerwil van hunne eige hardnekkigheid in versteentheid, zoo overtuygt die zelfde Geest nog, en zal het eens voor eeuwig doen, aen die hardnekkige en versteende zondaers die zig verbergen aen hun eige zelven, die zondaers van dew. David: Hy heeft niet willen verstaen om het goedt
Ps. 35 - 4 te doen. Item: Hy heeft in zyn herte gezeid: Godt heeft het
Ps. 11. 9 - 33 vergeeten. Deze en diergelyken overtuygt hy op menigerlei wyzen, door 't woordt, en de vermaeningen zynen dienaeren, door de stigtige handel en voorbeelden van anderen, door zyne inwendige aenspraeken in hun gemoedt, waerdoor by hen hunne zonden voorogen stelt, en hun gemoed ontroerdt.

Hoor David van deze overtuyginge, die Godt aen den zondaer heeft dikmaels doet, maer eens spreken: Tot den zondaer heeft
Ps. 49 - 36 Godt gezeid: Wat verkundigt gy myne bevelen, en neemt myn

myn verbond, in uwen mond? Q. d. Deus: Waerom ben je
zoo gerust, als of je de werken der regtvaerdigen had, en by
gevolg, als of je deel had aen deze myne beloften, en aen myn
verbond dat ik met hen gemaekt heb. Daer gy dog d'
onderwyzinge haet, en myne woorden agter den rugge
werpt... deze dingen hebt gy gedaen, en ik heb gezwegen,
ik gedraege my als stilzwygende omdat ik u niet terstond
met myne straffen agtervolge (hierom) Gy booswigt meinde
dat ik uws gelyk zal zyn, (dat ik uwe boosheden goedkeurde
daer zie) ik zal u straffen, en zal 't u onder de ogen stellen
Q. d. ik zal u overtuygen, en in myne toorn, en gramschap
aen toonen &c. Op deze en diergelyke wyzen, spreekt
de Geest inwendig aen 't gemoedt des zondaers, en overtuygt
hem ook in weerwil zelf van hun zonden.
Maer wat is 't? zoo lang de zondaer hier nog eenige
voldoeninge, menschelyke troost, en vermaek kan ge-
nieten, zoo doet die overtuyging niet veel indruk op zyn
gemoedt, hy hoort 't wel, word ook al ontroert en ver-
schrikt, maer hy zoekt zyne troost, verzet by deze of
gene dingen, van de wereldt, die hem van die bedroefde
voorwerpen, afleiden zouden, dog te vergeefs, misdien godt
uitdrukkelyk zeid: Ik zal u straffen, en zal 't u onder
de ogen stellen.
En inderdaet dat zelve noodlot zal aen alle diergelyke
zondaers overkomen, 't w. d'n Joden wedervaeren is, naem
dat zy hien gods stemme versmaedt, en in de wind geslaegen
hebbende, naderhand in weerwil overtuygt zullen worden,
maer al te laet, en op een tydt als 'n niemand is die u verlosse
voor eens hoe een deel van deze godlozen nu al overtuygt
zynde by d'n Wyzeman spreken: Wy uitzinnigen... wy Sap. 5-4...
zyn afgedwaelt van de weg der waerheit. wy zyn vermoeidt
geworden op den weg der boosheit, in des bederfs, en wy hebben
moeyelyke wegen gewandelt, maer den weg des Heeren hebben
wy niet gekent. Wat heeft de hovaerdigheit ons gebaet, of
wat hebben wy met het poggen over onze rykdommen op
gedaen? alle die dingen zyn verbygegaen, als een schaduw.
Zoodaenige reden (uit Sapiens 4. 34.) hebben de Zondaers
in de helle gevoert.
En vervolgens zoo is 't ook waer in deze zin, dat de Geest

de wereld, dat is de hardnekkige Joden en versteende
Zondaers overtuygt van Zonden.

Vervolgens dan zie daer A. A. hoe dat volgens de
woorden van de Heere Xus de h. Geest de wereld, of de bekeerde
de Joden in heidenen van Zonden overtuygt heeft, dog
door een overtuyginge die hen ter zaligheid gestrekt heeft
als ook hoe die zelve Geest de hardnekkige Joden en
alle versteende Zondaers overtuygt heeft, en nog dagelyks
overtuygt, in overtuygen zal tot des te zwaerden oordeel
in verdoemenisse. Arguet mundum de peccato.

Wy gaan nu tot de toepassing over.

Laet ons nu nog met wynig woorden zien, wat stigtige
bemerkingen wy uit dit gezeiden kunnen trekken.

En wel 1mo als wy hier hooren, hoe de h. Geest de bekeerde
de Joden en heiden van Zonden overtuygt heeft, hen
lerende, in overtuygende dat z'alle onder de Zonden zyn, en
zoo wyst ons dit van zelf aen (hoe zeer 't ons moet ter herte
gaen, in onze ziel door treffen, dat'en in Gods Kerk nog men-
schen gevonden worden die deze waerheid, als dwaling, ket-
terye, en nog erger aenzien, veroordelen en verwerpen
tot getuyge dient ons die ongelukkige Constitutie of
Bulle Unigenitus die zoo veel spels maekt in de Kerk,
w Bulle ook onder anderen, ook deze gewigtige waerheid
als Ketters, godslasterlyk, in van den duivel voortkomende
veroordeeld. Hoort maer tot een staeltje d'eerste stelling
„Wanneer een ziel Godt in zyne gratie verlooren heeft, wat
„blyft haer anders over dan de Zonde, in de gevolgen der
„Zonde; een hovaerdige armoed, en een traege gebreklyk hart
„dat is, een algemeine magteloosheid tot den arbeid, tot het
„gebed, en tot alle goede werk?„ Hoord ook de 48. welke
u A. nog schrikkelyker voor zal komen, hoe veel te ver-
„staenbaerden die zig op doet: „Wat kan men anders zyn
„dan duisternis, dan afdwaling, en dan Zonde, zonder het
„Ligt des geloofs, zonder Xus, in zonder de Liefde? een
stelling die volkomen overeenkomt met de woorden van
Paulus over dew zy gemaekt is, naem dat Pau: zeid: Erat
aliqdo tenebrae, nunc autem Lux in Dno. En waerom duiste-
nis? dat geeft Pau, Cap. 2-13 te kennen, alwaer hy zeid
hy waert in dien tydt zonder Xus, vervreemt van 't borgersch
van

wat dat de mensch zonder Jesus, en zyne genade is, nam dat als een ziel godt, en zyne genade verloren heeft, de

veroordelinge aen

Eph. 5-8

van Israel &c.

Zullen wy dan nu de waerheit zoo overtuygende van
de Geest der waerheit ons voorgehouden verlaeten? Zullen
wy den geest der waerheit (en genaegen) maken, en smaadheit
aendoen? Hy zelf door zyne genade behoede ons van zulk
een godloosheit, en onrouwigheit. Ik wyzele niet of U A
is al te wel overtuygt van de waerheit, dan dat het nodig zy dit verder
uit te breiden.
Dog zoo 'k iets aen dese overtuygende nog onbraek, her-
innert U, 't geen wy uit Paulus, die de strenge Leraer van de ge-
meente van J. C. aengehaelt hebben, naem dat God alle,
zoo Joden als heidenen onder de zonden besloten heeft,
dat niemand by God te roemen heeft. Verders hoor eens
het Concil. van Oranje 529. Can. 22. spreekt: „Nemo
de suo habet nisi mendacium et peccatum". En Lucas: „Sine
me nemine nihil etc." en hoies, nihil etc. moriemur". En de
schryver van dat Gouden boekje de Navolginge van Xus Th. à kempis
overtuygt dat mag ik in der waerheit denken, en zeggen; Lib. 3. Cap 40
Neen, ik en ben niet meer als, ik en kan niet, ik en heb
niets goeds uit myn eigen zelven. Ik bezwyk in alle dingen
en ik zinke gestaedig tot myn in Niet. als gy my niet by
staet, of van binnen niet en versterkt, zoo word ik heel
laauw en kragteloos." Ik sluyte deze waerheit met deze
korte dog kragtige woorden, van onzen Holland C. J.
„Sine me nihil potestis facere. Item: Nemo venit ad joh. 15-5.
patrem nisi per me. Maer zeggen zy: daer blyft, en 15-6.
is in den menschen ook na de zonde een vrye wil. Ingeval
dat is waer A A, dat is de Leer der kerke; maer dat weet
men ook wel, en nogtans verklaert hy ronduit: „Sine
me nihil potestis facere." 't is waer daer blyft een
vrye wil, maer die wil is zwak, blind, bedorven en
kragteloos, zoo dat zy niet tot goede zak, of kan doen, tenzy
zy gewekt, aengezet, geholpen, bewogen, en geleid door
de genade van Xus. Sine me &c.

Dog wy moeten niet alleen deze waerheit
met 't herte geloven, maer ook met de zeden bevestigen.
Hyngen Xtenen zyn, die niet zullen bekennen, hun onmagt
tot 't goede zonder de genade van Xus. Dog als de zelve

Geest haer zelf in persoon aenspreekt, en van haer eige
en daedelyke zonden overtuygt, dan wederstreeft men dik
wils, dan zoekt men verschoningen en uitvlugtjes in zyn
zonden, ja dikwils ontziet men zig ook niet zyne zonden
te ontkennen, en te lochenen. O wat een droevige toestand
is dit niet, dat men worsteld met zyn eige gewisse?
dat men voor een alwetende Godt zoekt te verbergen tot
zyn eigen en eeuwig nadeel dat geen daer men nu alkna
gende overtuygt en ongerust van is? Hoor hoe dat David
t'ongeluk zyner stilzwygentheit beschryft: Omdat ik het
Ps. 33-3 verzweeg (omdat ik verzuimde myne zonden te beleiden)
zyn myne beenderen uitgemergeld (door t'zugten van
een benauwde en knagende gewisse) Maer hoor die zelfde
David ook eens spreken van de voordelen die hy ontmoete
in zyne zonden te belyden. Ik zal tegen my myne ongereg
tigheit den Heere beleiden. En zie nauwlyks heb ik dit
voornemen in myn hert besloten of gy hebt de boosheit
Ps. 72-1 myner zonden vergeven. Quam bonus deus israel his
qui recto st corde! David nam dit voornemen en hy
volbragt dit ook Peccavi Dno. Et sup dicto ps: Ik
heb myn misdaet voor u beleden, en myne ongeregtigheit
heb ik niet verborgen. En hierop, hierop volgden ook
die woorden vol zalvinge en troost: Transtulit &c.

Conclusio Godt Geve! A. A dat wy alle die hier in zynen
naem tegenwoordig zyn, ook zoo overtuygt mogen
worden van onze zonden, dat wy de zelve ootmoede
lyk belyden

Ille me clarificabit Jois. 16. v. 14.

Dominica IV Paschatis 1741. 51. 62.

De Heere Chs had zijne discipelen geen kleine droefheid aangedaan met hen zijn vertrek aan te kündigen, maar ook terstond door de belofte van den h. Geest hunne verslaagen gemoederen zeer vertroost.

Chs beschrijft het ampt van den h. Geest op drieder-leide wijzen, 1. wat hij zoude doen omtrent de wereld: Hij zal de wereld overtuigen &c. 2. Wat hij zoude doen omtrent zijne discipelen: docebit vos oem. veritatem. en 3. Wat tenaanzien van hem Chs zelfs: Ille me clarificabit

Dit laatste ampt van den h. Geest, dat hij Chs zoude verheerlijken zullen wij U. A. alsnu nader uitleggen en ook op ons toepassen. Attendite

Propositio

De zending van Chs den euwigen Zoone des Vaders in deze wereld moest dienen en heeft gediend tot glorie en verheerlijking des Vaders. Dus betuigde Chs: Ik eer mijnen Vader. Ik zoek mijne eere niet. En in zijn gebed na het laatste avondmaal sprekende tot zijnen Vader zeide hij: ~~[illegible]~~ Ik heb u verheerlijkt op de wereld, het werk dat gij mij gegeven had te doen, heb ik voltrokken.... ik heb uwen naam geopenbaard aan de menschen.

Jois. 8-49 c. 17-4.

En gelijk de zending van den Zoone in de wereld diende tot glorie en verheerlijkinge van den Vader, zo ook de zending van den h. Geest tot glorie en verheerlijkinge van den Zoone. Ille me clarificabit, ait Chs.

De verheerlijking kan verscheidentlijk geschieden. Een overste kan verheerlijkt worden van ~~[illegible]~~ zijnen onderdaan V. G. een koning van zijnen afgezant, een heer van zijnen dienaar. Ook kan een minder van zijnen meerderen, of een gelijke van zijns gelijken verheerlijkt worden. De verheerlijking van Chs is niet als van een meerder van zijnen minderen, maar als een gelijke van zijns gelijken, want de h. Geest van 't zelve wezen is met den euwigen Zoon.

Maar hoe is Chs verheerlijkt? is hij dan verduisterd? heeft hij eenige niewe heerlijkheid ontvangen? Gansch niet! Noit heeft hij iet van zijne glorie en

1. Joes. 1-5. heerlijkheid gemist. God is een Licht en daar is in hem
gansch geen duisternis. Hierop zag Chs zelf als hij zijne
Jois. 17-5 Vader bad: Nu dan, Vader verheerlijk mij bij uzelven
met de heerlijkheid, die ik bij u gehad heb, aleer de
wereld was. Waarom ook d'Apostel sprekende van
Phil. 2-6. d'euwige heerlijkheid van Chs te regt zeide: dat hij
die in de gedaante Gods was (dezelve natuurlijk met
God zijnen Vader) het zig geen roof moest agten God
even gelijk te zijn. In dienvolgens het gene Chs van
euwigheid heeft gehad, heeft hij niet verlóren, is in
hem niet verduisterd.

Wel hoe? indien Chs niet het minste van zijne glorie
en heerlijkheid heeft gemist, hoe word hij dan gezegd ver-
heerlijkt te worden?

Men kan dit ophelderen door een gelijkenis van de
zonne, die altijd en overal even helder is in zig zelven
en nogtans word gezegd verduisterd te worden door
het tussen komen der wolken‖. En zo is't ook met Chs.
‖ ten aanzien van ons menschen. De glorie zijner godheid is hem euwig eigen, en heeft
niet de minste vermindering geleden, maar de dikke
wolk zijner menschheid heeft zig gesteld tegen onze
oogen, zodat'er weinigen met Joes die heerlykheid
Jois. 1-14. hebben gezien, en konnen zeggen: Wij hebben zijne
heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van den
eenigeboren Zoone des Vaders, vol genade en waarheid.
Zijne heerlykheid is door de wolk zijner menschheid
zo verre verduisterd, dat men hem aanzag voor den
Zoon van eenen Timmerman, en het volk van Rom zeide:
Matt. 13-55 Is dit niet de Zoon van den timmerman? is zijne moeder
niet Maria genaamd, en zijne broeders Jakobus, en
Josef, en Simon en Judas? En zijn zijne zusters niet
alle bij ons? Men zag zijne heerlijkheid niet als
hij in de krib lag, en nog minder als hij hing aan't kruis.
Zodat Chs niet in zig, maar ten onzen aanzien ver-
duisterd is, en dus ook niet in zig, maar ten onzen
opzigt moest verheerlijkt worden.

Wel is waar Maermalen, en van veelen is Chs in zijne vleesche
verheerlijkt, hij is verheerlijkt al van voor zijne komste door de voor-
zeggingen der profeeten, en afbeeldzels des O. T.
In zijne geboorte is hij verheerlijkt door d'Engelen,
door de Ster, en Wijzen uit het Oosten, door den ouden
Simeon en Weduwe Anna, door Joes den Doopers door
zijnen hemelschen Vader die in zijn doopzel, en in zijne
hoer-

heerlijke gedaantes veranderinge op Thabor van uit den hemel riep: dit is mijn welbeminde Zoon &c. Hij is verheerlijkt door alle zijne mirakelen, en door de wonderen die'er ten tijde van zijn sterven in de heele natuur gebeurden.

Hij is verheerlijkt door Moises en Elias die met hem op Thabor spraken

Dewijl dan Chs dus meermalen verheerlijkt is, wat had hij dan nog noodig verheerlijkt te worden?

Omdat die verheerlijkingen, maar spaarzaam, en bij wijnigen geschiedden, t'hans van weinigen erkend, en aangenomen wierden. Bij verre de meesten bleef hij ongeëerd. Zommigen, die nog de gemaatigsten waren, zagen hem aan voor Elias, of Jeremias, of een der profeeten. Anderen maakten hem uit voor een verleider, anderen voor een wijnzuiper, anderen voor een Samaritaan, en die den duivel inhad.

Ook zijne discipelen hadden nog een laag denkbeeld van zijn persoon, en zijn rijk: zo verre dat hij hen op't laatste nog zeide: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: zo verre dat zij ook na zijne verrijzenis nog van een aards rijk droomden.

En diensvolgens noodig was 't dat Chs nog verheerlijkt wierde. En hierop zag des vaders belofte: Ik heb hem verheerlijkt, en ik zal hem nog verheerlijken, ik zal nog meer en meer de duistere wolken verdrijven. Jois. 32-28.

opdat hij van alle volkeren verheerlijkt werde. En 't is deze verheerlijking door den h. Geest, waar van Chs zeide: Ille me clarificabit, verheerlijken bij u mijne discipelen, en door uwe bediening bij de gansche wereld.

En waarlijk de h. Geest heeft Chs bij zijne discipelen verheerlijkt op den Pinxteren, als zij vervuld wierden met den h. Geest, als hij de wolken van onwetentheid en ongelovigheid van hunne herten, ten eenemaal heeft weggenomen, en zij Gods groote daaden spraken, en dus heeft de h. Geest Chs bij zijne discipelen verheerlijkt. En door hen is Chs verheerlijkt bij de heele werreld, door hun preeken en de mirakelen die zij deeden. Kwaalijk waren zij vervuld met den h. Geest, of Lucas zegd: Zij begonnen verscheide taalen te spreeken, naar dat de h. Geest hen gaf uit te spreeken, zodat de gansche meenigte geheel verslaagen stond, dat een ider hen in zijn eige taale hoorden spreeken. Lees 't 3 en 4 en 5 hoofdst. van de Werken der Apelen en gij zult daar vinden, met wat vrijmoedigheid zij Chs preekten, en door hunne mirakelen verheerlijten. En

niet genoegd met Chs dús binnen Jerúsalem te verheer-
lijken, zij zig van een scheidende, en gelijk d'Ev: Markus
Marc. 16-20. getúigd, Zij wegreizende, preekten overal, en de Heer
werkte mede, en bekragtigde het woord door de tekenen
die 'er opvolgden.

Gedenk in 't bezonder, om van anderen niet te melden,
hoe een Paúlus Jesús heeft verheerlijkt. ‖Zijne verschei-
de brieven aan de Romijnen, Cor. galaters &c. wat ge-
túigen die anders dan wel de waarheid van Jesús
Act. 9-15 woord aan Ananias rakende Paúlus: Hij is mij een
úitverkoorn werktúig, om mijnen naam voor te draagen
aan de heidenen, aan koningen, en aan de kinderen
van Israel.

‖Zijne meenigvúldige reizen, waarvan de Werken der Aplen gewaagen.

En dús is in, en door d'Apostelen volbragt het geen
Ps. 18-2. David 'er van voorzeide: de hemelen vertellen de heer-
lijkheid Gods, en H. 5. húnne klank is úitgegaan over het
gansche aardrijk, en húnne woorden tot in d'einden van
den omloop der aarde. Een voorzegging van de ver-
heerlijkinge van Chs door zijne Apostelen zo dúide-
Rom. 10-18. lijk en klaar dat d'Apostel Paúlus 'er van sprekende
deze zelve voorzegging en bewoording van David aan-
haald ter bewijze dat die door d'Apostelen vervuld
geworden is

Maar zal iemand denken: dewijl, gelijk wij nú
hebben gehoord, d'Aplen Chs hebben verheerlijkt,
waarom schrijft Chs die verheerlijking dan toe aan
den h. Geest: Hij zal mij verheerlijken?

Omdat al war d'Apostelen deeden, niet dan door
den h. Geest deeden. De hemelen vertelden wel, volgens
Davids voorzegging, de heerlijkheid Gods; maar, gelijk
Ps. 32-6. David ook voorzeide, door 't woord des heeren zijn de
hemelen gemaakt, en alle húnne heirkragt door den
geest zijns monds i. e. door de werking en kragt des
h. Geests. Niets konnen d'Aplen zonder den h. Geest;
1. Cor. 12-3. want gelijk d'Apostel Paúlus: Niemand kan Jesus
Heere noemen, dan door den h. Geest. Des alhoewel
'er onder d'Aplen verscheide gaaven waren, den eenen
het woord der Wijsheid, den anderen het woord der ken-
nisse, den anderen het geloof (om mirakelen te doen)
den anderen de profétie, eenen anderen d'onderschei-
ding der geesten, eenen anderen de versheidendheid
der taalen, eenen anderen d'úitlegging der taalen;
H. 11. egter, gelijk d'Apostel 'er bijvoegd, alle deze dingen
werkt een en de zelve geest, bedeilende een ider gelijk
hij wil.

De

De h. Geest bezielde d' Apsten., en maakte hen onbeschroomd om Jesús te verheerlyken, agtervolgens des heilands Belofte: Gij zijt het niet die daar spreeken maar 't is de Geest úws Vaders die spreekt in ú. Replen. St. Spús S. is eropgerúst tot zijn dienst

De h. Geest bewoog de herten der genen die d' Apsten Jesús hoorden preeken of verheerlyken, als Blóck op den Pinxterdag in de 3en 5000 die op Petrus woord geloofden als Blóck in Lydia de koopvróúw in púrper, van wien Lúcas: de Heer opende haar herte, om ter herte te neemen het geen van Paulús gezeid wierd. Act. 16-14.

Zie daar A. F. hoe de h. Geest volgens den text Jesús heeft verheerlykt, verheerlykt, niet dat Chs in zig eenige verheerlyking noodig had, maar ten aanzien van ons menschen, die door de wolk zijner menschelyke verneederinge verhinderd zijne glorie te minder kónden, dag by zijne Apsten, en door de Bediening zijner Apsten door woorden en mirakelen verheerlykt is geworden aan of by de heele wereld.

Toepassing

Wij gaan nú tot de toepassing over.

En wel 1e Zeiden wij dat d' Apsten, of d' h. Geest door d' Apsten, Jesús met woorden en mirakelen hebben verheerlykt? Zo moeten wij ook naar hún V. B. Jesús met woorden en werken verheerlyken. Dit is de Les van den Ap: Paulús aan de Cor., en aan ons allen: Verheerlykt dan, en draagt Godt in úwe Lighámen. Hy dat d' Apostel zegd: In uwe Ligháamen, i. e. in úwe oogen, ooren, mond, handen, en voeten: om de zelve te gebrúiken alleen tot eere en glorie van Godt. Zo dan hoord, ziet, spreekt, doet niet dan naar het geen dient om Godt en J. C. te verheerlyken, Snijd af &c. 1. Cor. 6-20

Hierop zag de zelve Apostel Tit. 2-7. Vertoon ú zelven overal tot een voorbeeld van goede werken, in Leering, in opregten wandel, in Stemmigheid uw woord zij gezond, en onberispelyke: opdat de gene die 'er tegen is, beschaamd worde, hebbende geen kwaad van ons te zeggen. En opdat niemand denke, wel dat is goed voor Titus, en de zúlken, die gelyke d' Apsten, Jesus door woorden en werken moeten verheerlyken, hoor hoe d' Ap: Petrus d' eerste Chren en ons allen nog vermaand: Draagt ú deúgdelyk onder de heidenen, opdat zij in plaats van úl: als kwaaddoenders te schelden, ú bemerken de úit de goede werken, Godt moogen verheerlyken in den dag der bezoekinge. Hiermede 1. Pet. 2-12.

komt overeen de Les die de Heiland aan zijne discipe-
Matt. 5-16. len en ons alle gegeeven heeft als hij zeide: Laat uw ligt
alzo schijnen &c.

2°. Zeiden wij dat d'Aplen den Heere Jesus
verheerlijkt hebben door den h. Geest? Die zelve Geest
is ons ook noodig zullen wij Chs verheerlijken. De Geest
Rom. 8-26 (zegd Paulus) koomt onze zwakheid te hulpe: want wij
weeten niet wat wij bidden zullen, gelijk het behoord,
maar de Geest bid zelf voor ons met onuitspreekelijke
V. 15. zugtingen. Door dien Geest roepen wij, Abba, Vader
Gal. 4-6 en hij roept in ons (zegd d'Ap: wederom) Abba Vader
1. Cor. 12-3. En niemand (zegd Paulus alwederom) kan Jesus Heere
noemen, dan door den heiligen Geest. Hierom zingd
de Kerk in den Lofzang onder de h. offerhande op de
Pinxterdagen: Sine tuo numine
Nihil est in homine
Nihil est innoxium
Zonder uw genadekragt
Is'er niets in 's menschen magt,
Niets om zig t'ontschuldigen

Conclusio Is dit zo? A. F. Wel aan. Laat ons dien Geest dan bidden dat
hij ons geleide op de regte wegen, dat hij onzen mond
open doe, opdat wij Jesus verheerlijken, en zijne Lof
verkundigen.

De Pinxterdagen, op w de discipelen met den h.
Geest vervuld wierden om Jesus te verheerlijken,
beginnen te naaderen. De Kerk steld ons heden
en de volgende zondagen zulke Ev: voor, waarin
Jesus zijne Aplen de belofte van den h. Geest her-
haalde, om ons op te wekken, dat wij des te vieriger
om dien Geest zouden bidden, ons verlaatende op 's hei-
Luc. 11-13. lands woord: Uwe hemelsche Vader zal den goeden
Geest geeven aan die'er hem om bidden. Laat ons
dan den Vader om dien Geest bidden, opdat wij door
hem den Vader Zoon en h. Geest mogen verheerlijken
hier in den tijd, en naamals in alle euwigheid. Amen,

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed ō potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus Veritatis, docebit vos oem veritatem.

Dominica 4ta post Pascha. 1737.47.

Jois. 16. ℣. 12.

Qui amat aliquod objectum libenter adē isti objecto A. A.

Qui amat patriam libenter in ea ē; filius amans patrem, libenter adē patri; amicus quærit consortium amici. Sic Magdalena quærebat ubiq; adce Xto.

Sicut autem amanti nihil ē jucundius qm ee in præsentia amati, sic è contrario nihil tristius accidere pt amanti, qm separari ab amato. Hinc ō sine tristia et Lacrymis discedere poterat David à Jonatha, qa ut Script. ait, David erat ad Jonathæ agglutinata. Sic ō poterant Ephesii, sine luctu discedere a Paulo. Sed, magnus fletus factus ē oium... dolentes mxè in verbo ejus quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus ō eent visuri.

1 Reg. 18-1

Act. 20-37.

Quæ cum ita sint, certè ō mirandum, qd discipuli adeo tristes fuerint, dum Xum de suo discessu audierunt loquentem; siquidem ab eo qm summè amabant se avellendos cogitabant.

Xus autem tristes suos discipulos variis modis consolatus ē, et inter cætera promissione adventus sptus sancti.

Dus is 4 dat Xus in d'opgenoome woorden, zijne megaendentheit tenopzigt van zijne zwakke apostelen, te kennen geevende, aen hen belooft den h. geest die hen in hunne zwakheit zoude helpen, en alle waerheit leeren, zoude Adhuc, inquiebat Xus, multa hbeo vobis dicere...

Lubet hæc assumta verba litteraliter explicare, et quid inde, ad instructionem nostram discere possimus, paucis indicare Attendite

Propositio

Ut Xus Dnus ~~mitigaret~~ dolorem suorum apostolorum quem ex prædictione abitus sui conceperant, mitigaret, abitus illius utilitatem illis proponit. Expedit (ait) vobis ut ego vadam. Et expedire illud probat ex illis quæ effecturus erat in ipsis adventus sptus Sancti. Atq inter ea o infimum illud foret, quod ait, doctúrum illos oem veritatem.

Sane licet oibs jucundissima sit veritatis cognitio, nemini tamen qm aplis, orbis totius designatis Magistris, fuit ma necaria.

Ait ergo Dnus: Multa hbeo vobis dicere, q. d. jam multa, vos docui, sed adhuc multa, docenda, restant. Adhuc continuaoem indicat, sed o potestis portare modo. Idem jam modo in parabolicis verbis dixerat aplis suis Dnus Matt. 9. Men doet geen nieuwen wyn in oude Leere vaten, anders zoo barsten de vaten, de wijn word verstort, en de vaten bederven, maer men doet den nieuwen wyn op nieuwe vaten, en zoo worden zij byde behouden. De oude vaten waeren d'apostelen die nog aen d'oude joodse wetten en inrettingen hongen en den nieuwen wyn der Evangelische Leeringen nog niet konden bevatten, zoo lang de h. geest hen nog geen nieuwe vaten gemaekt hadde. En zoo lang die h. geest hun nog niet toegezonden was, was het van hun allen waer, het geen Xus tot Petrus zeide: gy weet nu niet wat ik doe, maer daerna zult gy het weten. Et sic sæpius in Evangelio, dum Xus quid dixit discipulis, addiderunt Evangelistæ, o illexisse illud discipulos, vel verbum istud fuisse absconditum ab eis. Atq et sic Xus hic in textu ait Multa... sed o potestis...

Matt. 9-37.

Jois. 33-7.

His verbis Xus etiam simul causam indicat, cur modo o dicat quæ dicenda hbt, scil: qa adhuc erant imbecilles intellectu, mxe ob tristiam, quæ illos nunc turbaverat.

Quærunt Interpretes quænam ista fuerint, quæ o potuerint tunc portare discipuli?

R. 1o. Justinus Martyr, putat id ee qualitatem et conditionem Regni Dnici, quod temporale in Israel futurum credebant discipuli, etiam post resurrectionem, atq in ea persuasione Xum redivivum et jamjam in cælos ascensurum interrogabant: Si in tpone hoc restitues regnum

Act. 1-6.

Israel?

2º Origines ~~[illegible]~~ Didymus et alii putant id concernere modum observandæ veteris Legis, quam cum satis est observare quoad sptum et significaoem, apli putabant servari dbre quoad Litteram et corticem. Atq inde erat quod Petrus o auderet occidere aalia immunda. act. 10-34.

3º Alii putant fuisse mysterium vocaois gentium, gentes fore graæ particepes. Patet in Petro detrectante ire ad Cornelium.

4º Deniq o e dubium quin etiam fuerint illa, quæ pertinent ad gubernaoem Eclæ, administraoem Sacramentorum et similia.

Atq hæc illa, st quæ Dnus ait illos modo portare o posse.

Quærunt Interpretes: an o potuerit Dnus Aplos ante sptus sancti adventum reddere idoneos percipiendis oibs quæ hbbat illis dicere? R. Potuit indubie sed noluit. 1º Ut agnoscerent ingenii sui exilitatem et ignorantiam, tdoq ma deinde æstimarent donum scientiæ. 2º Ut hoc opus reservaretur illustandæ divinitati sptus sancti.

3º Ut suo explo discerent apli modum instruendi suos discipulos, qbs darent primum Lac deinde solidiores cibos. 1. Cor. 3-2.

Atq hæc suffuiant de illis Dni verbis... Non potes tis portare modo.

Prosequitur Dnus: cum autem venerit ille sptus... Innuit hic Dnus o fore perpetuam ipsorum impoam, et exponit qdo futuri sint capaces oium suorum dogmatum. Cum, inqt, venerit ille, quem promisi, paracletus, ille sptus veritatis, tunc poteritis portare, tunc illigetis.

Docebit autem ille sptus eos 4drupliciter.

1º Multa revocando in memoriam, quorum erant obliti.

2º Exponendo et declarando oia ista, quæ mi recte perceperant.

3º Addendo multa, quæ odum audierant à Xto expressa, sive quoad dogmata, sive quoad mores, sive quæ quoad gubernaoem Eclæ pertinebant.

4º Aperiendo illis sensum veterum scripturarum et Prophetarum.

Atq his modis docebit eos sptus s. oem veritatem

Græcus Textus sic Legit: Ducet vos in oem veritatem quo ducendi verbo indicatur 1º Fideles hic ee in via sptumq sanctum, ee ducem viæ, ut gressus fidelium dirigat etra adversarias nobis potestates, suggeratq pugnande modum et vires. Eph. 6-32.

2º Ducendi vocabulum innuit nostram Libertatem et cooperaoem, o enim cogimur, sed ducimur, nec portamur, sed ipse gradimur, o ego sed graa Dei mecum. 1. Cor. 15-30.

3º Ducendi verbum indicat progressum ctinuum in cognitione veritatis, neq enim sptus s. simul et semel fidelibus infundit totius veritatis cognitionem sed quasi gradibus qbsdam eos perficit.

Moralia.

1º Agnoscemus humiliter tenuitatem nostri intellectus, et appluabimus nobis ea verba: Non potestis portare modo. Etsi enim multa ex illis nunc cognoscamus nos, quæ tunc portare o poterant apli, st tn multa alia, quæ Latere nos voluit Dnus, in his o erimus curiosi neq temerarii, sed humiles et reverentes. 2. Cor. 10-5 Prov. 2.

2º Consolabimur nos iisdem verbis, quoties tarditatem experimur illectus ad ea pcipienda, quæ scire nos oportet, nec desperabimus ppea, sed qtum possumus faciemus, et præcipuè intentis precibus orabimus sptum sanctum, ut tenebras nostras Luce sua discutiat, ut qd modo portare o possumus, paulatim facilius percipiamus. Sic nos monet Jacobus, si quis vestrum (ait)

Jac. 1-5. indiget sapia, postulet à Deo, qui dat oibs affluenter et o improperat.

3º Cavebimus ne nobis eveniant illa verba sensu s. Augustini, ne simus ex illis, qui, ut Paulus prædicit,

2. Tim. 4-3. Zy zullen de gezonde Leere niet verdraegen ... Zy zullen het gehoor van de waerheit afwenden, en zig keeren tot fabelen.

4º Sequemur in obs ducem sptum sanctum, qui ducet nos in oem veritatem tam practicam qm speculativam atq sic 1º Credemus indubitatè oia quæ credendo nobis exhibet Ecla Catholica, cujus dux e sptus s. Non curabimus Acatholicorum Evitia, qui doctrinam nostram o intelligunt, adeoq quod ignorant blasphemant vide Monitum Bossueti in Expositionem fidei Catholicæ

2º Curabimus ut in veritatibus practicis sequamur ductum Spiritus S., quid enim proderit fides recta sine bonis operibus? Qui ō credit jam judicatus ē. In extremo judicio ō tam fides nostra excutitur, qm operum conditio. Esurivi. De operibus misericordiae quaestio ē. Matt. 25. Jois 3-38

3º Studebimus quotidie progredi in cognitione utriusq veritatis tam speculativae qm practicae. Crescite in gratia et cognitione Dni nostri et Salvatoris 2. Pet: 3-38

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Jois. 16. v. 12. Dominica 4. Paschatis 1754. 65.

Naadat godz gen. 3-17. om Adams zonde d'aarde gevloekt had, heeft de zelve niet dan â veel moeite en arbeid vrugten voordgebragt. Zal het gezaij op zijnen tijd 60. 80. of 100 fout vrugten voordbrengen, daar moet gearbeid worden. D'aarde moet door mest niet schop, spaij, en ploeg bereid gemaakt worden; daar is anders geene inworteling van het zaad, geene wasdom, gêne bequame oegst te verwagten.

Zoogaat 't ook met de waarheid ten opzigt van ons menschen herten. te vergeefs word de zelve gezaijd, te vergeefs poogd een getrouw lêraar de zelve te verkundigen, te vergeefs betragt iemand de zelve in zijne herte t'ontfangen, zoo d'akker des herte daartoe niet genoegzaam bereid is, de waarheid zal geen wortel schieten in het zelve, zij zal niet bloeijen, zij zal gêne vrugten voordbrengen; ja zelfs, zoo't hert niet bereid is, zij zal 'er niet in ontfangen worden. Ik spreek van waarheden die godt en den godsdienst aangaan.

Geloof mij A. F. daar zijn al vêle herten onbequaam, bij foute van bereidinge, om de waarheden onzen godsdienst aangaande te bevatten. Ja zelfs zoovergaat dêze waarheid dat gods heilige Apostelen, die nu 2 jâren zoo zorgvuldig in de schôle van Chs onderwêzen wâren, die onmiddelijk uit zijnen heiligen mond zoovêle verhevene lessen, en onderwijzingen hadden gehoord, aan wien hij zelfs gezeid had: Vobis datum ē nosse mijsteria regni dei, egter van Jesus als nog onbequaam geoordeeld worden om ênige gewigtige waarhêden voor zijn lijden te bevatten, en te drâgen. U. A. heeft hier gêne andere getuigen van nôden dan Jesus zelfs in 't voorgelezene h. Ev. Wat was hier Jesus ~~niet~~ bêzig om deftige waarhêden te leeren?

de herten der Leerlingen wáren bereid om ênige t'ont-
fangen, dog egter niet bereid genoeg om z'alle te drâgen.
Hoor Jesus zelfs in onzen text: Ik heb ú nog vêle dingen
te zeggen; maar gij zoud ze nú niet kunnen drâgen.
Jesus moest hen nog vêle dingen, zékere waarheden ver-
kundigen, en egter hij vond hen op dien tijd nog niet be-
reid genoeg van herte om ze te drâgen.

Ons voornemen is deze woorden van Jesus tot zijne
discipelen gespráken U. A. in 't gevolg wat náder te
verklâren. ‖ (twélêdig is deze text. in 't eerste zegt Jesus:
‖ en 2º. op ons toe te passen.
Ik heb ú nog vêle dingen te zeggen. des zullen wij zien
wat dat dat was 't w̄ de Zaligm̄ zijne Apostelen nog te
zeggen had. dan zullen wij het twéde Lid betragten,
waarin Jesus de rêden geeft, waarom hij die vêle zâken
op dien tijde niet zeide, nam̄: gij zoud ze nú niet
kunnen drâgen. En hierin zullen wij d'oorzaken zoe-
ken naote vorschen, waarom d'Apostelen die waar-
héden om dien tijd niet konnen drâgen.

Hieruit zullen wij gelégenheid nêmen om in de
toepassinge twé waarhéden te betragten. 1º. hoe dier-
baar de waarhéden van ons gelôve, en godsdienst ons
moeten wézen, als zijnde van Jesus zelfs aan zijne
kerke in zijne Apostelen veropenbaard. 2º. wat ge-
daan om die waarhéden te drâgen.) Attendite

Jesus die zijn uiterlijk prédikampt begon met die
heerlijke onderwijzinge op den berg, waarin hij de ge-
wigtigste zédenlessen voorstelde van het Christendom,
en d'ingeslôpene dólingen onder de jôden afkeurde,
besloot zijn Leerampt wéderom met een deftige aan-
spraak in den eerzaal van Jerusalem nâdat hij 't
aanbiddelijk geheim 't alderh. Saer. des Outaars
had ingesteld, een zámenspraak opgevuld met ver-
scheide heerlijke Leeringen, en verhévene geheimen.
En van déze laatste was de toekômende uitwerking van
den h. Geest, zôdra hij volgens Jesus beloften in de kerk
op eene zigtbâre, en wondere maniere zoude nédergedaald

gedaald wezen. Dog egter hoe verligt ook d' Apostelen, wären in deze stoffe, veele zâken wären voor hen nog veel te verhéven, terwijl het Pinxterligt door Gods geest nog in hunne gemoederen niet was ontstóken. Jesus goat dan niet hôger, alhoewel zij 2. vêle verhévender onderregtingen nódig hadden, ~~zij~~ 1. die de Leeraars zouden zijn van de nieuwe kerke; 3. maar Jesus toond hen dat zij nog niet bequaam wären om die grote geheimen te vatten. Ik heb ú nog vêle dingen te zeggen; maar gij zoud ze nú niet kunnen drâgen.

Het eerste dat ons in deze woorden voorkômt is dat de zelve eenigzins schijnen te strijden tégen het géne Jesus effen van te vôren in de zelve aanspraak tot zijne Apostelen gezeid had: Al wat ik van mijnen váder gehoord heb, dat heb ik ú bekend gemaakt. Heeft Jesus alles dat hij van zijnen Váder gehoord had aan zijne Apostelen bekend gemaakt? Wat is'er dan nog over? Waarom zegd dan de mond van d' euwige Wijsheid, en Waarheid in onzen text aan de zelve Apostelen, in de zelve aanspraak: Ik heb ú nog vêle dingen te zeggen? Joes. 35-35.

Wij zouden U. A. hier van verscheide gevoelens van d' Oude Váders, en lâtere uitleggers kunnen voorstellen, maar wij meinen dat déze de bevattelijkste is, nam dat Jesus aan zijne Apostelen, alles had bekend gemaakt dat hij van zijnen Váder had gehoord, om hen als Ambassadeur en Afgezant van den Váder bekend te mâken, terwijl hij nog in zijn sterfelijk lêven was; niet dat Jesus daarnaa niet meer dingen zoude zeggen, die 't oorbaar was dat zijne Apostelen, en in hen de kerk zoude wêten; niet dat de h. geest hen daarnaa niet meer zoude ligten en onderregten, neen! Jesus zegd alleen, dat hij aan zijne Apostelen alles had bekend gemaakt, dat hij van zijnen Váder had gehoord om hen voor zijn lijden en dood bekend te mâken. En zoo staat dit zâmen met onzen text, nam dat Jesus, nâdat hij hen alles had bekend gemaakt, dat hij van den Váder gehoord had, hen egter nog vêle dingen te zeggen had. Ik heb ú de

Maar wat zijn dat voor vêle zâken, die Jesus tot dien tijd toe aan zijne Apostelen nog niet gezeid had, en

die hij hen nog te zeggen had?

Ik weet wel dat eenigen hierdoor wilden toonen als of het géne Jesus hier zegd, dat hij zijne Apostelen nog vêle dingen te zeggen had, maar zij nog niet konden drâgen, zag op d' Overlêveringen der Kerke, die ook tot de volheid van 't gelôve behooren. 't Is waar wij belijden met alle Rooms Katholijken dat wij ook aan d' egte Overléveringen moeten gelôven; wij willen en hebben hier kragtige bewijzen voor uit de h. Schrifture; maar egter ik meine niet dat de zelve overtuigend uit deze plaatse kunnen bewézen worden. Ook meind de h. Augs. tract. 97. in joem dat men niet ligt zéker kan agterhâlen van wat vêle dingen dat Jesus spreekt als hij zegd: Ik heb ú nog vêle dingen te zeggen: Cum Chs ea tacuerit, quis nostrum dicet, illa vel illa sunt? aut si dicere audeat unde probabit?

A gelijk wij 'er in de Loepass. eenige zullen aanhâlen.

De h. Thomas van Aquinen (in hunc Loc.) meind zelfs dat Jesus gêne nieuwe of ongezeide dingen aan zijne Apostelen nog te zeggen had, maar dat hij ze alleen maar wilde uitleggen, en door een nieuw ligt kragtiger doen bevatten. Non nova fidei mijsteria (zegd die h. Lêraar) sed novo tantummodo ea quæ Chs prius docuerat. Die heerlijke waarhéden van 't Ev. dan, die Jesus zijne Apostelen had voorgesteld, als den grondslag van 't toekômende Kerk geloof, die hij hen naar hun zwak begrip, en ligt had verópenbaard, en geleerd, hier van moest hij hen nog vêle dingen zeggen, die moest hij hen nog op een veel verhévender maniere uitleggen, Gods Geest die hen zoude verligten, en zô bequaam mâken, om de geloofspunten nog omstandiger, nog dieper te bevatten, zoude dit volvoeren. Des voegde Jesús 'er terstond nâ den text in 't volgende nog bij: Maar als die Geest der waarheid zal gekômen zijn, die zal ú alle waarheid leeren.

Maar 't was geen wonder dat Jesus op dien tijd niet dieper intrad in die aartsgeheimen, en hen dieper inleide in die waarhéden, die hij hen geleerd had. Hoor hier 'er de rêden van: Gij zoud ze nú niet kunnen drâgen.

Men

Men ziet genoeg dat dit een oneigenespreekwijs is, Niet te kunnen drâgen, het géne Jesus nog zeggen moest. 1. De h. Augs. past het op het gemoed toe, als of zij in hun bedroefd gemoed over 't aanstaande Lijden van Jesus zô bezwaard wáren door de droefheid dat zij niet konden verdrâgen de geheimen die Jesus hen nog náder wilde ópenbáren. En zéker niet vreemd is deze uitlegging van den h. Augs., de zelve steund op 't géne Jesus zelfs in déze aanspraak eenige veersen van te vôren tot zijne Apostelen had gezeid: Omdat ik ú déze dingen gezeid heb, zoo heeft de droefheid uw hert vervuld — Joes. 16-6.

2. Dog egter anderen meinen, dat Jesus hier zag op 't verstand van zijne Apostelen, 't wn nog niet genoeg verligt was om de geheimen te drâgen, t. e. te verstaan, of te bevatten.

En in der daad daar wáren al vêle rêdenen, waarom d' Apostelen die verhévene geheimen op dien tijd nog niet konden drâgen of bevatten.

1º. Omdat zij nog al te veel gehegt wáren aan de zienlijke of lighamelijke tégenwoordigheid van Chs. Waarom Chs hen reeds al gezeid had: Ik is ú nút dat ik ga. — H. 7.

2º. Omdat zij nog al te aardsch wáren, als bleek in de 2 discipelen die op den dag van 's Hêren verrijzenisse met Jesus, als een onbekende reiziger wandelende tot hem zeiden: Dan wij hoopten, dat hij 't was die Jsráël zoude verlossen. — Luc. 24-21.

En wederom, uit het géne de vergáderde discipelen, aan dewn Jesus zig na zijne verrijzenisse vertoonde hen 40 dagen lang verschijnende, hem vraagden, zeggende: Heer zult gij op dézen tijd Jsráël het rijk herstellen? — Act. 1-6.

3º. Omdat de h. Geest, die hen alle waarheid zoude Leeren, ~~die zij van Chs gehoord hadden en in de schrifture verborgen was~~ nog eerst kômen moest. Waarom Chs gezeid hebbende: Gij zoud ze nú niet kunnen drâgen, 'er bijvoegde: Maar als die Geest der waarheid zal gekômen zijn, die zal ú alle waarheid Leeren: die geest heeft hen alle waarheid, die zij

van Jesus gehoord hadden, en in de Schrifturen verborgen was, geleerd met hun verstand t'openen, en in te storten de liefde om de zelve t'omhelsen, en te verkundigen. Dus was hun verstand nog niet verligt, en hun hert was door dat liefdes vuur zoozeer nog niet ontstóken. Dit wierd voor den h. Geest bewaard op den Pinxteren. En daarom zeide Jesus in zijne laaste zâmenspraak: ik heb ú nog vêle dingen te zeggen; maar gij zoud ze nú niet kunnen drâgen.

Zie daar A. F. 3. Wat dat 't was dat Jesus nog te zeggen had, nam gêne nieuwe dingen, maar op een nieuwe en bezondere wijze door de werkinge des h. Geests

2. d'oorzaak waarom zij die om dien tijd, als Jesus hen sprak, nog niet konden drâgen.

Applicaõ

Gaan wij van déze uitlegginge tot de toepassing over zoo kunnen wij hier 3mo leeren hoe dierbaar ons de waarhéden van Godt en godsdienst moeten wézen, als zijnde van Jesus zelfs aan zijne kerke in zijne Apostelen veropenbaard, mits Jesus zijne Apostelen alle waarhéden heeft geôpenbaard, en door den h. Geest verders in de zelve heeft ingeleid. Zôdat het zij wij die waarhéden lêzen, het zij wij die hôren, de zelve moeten aanzien, als voordkômende uit den mond van d'eeuwige Wijsheid, en Waarheid J. C. zelfs. # Des te regt zeide d'Ap. Paulus aan de Cor., en ons al te zâmen:

1. Cor. 4-1 Een ijder merke ons aan als dienaars van Chs, en als uitdeelders van Gods geheimenissen. En wederom:

2. Cor. 5-20. Wij bedienen het gezantschap voor Chs, als of Godt door ons vermaande. Op zulkeene wijze ontfingen de gelôvigen van Thess. de waarhéden, die Paulus hen preekte. daarover prees hij hen bezonderlijk. Ja daarover

1. Thess. 2-13. bedankte hij Godt bezonder. Daarom (ait) danken wij Godt zonder ophouden, dat als gij het woord Gods van ons gehoord en ontfangen hebt, gij het zelve aangenómen hebt niet als een woord van menschen, maar gelijk het waarlijk is, als het woord van Godt.

Obj: Dat is goed aangaande het géne ik hôre of lêze uit 't h. Ev., de Werken of Brieven der Apostelen, met een woord uit de h. Schrifture, maar niet verder.

℟ Dit raakt niet alleen, de Schriftuur, maar ook

Hierop ziet de spreuk des heilands Luc. 10-16. die ul. hoort, die hoort mij: en die ú versmaad, versmaad mij: en die mij versmaad, versmaad den genen, die mij gezonden heeft.

d'egte Overléveringen der kerke; want alhoewel die juist enkel uit onzen text niet kunnen bewézen worden, egter Leerd de Schrift ons duidelijk dat die méde tot Gods Woord behôren. Zôdan broeders, schreef Paulus aan die van Thess., staat vast, en houd d'Overléveringen, die gij, 't zij door ons woord, 't zij door onzen brief geleerd hebt. En aan Tim. schreef de zelve Paulus: Gij dan mijn Zoon, versterk ú in de genáde die in J. C. is, en het géne gij van my gehoord hebt door vêle getuigen, beveel dat aan getrouwe menschen, die bequaam zullen zijn om ook anderen te Leeren. Zie daar hoe Paulus wil dat Tim. het géne hij van hem gehoord had aan anderen zoú bevêlen. Hierover prees Paulus de Cor. ik prys ú, broeders (zeide hij) dat gij mij in alles (in lêringen en in overlêveringen) gedenkt, en mijne bevélen, gelijk ik ze ú heb overgegêven, onderhoud.

2. Thess. 2-15.

2. Tim. 2-1.

1. Cor. 11-2.

Zijn deze, en diergelijke spreuken der H. Schriftúre die den H. Basilius dêden zeggen: Arbitror Apostolicum esse etiam non scriptis traditionibus inhærere. En de H. Epiphanius: „ Men heeft d'overlévering mede van nóden. want men kan alles uit de Schrift niet hâlen. Hierom hebben de H. H. Apostelen, ons zommige dingen bij geschrift, andere bij overléveringe nâgelâten.

1. Basil. Lib. de Sptú 1. cap. 29.

1. Epiph. Hær. 61. N. 6.

„ Est traditio, (Chrijsos.) nihil quæras amplius. Hom. 4. in Ep. 2. ad Thess. circ. med.

„ Evangelio non crederem, nisi Ecclæ autoritas me commoveret. Lib. Cont. Epist. fund. C. 94.

En wel te regt schreef Aug. en d'andere HH. Vaders zô veel toe aan 't gezag of d'overléveringe der kerke want, volgens den Apostel, de kerk de pijlaar en de vaste stijl der waarheid is, ~~haar~~ zij is 't dan, volgens Chs beloften, die de H. Geest alle waarheid zoude Leeren, met haar heeft Chs beloofd dat hij zal wézen tot de voleindinge der wereld.

1. Tim. 3-15.

Zôdan al wat Jesus zijne Apostelen heeft gezeid, al wat hij ons door zijne kerk voorsteld om te gelôven, moeten wij aannêmen, als waarheden kômende uit zijnen mond, die d'euwige wijsheid en waarheid zelfs is. Wij moeten die aannêmen, 1. met eerbiedigheid als Jesus woorden zelfs zijnde 2. met onderwerpinge ons verstand,

gevangen gevende ten dienste van 't gelôve, zeggende
Jois. 6-69 met petrus: Gij hebt de woorden des euwigen levens.

2e. Kunnen wij mogelijk de waarheden, die Ons ons door Zijne kerke voorstelt om te gelôven, nog niet drâgen? ei! dien Zelven Geest, die d' Apostelen, volgens Jesus belofte, deede verligt om de dingen die zij van Jesus gehoord hadden, en in de Schriften verborgen wâren, te vatten, en met liefde te omhelsen, dien dien Geest, zeg ik, moeten wij ook bidden dat hij ook ons verstand verligte, en ons hert ontvonke door Zijne Liefde om, tot hem te nemen, en in 't werk te stellen, het gene hij ons door Zijne kerke gewaardigd te Leeren. hadden d' Apostelen, aan dien Jesus alles had bekend gemaakt, daartoe den h. Geest nog nódig? hoe veel te meer wij?

Wel aan dan A. F.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis
Joan: 16. v. 23.

Dnica V. post Pascha 1734-5.

Alhoewel dat alle tyden goed en bequaem zijn om God te bidden en te Looven, volgens 't geen David zegt: ps 33-2 Ik zal den heer Looven ten allen tyden, zyne Lof zal altijd zyn in mijne mond, nogtans eenige bezondere tyden zyn er bequaem tot 't gebed. Dus alhoewel wij weeten, dat Xus wil dat wij altijdt moeten bidden, zonder te verflauwen, zoo zijn er nogtans bezondere tijden voor alle kristenen, om deze gedurige begeerte des gebeds in ons te vernieuwen en te ontsteeken, als zijn de zondagen en andere kerktijden, als zijn de tyden des morgens en des avonds. En dus zijn er andere tyden en dagen, die onze Moeder de h: kerk aen een openbaer en algemeen gebed wil toegeygend hebben. Dus de 3 aenstaende dagen die voor onz heeren hemelvaert gaen, noemt ze de Bededagen op dew: ze de geloovigen aenmaent saemen te komen, om door de Litanien en andere gebeden god voor de noodzaekelykheden van kerk en staet te bidden. Hier toe worden ook de gebeden en voorspraken der heiligen verzogt, opdat alwaer onze verdiensten ontbreeken wij die van andere voorstellen, welke ook de onze zijn omdat 't vier van onze broeders zyn. Dewijl dan nu de bededagen voorhanden zyn, zoo steld ons de kerk zoodaenig een Ev: voor, waer in Xus ons belooft heeft onze gebeden te zullen verhooren, als hy zegt: Al wat gy den vader zult bidden in mynen naeme, hy zal 't u geeven. In welke woorden de voornaemste eigendommen van een goed gebed beslooten zijn. 't voorneemen zal voor als nu alleen maer wezen een eigendom van een goed gebed aen te raeken, opdat wy van god mogen verwerven, 't geen ons na ziel en lighaem noodig is. &c

Lue 38-3
3 Theg. 5-17.

en zy die zelf van Xus ons hoofd ontfangen hebben.

Propositio

Een van d'eerste en noodzaekelykste eigendommen die 'er noodig zyn om in 't gebed verhoort te worden, is deze dat de gene die bid moet zijn in staet van genaede. Deze eigendom wyst Xus ons duidelyk aen met te zeggen, alwat gy den vader zult bidden, hy zal 't u geeven. Immers duidelyk onderstelt Xus hier dat ze kinderen zijn en in de hoedaenigheit van kinderen tot den vader naderen om hem te bidden, dat ze anders niet waerdig zyn tot den vader te spreken, maer als ontaerde en weder spannige zullen verstooten worden. Dit heeft hij ons ook duidelyk geleert met ons dagelyks in 't gebed des heeren te doen zeggen onze vader die &c, zoodat de belofte die Xus ons doet van in 't gebed verhoort te zullen worden niet en ziet dan op de genen die hem als zyne kinderen beminnen. Dit geeveeven ook deze woorden Dabit vobis duidelyk te kennen u te weten u kinderen en discipelen die my en den vader beminnen

Dit heeft hy ons ook nog duidelyk geleert als hy zegt: Zoo gy in
Jo. 35-7. my blyft, en myne woorden in u blyven, al wat gy wilt zult gy
eischen, en het zal u geworden. In tegendeel de genen, die in
hunne zonden blyven steeken, en des niet tegenstaende vermee-
tentlyk denken in 't gebed verhoort te zullen worden, tot deren
Isa. 3-35. zegt god: als gy uwe gebeden zult vermeenigvuldigen, zal ik
'er niet naee luisteren, want uwe handen zyn vol bloed. De
handen worden gezegt vol bloed te zyn, omdat ze met zonden
besmet zyn, zonderlingen, met de zonde van onregtvaerdigheit
en verdrukkinge der armen, waer door 't bloed als word vergooten.
Prov. 28-9. Dus word ook in 't algemeen gezegt: wie zyn oor afkeert om de
wet niet aen te hooren, diens gebed zal grouwlyk zyn. willen we
dit in een tastbaer V. B. zien, wy hebben maer te gedenken, te
geen de Schrift van Abel en Cain meld. Cain zoo wel als
Abel baden den heer en droegen hem offerhande op. Nogtans
de eene wierd maer verhoort en den anderen verstooten. De heer
Gen. 4-4. zegt de text, zag op abel en op zyne giften. Eerst zag hy op
de persoon van abel, op zyne onnoozelheit en regtvaerdigheit, daer
naer op zyne giften, die daerom den heer behaegden omdat ze
van een regtvaerdig en onnoozel man wierden opgedragen. Maer
op Cain zegt de text, en op zyne giften zag hy niet, omdat
hy den heer niet met een opregt hert, gelyk zyne broeder abel,
1. Jo. 3-23. diende. Zoodat we met joan hier moeten zeggen: Indien ons hert
ons niet berispt, zoo hebben wy vertrouwen voor god, en al
wat wy verzoeken, wy zullen 't van hem krygen, en waerom dog
zullen wy verkrygen 't gene wy verzoeken? hoort wat joan zegt
wy zullen 't van hem verkrygen, omdat wy zyne geboden on-
derhouden, en doen het geen hem behaegelyk is. Zoodat w'ook
met David in tegendeel moeten zeggen: had ik onregd beoogt
Ps. 65-38. in myn herte, zoo zoude de heer my niet verhoort hebben. want
Isa 59-3. gelyk god spreekt de boosheden een scheiding maken tussen ons
en god, zoodat hy ons niet verhoore; want die met aengekle-
ventheit aen de zonden bid, een wolk voor zig steld, op dat 't gebed
Thren. 3-44. niet door en dringe, omdat gelyk de wolk de straelen van de zon
belette tot ons te schynen, alhoewel de vensters geopend worden
zoo ook is de zonde 't beletzel om de straelen van gods genaede
te ontfangen, alhoewel door 't gebed de vensters des harte schy-
nen geopend te worden. En waerlyk tussen de wolk en de zon
den is geen kleine geleikenisse te vinden. want gelyk de wolk
uit een dikke damp bestaet die opklimpt van de aerde, zoo ook
de zonden als stinkende dampen klimmen en komen uit 't herte
voort. ten anderen de zonden, gelyk reeds gezeit is, beletten ons,
gelyk de wolke, gods aenschyn en straelen van goedheit en
barmhertigh: te gevoelen of te aenschouwen. Daer en boven gelyk
uit de wolken hagel donder blixem voortkomen, zoo werken
de zonden gods gramschap toorn en straffen uit. Eindelyk

gelijk de wolken hemel en aerde van een scheiden, zoo scheiden de zonden de menschen van god zijne en geben en alle gelukzaligen in den hemel.

Ja 't zwaerste nog wel't schriklijkste is dat een zondaer 't gebed dat God sprekende zijn eigen oordeel spreekt. Dit blijkt duidelijk in 't voornaemste van alle gebeden teweten in 't gebed des Heeren. Want hoe kan een zondaer zeggen Onze Vader die gij mijn vader ook zelfs misdien hij verre van god voor zijnen vader te erkennen, veragt en plaets in hem heeft 't geen Jus tot de joden zeide: gij hebt den duivel voor uwen vader en gij wilt de lusten uws vaders doen. Wederom hoe kan een zondaer zeggen geheiligd zij uw naem, daer hij door al zijn doen en laten gods naem en eer veragt? zoodat met regt god tot hem zegt: Ben ik dan uw vader, waer is mijne eere? hoe kan hij zeggen: uwe wille geschiede, daer hij wederspannig is aen de wille gods, en zijne eige wil maer zoekt te volgen, en daer god nogtans de wille niet en doet dan der genen die hem vreezen, en deze gebeden allen verhoort en zoo van alle de andere vragen van 't vader ons. Zoodat waeragtig is dat ik zegge dat zoo een zondaer blijvende steken in zijne zonden, niet alleen zig tegens spreekt, maer ook veroordeelt.....

Joa. 8-44.
Mal. 3-6.
Ps. 144-19.

Idog nogtans zoo is hier aen te merken, dat bijaldien zoo een zondaer zoo gestelt zou weren, dat hij de zonden wil laeten en met een veroodmoedigt en verbrieseld hert tot god zou komen, dat zoo een zeker ook aen de belofte van Jesus deelagtig en verhoort zou worden. Waeruit dat volgt dat alle die bidden zijn in 3 verscheide staeten, of gesteltenissen.

1° Sommige zijn of regtvaerdig 2° of zondaers die in de zonden blijven steken, 3° of zondaers die uit de zonden tragten op te staen. Die regtvaerdig zijn, deren gebeden zijn 't voordeligste en 't kragtigste zoo voor zig als voor anderen, volgens 't geen jac. zegt het yverig gebed van den regtvaerdigen vermag veel. En tot v. 18. Van een voordeelig en kragtig gebed brengt jac. by den proph. Elias. Elias zegt hij was een sterfelijk mensch gelijk wij zijn: en hij bad met een yver dat het niet mogt regenen op d'aerde, en het regende niet in 3 jaeren en 6. maenden. En hij bad wederom, en de hemel gaf regen, en d'aerde bragt haere vrugte voord. Weshalven Augustijn zegt: 't gebed van den regtvaerdigen is als de sleutel vanden hemel. Immers 't blijkt in Elias daer jac. van spreekt door wiens gebed de hemel gesloten en ontsloten wierd om te regenen. Zoo heeft ook josue door 't gebed de magt over de hemelen gehad, want door zijn gebed de zonne en maen stille stonden. Zoo heeft ook Ezechias door zijn gebed de son, io gangen, afwaerds doen gaen

jac. 5-16.

josue 10
Isa. 38.

en door 't gebed, zijne magt over den hemel getoont. Deze en dier gelyke V. B. brengt de h. Chrys by en zegt: 't gebed heeft uit geblust ~~van~~ het vuer van den gloeyenden oven daer de 3 jongelinge te Babel in gesmeeten waeren. 't gebed heeft de muylen der Leeuwen geslooten, om Daniel niet te beschaedigen. 't gebed van Moyses heeft 't oproer gestildt, d'Amalekiten verwonnen, en gods toorn verzoent. 't gebed van Elias heeft 't vuer van den hemel doen daalen, om d'offerhanden te verteeren, en de regen om d'aerde te bevogtigen. 't gebed heeft den tollenaer geregtvaerdigt, de boeyen van Petrus verbrooken, en Paulus de ~~deur~~ deur tot 't Ev. geopend. uit alle welke V. B. blykt hoe voordeelig en kragtig dat is 't gebed van den regtvaerdigen die god bid in staet van genaede, die god bid als een kind.

2° Behalven de regtvaerdigen, zoo zijn 'er anderen die god bidden, zondaers zijnde en volhardende en hardnekkig in de zonden. tot dezen is't dat god zegt: Ik heb u geroepen

Prov. 3-24 ... en gy hebt my niet willen hooren, ik heb myne hand uitgestoken en niemand gaf 'er agt op. Dog hoort wat ~~[illegible]~~ dat god tot hen zegt. Dan zullen ze my aenroepen, maer ik zal ze niet verhooren, &

Jerem. 2- Zoo spreekt god ook wederom: Zy hebben mij hunnen rugge toegekeert, en niet hun aenzigt; en ten tyde van hunne benauwdheit komen zy mij zeggen: haest u verlos ons. Dog hoort wat god hen tot antwoord geeft: waer zijn uwe goden nu? waer is nu 't vermaek playsier der zonden, tw: gy als goden diende? dat die zig haeste en u verlossen. Zoo dat de zondaers in plaets van god te verbidden hem ook zelf meer en meer vergrammen. Nogtans indien 't gebeurt dat dusdaenige zondaers schynen verhoort te worden, en hun geeft 't geen zy vraegden, 't zal hen zelf ten quaeden en ten verderf strekken, omdat, Augs. god somtyts genaedeglyk wygert, 't geen hy anderen in zijne toorn geeft. op deergelyke wyze gelyk eenzieke die men geeft 't geen hy vraegt en niet dient; maer dien men 't geeft omdat de Doctoors hem opgegeeven hebben. Ik heb ze gelaeten

Ps. 80-13 zegt god, aen de driften huns herten, zy volgen hunne eige vorden. Zoo wierd de duivel zelf verhoort verzoekende job te quellen daer god nogtans hem veroordeelt heeft. Zoo wierd 't joodsch volk in de woestijne na vleesch begeerig zijnde wel vleesch gegeeven maer god gaf 't hen in zyne gramschap. waeruit dat blykt dat de zondaers in hunne zonden blyvende niet verhoort en worden of worden ze verhoort, dat 't verhooren zelf tot hun nadeel dient.

3° Dog 't derde zoort van die god bidden, alhoewel nog zondaers worden van god gelyk de regtvaerdigen verhoort, indien ze uit hunne zonden tragten op te staen, tot god weder te keeren en verzoent te worden. En deze alhoewel nog niet regtvaerdige alhoewel nog niet in staet van genaede, bidden nogtans als regtvaerdigen, omdat zij de heiligh regtvaerdigh en genaede tragten te bekomen. &

Conclusio

Wel dan, B, hebben mogelyk juyst 't geluk nog niet van
door gods goedheit onder 't getal der regtvaerdigen gerekend
te worden, om als kinderen den vader te bidden, en te verkrygen
't geen wy vragen. gelyk Jus ons belooft dat alwat wy den va
der als zyne kinderen zullen bidden, dat hy 't zal geeven, zoo
moeten we evenwel de moed nog niet verlooren geeven. Zyn wy
zondaers, wy moeten tragten, niet te zyn onder dat getal van
die in hunne zonden willen blyven steeken, en vervolgens ook
niet verhoort kunnen worden, hoe naerstig zy ook in 't gebed
mogen schynen. Maer in tegendeel zoo moeten we tragten op te
staen uit de zonden, en met god verzoent te worden, en hierom
moeten wy tot god onze toevlugt neemen, door 't gebed
en wy zullen verkrygen. hoopt dan op den heer, stort uwe herten Ps. 63-9
voor hem uit, god is altoos onze helper. wy moeten ons aen
moedigen door 't V. B. van 't volk Israel tw: in benouwdheit
zynde tot den heer zyne toevlugt nam, zeggende: wy hebben 1. Reg. 7.
gezondigt voor den heere, en zie de heer verhoorde hun en quam
er te hulp. Zoo ook indien wy als zondaers den heere bidden, die uit de zonden
wy zullen met den tollenaer geregtvaerdigt worden, onze zon tragten op te staen
den zullen, ons met de zondaeresse vergeeven worden, en wy
zullen van god verwerven al wat wy bidden, hier te weten
de genaede en hiernaemals d'eeuwige glorie &

vide Marchant.
in hanc Dnicam

N3 dixi 1735.

225

Si quid petieritis Patrem (in nomine meo) dabit vobis
Joan: 16. v. 23.

Dominica 5a. post Pascha, 1736. 55. 62. 74.

't Is voorwaar geen klijne Les, of van wijnig aangelegenheid, die Xus onze Zaligm. aan ons heeft nagelaaten, bij Luc. 18. 1. dat men altijd moet bidden en niet verflaauwen. Xus Druis volens nos docere hoe noodzaakelijk het is in't gebed te moeten volharden, utitur similitudine van een regter die God niet vreesde, noch de menschen ontzag, en nogtans dit regt deedt aan de Weduwe, die bij hem kwam, omdat zij bleef aanhouden, met hem maeglijk te vallen, tot dat hij haar regt deed. Waar uit dat Xus besloot, dat God zal verhooren, en niet uitstellen, de regtvaardigen, die tot hem roepen, nagt en dag, die altijd bidden zonder te verflaauwen.

~~Dog wonnaerlijcken Exempel noch nerghens en ~~ ~~voorhanden dan hier, die noch altijt meer Duyfter en meer ~~

Een Les voorwaar van de grootste aangelegenheid! mits dien men altijdt, en gestaadig de zelve onderhouden moet. Een Les die Paulus daarom ook zoo dikmaals herhaalt, en ons eindagtig maakt. Dan. 2. vs. hij: Weest gedurig in't gebedt; Rom. 12-12. Eph. 6-18 Dan: Bidt altijdt; dan wederom: Bidt zonder ophouden, 1. Thess. 5-17. et alibi. Sapius.

Jam autem, praecipuum medium, om dit gebod van altijdt te bidden, t'onderhouden is sommige bezondere tijden, tot het gebed bestreden, en onderhouden. Dus daanigen zijn die morgens, en avonds stonden, dus daanigen zijn de zondage- en andere kerkdagen, dus daanigen zijn ook zonderlingen die dagen, die de kerk tot't gebed heeft in gestelt, en Biddagen noemt. Dus daanigen zijn die 3 dagen, die die wijze Weerke voor de Heeren Hemelvaart zullen houden, welke dagen publicis fidelium precibus destinatae sunt. Hos autem dies ut ita Sanctius Secundum mentem Lutheri celebremus praeparat nos hodie propositio, quod praelegimus, Evangelio. Atq in eo solum orandi modum, sed et fiduciam orandi capere possumus. Hic Servius vel sola assumta verba, dum ait: Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. Jura his etiam paucis verbis Xus nobis tradit documenta quam hac una semone deduci possent; Qua propter nunc solum observare lubet quod Xus Deum, quem, nos orare monet, Patrem vocat, to in eo videbimus qm validissimus sit stimulus ad orandum quod Deum Patrem premus. Attendite

Propositio

gelijk Paulus spreekt 1. Cor. 10-31 alles doen ter eere Gods, en wederom Col. 3-17 alles doen in den name van den Heere J. C. dankende Gods den Vader door hem. altijd bidden is om met een vrolijk en oodmoedig hert den Heere te smeeken om de vergiffenis onzer zonden te bidden om den vreden voor kerke en staat, en dat bij nu met de Leute de vrugten der aerde gemaeckt te geven, en te bewaren.)

Quàmqm, ad aũendũm in nobis orationis Studium, Sola. Súfficeret ea, qua ores laboramús, indigentia, plúra nihilomínús adhibere nos volúit Dnús orandi incentiva, ùt o ferventer Solùm, Sed et Libenter, atq; fidenter nostras ad illum preces effúnderemús.

Atq; inter, cætera, motiva, o parùm eminet quòd Deúm út Patrem, consideremús, cùm per qualitatem, Patris Dei, bonitas mirificè commendetúr.

Enim verò nil nos ma, ad fidúciam, in oratione excitare pt qm Dei, bonitas; hanc mirificè passim celebrat Psalmographús, út dúm ait: Proph, en, zi et hoe zoet de Heer is, Ps. 33-9. ertúm subdit: zalig is de man die op hem betrouwt. Item: Gij Heere, zijt Ps. 85-5 goedertieren, en zagtmoedig, en groot in barmhertigheid over allen die ú aanroepen. Item: Hoe goed is góds tot Israël Ps. 72-1. den génen die oprégt van herte zijn.

Validissimùs itaq; ad orandum Stimúlus nobis esse debet ista, Dei, Suavissima, bonitas; hanc aútem, nullo aptiore módo commendari nobis pt qm, si, Deúm, bonúm, út Patrem, consideremús. Atq; ideo Xus Dnús, út nobis aios in oraõe daret, Dei bonitatem in, hodierno Ev. amabili, isto Patris nomine insinúare volúit: Si quid, inquit, petieritis Patrem. Poterat Simpliciter Deúm, appellare, Sed malúit Patrem, i. Sinús enim, vox Deús Majestatis, ita vox Pater bonitatis, ac dilectionis expressiorem, exhibet Significationem: Solent quippe patres naãli quodam instinctú diligere filios, adeo etiam pt Suo incommodo, damnoq; bene illis velint. Sic et Similiter Solent filii naãli quodam, instinctú, majori audacia, et fidúcia patres Súos, qm, alios, hoes, adedere, quidpiam rogatúri. Atq; ideo Xus Dnús nos ad orandum, ex Stimúlatúbús Deúm Patrem, vocat.

Hinc et nobis formulam orandi, proscribens, promonuit Deúm, út Patrem, à nobis considerandum, ee: Matth. 6-9. adus bidden moeten: Pater noster qui es in coelis. at quare sit promonúit? .....

Hinc et Scriptura S. persúasissimo illo paterna in filios benevolentiæ exemplo útitúr ad declarandam Dei erga hoes benignitatem, Gelijk een vader zig erbarmt over zijne kinderen, ait David, Ps. 102-13. zoo heeft zig de Heer erbarmd over de génen, die hem vreezen.

Sed et ipse Xus Dnús, hoc paterno benevolentiæ explam, complendo Significantiús in hanc rem, urget Lúc 11. comparat ibidem Dnús Lúc 11-11.... Patrem, cœlestem, patribús terrenis, atq; has quidem, malos dicit, id e, naã corrúptos, atq; in malum, inclinatos post Lapsum Adami: attamen qmqm mali sint, o exúisse eam primæ naã-

in Stúm. ùt o filiús súis nàaltter benevelint. Atq. hinc infert fortissimè, qto ma Pater vester de cœlo, ad quem, nullum accessum habere pt malitia, qui nâ sua immutabiliter, atq. infinitè bonus e, pro suo erga vos affectu bona data, impertiet vobis, en den goeden geest geven, aan de gene, die'er hem om bidden.

Prosstat ergo in hoc benevolentia qre infinitis modis Pater cœlestis oibs patribus terrenis.

Atq. ex eo colligere licet, quantam. hinc fiduciam, concipere nos oporteat in. istum Patrem, et qto cum, fiducia Patrem Gód
tam. bonum interpellare liceat. Dog niet alleen moeten wij aanmerken als een goeden, maar ook als een alzeen alzeggenden vader.
~~Patrem invocare~~ Boni patres volúntatem sapiús hbnt qua-
tificandi filiús, sed carent facúltate; Rom. 10–12.
Nihil hujusmodi redit in Patrem, cœlestem: ille dives e in oes qui invocant illum. Et út Isac. ait: Gód geeft aan een yder mildelijk, en Isac. 3–5
hij en verwijt niet, sicut avari, aút egentes, qui dant parce, aut quasi coacti, et improperantes; aut si dent affluenter, dant, út recipiant, adeoq. spe sua frústrati, dolent se dedisse. Nihil horum, in Deo locum hbt, dat affluenter, et gratis, quia bonus, et dives e, et postqm oibs dedit affluenter, nihil minus ipse hbt.

Qtacumq. hìc in mundo hóum. sit opulentia, dando ex-
haúritur: unde in magnis familiis hereditatem, etiam mtam
angústam, reddit hóredum, multitúdo.

Imò qcumq. res húmo isto Laborant vitio, út, qd uni
accedit, alteri decedat. Nota e historia de benedictione
Isaaci: post impertitam, Jacobo benedictionem, id est Benedi- Gen. 27–36.
ctionis Esaú: Hebt gij, ait, voor mij ook niet een zegeninge
behouden? Isaak antwoordde ... met koorn en wijn heb ik
hem gevestigd: wat zal ik úw dan, naar deze dingen nog
doen, mijn zoone?

Qides qua prerogativa gaudeat Jacob, ea. careat Esaú.
Volebat quidem, Isaac gratificari, Esaú, sed post hac, ait,
fili mi, quid faciam? jam, pro mea parte, ex hau stus e
benedictionum, thesaurus.

Nota qtoq. e historia de benedictione Jacobi. Jakob
zegenende Joseph, zeide: Ik geef úw een deel buiten úwe Gen. 48–ult.
broeders, 't w. ik met mijn zwaard, en booge gehaald heb uit de
hand der Amorrieters. En dit deel der zegeninge van Jakob
dat hij aan Joseph buiten zijne broeders voor uit gaf, dat
naasten d'anderen, onbeeren, en minder hebben. Zodat het géne een yder aan
Neq. solum, inter filios, sed etiam patrem, inter et filium, zijne kinderen
hoc videre e, scil: qod ex únius affluentia noscatur alterius meerder geest, maar
d'andere
deren.

diminutio, vel indigentia, sic v. g. Si pater filio bona distribuit, quum tribuit, tt ipsi decedit.... Nineq recte monet Siracides:

Eccli 33-20.... Geef uwen zoone, nog uw huisvrouwe, nogte uwen broeder, of uwen vriend geen magt over u, zoo lang als gij leeft, nogte geef uwe goederen aan iemand anders, opdat het u misschien niet berouwe, en gij om de zelve zoud moeten smeeken. Zoo lang als gij leeft, en aazemt, dat niemand u hier in doe veränderen: want het is beter dat uwe kinderen, uw vraagen, dan dat gij hen zoud moeten naar de handen zien. Behoud gij zelf het oppergezag over alle uwe zaaken, doe uwe eige agtbaarheid niet te kort, verdeel uw erfgoed op het einde van uw leeven, en als d' uur van uwe doodt zal zijn gekomen.

In humis igur verum e, patris voluntati, o respondere facultatem, sed exhibitam uni liberalitatem, eam ee paercitatis erga alios, aut etiam inopia ipsius patris.

//ook uitdeeld even overvloedig is, en blijft.

Verum aliter sese hbt cum Patre nostro coelesti, infinite ille o solum bonus, sed et potens, et dives e, hunc nos orare, et rogare hodie monet Dnus dum ait: Si quid petieritis Patrem, dabit vobis, den Vader, die hoe veel hij//

Iac. 1-17 Audiamus quoo in hanc rem loquatur Iacobus: alle goede gifte, en alle volmaekte gaaf, is van boven, afkomende van den Vader der Ligten. Quare ait à Patre Luminum

H. 5. R 1o. Dixerat supra, si quis vestrum indiget sapia postulet à Deo, jam autem sapia e lumen spiritale mentium, recte ergo vocat Patrem Luminum, a quo postulandum sit hoc lumen sapiae.

2o. Dixerat Deum dare affluenter, et o improperare, jam autem pulcre hoc affluentia declaratur explo solis; etenim sol lucet oibs pari affluentia, radiis suis o mi illustrans vilissimum sterquilinium qm auratum aliqd palatium: Deinde o solum oibs lucet aequali affluentia, sed affluit sine ulla sui diminutione

Hoc ergo exemplo declarat Iacobus inexhaustam Dei opulentiam, à quo tqm ab increato quodam sole oe datum postulandum, in oes profluit, sine ulla accipientium angustia, aut sui ipsius diminutione; quam obrem et addit: Bij wien geen verändering, nog beneveling van verwisseling is.

Hic quoq facit quod ait David: Bij u is de bron des leevens

Ps. 35-10. en in uw Ligt zullen wij het Ligt zien. Fontem vocat Deum qa inexhaustus, oibs sufficiens, sine ullo sui ipsius detrimento, hinc addit H. 9. Zij zullen dronken worden van d'

overvloed uws huis, en uit den vloed uwer wellustigheid zult gij hen te drinken geeven.

Cum igitur talis, ac tus sit ille Pater Luminum, talis scil: benevolentia, sed et talis, tamq; indeficientis facultatis, et potestatis, quis o Libenter, imo quis o et confidenter Eum adeat? certè hæc dicta Patris bonitas, et opulentia inexhausta, quam mxum nobis Eum orandi præbet stimulum, et motivum.

Quid plura? Ipse Xus Dnus jubet nos suo noie Patrem accedere, et promissione jurata spondet nos exaudiendos fore. Amen, Amen dico vobis si quid.....

Quis ergo post tam obtinendi fiduciam o Libenter, et ferventer orabit? Pater e quem jubemur orare, ~~nihil~~ nullus e Illo benignior, nullus et beneficentior, nullus opulentior.

Quam sæpe nobis res e cum avaris (kangen), cum iniquis (ondeugendin), ac malevolis (boosaardigen); necessitate tamen pulsi oramus eos, qto potius orandus nobis Deus optimus ille Pater? Nemo talis Pater, qualis Deus. # Dicebant olim Judæi: gij zijt onze vader: abraham heeft ons niet gekend, en Jsraël heeft van ons niet geweeten. gij Heer zijt onze vader en onze verlosser, uwe naam is van der eewigheid. q. d. Als onze vleeschelijke vaders ons begeeven, zoo blijft gij, o godt! nogtans onze vader, onze helper, en onze verlosser. Hinc Dicebat David: Mijn vader, en mijne moeder hebben mij verlaaten, maar de Heer heeft mij opgenomen. q. d.... #

hij is een vader die, al verlaaten ons onze natuurlijke vaders, ons niet zal verlaaten. Jsa 63-16.

Hinc P. s. 26-10

Conclusio

Agite A.A. ad hunc Patrem, prout Xus jubet accedamus, 4 gene wij vraagen zal hij ons geven, hij zal ons geeven 4 gene ons noodig, en zalig is, en op dien tijde, als hij oordeelt dat 4 ons nut, en zalig zal wezen. Ad hunc Patrem quotidie confugiamus oportet, quotidie Xus jussit, quotidie opus hoc nobis e, quotidie et orare docuit: Pater noster. Qui ergo in eo deficiunt filii Patris dicendi o sunt (carpe eos qui etiam matitunas, et vespertinas preces negligunt) Ad hunc Patrem præcipue diebus orationis et publicarum precum confugiendum (diebus Dnicis, festis) et his 3 diebus, ad hoc nos hodie excitat S. Mater Eccla

Jaaom ons hier van te verzeekeren hoor hoe godt zelf spreekt Jsa 49-15. Kan dan een vrouw haar kind vergeeten, en geen medelijden hebben met eenen zoon, dien zij gedragen heeft? Maar of schoon zij hem al vergat, zoozal ik u evenwel niet vergeeten.

B. vide in Exordio ... Heb. 4-16. Wel aan dan laaten wij met betrouwen gaan tot den troon der genade van den vader, om barmhertigheid te verkrijgen, en genade te vinden tot onze hulpe ten bekwaanen tijde &c

1755. Monitum in primo sacro de diebus Rogationum.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Iois. 16. v. 23.

Dominica 5 Paschatis 1745.59.

68

Sicuti Chs Dns Aplos suos variis prædictionibus contristaverat, sic et eos variis pomissionibus consolatus ē. A. A.

Contristaverat Dns Aplos uti jam duabus proximis Dnicis audivimus, et proximâ audiemus, dicendo: Plorabitis, et flebitis vos. Zij zullen u uit de vergaderinge stooten, jaad uur komt aan, dat al die u om 't leven brengt zal meenen een dienst aan Gode te doen. Nu gaa ik weg tot den genen die mij gezonden heeft. his et similibus prædictionibus contristaverat Dns Aplos.

Sed et multimodè eos ob prædicta contristatos consolatus ē. Tristia vra vertetur in gaudium. Non relinquam vos orphanos. Iterum videbo vos, et gaudebit cor vrum, et gaudium vrum nemo tollet à vobis. Demum promissione impetrandi quicquid patrem peterent. Sic in textu hod. Evi. Si quid petieritis patrem in noie meo, dabit vobis.

Consolatoria certè promissio ō tt Aplis. Sed et nobis oibs facta! hanc Eccla nobis hodie ante dies Rogationum prælegit.

Animus ē hanc Chti Dni promissionem #latius expendere, Attendite #eruditionis nostræ gratia

Propositio

Nemo ō indiget oratione; quisq n. miser, et egens ē. Multimoda nostra miseria, et indigentia satis ostendunt nos orare debere.

At cum oes orare debeamus, idq ex miseria nostra oes sciamus, nescio an æquè quid, et quo orare debeamus, sciamus. Errare possemus graviter orando, et petendo ea quæ ō dbnt, aut modo quo peti ō debent.

Chs Dns in textu assumto dignatur ea oia complecti, quæ ad orationem requiruntur, ut ac Smo quod objectum attinet, dicit: Si quid petieritis Quid, seu cælestia, Interpretes hoc verbum Quid accuratè explicare volentes distinguunt duplicia bona viz. æterna, et temporalia, æternis, et spiritualibus bonis tribuunt nomen Quid, quia

hæc stabilia, immutabilia et perpetua st. vel eo tendunt. Temporalibus nomen
Quid ō quadrare asserunt, qa instabilia, peritura, et ~~sibi~~ insuffi-
cientia sunt. Et rectè cum ipsa Scriptura temporalia bona ut
purum nihil describat. Sic David de hoīe divite loquens divitias
Ps. 75-6. vocat: alle die vermogende (of rijke) mannen, hebben niets ge-
vonden in hunne handen. Sic Salomon His divitiis affluens
de oībs rebus mundanis dixit: Vanitas vanitatum, et oīa va-
nitas. Rebus igr temporalibus, cum nihil sint, nomen Quid
quadrare ō pt.

~~attamen et terrena~~ His præmissis ō obscurè colligitur quæ à nobis petenda st.
Quid petendum ē, bona viz. æterna. Chs id alio loco explicat
monens: Quærite (orando) primum regnum Dei et justiam
ejus. Hoc objectum erat orationis Davidicæ: Een ding heb ik
Ps. 26-4. den Heere gebeden, en ik zal't nog verzoeken, dat ik mag woo-
nen in 't huis des Heeren alle de dagen mijns Leevens. Spiritualia
igr, et æterna bona petere dbms.

attamen et terrena, An ergo temporalia petenda ō sunt? Immo et hæc petenda
st, de ea re ō sine errore dubitari posset. Sic petere dbms sa-
Sed Secundo # nitatem, prolungationem vitæ, liberationem à malis, vitæ
et conditionatè # sustentandæ necessaria. Sic pius rex Ezechias sanitatem, et prolungatio-
petenda sunt. nem vitæ petiit. David, ut in plurimis psalmis ē videre, à
tribulationibus, et afflixionibus liberari multoties ~~petiit~~ orabat.
Prov. 30 Salomon vitæ necessaria petiit: Mendicitatem, et divitias ne de-
deris mihi, tribue tt victui meo necessaria. Chs ipse in horto:
Transeat à me calix iste. Et nos hæc petere docuit, cum orare
jussit: panem nostrum &c. Libera nos à malo. Igr et tem-
poralia quævis petenda. In ipso vivimus &c. aperit manum &c.
Sed cum hæc ex se insufficientia, et purum Nihil sint primò
et ante oīa petere dbms æterna. Huc Chs: Quærite primum reg-
num dei, et justiam ejus. Sic primò nos orare docuit: Sancti-
ficetur nomen tuum, Adveniat regnum tuum, Fiat voluntas tua,
et tum: Panem nrum quotidianum &c.
Deinde hæc ō absolutè, uti æterna petuntur, sed conditio-
natè petenda sunt. Sic Chs suo nos explo docuit, dum de ca-
lice transferendo petens voluntatem patris ut conditionem
interposuit: Verumtamen, ō sicut ego volo, sed sicut tu.
In ergo quænam petenda sint.
2do Sed quis petendus aut orandus, est? Si quid
(ait Chs) petieritis Patrem. Sic Idem Chs formulam oratio-
nis

Patrem, ait Chs, ō quasi Filius et Sptus S. orandus ō sit, sed qa Pater prima in Trinitate persona ē, hinc potius dixit: Si quid petieritis Patrem, quam Filium &c. Dein qui Patrem orat, et Filium et Sptum S. orat cum unus sint deus. Pater itaq, seu deus orandus ē a Patre

nis proscribens suos jam orare patrem docuerat, dicens: Pater noster qui es in coelis: Ille pater orandus, de quo alias dixit: UW Vader weet wel, dat gij dit alles van noode hebt: Ille de quo Jacobus: Alle goede giften, en alle volmaakte gave is van boven, afkomende van den Vader der Lichten. Matt. 6-32. Jac. 1-17

Deum igr orare dbms.

Sed quia sine auctoritate Chi vocabulo Patris, et o Dei, cui o dicis, si quid perieritis Deum? ~~Regnum ejus venire~~ R. Je ut nos patrum pro Judaeis antiqui testamenti dignitatem ostenderet; illi siquidem ut servi o solebant Deum vocare non ne patris, sed Dni, Regis &c. Nos vero in nova Lege filii sumus &c. 2o ut et materiam nobis fiduciam impetrandi daret: filius non ma confidit accedere dum patrem, quam dum alienum rogat. Hinc filius prodigus, licet pessime se gessiget, cum fiducia ad patrem ibat. Huc Chs nos ad orandum excitans, ait: Zoo iemand onder u zijnen Vader om brood bid, zal hij hem wel steen geven; of om visch, zal hij hem in plaatse van visch een slang geven; of zoo hij een ei verzoekt, zal hij hem een scorpioen bieden? Indien gij dan, die boosaardig zijt, uwe kinderen wel goede dingen weet te geven, hoe veel te meer zal uw hemelsche Vader den goeden geest geven aan de genen, die hem om vragen? In dignitatem Filiorum Si ducia nra Luc. 11-13.

Ex primo, quod nos ut filii novi testamenti deum vocemus et oremus Patrem, agnoscimus dignitatem nostram, atq in eo aliquatenus assimulamur Chro qui deum non patris oravit. Ex secundo videmus quanta nobis cae fiducia, quod deum oremus patrem. Si quid perieritis Patrem.

At difficultatem hic movent acatholici, et dicunt: Chs docet patrem orare. Ergo male faciris, vos Catholici, et Sanctos orando. Obj: Si Pater ergo male Sancti orantur

Sed responsio facilis, et in promptu e, viz. quod sicut o repugnet dicto Chi, si quid perieritis Patrem, et Filium orare, sic nec repugnet orare Sanctos.

Verum e, acatholicus dicet; Filius et Pater ubi et Spus S. unus Et Deus, o vero Sancti. Sed et scire dbt acatholicus, nos ideo alio modo orare Patrem, et alio modo Sanctos. Patrem oramus ut daturum, dabit vobis; Sanctos vero oramus ut orent pro nobis. Unde sicuti o rat dicto Chi, Si quid petieritis Patrem, quod nos munio viventes oremus, sic o rat quod Sanctos in coelis oremus &c. Sed unum Deum, ut Datorem omnium bonorum oramus.

In nomine, uti Legatus,

3tio Sed quoo Pater orandus? In nomine meo, ait Chs dupliciter illud Interpretes explicant. quidam in noie meo id explicant tqm à me missi, sicuti V. G. legatus regis nomine regis sui, quid petere solet. Alii, et rectius dicunt In noie meo, per merita Chti.

rectius: per merita Chti

Deum igr rogare dbms ut nobis, quod petimus, ob Filium ejusq merita largiri dignetur.

Judæi in antiquo test. petebant à Deo, et ut medium impetrandi interponebant Abraham, Isaac, et Jacob q. d. ob eorum merita, et amicitiam quam tecum, o deus, habuerunt, nobis largiri digneris.

Nos vero nunc interponimus Chm ejusq merita. Respice in faciem Chti tui. Ecla terminat oes orationes suas: Per Dnm nrm Jesum Chm Filium tuum. Unde orantes quasi cum Daniele spr dicimus: Wij stortten onze gebeden voor uw aanschijn neder, niet steunende op onze gezegtigheden, maar op uwe menigvuldige ontfarmingen.

Dan. 9-38

Verum e, ~~quod~~ p merita Sanctorum exaudiri oramus, sed hoc idem e quod Judæi in vet. test. faciebant orantes ob Abraham, Isaac, et Jacob exaudiri, nam merita Sanctorum nulla sunt nisi ex meritis Chti, unde semper orationes ad Sanctos concludimus: Per Dnm &c.

dabit. En fructum!

4to Dabit vobis. En consolatoria promissio, dabit petita. promissio certa, nam qui eam facit, e ipsa veritas æterna.

verum non semper accipimus,

Sed unde ergo ~~quod~~ petentes Patrem et in noie Jesu petentes, sæpe sæpius o exaudimur?

Rf 1o Ex eo quod forte male petamus. Hanc rationem allegat Jacobus: Gij eischt, en verkrijgt niet, omdat gij't kwaalijk eischt. Male a petimus dupliciter viz. ad malos fines, vel dum o satis petimus, prout res talis petenda e. Ad malos fines rem petimus, als wij ze eischen om, gelijk Jacobus 'er bij voegd, te verdoen in onze begeerlijkheden als bij V. B. tot hoogmoed, weelde, overdaad &c.

Jac. 4-3 qa vel ob malum finem,

vel non ut res tanta petenda est, eam petimus

Non satis rem petimus, prout petenda e, als men niet vierig genoeg, niet volstandig, niet eerbiedig genoeg, of met geen genoegzaame geloof, en betrouwen vraagd; wij vragen ook niet genoeg als men iets tijdelijks vraagd, zonder deze voorwaarde

waarde, als 't ons dienstig, of zalig is. En dan is dat wij
kwaalijk vraagende, om ons kwaalijk vragen, ook niet verhoord
worden. Zoodat niet Godt, maar wij zelfs 'er de schuld
van zijn, dat wij niet verhoord worden.

Œcumenius rem hac similitudine declarat. Magister
quispiam promittit infra tale tempus se doctúrum aliquem
Spraakkunst
grammaticam, aut aliam sciam. Si autem docendus negligat
studere, in culpa ō ē magister, si intra tale tempus ō sciat,
sed discipulus. Sic et similiter &c.

Igr promissio Chri stat, sed nos in causa sumus, qa ma-
lè petimus, si ō accipiamus

2º Quandoq etiam ō exaudimur qa, quæ petimus, scit deus, Quia Deus nobis eam negat propitius &c.
nobis nociva fore. Et tum locum habet dictum S. Augni
Qdoq deus quædam negat propitius, quæ concedit iratus,
Zoo gaf Godt vergraamd zijnde aan Israël vleesch in de
woestijne, het gene hij hen goedertierenlijk zou geweigerd
hebben, waarom David: Terwijl de spijs nog in hunnen mond Ps. 77-30
was, zoo stak gods gramschap tegen hen op. Zoo gaf de
vader van den verlooren zoone hem zijne goed &c. Zoo
integendeel Paulus 3maal den Heere biddende, dat de tegen- 2. Cor. 32-7..
strijdende geest, die hem als met vuisten sloeg, van hem mogt
wijken, wierd niet verhoord, omdat hem zulks nadelig
geweest zou ~~hebben~~ zijn, want opdat d'uitmuntentheid der open-
baringe hem niet verheffen zoude, daarom was hem die prik-
kel in 't vleesche gegeven

3º Qdoq ō exaudimur omdieswil dat w' ondertussen voort gaan Quia perseveramus peccare
met zondigen, en gods gebeden moetwillig t' overtreden. de his
deus p Isaiam: Als gij uwe gebeden zult vermenigvuldigen Isa. 3-35.
zal ik 'er niet na luisteren, want uwe handen zijn vol bloed
Conf. Jerem. 2-27. Wie zijn oor afkeerd om de Wet niet aan te Prov. 28-9.
hooren, diens gebed zal gruwelijk zijn. Dit geeft de Heere Chs
ons ook niet duisterlijk te kennen: want beloovende: Si quid
petieritis... dabit vobis, zoo sprak hij tot zijne apostelen, en
in hen tot alle de genen, die hen gelijk zouden zijn, die van den
vader bemind wierden, omdat zij hem beminden. Waarom hij Jois. 35-7
ook tot hen zeide: Zoo gij in mij blijft, en mijne woorden in
u blijven, al wat gij wild zult gij eischen, en het zal u geworden
Waar mee ook over een komt de spreuk van David: de Heer zal Ps. 144-39
den wille doen der genen die hem vreezen, en hunne beden verhooren

Quia licet hic et nunc suo tempore non exaudiamur, suo tempore in hac, vel perfectissime in altera vita exaudiemur.

4to Quandoq; ō exaudimur hic, et nunc dum oramus, sed postea exaudiemur, quod Chs ipse insinuat cum ō dicat, si quid petieritis patrem dat vobis, sed dabit vobis, tempore suo.

Dei Promissiones dei hic, aut ~~patria~~ in altera vita implentur. gentiles quicquid hic ō impletum videbant, ō adimplendum credebant. at quid mirum? ō aliam post hanc vitam fore aestimabant. aliter nos Chani saeculum credimus alterum, si quid hic petierimus, illud ~~mihi~~ hic, aut quid melius impetrabimus in altera vita.

~~Chti ergo promissio, si quid petieritis dabit vobis, semper stat. si ō accipimus quod petimus, ō deus, sed nos in caa sumus.~~

Conclusio

Heb. 4-16

Lia ergo, laaten wij, om met Paulus te spreeken, met betrouwen gaan tot den troon der genade, om barmhertigheid te verkrijgen, en genade te vinden tot onze hulpe ten bekwaamen tijde, verzekerd zijnde, dat de Heer onzer zal ontfermen als de tijd zijner erbarminge zal gekoomen zijn, ons verlaatende op't woord, en belofte van den Heere Jesus: al wat gij den Vader zult bidden &c zal't u geeven, als't u zalig is, hier in dit leeven ten bekwaamen tijd, en naamals't eewig leeven.

Ps. 105

Amen

1745 In Primo Sacro dixi: 1º Quid sit petere. vide Catech. Montp. tom. 3. pag. 1. et 2. 2º Quis petendus. pag. 7. 3º Quid petendum. pag. 12.

1759. Quid sit petere.

1760. 1. quis orandus
2. quid orandum.

Amen amen dico vobis quidquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.

Jois. 16. v. 23.

Dominica 5ta Post Pascha 1739. 47. 69.

Onder alle deugden en Xtelijke pligten, die aangenaam aen Gode zijn, en te zaemen voordeelig aan die ze oeffenen, is zeker geen voortreffelijker, en profijtigen dan wel 't gebed. A. A.

S. Thomas als hij eertijds eene lofrede deed van de voortreffelijkheid des gebeds, zeide, dat deze deugd, eigentlijk tot de godsdienstigheid behoord, en haer opzigt heeft op den dienst, die Gode alleen toekomt.

En inderdaad dit is 't genemen, in een volmaekt gebed aanstonds kan aanmerken: want op 't zelfde ogenblik als wij bidden, zoo erkennen wij zijne waare Godtheid, waardoor hij ons van alle kwaad kan bevrijden, en in alle tegenspoed kan helpen.

De 3 deugden geloof, hoop, en Liefde, die om haere verheventheid, en opzigt die zij onmiddelijk op Gode hebben, de godlijke deugden genoemd worden, doen zig aenstonds op in 't gebed; zoodra een Xten ziel zig tot het zelve op een bekwaame maniere begeeft:

Nauwlijks begint 't gebed; of aanstonds blinkt 't geloof uit in den bidder, zonder 't tw: geen gebed kan begonnen worden, want Paulus zegt: accedentem ad Deum oportet credere. Heb. 11.

Daar word de hoop opgeheven, als w' ons tot 't gebed begeven, want het bidden in zig besluit de hoop van te verkrijgen.

Dan begint de liefde te blinken, als wij door 't gebed, tot Gode die de liefde is, ons digter bij vervoegen.

Geen wonder dan, dat de Heere Xus zoo veel zorgedroeg om zijne Apostelen eene groote genegentheid tot 't gebed in te baezemen, en hen tot 't zelve aen te maanen, als tot een van de troostelijkste werken, in 't midden van alle droefheid, die hen naa zijn vertrek zoude overkomen.

Een klaer ~~blinkend~~, bewijs hier van is 't huid. h. Ev. Noit hadden de droevige Apostelen een grooter troost van nooden

dan
om dien tijde, wanneer Jhs de woorden van 't huid. h. Ev
tot hen sprak. Hij had zijn vertrek tot den Vader bekend
gemaekt. Vado / 2.eide hij uitdrukkelijk / ad eum qui
misit me. Item: Medicum et videbitis me.
hertten met droefheid vervult. Weshalven de Heere Jhs om de
verslaagene gemoederen van zijne apostelen, off te beuren, zoo
gaf hij aen hen dentroost van 't gebed, in verzekerdheen door
dat onfeilbaer middel alle hulp, in troost te zullen verkrijgen.
Amen, amen / mgt / dico vobis si quid petieritis
Tropositio Luber hae Xti Dni verba, ook tot onze onderlinge stig-
tinge, in troost paeis explicare. Attendite

(Off groote droefheid past groote troost. Dit toonde de Heere
Jhs in 't 16. cap. van d' Ev. joes ius tw. 't huid. h. Ev. genomen is,
in w: hoofdstuk wij zien dat hij zijne droevige apostelen ver-
scheidentroost tot hand stelde, om ken zijn vertrek verduldigte doen
verdraagen. D'eerste onder dize verscheidentroosten was hen gelük
dat zij zouden hebben van naadize droefheid eenorgemeene vrugte
te smaaken. Tristia vestra vertetur in gaudium. Iterum vide-
bo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tolet
a vobis.

Bij dizentroost voegde Jhs nog een wedem Siel: eneklaerdere
wetenschap, die zij zouden krijgen van alle de geheimen des gloofs,
dit had hij hen met de komst van den h. Geest belooft, die hem
alle waerheid Leeren zoude. Dit had hij weder tot troost met
wijnig woorden aen, als hij voor 't huid. h. Ev. 2.eide: In dien dag
zult gij mij niets meer vraagen.

Naa dezentroost geeft hij hen in d'opgenaome woorden ook
dizentroost dat zij alle hunne noodtzaekelijkheden door 't gebed
in zijnen naeme verkrijgen zouden. Amen amen dico vobis &
dize belofte had Jhs ook al van te voorn aan de zijnen gegeeve
Jois. 14 – 13 Sic cum dixit: Quaecumq petieritis patrem in nomine meo hoc faciam
ibid. 15. Item: Si manseritis in me et verba mea in vobis manserint
quaecumq volueritis petetis et fiet vobis. En dize 2.elfde belofte
belofte, herhaelde hij nu wederom in d'opgenaome woorden
als hij 2.eide Amen amen dico vobis &)

HS 1769 Sola duo priora dixi. alia vice duo posteriora dici poterunt, et Ex-ordium: Op groote droefheid past

Dis verbis annotanda 1o de maniere op dewelke Jesus
beloofde hen te zullen verhooren amended 2o. Wat hij wil dat zij zullen
bidden, Quidquid. 3o Op wat maniere. In nomine meo. 4o Jhs
verzekerdheen d'uitwerkinge die de 2.alig. aan zoo een gebed belooft
de 1o

Ac 1º quidem qtum ad modum quo Xus promittit se Apostolos suos, et nos
trauditurum, ~~Xus~~ ait: Amen amen dico vobis. Deze manier
van spreeken, die Xus hier gebruijkt, en elders meermaelen in 't Ev.,
is zoo veel als een zekere bekragtinge of wijs van eed zweeren,
waardoor hij deze wondere beloftes bevestigd om zoo meer indruk
te geeven aen zijne Apostelen, die de voorgaende beloftes als al
vergeeten scheenen te hebben.

Wel is waar van de kant van Xus was dit zoort van verzeke-
ringe niet van nooden. Ipse de se ait: Ego sum ... Veritas. Geen Iois. 14.
woordt kan 'er uit den monde der waerheid voorkomen, of 't be-
helst eene onfeilbaare waerheid; Maer om onzen 't wille, om alle
twijfelinge in d' Apostelen weg te neemen, en in hen ook ons
op zijn kragtigsten te verzekeren, ~~zoo~~ bezegelde hij deze zijne
beloftes met eede. Hij doet hier, gelijk Paulus van Gode zegt,
raakende des zelfs beëdigde beloftes aan Abraham gedaan, Gen. 22. ~~daar~~
~~Paulus van zeide~~ De menschen ait zweeren bij een, die meerder Heb. 6-16.
is dan zij, en de eedt tot bevestinge maekt een einde van alle
geschillen. Zoo ook Godt willende den erfgenaemen der belofte
d' onveranderlijkheid zijns voorneemens ten overvloede betoo-
nen, heeft 'er den eedt bij gedaen. En dus hier ook de Heere
Xus, willende zijne beloftes bekragtigen, heeft 'er ook den
eedt bij gedaan, zeggende: Amen amen dico vobis. Et qd ait?

2º Si quid petieritis. NB quid Xus dicat 1º Xus ait:
Al wat gij zult vraagen, hij maakt hier geen gewag van iets
in 't bezonder, sed in grali ait: Si quid petieritis.

Edog om geen verkeerd denkbeeld te hebben van deze mil-
daadige beloftes, ~~zoo~~ is 't dienstig dit woordtje van Alles, of: als gij iet
wat naader uit te leggen.

Twee zaaken zijn 'er, die wij kunnen vraagen, en die onder
dit woordtje van Alles kunnen verstaan worden, scil: 't
geestelijke, en 't tijdelijke. Dit laatsten, scil: 't tijdelijke is
~~volgens~~ volgens de taal der h. Schrifte niet anders ~~als~~ dan nietigheid,
en ijdelheid. Al wat hier groot ~~en tijdelijk~~ in de wereld word aan-
gezien, en van den ijdelen mensch zoo kragtig word geschat,
is niet anders ~~als~~ dan een Niet, en ijdelheid. Sic David oia
mundana vocat, als hij al klaagende de beminnaers van
de ijdelijkheid, en goederen dezer wereldts aldus aenspreekt, en zegt:
Kinderen der menschen ... hoe hebt gij d' ijdelheid zoo lief Ps. 4-3
en zoekt gij de leugen? q. d. gij meent dat gij heel wat groots

begeerd, daer 't egter niet anders is ~~als~~ dan een groote niet, niet anders ~~als~~ dan een opgepronkte Leugentaal, een schijngoedt tw: zijne liefhebbers bedriegt. Testis ipse Salomon: Oia vanitas.

Vervolgens dewijl 't tijdelijke niet anders is ~~als~~ dan een enkelde schijn zoo ~~en~~ moet dit ouden dit woordtje van Alles in de woorden van Kristus niet verstaan worden, dan alleen voor zoo veel 't onstot iet wezentlijks ~~[illegible]~~ geleid; dan voor zoo veel 't tijdelijke ons ~~[illegible]~~ zalig is ~~[illegible]~~ Vervolgens dit zoort van zaaken wil Xus niet verstaan als hij zegt Al wat gij zult vraagen, maar dat alleen dat geestelijk is, en tot het geestelijke dient als een hulp middel.

Sic S. Aug.s hae Xti verba tractans ea explicat: Si divinam
Tract. 102. N. 1. „ graam, si vere beatam poscimus vitam, quidquid autem aliud
„ petitur, nihil petitur: o qa nulla oio res e, sed qa in tta
„ rei comparaoe, quidquid aliud concupiscitur, nihil e.„

Sic Xus ipse id explicat: cum enim filii Zebedei ab eo peterent primas sedes in ejus regno, quod terrenum existimabant, dicebat eis: Nescitis quid petatis q. d. gij meent dat 't heel wat is, maer, neen! het is niet ~~als~~ dan ijdelheid, en niet.

Vervolgens dit is dan geene zaak, die Xus wil gezogt hebben ~~als~~ dan alleen voor zoo veel het tot 't geestelijke behoord. Als hij dan zegt: Si quid petieritis, zoo verstaet hij daer door alle geestelijke zaaken, daer door verstaet hij zijn eigen zelven, die de Loon zal zijn van de regtvaerdigen, den hemel daer wij het bezit van dit goedt zullen hebben, de deugd daer wij den hemel voor kunnen koopen, de genaden om tot de deugd te geraaken, en ten laetsten alle tijdelijke hulpmiddelen voor zoo ver als zij ons ~~[illegible]~~ zalig ~~[illegible]~~ zijn. Dit alles verstaet hier Xus als hij zegt Si quid petieritis. 2o. N. 3 qd.

Xus dicat si quid Petieritis. Xus zegt niet: Al wat gij voor u zult laaten vraagen, maer al wat gij zult vraagen. En dit Leert ons, dat, zullen wij verkrijgen, ~~dat~~ wij zelfs moeten bidden, zelfs moeten vraagen. 't kan ons niet helpen, 't kan ons niet baaten, dat anderen voor ons bidden, ten zij wij zelfs mede bidden. Hinc S. Chrijs olim corripiens eos qui existimabant sufficere si pauperes vel alii pro se orarent ait: Bonum
„ e (inqt) sanctorum oraoe frui, sed cum et nos sumus coo-
„ peratores, quod si o affuerit, nihil aliorum prodest auxi-
„ lium, verum et cum illo perimus„. Et pergens variis exemplis id confirmat. Wat voordeel (ait) deed Jeremias aen de 3o den

de 30 oden? is hij niet tot 3 mael tot den Heere gegaen, en heeft hij niet tot 3 mael toe van den Heere gehoord: Ne ores, neq petas pro populo isto, quoniam te o exaudiam? Wat voordeel heeft dog Saul gehad met het gebedt van Samuël, die tot zijn uitersten voor hem bad, en over hem weende? Jer. 7-36. 33-34. & 34-33.

Vervolgens wijnig zou 't helpen dat anderen voor ons bidden, indien men zelfs niet mede bad. Men moet zelfs mede vraagen, zal men verkrijgen, men moet zelf mede kloppen, zal ons geöpend worden. Atq ideo Xus in textu ait: al wat gij zult vraagen.

En dus wijst Xus ons hier aan, wat wij moeten vraagen Scil: 't geestelijke, en 't tijdelijke voor zoo veel 't ons zalig is, en 2o dat w' ons niet moeten verlaaten alleen op de gebeden van anderen, maer dat wij ook zelf moeten mede vraagen, en bidden.

3o Dan gaat Xus voort, en wijst ons aan op wat manier wij moeten bidden om verhoord te worden, Scil: dat wij moeten bidden in zijnen naeme: Si qd petieritis patrem in noie meo...

Dog wat is dit te zeggen in den naeme van Xus bidden? Verscheidene h. Vaders merken hier in aan verscheidene manieren op dew: dit kan verstaan worden.

Ac 1o Quidem die smeekt den Vader in Xus naeme, die door 't gebedt tot den Vader gaat als een knegt van Xus gestuerdt, die hem uit naeme van Xus boodtschapt, niet ongelijk als of men een knegt ~~of mijnheer~~ zou zenden tot een vriendt, die daar een boodschap uit zijns heeren, of meesters naeme zoude doen, zeggende: Mijn heer, of meester stuerd mij om dit van u te verzoeken. Indien zoo een afgezant gevraegd wierd: Met wat regt vraegd gij dit? uit wat reden zoekt gij dat van mij te vorderen? Dan, zou zoo een knegt ~~zeker~~ zeggen: ik beken dat ik geen regt of bekwaamheid daar toe heb, maer ik boodschap uit den naeme van mijnen heere, uit naeme van uwen vriendt, dien gij zult geeven 't gene gij mij geeft. En zoo moeten wij ook met ons gebed tot den Vader gaan, niet door onze verdiensten die geen of wijnig zijn, maar in den naeme van Xus daar moeten wij uit bodtschappen, in zijnen naeme, uit zijnen last moeten wij van den Vader vraagen.

Van dit bidden in den naeme van Xus hebben wij een zoete schets, of afbeeldinge in 't oude Test. Gen 50. de schrift meld

dat als naa Jacobs dood ~~Jop~~ Josefs broeders nu begonnen te vreezen, of Joseph ook mischien mogt gedenken aen 't ongelijk dat zij hem hadden aengedaen, en ~~op~~ dat hij ~~dog~~ dit ongelijk mogt ~~vergeeten~~ vroeken zoo zeid de schrift dat zij zeiden: uw vader

4. 17. heeft ons bevoolen, eer hij stierf, dat wij u dit uit zijnen naame zouden zeggen: ik bid u dat gij vergeeten wild de groote misdaad uwer broederen, en de zonde die zij tegen u bedreven hebben.

En zie nauwlijks hoorde Joseph bidden uit den naeme van zijnen vader, of de ~~hart~~ schrift zeid: Flevit Joseph; en aanstonds vergaf hij

4. 23. hen alles, zeggende: vreest niet ik zal u voeden, en uwe kinderen. En hij vertrooste ze, en sprak hen vriendelijk, en zagezinnig.

Nu zoo ook beveelt ons Jesus ons verzoek tot den Vader in te stellen. Hij wil dat wij uit zijnen naeme zullen boodschappen dat wij aan zijnen allerliefsten vader zullen te kennen geeven dat wij alleen uit naame van zijne zoone bidden, dewijl wij uit ons zelve geene verdiensten hebben om op te steunen. En zie dat Josephs broeders verkregen, dat zij in den naeme van hunnen vader verhoord wierden, dat beloofd ons Jesus ook si quid petieritis patrem in noie meo dabit vobis.

En dit is d' eerste wijse om in den naame van Jesus te bidden.

2º Dan verzoekt men ook in den naeme van Jesus als men van Gode den vader verzoekt door de verdiensten van Xus. Xus geeft ons zijne verdiensten als hij ons zoo leerd bidden, opdat wij daar door zouden verzoeken van den vader. Hierom is 't, alhoewel ons gebed zijn steunsel heeft op de godlijke barmhertigheid, dat het egter ook eenigzins steund op de godlijke regtvaerdigheid, misdien wij dat van Gode verzoeken tw: Jesus uit regtvaerdigheid voor ons verdiend heeft, nu naamelijk, nu Jesus ons zijne verdiensten heeft gegeeven om in, en door zijnen naeme te verkrijgen.

Xus gaat met ons in deze belofte te werk, als een goede en lieve vader doet met zijnen beminden zoon, terwijl hij zijnen zoon ~~hem~~ verlaat om in vreemde Landen te gaan reizen, hij laet hem verscheidene wisselbrieven over met zijne hand onderteekend, opdat al is die zoon ver van zijnen vader, egter door de verdiensten door den naame van den vader hem niets ontbreken zoude. En zoo handelt Xus met ons in zijne mildaadige belofte in de opgenomene woorden. Hij geeft ons zijne verdiensten

sten als een wisselbrief oven, onderteekend met zijn dierbaer bloedt.
Hier door wil hij dat wij in zijne afwezentheid zullen geholpen
worden, hij wil dat wij dieden vader zullen toonen, en hij verzee-
kerd ons dat 't géne wij zoo vraagen, hij ons dat ook zal geeven
Si quid petieritis (ingt) in noie meo dabit vobis.

Vervolgens die verzoekt den vaden in den naame van Jesús
1º die door hem boddschapt, die als een knegt den naem van
zijnen heer gebruijkt, om zoo van den vader zijn verzoek te ver-
krijgen. 2º die verzoekt in den naame van Jesús, die de verdien-
sten van Jesús vertoond aen den vader, en door die schat
van den vader zijne barmhertigheid verzoekt. En zoo is 't dat de kerk alle haare gebe-
den doet, eindigende de zelve: Per Dnum....

4º En van deze, die zoo bidden in den naame van Jesús,
van die zegt Jesús: Si quid petieritis patrem in noie meo dabit vobis.
En zeker wie kan op zoo een voet twijfelen verhoord te worden?
Wie is 'er verlegen zoo lang hem zoo een dierbaere schat geoorloft
is te gebruijken? Waerlijk geen grooter schat kon Xus geeven,
geen grooter troost in zijne afwezentheid, dan zulk eene beloften,
waar door wij onfeilbaer verzekerd worden van den vader te kunnen
ontfangen al wat wij van nooden hebben: Si qd petieritis dabit vobis.

Het was zeker een ongehoorde gaaf die Gods eertijds aan den
jongen Koning Salomon beloofde, als hij hem, nu op 's vaders
troon gezeten zijnde, toezeide: Eisch wat gij wilt, opdat ik 't u
geeve. Maer nu, nu Jesús alles door zijn bloed voor ons 3 Reg. 3-5
verdiend heeft, zoo behoord deze beloften tot ons allen: Postula
a me quod vis, ut dem tibi. Nu zegt Jesús tot zijne discipelen
en in hen tot ons allen, Si qd petieritis patrem in noie meo
dabit vobis. Daer is in 't minst niet aan te twijfelen, dewijl Xus
dit zoo uitdrukkelijk beloofd ja met eede bevestigd heeft.

Wel hoe (zal mogelijk iemand zeggen) gaat dit zoo vast
dat de vader zekerlijk zal geeven al wat wij in den naame
van Jesús vraagen, hoe komt 't dan dat wij meenigmael vragen
en evenwel niet krijgen? # Hoe staat dit dan met de beloften
van Xus zaamen?

R. Wel is waar dat wij dikwils bidden, en niet verhoord
worden, maer dit is niet van den kant van Xus, maar van onze
kant is de fout gelegen. Men moet de woorden maer ter deeg
bevatten, en men zal de reden vinden waar om wij meenig werf
niet verhoord worden. Immers Xus beloofd niet

(# Wij hebben niet an-
ders gezogt, en verzogt
dan dat nodig en diens-
tig was tot onze zaligh
wij hebben gebeden om ver-
lost te zijn van deze
en géne bekoringe, om
Gods wil te kennen,
wij hebben gesmeekt
om de rust van ons lieve
vaderland, om de vrede
en eendragt in Gods
kerke, dog al te ver-
geefs

Met reden bidden
wij om al zulke zaken
waardig, ja noodig
om van Gode te vragen
en die Jesus ons ver-
zekerd ook te zullen
verkrijgen.)

dat al wat iemand in zijnen naeme zal vraagen, de Vader dat zal geeven. Maar al wat Gijl. zult vraagen, zegt Xus. Hij sprak tot zijne discipelen, indien wij dan ook zijne discipelen zijn, zoo zal hij ons ook verhooren.

Nu dan is iemand een discipel van Xus, als hij zijne leeringen inagtneemt, als hij naar zijne geboden leeft, of als hij begint en tragt alzoo eens discipel van Xus waarlyk te worden. En van dezen zegt Xus, al wat hij in zijnen naeme zal vraagen, de Vader zal 't hem geeven. Maar in tegendeel zoo lang wij geene discipelen van Xus zijn, zoo lang wij zijne geboden overtreden, in onze zonden, en oude gewoontens blijven steeken, en uit de zelve niet willen opstaan, of ons best daar toe doen, zoo hebben wij geen regt om verhoord te worden.

Idem illud Xus ad huiclarius dixit: Si manseritis in me et verba mea in vobis manserint, quaecumque volueritis petetis et fiet vobis Jois. 15-7.

De h. Geest in Vet. Gest. heeft dit in 't boek der spreuken al duidelijk bekend gemaakt. Wie zijn oor afkeert om de wet niet aen te hooren, diens gebed zal gruwelijk zijn.

Prov. 28-9

Dit gaf Godt op verscheidene tijden al voor reden, waarom hij 't gebedt van het volke Israëls niet verhoorde. Als gij uwe gebeden zult vermeenigvuldigen zal ik 'en niet naar luisteren, want uwe handen zijn vol bloedt.

Isa. 1-15

Jeremiäs in 's gelijken in zijne klagliederen 3. geeft dit voor reden, waarom Godt het gebedt van 't verdrukte, en ellendige Israël niet verhoorde. Wij hebben (ait noie populi) ongeregtelijk gehandeld, wij hebben u tot gramschap verwekt daarom zijt gij onverbiddelijk.

Thren. 3-42.

't was ook deze waarheid, die den blinden van 't Ev. van Xus genezen, wel bekend was, en waarom hij tot den joodsen raedt ook zeide: wij weeten dat Godt de zondaers niet verhoord.

Jois. 9-31

De oude wet in dat deel, 't w zij de wet van Seremoniën, of uiterlijke kerkpligten noemen, heeft dit ook zelfs eenigzins willen te kennen geeven, als zij verbood dat geene onzuivere, wat onzuiverheid het ook mogt wezen, tot het tabernakel mogt naderen om door d' offerhanden Godt te bidden, dan vooral, eer hij gezuiverd was. En dus leerde de Seremoniëele wet op eene bedekte wijze wat zuiverheid dat 'en, in een naeder verbondt, zou van nooden wezen om, van gode door onze offerhanden en gebeden verhoord te worden.

Lev. 22.

Nauwlijks had Godt de wereld geschaepen, of hij toonde al dat onderscheid, dat hij zijne discipelen, de regtvaerdigen

vaardigen verhoord, en 't gebed der godloozen verwerpt. De Heer, zegd de Schrift, zag op Abel, en op zijne giften. Zie daar de giften van Abel behaagden den Heere, omdat Abel den Heere behaagde; maar, zegd de Schrift, op Kain, en zijne giften zag hij niet, omdat hij den Heere niet behaagde, jaa zijnen broeder benijde, en haatte, als bij de Stukken bleek. Waarom de h. Gregs. den zondaar vraagd, en al vraagende aanwijst de reeden waarom hij van Gode in zijne gebeden niet verhoord word: „Vis Deum te audire in tuis orationibus, cum non audieris eum in suis praeceptis?

Gen. 4-4.

Zoo dan Kristus zeggende: Al wat gij den vader zult vraagen in mijnen naame hij zal 't u geeven, ondersteld, dat wij zijne Discipelen zijn, # dat wij in hem blijven, en zijne woorden in ons blijven i. e. in onze gedagten, in onze herten, en in onzen handel, en dan verzekerd hij ons, Al wat gij wild zult gij eischen, en het zal u geworden. Zijn wij misschien nog niet van 't getal zijner Discipelen? De moed zij niet verlooren. Ag! dat wij maar van deeze stonde begeerden, tragten, en ons best deeden om Discipelen van Jesus te worden, en dan zal die zelfde belofte van Jesus ook voor # wezen; immers Jesus roept de deezen zeggende: Koomt tot mij allen die belast, en belaaden zijt, en ik zal u verkwikken

~~[illegible]~~

die maar eerst wenschen, willen, en tragten Discipelen te worden, Matt. 11-28.

Lia! A. A. Heb. 4-16. Adeamus ergo &c

Jesus verzekerd ons: Al wat gij &c

David ps. 144-19. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet

ex Lazelve hai Dom

Petite & accipietis

Dominica 5a post Pascha 1740-56. 63.

238

Jois. 16. v. 24.

Gelijk de zaligm. in zijne onderwijzinge naer 't Avondmael met zijne Apostelen onderhandelde van verscheide zaeken, die hen niet wijnig ontroerden, zoo liet hij daer ook tuffen beiden invloeijen verscheide dingen, die hen zeer vertroosteden, A. A.

Het was voorwaer iet smertelijks voor d'Apostelen dat zij hoorden dat hunne Lieve meester zig aen hen onttrekken, en van hen scheiden zoude: het ontstelde hen zeker ook niet wijnig dat zij na hunne 's meesters doodt allemans haat, en afgekeertheid zouden smaken, ja zelfs ook gelijk hunne meester, mishandeld, en ter doodt gebragt zouden worden.

Dog zoo smertelijk als deze, en diergelijke zaeken hen voorquamen, zoo troostelijk was 't ook dat hij hen beloofde dat hij van hen scheidende, hen den h. geest zou zenden, hen een plaets in den hemel ging bereiden, ja dat zij ook alles zouden van Godt verkrijgen, geene zij maer zouden wenschen. Aangaande dit laatste hooren wij dat de Heere Xus hen verzekerd in 't huedigh. Ev. Petite (inquit) et accipietis.

Die zelve verzekering, w de Heere Xus aldus aen zijne Apostelen deede, is ook nog voor alle gelovigen ten allen tijde. eischt, vraagt, en gij zult verkrijgen. Om ons allen hier toe, en vooral op d'aanstaande kruis- of Bededagen des te meer aan te maenen,

~~Dog gelijk [illegible]~~ zullen w' U. A. alsnu ook nopens 't eischen vraagen of bidden 3 puntjes voor gaen houden,

Propositio

naem: 1mo Dat 'er niets noodiger is dan 't gebed.

2do dat 'er niets voordeliger is dan 't gebed,

3tio Dat 'er niets zoeten of aengenaemen is dan 't gebed.

Attendite

Dat de duivel op zijn allerkragtigsten den mensch van d'oeffeninge des gebeds zoekt af te trekken, is een

Exod. 2.

3ma Pars
Necessaria
Oratio.

Zeek die geen de minste twijfel overlaer. Sijt verseraton
ille Saranas, quantum, Deo placeat, oblatum sibi ab hoibs
sacrificium, laudis: Sijt, quanta, bona, & vae emolumenta
er oratoe hoes percipere soleant. Quare, sicut Pharao, ut Is-
raelitas à sacrificiis Deo offerendis impediret, hen doen
2 woere en overlastige arbeid drukte: Zoo weet ook de duy-
vel, en beneider van 't menschen welwæren en geluk, den
mensch door overtollige Zorgenen bekommernissens die hem
nog dag nog nagt Zaen-rusten, van d'oefening des gebeds
af te trekken. Dog hoe meerder de duivel dat beeogt,
hoe noodzakelijker de mensch 't gebed moet agten. Ita
3mo niets zoo noodzakelijk dan 't gebed, niet om dieswille
dat godt anders niet zou weeten, wat ons noodig is, neen!
gansch niet; want Godt, die alwetende, en te gelijk oneindig
barmhertig is, weet alles wat wij noodig hebben, en is ook
van zijnen kant genegen, ons noodzakelijken behoeft te voldoen.
Maer hij wil dikwils dat zelve, Dat hij van alle eeuwigheid
al beslooten heeft te geven, eyder niet geven, tenzij wij door
eerst ootmoedig 't zelve vragen, bidden, en van hem smeken.
En vervolgens uit dien hoofden, is 't gebed ons noodig om
door 't zelve te verkrijgen 't gene Godt bereidt heeft aen
ons te verleenen.

En dus is 't gebed ten uiterosten noodig aen alle menschen
1 't is noodig aen den zondaer om bekeerde worden, 2 aen
den regtvaerdigen, om te volharden, en 3 aen alle en een
eigelijk om zalig te worden.

1 Peccatoribus uit Evirtantius

1 Eerst en voor al 't gebed is noodig aen den zondaer om bek
keerd te worden; want immers de bekeringe is 't werk van
Godt, alhoewel ook in zekeren zin 't werk van den zondaer.
De bekeringe is 't werk van godt, die alleen de verandering
en bekeringe den zondaer instorten, moet. Waarom Job:
Wie kan zuiver maken den genen, die van onzuivere zaden
Job. 14-4. Vangen is, zijt gij 't eenigste niet die dat vermoogt? Item
Thren 5-21 Jeremias: Bekeer ons tot u, Heer, en wij zullen
Jerem 31-18 bekeerd worden. Item: Bekeer mij, en ik zal mij bekeren
want gij zijt mijn Heer en godt: want na dat gij mij bekeert
hebt, heb ik boete gedaen. Vervolgens in dien zin is de
bekeringe des zondaers het werk van godt en
Dog in zekere zin is de bekeringe ook 't werk van
den

den mensch, naem omdat hij met gods genaede moet mé-
dewerken. Waerom ook Jeremias op gemelde plaetzen
den Heer niet alleen bidt dat hij hem bekeere, maer voegt
er ook bij: En ik zal mij bekeren, ik heb boete gedaen. Ezech. 18-31
Unde S. Aug: „Qui creavit te sine te, ō salvabit te sine te„
Twedingen zijn'er dan ter bekéringe noodig, van den kant
van godt de genaede, en van den kant des zondaers de méde-
werkinge met gods genaede.
Maer hoe zal nu de zondaer die genaede bekômen zonder
dew hij zig niet kan bekêren? O! om die te verkrijgen moet
hij bidden: qa hanc Deus graam illis solummodo dare con-
suevit, qui illam piis, et ferventibus precibus petunt. Unde
S. Aug. „Credimus, nullum, nisi orantem auxiliari„. Hinc
et Xus: Petite et accipietis.
Scio, Deum, ōnumqm tunc peccatores ad pœam vocare,
eisq tunc conversionis graam dare, cum nec de Deo, nec
de conversione cogitant. Immo pre nimia qua Deus pollet
bonitate, hanc aliqdo peccatoribus largitur graam, ō qdo
illam petunt, sed qdo in peccatis volutantur, et oi penitus
graa st indigni. // Sic v. g. Convertit Deus Saulum, dum Act. 9.
erat in via, et psequebatur Ecclam Dei &c. Ast hæc st // Sic vocavit Mat
specialia, et extraordinaria misericordiæ divinæ opera: theum sedentem
hæc st privilegia, quæ aliqbs dumtaxat, et paucissimis in thelonio; Petrum
conceduntur: nam secundum ordinarium providentiæ di- ipsum abnegantem
vinæ agendi modum, conversionis graa orantibus et pos- et pejerantem;
tulantibus solum datur. Unde Xus: Pater vester de cælo Luc. 11-13.
dabit sptum bonum petentibus se. Et in hod: Evang:
Petite & accipietis. Est ergo peccatoribus necessaria
oratio, ut convertantur.
2 [illegible] solum oratio peccatoribus necessaria ut con- 2 Justis ut
vertantur, sed et Justis ut pseverent. perseverent.
Peccatores cum justificantur habitualem, seu justifi-
cantem à Deo recipiunt graam. Hæc autem graa, licet ex
se sit pmanens, ō tamen ē inamissibilis. Thesaurus quidem
magnus ē, sed qui perdi pt, immo qui facile perditur, si
Deus justis ō det graas actuales (werkende), quarum auxilio freti
graam sanctificantem (heiligmakende), seu habitualem (inwoonende) conservent, et in
ea pseverent. Et hæ graæ actuales (daadwerkende) dicuntur
Donum perseverantiæ, sine quo hoo in statu graæ diu

Exod. 2.

3ma Pars
Necessaria
Oratio.

zaek die geen de minste twijffel overlaer. Sict Gerardus
illes Saranas, quantum Deo placeat, oblatum sibi ab hoibs
sacrificium laudis: sict, quanta bona, & quae emolumenta
ex oratione hoeo percipere soleant. Quare, sicut Pharao, ut Is-
raelitas à sacrificiis Deo offerendis impederet, hen door
zwaere en overlastige arbeid drukte: zoo weet ook de duy-
vel, en beneider van 't menschen welwæren en gelúk, den
mensch door overtollige zorgen en bekommernissen die hem
nog dag nog nagt laet rústen, van d'offening des gebeds
af te trekken. Dog hoe meerder de duivel dat begeert,
hoe noodzakelijker de mensch 't gebed moet agten. Staet

3ma Nicht zoo noodzakelijk dan 't gebed, niet om dieswil
dat Godt anders niet zoude weeten, wat ons noodig is, neen!
gansch niet; want Godt, die alwétende, en zeer lijfontsindig
barmhertig is, weet alles wat wij noodig hebben, en is ook
van zijnent aant genegen, onze noodzakelijkheden te voldoen.
Maer hij wil dikwils dat zelve 't gebed van alle eeuwigheid
al besloten heeft te gêven, egter niet gêven, tenzij wij door
eerst ootmoedig 't zelve vragen, bidden, en van hem smeke
En vervolgens uit dien hoofden, is 't gebed ons noodig om
daer 't zelve te verkrijgen, 't gene Godt bereidt heeft aen
ons te verleenen.

En dus is 't gebed ten uitersten noodig aen alle menschen
1 't is noodig aen den zondaer om bekeerde te worden; 2 aen
den regtvaerdigen om te volharden, en 3 aen alle en een
eigelijk om zalig te worden.

3 Peccatoribus ut convertantur

1 Eerst en voornaemst 't gebed is noodig aen den zondaer om be-
keerd te worden; want immers de bekeringe is 't werk van
Godt, alhoewel ook in zekeren zin 't werk van den zondaer.
De bekeringe is 't werk van Godt, die alleen de veranderinge
en bekeringe den zondaer instorten moet. Waerom Job:
Wie kan zuiver máken, den genen, die van onzuivere zaden
ontfangen is, zijt gij 't eenigste niet die dat vermoogt? Item
David Jeremias: Bekeer ons tot u, Heer, en wij zullen
bekeerd worden. Item: Bekeer mij, en ik zal mij bekeren
want gij zijt mijn Heer en Godt: want na dat gij mij bekeert
hebt, heb ik boete gedaen. Vervolgens in dien zin is de
bekeringe des zondaers het werk van Godt.

Dog in zekere zin is de bekeringe ook 't werk van

Job. 14-4.

Thren 5-21

Jerem 31-18

den

den mensch, naem omdat hij met gods genaede moet mé-
dewerken. Waerom ook Jeremias op gemelde plaetzen
den Heer niet alleen bidt dat hij hem bekeere, maer voegt
er ook bij: En ik zal mij bekeren, ik heb boete gedaen. Ezech. 18-31
Unde S. Aug: „Qui creavit te sine te, ō salvabit te sine te„
Twedingen zijn'er dan ter bekéringe noodig, van den kant
van godt de genaede, en van den kant des zondaers de méde-
werkinge met gods genaede.
Maer hoe zal nu de zondaer die genaede bekômen zonder
dew hij zig niet kan bekêren? O! om die te verkrijgen moet
hij bidden: qa hanc Deus graam illis solummodo dare con-
suevit, qui illam piis, et ferventibus precibus petunt. Unde
S. Aug. „Credimus, nullum, nisi orantem auxiliari„. Hinc
et Xus: Petite et accipietis.
Scio, Deum onumqm tunc peccatores ad pœam vocare,
eisq tunc conversionis graam dare, cum nec de Deo, nec
de conversione cogitant. Immo pre nimia qua Deus pollet
bonitate, hanc aliqdo peccatoribus largitur graam, ō qdo
illam petunt, sed qdo in peccatis volutantur, et oi penitus
graa st indigni. // Sic v. g. Convertit Deus Saulum, dum Act. 9.
erat in via, et psequebatur Ecclam Dei &c. Ast hæc st // Sic vocavit Mat-
specialia, et extraordinaria misericordiæ divinæ opera: theum sedentem
hæc st privilegia, quæ aliqbs dumtaxat, et paucissimis in thelonio; Petrum
conceduntur: nam secundum ordinarium providentiæ di- ipsum abnegantem
vinæ agendi modum, conversionis graa orantibus et pos- et pejerantem;
tulantibus solum datur. Unde Xus: Pater vester de cælo Luc. 11-13.
dabit sptum bonum petentibus se. Et in hod: Evang:
Petite & accipietis. Est ergo peccatoribus necessaria
oratio, ut convertantur.
2 [illegible] solum oratio peccatoribus necessaria ut con- 2 Justis ut
vertantur, sed et Justis ut pseverent. perseverent
Peccatores cum justificantur habitualem, seu justifi-
cantem à Deo recipiunt graam. Hæc autem graa, licet ex
se sit pmanens, ō tamen ē inamissibilis. Thesaurus quidem
magnus ē, sed qui perdi pt, immo qui facile perditur, si
Deus justis ō det graas actuales, quarum auxilio freti
graam sanctificantem, seu habitualem conservent, et in
ea pseverent. Et hæ graæ actuales (daadwerkende) dicuntur
Donum perseverantiæ, sine quo hoo in statu graæ diu

„perseverare nequit. Unde Conc: Trid: „Si quis dixerit
„justificatum posse sine speciali auxilio Dei in accepta
„justitia perseverare anathema sit„. Quoo autem justi
specialia auxilia, ad perseverandum necessaria, à Deo
impetrare poterunt? oratione illa obtinebunt: nec ea
solet Deus, nisi iis qui humiliter ea postulaverint. Un
„S. Aug: „Constat Deum nobis aliqua, etiam o orabus
„ut initium fidei; alia o nisi orantibus praeparasse, si
„perseverantiam in finem„. Lib. de dono persev: Cap. 36.

Haec e differentia inter sanctos qui in caelo triumphant
et justos qui in hoc mundo militant; quod sancti in caelo
tes o habeant adversus quos decertare debeant, nullis
tentationibus, et periculis sint expositi; et ideo o indi
oraoe, ut hostes debellare, pericula evadere, tentatio
bus resistere, et in Dei amicitia perseverare valeant. S
justi in hoc mundo tot, ttisq subjiciuntur tentation
totq peccandi periculis sunt expositi, ut o peccare o
si specialibus Dei auxiliis o adjuventur: quare ut
peccent mortaliter, et in statu graae perseverent, orare
frequenter orare dbnt, ac saepe à Deo petere graam
qua vincere et perseverare valeant: sibi specialiter
tum putent: Oportet spe orare et num qm deficere
Luc. 18. Item: Petite et accipietis. Est ergo orao justis
cessaria ut perseverent.

3 oibs ut salventur

3 Demq necessaria oibs ad salutem. Si enim
orao sit necessaria peccatoribus ut convertantur, et jus
ut perseverent, optime inde sequitur, eam oibs ee necess
ut salventur: qa oes hoes vel justi st, vel peccatores; si
salvari o pnt nisi perseverent; si peccatores, nisi conve
tur; adeoq oibs, sive justis, sive peccatoribus ne
ria e ut salventur.

Igur nihil ma certum quam quod hucusq vidim
viz: hoi nil ma ee necessarium qm oraois exercitiu

2da Pars Utilis orao

Ut autem ad alteram partem transeamus, o tt
tionis exercitium qm mxe e necessarium, sed etia
utilissimum (heilzaem en voordeelig) est.

Quod Paulus de pietate in gre dixit, viz: pie
1. Tim. 4-8 autem ad oia utilis e, id nos recte de Oratione in p
cular

Consecutio Conclusionis Serm. Dom. 5. post Pascha, 1740

...mo suam unquam negligentiam excuset ob vivendi ...m et terrenas occupationes.

...rum quidem quod qui versentur in mundo, o tam diu et ...e oraoi vacare possent quam seclusi a mundo. Sed ...usquis sit ne dies ~~vo~~ transire dbt quin aliquandiu ...i vacet, quin qui possit sacrificio Missae assistat &c ...e nullus nostrum, tta negotiorum mole premitur, qta ...id, qui licet rex tamen mane meridie vesperi oraoi ...m bebat, qui ut ipse fatetur septies in die Laudem ...at deo, qui etiam media nocte surgebat ad confiten... Deo ps 54-18. 118-164. & ps. 62.

...sic David, quid nobis faciendum erit? &c

...Oraois exercitium tam utile quis o libenter ad ora... ...m confugiet? Bidt, en u zal gegeven worden; zoekt ...zult vinden; klopt en u zal geopent worden. Want dl ...bidt verkrygt &c Matt. 7-7.

...Oraois exercitium tam amabile, hoc hic inchoemus ...d in aeternum faciemus, o ut auxilio indigentes, sed ...xilio hic a deo accepto gratias agentes, deumq in ...num laudantes Amen

240

lari dicere possumus nempe quod ejus utilitas ad oia
extendat. Ideo Orao jam vocatur Armatura, cujus
ute salutis nrae hostes debellamus; jam dicitur Clypeus,
o daemonis et carnis tentaoes repellimus; hunc Clavis
lestes thesauros aperiens, nuncupatur; et nunc The-
urus appellatur, in quo oes divitiae spirituales inveniuntur.
ee oia hoibs utilissimum ee orationis exercitium, o parum
dicant; sed ut utilitates et emolumenta, quae ex oratione
cere possumus, clarius explicem, dico, orationem nobis
e utilissimam, qa orationibus nris 1 Dei iram placamus,
Dei justiam exarmamus, 3 Dei bonitatem ad innumera
eficia nobis impendenda inclinamus. Itaq petite
accipietis.

1 qa Dei iram placat.

Jac. 5-36.

c 1 quidem oraoibs nris Dei iram placamus. Audi
id Aplus Jacobus de orationis utilitate dicat. Multum,
quit, valet deprecatio justi assidua. Peccator qui peccatis
s Deum offendit ejusq iram provocavit, hanc divinam
m placare et in misericordiam mutare pt, si ex corde
humiliter ad Deum clamet. Sic David iratum placavit
um, orabat poenitens: Dne ne in furore tuo arguas
neq in ira tua corripias me. Et ecce: de Heer (ait)
ft de stemme mijns weenens gehoord: de Heer heeft mijn
êken ~~gehoor~~ verhoord, de Heer heeft mijn gebed aenge-
nen. Sic filius prodigus qui excurrens e domo paterna,
ris in se iram provocarat, hanc postea placavit, cum
iens orabat: Pater peccavi in coelum et coram te &
igitur orationis utilitas?

ato tt justi, sed et multum valet orao peccatoris poenitentis.

Ps. 6-2

H. 9.

Luc. 35.

2 Qa Dei Justiam exarmat.

2 At o tt Orao Dei iram placat, sed et Justiam
s exarmat, ne de peccatis nris, pro ut mereremur, poenas
at. Ne pluribus hic immoremur, unicum explum afferre
et. Israeliticus populus adoratione vituli Deum ad
undiam provocaverat: accensus erat Dei furor; utq de
injuria vindictam sumeret, jam arma sua pro manibus
ebat, jamq ad vibrandas adversus ingratum hunc populum
ittas suas, paratus erat. Moses autem Deo juste
o oraoe sua restitit, ejusq justiam exarmavit.
Refert Sacer Textus, quod oranti Mosi dixerit Deus:
mij begaen, dat mijn toorn zig tegen hen ontstêke, en
ik ze verniele. Licentiam feriendi populum à Mose
t, qui Mosen fecit. Mosen rogat Deus, et ab eo licentiam

Exod. 32-10

puniendi ingratum populum efflagitat, qa Mosis oratio Deum, licet oipoem, ligabat, ejusq justiam exarmabat ne populum feriret. Unde S. Hiers. Ep. 2. „Dei potentiam „servi preces impediebant„.

Dicebat Deus Mosi: Dimitte me, ut irascatur furor meus ctra eos. Q. d. ô Moses Lactuwe gebedenagter, die mijne handen, als gebonden houden, zoodat ik niet kan straffen, houd dan op met bidden voor dit volk opdat ik het naar verdiensten straffe. Dog Moijses in plaets van met bidden op te houden, badt den Heer zijnen godt zeggende (ait Textus) waerom ô Heer ontsteekt zig uwe toorn tegen uw volk, 'tw gij uit Egijptenland geleidt hebt, met groote kragt, en een sterke hand? Ik bid u... Laet uwe gramschap rusten, en wees verzoenbaer over d'ondeugd uws volks. Gedenk aen abraham enz. Et ecce Moses qui orare o cessabat oraoe sua vicit invincibilem, oipoem ligavit, iratum Deum mitigavit, ejusq justiam ne puniret populum exarmavit, nam, ut subjicit S. textus: de Heer wierd verzoend, zoodat hij 1° quaed niet doen zoude tw hij tegen zijn volk gesproken had.

Achab. 3 Reg. c. 21-29. Hinivita.

En igitur quanta sit oraois utilitas! qua tta e, ut virtute illius, Deum adversus nos armatum, et ad vindictam de peccatis nostris sumendam paratum, exarmare possimus.

3 Qa innumera à Deo impetrat beneficia.

3 Sed et deniq tta adhuc e oraois utilitas, ut ea mediante, innumera à Deo beneficia impetrare valeamus. Lactum solemne (inquit Aug.) initum e inter Deum et hoem, inter Dei misericordiam, et hois orationem quo se adstrinxit divina misericordia, ad nihil oratibus houm debitè factis denegandum: ita ut quotiescumque hoo debitis cum circumstantiis aliquid à deo petitu securus esse debeat, se illud impetraturum: „Cum videris (inquit) „o à te amotam orationem, securus esto, qa à te amota „o e misericordia„. 1° is deze belofte die Xus ons doet als hij zegt: Petite & accipietis. Zonder bepaelinge zonder uitzonderinge, zegt Xus, vraegt, en gij zult verkrijgen. Vraegt, teweten alles wat u ter zaligheid nuttig of noodig is en gij zult 1° verkrijgen. Wat d'aerdsche, tijdelijke dingen aenbelan

aenbelangt, dewijle 't jüijst niet altijdt zalig is die te hebben
maer dikwils d'oorzaek zijn van 't eeuwig verderf; zoo
heeft Xus die ook niet belooft altijdt te zullen gêven, maer wel
al een voor zoo veel de zelve tot gods eer en glorie, en tot
onze geestelijke heil en welwêren, ons kunnen dienen.
Hoe dan, vraeg dan al watgij wilt, alle geestelijke gâven
en ook, voor zoo veel ze je zullen dienstig wêren, alle tijdelijke
lijke gâven, en gij zult ze verkrijgen. Dis qui petit, accipit
et; qui quarit, invenit; et pulsanti aperietur. Dia
praecipua, oranbes petitis, credite qa accipietis, et eveniet
vobis.

X zoo dat wij dan ook de geestelijke dingen zonder bepaelinge tot de tijdelijke mer die bepaelinge, zoo zij ons zalig zijn. zoo dat Xus de geestelijke zonder bepaelinge, en de tijdelijke bepaelinge. Matt. 7-7 Marc. 33-24.

242

Vervolgens dan, A. A. gelijk'er niets noodzakelijker is dan 't gebed, zoo is'er ook niets heilzaemer of voordeliger dan 't zelve.

En, eindelijk, en ten laesten, om maer kort te gaen, niets is'er ook zoeter, troostelijker en aengenaemer dan 't gebed

Qis caspere qui amabile et oratio exercitium, qui oraci
vacare o Solum. Laauwe en Vlaauwe stenen, verveld 't haer
als zij nu of dan een, een uurtje tot 't gebed besteden, en
nogtans wat is'er zoeter, troostelijker en aengenaemer dan het
gebed? want al biddende denkt men om godt, al biddende
spreekt men met godt, en al biddende geniet of bezit
men godt.

3tia Pars Oratio amabilis

En wel 3 die waerlijk bidt, en zoo bid als hij moet bidden, 3 die denkt om Godt, want wat is't gebed anders als een opheffinge des herte tot Godt? en daerom die zoo bidt dat hij in zijn gebed om godt en zijne aenbiddelijke volmaektheden denkt, ô! die ondervindt, dat'er waerlijk hier op aerde niets zoeter, nog aengenaemer is dan te bidden.

3 Qa in oratione de Deo cogitamus

En waerlijk wat kan'er troostelijker wêren, dan al biddende om dien te denken in wien, van wien, en door wien alle dingen zijn? Qui amabilius qm mente pervolvere infinitam dei majestatem, inexhaustam ejus bonitatem, sapiam, ejus incomprehensibilem, et foam interminatam? Ja wat kan'er aengenaemer wêren, dan al biddende dien godt te beschouwen, door wiens beschouwinge de heiligen, hier op aerde reeds buiten hun zelve gerukt, en op een onuitsprekelijke wijze getroost worden? Waerlijk indien aen sommigen, hier in de wereld, niets zoeters en aengenaemers is dan dat zij denken, om verkorte schepzel dat zij beminnen, wat is'er dan zoeters aen, een vroom ziel, die reeds gesmaekt heeft,

hoe zoet de Heeris, dan al biddende om dien zelfden te denken, in wiens aenbiddelijke volmaektheden, hij naemals eeuwig hoopt te rusten? Itaq ament avari terrenas opes, illicitas appetant voluptates impudici, honores ambiant mundiales, hae et similia cogitationibus et cordibus versentur, nil in hoc mundo amabilius vero xano qm in oratione de Deo cogitare.

2 Qa in Oraoe cum deo fabulamur

2 Niet alleen is 1° dat w'al biddende om godt denken maer ook al biddende is 1° dat wijzaemen met godt sprêken en vriendelijk te zaemen handelen gelijk d'eene vriend doet met den anderen. „Grande Miraculum (ait S. Aug. serm. 6. in comm. „ut hoo, terra et cinis, in sua purissima oraoe cum deo fabuletur. Wie verwonderd hiernier, en de groote goedertierentheid Gods, die zulks gedoogd, en 1° groot geluk des mensche, dien „zulks toegelaeten word? „Considera (ait S. Chrijs. L. 2. de Oratione deo) qta tibi concessa felicitas, qta gloria attributa orationibus, fabulari cum deo, cum xto miscere colloquium."

Gelukkig agt zig een mensch, wanneer hij voor een wijle tijds met een aerdsche koning mag sprêken en ommegaen, niet aengenaemer agt zoo een mensch, dan op die tijd zijne zâken te mogen voorstellen. Dog oneindig gelukkiger is hij die bidt, deze spreekt niet met een aerdschen vorst of koning, maer met godt zelf, en dat niet eens, of voor een korte ogenblik, maer zoo dik wils, en zoo lang als hij maer wil, en dat als een vriend met zijnen vriend, als een bruid met haeren bruidegom, als een kind met zijnen vader. Waerom de Wijzeman sprêken de van d'eeuwige wijsheid des Vaders heel wel zegt, 1° geen wij hier van 1° gebed met godt ook mogen zeggen, naem: Haere ommegang heeft geen bitterheid, en haer gezelschap geen verdriet, maer vreugd, en blijdschap. Sap. 8-16.

3 Qa in Oraoe Deo fruimur

3 Ja om met een woord alles te zeggen, wat is er aengenaemer dan 1° gebedt, waer door men godt gelijk als zelf al bezit? Wel is waer dat men niet op aerde, maer alleen in den hemel godt op 't volmaekst bezit. Maer nogtans al biddende vertoond, en deelt godt zig op een bezondere wijze aen den mensch reeds mede; ibi corda nostra sancto amoris sui igne accendit; ibi caelestes delicias interdum praegustamus deumq in nobis mirabili modo effusum experimur.

Conclusio.

En A. A. qm necessarium, qm utile, et amabile sit orationis exercitium.

1 Si tam necessarium, o parum corripiendi ergo qui id negligunt, qui vix manè aut vesperi orant. Unde tta mala in Ecla, in familia et domo, qm ex neglectu oraois!

Nemo

1737.
Dominica 5.
Paschatis
1749. 57. 65.

243

Petite & accipietis. Jois. 16. v. 24.

Men moet altijd bidden, en niet verflauwen, gebied de Heiland Luc. 18-1.

Wij bidden zonder ophouden (zegd de H. Augs.) indien onze begeerte altijd tot Godt loopt, en wij volbrengen alsdan naar den Letter het gebod van Chs: Men moet altijd bidden.

Men kan niet altijd op zijne kniën leggen, nog altijd met den mond Godt lôven en bidden, of altijd eenige werken van liefde verwekken. De noodzakelijke bekommeringen van het lêven, en onze krankheid lâten ons niet toe gedurig met de daad 't hert tot Godt opgehéven te hebben. Maar men kan zonder ophouden Godt beminnen, en wenschen met hem vereenigd te zijn, dat altijd bidden is.

Om déze gedurige begeerte tot Godt gaande te houden hebben wij nódig zékere bezondere tijden tot het gébed te bestêden. Zôdanige tijden zijn de morgen en avondstonden: zôdanige zijn de zondágen en heiligedágen, de quatertemper en vastendágen; zôdanige zijn d'aanstaande 3 kruis of bédedágen, dágen van de kerk ingesteld om bezonderlijk Godt te bidden, dat hij de vrugten der aarde zêgene en bewâre.

Om ons van dézen onzen pligt des gébeds op die dágen te vermânen, houd de kerk ons héden in 't Ev. voor den Heiland J. C. lêrende zijne Apostelen, en ons al te zámen bidden, belôvende en verzékerende, dat die vrâgen en bidden, ook zullen verkrijgen het géne zij vrâgen en bidden. Vraagd, en gij zult verkrijgen.

Opdat wij dan ook zô gelukkig mógen wézen, zoo zullen wij U. A. van daag lêren, hoe wij moeten vrâgen of bidden. Attend.

Proposito

Wanneer iemand tot een groot heer of vorst word afgezonden, om iet te verzoeken, zô worden hem doorgaans ênige perzônen môgegêven, om met hare gezelschap zijnen persoon te verheerlijken en aanzienlijker te mâken.

Opdat wij het géne wij vrâgen ook verkrijgen.

En zô behooren wij ook door ons gébed tot Godt den Kóning der kóningen te nâderen, vergezelschapt met zulke gedagten en bewêgingen des herte, die het gébed verheerlijken en bij Godt

aangenaam mâken.

In welke zijn die dog? Gêne béter, dan deze twé: 1º. een zéker mistrouwen van ons zelven, en 2º. een vast betrouwen op Godt.

En wel 1º. als wij zullen bidden, moeten wij een ootmoedig mistrouwen hebben van ons eigen zelven, gevoelende en erkennende hoe èlendig, en gebrekkelijk dat wij zijn; want het gébed voor een groot gedeelte niet anders is dan een belijdenis van onze èlenden en onmagt om iet te doen het géne aan Godt behâglijk, en ons zálig is. Waarom de h. Augs. zeer wel zeide: Oratio ō ē nisi miserorum. En omdat'er in den hémel gêne élende, of gebrek zal zijn, zô zegd die zelve Lêraar: Transibit Orāo, et succedet Laudatio. Niet als of'er in den hémel niet meer gebéden wierd, neen! dat niet! integendeel zô vertoond ons Joës de gelukzáligen in den hemel met goude schâlen vol reukwerk in hunne handen, 'twē (ait) zijn de gebéden der heiligen; maar die gebéden zijn niet voor de hémellingen, maar voor ons élendigen hier nog op aarde, welkers gebéden niet anders zijn dan een belijdenis onzer élenden.

Apoc. 5-8

Nu déze belijdenis moet opregt en eenvoudig zijn, want Godt met gêne valsche en gemaakte ootmoedigheid gediend is. Daar moet dan in hem die bid, een grondige mistrouwen van zijne eige zelve zijn, waardoor hij belijd, dat ten opzigt van het goede, zijne verstand duister, zijne wil verkeerd, en zijne kragten niers en zijn. Zôdat die dit mistrouwen heeft met den propheet mag zeggen: Ego vir videns paupertatem meam.

Thren. 3-1.

In dézen afgrond van onze eige niet moeten w'ons zelven dompelen, willen wij dat onze gebéden verhoord worden. Godt helpt graag die, van hunne krankhéden overwonnen, voelen dat zij zig zelven niet kunnen helpen. Hij zal ons niet ondersteunen zoolang wij nog eenigzins op ons zelven leunen. de godlijke genáde is gelijk 't wáter, dat altoos de laagte zoekt, waarom Jacobus ook zegd: Humilibus dat graam.

Jac. 4.

En David: Hij heeft op het gébed der bedrukten gezien, en hunne verzoek niet versmaad. En d'Ecclus: Het gébed van die zig verootmoedigd zal door de wolken dringen &c.

Ps. 101-18.

Eccli. 35-21.

In déze diepte van mistrouwen van zig zelven, in den afgrond van déze ootmoedigen niet lag David als hij bad: De profundis de Mijne niet roept uwe Al aan, en d'en af-

Ps. 126-1

afgrond roept d'anderen aan. Hierop david zig verlaatende, zeide: Ps. 50.

Zoobad de köning Manasses: Mijne booshéden zijn grôter in getal, dan de zanden van de zee en om de ménigte mijner booshéden, ben ik niet waardig den hôgen hémel aan te zien .... Nu buige ik dan de kniën mijns herte, en ik bed ú om genáde, ik heb gezondigd, Heer, ik heb gezondigd, en ik belijde mijne booshéden .... gij zult uwe gehéle goedertierendheid in mij lôten blijken, omdat gij mij, daar ik 't zô onwaardig ben, volgens uwe grôte barmhertigheid zult behoúden.

cor contritum et cetera. Op déze wijze vond de godlooze Achab genáde bij God. 3. Reg. 21-29.

244

Zoobad ook Daniel uit nâme van 't volke: Neig uwe ooren, O myn God, en luister toe ... want wij storten onze gebéden voor uwe aanschijn néder, niet steunende op onze geregtighéden, maar op uwe ménigvuldige ontfermingen. Dan. 9-18.

Maar wat raad, wat middel om tot zulke mistrouwen en slegt gevoelen van ons zelven te gerâken? Ik bekenne dit is zeer moeijlijk om onze ingeboorne hoovaardigheid. al wijnigen zijn 'er die zoo alle inbeelding van eige magt kunnen verwerpen. Het gaat bijna zô met ons omtrent 't vermôgen van het goede, als het gaat met d'inbeeldinge van de schoonheid. gêne bijna zoo lêlijk, en mismaakt, of staat nog al graag voor enen spiegel. Een téken dat zij nog al iet in zig vind, daar zij haar behâgen in heeft, en dat volgens haar oordeel schoon is, en welstaat. Wat kan d'eige liefde den mensch al wijsmaken? zô ook geen mensch, zô krank en zwok of beeld zig nog al ligt in iet te kunnen doen, schoon hij nog zô dikmaals te kort geschôten zijn. Ja zelfs de génen, die nú meenen dat zij geende minste inbeelding van zig zelven hebben, leúnen dikmaals nog onwêtende op 'er eigen zelven; en zijn gelijk aan die génen, die onwêtende met hunne schip in het midden van de zee op een verborge droogte vast zitten en hangen blijven. gelijk de wind aan zulk een schip niet kan doen, zô kan de genáde van den h. Geest in zulken mensche ook niets uitwerken. Wij moeten heel los zijn van onze eige magt, zal de godlijke ons omhelsen en voordzetten.

Maar wat raad om alle déze eige inbeeldingen in ons te dôden? wie zal ons van onze eigen grond afligten, en mâken dat wij blood van ons eigen zelven, alleen op de godlijke genáde vlotten? Niemand anders, dan die ons uit den niet

eens heeft geschápen en opgehaald.

Waarom hij ook om ons tot kennis te brengen van onze eige onmagt verscheide middelen en wégen gebruikt. Hij laat dan de génen die op zig zelven betrouwen tégen hunne verwagting vallen in vêle klijne en kinderagtige foûten, opdat zij daar door in zig zelven beschaamd zijnde zulken besluit zouden mâken; kunnen wij zulke klijne zonden door onze eige kragten niet te bóven kômen, hoe zoûden wij zonder zijne genáde de grôte kunnen overwinnen? Hij laat ook zulke vallen in zwâre strijden en bekôringen, die 't hen zoolang mâken, dat, willen zij 't veld behouden, wel genoodzaakt worden hunne onmagt te bekennen, en om bijstand te roepen.

2. Cor. 12-7...

Vorders stâpeld hij 't eene kruis op 't andere, niet opdat wij daaronder zoûden versmagten en dood blijven, maar om daar door uit te drukken de belijdenis van onze onmagt. Ja alle deze middelen zouden nog niet genoeg zijn, indien Godt het gewigt zijner inwendige genáde daar niet bijvoegde om ons verstand en hert te verootmoedigen, en ons dûs te brengen tot een grondhertig mistrouwen van ons eige zelve.

En dit mistrouwen van ons zelve hoe het grôter is, hoe 't betrouwen op Godt ook des te grôter wórd. En dit is het twéde dat 'er bij het gébed nódig is.

2°. Het gébed is gelijk een boom, die om vrugten voord te brengen eenen wortel beneden, en êne kroon om hoog moet hebben. De wortel is het mistrouwen van ons zelven, de kroon is 't vertrouwen op Godt. Uit den wortel spruit de kroon, uit het mistrouwen van ons zelven groeijd 't vertrouwen op Godt; want die verlégen is zoekt altoos heûl, dat niet vindende in zig zelven, zoekt hij het bij anderen, en daar ook niet vindende zoekt hij 't bij Godt. Zoomen een van déze twé deugden van het gébed afneemt, is 't zoo veel, als of men van ênen boom den wortel of kroon afkapte, zonder die kan het gébed gênen hulp bekômen.

Zal iemand hier of daarin iets ontfangen, zoomoet hij 't ôpen houden, het zij hand, of schoot, vat of zak, Nu d'ópening van onze ziele is het vertrouwen op Godt, waar door d'ingekrompene ziel haar ontsluit, en uitspreid onder den dauw en zêgen van Gods genáde.

Godt zal de volheid zijner goedheid aan gêne anderen vertônen, dan aan die zig geheel en ten volle op hem betrouwen niet twijfelende of hij kan en wil hen gêven dat zij van hem vrâgen. Ja zoo groot als 't vertrouwen op zijne goedheid

heid is, naar mâte zullen ook groot zijn de vrugten van onze gebéden; is dat vertrouwen niets, zoo zullen wij niets; is dat klijn zoo zullen wij klijne, is dat groot zoo zullen wij grôte, ja alle dingen verkrijgen. Qui c̄fidit in illo ō c̄fundetur. Ps. 24.

Fiducia autem hæc firma ēē dbt. unde Jacobus: Hij moet verzoeken met gelove, niet twijfelende; want die twijfeld, is gelijk ene baar der Zèe, die van den wind gedréven en geslingerd word. Die mensch moet dan niet denken, dat hij iets van den Hêre verkrijgen zal. Ja verre van te verkrijgen, zô vergramd hij Godt. Jac. 3-6.

Quid? Taliter orans offendit deum? Zéker ja. Zoo vergramde Moijses Godt om dat hij voor 't dorstige Isräel wáter vraagde al twijfelende, en al wantrouwende op den steenrots sloeg. Sic et reprehendúntur Israelitæ qui dicebant: Zoúde Godt ook eenen disch kunnen bereiden in de woestijne? Num. 20-32 Ps. 77-39.

Zoodan zullen wij wel bidden, en verkrijgen, met een vaste betrouwen van te zullen verkrijgen, moeten wij bidden.

Dit is altemaal wel, zal mógelijk iemand zeggen, maar wat rêden, en vastigheid hebben wij om zulk een vertrouwen op Godt te stellen? dat wij geheel van ons zelven mistrouwen, is rêdelijk, want wij onze zwakheid kennen; maar dat wij ons daarom terstond zullen inbeelden, als of Godt met alle zijne magt gereed stond, en voor ons bereid was, om ons te helpen, schijnt eene grôte vermètendheid te wézen, zoo wij daar géne vastigheid en genoegzame verzêkering van hebben.

℟ Zoo is 't ook; maar, Godt zij gedankt! dat hij ons daar van zulke verzékering gegêven heeft, waarop wij genoegzaam gerust mógen zijn, en ons verlâten.

Lees alleen Jois. 36., en daar zúl je meer dan eens zijne genégentheid t'onswaars bezêgeld vinden. 1. Vooreerst doet hij daar aan ons déze beloften en toezegging, dat al wat wij zullen vrâgen, 't ook zullen verkrijgen: Petite, et accipietis. En wie is met zijne toezegginge niet te vrêden? hij is zoo getrouw in zijne beloften, als hij waaragtig is in zijne Lêringe. 2. Daar en boven beloofd hij ons, dat hij den Váder voor ons zal bidden, hij van wien d'Apostel getuigd, dat hij altijd om zijne eerwaardigheid verhoord is, hij die van zig zelven getuigd: ik weet Váder dat gij mij altoos hoord. 3. En opdat wij niet zoúden denken Hebr. 5-7. Jois. 11-42.

als of Chs daarom alleen bij zijnen Váder een goed woord voor ons zoúde doen, omdat de Váder niet veel van ons houd, zô verzêkerd hij ons van de genégendheid zijns Vaders tot ons, zeggende: de Váder zelf beminde v. 4. Hebben wij dan dien Váder, en den Zoon op onze zijde, zô moeten wij ook niet denken dat de h. Geest tégen ons zal zijn. Tis van den

Rom. 8-26. h. Geest dat Paulus zegd: de Geest bid zelf voor ons met onuitsprekelijke verzugtingen, mits hij ons door zijne

genáde doet bidden. S. lindelijk voeg hier bij dat Joes

1. Joes. 3-23. zegd: Welbeminden, indien ons hert ons niet berispt, zoo hebben wij betrouwen voor Godt, en al wat wij verzoeken, wij zullen't van hem verkrijgen. Ja Jacobus zegd: Quis

Jac. 1-5. dat oibs affluenter. En Paulus: veel meer dan al wat wij

Eph. 4-20. begeeren of denken.

Exempla. Abraham petit filium, et accipit promissionem de semine multiplicando instar stellarum cæli et arenæ maris; Chm de semine suo processurum. 2. Jacob postulat panem et vestimentum, et accipit custodes comitesq angelos, multas visiones divinas ac promissiones, opesq affluentes. 3. Salomon petit sapiam, et accipit eximiam illam regni gloriam et pacem. 4. Ezechias petit sanitatem vertens se cum lacrijmis ôd parietem, et o solum a loco agritudinis erigitur, sed et 15 anni vitæ superadduntur, et victoria ei datur promissio ctra hostes. 5. In Novo Test. petit Samaritana aquam mãalem, et accipit aquam vivam. 6. petit Centurio puero sanitatem et accipit de prædestinatione sua seationem. 7. Latro

7. Paralijtico: Remittuntur &c. in cruce postulat haberi sui memoriam, et Chs promisit ei paradisum.

Alle diese rêdenen bij gebragte voorbeelden, die ons niet alleen lêren, en rãdin, maar ons dwingen en verbinden, ook (om zoo te zeggen) om zulks vertrouwen op Godt te stellen. zôdat bijaldien wij die niet tégenstaande verlégen zouden zijn om op hem te vertrouwen, wij zijne goedheid groot ongelijk zouden aandoen, en aan zijne onverdiende genégendheid ten uitersten stm ondankbaar zoúden zijn.

Is Godt niet de géne, die't afgedwaalde schaápje nãloopt en opzoekt, en zoú hij dan wegwijken, en zig zoekmãken, als wij hem zelfs nãlôpen en zoeken? Is hij niet de géne, die aan de deure van ons herte klopt, om'er in te kômen, en zoú hij dan te rug trêden, en'er niet willen in gaan, als wij dat

dat door zijne genáde voor hem openzetten?
Is hij het niet die tot ons roept: Venite ad me oes qui &c.
en zoû hij dan van ons vlieden, als wij tot hem kômen?
dat zij verre! Integendeel Jesus verzêkerd ons: Ois qui petit, accipit, qui quaerit invenit &c. Matt. 7. 8.

En diensvolgens al wéderom zô vêle rêdenen van in ons gébed ons op godt te verlâten, en met een vast betrouwen tot hem te nâderen.

Dit vertrouwen word ook in zonderheid in ons versterkt als wij, het géne wij vrâgen, met gêne andere inzigt vrâgen, dan om het zelve te bestêden tot heiligmâkinge van Gods nâme, wanneer, zeg ik, wij niets anders zoeken dan godt zelfs, ô! dan mógen wij vertrouwen dat wij zullen krijgen het géne wij vrâgen. Petite, et accipietis. Godt mag ons geld en goud, zilver, gezondheid, en langlêven weigeren; maar hij kan ons zig zelven niet weigeren, en als hij ons zig zelven geeft, zô geeft hij ons alles, en weigerd hij ons niets, maar hij vermits hij op een verhévene maniere alles is, en in zig zelven alles bezit.

Wel aan dan A. F. Gaat tot hem, en word verligt, en uwe aangezigt zal niet beschaamd worden. Ps. 33.

Conclúsio

Vinden wij in ons niets daar wij kunnen op steûnen, en betrouwen? zô veel te meer rêdenen van op Godt ons te verlâten, en te betrouwen.

De génen, die tot een Vorst of kóning nâderen om iets te vrâgen, en gêne verdiensten kunnen melden, waar om zij het durven vrâgen, brengen veeltijds bij de verdiensten, en kloeke dâden van hunnen overlédenen broeder of váder. ei! laat en wij ook die van ons niets hebben om op te steûnen, de grootheid en goedheid des Hêren roemen, en laat en wij met elkanderen zijnen naam verheffen, laten wij de verdiensten van onzen broeder J. C. vertoonen en zeggen Ps. 83. aanschouw, ô godt onze beschermer, en zie op 't aangezigt van uwen gezalfden. Zô mistrouwende van ons zelven, en betrouwende op godt en J. C. mógen wij ons verzêkeren, dat w'ook verhoord zûlen worden.

Jesus zelf verzêkerd 'er ons van, zeggende: Voorwaar, voorwaar, zeg ik û, al wat gij den váder zult bidden in mijnen name, hij zal 't û gêven. Pischt (ait) en gij zult verkrijgen, hier in den tijd het géne ter záligheid nôdig is, en naamals d'euwige záligheid. Amen

1749. In primo Sacro: Si quid peneris patrem.
1° Quid sit perere. vide Cat. M. tom. 3. pag. 1.2.3.
2° Quid perendum. pag. 32.
3° à quo? à patre sweteo. pag. 7.

Petite & accipietis ut gaudium vestrum sit plenum.

Dominica 5ta Post Pascha 1742. 52. 61. 70.

Joh. 16. v. 24.

Zeer troostelijk is de Spreuk van d'Apostel Petrus ons naagelaaten 2. C. 1-4. A. A.

Petrus aldaar ophaalende de gunsten, en weldaaden, van Gode den Vader door J. C. aan ons menschen beweezen, zegt ~~Daar~~ onder anderen, dat de Vader ons door Xus over groote, en dierbaare beloften geschonken heeft.

Wel is waar, dat men, door deze beloften, daar Petrus van spreekt kan verstaan, alles, wat Godt ons door zijnen zoone J. C. beloofdheeft, (Daardoor kan men verstaan den tijdelijken bijstand voor die hem vreezen; daer door kan men verstaan de genaede om om hem wel te dienen, den bijstand om den weg van zijne godlijke geboden te bewandelen, jaazelfs d'eeuwige glorie.)

Edog met reden mag men zeggen, dat ~~[illegible]~~ dit bij uitneemenheid op de beloften die Xus aan de bidders gegeeven heeft, toegepast kan worden, en dat deze d'overgrootste, en dierbaerste beloften zijn, dewijl Xus aan een bekwaamen bidder beloofd heeft alles te zullen geeven, dat hij door zijn gebed bij Gode zal verzoeken.

Ons huid. h. Ev. houd ons deze dierbaere beloften van Xus voor, ~~[illegible]~~ beloften die bij uitneemenheid overgroot, en dierbaar genoemd kunnen worden: Amen, Amen, dico vobis (zegt Jesus in 't zelve) si quid petieritis patrem in noie meo dabit vobis.

Jaazelfs Xus maend zijne Apostelen, en in hen alle zijne egte Leerlingen aan, om, volgens deze beloften, maar te smeeken, en te bidden, met deze kragtige verzekeringe dat zij verhoord zullen worden: Petite (ait in textu) et accipietis ut gaudium vestrum sit plenum.

Mijn voorneemen zal ook als nu wezen, dit heerlijk gebod van Jesus aan zijne Apostelen ~~[illegible]~~ gegeeven, U. A. naader voor te draagen. 3 dingen zullen wij daer in aanmerken, 1o. wat hij van hen wil: Petite 2o. wat uitwerking hun verzoek zal hebben: Accipietis 3o. 't gevolg hier van, of 't einde waerom

Propositio

zij 't zelve zullen verkrijgen; ut gaudium vestrum. En hier uit zullen wij zien, wat ~~dat~~ wij moeten leeren. Attendite

Gelijk een goede vader, die door alle zoorten van beloften zijne droevige kinderen zoekt te troosten, als hij hen staat te verlaaten, om zoo hun ~~tijdelijk~~ verlies verdraagzaamer te maaken, alzoo doet de Heere Xus met zijne Leerlingen, als hij van hen door zijn lijden, doodt, verrijzenisse, en Hemelvaart zoude scheiden ~~stond te verlaaten~~. Hij beloofde hen alle voordeelen, die zij uit dit verlies in schijn te wagten hadden.

Maar egter geene beloften herhaalde hij hen zoodikmaals, dan dat zij alles, in zijne lighaamelijke afwezentheid van den Vader door 't gebed zouden ~~zullen~~ kunnen verwerven. Hij herhaalde deze troost tot 4 verscheide reizen alleen in zijne aanspraak na 't Avondmaal scil: bij Joes 14-13. 15-16, en Joes 16: tot twemaal toe in 't huid. h. Ev. Hij staafde aldaar deze zijne beloften, met een zoort van eede, zeggende Amen amen dico vobis si quid petieritis &c.

Edog als of dit nog niet genoeg ~~en~~ was om zijne discipelen tot dit groot voordeel aan te zetten, ~~zoo~~ voegde hij er wederom nog bij in d'opgenoome woorden den eisch van deze pligt te volbrengen Petite, et Accipietis

't is waar men zou hier door 't woord: Petite kunnen verstaen, een uitdrukkinge van eenen enkelen woorden klank, die door ~~zijne~~ betekeninge eenig vraagen te kennen geeft; Maar Xus wil hier door 't woord van Vraegd, of Bidt verstaan, eene werkinge van 't verstand, en hertes, den wille, waardoor iemand, of door uiterlijke woorden, of ook alleen ~~[illegible]~~ door zijne innerlijke gedagten ('t géne voor Gode, die een kenden der herten en gedagten is, evenveel is) te kennen geeft eene begeerte, of wensch, om iets van dien te hebben dien hij bidt, of van wien ~~hij~~ iets vraegd. Xus gebruijkt hier 't zelfde woord, dat hij bij Matt 7-9. en Luc. 11-11. gebruijkte, als hij 't vraagen van de kinderen van hunne ouders wilde uitdrukken, dat zeker eene teerhertige uitlegging is van d' innerlijken wensch hunner herten: Quis e hoo quem si petierit filius ejus panem, numquid lapidem porriget ei Petite (ait Xus) evenaleens gelijk een bedelaar aan een rijkman zijn wensch en verlangen, om bijgestaen te worden, te kennen geeft. Zoodat Xus dan door 't woord: Vraegen, betekend een uiterlijk te kennen geeven, door woorden van 't géne men in zijn herte wenscht, en begeerd, of van Godt vraagt (de zaligm

of inwendig door de gedagten van de ziele,

d: Zaligm gebrúijkt het woord vraagen niet alleen om zijne Leerlingen te onderregten, dat hij hen verlof gaf om te vraagen, of om hen zúlks aan te raaden, maar hij stelt hen het zelve voor als een gebód, en zegt gebiedenden wijze: Petite i.e. dat beveel, dat gebied ik u; bid, vraegt.

Wel is waar, van te voorn had Xús hen, dit al genoeg als een en pligt aengewezen, als hij 't gebéd had gesteld als 't middel van te verkrijgen 't géne zij van nooden hadden, zeggende: Si qd petieritis patrem in noie meo dabit vobis. Maar egter om te toonen hoe dierbaan, en hoe zèken dat zij tot dit doen verpligt waren, zoo zegt Xús nog eens gebiedenden wijze: Petite.

2do Om nú te toonen dat dit bevél niet strekte ten voordeelen van Xús, als beveelden, maar ten voordeelen van zijne discipelen, die hij dit ~~profijtig~~ voordeelig gebód opleide, zoo toond hij in een kragtig woord van dit gebód ~~[illegible]~~ dat 't zelve ten voordeelen strekte van den Bidder: Petite, inqt, et Accipietis.

Wel is waar Xús had al voor af deze beloftex gedaan, dat hún gebéd zóu verhoord worden: Si qd petieritis patrem in noie meo dabit vobis. Hij had dit zelfs met een eed gestaafd: Amen Amen. Dog egter hij wilde deze beloftex nog eens herhaalen: Accipietis, opdat het dikwils herhaalen van die beloftex nog meer tot bekragtinge, en bezègelinge daar van voor hen zoude dienen. Voor af zeide hij dan, dat hij, en dat de Vader zóuden geeven 't géne van hen gevraagd zoude worden. Hier ziet hij nauwer op hen, en zegt: Accipietis, q.d. ik, en de Vader zúllen 't niet alleen geeven, maar dat wij geeven zúlt gij zèker ontfangen.

Vraagt dan, zegt Xús, en gij zúlt 't verkrijgen.

3tio Deniq addit: Ut gaudium vestrum sit plenum. Verscheide h. Vaders hebben verscheide uitleggingen van deze woorden gegeeven, die egter niet tegen elkänderen strijden, maar die alleen de vrúgtbaarheid van Gods woord aantoonen.

S. Aug. hae verba ad praecedens mandatum: Petite refert. Quasi sit sensus, Petite ut gaudium vestrum sit plenum q.d. Xús proposui vobis petendi mandatum, nunc adhuc expono quid petendum, Petite ut gaudium vestrum sit plenum ik beveel u, dat te bidden, dat uwe vreugde volkomen zij, i.e.

dat gij dagelijks moet verzoeken die groote vreugde, die hier een begin heeft inde hoope, en die zijne gansche volheid daarnaer zal hebben in den hemel, als men hier op beloofd kan dan Jesus: et Accipietis.

A die d'Apostel noemd de vreugde inden h. Geest;

als de Heer hen zal zeggen: Gaat binnen in de vreugde des Heeren.

Alii, et fortè Litteralius, gaudii plenitudinem, ad verbum Accipietis referunt; ut sit sensus: hic erit effectus meæ largitionis, ex eo cum videritis illa vos accipere quæ petitis, eritis gaudentes, immo plenissimè gaudebitis, tunc omnis tristitia, quæ ex meo abitu vobis obrepet, quasi jam orphani sitis, omni auxilio destituti sitis, abscedet, cum videritis per me a patre omnia vos posse &c: ut gaudium vestrum sit plenum &c.

Habetis Litteralem textus explicationem. Ad Moralia.

Hinc disce 1º Quid sit orare, 2do quid petendum, 3tio quomodo necessarium sit orare.

Ad 1º Quidem Wat dat bidden zij. plurimi putant se verè orare dum magno boatu verba fundunt. Alii dum inter labia, quam possunt citissimè quædam mussitant.

Fateor, rectè verba, klink woorden, boatu in auxilium vocantur. Deus omnibus membris nostris honorari debet, adeoque voce, et lingua. sic David, orat in suis psalmis, et alii sancti veteris Test. sic Xtus nos orare docuit Matt. 6. sic orat Ecclesia, en zij agt het mondgebed 200 voordeelig, dat zij haeren uiterlijken godsdienst daar van gemaeckt heeft, en de geestelijken voorgeschreven als dagelijksche offeringe. Het mondgebed dat diend 1. om ons zelve voor te houden het gene wij moeten wenschen en bidden 2. Om onze godvrugt meer en meer op te wekken 3. Om onze gedagtens die ongestaedig zijn, aan de woorden vast te hegten, en dus met minder verstrooijtheid te bidden vervolgens zeer goed is zeeker het mond gebed; sed tamen in eo solo essentia orationis non consistit. Anna, mater Samuelis

ipse oravit Matt. 11-25. Jois 12-27. zijn gebed c. 17. Matt. 26-39. sic et

de mond gebeden aan

1. Reg. 1.

tantum movebat labia, et prorsus non audiebatur, ita ut Heli Sacerdos eam ebriam putaret, et tamen verè orabat, et à deo exaudiebatur. Essentia orationis in actu, et desiderio consistit, magis opus cordis, quam oris est. Hinc S. Th. 2.2. q. 83. a. orationem definit, een verklaring vande begeerte onzes herten. S. Aug. Ep. 121. cap. 1. Plerumque hoc negotium, orationis plus gemitibus, quam sermonibus agitur, plus fletu, quam affatu.

Atq.

Atq hinc David vocat oraculum Desiderium cordis. Sic: de- Ps. H. 10–37.
siderium pauperum, ex Davidis Dnus. Hinc ante te oe desi- Ps. 37–10
derium meum. Huc Chs ad Samaritanam: D'uur komt Jois 4–23.

Quam multa ergo oracula, quas aliqui sunder se imaginantur,
hoc modo declarantur, nulla est dum aliud cor versat, aliud
lingua sonat &c. his quadrat: Populus hic labus me honorat &c.
Non sic, o sic AA.

Petite, inquit Xus, et sic docet, das het gebed is een
werking des verstands, of des wille, waardoor men of uiterlijk
met woorden, of door zijne innerlijke gedagten, zijn wensch,
en begeerte aan gode te kennen geeft.
Atq id primum, quod hic discere dbms.

2do Discite quid petendum juxta S. Augm ut gaudium vestrum sit plenum de vreugde in den h. geest, en naam all d'eewige vreugde ist dat eewig leven, en alles wat daartoe nodig is.

3tio Discite hinc qm necessarium sit orare. Id docet Xus als hij in den tert het gebed stelt als het middel om te verkrijgen de gene wij nodig hebben, Petite, et accipietis.

Hic hier dan een diepe les voor alle Xtenen, waardoor zij de noodzaakelijkheid van het gebed erkennen, in alle voorvallen waar in zij een nigen bijstand van noden hebben; en waarin, al hebben wij die niet nodig?

Wij moeten ons leren, maer aanzien om overvloedig te zijn dat wij gods bijstand alle oogenblikken van noden hebben. Ik bidden: geestelijke en ons... verlos ons van den quaden?

nu niet voorstellen, de natuurlijke of lichaamlijke noodzaakelijkheden; sed adjutoriums in supernaalibus.....

Ik zeker jaa maar voor zoo veel wij daar bidden om 't tijdelijke, of om van zulke dingen verlost te worden, moeten wij dat maar vragen voor zoveel 't ons zalig is dus maar de vreugde in den h. geest de moeten zonder condite of voorwaarden vragen.

Vel sumus in graa, vel o sumus. Si posterius, egemus graa Dei, ut justificemur: si prius, graa ipsa veranlasst immo hanc graam, sine precibus o obtinemus.

Cor enim orao velut aqua ducitur, quo ad nos Dei auxilium ex immenso misericordia sua mari ad nos defertur.

Hinc optime S. Hier: ctra pelagianos dicit: qui desinit orare, destruit graam. Et qui asserit graam meam, asserit neariam, oraculum qua impetramus. Ostende hoc eum, qui o eget graa, et ostendam qui o eget orare.

S. Aug: ipse hanc racem nos comparat mendicis, qui egere continuis precibus, ut sibi de necessariis provideant Serm. 83.

Objicies: Non ergo novit Deus nostram necessitatem? Deus ut, quod Deus cognoscat in se, aliquo signo externo

R. Divus Thomas, Vult oraculum ut hanc cognoscat, quia his indigeris, sed ait divus

Certissima avis, Scit enim Pater vester coelestis (ait Chs) eorum Ps. Kod: Ipse Pater amat vos; sed

à nobis manifestetur.

Verum e godt kan zijne barmhertigheid over ons uitstorten zonder ons verzoek, maar hij wil ons verzoek, als een middel, hebben om ons zijne genaede te geeven.

Origines in Cant. Similitudinem donat, comparat Deum nutrici, et graam suam Lacti.

Aug.s fatetur, quod sine precibus aliqdo Deus aliqua concedat, sed tn coiter p preces.

Vdr Deo placere nos scare quod nihil solus, ~~quando~~ sed oia p oraoem velit dare, quodq ppea talem vim oraoi indiderit.

Sed unde ergo hæc in Xanos negligia? R. o noverunt hanc veritatem, arbitrantur, oia se sine precibus obtinere.

Aliter primi Xani continuis precibus Deum rogabant.

Sed evilit, sine ulla attentione facimus, quia parum Dei adjutorium, et nostram miseriam cognoscimus.

Propheta Isaias: Væ qui deliquistis Dnum et montem sanctum meum, qui ponitis fortunæ mensam, et libatis sup eam propter hoc servi mei comedent, et vos esurietis, servi mei bibent, et vos sitietis, servi mei lætabuntur, et vos confundemini Isa. 65.

Conclusio Tob. 4-20 ps. 39-18.

Laat godt ten allen tijde, en bid hem dat hij uwe wegen bestiere, en laaten alle uwe voornemens in hem berusten.

Cogita paupertatem tuam cum propheta: Ik ben arm, en behoeftig, dan de Heer is voor mij bezorgd.

Conclusio

Agite A A. si umqm præcipuè hisce diebus memores simus dicti Dni: Petite, et &c.

Explo primorum Chanorum conveniamus in unum &c. oremus Deum ut fructus terræ dare et conservare dignetur. Oremus ut et terræ aæ et Eclæ benedicere dignetur &c.

In S^o Sacro
1770.

Chs varia discipulis prodicit, et varie consolatur
1° Quid sit Oratio
2° Qua varia ejus Species } vide Cat. Montispatul. Part. 3. Sect. 2. C. 3. §. 3.
App. Diebus Rogationum.

Usq modo o petistis quidquam in nomine meo.

Jois. 16. v. 24.

Dominicas Paschatis 1744. 58. 66.

T'is voorwaar een troostelijke spreuk van den Heiland, sprekende tot zijnen hemelschen Váder, en ons nâgelâten door den Evt. Matt. 33-25. A. A.

Ik dank ú (zeide Chs) Váder, Heere des hémels en der aarde, dat gij dêze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen, en aan de kleinen veropenbaard hebt.

Al wie ook maar met opmerkinge bespiegeld 't génade zaligm in zijne laatste redenvoeringe, tot onze Ev-Lasse toe, heeft uitgespróken, bevind het alles zoodanig dat hij met Chs mag uitroepen: Ik dank ú vader &c. Want waarlijk ijder woord brengt zijnen troost mede en dat zoodanig een troost, die onze ziel kan doen opspringen van vreugde. ijder woord geeft nieuwe reeden, en stof van dankbaarheid. ijder woord is een geheim dat aan de klijnen géöpenbaard is.

Bezonder ziet men dat Chs ten dien einde onze text woorden gespróken heeft: tot nog toe hebt gij niets verzogt in mijnen name. Dit zal U. A. uit 't vervolg onzer Leerrêde náder bemerken, dewijl de meining is onze textwoorden 1mo Letterlijk te verklâren, en 2do op ons toe te passen. Attendite

Dus zoo als 't Woord was vleesch geworden en in Bethlehem gebôren, wierd dit 't eerst van al geöpenbaard aan de klijnen, de harders op de Bethlehemsche velden. de waarheid dêzer spreuke bleek in de discipelen die Jesús verkoor, arme Vissers, en tollenaars. 1. Cor. 1-26. die Jesus volgden wâren de klijnen Jois 7-48.

Propositio

Twijfele niet of al wie onze textwoorden hoord, staat verwonderd, dat de Heere Chs aan zijne Apostelen, nog op 't laatsten van zijn vertrek, zeide, dat zij tot nog toe niets hadden verzogt in zijnen name. Zèker niet een maar verscheidene zwárighéden doen 'er zig op die onze verwonderinge verwekken. En wel 1o. Wie kan zig inbeelden, dat d' Apostelen, die hunnen meester heele nagten zágen bidden, die van hem zoo meenigvuldige lessen over het bidden hadden gekrègen, zoo dom en agteloos zoûden geweest zijn, dat zij in 't geheel niet zoûden ge-

de zwárighéden omtrent den text worden voorgesteld

gebéden hebben? Immers blijkt 't uit 't Ev. dat zij den Heere zelfs hadden aangeroept, en gezeid: Dne doce nos orare. 2° Daaren boven báden dan de discipelen niet, als zij riepen: Dne adjúva nos, perimús? 3° Niet alleen báden zij Jesús om wat ligkamelijks, en vergankelijks, maar ook somwijlen om geestelijke dingen: zoo báden zij, als zij zeiden: Dne doce nos orare: Dne adúge nobis fidem. 4° Jesús had hen zelf dat gronden formúlier gébed aller gebéden, het gébed des Heeren met zijn eigen godlijken mond geleerd; wie kan 'er dan ook aan twijfelen, of zij hebben dit gébed (t' welk zúlk een Meester, zoo omstandig geleerd, en aanbevolen had) dágelijks gebruijkt, en gebéden? En vervolgens hoe

Op 3derhande wijzen beantwoord

zegt dan de Heer Chs: Tot nog toe hebt gij niets ....? 't Verscheiden uitleggers hebben hierop verscheidene antwoorden, en úitleggingen gegéven.

1° Sommige oúde Leeraren zoeken dêze zwârigheid weg te nêmen met 'er op te zeggen, dat d' Apostelen wel gebéden, maar slegs om wat tijdelijks, en niet om geestelijke, en tot zaligheid dienende zâken, gebéden hadden; en dierhalven nog nooit iets in den naame van Jesús gebéden hadden. Want gelijk de h. Aúg: elders zegt: géne ter zâligheid niet dienend, kan in den naame des zâligm niet gebéden worden.

Aúg: Tract: 73.

Tot nog toe hadden ze niet gevraagd omdat z' alleen tijdelijke dingen hadden gevraagd

2° doch, om de waarheid te zeggen, dit antwoord gaat niet door; want, gelijk wij zoo even hoorden, d' apostelen hadden niet alleen tijdelijke, maar ook geestelijke en hémelsche dingen van den Heere gebéden. Dierhalven

omdat ze den naam van dinrigheid, die zeggen, Chs, volgens 't Joods kerkgebrúik, in hún gebéden niet gebrúikt hadden

3° bésch antwoord bescheijd schijnen zij te gêven op dêze zwarigheid, die zeggen, dat de Zaligm hier niet op de voorgaande wijze van bidden, niet alleen der discipelen, maar tegelijk van d' algemêne gebéden der Joodse kerke of sijnagoge, in w gebéden geen gewag van den Chs, als van een Verlooser, en Middelaar gemaakt wierd. Grotius. Barradius.

Nú dêze manier van bidden wilde de Zaligm afgezet, en in 't toekomende veranderd hebben. Hij wilde dat men den Váder voortaan in zijnen Naame zoúde bidden, i. e. zijn naam in de gebéden gebrúikt en

en door hem, en door zijne verdiensten den Váder zoû vrâgen, of bidden.
Weshalven nû ook de Kerke van Chs op dêze zijne onderregtinge alle haare gebéden tot den Váder sluijt, en eindigd met dêze formúlier woorden: Per Dm nrm J. C.
'T is waar men kan hier tégen inbrengen: gêne heiligen in't Oude Verbond zijn oit anders dan in opzigt van den Messias verhoord: Van den beginne der wereld af heeft Godt noit het minste, ter zaligheid dienende, dan om Chs, en om zijne geregtigheids wille verleend: Hoe bestaat dan, zal men zeggen, dat in't Oude Test door Chs, als verlosser, en Middelaar, niet gebéden wierd? Toletus Syn: Crit:
R. D' Oûden bâden in dier voegen wel, maar niet dan bedektelijk, Implicitè aiûnt Theologi, i.e. onder het dekzelkleed der voorbeeldende schadûwen B. V. bij de bondkist, 't Paaschlam, en tempeloffer &c. Het geheim der overheiligste Drieëenigheid, de Menschwording des Woords was hen door den bank onbekend. de Prophéten, en Aards Váders zágen'er alleen wat dieper in; maar dêze wáren zeer wijnigen in getal bij't overige der Joodsche Kerke vergeleken. En dierhalven uit hoofden van dit zeer klijn getal zoo zegd men, dat te bidden door Chs in't O. V. niet, of maar zeer wijnig kenbaar was, en dat Chs zijne discipelen wilde leeren bidden, niet gelijk de Joodsche kerk gewoon was te bidden, maar gelijk zeer wijnigen in die Kerke altijdt gebéden hadden, viz. door hem, en in zijnen naame als verlosser der wereld.

3°. Wil iemand, dat Chs, zeggende: usq modo... Zoo ver niet agterwaards op een oude, en voor dêzen gebrûijkelijke manier van bidden der Joodsche Sijnagoge maar slegs volgens den bestipten Letter op de manier van 't bidden der Apostelen zag, gelijk 't ook vrij waarschijnlijk is, den dêzen kan men voldoen, met een 3de antwoord, of uitlegginge onzer Textwoorden te gêven.

Om dat ze Chs bij hen hadden en him tendien tijde nog niet als den eenign Middelaar kenden.

Stel voor af vast, gelijk 't vast en zéker is, dat men noit op iemands naame iets verzoekt, of doet, zoo lang als die persoon'er bij of omtrent, maar wel wanneer hij afwézend is. Zoo B. V. zal een afgezand, of gevolmagtigde noit eenige onderhandelingen aangaan in 't

bij, maar wel in 't afwézen van zijnen Heere en Meester.

|| vorst of kóning. Nú de zaak stond hier aldús. Chs was tot dien tijde toe bij zijne discipelen geweest: als 'er iets te verzoeken was deeden zij hem in persoon, en niet den Váder in zijnen naame aan: zoo zeiden zij: Dne adúge nobis fidem: Dne doce nos orare: Dne ostende nobis patrem, et sufficit nobis: Of, báden zij al den Váder zonder van Chs te sprêken, zij deeden dit volgens de manier van bidden die Chs hen in 't begin gegêven had in 't Vader ónze, of 't gébed des Heeren. Dit zoo zijnde gaat nú de Zaligm hen in den text leeren, hoe zij in 't toekômende, wanneer hij naa zijnen Váder zoú vertrokken zijn, den Váder in zijnen naame zoúden moeten bidden i.e. dat zij den Váder biddende, aan hem zoúden moeten opdrâgen de verdiensten van 't lijden en bloed van Chs, als zijnde de prijs van 't géne zij zoúden vrâgen. En aan zúlk een bidden in zijnen naame zegd hij toe, dat zij veel grooter gúnsten van den Váder zoúden erlangen, dan zij anderzins van hem bij hen blijvende zouden verkrijgen.

^ zij deeden dit

Waar uit dan ook volgd, dat 't hen dienstig was, dat hij tot den Váder ging.

En dús ziet men ligtelijk hoe onze textwoorden slaan en passen, op 't oogmerk 'tw de Heiland in dêze zijne onderwijzinge nâ 't Avondmaal had, viz. de vertroostinge van zijne treúrende discipelen, die hij, bedrúkt over #

zijn vertrek troostte met te zeggen, dat al wat zij den Váder zoúden bidden in zijnen nâme i.e. toe passing om de verdiensten van zijn bloed 'tw hij door zijn vertrek zoúde vergieten, zoúden verkrijgen.

Zie daar hebt gij dan A.A. d' uitlegging onzer opgenomene woorden. Laat en wij nú tot de toepassinge overgaan.

Wij moeten onzen text niet alleen als een troost, als eene leeringe en onderwijzinge, maar bezonder als een verwijt en bestraffinge opmerken.

Wij zien in 't Ev. hoe groote, en opregte genégentheid d' apostelen voor Jesús hadden: wij zien met wat ijver zij húnne bedieninge waarnámen: zij preekten op zijn bével, zij drêven de dúivelen uit, zij genázen de zieken: in dit alles niet tegenstaande krijgen zij héden op 'er brood: Usq modo o peristis &c. Dit hen verwijtende wijst Chs hen d' oorzaak aan van hunne zwak en onvolmaakthéden en toond 'er aan dat zij gedúrende húnne ommegang met hem meer naar de zinnen, als naar den geest, meer naar den vleesche, als naar 't geloof geleefd hadden.

Bleek 't niet? zij wázen de zúijlen der kerke, de geheiligde grondsteenen van gods gebouw, en egter als de nood

Ter bestraffinge en overtuiginge van onze nalatentheid, en onvolmaaktheid in 't bidden.

nood quam aan den man, als ken de verzoeking ten tijde van Chs lijden aantastte, stond t'er slegt mee; zij verlóren hún geloof, verlieren húnnen meester, vervielen schandelijk. Waaruit men dan zien kon, dat hunne deúgd tot dien tijde toe niet diep geworteld, maar zwak, en ongestadig geweest was.

Groote Godt! is dat d' Apostelen overgekômen? wat staat ons dan al te dúgten? Is dat geschied in 't groene hóut, wat zal 'er nog in 't dorre, gelijk wij zijn, gebeúren? En waar zoú ons dit van daan kômen? daar 't hen van daan quam, bij gebrek van bidden naar behooren te

Dús zijn wij nog onderworpen aan veele gebréken? zijn wij zwak in de deúgd, ontbloot van Gods genade? Ô! daar ontbreekt voorzéker iet aan ons gébed, of wij bidden niet, of wij bidden niet genoeg, of wij bidden niet wel. Eene gelijkenis zal dit verstaanbaar mâken.

Vond men ijvers een rijk en mildadig vorst, die aan ijder een alle rijkdommen, en goed beloofde te gêven, die maar tot hem quam, en zijne húlp verzogt: Dan zoú men immers iemand, onder zijn gebied arm en gebrekkelijk ziende, voorzéker môgen zeggen, dat hij zig nâ den Kóning niet begêven, nog zijnen onderstand niet verzogt had: Even zoo is 't met ons volgens ons huid. Ev. gelégen: Jesús zegd ons alles toe dat wij in zijnen naame den Váder zúllen vrâgen. zijn wij dan arm, onvolmaakt, onvoorzien van genade? Men hoefd de rêden niet ver te zoeken; 't kômt nergens anders van daan dan om dat wij tot nog toe daar niet naar behooren om gebéden hebben.

Zoodan, Chnen, leert klâgen, als gij nog krank, en onvolmaakt zijt, niet over Godt, of iet anders, niet over dit of dat, over biegtváders & menschen &, maar leert uit úwe gebrèken, úwe nâlâtentheid, of al t'hans úwe onvolmaaktheid in 't bidden kennen. Tot nog toe (zegd Jesús al zoo wel aan ons, als aan zijne Apostelen) hebt gij niets verzogt in mijnen naame; want vast gaat Jesus woord H. 23. om Luc. 11-9.

Helaas! hoe veelen zijn 'er dan al tot dew men mag zeggen: Usq modo ō petistis quidquam? Zelfs die zig voor Godt bestêden, ja dat meer is, die alles om Godt verlâten hebben, 't zij met 'er herte en genégentheid, 't zij ook met 'er daad, zoodat zij met d' Apostelen zoúden môgen zeggen: Ecce nos reliquimus oia et secuti sumus te, zijn

dit raakt de volmaaktheid betragtenden zelfs

niet alle schoot vrij van dit verwijt: Usq. modo o petistis.
Want uit 'er geest blijkt ~~[illegible]~~ alménigmaal dat 'er nog al
vrij wat aan ~~hunne~~ volmaaktheid, en regtvaardigheid ont-
breekt; vervolgens dat zij tot nog toe niet gebéden hebben
met zulk een geloof, met zúlken aandagt, en zúlken ijver
„ als 't behoorde: want 't mist niet: Quód Lex imperat, fides
„ impetrat. 't geloof doet ons verkrijgen, 't génade Wet ons
gebied te hebben.

Dit zoo zijnde moet ijder van ons, volmaakt, onvol-
maakt, hij zij wie hij zij, dêze woorden met veel oplettent-
heid, en agterdenken inneemen, en zig al toepassen.

Zoodan zie daar in 't algemeen uit de klijne vrugten,
die uit, en nâ de gebéden volgen, hoe wijnige gebéden op-
regte Christelijke gebéden zijn, en hoe veelen dat 'er zijn,
tot dew de heere Chs nog zegt: Usq. modo o petistis.

2°
Van onze ver-
zuimenisse
om in Chs
naam te bid-
den

Edog de Záligm geeft ons ook daar en boven nog náder
te bemerken waarin dat het gebrek der gebéden bezonder-
lijk in gelégen is, viz. dat z' in zijnen naame niet ge-
schieden: Usq. modo o...

D' Apostelen wáren hierin eenigzins te verontschúl-
digen. Niemand had hen ten volle wégens het stúk van
den eenigen Middelaar Jesús, en wégens de noodzâke-
lijkheid van op dien Middelaar, en niet op zig zelven
of op een ander te betrouwen, onderwézen: ook was
Jesús door zijne krúis dood 's werelds Middelaar nog
niet geworden. Die onderwijzinge stelde Chs uit tot
~~[illegible]~~ op 't laaste, als hij nú vaardig ^
^ stond om zijn bloed te vergieten.
Maar ons ~~en~~ ontbreekt nú die wêtenschap niet, maar
het in 't werk stellen, en 't beoeffenen van de zelve.

3
Hier aan zijn
schuldig de
Katolijken
die gêne ge-
béden als tot
de hh. doen.

't is niet te gelôven hoe veele Katolijken hierin te
kort schieten. Men vind 'er, godt beterd! mer meenig-
te in gods Kerke, die hunne devotie mâken, die hún
betrouwen vast stellen op dêze of gênen heiligen, ter-
wijl z' ondertussen dat verzúimen, 't w Jesús hen zelfs
zoo hooglijk heeft aanbevólen, viz. dat zij hunne de-
votie zoúden mâken, om door J. C. ~~[illegible]~~ den Va-
der t' aanbidden, te bedanken, te lôven, en te ver-
zoeken. tot alle de dêze zegt Jesus: Usq. modo o...

Niet dat wij hier willen, afkeúren de voorsprâke
der heiligen, o neen! want de h. h. t' aanroepen, is zeer
diens-

dienstig; maar Jesús tussenspraak is ons alleen noodzaakelijk. de voorspraak der heiligen te lasteren is ketters, maar Jesús tussenspraak niet te verzoeken is onkúndig zijn van den geest des Christendoms, is ongehoorzaam zijn aan Jesús zelfs, en bij naa zoo veel als of men hem ter zijde wilde zetten om toegang tot zijnen hémelschen Vader te hebben, en aan de zúlken zegd Jesús: Usq.....

Denkt egter niet, Chnen: Daar ben ik vrij van, ik ben béter onderwézen van d'aanroepinge der heiligen en van de tussenspraake van Chs; 't Conc: van Trenten, leerd mij dat de heiligen t'aanroepen niets anders is als zijnen toevlúgt tot hunne húlp, en voorspraak te nêmen, om door Chs# weldâden van Godt te verkrijgen; daarom alle mijne gebéden kômen op C. J. úit; ik slúijt ze nooit of ik betúijge, dat ik in Jesús naame verzoeke verhoord te worden.

Dat is nog niet genoeg om dit verwijt: Usq.... te ontgaan. Bij die woorden moet eene dâdelijke, en innerlijke grond, en gesteltenisse wézen, die 'er op past; hierin bestaande, dat men geheel, en al van alle betrouwen op zig zelven ontbloot is, dat men tot in 't diepste van zijn gemoed van zijne onwaardigheid overtúijgd is, en ter zelve tijde een vast betrouwen op J. C. heeft, tw ons aandringd om in zijnen naam ons tot Godt te begêven, niet twijfelende of wij zúllen al verkrijgen 't gêen wij aldús vrâgen.

Wel aan dan! A. A. laat en wij, hier van nú onderregt zijnde, biddende, ons altoos voor Godt diep vernêderen, overtúijgd zijn, en blijven van onze niet, en klijn of geen regt dat wij tot Gods genaden hebben.

Laat en wij hier bij voegen een levend geloof in Chs verdiensten, waardoor wij niet tégenstaande alle onze onwaardighéden, van Godt alles kúnnen verkrijgen.

Laat en wij voor goed Gods goedheid t'onswaards bevatten, en daar voor vast ons van verzékeren, dat hij eene onvindige genégentheid heeft om zijne genade aan alle de génen te gêven, die z'ootmoedelijk in den naame van zijnen zoonen vrâgen. Dus moeten wij op d'aanstaande#

Aldús zúllen wij niet alleen 't verwijt van onzen Tevt ontgaan, maar alles verkrijgen, dat wij willen, in de tijde Gods genade, en

λ daar hij egter zegd Jo. 14-6. en d'Apostel 1. Tim. 2-5.;

254

2. die wel met den mond, maar niet met behoorlijke gesteltenis in Jesus naame bidden.

Conc. Trid. sess. 25. de vat. de invoc. 11.

die alëen onze verlosser en zaligmaaker is,

aanmaning om zulks te doen.

kruis- of bédedágen zelfs de Litaniën van alle de Heiligen bidden, hen alëen aanroepende om zig met ons in J. C. te verëenigen, en een vuurig, en heilig geweld te doen op den hémel, om door de verdiensten van J. C. verhoord te worden.

1758.66. Monitum in primo de diebus Rogat. vid. et Missae mer Bemerk. 3. D. pag. 404.

Exivi à Patre, et veni in mundum, iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem Jois. 16. v. 28.

Dominica 5 Paschatis 1748. 53. 64.

Een van de wezentlijke hoedanigheden van 't opper aanbiddelijk wezen ~~[illegible]~~ van Gods, gesteld tegen de veranderlijkheid der menschen, is dat hij wezens halven onveranderlijk is. A. A.

Ego Dns, zegd Gods door den Propheet Malachias 3-6 et ô mutor. Ja zelfs stelde Balaam d'onveranderlijkheid van Gods wezen tegen de veranderlijkheid eigen aan den mensch, als hij door Gods Geest aangezet aan Balak zeide: Gods is niet als eens mensche kind, dat hij zou veranderen. Num. 23-19.

't Is op deze maniere dat Gods de Zoon, van euwigheid met den Vader de zelve Gods, altijd onveranderlijk is: Dog ~~een~~ ~~wel~~ nâdat dit euwig aanbiddelijk Godlijk wezen de Zoone Gods de menschelijke natuur heeft aangenomen, heeft hij ook met die natuur de menschelijke verandering met de Godlijke onveranderlijkheid gepaard.

Men moet maar van 't begin van zijne menschwordinge beginnen, en men zal zien dat 't Vleesch geworden Woords in alles, behalven de zonde, aan den mensch, wiens natuur hij genadig heeft aangenomen, is gelijk geworden, en dus van dienkant de veranderinge onderworpen is geweest.

Verandering van plaats, van Bethleem nâa Egypten, van Egypten naa Nazareth, van Nazareth naade Woestijne, van daar naade Jordane, en daarnaa trekkende door al het Land.

Verandering van ruste, en werk, dan prekende en Lerende dan vernagtende in 't gebed.

Verandering in zijne preken, dan regels en wetten voorschrijvende, dan bestraffende, dan Lerende, dan troostende, dan aanmoedigende en belovende &c.

Ja zelfs zijne verandering is zo groot op 't Laast geweest

dat hij, die hier gekômen was om ons door zig zelven te lêren en ons van des duivels slavernije door zijnen dood te verlossen, daarnaa wederom met zijne menschelijke zienlijke tegenwoordigheid de wereld heeft verlâten.

Deze zijne aanstaande verandering verkundigde Jesus in onze voorgelézene h. Ev., alwaar hij volgens onzen text tot zijne Apostelen zeide: ik ben van den Váder uitgegaan en in de wereld gekômen, nu verlaat ik wederom de wereld, en ga tot den Váder.

Propositio Wij zullen dezen text 1° verklâren 2° Moralia Attent.

Niets was'er gemeender in 't laatste van Jesus léven op der aarde, dan dat hij zijne reis uit deze wereld nâ den hémel bekend maaktte door de spreekwyze van te gaan. dus: Vado parare vobis locum. Vado ad eum qui misit me Modicum et ō videbitis me, qā vado ad Patrem. Dog agter al noit zoo bevattelijk voor d' Apostelen dan in onze opgenómene woorden: ik ben van den Váder uitgegaan &c. 'tw d' Apostelen aanstonds vatten, volgens dat d' Ev. getuigd zeggende: Zijne Discipelen zeiden hem: Zie nu spreekt gij opentlijk en gij gebruikt niet eene gelijkenisse &c.

Hij drukt zig dan dus vatbaar uit: Exivi à Patre &c.

De h. Cijrillus, als hij eertijds over deze plaats schreef, maaktte gewag van 3derhande manieren, op dew Jesus uit of van den Váder is gegaan.

1° Door zijne euwig herkômen van den Váder; die uitgang van den euwigen zône, gelijk met den Váder, en de zelve in wézen, waardoor hij van alle euwigheid met den Váder, als zijne euwige zoon gelijk is; die uitgang waarvan eertijds

Ps. 109. d' euwige Váder bij David zeide: Ex utero ante Lúciferum

Mal. 5-2. genui te; daar Malachias van zeide: Egressus ejus à diebus æternitatis; die uitgang, die de Váders van d' algemene kerkvergóderinge van C. P., als ene algemene belijdenis van de Chnen in hunne geloofsbegrijp dus uitdrukken, Ligt van 't Ligt, Waaragtigen God van waaragtigen God, gebôren en niet gemaakt, van een wézen met den Váder. Zoodan op deze maniere kan men zeggen, dat Jesus van

van alle euwigheid van den Váder is uitgegaan.

2º Kan men door Jesus uitgaan van den Váder verstaan zijne menschwording, als volgens Joes zeggen, het Euwig Woordt, dat van alle euwen zijne herkômen in 't zelve wézen van den Váder heeft, als zeg ik, dit Woordt des Váders vleesch geworden is, en die euwig met den Váder was, onder ons als mensch heeft beginnen te wônen; die uitgang uit den Váder, als Jesus door zijne mensch worden op deze wereld, op een zékere wijze als zijnen Váders schoot heeft verlâten, en op deze wereld gekômen is ons gelijk wordende; die komst daar Paulus uit Davids 39. ps. van zeide: Als hij in de wereld kômt zeide hij: slagt offers en offerhande hebt gij niet gewild maar gij hebt mij een lighaam toebereid ... toen zeide ik zie ik kôme (in den inhoud des boeks is van mij geschréven) om uwen wil te doen, O Godt. Heb. 10-5.

3º Volgens den zelven h. Cyrillus zou men door dit uitgaan van Jesus kunnen verstaan, den uitgang als van ênen afgezondenen tot de wereld, q. d. Jesus: Ik ben van den Váder uitgegaan als een afgezant van zijnen Vorst, als ik de slâfelyke gedaante heb aangenómen om uwe Middelaar en Lêraar te zijn, uwe Middelaar om door mijnen dood ú met den Váder te verzoenen, en te vernietigen het handschrift dat tégen ú was. Ook ben ik als uwe Lêraar van den Váder uitgegaan, want al wat ik van den Váder gehoord heb, dat heb ik ú bekend gemaakt. Joes. 35-35.

4º Men kan nog bij deze 3derhande uitgangen voegen dezen vierden, viz. dat Jesus van den Váder uitgegaan is door zijne vernêderinge, als de twede persoon, die 't zig geen roof moest agtten Gode éven gelijk te zijn, zig zelven vernietigd heeft de gedaante van eenen dienaar aannêmende, zijnde den menschen gelijk geworden, en in gestalte als een mensch bevonden. Phil. 2-6.

Veni in mundum per nativitatem, de qua Joes: Hij was in de wereld, en de wereld is door hem gemaakt, en de wereld heeft hem niet gekend, hij quam in zijn eigen &c.

Non dicit veni ad vos Aplos, sed: Veni in Mundum, ut totum mundum redemturum, se venisse quodamodo insinuet.

Nu verlaat ik wéderom de wereld, en ga tot den Váder viz. door de dood, en de daar opvolgende verryzenisse en hemelvaart, door de dood verlaatende, en door zijne verrij-

//zenis en hemelvaard gaande tot den Váder.

NB quod Chs dicat Relinquo, vado; non: ~~tra~~ trahor, cogor; sed Relinquo, vado, q. d. ik zal mijne sterfelijk léven van zelfs afleggen, moriar, qā sic volo. Concordat quod alibi: Niemand neemt mij het léven af, maar ik leg het van mij zelfs af. Ik heb de magt om het af te leggen, en ik heb de magt om het wéder aan te nêmen. Sic et prædictum: oblatus ē qā voluit

Jois. 10-18

Isa. 53-7.

NB. quod Chs dicat Nunc relinquo, vado. in præsenti, et ō in futuro, relinquam, vadam, quo innuit quod semper mortem suam præ oculis habuerit. Unde et sæpissime de ea locutus fuit.

Chs zegd dan: Exivi à patre &c

Applicao

Het géne Chs dus tot zijne Apostelen zeide, moeten wij allen al menigmaal tot ons eigen zelven zeggen.

Allen zijn wij uitgaan van den Váder, niet alleen door de scheppinge van den eersten mensch onmiddelijk van Godt zelfs geschápen, maar ijder in 't bezonder door zijne geboorte. Waarom de moeder der 7. gebroeders haare kinderen, aamoedigende om liever de dood te sterven, dan tégen gods wet varkensvleesch teeeten, zeer wel zeide: hoe dat gij in mijne lighaam voortgekômen zijt, weet ik niet, want ik heb U. den geest, nog de ziel, nog het léven niet gegêven, en ú aller lédematen heb ik ook aan malkander niet gehegt; maar de schepper der wereld, die den mensch in zijne geboorte gevormd heeft &c allen zijn wij dan uit den Vader uit voortgegaan, die ons het léven gegêven heeft, in wien wij léven, ons roeren, en het wézen hebben.

2. Mach. 7-22.

Job. 10-8.

act. 17-28.

Allen moeten wij ook met Chs: Nu verlaat ik wederom de wereld, en ga tot den Váder. Vox capitis usurpanda quotidie membris. En te regt: want wat is dog ons léven hier op de wereld dan eene gedurige voorden doorgang naahet ander léven, naaden Váder. Hierom wel te regt de patriarch Jacob van Pharáö gevraagd, hoe vêle jâren hij oud was, antwoordde, zeggende: De dágen, van mijne vreem-

Gen. 47-9

NB. Applicationem hujus Serm. vide in Serm. Dom. 4. Pasch. 1742. Vade ad eum qui misit me.

Item: Ter gelegentheit van de verkiezinge van Zyne Hoogh. din here Willem, Karel, Hendrik Friso, Prince van Oranje en Nassaú &c. tot Stadhouder, Admiraal en Kapiteyn-Generaal der vereenigde Provincien, gedaan den May 1747., heb ik deze bereide prèke agtergelaten, en ene andere van het gebed gedaan, en aanbevolen din Pligt van voor den Nieuwverkoren Stadhouder en de Heeren Staten, te moeten bidden.

Ecce jam palam loqueris, & proverbium nullum dicis. Nunc scimus, qa scis oia, & o opus e tibi, ut quis te interroget: in hoc credims, qa à deo existi.

Jo. 16. ℣. 29. 30.

Dominica 5. à Pascate 1741.

Op groote droefheit past groote troost A. A.

Groot was de droefheit der Apostelen, omdat haere Lieve Meester nu door de doodt, en eene schandige doodt van haer zou scheiden. Groot was haere droefheit om dat Jesus haere Meester haer niet alleen voorzeit had, dat hy mishandelt en geweldig ter doodt gebragt zou worden, maer ook omdat hy haer gezeit had: zy zullen u uit de vergaderingen stooten: ja d'uer komt aen, dat al die u om 't leven brengt, zal meinen een dienst aen godt te doen, enz: zoodat hy te regt ook tot haer zeide gy zult schreyen en weenen, gy zult bedroeft zyn. Jo. 16-2 ℣. 20.

Nu gelyk dus groot was de droefheit der discipelen, zoo ook groot is geweest de vertroostinge die daer op volgde. Bedroefde de discipelen, 't vertrek van Jesus, hy trooste haer, dat hy weg ging om haer een plaets te bereiden; dat hy haer den h. Geest den vertrooster zoude zende, die haer alle waerheit zoude leeren: hy trooste haer dat al wat zy maer mogten noodig hebben dat zy 't door 't gebed van den Vader zouden verkrygen, enz. Zoodat hy ook te regt tot haer zeide: tristia vra vertetur in gaudium

Recreati hisce Dominicis promissionibus discipuli erigunt animos, et jam intelligere se asserunt, quæ dixerat eis Dns, et credere se illum, erivisse à Deo. Ecce in diuin quiunt, nunc palam loqueris &c.

Hæc verba paucis exponemus & Moralia deducemus

Attendite

Propositio

Ut vim verborum explicandorum plenius percipiamus, repetenda sunt quæ præcesserunt de obscuro illectu vocis Modicum. Dixerat Dns: Modicum et jam o videbitis me, et iterum modicum et o videbitis me quia vado ad Patrem. Non illigebant discipuli quid sibi vellet istud Modicum. Dicebant ergo: quid e hoc quod dicit Modicum? nescimus quid loquitur. Prævidebat Dns fore ut se interrogarent: adeoq prævenebat illorum interrogationem, explicatis iis, quæ obscurius dixerat. Gy onderzoekt onder elkanderen, over het gene ik gezeit heb: Nog een Wynig tyds en gy zult my niet zien, en weder om een Wynig tyds en gy zult my zien. Voorwaer, voorwaer zeg ik u: gy zult schreyen en weenen, en de wereld zal blyde zyn, dog gy zult bedroeft zyn, maer uwe droefheit zal in blydschap verandert worden. Als een vrouw baert &c Tandemq aperte dicit: Relinquo mundum et vado ad patrem.

Jam Dni mentem percipere se putabant discipuli, atq idcirco dicebant: Zie nu spreekt gy opentlyk, en gy gebruykt niet eene geleikenisse; nu spreek je niet meer van een Wynig tyds, nu gebruyk je gene geleikenisse der baerende vrouwe eens meer, maer nu zeg je rond uit: Relinquo mundum, vado ad patrem, nu verstaen we u ook: Zie nu spreekt gy opentlyk, en gy gebruykt niet eene geleikenisse, zie nu begin je al te volbrengen, t'geen je zoo even beloofd had. H. 25. Ik zal u niet meer in geleikenissen spreken, maer opentlyk van den Vader verkundigen, Nu verstaen we illud quod dicebas Modicum, quo te visuros nos asserebas: quantum n capimus, post paululum temporis relinques mundum, et ibis ad patrem. atq ideo: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis.

Pergunt et addunt: Nunc scimus qa scis oia, et o opus e tibi ut quis te interroget. Ex plenitudine Scientiæ colligunt, o opus ee, ut quis eum interroget.

Mirum forte cuiquam videbitur discipulos colligere ex plenitudine Sciæ Xti o opus ee, ut quis eum interroget, et dicet: Immo mxe opus e, ut quis eum interroget, quis scis oia. De oium ignaro potius dicas, o ee opus, ut quis illum interroget, quantumcumq n interrogaveris, aut nihil

nihil, aut malè respondebit. Nequaquam hoc metuendum ab illo, qui scit oia. Igitur quoo dicunt: Nunc scimus &c.

℟ Non dicunt discipuli absolutè, o ee opus ut quis Xum interroget, sed dicunt signatè: o e opus tibi, i.e. ad tuum usum, ad tuam eruditionem, ut ex interrogatione nra vel aliorum illigas, quis illis in verborum tuorum intellectu hæreat scrupulus. Jam n scimus p experientiam te scire oia quamcumq occulta, volebamus te interrogare de sensu vocis Modicum: et ecce scivisti hoc, et interrogationem nram prævenisti &c. Nunc igitur inquiunt scimus qa scis oia et o opus e tibi ut quis te interroget.

In hoc credimus qa à Deo existi. Exire à Deo, e æterna generatione à Deo procedere, adeoq Filium Dei ee. Nimirum ex profundissima occultarum rerum scientia Xti Divinitatem adstruunt. In hoc, i.e. hoc argumento, quod scias oia, credimus qa à Deo existi, neq n merus hoo propria virtute humani cordis arcana pt retegere. Itaq in hoc, sive hoc argumento quod scias oia credimus te esse Dei Filium.

Quæres, quoo nunc dicunt se credere, exisse illum à Deo, cum id jam antea fecerint?

℟ Certum e jam illud antea credidisse. Sic n discrete testatur Dns: Ipse Pater (inquit) amat vos, qa vos me amastis, et Credidistis, qa ego exivi à Deo. 4. 27. Quod ergo dicunt se in hoc credere, o intelligendum de fide prima, sed de ejusdem novo argumento et augmento. q.d. etsi alia divinitatis tuæ deessent argumenta, vel hoc sufficeret, quod scimus, te nihil ignorare; sed Cardiognostin.

Præterquam quod hæc verba In hoc credimus &c de novo argumento et augmento fidei discipulorum illigantur, S Chrysost. S. Cyrillus, et passim oes Græci Patres in eis observant inanem quandam discipulorum gloriam, quasi jactitarent perfectam jam esse suam fidem, seseq oia jam intelligere. At o parum decepti erant, cum adhuc valde mediocris esset eorum scia, ~~[illegible]~~ cum o valerent portare modo, quæ Xus eis dicere debuisset; cum valde imperfecta et vacillans esset eorum fides cum Xto capto eadem nocte cum oes deseruerint. Unde hanc eorum inanem gloriam Xus retundens ait: Gelooft Jo. 16-31

gelooft gy nu? Zie d' ver komt en is nu gekomen, dat gy zult verstrooyd worden elk na zynen kant, en my al leen zult laeten. q. d. &c.

Habetis A. A. assumti textus explicationem ad Moralia transeamus.

Morale

Plura observare possemus, at unum tantum seligere lubet, viz: quod discipuli Xto dicerent: Scimus quia scis oia. Verba haec quae discipuli Xto particulariter applicant, generaliter de oiscientia Dei accipienda sunt. Hanc Dei oisciam rectè percipere mxe necessarium e cuivis mortalium, ut bene vivat.

Enim vero frequentissimè illam ubiq inculcat sacra pagina: uno alterove testimonio nunc erimus contenti.

Heb. 4-13 (Daer is geen schepsel (ait Paulus) onzigtbaer voor zyn aenschyn: maer alle dingen zyn naekt en open voor zyne oogen. NB tria dicit Paulus, dicit quod Deus oia videat, dat alles naekt, dat alles open is voor zyne oogen. Videri possunt quae tecta et clausa sunt. Plus ergo e nudum ee, qm videri. Et plus e apertum ee, qm nudum: patet explo pectoris, quod est nudum sit, nondum tamen apertum e. Deo verò oia videntur nuda et aperta. Itaq ut Dei pfectissimam oisciam exprimat ait: Non e ulla creatura invisibilis &c. Audi quid Salomon de oiscia dei dicat: Respicit Dns (ait) vias hois, et oes gressus ejus considerat. Deniq luculentissimè David rem exponit Ps. 138. Heere (inquit) gy doorgrond my, en gy kent my, gy kent myn zitten en myn opstaen gy verstaet myne gedagten van verre: myne paden en mynen omgang spoort gy na. En gy hebt alle myne wegen te vooren gekend: ook al eer het woord op myne tong is. Zoo weet gy, Heere, alle dingen, zoo voorleden als toekomende... Al te wonderbaer is my uwe kennisse, zy is te verheven en ik kan ze niet bereiken, enz. Verè mirabilis scientia, quam nullus humanus intellectus pt attingere: qualemcumq n cogitaverimus scientiam, semper Divinâ erit inferior.

Prov. 5-21 De Heer geeft de gagt op de wegen der menschen en hy let op alle hunne gangen.

1 Hoo cognoscit multa: Deus oia.

2 Deus oia cognoscit p se ipsum, intuitivè: hoes pauca ipsi pcipiunt, pleraq testimonio aliorum.

3 Hoes multa admodum obscurè illigunt: Deus

Heb. 4-13 oia clarissimè. Oia nuda et aperta st oculis ejus

4 Hoes multa dubie; deus oia certissime. de Heer Prov. 16-2
weegt de geesten, i.e. kent de gedagten, meiningen, en
inzigten der menschen.

5 Hoes ~~oia~~ objecta ~~simul~~ singula; Deus oia simul Ibid. 15-3
De oogen des Heeren beschouwen op alle plaetzen,
de goeden en de quaeden. 260

6 Hoes pleraq superficie tenus; Deus oia intime.
Hinc dicitur considerare oes gressus hois Prov. 5-21.
& contemplari in oi loco bonos et malos Prov. 15-3.
Deniq ponderare spiritus Prov. 16-2 Hae n oia ex
actissimam innuunt scientiam.

Merito ergo dicemus: Scimus, o Deus, qa scis
omnia. contra plane quam impus persuasum e; hi
n dicunt: Wat weet'er Godt van, hy oordeelt'er van Job. 22-13...
als door een duistere nevel. een wolk is zyn schuilhoek;
hy geeft geen agt op onze zaeken; hy wandelt omtrent
d'aspunten des hemels. Sed, We uz. (ait Deus) die Isa. 29-15..
dieptens in uwe herten hebt, om'er uwe voornemens
voor Godt te verbergen, die uwe werken in het donker
doet en zegt: Wie ziet ons en wie weet wat wy doen?

Cavebimus nobis ab ea pessima persuasione, erimusq
omniscientiae Dei memores.

1mo In oi occasione peccandi. Maxima pars pec
catorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Adeoq
mxum ctra peccata quaecumq antidotum cogitare Deum
oiscium. Hac se cogitatione armabat Josephus dum
ab uxore Putipharis ad peccandum sollicitabatur,
licet solus cum ea esset, Deum tamen adesse sibi scie
bat, hinc: Hoe zoude ik dan kunnen dit quaed bedry Gen. 39-9.
ven, en zondigen tegen mynen Godt! Hac item
cogitatione sese armabat pudica susanna &c
Hinc: L'is my beter, zonder het quaed te doen in uwe
handen te vallen; dan voor 't aenschyn des Heere te zon- Dan. 13-23
digen. Atq hac eadem cogitatione nos armemus,
cum Josepho dicamus: quoo possum hoc malum fa-
cere et peccare in Deum meum? cum Davide: Waer Ps. 138-7-12
zal ik gaen voor uwen geest, of waer zal ik voor uw
aenschyn vlugten?... de duisternissen zullen voor u niet
duister zyn, en de nagt is zoo helder als de dag, de
duisternis of het ligt is u al het zelve

Adeoq oisciae memores erimus in oi occasione peccandi.

2do In oi occasione colendæ virtutis. Magnus ad diligenter operandum stimulus ē famulis præsentia dominorum: ducis aspectus strenuos efficit milites: quanto mā nos excitabit Dei præsentia, qui oia contemplatur, ut remuneret? Ipsæ n̄ orationes nrā, jejunia, elemosijnæ aliaq̄ pia opera, quantumvis in occulto facta Deo nota sunt ab eoq̄ remunerabuntur. Uwe vader (inqt Xus) die het in 't heimelyk Zie zal 't u Loonen.

Matt. 6.

Immo etsi benegestorum nos obliviscerem̄ur, ō c̄ metuendum, ne perdamus mercedem: quod n̄ ex humilitate nesciunt hoēs, tto mā scit ipse Deus. Liquet ex Matt. 25-35.37. ~~Scimus ergo ô Deus, qa scis oia atq̄ ideo diligentem navabimus operam virtutibus~~

Hæc Dei oiscia olim Abrahamum animabat ut perfectè ambularet, immò ipse Deus eum hac ratione ad hoc excitabat. Ambula coram me, et esto perfectus ~~Sic et nos similiter~~ Idem etiamnum nobis dicit..... Huc illud Xti. Sic luceat lux vra coram hoibs, ut videant opera vra bona, et glorificent patrem vestrum qui in cœlis ē.

Gen. 17-1.

Nihil itaq̄ ad virtutis cultum utilius, quam frequenter repetere, Scimus qa scis oia.

3tio Idem dicemus, quoties premimur adversis. Magna res ē miseriæ nrā conscium ēē eum, a quo speramus auxilium. Inde nuncii, et litterarum commercium; sed qm incertum! Nihil hujusmodi metuendum ē de auxiliatore Deo. Scimus qa scis oia. Scit oiò istis nos affligi ærumnis. Immò ipse illas nobis imposuit. Non ergo nunciis hic opus, qui statum nrm Deo exponant; et falluntur, qui hoc fieri sibi persuadent orando ut Deum miseriarum suarum faciat conscium. Sed hoc agitur oratione ut ipsi nras illigamus miserias, deinde ut Deum humiliter agnoscamus adjutorem nrum &c. eumq̄ humili confessione exoremus, ut ærumnarum, si ita saluti nrā expedit, faciat finem.

Interea hæc mxum nobis dbt adferre solatium quod Deum oium scimus esse conscium. Oculi Dni

Ps. 33-16

sup.

sup justos, & aures ejus in preces eorum. Id sola
labatur Stephanum jam jam trucidandum, quod
plus cordis qm corporis oculis videret cœlum aper
tum et Jesum stantem à Dextris virtutis Dei.
Idem et nobis solatio erit in adversis. Hinc Pau 1. Cor. 10-13
lus: God is getrouw, die niet en zal lyden dat gy zoud
bekoord worden boven uwvermogen, maer hy zal by
de bekooringe ook uitkomste geven, opdat gy ze
verdragen kunt.

Deinde in adversis positi optamus aliquando
probatam hoibs innocentiam nram. Sed frustra:
judicant n plerique secundum faciem &c. Quid con=
silii? Nulla major consolatio qm cogitatio oiscia
Divinæ. Exemplo e. Jobus, ab ipsis suis amicis male
accusatus in eo solabatur, quod Deus testis omnium
actionum suarum esset. Zie (inquiebat) myne getuyge is Job. 16-20.
in den hemel, en die my grondig kent is in de hoogten. My
ne vrienden hebben veel gesnaps; maer myne oogen trae
nen tot godt. Sic et Susanna falso accusata mxo
solatio erat oiscia Divina. Hinc aiebat: Eeuwige Godt, Dan 13-42.
wien de verborgene zaeken bekend zyn; en die alle dingen
weet zelfs eer dat ze geschieden, 't is u bekend dat zy
een valsche getuygenisse tegen my gegeven hebben. Zie
ik gae sterven, daer ik nogtans niets gedaen heb, van
't gene zy boosaerdiglyk tegen my verdigt hebben.

Itaq in oibs adversis dicamus cum discipulis: Sci=
mus qa scis oia.

Notandum autem, quod discipuli dicant Scimus
quia scis oia. Non solum dicunt Xum scire oia; sed et se
hoc scire asserunt, ut noverimus in hac nostra scientia
mxam totius rei vim esse. Hoc n si recte perceperimus
tunc demum experiemur, quam valeat oiscia Dei ad
declinanda peccata, ad colendam virtutem, ad toleran
da adversa &c.